

PROSPEKTEERREGTE IN DIE SUID-AFRIKAANSE MINERAAL- EN MYNREG

deur

WILHELMUS JACOBUS NEL

voorgelê luidens die vereistes vir die graad

DOCTOR LEGUM

aan die

UNIVERSITEIT VAN SUID-AFRIKA

PROMOTOR: PROF A J VAN DER WALT

MEDE-PROMOTOR: DR M O DALE

JUNIE 1994

UNIRA

BIBLIOTHEK / LIBRARY

1945 -02- - 1

Class 343.775 068 NEL

Klas...

Access

Aanwin

01563163

OPSOMMING

Prospektering is een van die eerste en belangrikste stappe in die mineraalontginningsproses en dit word ondersoek teen die agtergrond van die Mineraalwet 50 van 1991, wat die belangrikste "mynwette" herroep en die Suid-Afrikaanse mineraal- en mynreg in vele opsigte op 'n heel nuwe grondslag geplaas het. Die hoofdoel met hierdie proefskrif is om prospekterregte te sistematiseer en te bepaal of dit beperkte saaklike regte daarstel.

Ten aanvang word bepaal welke aktiwiteite prospektering daarstel en welke stowwe regtens as minerale kwalifiseer. Daar word gekyk na die regte waarvan prospekterregte deel vorm of waaruit dit afgelei word, naamlik eiendomsreg en mineraalregte. Die afskeiding van minerale van grond, die afskeiding van mineraalregte van grondeiendomsreg en die afskeiding van prospekterregte van mineraalregte en grondeiendomsreg, asook die inhoud van en beperkings op die uitoefening van prospekter- en mineraalregte, word ook ondersoek. Daar word veral aangetoon dat mineraalregte nie so wyd is as wat algemeen aanvaar word nie en dat dit óf by die afskeiding van die roerende minerale tot niet gaan of uitgeput raak óf in eiendomsreg daarop oorgaan.

Prospekterregte word meestal verleen by wyse van prospekterkontrakte, waarvan daar verskillende verskyningsvorme bestaan en waarvan die een wat in die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 omskryf word, as uitgangspunt geneem word. Aangesien die reg om te myn ook die reg om te prospekter insluit, word die verlening van mynregte en ander verkrygings van prospekterregte ook behandel.

Alvorens gemeneregtlike prospekterregte egter uitgeoefen mag word, moet magtiging daarvoor by die staat verkry word.

(ii)

Die verlening van statutêre prospektee- en mynmagtigings het by die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 grondige veranderings ondergaan wat tesame met die relevante oorgangsbepalings ondersoek word ten einde die uitwerking van die wet op prospektee-regte te bepaal.

Die vereistes vir en die regspraak van die verskillende regte word ondersoek ten einde 'n oorsig van prospektee-regte daar te stel en dit vlugtig met veral Australiese reg te vergelyk. Daar word tot die gevolgtrekking geraak dat blote prospektee-regte nie beperkte saaklike regte daarstel nie.

SUMMARY

Prospecting is one of the first and most important steps in the minerals exploitation process and is examined against the background of the Minerals Act 50 of 1991, which repealed the most important "mining" legislation and in many ways placed the South African mining and minerals law on a completely new basis. The main purpose of this thesis is to systematise prospecting rights and to establish whether they constitute limited real rights.

It is at the outset determined which activities constitute prospecting and which materials qualify in law as minerals. The rights from which prospecting rights are derived or of which they form part, namely ownership and mineral rights, are considered. The severing of minerals from land, the severing of mineral rights from landownership and the severing of prospecting rights from mineral rights and landownership, as well as the contents of and limitations on the exercising of prospecting and mineral rights, are also examined. It is in particular shown that mineral rights are not as comprehensive as is generally accepted and that they either terminate or are exhausted upon severance of the movable minerals from the land or are converted into ownership thereof.

Prospecting rights are mostly granted by way of prospecting contracts, of which different varieties exist and of which the one defined in the Deeds Registries Act 47 of 1937 is taken as the starting point. Since the right to mine includes the right to prospect, mining rights and other acquisitions of prospecting rights are also considered.

Before common law prospecting rights may be exercised, however, authority to do so must be obtained from the state.

(iv)

Upon the commencement of the Minerals Act 50 of 1991, the granting of statutory prospecting and mining authorisations underwent fundamental changes, which are examined with the relevant transitional provisions to determine the effect of the act.

The requirements for and the juridical nature of the various rights are considered in order to establish an overview of prospecting rights and briefly to compare them mainly with Australian law. The conclusion is reached that mere prospecting rights do not constitute limited real rights.

VOORWOORD

Aan my promotor, Prof André van der Walt, kan ek maar net weer eens dankie sê vir sy eindelose geduld, moeite en opoffering. Sonder sy hulp, veral toe my rekenaar tydens 'n inbraak met woordverwerkingsprogram en al verdwyn het, sou hierdie proefskrif seker nooit gematerialiseer het nie. En uiteraard ook nie sonder sy voortdurende leiding, hulp en wenke nie. Vir my was dit van onskatbare waarde. Nogmaals baie dankie vir al die ondersteuning.

Teen die einde van 1990 en weer toe ek teen die middel van 1991 die eerste keer amper klaar was, het my mede-promotor, Dr Mike Dale, die manuskrip sorgvuldig deurgewerk. Nadat ek weens die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 op 1 Januarie 1992 reg van voor af moes begin, het hy dit nogmaals en veral sedert die inwerkingtreding van die Mineraalwysigingswet 103 van 1993 op 1 September 1993 weer 'n paar keer gedoen. Nie net bedank ek hom daarvoor nie, maar ek bewonder sy kundigheid en die feit dat hy nie teen die einde al moedeloos (met my) as ekself begin raak het nie.

Dankie ook aan my kollegas by die Stadsraad van Johannesburg: die dames in die Regsbiblioteek, wat navorsingsmateriaal op die onmoontlikste plekke kan uitgrawe, Fritz Wolff, wat die teks geïllustreer het, en die personeel van die Drukkersafdeling, wat met die kopieer- en bindwerk gehelp het. En aan die gewese Stadsklerk, Graham Collins, en Direkteur: Eiendomsbestuur, Len Holgate, vir hul aanmoediging.

Maar bowenal: dankie Heer.

Willie Nel
Junie 1994

(vi)

INHOUDSOPGAWE

Opsomming	(i)
Summary	(iii)
Voorwoord	(v)
Bronregister	(xi)
Vonnisregister	(xxiii)
Statuutregister	(xxxvii)
1. Inleiding	1
1.1 Agtergrond	1
1.2 Probleemstelling en motivering	8
1.3 Metode en bronne	21
1.4 Terminologie	23
1.5 Skryfstyl	26
2. Prospekteeërregte	27
2.1 Agtergrond	27
2.2 Omskrywing van "prospekteer"	29
2.3 Minerale	51
2.4 Inhoud van prospekteeërregte	90
2.5 Gevolgtrekkings	116
2.6 Samevatting	122
3. Statutêre prospekteeër- en mynregte en -magtigings . .	125
3.1 Agtergrond	128
3.2 Vorige posisie	129
3.3 Huidige posisie	165
3.4 Oorgangsbepalings	199

3.5 Samevatting	237
4. Gemeneregtelike prospekteeërregte	239
4.1 Inleiding	241
4.2 Prospekteeërkontrakte	245
4.3 Benoemingsooreenkomste	292
4.4 Statutêre prospekteeërmagtigings	315
4.5 Verwante ooreenkomste gerig op mineraalontginning	325
4.6 Ander verkrygings van prospekteeërregte	349
4.7 Gevolgtrekkings	352
4.8 Samevatting	361
5. Oorsprong van prospekteeërregte	363
5.1 Inleiding	364
5.2 Saaklike regte en beperkte saaklike regte	366
5.3 Eiendomsreg	383
5.4 Mineraalregte	389
5.5 Gevolgtrekkings	478
5.6 Samevatting	482
6. Regsaard van prospekteeërregte	485
6.1 Statutêre prospekteeërmagtigings	486
6.2 Gemeneregtelike prospekteeërregte	490
6.3 Gemeneregtelike mynregte	587
6.4 Statutêre ontginningsmagtigings	599
6.5 Ander verkrygings van prospekteeërregte	601
6.6 Gevolgtrekkings	605
6.7 Samevatting	623
7. Regsvergelyking	629
7.1 Inleiding	629
7.2 Duitsland	630
7.3 Australië	637
7.4 Louisiana (Verenigde State van Amerika)	645
7.5 Gevolgtrekkings	651
7.6 Samevatting	655

8. Samevattings en gevolgtrekkings	657
8.1 Prospektering	657
8.2 Minerale	660
8.3 Prospekteeërregte	661
8.4 Saaklike regte, eiendomsreg en mineraalregte	665
8.5 Regsaard van prospekteeërregte	676
8.6 Effek van die Mineraalwet 50 van 1991	695
8.7 Regsvergelyking	699
8.8 Opsomming	701
Inhoudregister	(703)

(x)

AANGEHAALDE BRONNE EN AFKORTINGS

Badenhorst 1989 De Jure 379

Badenhorst P J: "Minerale regte en eiendomsreg - skeiding en samesmelting" 1989 De Jure 379 - 391

Badenhorst 1989 - 1990 Obiter 199

Badenhorst P J: "The nature, transfer and loss of mineral rights" 1989 - 1990 Obiter 199 - 206

Badenhorst 1990 TSAR 239

Badenhorst P J: "Towards a theory on mineral rights" 1990 Tydskrif vir die Suid-Afrikaanse Reg 239 - 253 en 465 - 476

Badenhorst 1990 TSAR 531

Badenhorst P J: "Benoemingsooreenkomste ingevolge die Wet op Mynregte" 1990 Tydskrif vir die Suid-Afrikaanse Reg 531 - 541

Badenhorst 1991 TSAR 113

Badenhorst P J: "The revesting of state-held entitlements to exploit minerals in South Africa: privatisation or deregulation?" 1991 Tydskrif vir die Suid-Afrikaanse Reg 113 - 131

Badenhorst Ontginning

Badenhorst P J: Die juridiese bevoegdheid om minerale te ontgin in die Suid-Afrikaanse reg ongepubliseerde proefskrif Universiteit van Pretoria (Pretoria 1992) gepubliseer deur Universiteit van die Noorde (Sovenga 1993)

Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375

Badenhorst P J en Coetser P P J: "The subtraction from the dominium test revisited" 1991 De Jure 375 - 389

(xii)

Badenhorst & Van Heerden 1989 TSAR 452

Badenhorst P J en Van Heerden C N: "Betekenis van die woord mineraal" 1989 Tydskrif vir die Suid-Afrikaanse Reg 452 - 461

Badenhorst & Van Heerden 1991 TSAR 181

Badenhorst P J en Van Heerden C N: "Weer eens die betekenis van die woord mineraal" 1991 Tydskrif vir die Suid-Afrikaanse Reg 181 - 192

Badenhorst & Van Heerden 1992 De Jure 205

Badenhorst P J en Van Heerden C N: "Four golden rules for contracts relating to prospecting or mining for precious stones" 1992 De Jure 205 - 212

Badenhorst & Van Heerden 1992 THRHR 220

Badenhorst P J en Van Heerden C N: "Prospekteer- en mynboukontrakte ingevolge die Mineraalwet 50 van 1991" 1992 Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg 220 - 234

Beinart 1971 Acta Juridica 131

Beinart B: "Roman law in a modern uncoded romanistic system" 1971 Acta Juridica 131 - 142

Belcher Norman's Purchase & Sale

Belcher C I: Norman's purchase and sale in South Africa 4e uitg (Butterworth Durban 1972)

Boraine Probleme Rakende Registreerbaarheid

Boraine A: Probleme rakende die registreerbaarheid van regte ongepubliseerde navorsingsverslag (LL.M) Universiteit van die Witwatersrand (Johannesburg 1987)

Breed 1987 THRHR 352

Breed P F: "Usufruct: a personal or a real right? A ground of eviction or a latent defect?" 1987 Tydskrif vir Heden-daagse Romeins-Hollandse Reg 352 - 356

Budlender 1992 SAJHR 295

Budlender G: "The right to equitable access to land" 1992 South African Journal On Human Rights 295 - 304

Condon Prospector's Guide

Condon E: Prospector's guide 7e uitg (Department of Mines Victoria 1966)

Cooper Landlord & Tenant

Cooper W E: The South African law of landlord and tenant (Juta Kaapstad 1973)

Corbett, Hahlo & Hofmeyr Succession

Corbett M M, Hahlo H R en Hofmeyr G: The law of succession in South Africa (Juta Kaapstad 1980)

Cowen Landownership

Cowen D V: New patterns of landownership - the transformation of the concept of ownership as plena in re potestas The Trust Bank Series of Continuing Legal Education Lectures, Law Students' Council, University of the Witwatersrand (Johannesburg 1984)

Crommelin 1986 JE&NRL 65

Crommelin M: "The mineral and petroleum joint venture in Australia" 1986 Journal of Energy & Natural Resources Law 65 - 79

Cross 1992 SAJHR 305

Cross C: "An alternate legality: the property rights question in relation to South African land reform" 1992 South African Journal On Human Rights 305 - 331

(xiv)

Dale Mineral Rights

Dale M O: An historical and comparative study of the concept and acquisition of mineral rights ongepubliseerde proefskrif Universiteit van Suid-Afrika (Pretoria 1979)

Dale Contracts

Dale M O: "Contracts relating to prospecting and mining" in Lowe M J, De Kock A, Froneman S L ea: Elliot: the South African notary 6e uitg (Juta Kaapstad 1988) 212 - 274

Delport & Olivier Vonnisbundel

Delport H J en Olivier N J J: Sakereg vonnisbundel 2e uitg (Juta Kaapstad 1985)

De Wet 1943 THRHR 187

De Wet J C: "Servitudes by C G Hall and E A Kellaway (1942)" 1943 Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg 187 - 192

Franklin LAWSA Vol 18

Franklin B L S: "Mining and mineral law" in Joubert W A (red): The law of South Africa Vol 18 (Butterworth Durban 1983)

Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws

Franklin B L S en Kaplan M: The mining and mineral laws of South Africa (Butterworth Durban 1982)

Geach 1970 De Rebus 181

Geach C H: "Prospecting contracts" 1970 De Rebus Procuratoriis 181 - 184

Hahlo & Kahn Union of South Africa

Hahlo H R en Kahn E: The Union of South Africa: the development of its laws and constitution (Juta Kaapstad 1960)

Hall & Kellaway Servitudes

Hall C G: Hall and Kellaway: servitudes 3e uitg (Juta Kaapstad 1973)

Houston Handbook

Houston J S: Handbook on the Minerals Act 1991 and the Regulations (Juta Kaapstad 1992)

Hunt 1981 ALJ 317

Hunt M W: "The Mining Act 1978 of western Australia" 1981 Australian Law Journal 317 - 327

Hunt & Lewis Mining Law Guide

Hunt M W en Lewis M A: Mining law in western Australia: a guide (David Ell Press Sydney 1983)

Joubert 1959 THRHR 27

Joubert C P: "Die regte op minerale" 1959 Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg 27 - 45

Joubert 1959 THRHR 81

Joubert C P: "Die prospekteerkontrak" 1959 Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg 81 - 90

Kaplan Development

Kaplan L V: The development of various aspects of the gold mining laws in South Africa from 1871 until 1967 ongepubliseerde proefskrif Universiteit van die Witwatersrand (Johannesburg 1986)

Kaplan 1987 SALJ 283

Kaplan L V: "Precious metal mining title" 1987 South African Law Journal 283 - 296

(xvi)

Kaplan 1976 SALJ 139

Kaplan M: "Much ado about stone" 1976 South African Law Journal 139 - 143

Kaplan 1976 SALJ 479

Kaplan M: "L B Leisegang" 1976 South African Law Journal 479 - 481

Kaplan & Dale Minerals Act

Kaplan M en Dale M O: A guide to the Minerals Act 1991 (Butterworth Durban 1992)

Kleyn & Boraine Silberberg

Kleyn D G en Boraine A: Silberberg and Schoeman's the law of property 3e uitg (Butterworth Durban 1992)

Kuehne & Trelease 1984 L&WLR 371

Kuehne G en Trelease F J: "The new West German mining law" 1984 Land And Water Law Review 371 - 394

Lampbrecht 1983 TRW/JJS 102

Lampbrecht J C: "Is klip 'n mineraal?" 1983 Tydskrif vir Regswetenskap 102 - 105

Lampbrecht 1984 De Rebus 484

Lampbrecht J C: "Die verheffing van klip" 1984 De Rebus 484

Lampbrecht 1984 TRW/JJS 98

Lampbrecht J C: "Die verheffing van klip tot 'n mineraal" 1984 Tydskrif vir Regswetenskap 98 - 99

Lang & Crommelin Australian Mining & Petroleum Laws

Lang A G en Crommelin M: Australian mining and petroleum laws (Butterworth Sydney 1979)

Laurens Aktebesorging

Laurens R C: Inleiding tot die studie van aktebesorging 2e uitg (Butterworth Durban 1988)

Lee Introduction

Lee R W: An introduction to Roman-Dutch law 5e uitg (Oxford University Press London 1953)

Lewis 1985 Acta Juridica 241

Lewis C: "The modern concept of ownership of land" 1985 Acta Juridica 241 - 266

Lewis 1987 SALJ 599

Lewis C: "Real rights in land: a new look at an old subject" 1987 South African Law Journal 599 - 615

Lewis 1992 SAJHR 389

Lewis C: "The right to private property in a new political dispensation in South Africa" 1992 South African Journal On Human Rights 389 - 430

Maasdorp Institutes

Hall C G: Maasdorp's institutes of South African law, vol II: the law of property 10e uitg (Juta Kaapstad 1976)

Mackeurtan Sale

Mackeurtan H G: The law of sale of goods in South Africa 5e uitg (Juta Kaapstad 1984)

Nathan Gold Laws

Nathan M: The gold and base mineral laws, 6e uitg (Hortors Johannesburg 1944)

Nel Conveyancing

Nel H S: Jones: conveyancing in South Africa 4e uitg (Juta Kaapstad 1991)

(xviii)

Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek

Olivier N J J, Pienaar G J en Van der Walt A J: Sakereg studentehandboek 2e uitg (Juta Kaapstad 1992)

Pienaar 1989 THRHR 216

Pienaar G J: "Die ruimtelike aspek van eiendomsreg op onroerende goed - die cuius est solum-beginsel" 1989 Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg 216 - 227

Rabie 1991 THRHR 774

Rabie A: "Legislation for the rehabilitation of mining surfaces" 1991 Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg 774 - 782

Radesich & Trichardt 1986 THRHR 110

Radesich G en Trichardt A: "Definition of 'mineral' - section 3(1)(m) of the Deeds Registries Act 47 of 1937" 1986 Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg 110 - 117

Reinsma Onderscheid

Reinsma M A: Het onderscheid tussen zakelijke en persoonlijke rechten met betrekking tot onroerend goed in het Zuid-Afrikaanse recht ongepubliseerde proefskrif Universiteit van Suid-Afrika (Pretoria 1970)

Sonnekus Vonnisbundel

Sonnekus J C: Sakereg vonnisbundel (Butterworth Durban 1980)

Sonnekus 1987 TSAR 223

Sonnekus J C: "Herklassifikasie van die aard van die huurder se reg?" 1987 TSAR 223 - 237

Sonnekus 1989 De Jure 167

Sonnekus J C: "Bona vacantia en 'vergete' mineraalregte by deregistreerde of ontbinde maatskappye" 1989 De Jure 167 - 180

Sonnekus 1991 TSAR 173

Sonnekus J C: "Saaklike regte of vorderingsregte? - tradisionele toetse en 'n petitio principii" 1991 Tydskrif vir die Suid-Afrikaanse Reg 173 - 180

Van der Merwe & Olivier Onregmatige Daad

Van der Merwe N J en Olivier P J J: Die onregmatige daad in die Suid-Afrikaanse reg 6e uitg (Van der Walt Pretoria 1989)

Van der Merwe Sakereg

Van der Merwe C G: Sakereg 2e uitg (Butterworth Durban 1989)

Van der Merwe Beskerming van Vorderingsregte

Van der Merwe N J: Die beskerming van vorderingsregte uit kontrak teen aantasting deur derdes (Van Schaik Pretoria 1959)

Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg

Van der Vyver J D en Joubert D J: Persone- en familiereg 3e uitg (Juta Kaapstad 1991)

Van der Vyver 1988 SALJ 1

Van der Vyver J D: "Expropriation, rights, entitlements and surface support of land" 1988 South African Law Journal 1 - 16

Van der Vyver Doctrine

Van der Vyver J D: "The doctrine of private-law rights" in Strauss S A (red): Huldigingsbundel vir W A Joubert (Butterworth Durban 1988) 201 - 246

Van der Walt 1986 TSAR 173

Van der Walt A J: "Relatiewe saaklike regte?" 1986 Tydskrif vir die Suid-Afrikaanse Reg 173 - 179

(xx)

Van der Walt 1987 THRHR 343

Van der Walt A J: "Saaklike regte en persoonlike serwitute" 1987 Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg 343 - 352

Van der Walt 1987 THRHR 462

Van der Walt A J: "Onteiening van die reg op laterale en ondersteut" 1987 Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg 462 - 474

Van der Walt 1987 SALJ 469

Van der Walt A J: "The effect of environmental conservation measures on the concept of land ownership" 1987 South African Law Journal 469 - 479

Van der Walt 1988 De Jure 16

Van der Walt A J: "Gedagtes oor die herkoms en ontwikkeling van die Suid-Afrikaanse eiendomsbegrip" 1988 De Jure 16 - 35 en 306 - 325

Van der Walt 1990 THRHR 316

Van der Walt A J: "The doctrine of subjective rights: a critical reappraisal from the fringes of property law" 1990 Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg 316 - 329

Van der Walt Introduction

Van der Walt A J: "Introduction" in Van der Walt A J (red): Land reform and the future of landownership in South Africa (Juta Kaapstad 1991) 1 - 7

Van der Walt Future Common Law Landownership

Van der Walt A J: "The future of common law landownership" in Van der Walt A J (red): Land reform and the future of landownership in South Africa (Juta Kaapstad 1991) 21 - 35

Van der Walt 1992 THRHR 170

Van der Walt A J: "Personal and limited real rights: an historical overview and analysis of contemporary problems related to the registrability of rights" 1992 Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg 170 - 203

Van der Walt 1992 SAJHR 431

Van der Walt A J: "The fragmentation of land rights" 1992 South African Journal On Human Rights 431 - 450

Van der Westhuizen & Van der Merwe 1977 De Jure 237

Van der Westhuizen J V en Van der Merwe D: "Die geskiedenis van die regspleging in Transvaal (1877 - 1910)" 1977 De Jure 237 - 260

Van Jaarsveld & Van Eck Arbeidsreg

Van Jaarsveld S R en Van Eck B P S: Kompendium van Suid-Afrikaanse arbeidsreg (Lex Patria Johannesburg 1992)

Van Rensburg & Treisman Alienation of Land Act

Van Rensburg A D J en Treisman S H: The practitioner's guide to the Alienation of Land Act 2e uitg (Butterworth Durban 1984)

Van Warmelo 1959 Acta Juridica 84

Van Warmelo P: "Real rights" 1959 Acta Juridica 84 - 98

Van Warmelo 1960 Acta Juridica 106

Van Warmelo P: "Die reg betreffende serwitute in Suid-Afrika: ontwikkeling vanaf Unie" 1960 Acta Juridica 106 - 115

Van Wyk Restrictive Conditions

Van Wyk A M A: Restrictive conditions as urban land-use planning instruments ongepubliseerde proefskrif Universiteit van Suid-Afrika (Pretoria 1990)

(xxii)

Van Zyl & Van der Vyver Inleiding

Van Zyl F J en Van der Vyver J D: Inleiding tot die regswe-
tenskap 2e uitg (Butterworth Durban 1982)

Viljoen Rights & Duties

Viljoen H P: The rights and duties of the holder of mineral
rights ongepubliseerde proefskrif Rijksuniversiteit (Leiden
1975)

Viljoen 1976 De Jure 212

Viljoen H P: "Wat is 'n mineraal?" 1976 De Jure 212 - 217

Viljoen 1977 De Jure 182

Viljoen H P: "Onteining - waardevolle klei op eiendom - is
klei 'n mineraal?" 1976 De Jure 182 - 183

Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights

Viljoen H P en Bosman P H: A guide to mining rights in South
Africa (Lex Patria Johannesburg 1979)

Vos Water Law

Vos W J: Principles of South African water law (Juta Kaap-
stad 1978)

West 1992 De Rebus 87

West A S: "Aktekantoorpraktyk: beperking op die verdeling
van minerale regte" 1992 De Rebus 87 - 88

Wille Principles

Hutchison D (alg red), Van Heerden B, Visser D P ea: Wille's
principles of South African law 8e uitg (Juta Kaapstad 1991)

Wilmans Verbandhoudende Kontrakte

Wilmans J W: Minerale, mineraleregte en verbandhoudende kon-
trakte ongepubliseerde verhandeling Universiteit van Suid-
Afrika (Pretoria 1979)

AANGEHAALDE HOFSAKE

Suid-Afrika:

A

Adinvale (Pty) Ltd v Warmbaths Town Council	
1981 3 SA 516 (T)	375, 505, 528, 564, 613, 680
Albu v Rood and Another 1902 TS 7	265
Alexander v Johns 1912 WPA 91 en 1912 AA 431	467
Amcoal Collieries Ltd v Truter 1990 1 SA 1 (A)	290
Apex Mines Ltd v Administrator, Transvaal 1986 4 SA	
581 (T) en 1988 3 SA 1 (A)	
..... 77, 119, 398, 414, 455, 466, 469, 671, 674	
Associated Manganese Mines of South Africa	
Ltd v Claassens 1954 3 SA 768 (A)	268, 279
Aussenkjer Diamante v Namex and Another	
1980 3 SA 896 (SWA)	115

B

Bal v Van Staden 1903 TS 70	329
Barclays Western Bank Ltd v Comfy Hotels Ltd 1980 4 SA	
174 (OK)	375, 505, 510, 514, 518, 528, 564, 613, 680
Barnard and Others v Mining Commissioner,	
Pretoria, and Others 1965 4 SA 79 (T)	139
Bazley v Bongwan Gas Springs (Pty) Ltd	
1935 NPA 247	34, 75, 76, 298
Bellville-Inry (Edms) Bpk v Continental China (Pty) Ltd	
1976 3 SA 583 (K)	54, 55, 76, 331, 332, 333, 436
Berger v Bloemfontein Town Council 1935 OPA 115	467
Bester, Ex parte 1930 OPA 177	408
Beyers v Du Preez 1989 1 SA 328 (T)	474
Bezuidenhout v Worcester Gold Mining Company (1894)	
1 Off Rep 249	89

(xxiv)

Botha v Rustenburg Platinum Mines 1983 PH M20 (T) .	147, 158
Bourke v Gouws (1889) 3 SAR 40	284
Bowker v Registrar of Deeds 1939 AA 401	526, 527
Bozzone v Secretary for Inland Revenue	
1975 4 SA 579 (A)	57, 338, 588, 691
Breitenbach v Frankel and Another 1913 AA 390	408
Breytenbach v Union Collieries Ltd 1926 TPA 606	79
Brick & Potteries Co Ltd v City of Johannesburg	
1945 TPA 194	76
Brick & Potteries Co Ltd v Registrar of Deeds	
1903 TS 473	76
Brink, Ex parte 1949 1 SA 1186 (N)	467
British South African Company v Buluwayo Municipality	
1919 AA 84	496, 563
Brunner v Henderson (1898) 5 OR 298	32
Buffelsfontein Gold Mining Co Ltd en 'n Ander	
v Bekker en Andere 1961 3 SA 381 (T)	91
Buitendach v West Rand Proprietary Mines	
1925 TPA 745 en 1925 AA 897	31
Buys v South Rand Exploration Co Ltd 1910 TPA 1058	592

C

C M Asbestos Co (Pty) Ltd v King Chrysotyle Asbestos	
Mines (Pty) Ltd and Others 1953 3 SA 431 (W)	287
Campher, Ex parte 1912 TPA 1000	190
Cannon v Picadilly Mansions (Pty) Ltd 1934 WPA 187	467
Cape Coast Exploration Ltd v Registrar of Deeds	
1935 KPA 200	31, 78, 84, 87, 242, 289, 491, 552, 608
Carlis v Registrar of Deeds 1903 TS 1	265, 338
Casserley v Stubbs 1916 TPA 310	107
Castelijn v Sim 1929 NLR 253	467
Celliers v Lehfeldt 1921 AA 509	48
City Council of Johannesburg v Crown Mines Ltd	
1971 1 SA 709 (A)	236

Commissioner for Inland Revenue v L. P. Syndicate Ltd	
1928 TPA 199	13, 31, 327, 587, 659, 690
Commissioner for Inland Revenue v Estate Hobson	
1933 KPA 386	514, 518
Consistory of Steytlerville v Bosman	
(1893) 10 SC 67	376, 467, 496, 506, 563
Consolidated Diamond Mines Of South West Africa v	
Administrator, South West Africa 1958 4 SA 572 (A)	56
Coronation Collieries Ltd v Malan	
1911 TPA 557	115, 283, 351, 453, 463, 603, 673
Cowley v Hahn 1987 1 SA 440 (OK)	469
Cullinan v Pistorius 1903 ORC 33	284
Curlewis v Carlis (1886) 4 OR 86	32

D

Dall, Ex parte 1944 WPA 141	467
De Pinna v Carlin 1984 2 SA 710 (T)	327, 329, 348, 690
De Wet v Apex Mines Ltd 1943 TPA 190	496, 563
Dhanabakium v Subramanian 1943 AA 160	107
Douglas Colliery Ltd v Bothma and Another	
1947 3 SA 602 (T)	113, 115, 121, 442, 453
Douglas v Baynes 1907 TS 506	30, 443
Doyershoek Asbestos v Estate Snyman 1956 2 SA 304 (A) ..	339
Dreyer v Letterstedt's Executors	
(1865) 5 Searle 88	466, 674
Drymiotis v Du Toit	
1969 1 SA 631 (T)	258, 351, 588, 590, 678, 604
Dun v S A Merchants Combined Credit Bureau	
1968 1 SA 209 (K)	504
Du Plooy v Sasol Bedryf (Edms) Bpk	288, 329
Du Preez, Ex parte 1907 ORC 15	404, 446
Du Preez v Beyers 1989 1 SA 320 (T)	469, 474, 480

E

Eastern Rand Exploration Co Ltd v Nel 1903 TS 42 op 53 .	284
Edwards (Waaikraal) G M Co Ltd v Mamogale NO and	
Bakwena Mines Ltd 1927 TPA 288	351, 453, 590, 592, 604
Elandskloof Trust and Others v Emjeff (Pty) Ltd 1988 2	
SA 50 (T)	78, 84, 87, 96, 146, 156, 184, 214, 265, 328
Elektrisiteitsvoorsieningskommissie v Fourie en Andere	
1988 2 SA 627 (T)	419, 422, 544, 545
Eloff, Ex parte 1953 1 SA 617 (T) ..	408, 463, 464, 465, 471
Engelbrecht and Others v Brits and Others	
1906 TS 274	466, 674
Erasmus, Ex parte 1950 1 SA 359 (T)	273, 463
Erasmus, Ex parte 1968 4 SA 788 (T)	54, 55
Erasmus and Lategan v Union Government	
1954 3 SA 417 (O)	351, 387, 440, 603
Erasmus v Afrikander Proprietary Mines Ltd	
1976 1 SA 950 (W)	77, 119,
150, 220, 249, 412, 424, 442, 450, 451, 455, 466, 671, 674	
Erlax Properties (Pty) Ltd v Registrar of Deeds	
1992 1 SA 879 (A)	503
Executors, Estate Napier v Trustee, Estate Weir	
1927 SR 33	508, 509, 522

F

Falcon Investments Ltd v C D of Birnam (Suburban) (Pty)	
Ltd and Others 1973 4 SA 384 (A) ..	54, 55, 57, 58, 76, 283
Ficksburg Transport (Edms) Bpk v Rautenbach en'n Ander	
1986 2 SA 88 (O) en 1988 1 SA 318 (A)	289, 290
Finbro Furnishers (Pty) Ltd v Registrar of Deeds,	
Bloemfontein, and Others	
1985 4 SA 773 (A)	52, 55, 56, 58, 59,
63, 69, 75, 76, 77, 119, 234, 255, 333, 419, 436, 443, 660	
Fine Wool Products of South Africa and Another v Director of	
Valuations 1950 4 SA 490 (OK)	496, 523, 563

Flanagan v Wheeler 1976 4 SA 35 (R)	347
Fuls v Leslie Chrome (Pty) Ltd 1962 4 SA 784 (W) ..	330, 332

G

Gassner and Blumber v Baker 1931 WPA 23	467
Geldenhuys, Ex parte	
1926 OPA 155 . 373, 374, 375, 376, 398, 479, 496, 497, 505,	
506, 514, 518, 523, 528, 537, 563, 564, 568, 613, 615, 680	
Glover v Bothma 1948 1 SA 611 (W)	259, 260
Gluckman v Solomon 1921 TPA 335	84, 440, 442, 453
Godongwana v Mpisana 1982 4 SA 814 (TK)	504
Government of the Republic of South Africa v Oceana	
Development Investment Trust plc 1989 1 SA 35 (T)	
..... 3, 365, 449, 451, 465, 457, 472, 480, 669, 673	

H

Hattingh v Robertson (1904) 21 SC 273	467
Henderson and Others v Hanekom 9 HCG 247	284
Henderson Consolidated Corporation Ltd v Registrar of	
Deeds and Receiver of Revenue 1903 TS 661	269
Hersch v Nel 1948 3 SA 686 (A)	284
Hirschowitz v Moolman 1985 3 SA 739 (A)	329, 690
Hollins v Registrar of Deeds	
1904 TS 603	496, 506, 547, 557, 563
Hotel De Aar v Jonordon Investments (Edms) Bpk	
1972 2 SA 400 (A)	455, 496, 509, 563
Hudson v Mann and Another 1950 4 SA 485 (T)	
..... 114, 115, 280, 281, 414, 417, 418, 419, 423, 450	

(xxviii)

I

Isaacman v Miller 1922 TPA 56 504

J

Jansen v Pienaar (1881) 1 SC 276 504
Jonordon Investments (Pty) Ltd v De Aar Drankwinkel
(Edms) Bpk and Others 1969 2 SA 117 (K) 455, 463, 673
Joubert v Roberts 1945 OPA 137 69, 255, 280

K

Kain v Kahn 1986 4 SA 251 (K) 382, 499, 513
Kajee Family Trust, Ex parte 1943 NPA 257 467
Kloof Gold Mining Company Ltd v Mining Commissioner,
Johannesburg 1981 4 SA 509 (T) 135
Klooval Investments (Pty) Ltd and Others v Minister of
Economic Affairs and Technology and Others
1990 1 SA 257 (A) 158
Koller v Clydesdale (Transvaal) Collieries Ltd
saakno 12963/1983 (WPA) ongerapporteerd 283
Kotzé v Newmont S A Ltd 1977 3 SA 368 (NK) 247, 526

L

Lanham's Executors, Ex parte
1908 TS 330 351, 588, 590, 604
Lantern Trust (Pty) Ltd and Others v Van Sittert
1977 4 PH A 53 (O) 54
Laskey v Steadmet 1976 3 SA 696 (T) 279
Lawley and Others v Van Dyk (1888) 2 SAR 246 592

Lazarus and Jackson v Wessels, Olivier and the Corporation Freehold Estates, Town and Mines Ltd	
1903 TS 499	
..... 442, 451, 453, 459, 463, 472, 498, 527, 560, 568	
Le Roux and Others v Loewenthal	
1905 TS 742	77, 84, 119, 351, 442, 603, 671
Levin v Vogelstruis Estates & Gold Mining Co Ltd	
1921 WPA 66	419
Lewis v Petsch Properties (Pty) Ltd 1961 1 SA 290 (N) ..	337
London and South African Exploration Co v Rouliot	
(1890) 8 SC 74	387, 419
Lorentz v Melle and Others 1978 3 SA 1044 (T)	
..... 375, 496, 505, 508, 509, 514, 517, 520, 528, 532,	
533, 563, 564, 565, 566, 595, 598, 613, 615, 623, 680, 681	
Loubser en Andere v Suid-Afrikaanse Spoorweë en	
Hawens 1976 4 SA 589 (T)	52, 54
Louw, Ex parte 1944 OPA 19	269

M

Mackenzie NO and Another, Ex parte	
1950 3 SA 507 (O)	396, 408, 668
Marchini, Ex parte 1964 1 SA 147 (T)	
..... 445, 453, 455, 456, 460, 463, 465, 469, 669	
Margate Estates Ltd v Urtel 1965 1 SA 279 (N)	467
Master v African Mines Corporation Ltd	
1907 TS 925	273, 334, 460, 463
Middelburg Town Council v Trans-Natal Steenkool-	
korporasie Bpk 1985 2 SA 524 (T) en	
1987 2 SA 244 (A)	192, 279, 327, 339
Minister of Railways and Harbours of the Union of South	
Africa v Simmer and Jack Proprietary Mines Ltd	
1918 AC 591 PC	5, 595
Montrose Diamond Company v Dyer 1912 TPA 1	329, 690

(xxx)

Murchison Exploration and Mining Company Ltd v
Commissioner for Inland Revenue
1938 TPA 421 32, 78, 84, 87, 242, 492

N

N G Kerk, Aberdeen v Land and Agricultural Bank of
South Africa 1934 2 PH M36 510, 512, 514, 518
Neebe v Registrar of Mining Titles
1902 TS 65 89, 147, 209, 342, 360, 440, 460, 589, 591
Neethling v Vesta Gold Mining Co 1903 TH 404 591
Nel NO v Commissioner for Inland Revenue 1960 1 SA
227 (A) .. 375, 496, 505, 508, 510, 528, 563, 564, 613, 680
New Blue Sky Gold Mining Co Ltd v Marshall
1905 TS 363 52, 76
Nolte v Johannesburg Consolidated Investment Co Ltd
1943 AA 293 77,
110, 111, 112, 113, 119, 121, 418, 453, 469, 480, 665, 671
Norbreck (Pty) Ltd v Rand Townships Registrar
1948 1 SA 1037 (W) 467

O

Odendaalsrus Gold, General Investments and Exten-
sions Ltd v Registrar of Deeds
1953 1 SA 600 (O) 283, 301, 373, 374,
375, 376, 378, 382, 397, 440, 479, 496, 499, 505, 506, 513,
523, 527, 528, 555, 563, 564, 593, 613, 619, 669, 680, 684
Odendaalsrust Municipality v New Nigel Estate Gold
Mining Co Ltd 1948 2 SA 656 (O) 260
Ondombo Beleggings (Edms) Bpk v The Minister of
Mineral and Energy Affairs
1991 4 SA 718 (A) 140, 151, 209, 316, 317, 342, 360

Opperman v Uitvoerende Komitee van die Verteenwoordigende Owerheid van die Blankes

1991 1 SA 372 (SWA) 496, 563

P

Parow Minicipality, Ex parte 1942 KPA 316 467

Pearce v Olivier and Others (1889) 3 SAR 79 31, 32

Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds

1990 4 SA 614 (K) 374, 397, 413,

504, 508, 511, 512, 513, 514, 517, 518, 521, 532, 533, 542,

505, 506, 510, 523, 528, 564, 568, 613, 617, 669, 680, 683

Pierce and Others, Ex parte 1950 3 SA 628 (O) 78, 84,

87, 373, 397, 398, 442, 450, 451, 454, 455, 456, 459, 460,

461, 466, 469, 472, 480, 506, 509, 514, 518, 522, 668, 674

Pretorius, Ex parte

1934 TPA 287 32, 78, 84, 87, 96, 242, 492

Prinsloo v Luipaardsvlei Estates Gold Mining Co Ltd

1933 WPA 6 419

R

Rand Leases (Vogelstruisfontein) Gold Mining Co Ltd

v Registrar of Mining Titles 1938 TPA 383 ... 209, 342, 360

Regal v African Superslate (Pty) Ltd 1963 1 SA 102 (A) .. 48

Registrar of Deeds (Transvaal) v The Ferreira Deep Ltd

1930 AA 169 301, 372, 373, 374, 376, 495,

496, 498, 505, 506, 528, 555, 559, 564, 613, 619, 680, 684

Rivas v The Premier (Transvaal) Diamond Mining Co Ltd

1929 WPA 1 419

Rocher v Registrar of Deeds

1911 TPA 311 88, 283, 351, 387, 397,

440, 442, 450, 451, 453, 455, 463, 465, 472, 603, 669, 673

(xxxii)

Roets en 'n Ander v Secundior Sand BK en 'n Ander	
1989 1 SA 902 (T)	59, 158, 192, 327
Rogoff v Andrews	
1949 2 SA 57 (T)	18, 134, 142, 298, 305, 322, 488
Rosen v Rand Townships Registrar 1939 WPA 5	249, 271

S

S v Funchal 1961 4 SA 52 (T)	64
Schultz v Schuurman 1913 TPA 424	412
Schwedhelm v Hauman 1947 1 SA 127 (OK) ..	373, 496, 506, 563
Secretary for Inland Revenue v Bozzzone and Others	
1974 3 SA 826 (N)	54
Secretary for Inland Revenue v Connan 1974 3 SA 111 (A)	268
Secretary for Inland Revenue v Struben Minerals Ltd	
1966 4 SA 582 (A)	279, 286
Senekal, Ex parte 1934 TPA 131	271
Shalala and Another v Gelb 1950 1 SA 851 (K)	560
Simmer & Jack Mines Ltd v GF Industrial Property Co	
(Pty) Ltd and Others 1978 2 SA 654 (W) .	50, 51, 76, 79, 80
Simmonds N O v Van Vuuren and Others 1953 3 SA 642 (T) .	268
South African Railways and Harbours v Fisher's Estate	
1954 1 SA 377 (A)	88
South African Railways and Harbours v Transvaal	
Consolidated Land and Exploration Co Ltd	
1961 2 SA 467 (A)	77, 119, 469, 671
Standard-Vacuum Refining Co of S A (Pty) Ltd v Durban	
City Council 1961 2 SA 669 (A)	79
Steinberg, Ex parte 1940 KPA 1	467
Stewarts's Trustees and Marnitz v Uniondale Municipality	
(1889) 7 SC 110	269, 336
Swiegers, Ex parte 1966 4 SA 7 (GW)	273

T

Taylor and Claridge v Van Jaarsveld and Nellmapius (1886) 2 SAR 137	31, 32
The Monastery Diamond Mining Corporation (Pty) Ltd v Schimper en Andere 1983 3 SA 538 (O)	152, 154, 157, 184, 282
Thomas v Robertson (1907) 24 SC 404	265
Trans-Natal Steenkoolkorporasie Bpk v Lombaard en 'n Ander 1988 3 SA 625 (A)	134, 141, 142, 301, 578
Transvaal Land Co v Registrar of Deeds 1909 TS 759	407
Transvaal Property and Investment Co Ltd and Reinhold and Co v S A Townships Mining and Finance Corporation Ltd and the Administrator 1938 TPA 512	109, 111, 115, 121, 418, 453, 665
Trident v Pillman 1984 1 SA 433 (W)	300
Turffontein Estates Ltd v Mining Commissioner, Johannesburg 1917 AA 419	102
Twefontein United Collieries Ltd v Vos and Others 1949 1 SA 1173 (T)	288

U

Uitenhage Divisional Council v Port Elizabeth Municipality 1944 EDL 1	589
Union Government (Minister of Railways & Harbours) v Marais 1920 AA 240	440
Union Government v Pringle en Swiegers 1923 KPA 337	136
Union Government v Thompson 1919 AA 404	31
Uvongo Borough Council, Ex parte 1966 1 SA 788 (N)	467
Uys and Another v Sam Friedman Ltd 1935 AA 165	560

(xxxiv)

V

Van Collier v Ocean Bentonite Company (Pty) Ltd	
1981 3 SA 1167 (A)	262, 330
Van der Merwe v Wiese 1948 4 SA 8 (K)	496, 563
Van Diggelen v De Bruin 1954 1 SA 188 (SWA)	209
Van Straten, Ex parte 1920 GWPA 139	265, 338
Van Vuren and Others v Registrar of Deeds	
1907 TS 289	84, 351, 404,
408, 440, 442, 450, 452, 453, 455, 458, 463, 469, 480, 603	
Van Waveren v Swart saakno 19080/89 (T) ongerapporteerde .	62
Venter and Others, Ex parte 1934 TPA 69	273, 463
Venter v Duff 1946 OPA 294	467

W

Webb v Beaver Investments (Pty) Ltd and Another	
1954 1 SA 13 (T)	408, 453, 455, 463, 465, 469, 471
Webster v Mitchell 1948 1 SA 1186 (W)	48
West Driefontein Gold Mining Company v Brink	
1963 1 SA 304 (W)	147
West Witwatersrand Areas Ltd v Roos	
1936 AA 62	13, 32, 43, 117,
150, 167, 171, 222, 244, 327, 340, 520, 583, 587, 659, 690	
White v Adams 14 (1987) Juta (SC) 152	88
Willoughby's Consolidated Co Ltd v Copthall Stores Ltd	
1918 AA 1	509
Wiseman v De Pinna 1986 1 SA 38 (A)	
192, 258, 327, 329, 343, 347, 348, 588, 678, 690, 691, 693	
Witbank Colliery Ltd v Lazarus 1929 TPA 529	115, 418
Witbank Colliery Ltd v Malan and Coronation Colliery	
Co Ltd 1910 TPA 667	453

Y

Yelland and Others v Group Areas Development Board

1960 2 SA 151 (T) 112, 418

Z

Zuurbekom Ltd v Union Corporation Ltd

1947 1 SA 514 (A) .. 111, 113, 115, 121, 417, 418, 453, 665

Louisiana:

Frost-Johnson Lumber Co v Sallings's Heirs

91 So 207 (1922) 646

Rives v Gulf Refining Co of Louisiana

62 So 623 (1913) 646

Wemple v Nabors Oil & Gas Co

97 So 666 (1923) 645, 646

(xxxvi)

AANGEHAALDE WETGEWING

Suid-Afrika:

Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van

1975	7, 215, 216, 217, 424, 426, 430, 432, 433, 434
a 2	424, 427
a 4 .	201, 215, 216, 217, 218, 425, 428, 429, 430, 432, 433
a 5	217, 425, 432
a 6	425

"Aktesregulasies"

reg 2	407
38	401
43	411
45	262, 407
61	406
73	338, 402, 406, 407, 426
vorm Z	397, 592, 668
AA	411
BB	402
DD	401
EE	403
FF	403
GG	403
II	406, 426
JJ	400, 435
NN	405
OO	412
RR	396, 411

Algemene Regswysigingswet 62 van 1955 7, 272 |

Algemene Regswysigingswet

50 van 1956	61, 328, 357
a 3	146,
194, 258, 265, 316, 329, 343, 348, 349, 355, 601, 690	
a 4	349, 601

Algemene Regswysigingswet 80 van 1971	7
Alluvial Diamond Diggings Amendment Act 31 van 1893	
(Kaap de Goede Hoop)	6
Boedelwet 66 van 1965	
a 47	276
a 80	271, 276
Diamond Trade Act 48 van 1882 (Kaap de Goede Hoop)	6
Deeds Registries Act 13 van 1918	547, 558
Goudwet 1 van 1871 (Zuid-Afrikaansche Republiek)	135
Goudwet 6 van 1875 (Zuid-Afrikaansche Republiek)	135
Goudwet 1 van 1883 (Zuid-Afrikaansche Republiek)	135
Goudwet 8 van 1885 (Zuid-Afrikaansche Republiek)	135
Goudwet 15 van 1898 (Zuid-Afrikaansche Republiek) .	102, 104
Huweliksgoederewet 88 van 1984	277, 278
Landbouwhoeven (Transvaal) Registratie Wet 22 van 1919 .	436
Maatskappyyewet 71 van 1963	
a 228	274
a 434	275
Mineraalwet 50 van 1991	6, 7,
8, 9, 10, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 26, 37, 38, 39,	
40, 41, 42, 43, 44, 45, 50, 51, 52, 53, 61, 63, 66,	
67, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 79, 90, 93, 95, 99,	
100, 103, 104, 105, 108, 116, 117, 118, 119, 122, 129,	
130, 131, 165, 166, 168, 180, 182, 183, 189, 191, 194,	
195, 196, 197, 198, 199, 200, 205, 206, 209, 210, 214,	
215, 220, 222, 223, 225, 226, 227, 230, 232, 233, 234,	
235, 236, 237, 241, 252, 253, 255, 256, 257, 261, 264,	
281, 292, 293, 296, 301, 308, 312, 314, 315, 322, 323,	
325, 328, 340, 346, 348, 357, 358, 360, 532, 584, 585,	
586, 600, 626, 655, 657, 658, 659, 660, 661, 663, 664,	
687, 691, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701	
a 1	37,
38, 44, 66, 68, 71, 74, 76, 117, 122, 169, 206, 220,	
222, 223, 224, 228, 249, 270, 292, 340, 346, 477, 660	
a 2	104, 174, 178
a 4	104, 174

a 5	18, 20, 44, 80, 91, 105, 106, 107, 108, 165, 166, 167, 191, 196, 205, 213, 226, 228, 291, 383, 442, 491, 576, 593, 594, 597, 600, 607, 663, 664
a 6	70, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 179, 181, 182, 183, 185, 189, 190, 193, 194, 200, 201, 203, 205, 206, 207, 208, 210, 211, 212, 213, 216, 217, 219, 220, 221, 227, 228, 254, 256, 286, 312, 313, 315, 320, 325, 349, 352, 353, 354, 430, 431, 432, 438, 449, 599, 600, 663, 694
a 7	104, 121, 172, 438, 665
a 8	97, 175, 177, 183, 184, 185, 190, 202, 203, 214, 215, 281, 292, 312, 315, 586, 688
a 9	171, 172, 173, 179, 180, 182, 189, 190, 191, 194, 195, 196, 202, 206, 207, 208, 209, 210, 217, 218, 219, 220, 221, 223, 225, 228, 229, 231, 232, 256, 286, 292, 308, 312, 314, 315, 328, 336, 347, 349, 350, 352, 354, 355, 356, 433, 438, 449, 586, 599, 600, 602, 628, 688, 691, 694
a 10	167, 179, 180, 223, 229, 286, 442, 663
a 11	176, 178, 182, 285, 442
a 12	182, 442
a 13	179, 208, 226, 285, 347, 353, 356, 600
a 14	176, 177, 200, 203, 285
a 15	195, 197, 209, 211, 225, 254, 442, 700
a 16	178, 179, 229, 285, 286
a 17	92, 105, 184, 185, 188, 212, 216, 217, 218, 219, 224, 226, 228, 272, 430, 432, 433
a 18	95, 96
a 19	45, 101, 102
a 20	105, 333, 426, 427, 435, 442, 474, 671
a 21	105, 276, 333, 427, 474, 671
a 22	104, 434
a 23	104, 423, 434, 443
a 24	104, 211, 212, 216, 217, 218, 219, 225, 228, 281, 430, 432, 433, 434, 671
a 25	434

(xl)

a 38	182, 200
a 39	181, 182
a 40	99, 100
a 42	414
a 43	191, 202, 206, 215, 293, 308, 310, 311, 313, 314, 606, 607, 585, 688, 689
a 44	66, 184, 190, 200, 201, 204, 205, 206, 208, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 218, 219, 221, 225, 227, 312, 313, 430, 429, 433, 663
a 45	199, 230, 253, 325, 414, 439
a 46	66, 68, 189, 230, 325, 414, 439
a 47	169, 175, 194, 206, 214, 215, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 231, 250, 308, 339, 340, 347, 414, 428
a 48	414
a 49	519
a 54	98
a 57	183, 195
a 64	189, 190, 336
a 65	189
a 68	7, 106, 107, 108, 131, 195, 201, 202, 203, 204, 291, 293, 663
a 70	7
Mineraalwysigingswet 103	
van 1993.....	8, 74, 95, 96, 174, 176, 180, 181, 182, 185, 198, 223, 225, 227, 250, 347, 427, 428
Nasionale State Grondwet 21 van 1971	137
Natal Mines Act 43 van 1889 (Natal)	6, 35, 304
Onteiening (Stigting van Ondernemings) Wet 39 van 1951 .	439
Onteieningswet 63 van 1975	431, 437
Ontwikkelingstrust en Grond Wet 18 van 1936	137, 144
Ordonnansie 66 van 1903 (Zuid-Afrikaansche Republiek)	6
Ordonnansie op die Registrasie van Prospekteerkontrakte	
11 van 1904 (Zuid-Afrikaansche Republiek)	547, 557
Ordonnansie op die Verdeling van Grond 20 van 1957 (T) .	436
Ordonnansie op die Verdeling van Grond	
20 van 1986 (T)	288, 436

Ordonnansie op Dorpsbeplanning en Dorpe	
25 van 1965 (T)	424, 436
Ordonnansie op Dorpsbeplanning en Dorpe	
15 van 1986 (T)	424, 436, 437
Ordonnansie op Myne, Werke en Minerale 20 van 1968 (SWA) .	8
Precious and Base Metals Act 35 van 1908 (Zuid-	
Afrikaansche Republiek)	6, 32, 64, 139, 251, 341, 344
a 12	94
a 21	344
a 52	102
Precious Minerals Act 31 van 1898	64
Proklamasie R141 van 15 Augustus 1986	137
Proklamasie R228 van 24 Desember 1986	137
Proklamasie van Sir John Cradock van 1813	189
Registrasie van Aktes en Titels Wet 25 van 1909 (Zuid-	
Afrikaansche Republiek)	547, 558
Registrasie van Aktes Wet 47	
van 1937	8, 21, 54, 55, 56, 59, 61, 63,
64, 69, 70, 77, 83, 196, 248, 254, 255, 258, 263, 264,	
269, 283, 326, 333, 335, 343, 352, 354, 357, 403, 404,	
441, 446, 447, 454, 462, 528, 547, 548, 555, 558, 560,	
564, 569, 573, 583, 584, 608, 609, 624, 628, 670, 689	
a 3	84, 250, 262,
301, 335, 371, 372, 388, 405, 406, 476, 482, 512, 548,	
556, 557, 562, 572, 609, 619, 620, 621, 666, 684, 685	
a 10	8
a 14	185
a 16	388, 405, 411, 476, 482, 526, 668
a 17	278
a 28	288
a 32	185, 411, 432
a 34	435
a 37	412, 435
a 39	412
a 63	282, 372, 376, 408, 476, 482, 497, 501, 546, 557, 559
a 64	283, 397, 668

a 67	408
a 68	463
a 70	24, 258, 388, 393, 396, 397, 398, 400, 405, 406, 410, 446, 447, 448, 463, 465, 466, 473, 474, 477, 482, 612, 668, 669, 670, 673, 674, 678
a 71	84, 87, 263, 282, 330, 388, 396, 398, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 411, 427, 435, 446, 448, 463, 464, 476, 482, 668, 670
a 72	396, 398, 400, 403, 463, 476, 482
a 73	396, 397, 398, 400, 406, 426, 427, 435, 463, 465, 474, 476, 482, 669
a 74	396, 398, 400, 412, 435, 463, 476, 482
a 77	268, 335, 336
a 78	337
a 79	329, 690
a 80	335
a 81	337
a 84	196, 259, 264, 265, 266, 267, 335 337, 429, 557, 571
a 85	267, 557
a 90	267, 268, 337
a 91	337
a 102	2, 5, 23, 90, 138, 171, 243, 245, 248, 252, 258, 261, 271, 296, 326, 354, 357, 372, 373, 382, 388, 409, 450, 469, 476, 479, 482, 495, 501, 526, 527, 550, 556, 572, 584, 587, 614, 619, 673, 678, 684, 689, 691
Townships Amendment Act 34 van 1908	436
Waterwet 54 van 1956	74
Wet 11 van 1899 (Kaap de Goede Hoop)	6
Wet 30 van 1907 (Kaap de Goede Hoop)	6
Wet 31 van 1908 (Zuid-Afrikaansche Republiek)	6
Wet op Aardolie 46 van 1942	6
Wet op Arbitrasie 42 van 1965	95, 310, 431
Wet op Atoomkrag 35 van 1948	130
Wet op Bedryfsiektes in Myne en Bedrywe	
78 van 1973	8, 155, 156, 486

Wet op Belasting op Toegevoegde Waarde

89 van 1991 53, 131, 265, 279, 338, 409

Wet op de Ontginning van Voorbehouden Mineralen

55 van 1926 33, 295

Wet op Diamante 56 van 1986 7, 8, 66, 486

Wet op die Afskaffing van Rasgebaseerde Grondreëlings

108 van 1991 137

Wet op die Beheer van Tieroog

77 van 1977 7, 130, 144, 155, 156, 486

Wet op die Formaliteite vir Koopkontrakte van Grond

71 van 1969 526

Wet op die Onderverdeling van Landbougrond

70 van 1970 260, 278, 288, 406, 426, 436, 436

Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 8, 21,

69, 141, 253, 254, 255, 256, 258, 264, 284, 293, 294,

296, 300, 310, 315, 343, 348, 354, 357, 527, 528, 555,

560, 564, 569, 583, 584, 586, 624, 628, 687, 689, 693

a 1 222, 246, 250, 251, 270, 292, 296, 339, 340, 341,

346, 347, 354, 550, 556, 583, 596, 614, 619, 684, 693

a 2 264, 326, 343, 689

a 5 264, 296, 343, 348, 548, 556, 583, 619, 621, 684

a 48 296

a 49 343, 344

Wet op die Vervreemding van Grond

68 van 1981 ... 247, 260, 300, 338, 350, 353, 357, 591, 602

Wet op Edelgesteentes 44 van 1927 6

Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 6, 7, 17, 36, 39, 40, 41,

43, 53, 61, 64, 66, 129, 132, 141, 143, 148, 150, 155,

157, 195, 230, 234, 236, 250, 304, 317, 327, 415, 662

a 1 35, 36,

68, 69, 132, 157, 164, 293, 304, 307, 315, 339, 661

a 2 19, 146, 156, 161,

162, 204, 311, 328, 358, 442, 487, 662, 691, 698, 699

a 3 162, 165,

192, 202, 204, 206, 231, 238, 323, 358, 486, 487, 662

a 4 140, 152, 163, 201, 208, 315, 317, 318, 322, 489

(xliv)

a 5	143, 153, 163, 202, 214, 294, 304, 306, 307, 308, 312, 314, 321, 322, 324, 487, 488, 489, 662, 687
a 6	146, 163, 201, 210, 214, 216, 322, 429, 489
a 7	103
a 8	104, 143, 293, 294, 305, 307, 308, 576, 583, 626, 687, 689
a 9	96, 140, 146, 184, 203, 214, 688
a 11	102, 325
a 13	102, 152, 153, 157, 160, 161, 318, 326, 342
a 13A	152, 154, 157, 160, 161, 184, 282, 342
a 17	153, 157, 252, 305, 307, 342
a 18	342
a 20	147, 154, 157, 160, 161, 215, 251, 305, 307, 342, 428
a 21	152, 251, 318
a 27	307
a 28	307
a 29	307
a 45	147, 308
a 52	147, 308
a 63	152
a 68	152, 154, 157, 159, 160, 161, 318
a 72	251, 342
a 74	251, 342
a 89	221
Wet op Energie 42 van 1987	8, 486
Wet op Fisiese Beplanning 88 van 1967	424
Wet op Groepsgebiede 77 van 1957	113
Wet op Groepsgebiede 36 van 1966	113, 407
Wet op Hereregte 40 van 1949	280, 338, 407, 409
Wet op Kernenergie 92 van 1982	66, 130, 144, 155, 156, 486
a 5	155
a 47	7, 66, 156, 201, 213
Wet op Myne en Bedrywe	
27 van 1956	7, 61, 64, 119, 155, 156, 436, 486, 680
Wet op Mynregte 20 van 1967 ..	6, 7, 17, 34, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 53, 55, 59, 61, 64, 66, 68, 69, 86, 93,

	103, 116, 129, 131, 133, 147, 155, 163, 195, 204, 219, 230, 234, 236, 250, 255, 296, 302, 304, 322, 323, 327, 341, 343, 344, 345, 359, 586, 589, 596, 657, 688, 696
a 1	33, 34, 35, 45, 67, 68, 69, 73, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 144, 145, 155, 164, 251, 265, 293, 295, 304, 315, 323, 339, 341, 661, 663
a 2	19, 143, 144, 145, 154, 155, 156, 161, 162, 163, 164, 202, 204, 205, 231, 238, 311, 323, 328, 358, 442, 256, 316, 319, 359, 383, 442, 486, 487, 492, 662, 691, 698, 699
a 4	144
a 5	151
a 7	35, 138, 139, 144, 148, 150, 155, 163, 201, 202, 207, 208, 210, 216, 304, 317, 322, 429, 489
a 8	139, 202
a 9	139, 208
a 10	138
a 11	93
a 12	35, 141, 142, 163, 202, 294, 297, 298, 299, 302, 303, 304, 306, 309, 312, 314, 317, 321, 322, 324, 487, 488, 578, 662, 687
a 13	35, 139, 142, 151, 163, 201, 208, 293, 298, 299, 303, 315, 317, 318, 319, 322
a 14	35, 140, 143, 145, 148, 150, 151, 152, 153, 156, 163, 201, 203, 211, 315, 319, 320, 488, 696
a 15 ..	35, 94, 142, 221, 297, 298, 299, 315, 317, 320, 488
a 16	35, 136, 138, 149, 160, 201, 215, 218, 219, 303, 315, 321, 429, 661
a 17	103, 104
a 18	91, 92, 106, 281
a 19	33, 141, 142, 293, 294, 295, 297, 298, 301, 306, 308, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 583, 626, 687, 689
a 20	100
a 21	92, 97, 184, 203, 214, 282, 291, 292, 298
a 22	35, 304, 315, 488
a 23	92, 93, 98

a 24	99, 100
a 25	138, 141, 142, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 160, 161, 163, 164, 203, 219, 297, 298, 299, 303, 317, 320, 321, 345, 577, 578, 581, 687
a 26	345
a 27	151, 301, 345
a 28	142, 298, 301, 344, 345
a 29	142, 151, 298, 345
a 30	19, 103, 152, 153, 156, 163, 211, 236, 320, 345, 359, 695, 696
a 31	142, 298, 345
a 32	138, 161, 219, 220, 303, 345
a 33	103, 344, 345
a 39	135
a 40	135, 302
a 41	135
a 42	103, 344, 345
a 48 - 67	341
a 68	341, 345
a 69 - 89	341
a 90	135, 302
a 91	135, 302
a 92	135, 302
a 93	302
a 158	158
a 161	79, 221
a 183	430, 437
Wet op Nasionale Parke 57 van 1976	104, 438
Wet op Onroerende Eiendom (Verwydering of Verandering van Beperkings) 94 van 1965	271, 276
Wet op Ontelening van Mineraalregte (Dorpe) 96 van 1969	437
Wet op Seëlregte 77 van 1968	280
Wet op Steenkool 32 van 1983	8, 66, 144, 155, 486
Wet op Steenkoolhulpbronne 60 van 1985	8, 156
Wet tot Wijziging van de Transvaalse Wet op Edele en Onedele Metale 18 van 1913	64

Wysigingswet op die Onderverdeling van Landbougrond	
33 van 1984	436
Wysigingswet op die Registrasie van Aktes 43 van 1957 ..	398
Wysigingswet op Edele en Onedele Metale 26 van 1961	64
Wysigingswet op Mineraalregte 36 van 1934	94
Wysigingswet op Myne en Bedrywe 13 van 1991	8
Wysigingswet op Myne en Bedrywe en Ontplofbare Stowwe	
46 van 1964	7
Wysigingswet op Mynregte 12 van 1991	8
Wysigingswet op Onedele Minerale 39 van 1942	6

Wes-Duitsland:

Allgemeines Berggesetz van 1865	631, 635
Bundesberggesetz van 1982	631, 632, 634, 636, 652
a 1	631
a 3	632
a 4	633
a 5	634, 636
a 7	632
a 8	633
a 9	633
a 11	633, 634, 637
a 12	633, 634
a 13	633, 634
a 16	633, 635
a 18	635
a 22	633
a 23	634
a 24	633
a 30	637
a 31	637
a 39	636
a 40	636
a 51	635, 636

(xlviii)

a 52	635, 636
a 53	636
a 55	636
a 77	636
a 79	636
a 82	636
a 110 - 117	637
Verwaltungsverfahrensgesetz van 1976	631
a 36	636
a 48	635
a 49	635

Australië:

Environmental Protection Act 1971	640
Mining Act 1904	637, 643, 644
Mining Act 1978 - 1982	637, 638, 639, 640, 641, 644
a 8	644
a 19	640
a 29	639
a 30	639
a 40	640
a 45	640
a 48	640
a 57	641, 642
a 66	641
a 68	641
a 73	642
a 78	642
a 85	642
a 86	642
a 91	643
a 111	640, 642
"Petroleum Acts" van 1967	644

Louisiana:

Civil Code van 1870	645
Code of Civil Procedure	645
Mineral Code van 1974	645
a 5	646
a 6	646, 647
a 7	646
a 8 - 10	647
a 14 - 15	647

(1)

HOOFSTUK 1

INLEIDING

1.1 Agtergrond	1
1.2 Probleemstelling en motivering	8
1.3 Metode en bronne	21
1.4 Terminologie	23
1.5 Skryfstyl	26

1.1 Agtergrond

Mynbou is ongetwyfeld een van die belangrikste komponente van die Suid-Afrikaanse ekonomie.¹ Dit is 'n aktiwiteit wat groot kapitaallitleg verg en buitengewoon hoë bedryfskoste behels. Om hierdie redes kan mynbou feitlik sonder uitsondering slegs deur groot mynmaatskappye doeltreffend en winsgewend beoefen word. Uiteraard verlang hierdie instansies sekerheid sover dit hul huidige en toekomstige aktiwiteite en bronne van inkomste aanbetref en daarom is dit noodsaaklik vir hulle om mineraal- en mynregte en sekerheid van reg en titel in verband daarmee te verkry.

Dit sou onprakties en onekonomies vir mynmaatskappye wees om na willekeur grond te koop ten einde die minerale daarin te bekom of om mineraalregte wat reeds van die eiendomsreg van grond afgeskei is, op te koop. Om hierdie rede geskied sodanige aankope streng volgens voorafbeplande ontginningsprogramme en, aangesien dit noodsaaklik is om allereers vas te stel of minerale in ontginbare hoeveelhede in sekere grond of op 'n spesifieke plek voorkom, speel prospektering² 'n

-
1. Dit stel ongeveer 15% van die RSA se Bruto Nasionale Produk daar. Sien verder Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 1.
 2. Naas veral finansiële en ook ander uitvoerbaarheidsoorwegings.

bepalende rol by sodanige beplanning. Die gewone prosedure by mineraalontginning is gevolglik dat prospektering eers onderneem word, waartydens die prospekterder soek na minerale, en daarná verkry hy die grond, die mineraalregte en/of die reg om te myn.³

Prospektering is dus een van die heel eerste en belangrikste stappe in die mineraalontginningsproses en kan oor die algemeen omskryf word as aktiwiteite wat gerig is op die opsporing van minerale.

Soos hierinlater aangetoon word, vorm prospekterregte deel van hoofsaaklik grondeiendomsreg of daarvan afgeskeide mineraalregte, of word dit daarvan afgelei. Uit die aangehaalde bronne blyk dat daar reeds heelwat oor eiendomsreg en mineraalregte geskryf is, maar nie oor die aard, indeling, inhoud, ensovoorts, van prospekterregte as sodanig nie. Die primêre oogmerk met hierdie proefskrif is om hierdie en verbandhoudende aangeleenthede verder te ondersoek ten einde 'n sistematiese oorsig van prospekterregte saam te stel en in die besonder te bepaal of dit beperkte saaklike regte daarstel.

Wanneer dit by 'n juridiese analise van prospekterregte in die Suid-Afrikaanse reg kom, kan daar nie oudergewoonte by die gemenereg begin word nie, want weens 'n gebrek aan mynbedrywighede het die gemenereg nie juis oor die prospektering na en ontginning van minerale gehandel nie. In Suid-Afrika het die ontdekking van diamante en goud gedurende die laaste helfte van die negentiende eeu daarenteen sulke fun-

³. Of 'n aandeel daarin, oor die geheel of 'n gedeelte van die grond. Hierdie moontlikhede, of "vermengings" daarvan, is die verskillende "opsies" (sien 4.2.8) waarvoor daar in die woordskrywing van "prospekteerkontrak" in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 voorsiening gemaak word. Sien verder Kleyn & Boraine Silberberg 415 en Laurens Aktebesorging 108.

damentele ontwikkelings op die gebied van die mineraal- en mynreg tot gevolg gehad, dat daar in elk geval baie min van die gemenerereg oorgebly het.⁴ Anders as by die meeste ander regsbegrippe, kan die aard en inhoud van mineraal-, myn- en prospekterregte dus nie met vrug beskryf word met verwysing na ooreenstemmende beginsels van die Romeinse en Romeins-Hollandse reg nie. Daar moet gevolglik op algemene gemeneregtelijke beginsels staatgemaak word om die betrokke regte by die res van die Suid-Afrikaanse regsisteem in te pas.⁵

In ooreenstemming met gemeneregtelijke beginsels word algemeen aanvaar dat eiendomsreg die omvattendste en volledigste saaklike reg is en dat alle ander saaklike regte daarvan afgelei word. Die mening word gehuldig dat mineraalregte 'n voorbeeld van so 'n afgeleide saaklike reg is.⁶ Om die aard en inhoud van mineraalregte te bepaal, moet dus by die eiendomsreg van grond begin word.⁷

Daar word ook algemeen aanvaar dat 'n grondeienaar in beginsel⁸ daarop geregtig en daartoe bevoeg is om die grond

-
4. Vir agtergrond oor die historiese ontwikkeling van die Suid-Afrikaanse minerale- en mynreg, sien Houston Handbook 2-1 - 2-11, Van der Merwe Sakereg 552 - 554 en 566 - 567, asook Badenhorst Ontginning 10 - 16, en, oor die algemeen, Dale Mineral Rights, Kaplan Development, Kaplan 1987 SALJ 283, Van der Westhuizen & Van der Merwe 1977 De Jure 237, Viljoen Rights & Duties en Wilmans Verbandhoudende Kontrakte.
 5. Badenhorst Ontginning 3 dui aan dat, omdat dit wil voorkom asof mineraalregte nie as afsonderlike saaklike regte aan die gemenerereg bekend was nie, hy die term "tradisionele mineraalreg" verkies. Daar kan egter nie gesê word dat die gemenerereg glad nie mineraalregte geken het nie. Die term "gemeneregtelijke mineraalregte" en die betekenis daarvan is al so ingeburger in die reg dat daarmee volhard word. Sien ook Viljoen Rights & Duties 5 - 12 en Franklin LAWSA Vol 18 6 - 13.
 6. Sien oa Van der Merwe Sakereg 551 en Govt of the RSA v Oceana Development Investment Trust plc 1989 1 SA 35 (T) 36.
 7. Volgens Badenhorst Ontginning 3 en 9 ontstaan die bevoegdheid om minerale te ontgin by die ontstaan van volledige eiendomsreg.
 8. Die rede waarom gesê word dat 'n grondeienaar en 'n mineraalreghouer, en teweens ook 'n prospekteerder, "in begin-

waarop sy regte betrekking het te betree met die doel om te prospekteeer na die voorwerp van sy reg en, indien ekonomies ontginbare mineraalneerslae gevind word, om die betrokke mineraal of minerale te myn en van die grond af te skei, dit te verwyder en verder daarvoor te beskik. Hy mag ook hierdie bevoegdhede aan iemand anders verleen. Die houer van sodanige regte verkry normaalweg al die bevoegdhede wat die grondeienaar sou gehad het indien afskeiding van die mineraalregte nie plaasgevind het nie,⁹ asook die aanvullende of bykomstige bevoegdhede wat redelikerwys nodig is om hom in staat te stel om sy mineraalregte na behore uit te oefen. Grondeienaars en mineraalreghouers hoef egter nie noodwendig al hul bevoegdhede uit te oefen of te vervreem nie en kan byvoorbeeld slegs hul prospekteeerbevoegdhede self uitoefen of regte daarop aan prospekteeers verleen.

Ten einde verwarring te voorkom, moet daar baie noukeurig tussen mineraal-, prospekteeer- en mynregte onderskei word.¹⁰ Aan die ander kant is hierdie regte so oonteenseglik nou verbonde, dat hulle gesamentlik behandel moet word teen die agtergrond van die tersaaklike wetgewing.

Sover dit die posisie hier te lande aanbetref, het nuwe probleme, wat tussen grondeienaars, mineraalreghouers, prospekteeers en myners ontstaan het, baie meer aandag van die wetgewer en howe van veral die Zuid-Afrikaansche Republiek (Transvaal) vereis as in die Nederlande. Nie net het die klem in die mynbedryf mettertyd verskuif vanaf delwerye na

(vervolg)

sel" hul onderskeie bevoegdhede mag uitoefen, is omdat, benewens die gemenereregterlik vereiste verkryging van die betrokke regte onderhewig aan privaat- en publiekregterlike beperkings wat daarop van toepassing mag wees, die uitoefening daarvan normaalweg deur die verkryging van statutêre magtiging daartoe by die staat voorafgegaan moet word.

9. Insluitende die reg om een of meer van die bevoegdhede verder te vervreem.

10. Vgl Dale Mineral Rights 88 - 89.

diepmyn-ontginning nie,¹¹ maar daar het 'n tendens in die wetgewing ontstaan om aan die staat uitgebreide beheer oor sowel mynwerkzaamhede as oppervlakregte te verleen. Hierdie tendens kon duidelik waargeneem word in die geval van edelmetale soos goud en platinum, edelgesteentes soos diamante en, meer onlangs, aardolie en onedele minerale soos steenkool, tieroog en bronmateriaal. Veral latere wetgewing het hierdie stowwe, wat voorheen slegs as "minerale" bekend was en hoofsaaklik deur die gemenerereg beheer is, in die besonder begin reguleer.¹² Uiteraard is daar in die proses tot 'n groot mate op die gemeneregtelijke regte van mineraalreghouers inbreuk gemaak¹³ en, in teenstelling met die "besit"¹⁴ van die verskillende regte, mag die uitoefening daarvan onderworpe wees aan die verkryging van statutêre magtiging daartoe by die staat.¹⁵

In veral die laaste paar dekades is mynwetgewing sover moontlik gekonsolideer in die sin dat daar nie meer afsonderlike mynwette vir die verskillende provinsies bestaan

11. Sien Van der Merwe Sakereg 566 - 567.

12. Sien Van der Merwe Sakereg 567.

13. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 7 - 8 en 113 - 153.

14. Die term "geregistreerde besitter van die reg op minerale" kom voor in die woordskrywing van "prospekteerkontrak" in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Uit die aard van die saak is dit verkieslik en juridies suiwerder om eerder van die "houer" van regte as van die "besitter" daarvan te praat.

15. In Minister of Railways and Harbours of the Union of SA v Simmer & Jack Pty Mines Ltd 1918 AC 591 PC 600 het Lord Sumner gesê: "The scheme of [South African mining] legislation was to create or recognise mining rights, exercisable under a system of licence and control, which were not dependent on the possession of full rights of ownership in the ground worked, but were to be reconciled with the concurrent ownership rights of others". Hierdie stelling word dikwels gebruik as gesag vir 'n uiteensetting van die Suid-Afrikaanse mineraalregstelsel. Soos egter gesien kan word, het die regter hier mynregte behandel, wat iets heeltemal anders as mineraalregte is. Alhoewel aanvaar word dat hy bedoel het om mineraalregte te behandel, maak die onderskeid ongetwyfeld sy bydrae van minder waarde.

nie. Talle voor-Unie-wette en verskeie wette van die Republiek is byvoorbeeld in die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964¹⁶ en die Wet op Mynregte 20 van 1967¹⁷ gekonsolideer.¹⁸ Dit was egter nog altyd betreurenswaardig dat die belangrikste mynwette nie in een wet saamgevat is nie. Reg deur die mynbedryf is voorsien dat sodanige konsolidasie ongetwyfeld tot groter oorsigtelikheid sou lei¹⁹ en, in ooreenstemming met die regering se algemene deregulerings- en privatiseringsbeleid,²⁰ is daar ook in die mineraal- en mynbedryf in die laat tagtigerjare inderdaad oorgegaan tot die opstel van 'n nuwe hoofwet gerig op die prospektering na, ontginning van en beskikking oor minerale, asook verskeie aangeleenthede wat daarmee verband hou en wat daaruit voortvloei, en waarin 'n verskeidenheid bestaande wette saamgevat is. Die Mineraalwet 50 van 1991, wat op 1 Januarie 1992 in werking getree het, het nie net nege-en-twintig verskillende "myn-

16. Sien oor die algemeen Franklin LAWSA Vol 18 194- 236.

17. Sien oor die algemeen Franklin LAWSA Vol 18 116 - 193.

18. Die Wet op Mynregte 20 van 1967 het vorige wetgewing betreffende die prospektering na en die ontginning van edelmetale, onedele minerale en aardolie in die RSA saamgevat. Dit het oa die Wysigingswet op Onedele Minerale 39 van 1942 en die Wet op Aardolie 46 van 1942 herroep. Die belangrikste voor-Unie-wet op hierdie gebied was die Precious and Base Metals Act 35 van 1908 (T), wat ook in die OVS ingevoer is. Hierdie wet het algemeen as die Goudwet ("Gold Law") bekendgestaan. Die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 het ook vorige wetgewing, oa die Diamond Trade Act 48 van 1882 (K), die Alluvial Diamond Diggings Amendment Act 31 van 1893 (K) en die Wet op Edelgesteentes 44 van 1927, ivm die prospektering na, die myn van en die handel in edelgesteentes saamgevat. Voor Uniewording was prospektering na en ontginning van edelgesteentes deur die volgende wetgewende maatreëls gereël: Wet 11 van 1899 (K), Wet 30 van 1907 (K), Wet 43 van 1889 (N), Ordonnansie 66 van 1903 (T) en Wet 31 van 1908 (T). Hierdie wette is saamgevat in die Wet op Edelgesteentes 44 van 1927, wat deur die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 vervang is. Sien ook Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 1 - 4 en Dale Mineral Rights 174 - 247.

19. Sien Van der Merwe Sakereg 567.

20. Soos Badenhorst 1991 TSAR 113 op 125 - 131 oortuigend aantoon, het die staat nie met die Mineraalwet 50 van 1991 in deregulering of privatisering geslaag nie.

wette" in geheel herroep nie,²¹ maar ook belangrike gedeeltes van nog ses ander wette.²²

Van belang is dat mineraal- en mynreg 'n kombinasie van gemene- en statuutreg²³ is en die belangrikste wette in

-
21. Waaronder veral die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964, die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 en die Wet op die Beheer van Tieroog 77 van 1977.
 22. Nl die Wet op Mynregte 20 van 1967, die Wet op Myne en Bedrywe 27 van 1956, die Wysigingswet op Myne en Bedrywe en Ontploffbare Stowwe 46 van 1964 (a 1 - 11), die Algemene Regswysigingswet 80 van 1971 (a 18 en 19), die Algemene Regswysigingswet 62 van 1973 (a 11 en 12) en die Wet op Kernenergie 92 van 1982 (a 47). Die Wet op Mynregte 20 van 1967 is, met die uitsondering van die omskrywings van "edelmetale" en "onbewerkte edelmetale" in a 1 en Hoofstuk XVI daarvan, in geheel herroep. Hierdie uitsonderings, asook die behoud van die Wet op Diamante 56 van 1986, dui bloot op verskansing van die statutêre verbodings en misdrywe ivm minerale deur die wetgewer. Alhoewel, soos veral in hfst 2 en 3 uitgewys word, die Mineraalwet 50 van 1991 nie meer onderskei tussen die verskillende hoofgroepe minerale, nl edelmetale, onedele minerale, aardolie en edelgesteentes nie, maak die behoud van bogenoemde uitsonderings en die oorgangsbepalings in die Mineraalwet 50 van 1991 die genoemde indelings tog nog van belang. Die Wet op Myne en Bedrywe 27 van 1956 is ook, met die uitsondering van die omskrywings van sekere openbare vakansiedae en a 9 daarvan, in geheel herroep. Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 1 - 20 en a 68 van die Mineraalwet 50 van 1991.
 23. Net soos in die geval van enige ander beperkte saaklike reg, is die "horisontale" privaatregtelike verhouding tussen 'n grondeienaar en 'n mineraalreghouer van groot belang in die sakereg en hierdie verhouding word in die RSA beheer deur die algemene beginsels van eiendomsreg soos gewysig deur wetgewing. Die gemenerereg is tot sodanige mate deur wettereg gewysig dat 'n mens met reg van 'n ware Suid-Afrikaanse regstelsel kan praat, want, wanneer dit aan die ander kant in die "vertikale" verhouding by die uitoefening van mineraalregte en dan veral die opsporing (prospektering) en ontginning (myn) van minerale kom, speel die staat 'n baie belangrike rol en is die bevoegdheid van 'n mineraalreghouer om na minerale te soek, dit te ontgin en daaroor te beskik, of om aan iemand anders die regte te verleen om dit namens hom of vir eie rekening te doen, tot 'n groot mate deur wetgewing aan bande gelê en beheer. In die lig van die algemene beheer van die mynwese deur die staat, kan 'n mens miskien met reg vra of die reg betreffende minerale en myn nie dalk meerendeels administratiefeg is nie.

hierdie verband is tans die Mineraalwet 50 van 1991,²⁴ die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 en daardie artikels van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937²⁵ wat handel oor prospekter-, myn- en mineraalregte.²⁶

1.2 Probleemstelling en motivering

Aangesien hierdie bydrae in die eerste plek oor prospekterregte gaan, is die oogmerk nie om alle mynwetgewing in besonderheid te bespreek nie. Die hoofdoel is om die aard, indeling, inhoud en verkryging van gemeneregtelike prospekterregte en statutêre prospektermagtigings te ondersoek, en te bepaal tot welke mate die Mineraalwet 50 van 1991 'n terugkeer na die gemenereg met betrekking tot prospekter-

(vervolg)

Weens die vermenging van die statuut- en privaatregtelike kenmerke daarvan, is die mineraal- en mynreg tereg al as 'n hibriede stelsel beskryf. Sien Badenhorst Ontginning (viii) en Kaplan & Dale Minerals Act 12. Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 7 praat van 'n "dual relationship" tov die ontginning van minerale, maw gedeeltelik administratiefregtelik en gedeeltelik privaatregtelik van aard. Vgl ook Van der Merwe Sakereg 551. Die aard van mineraalregte as beperkte saaklike regte en die publiekregtelike begrensing van die uitoefening van mineraalregte behoeft dus, veral in die lig van die onlangse inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991, verdere ondersoek.

24. Soos gewysig deur die Mineraalwysigingswet 103 van 1993, wat op sy beurt die Wysigingswet op Mynregte 12 van 1991 en die Wysigingswet op Myne en Bedrywe 13 van 1991 herroep het.
25. Die regulasies uitgevaardig kragtens a 10 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 by wyse van GK R474 van 1963, soos gewysig, word hierin kortweg "die aktesregulasies" genoem.
26. Daar bestaan egter ook nog verskeie ander baie belangrike wette oor hierdie onderwerp, soos die Wet op Bedryfsiektes in Myne en Bedrywe 78 van 1973, die Wet op Steenkool 32 van 1983, die Wet op Steenkoolhulpbronne 60 van 1985, die Wet op Diamante 56 van 1986 en die Wet op Energie 42 van 1987, wat telkens ook in ag geneem moet word. Mbt die posisie in die TBVC lande en die nasionale state, sien Kaplan & Dale Minerals Act 3 en 42, Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 791 ev en Kleyn & Borraine Silberberg 418.

regte teweeggebring het. Daar word ook gewys op die veranderings wat deur hierdie nuwe wet aan prospektering aangebring is en die gevolge daarvan.

Die eerste vraag wat ontstaan is wat prospektering is. In hoofstuk 2 word die verskillende omskrywings daarvan behandel.

Die tweede vraag is hoe daar geprospekteer word. Afgesien van dit wat met die blote oog op die oppervlak of in die boonste grondlae van die aarde waargeneem kan word, kom van die bekendste en waardevolste minerale baie diep in die aardkors en wydverspreid in verbinding met ander stowwe voor. Alhoewel daar dikwels nog 'n groot mate van geluk by die ontdekking van sodanige minerale betrokke is, is dit algemeen bekend dat daar deesdae allerlei hoogs gesofistikeerde apparate en tegnieke bestaan waarmee afleidings in verband met die teenwoordigheid of afwesigheid van sekere minerale op spesifieke plekke gemaak kan word. Alhoewel die vraag oor hoe geprospekteer word meestal tegniese en natuurwetenskaplike kwessies behels, wat buite die bestek hiervan val, is dit van belang om te bepaal of, ten spyte daarvan dat dit nie binne die erkende omskrywings daarvan val nie, sekere van die genoemde opnamemetodes nie dalk tog prospektering daarstel nie, al is dit ook net in die gemene regtelike sin van die woord. Hierdie aangeleentheid, asook die inhoud van en beperkings op prospekterregte, word in hoofstuk 2 ondersoek.

Die derde vraag is waarna geprospekteer word. Die ooglopende antwoord daarop is "minerale". Dit is maklik om te bepaal wat alles minerale is wanneer bekende minerale soos goud, diamante of steenkool ter sprake is. Wanneer dit egter by stowwe soos sand, klei, gruis, klip en rots kom, is die posisie ingewikkelder. Dit ly min twyfel dat die kernbegrip, wat deurgaans die hoofrol speel, die woord "mineraal" is. Ten einde prospekterregte, wat ten nouste met hierdie

begrip verband hou en daaromheen verweef is, behoorlik in perspektief te kan sien, word die inhoud, indeling en afskeiding van minerale, asook die wisselwerking tussen minerale en prospekterregte, ook in hoofstuk 2 bespreek.

Daarmee gepaardgaande is die vierde vraag wie mag prospekter en wat die vereistes is waaraan voldoen moet word alvorens met prospektering begin mag word. Hierbo is aangetoon dat, alvorens 'n prospekterder sy gemeneregtelike bevoegdhede mag uitoefen, hy meestal eers die een of ander statutêre magtiging daartoe moet verkry. Dit skyn dus logies om eers die verlening van gemeneregtelike prospekterregte en daarna die verkryging van statutêre prospektermagtigings te ondersoek. In laasgenoemde verband bestaan daar egter 'n verskeidenheid begrippe wat eers behandel moet word ten einde uiteensetting in eersgenoemde verband te vereenvoudig en te vergemaklik. Hoofstuk 3 word dus aan die verkryging van die verskillende statutêre prospekterregte en -magtigings gewy.

Alhoewel dit hierin hoofsaaklik oor prospekterregte gaan, sluit die reg om te myn oor die algemeen ook die reg om te prospekter in, al is dit ook net vir die betrokke mineraal of minerale. Gevolglik word die verskillende mynregte en mynmagtigings tesame met die ooreenstemmende prospekterregte en -magtigings behandel. Hoofsaaklik as gevolg van die omvangryke oorgangsbepalings in die Mineraalwet 50 van 1991, word beide die vorige posisie, soos wat kragtens die herroepe wetgewing gegeld het, en die nuwe bedeling ingevolge die Mineraalwet 50 van 1991 saam met die relevante oorgangsbepalings in hoofstuk 3 behandel.

Die vyfde vraag raak die kontraktuele verlening van gemeneregtelike prospekterregte. Oor die algemeen mag 'n mineraalreghouer²⁷ self sy prospekterbevoegdhede uitoefen of hy

²⁷. Hetsy dit die grondeienaar is, wat die mineraalregte as onderdeel van sy eiendomsreg van die grond hou, of die

mag aan enige ander persoon die reg, of 'n aandeel daarin, verleen²⁸ om vir alle minerale of 'n besondere mineraal of minerale in en op die grond, of 'n gedeelte daarvan, te prospekteer. Dikwels setel die regte op minerale, insluitende die reg om daarvoor te prospekteer, in grondeienaars wat nie oor die finansiële vermoëns, kennis en toerusting beskik om self die nodige prospektering ekonomies en effektief te kan doen nie en dit is alom bekend dat prospekteerregte teen vergoeding deur hulle verleen word aan persone en instansies wat wel oor die nodige fasiliteite beskik. Die ooreenkoms waarkragtens prospekteerregte aan iemand anders verleen word, kan oor die algemeen omskryf word as 'n kontrak wat gerig is op die opsporing van minerale en die verkryging van gemeneregtelike mineraal- en mynregte.

Gesien veral in die lig daarvan dat prospektering 'n baie duur en hoogs wetenskaplike proses geword het en die feit dat niemand as 'n reël sonder die toestemming van ten minste die mineraalreghouer vryelik op enige grond mag prospekteer nie, is die sluit van magtigende ooreenkomste in verband daarmee noodsaaklik om die opsporing en ontginning van minerale toeganklik te maak. Weens die ekonomiese belang van mynbou is kontrakte²⁹ wat gerig is op die opsporing van

(vervolg)

houer van mineraalregte wat reeds van die eiendomsreg van die grond afgeskei is en deur iemand anders as die grondeienaar gehou word, welke onderskeid veral in hfst 5 behandel word.

28. Dit gaan hier slegs oor die privaatregtelike verhouding tussen die mineraalreghouer en die persoon wat wil prospekteer. Die plig van die prospekteerder om 'n prospekteermagtiging by die staat te kry, word in hfst 3 behandel.
29. Die betrokke regsverlening is niks anders as 'n kontrak tussen die partye nie en as sodanig is al die algemene beginsels van die kontraktereg betreffende aangeleenthede soos wilsooreenstemming, dwang, wanvoorstelling, ens, uit die aard van die saak ook in alle opsigte op prospekteerkontrakte van toepassing. Met die uitsondering van sekere besondere aspekte betreffende aanbod en aanname, bevoegdhede van regsverleners, sessie van regte en enkele ander aangeleenthede, is die oogmerk egter nie om prospekteerkontrakte in hierdie verband toe te lig nie, want oor die algemene beginsels van die kontrakte-

minerale baie belangrik.³⁰ Die verlening van prospekteregte by wyse van prospekterkontrakte, benoemingsooreenkomste en prospektermagtigings word dus in hoofstuk 4 behandel.

In die wydste moontlike sin van die woord sluit "prospekteerkontrak" alle kontrakte en regsverkrygings³¹ in wat met die opsporing van minerale te doene het. Benewens die ver-

(vervolg)

reg is al heelwat uitgebrei in 'n verskeidenheid handboeke, artikels en ander geskrifte. As geïntegreerde deel van die Suid-Afrikaanse mineraal- en mynregstelsel, het prospekterkontrakte egter uitsonderlike kenmerke en die bedoeling is om laasgenoemde aspekte van naderby te beskou, wat gevolglik daartoe lei dat daar hierin hoofsaaklik op die gebied van die sakereg beweeg word.

30. Soveel so dat dit eintlik verrassend is dat daar nie ook, soos in die geval van koop-, huur- en enkele ander soorte kontrakte, al 'n verskeidenheid afsonderlike handboeke oor die verskillende vorme daarvan verskyn het nie. Hulle word wel in detail behandel in Franklin en Kaplan se "comprehensive treatise on the multifarious laws relating to minerals, precious stones (die blote afsonderlike vermelding waarvan reeds weer op 'n wانبegrip dui, want edelgesteentes is ook minerale) and mining in South Africa" (per W G Trollip, AR, in die Voorwoord van Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws) en in enkele artikels en ander bronne word sekere soorte prospekterkontrakte oorsigtelik behandel of aspekte daarvan uitgelig, maar daar bestaan geen omvattende werk wat spesifiek gerig is op die verskillende verskyningsvorme van die kontraktuele beliggaming van prospekteregte in Suid-Afrika nie. Eintlik word die hele mineraal- en mynregstelsel van Suid-Afrika oor die algemeen maar sleg afgeskep deur die skrywers en word daar meerendeels, indien nie net in enkele paragrawe onder die opskrif "Serwitude" nie, slegs kortliks in een of twee hoofstukke in handboeke oor die sakereg daarna verwys. Sien Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 7.

31. Aangesien dit daarin vervat word, behels enige verkryging van mineraalregte normaalweg ook die verkryging van prospekteregte. Gevolglik moet die verkoping en vererwing van mineraalregte, asook ander vorms van verkryging daarvan, soos deur onteiening, eweneens oorweeg word. Dieselfde geld vir die verkryging van eiendomsreg op grond ten opsigte waarvan die mineraal- of prospekteregte nie afgeskei of verleen is nie: ongeag die wyse van eiendomsverkryging, behels dit noodwendig ook die verkryging van mineraal- en/of prospekteregte.

melde kontrakte bestaan daar nog skatpligtige ooreenkomste, mineraalhure en mynhure, wat almal prospekteeërregte verleen. Daar word toegegee dat dit in laasgenoemde gevalle hoofsaaklik oor die ontginning, in teenstelling met die opsporing van minerale gaan, maar die reg om te myn sluit ongetwyfeld ook die reg om te prospekteeër in.³² Gevolglik word die "mynregtelike" verlening van gemeneregtelike prospekteeërregte ook in hoofstuk 4 behandel.

Hierbo³³ is aangedui dat prospekteeërregte deel van grondeiendomsreg of afgeskeide mineraalregte vorm of daarvan afgelei word en dat die hoofdoel met hierdie proefskrif is om die regs aard, -indeling, -inhoud, ensovoorts, van prospekteeërregte te ondersoek en te sistematiseer ten einde te bepaal of prospekteeërregte beperkte saaklike regte daarstel. In hoofstuk 5 word aangetoon dat, wanneer die houer van 'n saaklike reg³⁴ afstand doen van een of meer van die bevoegdhede wat daaruit voortvloei en sodanige bevoegdheid of bevoegdhede 'n vermindering van eiendomsreg of 'n beswaring van die grond self meebring³⁵ wat op regsopvolgers bindend is en in die hande van die verkryger daarvan 'n selfstandige voortbestaan kan voer,³⁶ dit in die hande van die ontvanger daarvan as 'n saaklike reg, en meer spesifiek 'n beperkte saaklike reg, beskou word. Dit blyk dat saaklike regte op onroerende goed by registrasie tot stand kom³⁷ en in hoofstuk 4 word aangetoon dat gemeneregtelike prospekteeërregte verleen kan word by wyse van registreerbare kontrakte, wat met die eerste oogopslag die indruk skep dat daar deur registrasie saaklike status aan prospekteeërregte verleen word.

32. Sien West Witwatersrand Areas Ltd v Roos 1936 AA 62, CIR v L. P. Syndicate Ltd 1928 TPA 199 op 205 en Dale Mineral Rights 114.

33. Op bl 2.

34. Die verskillende teorieë oor saaklike regte en die toetse daarvoor word ook kortliks in hfst 5 vermeld.

35. Algemeen bekend as 'n "subtraction from dominium".

36. Onafhanklik van die reg waarvan dit afgelei is.

37. Sien die woordomskrywing van "saaklike reg" in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

Daar geld egter ook ander oorwegings by die registrasie van regte en die effek van registrasie op prospekteeërregte word dus verder ondersoek.

Indien aanvaar word dat eiendomsreg 'n saaklike reg is en dat mineraalregte beperkte saaklike regte is wat van eiendomsreg afgelei word, uit beide waarvan prospekteeërregte afgelei kan word, wil dit inderdaad voorkom asof 'n prospekteeërder óf 'n beperkte saaklike reg by 'n grondeienaar³⁸ óf 'n "afgeleide" of "indirekte" beperkte saaklike reg by 'n blote mineraalreghouer³⁹ kan kry. Indien die moontlike werking van die nemo plus iuris ad alium transferre quam ipse habet-reël vir 'n oomblik buite rekening gelaat word, blyk dit egter dat die regte wat 'n prospekteeërder by 'n grondeienaar kan kry soortgelyk is aan die regte wat hy by 'n mineraalreghouer kan kry.⁴⁰ Die vraag ontstaan dus of daar enige verskil tussen die "mineraalbevoegdheid" van grondeienaars en mineraalreghouers en die regte van prospekteeërs is. Aangesien beide grondeienaars en mineraalreghouers, wat self die houers van afgeleide saaklike regte is, normaalweg self mag prospekteeër of hul bevoegdheid daartoe aan prospekteeërs mag verleen, is die vraag dus ook presies wat 'n prospekteeërder verkry: 'n blote⁴¹ bevoegdheid om te prospekteeër, wat nie 'n beperkte saaklike reg daarstel nie, of 'n selfstandige en onafhanklike prospekteeërreg, wat wel 'n beperkte saaklike reg kan wees.

Om die aard, inhoud en indeling van prospekteeërregte te bepaal, moet daar gevolglik gekyk word na beide eiendomsreg en

38. Mits (al) sy mineraalregte nog nie van sy grondeiendomsreg afgeskei is nie.

39. Die houer van mineraalregte wat van eiendomsreg afgeskei is, word, soos later aangetoon word, hierin 'n "blote (nudum) mineraalreghouer" genoem.

40. Daar word in hfst 2 en 5 daarop gewys dat, agv die ooreenstemming in die bevoegdhede van grondeienaars en blote mineraalreghouers, eersgenoemde vir alle praktiese doeleindes ook as mineraalreghouers behandel kan word.

41. Simpliciter.

mineraalregte, waarvan prospekterbevoegdhede deel vorm of waarvan prospekterregte afgelei word. Ten einde te bepaal of prospekterregte beperkte saaklike regte is, moet daar ook ten aanvang bepaal word presies wat (beperkte) saaklike regte is, wat in hoofstuk 5 gedoen word.

Alhoewel eiendomsreg⁴² ook kortliks in hoofstuk 5 behandel word, is die sesde vraag hoofsaaklik wat mineraalregte is. Dit wil met die eerste oogopslag voorkom asof mineraalregte eenvoudig die regte op minerale is. Hierbo⁴³ is egter doelbewus gesê dat algemeen aanvaar word dat 'n mineraalreghouer die reg het "om die grond waarop sy regte betrekking het te betree met die doel om te prospekter na die voorwerp van sy reg". Daar bestaan dus onsekerheid oor of die regsobjek die minerale self of die grond waarin dit voorkom, of beide, is. Dit blyk dat minerale voor hul afskeiding van die grond deel van die grond as onroerende saak vorm⁴⁴ en gevolglik self ook onroerend en die eiendom van die grondeienaar is,⁴⁵ ongeag wie die houer van die mineraalregte is, maar dat hulle by hul afskeiding van die grond roerend en die eiendom van die blote mineraalreghouer⁴⁶ word.

Dit blyk dus dat 'n mineraalreghouer dalk ná die afskeiding van minerale nie meer uit hoofde van sy mineraalregte nie, maar op grond van eiendomsreg daarop geregtig is om afgeskeide minerale te verwyder en verder daaroor te beskik. Indien mineraalregte gevolglik op 'n stadium gedurende die ontginningsproses⁴⁷ in eiendomsreg van die minerale self

42. Waarvan mineraalbevoegdhede deel vorm of waarvan blote mineraalregte afgelei kan word.

43. Op bl 4.

44. Dit is dus ook belangrik om te bepaal wat hoofsaak en wat bysaak is: die grond of die minerale.

45. Ooreenkomstig die cuius est solum eius est ad coelum et ad inferos-reël.

46. Of van iemand anders wat dit wettig en regmatig afskei, of wat daarop geregtig is om dit te doen, bv ingevolge 'n mineraalhuurkontrak (sien 4.5.1) wat hy by die grondeienaar of die blote mineraalreghouer gekry het.

47. Waarskynlik tydens die uitoefening van die mineraalreghouer se bovermelde bevoegdheid om afgeskeide minerale

oorgaan, is die omvang daarvan dalk nie so wyd as wat nog altyd algemeen aanvaar is nie, in die sin dat die mineraalregte moontlik by die afskeiding van die minerale waarop dit betrekking het reeds uitgeput raak en miskien selfs tot niet gaan, al is dit ook net met betrekking tot die besondere, ontginde mineraal.⁴⁸

Na 'n kort uiteensetting van die afskeiding, voorwerp en inhoud van mineraalregte en beperkings daarop wat, as gevolg daarvan dat prospekterregte deel van mineraalregte vorm of daarvan afgelei kan word, noodwendig ook op prospekterregte betrekking het, word die regsraad van mineraalregte in hoofstuk 5 ondersoek met die oog daarop om te kyk of daar nie 'n nuwe benadering gevolg kan word betreffende die aard, indeling en omskrywing van mineraalregte nie.

Nadat vasgestel is presies wat saaklike regte, eiendomsreg en mineraalregte is, word in hoofstuk 6 ondersoek ingestel na die regsraad van die verskillende prospekterregte en prospektermagtigings. In hoofstuk 7 word regsvergelykend ondersoek of enige ander regstelsels nie dalk verdere lig op die Suid-Afrikaanse prospekter-, myn- en mineraalreg kan werp nie.

Die laaste vraag handel oor die effek van die Mineraalwet 50 van 1991. In hoofstuk 3 word aangetoon dat die regte op prospektering na en/of myn van en beskikking oor sekere minerale kragtens die herroepe wetgewing vir die staat voor-

(vervolg)

toe te eien.

48. Wat beteken dat mineraalregte nie, soos algemeen aanvaar skyn te word, die bevoegdhede inhou om te prospekter na, te myn vir en te beskik oor minerale nie. As die verwydering van en beskikking oor afgeskeide minerale inhoudsbevoegdhede van eiendomsreg daarop is, hou mineraalregte self dus slegs die bevoegdhede in om vir minerale te prospekter en om dit te ontgin deur dit te myn, af te skei en toe te eien, asook bovermelde aanvullende of bykomstige bevoegdhede.

behou is.⁴⁹ Indien die staat daarom as die (statutêre) houer van die betrokke bevoegdhede beskou kon word, was dit, benevens bovermelde oorgang van mineraalregte in eiendomsreg op afgeskeide minerale, 'n verdere beperking op die omvang van die bevoegdhede wat nog altyd algemeen as die omvattende inhoud van gemeneregtlike mineraalregte gesien is.⁵⁰

Daar word beweer dat die Mineraalwet 50 van 1991 'n nuwe benadering tot die opsporing en ontginning van minerale bewerkstellig het deurdat dit 'n verdwyning van staatsbeheer en 'n terugkeer na die gemeneregtlike posisie tot gevolg gehad het⁵¹ in die sin dat dit die oorgang van die voorbehou regte terug op die gemeneregtlike mineraalreghouers in die hand gewerk het.⁵² Kaplan en Dale,⁵³ onder die opskrif "System of authorizations in place of conferral of rights",

49. Die regte om na aardolie te prospekter, daarvoor te myn en daaroor te beskik en die regte om vir edelmetale en edelgesteentes te myn en daaroor te beskik is kragtens die herroepe Wet op Mynregte 20 van 1967 en Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 in die staat gesetel.

50. In die geval van edelmetale en edelgesteentes, waar die regte om daarvoor te myn en daaroor te beskik vir die staat voorbehou is, maar die reg om daarna te prospekter in die gemeneregtlike mineraalreghouers gesetel het, was dit dalk verkeerd om die privaatpersoon as 'n mineraalreghouer te beskou in die lig daarvan dat die staat meer of wyer bevoegdhede tav die betrokke minerale gehad het as hyself. Indien nie, impliseer dit dat die houer van slegs prospekterregte inderdaad nie net die houer van 'n bevoegdheid of 'n afgeleide reg is nie, maar in alle opsigte ook 'n mineraalreghouer is of as sodanig beskou kan word. Indien by die afskeiding van mineraalregte van eiendomsreg slegs prospekterregte ooreenkomstig die nemo plus iuris-reël aan die mineraalreghouer gesedeer is, maak dit die hele benadering dat 'n mineraalreghouer in beginsel die bevoegdhede verkry om die grond te betree met die oog op prospektering na, myn van, beskikking oor minerale, ens, tot niet en is die regte van mineraalreghouers nie naastenby so omvattend as wat nog altyd algemeen aanvaar is nie.

51. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 5 - 7, 47 - 48, 51 - 52 en 145 - 147.

52. Vgl ook Badenhorst Ontginning 302 - 308 en Kleyn & Borraine Silberberg 406.

53. Minerals Act 10 - 12.

sê dat die gemeneregtelike regte van 'n mineraalreghouer kragtens artikel 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 ten volle herleef "in its restatement of such common law".

Die betrokke stelling word egter in artikel 5(1) self gekwalifiseer deur die woorde "Behoudens die bepalings van hierdie Wet" en in artikel 5(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 volg die bepaling dat:

Niemand mag na 'n mineraal prospekteer of daarvoor myn nie sonder die nodige magtiging ooreenkomstig hierdie Wet aan hom verleen.

Die Mineraalwet 50 van 1991 gaan dan vervolgens daartoe oor om by wyse van die instelling van 'n stelsel van statutêre magtigings, wat deur 'n gemeneregtelike mineraalreghouer benodig word om sy mineraalregte te kan uitoefen,⁵⁴ verwesenliking van die drie hoofdoelstellings van die wet⁵⁵ na te streef en te implementeer.

Bostaande beskouing hou dus 'n aantal probleme in en 'n verskeidenheid vrae ontstaan daaruit. Gedagtig daaraan dat 'n mineraalreghouer volgens die algemene beskouing daarop geregtig is om die grond te betree, te prospekteer, te myn en minerale af te skei, dit te verwyder en daaroor te beskik en aanvullende of bykomstige regte uit te oefen,⁵⁶ ontstaan die

⁵⁴. Wat paslik deur Kaplan & Dale Minerals Act 11 vergelyk word met 'n bestuurderslisensie wat 'n persoon magtig om 'n voertuig waarop hy gemeneregtelike eiendomsreg of gebruiksbevoegdheid verkry het, te bestuur. Vgl ook Rogoff v Andrews 1949 2 SA 57 (T).

⁵⁵. NI die optimale ontginning, verwerking en benutting van minerale, die veiligheid en gesondheid van persone betrokke by myne en bedrywe en die ordelike benutting en rehabilitasie van die oppervlak van die grond tydens en na prospekteer- en mynwerkzaamhede, soos uiteengesit in die opskrif of "lang titel" van die Mineraalwet 50 van 1991.

⁵⁶. Dit blyk dat die meeste van hierdie bevoegdhede interafhanklik van mekaar is in die sin dat die betreding van die grond slegs mag geskied met die oog op die prospektering na en/of die myn van die betrokke mineraal of minerale, dat die afskeiding van die minerale voortvloei

vraag welke bevoegdhede die gemeneregtlike mineraalreghouer dan nog oorgehou het indien die regte om na byvoorbeeld aardolie te prospektee, dit te myn en daaroor te beskik statutêr vir die staat voorbehou is. Kon dit wat hy oorgehou het, indien enigiets, 'n bestaan afsonderlik van eiendomsreg of die regte om daarvoor te prospektee, dit te myn en daaroor te beskik voer en het hy dus steeds 'n beperkte saaklike reg gehad? Indien nie, was dit nie verkeerd om hom 'n mineraalreghouer te noem nie?⁵⁷ Was dit andersins nader aan korrek om die staat eerder as die (statutêre) mineraalreghouer te beskou?⁵⁸

Moontlik het die herroepe wetgewing geensins soveel inbreuk gemaak as wat nog altyd aanvaar is nie. Ten spyte van die voorbehoud van die regte wat vermeld is in artikel 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en artikel 2 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 vir die staat, was dit, ongeag die uitdruklike gebruik van die woord "reg", dalk in werklikheid niks anders nie as 'n blote statutêre beheerstelsel, soortgelyk aan die een waarvoor daar tans in die Mineraalwet 50 van 1991 voorsiening gemaak word.⁵⁹

(vervolg)

uit die myn daarvan en 'n vanselfsprekende voorvereiste vir die verwydering daarvan en beskikking daaroor is en dat prospekteeers en myners verder slegs aanvullende of bykomstige bevoegdhede in samehang met hul prospektee- en/of mynbevoegdhede verkry en mag uitoefen.

57. Aangesien die reg om na edelgesteentes en edelmetale te prospektee in die gemeneregtlike mineraalreghouer gesetel het, waarom moes hy statutêre magtiging verkry alvorens hy sy prospekteebevoegdhede kon uitoefen? Dit blyk dus dat die houer van die regte op onedele minerale op ongeproklameerde privaatgrond en sekere vrygestelde edelgesteentes, wat daarna kon prospektee en daarvoor kon myn sonder om eers magtiging daartoe kragtens die herroepe wetgewing te bekom, die enigste ware gemeneregtlike mineraalreghouers was.
58. Indien wel, waarom moes die staat bv ooreenkomstig a 30(3) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 aan "die houer van die reg op aardolie" 'n deel van die inkomste wat verkry is uit die verlening van 'n mynhuur vir aardolie betaal?
59. Aan die ander kant, indien a 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 weer die betrokke regte in die gemeneregtlike mineraalreghouers setel, waarom is dit steeds vir hulle

Afgesien daarvan dat die houters van die regte op onedele minerale op "ongeproklameerde privaatgrond" en sekere "vry-gestelde edelgesteentes" ook tans deur die Mineraalwet 50 van 1991 getref word, wil dit voorkom asof daar dalk geen werklike, praktiese veranderings deur die Mineraalwet 50 van 1991 tweegebring is nie en dat die wet nie in bostaande verband hervestigend nie, maar bloot bevestigend te werk gegaan het.

Om aan die een kant daarop te wys dat plaaslike ontwikkeling tot gevolg gehad het dat daar vandag baie min van die gemenerereg met betrekking tot minerale en myn oorgebly het en aan die ander kant te beweer dat die Mineraalwet 50 van 1991 'n terugkeer na die gemeneregtlike posisie meegebring het, laat vrae ontstaan oor die mate waarin daar wel nog staats-beheer in hierdie verband bestaan en, indien daar nie veel van die gemenerereg oorgebly het nie, presies waarna die Mineraalwet 50 van 1991, indien enigsins, dan nou eintlik 'n terugkeer bewerkstellig het.

Ter oplossing van probleme wat in hierdie verband mag opduik, word daar met die oog op die uiteindelijke toetsing van die bewering sover dit prospekterregte aanbetref, voorlopig van die veronderstelling uitgegaan dat die Mineraalwet 50

(vervolg)

nodig om magtiging daarvoor by die staat te kry alvorens hulle hul prospekter- en mynregte mag uitoefen? Indien 'n grondeienaar voor die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 sy mineraalregte aan 'n blote mineraalreghouer oorgedra het, kon die sessie volgens die nemo plus iuris-reël nie die regte om vir aardolie te prospekter en vir edelmetale, aardolie en edelgesteentes te myn en daaroor te beskik, insluit nie, want hierdie regte is kragtens genoemde wetgewing vir die staat voorbehou. Indien die Mineraalwet 50 van 1991 wel 'n stilswyende oorgang van mineraalregte tot gevolg gehad het, aan wie was dit - die grondeienaar of die mineraalreghouer? Indien dit tgv die mineraalreghouer geskied het, beteken dit dat die elastisiteitskenmerk van eiendomsreg ook vir mineraalregte geld?

van 1991 wel 'n terugkeer na die gemenerereg teweeggebring het. Daar word ook deurentyd gewys op die mate waarin die betrokke wetgewing inbreuk maak op die regte van mineraal-reghouers en in die besonder word daar ondersoek ingestel na die mate waarin die Mineraalwet 50 van 1991 'n terugkeer na die gemenerereg bewerkstellig het, indien enigsins.

In hoofstuk 8 word die bevindinge saamgevat en gevolgtrekkings en aanbevelings in verband daarmee gemaak.

1.3 Metode en bronne

Uit die omskrywings van prospekteeërregte en dit wat daarmee saamgaan, is dit duidelik dat daar so 'n nou verband tussen "prospekteer-", "myn-" en "mineraalregte" bestaan, dat hulle gesamentlik aan die hand van die tersaaklike wetgewing en regspraak behandel moet word. Die oogmerk is om juis hierdie verband van naderby te beskou in die lig van die Mineraalwet 50 van 1991. Die verbandhoudende gedeeltes van die Mineraalwet 50 van 1991 en die "sakeregtelike" inhoud van die prospekteeërkontrak, soos omskryf in die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967, word in hierdie verband as uitgangspunte geneem. Dit word in samehang met ander vorms van die kontraktuele verlening van prospekteeërregte en verbandhoudende begrippe in oënskou geneem sodat daar aan die einde 'n geheelbeeld van die regsposisie rakende prospekteeërregte in Suid-Afrika bestaan.

Soos reeds gesê is, word daar van die veronderstelling uitgegaan dat die Mineraalwet 50 van 1991 wel 'n terugkeer na die gemenerereg bewerkstellig het. Weens besondere historiese feite en omstandighede is daar nie eintlik sprake van gemenerereg op die gebied van mineraal-, prospekteeër- en mynregte nie en die reg bestaan uit dit wat hier te lande ontwikkel is.⁶⁰ Indien daar gevind sou word dat die Mineraalwet 50 van

⁶⁰. Vgl Badenhorst Ontginning (i) - (iii).

1991 nie vir besondere omstandighede voorsiening maak nie, ontstaan die vraag waar dan vir oplossings gesoek moet word. Word daar gekyk na die regsposisie voor die inwerkingtreding van die Mineralewet 50 van 1991, kan daar nie in dieselfde asem gesê word dat die wet 'n terugkeer na die gemenerereg bewerkstellig het nie. Word daar na die gemenerereg self gekyk, word slegs 'n groot leemte gevind. Om te kyk na die regstelsels van ander lande waarin daar ook 'n resepsie van die Romeinse reg plaasgevind het en mynbou 'n belangriker rol as in die Nederlande gespeel het, soos in Italië, Spanje en veral Duitsland, mag dalk baie meer lonend wees. Aangesien die resepsie van die Romeinse reg volledig daarin plaasgevind het en die Wes-Duitse mineraal- en mynreg goed ontwikkel is, sal dit sinvol wees om die posisie in die Duitse reg te ondersoek.

Soos Badenhorst⁶¹ aantoon, is mineraalregte in die Amerikaanse staat Louisiana grotendeels op Romeinse reg gebaseer en sy behandeling van die verbandhoudende gedeeltes daarvan behoeft ook ondersoek.

Om soos die regters van die vorige eeu weer na die Engelse reg te gaan kyk, sal histories onsuiver wees. Die vraag ontstaan egter of daar nie in die lig van die groot rol wat Engelse reg alreeds in die Suid-Afrikaanse mineraal- en mynreg gespeel het, wel met vrag daarna gekyk kan word nie. Die Engelse mynbedryf is ongelukkig, met die uitsondering van steenkoolontginning, self nie baie goed ontwikkel nie en kan nie eintlik vergelyk word met die Suid-Afrikaanse situasie nie. Gevolglik moet daar eerder gekyk word na lande waarvan die regstelsels wel op Engelse reg geskoei is, maar waarin mynbou 'n belangriker ekonomiese rol speel as in Brittanje, soos veral in Australië.

⁶¹. Ontginning (viii) en 824 - 871.

Gevolgtlik word aspekte van die aard en inhoud van mineraal-, prospekter- en mynregte van die regstelsels van Duitsland, Wes-Australië en Louisiana kortliks in hoofstuk 7 behandel met die oog daarop om te bepaal of daarin nie dalk algemene beginsels vervat word wat met vrug op die Suid-Afrikaanse prospekterreg toegepas kan word nie.

Uit die voorgaande blyk dat veral die historiese navorsingsmetode met verwysing na die situasie voor en na die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 gevolg word. Die belang van die historiese ontwikkeling van die mineraal- en mynreg ter ontleding van die algemene beginsels daarvan word nie hierdeur ontken nie.

Hofbeslissings is tot en met April 1994 bygewerk.

1.4 Terminologie

Aangesien dit hierin tot 'n groot mate oor 'n ondersoek en analise van woordskrywings gaan, word terminologie, met die uitsondering van dit wat direk hierna volg, nie op hierdie stadium vasgestel nie.

Die term "mineraalregte" word bo "mineraalreg", "minerale-reg" of "mineraleregte" verkies.⁶² 'n "Mineraalreg" is deelbaar in die sin dat dit juridies moontlik is om mineraalregte of 'n onverdeelde aandeel⁶³ daarin van die eiendomsreg van grond te skei⁶⁴ met betrekking tot alle minerale, 'n spesifieke mineraal of spesifieke minerale of 'n soort mine-

⁶². Sien Badenhorst 1989 TSAR 452 op 454 - 456.

⁶³. Volgens a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 dui gebruik van die woord "aandeel" reeds op 'n "onverdeelde" aandeel en is dit dus tautologies en foutief om vir registrasiedoeleindes van 'n "onverdeelde aandeel" te praat. Aangesien dit hierin grotendeels oor registreerbare regte gaan, word die woord "onverdeelde" sover moontlik vermy.

⁶⁴. Bv dmv sessie daarvan aan iemand anders.

raal of soorte minerale in of op die geheel of 'n gedeelte of gedeeltes van die grond. Aangesien verskillende regte ten opsigte van verskillende minerale kan bestaan, is dit teoreties suiwerder om van "mineraalregte" te praat.⁶⁵ Om dieselfde rede is dit verkieslik om in die enkelvoud van "mineraalhuur", en nie "mineralehuur" nie, te praat.⁶⁶

Die benamings "reg op mineraal", "regte op mineraal", "reg op minerale" en "regte op minerale" word sover moontlik vermy omdat dit kan dui op die algemene beskouing dat mineraalregte eenvoudig regte op minerale is, terwyl, soos in hoofstuk 5 aangetoon word, dit in werklikheid nie die geval is nie omdat die grond waarin minerale voorkom die voorwerp van mineraalregte is en nie die minerale self nie. Waar dit bloot ter identifikasie van die betrokke subjektiewe reg gebruik word, en nie as aanwysend van die regsobjek daarvan nie, is daar egter in beginsel geen beswaar teen gebruik van die term "regte op minerale"⁶⁷ (of "regte op 'n mineraal") nie.⁶⁸

⁶⁵. Sien a 70(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en Badenhorst 1991 TSAR 181 op 181 - 182.

⁶⁶. Die meervoud van mineraalhuur is dan eenvoudig "mineraalhure" en die meervoud van "mineraalhuurkontrak" is "mineraalhuurkontrakte".

⁶⁷. In welke verband daar mettertyd sal blyk dat daar verder onderskei moet word tussen regte op afgeskeide minerale, wat in hfst 2 behandel word en waar aangetoon word dat hierdie regte inderwaarheid aan eiendomsreg gelykstaande is, en regte op onafgeskeide minerale, wat in hfst 5 behandel word, maar steeds onderhewig aan die voorbehoud dat die term veral in laasgenoemde verband bloot as aanwysend van die soort of kategorie regte, en nie die voorwerp daarvan nie, gebruik word.

⁶⁸. In teenstelling met wat Badenhorst 1991 TSAR 181 op 181 te kenne gee, word die term "regte tot minerale" nie algemeen teëgekom nie. Dit wil voorkom asof hy dit ook as sinoniem met "mineraalregte" as beperkte saaklike reg in die enkelvoud beskou. Daar word egter aan die hand gedoen dat "mineraalregte" slegs ter identifikasie van die betrokke subjektiewe reg werking kan hê; "regte op/tot minerale" kan ook op identifikasie van die voorwerp daarvan dui.

Die bevoegdhede om die grond te betree, te soek na minerale, daarvoor te myn, dit te verwyder en daaroor te beskik, setel volgens algemene beskouing voor die afskeiding van die mineraalregte van die eiendomsreg van sy grond in 'n grondeienaar en daarna in 'n mineraalreghouer. Weens die ooreenstemming in sy bevoegdhede met dié van 'n mineraalreghouer, kan 'n grondeienaar egter eweneens as 'n mineraalreghouer beskou word. Ten einde hom te onderskei, word "grondeienaar" vervolgens gebruik om sodanige mineraalreghouer aan te dui en "blote mineraalreghouer" vir die houer van slegs die mineraalregte, wat afgeskei is van die eiendomsreg van die grond en in iemand anders as die grondeienaar setel. In laasgenoemde geval is die residuele grondeienaar gevolglik 'n "blote grondeienaar".⁶⁹ Met "mineraalreghouer" word dus alle houters van regte op minerale bedoel, dit wil sê, grondeienaars én blote mineraalreghouters.

Daar word hierin onderskei tussen "gemeneregtlike prospekterregte",⁷⁰ synde die bevoegdhede van grondeienaars, blote mineraalreghouters en prospekteerders om te prospekter, "statutêre prospekterregte", synde die prospekterregte wat deur die herroepe wetgewing vir die staat voorbehou is,⁷¹ en "prospekteermagtigings", synde verlenings van toestemming⁷² van owerheidsweë om gemeneregtlike prospekterregte uit te oefen.

69. Maar verkieslik nooit, soos hy al dikwels deur die howe en skrywers bestempel is, 'n "oppervlakte"-eienaar nie. In die eerste plek kan die woord "oppervlakte" ook op "grootte" dui. Verder toon Badenhorst & Van Heerden 1991: TSAR 181 op 190 aan dat 'n grondeienaar ná die afskeiding van sy mineraalregte, oftewel "mineraalbevoegdhede", steeds "eiendomsbevoegdhede" het, en nie slegs "oppervlakbevoegdhede" nie.

70. Welke term om dieselfde redes as ivm "mineraalregte" hierbo, verkieslik is.

71. Daar moet onthou word dat die staat, benewens laasgenoemde regte, ook as privaatregtlike grondeienaar die houer van gemeneregtlike prospekterregte kan wees.

72. Soortgelyk aan die gemeneregtlike privilegiae.

Daar word ook tussen die ontginning van minerale in die wye en eng sin van die woord onderskei. In wye sin dui dit op die hele mineraalontginningsproses, dit wil sê, die uitoefening van mineraalregte en beskikking oor minerale. In die eng sin van die woord dui dit op die myn, blootlegging, uithaal en afskeiding van minerale van die grond waarin dit voorkom. In ooreenstemming met die terminologie wat in die Mineraalwet 50 van 1991 gebruik word, word die woord "ontginning" vir gebruik in laasgenoemde (eng) sin voorbehou en word hierin van die ontginning van minerale in die wye sin van die woord as die "eksploitasie"⁷³ daarvan gepraat.⁷⁴

Laastens heet die statutêre mynmagtigings, wat kragtens die herroepe wetgewing as "myntitels" bekendgestaan het, volgens die Mineraalwet 50 van 1991 "mynregte". Tog word die term "myntitel" hierin behou om sodanige regte te onderskei van gemeneregtlike mynregte en die ontginningsmagtigings wat kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 verleen word.

1.5 Skryfstyl

Die skryfstyl voorgeskryf vir die publikasie van manuskripte en artikels in die Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg⁷⁵ word sover moontlik hierin nagevolg.

73. In teenstelling met "eksplorاسie", wat dui op prospektering.

74. Soos wat sommige ander skrywers oor hierdie onderwerp ook al per geleentheid gedoen het. Sien bv Badenhorst 1990 TSAR 239 op 475 en Badenhorst & Van Heerden 1991 TSAR 181 op 185.

75. Sien "Riglyne aan outeurs" in 1985 Tydskrif vir Hedendaagse Romeins-Hollandse Reg (Butterworth Durban) 122 - 126 en veral "Inligting aan outeurs" voor in die jonger uitgawes van die THRHR. Alhoewel dit nie in ooreenstemming met die voorskrifte in die Afrikaanse Woordelys en Spelreëls, 8e uitg saamgestel deur die Taalkommissie in opdrag van die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns (Tafelberg Kaapstad 1991), is nie, word ampsbenamings en die name van staatsdepartemente ooreenkomstig genoemde riglyne hierin met kleinletters geskryf.

HOOFSTUK 2

PROSPEKTEERREGTE

2.1 Agtergrond	27
2.2 Omskrywing van "prospekteer"	29
2.2.1 Gemenereglik	29
2.2.2 Taalkundig	29
2.2.3 Regspraak	30
2.2.4 Statutêre woordomsrywings	33
2.2.4.1 Vorige wetgewing	33
2.2.4.2 Die Mineraalwet 50 van 1991	37
2.2.5 Prospekteermetodes	44
2.3 Minerale	51
2.3.1 Omskrywing van "mineraal"	52
2.3.1.1 Regspraak	53
2.3.1.2 Skrywers	56
2.3.1.3 Wetgewing voor die Mineraalwet 50 van 1991	63
2.3.1.4 Posisie sedert die Mineraalwet 50 van 1991	66
2.3.2 Afgeskeide en onafgeskeide minerale	77
2.3.3 Beskerming van regte op afgeskeide minerale	85
2.4 Inhoud van prospekteerregte	90
2.4.1 Algemeen	91
2.4.2 Beperkings op prospekteerregte	92
2.4.3 Botsende belange	108
2.5 Gevolgtrekkings	116
2.6 Samevatting	122

2.1 Agtergrond

In hoofstuk 1 is daarop gewys dat dit noodsaaklik is om allereers vas te stel of minerale in ontginbare hoeveelhede in sekere grond of op 'n spesifieke plek voorkom alvorens groot onkoste aangegaan word om die grond of die mineraalregte te verkry en met die ontginning van die minerale te

begin. Om hierdie rede is die gewone prosedure by mineraal-eksplorasie dat prospektering eers onderneem word,¹ waartydens die prospekterder soek vir minerale, en dat hy daarna die grond of die mineraalregte of die reg om die minerale te myn, verkry. Selfs waar die prospekterder reeds die grondeienaar of blote mineraalreghouer is, word mineraalontginning normaalweg deur prospektering voorafgegaan. Prospektering is gevolglik een van die heel eerste en belangrikste stappe in die mineraalontginningsproses en kan oor die algemeen as aktiwiteite gerig op die opsporing van minerale omskryf word.²

Benewens vrae omtrent die omskrywing van "prospekteer" en presies wat prospektering behels, ontstaan die vraag wat alles minerale is. Dit is maklik om minerale te identifiseer wanneer 'n mens met bekende stowwe soos goud, diamante of steenkool te doene het, maar wanneer dit oor stowwe soos grond, water en gasse gaan, raak die posisie ingewikkelder. In die verlede het sand, klip, klei, rots en gruis die houe hoofbrekens besorg en 'n ryke verskeidenheid kommentaar van die skrywers ontlok.

Dit ly min twyfel dat die kernbegrip, wat deurgaans die hoofrol speel, die woord "mineraal" is. Prospektering hou ten nouste met hierdie begrip verband en is daaromheen verweef. Ten einde prospekterregte en hul wisselwerking met minerale en regte daarop³ behoorlik in perspektief te stel, word die omskrywings van "prospekteer" en prospektermetodes in 2.2, die identifisering en afskeiding van minerale, asook die beskerming van regte op afgeskeide minerale, in 2.3 en die inhoud van prospekterregte in 2.4 ondersoek.

¹. Sien Kleyn & Boraine Silberberg 415.

². Hieruit blyk dat die ooglopende antwoord op die vraag waarna 'n mens prospekter "minerale" is.

³. In hierdie hfst word die regte op afgeskeide minerale en in hfst 5 die regte op onafgeskeide minerale saam met eiendomsreg en (beperkte) saaklike regte behandel.

2.2 Omskrywing van "prospekteer"⁴

2.2.1 Gemenereglik

Waarskynlik weens die algemene tekort aan gemeneregtelike gesag op die gebied van mineraal- en mynregte, en daarmee gepaardgaande prospekteeërregte, kon geen juridiese woordomskrywing van "prospekteer" in enige van die ou bronne opgespoor word nie.

2.2.2 Taalkundig

In die Verklarende Afrikaanse Woordeboek⁵ word "prospekteer" omskryf as -

grond of streek ondersoek met die oog op die minerale of edelgesteentes wat dit kan bevat

en "prospekteerder" as -

iemand wat oral op plekke en in die aardlae rondsoek na ertse, minerale of edelgesteentes.

In die Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English⁶ word "prospect" omskryf as "search (for)" en "prospector" as -

person who explores a region looking for gold or other valuable ores, etc.

⁴. Sien ook Kaplan & Dale Minerals Act 28 - 30.

⁵. 6e uitgebreide uitg bewerk deur Kritzinger M S B, Labuschagne F J en Pienaar P de V (Van Schaik Pretoria 1972) 783.

⁶. Nuwe uitg deur Hornby A S met bystand van Cowie A P en Windsor Lewis J (Oxford University Press London 1974) 683.

2.2.3 Regspraak

In een van die vroegste Suid-Afrikaanse hofsake waarin die betekenis van die begrip aandag geniet het, naamlik Douglas v Baynes,⁷ het hoofregter Innes⁸ die volgende oor prospektering gesê:

As ordinarily used in mining matters, 'development' denotes that stage of work on mineralised ground which intervenes between prospecting and mining proper. First the ground is prospected in order to ascertain whether there are minerals in paying quantities. Then it is developed in order to test whether the minerals which have been found are such as to warrant the working of the property as a mining proposition. When that has been established the property is actually worked and the minerals are extracted. But ... in regard to that property we ought to give to the word 'develop' a wider meaning than the one which it would ordinarily bear. And I think we shall be justified in taking 'to develop' as meaning 'to thoroughly prospect'.

In dieselfde saak het regter Bristowe gesê⁹ dat -

'development' substantially means prospecting, and ... when the work of prospecting has been fully accomplished the development work has been accomplished also, and all that remains to be done is to take out the tin which is there. The syndicate which had to be formed was a syndicate to develop or prospect the farm.

Alhoewel hierdie saak eintlik oor uitleg van die betekenis van die woord "develop" in 'n kontrak gegaan het, het die hof tog, deur dit gelyk te stel aan die woord "prospect", verduidelik dat laasgenoemde die opsporingsproses behels wat mineraalontginning voorafgaan.

7. 1907 TS 506.

8. Op 513.

9. Op 515.

In Union Government v Thompson¹⁰ is beslis dat -

... prospecting means something more than merely finding a few diamonds, but implies more or less an exploration of the area within which it is expected that diamonds will be found.

Prospekteerregte moet onderskei word van mineraalregte.¹¹ In Buitendach v West Rand Proprietary Mines¹² is beslis dat, waar die verkoper van grond vir hom oppervlakregte voorbehou het, maar nie die mineraalregte nie, die koper nogtans daarop geregtig was om die oppervlak te gebruik vir doeleindes van prospektering, die bevoegdheid daartoe synde vervat in die mineraalregte wat hy verkry het. Die hof het beslis dat mineraalregte die aanvullende of bykomende regte wat vir mineraalontginning nodig is, insluit en gesê:

This implies the right to go upon the land to search for minerals.

In Cape Coast Exploration Ltd v Registrar of Deeds¹³ is beslis dat -

... the right to prospect for minerals ...
is not a right to minerals ...

en in Commissioner for Inland Revenue v L. P. Syndicate Ltd¹⁴ is beslis dat prospekteerkontrakte slegs aanleiding gee tot prospekteerregte en opsies, en dus bloot persoonlike regte,¹⁵ en dat enige wins wat daaruit gemaak word nie direk

10. 1919 AA 404 op 410.

11. Sien Taylor & Claridge v Van Jaarsveld & Nellmapius (1886) 2 SAR 137 en Pearce v Olivier (1899) SAR 79. Sien ook Dale Mineral Rights 109 - 110.

12. 1925 TPA 745 op 752 (in appèl bevestig op 897). Sien ook Dale Mineral Rights 418 vn 18.

13. 1935 KPA 200 op 210.

14. 1928 TPA 199 op 205.

15. Die opsies wat by wyse van prospekteerkontrakte verleen word en die regs aard van prospekteerkontrakte en die regte wat daarkragtens verleen word, word onderskeide-

uit mineraal- of mynregte voortspruit nie.

Prospektering moet ook van mineraalontginning (myn) onderskei word.¹⁶ In Murchison Exploration and Mining Company Ltd v Commissioner for Inland Revenue¹⁷ is bevind dat -

[s]uch prospecting and exploration are merely a means to an end; the end being whether, after these tests, the business of gold production can be properly undertaken

en -

[p]rospecting and exploration and assaying work are merely methods adopted to test the property, in order to see whether it is worth while mining.

In West Witwatersrand Areas Ltd v Roos¹⁸ is, soos reeds in hoofstuk 1 aangedui is, beslis dat die reg om te myn ook die reg om te prospekter insluit¹⁹ en²⁰ dat, vergeleke met mineraalontginning, prospektering 'n "kleiner" of "mindere" aktiwiteit is.

Die "prospekteer"-begrip het sedertdien in 'n verskeidenheid hofsake²¹ ter sprake gekom in verband met die uitleg daarvan vir die doeleindes van hoofsaaklik prospekterkontrakte en woordomskrywings in ou wetgewing, soos veral die Precious and Base Metals Act 35 van 1908 (Transvaal).

(vervolg)

- lik in 4.2.8 en 6.2.1 bespreek.
16. Sien Taylor & Claridge v Van Jaarsveld & Nellmapius (1886) 2 SAR 137, Curlewis v Carlis (1886) 4 OR 86, Brunner v Henderson (1898) 5 OR 298, Pearce v Olivier (1899) SAR 79 en Ex parte Pretorius 1934 TPA 287. Sien ook Dale Mineral Rights 111 - 117.
 17. 1938 TPA 421 op 425.
 18. 1936 AA 64.
 19. Maar nie omgekeerd nie.
 20. Op 77.
 21. Wat hoofsaaklik oor interpretasie van die woord "mine-raal" gegaan het.

2.2.4 Statutêre woordomsrywings

2.2.4.1 Vorige wetgewing

Veral van belang vir die doeleindes hiervan is die woordomsrywing van "prospekteer" in artikel 1 van die herroepe Wet op Mynregte 20 van 1967 as -

met opset soek na edelmetale, onedele minerale of aardolie op 'n wyse wat die oppervlakte van die aarde versteur, en ook alle uitgrawings wat vir die doel nodig is, hetsy deur ondergrondse werk of dagbou of andersins, en ook boorwerk en alle werk wat vir die soekery nodig is of daarmee in verband staan, maar nie ook myn nie,

en "prospekteerder" as -

die houer van-

- (a) 'n prospekteerpermit;
- (b) 'n prospekteerlisensie;
- (c) 'n prospekteerhuur; of
- (d) 'n notariële akte geregistreer volgens voorskrif van artikel 19 van hierdie Wet of artikel 3 van die "Wet op de Ontginning van Voorbehouden Mineralen, 1926" (Wet No. 55 van 1926).

Dit is opmerklik dat eersgenoemde woordomsrywing reeds vereis het dat die oppervlak van die aarde deur die soektog na genoemde minerale²² versteur moes word alvorens die aktiwiteite as prospektering aangemerkt kon word. Die byvoeging van "en ook alle uitgrawings wat vir die doel nodig is" toon egter aan dat prospektering nie net tot versteuring van die aardoppervlak beperk was nie. "[O]ndergrondse werk of dagbou", wat beide prima facie op mynaktiwiteite slaan,²³ kon

²². Die woordomsrywings van die betrokke stowwe word hieronder aangehaal.

²³. "Delf" het volgens a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 "dieselfde as 'myn' beteken en 'myn', "waar dit as werkwoord gebesig word, enige werksaamhede onderneem met die doel om edelmetale, onedele minerale of aardolie uit die aarde te win, en ook uitgrawingswerk, hetsy deur ondergrondse ontginning of dagbou of andersins, en enige

ook as prospektering kwalifiseer, mits dit deel was van uitgrawings wat voortvloei uit versteurings van die aardoppervlak met die doel om na minerale te soek.

Dit is egter met die eerste oogopslag reeds duidelik dat die aangehaalde woordoms krywing nie vir alle gevalle voorsiening gemaak het nie. Word daar byvoorbeeld na die woordoms krywing van onedele minerale in artikel 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 gekyk, word gesien dat vloeibare en gasaardige stowwe onder sekere omstandighede ook minerale kon wees, asook water geneem uit 'n boorgat, put, uitgrawing of natuurlike soutpan om daaruit 'n stof te onttrek wat daarin opgelos is en wat kommersiële waarde het. Afgesien van ander prospekteermetodes²⁴ as deur uitgrawing, is dit heel denkbaar dat die opvang van gasse²⁵ en die onttrekking van water kan geskied sonder dat die oppervlak van die aarde daardeur versteur word. Sodanige aktiwiteite sou nie kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 as prospektering gekwalifiseer het nie.

Die woordoms krywing het ook nie vir prospektering na minerale in die see of in riviere, damme en mere voorsiening gemaak nie. Aan die ander kant was die "alle werk wat vir die soekery nodig is of daarmee in verband staan" so wyd dat dit tot gevolg gehad het dat feitlik enige aktiwiteite van prospekteerders, insluitend die oprigting van woonkwartiere en ander geriewe vir werknemers, asook verskeie ander bedrywighede wat self hoegenaamd niks met prospektering te doene het nie,²⁶ streng gesproke wel as prospektering aangemerkt kon word.

(vervolg)

boordery en ander werksaamhede wat vir sodanige winning nodig is of daarmee in verband staan".

24. Wat in 2.2.5 behandel word.

25. Vgl Bazley v Bongwan Gas Springs (Pty) Ltd 1935 NPA 247.

26. Selfs die oprigting van ontspanningsgeriewe vir en die beoefening van sport deur werknemers van 'n prospekteerder kon, alhoewel dit dalk slegs indirek daarmee in verband gestaan het, as prospektering beskou word.

Die woordskrywing van "prospekteerder" het slegs verwys na die verskillende statutêre magtigings wat deur prospekteerders benodig is alvorens hulle met prospektering kon begin²⁷ en het geen lig gewerp op welke aktiwiteite prospektering daargestel het nie.²⁸

In artikel 1 van die herroepe Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 is "prospekteer" omskryf as -

ook alle werk (behalwe werk wat met oppervlaktewaarnemings in verband staan) wat volgens die mynkommissaris se oordeel ... nodig is vir of in verband staan met die soek na edelgesteentes of vereis word ten einde vas te stel of edelgesteentes in genoegsame hoeveelhede voorkom om die toestaan van 'n ontdekkersertifikaat te regverdig,

en "prospekteerder" as "die houer van 'n prospekteerhuur of prospekteerpermit", "prospekteerhuur" as "'n huur kragtens artikel vier toegeken" en "prospekteerpermit" as "'n permit

27. Wat in hfst 3 behandel word.

28. 'n Prospekteerpermit was volgens a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 "'n permit kragtens artikel 7 uitgereik, en ook 'n prospekteerpermit, prospekteerlisensie of prospekteerkleimlisensie wat ingevolge artikel 22 geag word 'n aldus uitgereikte prospekteerpermit te wees." 'n Prospekteerkleimlisensie was "'n prospekteerkleimlisensie kragtens die 'Natal Mines Act, 1899' (Wet No. 43 van 1899), van Natal, uitgereik of hernieu, waar kragtens 'n prospekteerkleim by die inwerkingtreding van hierdie Wet gehou word" en 'n prospekteerkleim was "'n prospekteerkleim wat wettiglik ingevolge 'n prospekteerkleimlisensie uitgereik kragtens die 'Natal Mines Act, 1899' (Wet No. 43 van 1899), van Natal, afgepen is en ooreenkomstig artikel 13 van daardie Wet geregistreer is". 'n Prospekteerlisensie was "'n lisensie kragtens artikel 12 uitgereik, en ook 'n prospekteerlisensie wat kragtens artikel 22 geag word 'n aldus uitgereikte prospekteerlisensie te wees". 'n Prospekteerhuur was "'n huur wat kragtens artikel 13, 14, 15 of 16 verleen is of wat kragtens artikel 22 geag word aldus verleen te wees". Die vermelde notariële akte staan as 'n "benoemingsooreenkoms" bekend en word in hfst 3 en veral 4 behandel.

kragtens artikel vyf of ses uitgereik".²⁹

Die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 het nie 'n woordoms krywing van "oppervlakte waarnemings" bevat nie en gevolglik was dit nie duidelik presies watse werk van die omskrywing van prospektering uitgesluit is nie. Alhoewel die woordoms krywing van "prospekteer" in die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 dus nie, soos in die geval van die Wet op Mynregte 20 van 1967, uitdruklik oppervlakversteuring vereis het nie, wil dit tog uit die betrokke uitsluiting voorkom asof dit ook in hierdie geval wel die bedoeling van die wetgewer was.

Verder was die inhoud van die aktiwiteit afhanklik van die oordeel van nege staatsamptenare,³⁰ wat elk 'n ander interpretasie daaraan kon heg, vir wie dit hoofsaaklik daaroor gegaan het of edelgesteentes in genoegsame hoeveelhede voorkom om die toestaan van 'n ontdekkerssertifikaat te regverdig. Die woordoms krywing van "prospekteer" het dus nie verduidelik presies wat met die begrip bedoel word nie en ook in hierdie geval het die woordoms krywing van "prospekteerder" die saak nie verder geneem nie.

Die omskrywings van prospektering in die herroepe wetgewing was dus in sekere opsigte teenstrydig en ontoereikend. Soos in die volgende onderafdeling aangedui word, hoef 'n soektog na minerale ook nie noodwendig 'n versteuring van die grondoppervlak te behels nie. Soms kan daar met die blote oog waarnemings in verband met die aanwesigheid van minerale in of op die grond en in die boonste grondlae gemaak word.³¹

²⁹. Volgens a 1 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 was 'n ontdekkerssertifikaat " 'n sertifikaat kragtens artikel dertien uitgereik" en was 'n ontdekker "die houer van 'n ontdekkerssertifikaat". Die woordoms krywing van edelgesteentes word hieronder aangehaal. Die verskillende statutêre magtigings, wat deur prospekteerders benodig is alvorens hulle met prospektering kon begin, word in hfst 3 behandel.

³⁰. Die mynkommissaris.

³¹. Bv igv klipbanke, soutpanne, sandduine, ens.

2.2.4.2 Die Mineraalwet 50 van 1991

In artikel 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 word "prospekteer" omskryf as -

met opset soek na 'n mineraal op 'n wyse wat die oppervlak van die aarde, met inbegrip van die gedeelte onder die see of onder ander water, of van uitskot, versteur deur middel van uitgraving of boorwerk wat vir dié doel nodig is, maar dit sluit nie myn as 'n werkwoord in nie.

Die eerste vereiste vir prospektering kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 is dus ook dat dit 'n versteuring van die aardoppervlak of uitskot³² tot gevolg moet hê. Die insluiting van daardie gedeeltes van die aarde onder oseane, mere, ensovoorts, wat soms baie diep kan wees, is verwarrend. Die wet bevat nie 'n woordomskrywing van "die oppervlak van die aarde" nie en, indien daar in ooreenstemming met algemene uitlegsreëls aan die term die normale betekenis daarvan geheg word, word die seebodem of die grond onder 'n meer normaalweg nie by "aardoppervlak" ingesluit nie. Die oppervlak van iets is eenvoudig die bo- of buitekant daarvan en dit wil voorkom asof die wetgewer eerder die "aardkors", wat

³². Uitskot word in a 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 omskryf as "enige afvalrots, slyk of residu afkomstig van 'n mynwerkzaamheid of mineraalverwerking" en "verwerk" as "met betrekking tot 'n mineraal, die herwinning, ekstrahering, konsentrerend, raffinerend, affinerend, kalsinerend, klassifiserend, vergruisend, sif, was, reduksie, smelting of vergassing daarvan". Van belang is dat uitskot, wat algemeen in die vorm van mynhope en sliksdamme op die grondoppervlak voorkom en op die oog af onlosmaaklik daaraan verbind word, agv die afsonderlike vermelding daarvan en in teenstelling met die superficies solo cedit-reël, nie daarmee gelykgestel word nie. Soos Kaplan & Dale Minerals Act 10 aantoon, word minerale in uitskot egter in alle opsigte in die Mineraalwet 50 van 1991 aan ander minerale gelykgestel. Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 33 - 34 en 47.

die boonste grondlae omvat, bedoel het as die "aardoppervlak".

Ook opmerklik is die uitsluiting van 'n soektog na minerale wat in water³³ voorkom, byvoorbeeld in oplossing, soos sout, van die woordomskrywing van "prospekteer".³⁴

Word bostaande omskrywing egter met die woordomskrywing van "prospekteer" in die Wet op Mynregte 20 van 1967 vergelyk, word hoofsaaklik ooreenkomste, maar tog ook belangrike verskille gevind:

Beide woordomskrywings vereis ten aanvang dat daar 'n doelbewuste³⁵ soektog moet wees. Word minerale per abuis ontdek, stel dit nie prospektering daar nie.

Die Wet op Mynregte 20 van 1967 het 'n soektog na "edelmetale, onedele minerale of aardolie" vereis, terwyl die Mineralewet 50 van 1991 slegs na "'n mineraal" verwys. Die afskaffing van die indeling van minerale in die hoofgroepe genoem in die Wet op Mynregte 20 van 1967 deur, asook die woordomskrywing van "mineraal" in die Mineralewet 50 van 1991, word hierinlater verder behandel. Daar kan hier slegs kortliks vermeld word dat die Mineralewet 50 van 1991 die afskaffing van genoemde kategorieë minerale tot gevolg gehad het en dat die betrokke stowwe nou almal slegs as "minerale"

33. By die behandeling van die woordomskrywing van "mineraal" in a 1 van die Mineralewet 50 van 1991 hieronder, word aangetoon dat die term "onder water", wat ook in die woordomskrywing van "myn" in a 1 van die Mineralewet 50 van 1991 voorkom, anomalies is in die sin dat, weens die feit dat daar nie iets soos 'n bodemlose see, meer, ens, op aarde bestaan nie, "onder water" steeds "in die aardkors" of "in grond" is, in teenstelling met "onderwater", wat in die spreektaal eintlik "in water" beteken.

34. Soos hieronder aangetoon word, is sout volgens die woordomskrywing van "mineraal" in a 1 van die Mineralewet 50 van 1991 ongetwyfeld 'n mineraal.

35. "Met opset soek".

bekendstaan.

Vervolgens het beide die Wet op Mynregte 20 van 1967 en die Mineraalwet 50 van 1991 vereis dat die soektog moes geskied "op 'n wyse wat die oppervlak van die aarde ... versteur".³⁶ Hierdie vereiste word ook hieronder verder bespreek.

In die Mineraalwet 50 van 1991 word "die gedeelte onder die see of onder ander water ... (en) ... uitskot" uitdruklik by "die oppervlak van die aarde" ingesluit. Die Wet op Mynregte 20 van 1967 het geen sodanige kwalifikasie bevat nie. Dit wil dus voorkom asof 'n soektog na minerale in grond onder die oseane of ander water, byvoorbeeld riviere, damme, (ondergrondse) mere, boorgate en putte, en in uitskot, nie prospektering kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 sou daargestel het nie, maar dat dit wel ingevolge die Mineraalwet 50 van 1991 die geval is en dat die woordskrywing in laasgenoemde wet in hierdie opsig heelwat wyer is. Tog is dit anomalies omdat sodanige aktiwiteite nie noodwendig oppervlakversteurings behels nie.

In die Mineraalwet 50 van 1991 word vereis dat die versteuring "deur middel van uitgrawing of boorwerk wat vir dié doel nodig is" moet plaasvind, terwyl die Wet op Mynregte 20 van 1967 bepaal het dat "alle uitgrawings wat vir die doel nodig is" en "boorwerk en alle werk wat vir die soekery nodig is of daarmee in verband staan" ook versteurings van die aardoppervlak sou daarstel. Daarbenewens kon die uitgrawings ingevolge die Wet op Mynregte 20 van 1967 "deur ondergrondse werk of dagbou of andersins" plaasvind. 'n Wyer verskeidenheid aktiwiteite het dus ingevolge die Wet op Mynregte 20 van 1967 uitdruklik deel gevorm van prospekte-

³⁶. Dit wil voorkom asof dat daar geen verskil tussen die gebruik van die woorde "oppervlakte" en "oppervlak" in onderskeidelik die Wet op Mynregte 20 van 1967, die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 en die Mineraalwet 50 van 1991 is nie.

ring as wat ingevolge die Mineraalwet 50 van 1991 die geval is.

Ondergrondse uitgrawings gaan normaalweg nie met versteurings van die grondoppervlak gepaard nie en die Wet op Mynregte 20 van 1967 het dus in hierdie opsig 'n contradictio in terminis bevat. Daarbenewens hou, soos reeds aangedui is, "ondergrondse werk of dagbou" verband met mineraalontginning en nie met mineraalopsparing nie. Alhoewel dit op die oog af anders mag voorkom, is die Mineraalwet 50 van 1991 dus in bostaande verband net so wyd as wat die Wet op Mynregte 20 van 1967 was en bevat dit daarbenewens nie bovermelde teenstrydigheid nie.

As gevolg van die insluiting van prospektering in grond onder die see, ander water en veral uitaskot, wil dit voorkom asof die woordoms krywing in die Mineraalwet 50 van 1991 eintlik wyer is. Aan die ander kant veroorsaak juis hierdie insluitings probleme met die woordoms krywing omdat prospektering in die seabodem of in grond onder ander water ook nie normaalweg versteurings van die "oppervlak" van die aarde daarstel nie. Die Mineraalwet 50 van 1991 bevat dus in hierdie verband 'n soortgelyke contradictio in terminis as wat die Wet op Mynregte 20 van 1967 bevat het.

Die woordoms krywing in die Mineraalwet 50 van 1991 is wel wyer in die sin dat dit oor alle minerale en nie net oor edelmetale, onedele minerale en aardolie gaan nie. Die uitsluiting van edelgesteentes, omdat 'n afsonderlike wet³⁷ daarmee gehandel het, het dus verval en alle minerale word nou oor dieselfde kam geskeer. Soos hierinlater aangetoon word, verteenwoordig die Mineraalwet 50 van 1991 in hierdie opsig wel 'n terugkeer na die gemeneregtelike situasie.

37. Nl die herroepe Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

Die weglating van water self uit beide woordomskrywings skep 'n ernstige leemte. Soos ook hierinlater aangetoon word, het die woordomskrywing van "mineraal" in die Wet op Mynregte 20 van 1967 uitdruklik sekere soorte water ingesluit, terwyl slegs stowwe wat in water opgelos of vervat is, onder sekere omstandighede as "minerale" ingevolge die Mineraalwet 50 van 1991 kan kwalifiseer. 'n Soektog na sodanige minerale, hetsy dit kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 sekere soorte water of ingevolge die Mineraalwet 50 van 1991 minerale daarin is, kwalifiseer egter nie volgens enigeen van bovermelde woordomskrywings as prospektering nie, uitgesonderd moontlik die woordomskrywing in die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.³⁸ Dit is glad nie duidelik waarom die betrokke wetgewing sekere stowwe as minerale identifiseer, maar dan nie 'n soektog daarna as prospektering beskou nie.

'n Soektog na besondere soorte water kan moontlik sonder enige versteuring van die oppervlak daarvan geskied, maar dit wil voorkom asof die toetsing van water met die oog op die opsporing van minerale daarin feitlik sonder uitsondering³⁹ wel met versteurings van die oppervlak daarvan gepaard sal gaan. Indien die "oppervlak van die aarde" so wyd uitgelê word dat dit ook die oppervlak van water op die aarde insluit,⁴⁰ sou die toets van water met die oog op die

38. Bv waar daar in water op die bodem (in teenstelling met in die bodem onder water) na edelgesteentes gesoek word.

39. Dit is seker moontlik dat iemand 'n watermassa op die aarde deur toegang vanuit die sywand of onderkant (bodem) daarvan kan toets, wat dan nie, tensy "oppervlak", soos hierbo aan die hand gedoen word, uitgelê word om ook "buitekant" te beteken, 'n versteuring van die "oppervlak" (bokant) daarvan sou meebring nie. Die maak van die toegang self sal ongetwyfeld met 'n versteuring van die oppervlak van die aarde gepaard moet gaan, alhoewel dit vanuit 'n aangrensende stuk grond kan geskied, in welke geval dit nie prospektering op die betrokke stuk grond sal daarstel nie. Die toets van ondergrondse waterbronne sal seker altyd met oppervlak-versteurings gepaard gaan.

40. Wat hier aan die hand gedoen word wel die geval te wees. Alhoewel "oppervlak van die aarde" dikwels as sinoniem vir "grondoppervlak" gebruik word tot uitsluiting van "wateroppervlak", kon die wetgewer, as dit sy bedoeling

opsporing van minerale daarin dus wel slegs in hierdie opsig die woordoms krywing van "prospekteer" in veral die Mineraalwet 50 van 1991 bevredig.

Laastens is mynaktiwiteite weer eens van die woordoms krywing van prospektering uitgesluit. Die Wet op Mynregte 20 van 1967 bevat weliswaar slegs 'n verwysing na "myn", terwyl die Mineraalwet 50 van 1991 "myn as 'n werkwoord" uitsluit.⁴¹ Die verduideliking hiervoor is voor die hand liggend: die Wet op Mynregte 20 van 1967 het bloot 'n omskrywing van "myn"⁴² bevat, terwyl die Mineraalwet 50 van 1991 onderskei tussen waar dit "as 'n selfstandige naamwoord gebesig word" en waar dit "as 'n werkwoord gebesig word".⁴³

"Myn" (waar dit as 'n werkwoord gebesig word) word in artikel 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 omskryf as -

die maak van enige uitgrawing of boorgat be-
doel in paragraaf (a)(i) of die ontginning
van 'n mineraalafsetting op enige ander wy-
se, met die doel om 'n mineraal te win, met
inbegrip van enige prospektering wat met die
winning van sodanige mineraal in verband
staan.

Met die eerste oogopslag kan gesien word dat daar onderskei moet word tussen prospektering met die oog op die opsporing van minerale en prospektering met die oog op die ontginning

(vervolg)

was om "wateroppervlak" uit te sluit, dit maklik gedoen het deur bloot in die woordoms krywing na "grondoppervlak", ipv na "aardoppervlak", te verwys.

41. Wat moontlik uit hoofde van die exclusio unius, alterius inclusio est-reël op die insluiting van "'myn'", waar dit- (a) as 'n selfstandige naamwoord gebesig word" kan dui, maar wat nie in die konteks die geval blyk te wees nie.

42. "[W]aar dit as 'n werkwoord gebesig word".

43. Waarom die wetgewer nie, ipv "myn as 'n werkwoord", eerder bv "ontgin" gebruik het nie, is onbekend. Dan sou "myn as 'n selfstandige naamwoord" net eenvoudig "myn" kon wees.

van minerale.⁴⁴ Soos in hoofstuk 1 en hierbo aangetoon is, het die appèlafdeling van die hooggeregshof in 1936⁴⁵ reeds beslis dat die reg om te myn ook die reg om te prospekter insluit en dit wil voorkom asof die wetgewer hierdie beginsel by wyse van die woordskrywing van "myn" in die Mineralewet 50 van 1991 wou verskans. Verder word in laasgenoemde geval nie vereis dat daar 'n versteuring van die oppervlak van die aarde, insluitende enige gedeeltes onder die see of ander water, of van uitskot, deur middel van uitgraving of boorwerk moet wees alvorens die betrokke aktiwiteit prospektering daarstel nie.⁴⁶ Alhoewel beperk tot prospektering na die besondere mineraal of minerale waarvoor daar gemyn word,⁴⁷ is prospektering met die oog op mineraalontginning dus wyer as prospektering met die oog op mineraalopsporing omdat eersgenoemde 'n (verdere) soektog na minerale onder in 'n myn kan insluit.⁴⁸

Van belang is dat daar nie meer⁴⁹ verskillende woordskrywings van "prospekteer" bestaan nie en die woordskrywing in die Mineralewet 50 van 1991 onderskei ook nie tussen

⁴⁴. Genoemde par (a)(i) lees "enige uitgraving in die aarde, met inbegrip van die gedeelte onder die see of onder water of enige ander uitskot, asook enige boorgat, hetsy dit gewerk of bewerk word of nie, gemaak met die doel om na 'n mineraal te soek of 'n mineraal te win".

⁴⁵. Sien West Witwatersrand Areas Ltd v Roos 1936 AA 64.

⁴⁶. Eintlik stel 'n soektog na minerale in 'n myn streng gesproke nie prospektering daar nie, maar vorm dit deel van mineraalontginning. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 30.

⁴⁷. Aangesien daar normaalweg gemyn word vir die minerale waarna daar geprospekter is, behels (verdere) prospektering met die oog op die voortgesette ontginning van die minerale waarvoor daar gemyn word nie noodwendig 'n beperking op (of vermindering van die aanvanklike) prospekteraktiwiteite nie.

⁴⁸. Vgl veral die "en ook alle uitgrawings wat vir die doel nodig is, hetsy deur ondergrondse werk"-gedeelte van die woordskrywing van "prospekteer" in die Wet op Mynregte 20 van 1967.

⁴⁹. Agv die bestaan van verskillende "mynwette" oor soortgelyke onderwerpe, nl die Wet op Mynregte 20 van 1967 en die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

edelgesteentes aan die een kant en edelmetale, onedele minerale en aardolie aan die ander kant nie. Laasgenoemde woordskrywing ondervang verder verskeie probleme wat in verband met die voorafgaande woordskrywings bestaan het, welke probleme eintlik outomaties uitgeskakel word omdat die huidige woordskrywing op 'n totaal nuwe grondslag berus.

Aan die ander kant het die woordskrywing van "prospekteer" in artikel 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 sy eie leemtes en ander probleme tot gevolg.

Behalwe vir oppervlakversteurings wat deur middel van ploffstof bewerkstellig word, in welke verband die Mineraalwet 50 van 1991 ooglopend 'n leemte bevat, kan 'n verskeidenheid metodes van oppervlakversteuring in die vooruitsig gestel word anders as by wyse van uitgraving of boorwerk en dit wil dus voorkom asof hierdie kwalifikasie in die jongste statutêre woordskrywing van "prospekteer" veels te eng is. In die volgende onderafdeling word aangetoon dat die vereiste dat die grondoppervlak daardeur versteur moet word, 'n ernstige beperking plaas op die omvang van die aktiwiteite wat ingevolge die toepaslike wetgewing as prospektering kwalifiseer, wat in die praktyk belangrike gevolge het.

2.2.5 Prospektermetodes

In hoofstuk 1 is aangedui dat van die belangrikste minerale diep onder die grondoppervlak⁵⁰ en wydverspreid in verband met ander stowwe⁵¹ voorkom en dat daar hoogs gesofistikeerde apparate en metodes bestaan waarmee afleidings in

⁵⁰. Dit is bv algemeen bekend dat Suid-Afrika van die diepste goudmyne, tot tussen 4 en 5 km onder die grondoppervlak, ter wêreld het.

⁵¹. Uraan is bv 'n nuwe produk van goudontginning en die meeste goudmyne is gevolglik noodwendig ook uraanmyne. In a 5(3) van die Mineraalwet 50 van 1991 word spesifiek voorsiening gemaak vir die ontginning van "gemengde" minerale.

verband met hul teenwoordigheid gemaak kan word. So bestaan daar vandag⁵² seismiese, geologiese, magnetiese, elektromagnetiese, fotografiese en kadastrale opnamemetodes, waaruit dikwels baie akkurate gevolgtrekkings gemaak kan word oor die waarskynlike teenwoordigheid van minerale, maar wat nie streng aan die statutêre woordskrywing van prospektering voldoen nie.⁵³ Daar kan byvoorbeeld ook geprospekteer word deur blote waarneming met die oog op die aardoppervlak en sonder enige fisiese versteuring van die grond, wat dan nie prospektering kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 daarstel nie.⁵⁴

-
52. Die dae van luister na die weergalming van 'n sweepslag of 'n loskruit of dinamiet ontploffing op die grondoppervlak ten einde te bepaal wat daaronder te vinde is, is vir altyd verby. Van die tradisionele prospekteremetodes wat nog dikwels in die praktyk aangetref word, is die mikstok of "bloudraad" waarmee "sieners", wat gewoonlik te kenne dat hulle oor die een of ander magiese vermoë in hierdie verband beskik, probeer om ondergrondse waterbronne aan te wys. Omtrent die enigste werklik betroubare een van hierdie alombekende ou metodes is die geoloog wat in gebiede waar daar waarneembare foute of verskuiwings in die aardkors plaasgevind het, met sy hamertjie loop en klipmonsters afkap vir wetenskaplike ontleding.
53. Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 342 toon met verwysing na die woordskrywing van prospektering in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 aan dat ondersoek na die aanwesigheid van minerale onder die grondoppervlak dmv 'n lugopname of instrumente wat die grond deurkruis sonder om die grondoppervlak te versteur, asook ondergrondse mynbouaktiwiteite vanaf 'n aangrensende eiendom, nie as "prospekteer" kwalifiseer nie. Badenhorst Ontginning 129 toon aan dat eksplorasiewerksaamhede tav mynhope wat nie dmv aanhegting by die aarde "grond" geword het nie, ook nie volgens die Wet op Mynregte 20 van 1967 as prospektering aangemerkt kon word nie.
54. Aangesien hierdie aktiwiteite nie prospektering kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 is nie, is geen toestemming of magtiging van enige aard nodig om op hierdie wyses te prospekteer nie en, soos in die geval van prospektering wat deel van myn (as werkwoord) vorm, rus daar ook nie op die prospekteerder die plig om inligting oor sy bevindinge kragtens a 19 van die Mineraalwet 50 van 1991 bekend te maak nie. Sien ook Kaplan & Dale Minerals Act 30.

'n Mineraalreghouer is nie net oor die algemeen geregtig om self op die grond te prospektee nie, maar kan ook sy bevoegdheid om dit te doen aan iemand anders verleen.⁵⁵ Gewoonlik geskied dit teen betaling van vergoeding,⁵⁶ wat nog altyd vir mineraalreghouers 'n nuttige bron van inkomste was. Probleme ontstaan egter wanneer daar met behulp van bogenoemde opnamemetodes inligting oor die mineraalinhoud van grond ingewin word sonder dat daar aan die bostaande woordskrywing van "prospekteer" voldoen word, dikwels sonder dat die betrokke mineraalreghouers daarvan kennis dra en gevolglik sonder dat daar enige finansiële voordele vir hulle daaruit voortvloei.

So het van die groter mynmaatskappye byvoorbeeld sedert die middel tagtigerjare teen groot koste op kontrak hoogs gespesialiseerde voertuie ingevoer waarmee vibroseismiese opnames langs veral tersiêre paaie in die Oranje-Vrystaat gedoen word. Dit behels dat 'n aantal groot vragmotors kort agter mekaar langs die paaie stilhou en dan met swaar hidrouliese hamers baie hard op die grond slaan. Mikrofone, wat aan 'n rekenaar gekoppel word, word op kort afstande van mekaar in die grond geplant en van die resonansie-opnames kan afleidings in verband met die geologie van die substrata tot so diep as twee-en-sewentig kilometer gemaak word. Uit die aard van die saak is baie nabygeleë plaasboere hoogs ontstoke omdat hulle voel dat daar sonder hul toestemming, en veral sonder die vergoeding wat gewoonlik daarmee gepaard gaan, inligting ingewin word oor die mineraalinhoud van hul grond. Die mynmaatskappye, wat meerendeels met die toestemming van slegs die provinsiale paaieafdeling optree, ontken uiteraard ten strengste dat hul aktiwiteite prospektering daarstel en maak staat op die beslissing van 'n mynkommissie.

⁵⁵. Hierdie aangeleentheid word in die volgende hfste in detail behandel.

⁵⁶. Algemeen bekend as opsie- of prospekteergelde, wat in 4.2.16 en 4.2.22 behandel word.

saris dat daar nie in die proses enige versterking van die oppervlak van die aarde plaasvind nie.⁵⁷

Daar bestaan ook ander vorms van soortgelyke inbreuk op prospekteerregte, soos byvoorbeeld doelbewuste opnames met allerlei instrumente uit laagvlieënde vliegtuie, en baie onlangs nog was daar intensiewe prospektering met behulp van helikopters oor uitgebreide gebiede in Suidoos-Transvaal.

Op die keper beskou, is bogenoemde aktiwiteite ongetwyfeld die inwin van inligting oor geologiese toestande, waaruit deskundiges in samehang met ander inligting oor die betrokke grond⁵⁸ baie nuttige afleidings in verband met die waarskynlike mineraalinhoud daarvan kan maak.⁵⁹ Daar word toegegee dat bostaande inligting nie kan vergelyk met die eerstehandse gegewens wat uit byvoorbeeld 'n prospekteerskag verkry kan word nie en dat daaruit slegs waarskynlikheidsafleidings, in teenstelling met definitiewe kennis, kan voortvloei. Die punt is egter dat hierdie prospekteermaatskappye andersins aan die betrokke mineraalreghouers prospekteergelde sou moes betaal vir inligting wat hulle tans gratis kry, afgesien van hul bedryfskoste, wat hulle tog ook sou gehad het as hulle prospekteergate moes boor.

Die vraag of daar skending van of inbreuk op die privaat-regtelike regte van mineraalreghouers plaasvind, wat by wyse van 'n interdik verhinder kan word of waarvoor skadevergoe-

57. Die insteek van die metaalpenne waaraan die mikrofone vasgeheg is in die grond en die stamp van die hidrouliese hamers daarop, wat nie die padskouers beskadig of verkeer belemmer nie en gevolglik nie die provinsiale owerhede skeel nie, word uit hoofde van die de minimis non curat lex-reël buite rekening gelaat.

58. Bv topografiese kleinskaalkaarte, wat vryelik beskikbaar is, en vergelykbare gegewens afkomstig uit nabygeleë boorgate, putte, mynskagte, ens.

59. 'n Mens hoef maar net te vra waarom mynmaatskappye, wat tog 'n verantwoordelikheid jeens hul aandeelhouders het, andersins bereid sou wees om derduisende rande per vragmotor per dag op nuttelose inligting te spandeer.

ding geëis kan word, val streng gesproke buite die bestek hiervan en is nog nie deur die howe beslis nie.⁶⁰ Probleme word voorsien met die bewys van (dreigende) onregmatige regs krenking, onredelikheid en skade deur die mineraalreghouer.⁶¹ In die eerste plek vind sodanige prospektering langs 'n openbare pad en nie op sy grond plaas nie en, selfs waar dit plaasvind langs 'n geproklameerde of serwituutpad ten opsigte waarvan die nudum dominium nog in die grondeienaar setel, is hy meestal weens die gewoonlik permanente aard van paaie reeds by vestiging van die reg van die padowerheid al vir die inbreuk op sy regte vergoed teen die markwaarde van sy grond insluitende mineraalregte. Waar afskeiding van die mineraalregte van die grondeiendomsregtevore al plaasgevind het, sal blote mineraalreghouers 'n eis om vergoeding teen die padowerheid of die grondeienaar hê na gelang die vergoeding 'n bedrag vir die waarde van die mineraalregte ingesluit het.⁶² Hierdie hele aangeleentheid sal egter met groot omsigtigheid benader moet word.⁶³ Al

60. Na wat verneem is, het 'n boer van Carletonville onlangs 'n geding teen Anglo American Prospecting (Pty) Ltd aanhangig gemaak op grond van vibroseismiese prospektering, maar is die saak intussen weer teruggetrek.

61. Sien Regal v African Superslate (Pty) Ltd 1963 1 SA 102 (A), Webster v Mitchell 1948 1 SA 1186 (W) en Celliers v Lehfeldt 1921 AA 509. Sien ook Van der Merwe & Olivier Onregmatige Daad 57 - 64, 70 ev, 179 - 183 en 250 - 259.

62. Die moontlikheid van suksesvolle gedingvoering bestaan slegs waar daar nie vergoeding deur die padowerheid vir die inbreuk op die mineraalregte betaal is nie en mineraalregte nog in die grondeienaar of blote mineraalreghouer setel. Die mineraalreghouer sal dus die locus standi hê om die geding in te stel, maar die verweerder behoort die padowerheid te wees en nie die prospektermaatskappy wat met die padowerheid se toestemming optree nie. Om hierdie rede vereis die padowerhede dat die prospektermaatskappye hulle skadeloos stel.

63. Nie net word in hfst 6 betoog dat die verlening van blote prospekterregte, indien dit enigsins moontlik is, nie die vestiging van saaklike regte tot gevolg het nie, maar daar word aangedui dat die bestaan van prospekterkontrakte waarin nie die reg verleen word om die grond of die mineraalregte te koop, om die mineraalregte te huur of om 'n mynreg te verkry nie, vir alle praktiese doeleindes buite rekening gelaat kan word.

steek daar ook meriete in, sal daar (al is dit ook net in die belang van regsekerheid) daarteen gewaak moet word dat hierdie tipe gedingvoering nie tot gevolg het dat eienaars van aangrensende grond begin beweër dat die boor van prospekterskagte deur hul bure tot gevolg het dat daar afleidings in verband met die mineraalinhoud van die aangrensende grond gemaak kan word nie, want die volgende stap, indien hierdie aangeleentheid tot sy uiterste gedryf word, is dat die blote betreding en besigtiging van grond met die oog op onderhandeling met die eienaar oor moontlike prospektering reeds 'n verpligting kan skep om prospekteergelde te betaal.

Aan die ander kant is dit ook so dat, waar die vibroseismiese prospektering opgevolg word met gewone prospektering ten einde finale sekerheid oor die teenwoordigheid van minerale in die grond te verkry, die mineraalreghouer dan bewus is van die feit dat dit plaasvind uit hoofde van reeds bestaande aanduidings dat die grond waarskynlik wel mineraalhoudend is en dat hy dan gronde het vir die bedinging van baie hoër vergoeding as wat die geval sou wees by lukrake prospektering.

Dit is verder moontlik dat afleidings oor mineraalinhoud gemaak kan word of dat inligting daarvoor kan voortvloei uit opnames wat vir 'n heel ander doel onderneem word. Veral lugfoto's geneem uit vliegtuie en ruimtesatelliete vir kartografiese, weerkundige of selfs spioenasiedoeleindes kan geologiese toestande op aarde aantoon wat kan dui op mineraalinhoud. Selfs 'n gewone kompas kan geaffekteer word deur metaalneerslae. As gevolg daarvan dat dit dan nie "met opset soek na" minerale is nie, kan die betrokke aktiwiteit ook nie as prospektering beskou word nie. Ongelukkig is dit baie moeilik om die bekendmaking van sodanige inligting, wat eweneens tot voor of nadeel van mineraalreghouers en prospekteerders kan strek, doeltreffend te beheer. Daar kan ook nie aanbeveel word dat die betrokke gedeelte van die woordomskrywing geskrap word nie, want, alhoewel dit onregverdig-

heid in die mynbedryf kan meebring, is dit ooglopend in landsbelang en tot voordeel van die publiek dat daar akkurate kartografiese en weerkundige inligting beskikbaar is. Dit sou net so onregverdig wees om van die staat te verwag om mineraalreghouers te vergoed elke keer wanneer die direkteur van geologiese opnames, die landmeter-generaal of die weerburo, ensovoorts, 'n lugfoto of 'n kaart nodig. Indien 'n lugfoto egter doelbewus geneem of ander opnamemetodes beoefen word met die direkte of indirekte oog op prospektering, is dit 'n heel ander saak.

Dit blyk dus dat mynwetgewing nie in alle opsigte met tegnologiese ontwikkeling tred gehou het nie en die vraag ontstaan of die Mineraalwet 50 van 1991 genoegsaam voorsiening maak vir prospektering soos dit vandag prakties plaasvind en of geringe wysigings aan die woordskrywing daarvan dit nie dalk in ooreenstemming met die praktyk sal bring nie.

Soos reeds aangedui is, word aan die hand gedoen dat die "met opset soek na minerale"-vereiste van die omskrywing behou word, maar dat die "oppervlakversteuring"-gedeelte geskrap word. Indien laasgenoemde vereiste wel behou word, behoort daar ten minste weggedoen te word met die beperking dat dit "deur middel van uitgraving of boorwerk" moet geskied, want ander versteurings van die oppervlak van die aarde kan onder sekere omstandighede ook prospektering daargestel.⁶⁴ Vervolgens behoort 'n soektog na minerale in water ook as prospektering te kwalifiseer.

In die geval van onroerende⁶⁵ mynhope en slikdamme was dit

⁶⁴. Soos bv veroorsaak dmv plofstof.

⁶⁵. Net soos in die geval van minerale, wat, terwyl dit nog in of op die aardkors is, onroerend is, maar by hul afskeiding daarvan roerend word, welke aangeleentheid hieronder verder aandag geniet, is uitskot ook voor afskeiding daarvan onroerend, maar kan dit daarna, afhangende van verskeie faktore, deur accessio weer deel van die grond en ooreenkomstig die superficies solo cedit-reël onroerend word. Dit kan egter onder sekere omstandighede ook roerend bly. Sien Simmer & Jack Pty

eintlik nie vir die wetgewer nodig om uitdruklik vir prospektering voorsiening te maak nie. Die blote weglating of nie-vermelding van uitskot⁶⁶ sou outomaties tot die insluiting daarvan gelei het as synde deel van die aardoppervlak. Aangesien uitskot egter wel onder sekere omstandighede roerend kan wees,⁶⁷ blyk dit dat uitskot nie altyd deel van die aardoppervlak is nie en dat die spesifieke vermelding daarvan om hierdie rede in die woordomskrywing van "prospekteer" in die Mineraalwet 50 van 1991 geregverdig was behou moet word. Indien die term "oppervlak van die aarde" verder verwag sou word met "in of op die aardkors", sou die probleme in verband met beide uitskot en water ook daardeur uitgeskakel word.

Prospektering kan dus steeds omskryf word as 'n voorafgaande soektog na minerale met die oog op die ontginning daarvan, en alles wat daarmee gepaard gaan, en die Mineraalwet 50 van 1991 het geen besondere verandering hieraan meegebring nie.

2.3 Minerale

Hierbo en in hoofstuk 1 word daarop gewys dat prospektering oor die algemeen omskryf kan word as aktiwiteite wat op die opsporing van minerale gerig is en dat die ooglopende antwoord op die vraag oor die voorwerp van prospektering "minerale" is omdat alle prospektering om die ontdekking van minerale draai. Aangesien mineraalregte op die oog af die reg⁶⁸ of regte⁶⁹ ten opsigte van 'n mineraal⁷⁰ of minerale

(vervolg)

Mines Ltd v GF Industrial Property Co (Pty) Ltd 1978 2 SA 654 (W). Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 25 - 26, Franklin LAWSA Vol 18 22 - 26 en Van der Merwe Sakereg 159 - 168.

66. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 30.

67. Vgl Simmer & Jack Pty Mines Ltd v GF Industrial Property Co (Pty) Ltd 1978 2 SA 654 (W).

68. Synde die subjektiewe reg van 'n mineraalreghouer.

69. Waarmee eintlik die bevoegdhede van 'n regsobjek bedoel word.

70. Synde die regsobjek in die regsobjek-regsoobjek-verhouding.

is, is dit belangrik om ten aanvang te bepaal presies wat alles minerale⁷¹ is en of minerale inderdaad die voorwerp van mineraalregte is. Dit gaan dus hier oor beantwoording van die vraag welke stowwe minerale is, met ander woorde, die identifisering daarvan, en die juridiese indeling daarvan.

2.3.1 Omskrywing van "mineraal"⁷²

In die verlede was dit maklik om bekende stowwe soos goud, diamante of steenkool as minerale te identifiseer, maar stowwe soos klei, sand, gruis, rots en klip was moeiliker om te klassifiseer.

Die vraag ontstaan verder of die inwerkingtreeding van die Mineraalwet 50 van 1991 enige verandering aan die bestaande situasie, en dan veral die omskrywing van minerale en die betekenis van die woord "mineraal", teweeggebring het.

Die woord "mineraal" word oor die algemeen in twee verskillende betekenisse gebruik.⁷³ In wye sin sluit dit alles in wat in die aardkors voorkom en nie tot die diere- of planteryk behoort nie. In eng of normale sin is dit alles wat normaalweg in die volkstaal onder die naam bekendstaan.⁷⁴

⁷¹. Vgl Van der Merwe Sakereg 551.

⁷². Badenhorst 1990 TSAR 239 op 240 - 242 lys 'n hele rits kenmerkende eienskappe van minerale. Sien ook Kaplan & Dale Minerals Act 30 - 33.

⁷³. Vir die verskillende betekenisse van die woord "mineraal", sien Badenhorst 1990 TSAR 239 op 242 - 249, Badenhorst & Van Heerden 1991 TSAR 181 op 186, Badenhorst Ontginning 262 - 264, Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 26 - 35, Radesich & Trichardt 1986 THRHR 110 op 115 en Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 13 - 17. Veral die "tussenin" en "wetenskaplike" of "tegniese" betekenisse van "mineraal" het al die aandag van die hofe geniet. Sien Finbro Furnishers (Pty) Ltd v Registrar of Deeds, Bloemfontein 1985 4 SA 773 (A), New Blue Sky GMC Ltd v Marshall 1905 TS 363 en Loubser v SAS&H 1976 4 SA 589 (T).

⁷⁴. Sien Van der Merwe Sakereg 555, Badenhorst Ontginning 262 en Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 30.

In die meerderheid gevalle is daar geen probleme om te bepaal met welke minerale 'n mens te doene het nie. In die geval van veral "onedele minerale" is die hofsake egter vol voorbeelde van onsekerheid oor die vraag of 'n spesifieke stof binne die woordskrywing daarvan val of nie. Die meeste probleme het voorgekom in die geval van stowwe soos sand, klip, klei, ensovoorts. Die hofsake wat hieroor handel het omtrent almal gegaan oor 'n interpretasie van die woord "mineraal" in die een of ander wet⁷⁵ of kontrak.⁷⁶

Enkele skrywers het probeer om minerale te omskryf aan die hand van die relevante regspraak en wetgewing. Hulle het deurgaans tot die slotsom gekom dat dit telkens 'n saak vir uitleg na gelang van die omstandighede van die geval en die bedoeling van die wetgewer of die kontrakspartye is.⁷⁷

Die Wet op Mynregte 20 van 1967 en die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 het geen woordskrywing van die woord "mineraal" bevat nie.⁷⁸ Die Mineraalwet 50 van 1991 bevat wel sodanige omskrywing en die implikasies daarvan behoef verdere ondersoek.

2.3.1.1 Regspraak

Wye en eng betekenisse is al in die regspraak aan die woord "mineraal" geheg. Om al die hofsake wat dit behandel te bespreek, sal egter verder gaan as waarvoor hierdie bydrae

75. Sien bv die omskrywing van "edele metale" in a 1 van die Wet op Belasting op Toegevoegde Waarde 89 van 1991.

76. Sien Badenhorst 1990 TSAR 239 op 240 - 242 en Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 29 - 30.

77. Sien oor die algemeen Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 309 - 329.

78. Eersgenoemde wet het wel onderskei tussen edelmetale, edelgesteentes, onedele minerale en aardolie, op elk waarvan verskillende bepalinge van toepassing was en die woordskrywings waarvan in hfst 3 aangehaal word.

bedoel is en gevolglik word slegs die drie belangrikste beslissings kortliks genoem.⁷⁹

Een van die mees onlangse sake was Falcon Investments Ltd v C D of Birnam (Suburban) (Pty) Ltd,⁸⁰ waarin appèlregter Rumpff in detail die vorige hofbeslissings oor die punt bespreek en bevind het dat "mineraal" in wye of eng sin, soos hierbo omskryf, gebruik kan word. Uit omtrent al die aangehaalde uitsprake wil dit voorkom asof die hof telkens probeer bepaal het wat die bedoeling van die wetgewer of die kontrakterende partye was met die gebruik van die woord "mineraal". In die betrokke saak moes die hof beslis of 'n dorpsseienaar, wat ingevolge 'n dorpsaanlegskema bevoeg was om minerale te myn, ook bevoeg was om klip te ontgin. Die hof het bevind dat die omskrywing in die betrokke klousule wyd genoeg was om ook die uithaal van klip in te sluit. Aangesien die dorpsaanlegskema nie beoog het om die ontginning van minerale in wye sin aan bande te lê nie, was klip dus wel by "mineraal" ingesluit.⁸¹

In Ex parte Erasmus⁸² moes die hof beslis wat die woord "mineraal" in die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 beteken omdat hierdie wet self geen omskrywing daarvan bevat nie. Volgens die voorskrifte van die wet is 'n registrateur van aktes verplig om alle notariële kontrakte met betrekking tot die sessie, verpacting of onderverpacting van regte op

79. Vir verdere besonderhede, sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 26 ev, waar lang lyste hofsake waarin verskillende stowwe as minerale beskou is, al dan nie, en gepoog is om 'n sekere betekenis aan die woord toe te skryf, aangehaal word. Sien ook Badenhorst 1990 TSAR 239 op 240 en die gesag wat deur Radesich & Trichardt 1986 THRHR 110 op 110 - 111 aangehaal is.

80. 1973 4 SA 384 (A).

81. Sien verder Bellville-Inry (Edms) Bpk v Continental China (Pty) Ltd 1976 3 SA 583 (K) (kaolien), Loubser v SAS&H 1976 4 SA 589 (T) (baksteenklei) en SIR v Bozzone 1974 3 SA 826 (N) (klip, sand en gruis).

82. 1968 4 SA 788 (T). Sien ook Lantern Trust (Pty) Ltd v Van Sittert 1977 4 PH A 53 (O).

minerale, asook sertifikate van die registrasie van sodanige regte en die uithouding daarvan by die uitgifte of oordrag van grond, te registreer. Die hof het beslis dat die woord "mineraal" nie in die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 in die wye betekenis gebruik is nie omdat dit nie die gewone betekenis daarvan is nie, en dat daar geen rede was om te vermoed dat die wetgewer 'n ongewone betekenis daaraan wou toeskryf nie. Die vrees is ook uitgespreek dat 'n wye uitleg van "mineraal" onaanneemlike resultate tot gevolg sou hê en gevolglik het die hof bevind dat die woord in die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nie klip en sand insluit nie.

Oor die algemeen⁸³ is klei, klip, sand, gruis en rots voor die beslissing in Finbro Furnishers (Pty) Ltd v Registrar of Deeds, Bloemfontein⁸⁴ nie in kontrakte of vir die doeleindes van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 as minerale beskou nie.⁸⁵ Dit is egter wel as minerale beskou⁸⁶ vir die doeleindes van die herroepe Wet op Mynregte 20 van 1967, in kontrakte soos benoemingsooreenkomste wat voortspruit uit mynwetgewing en normaalweg ook vir die doeleindes van ander wetgewing.⁸⁷ In die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en in kontrakte is dus 'n gewone, eng betekenis aan die woord "minerale" geheg en dit het nie klei, sand, klip of rots, ensovoorts, ingesluit nie, maar in die meeste ander wette en in benoemingsooreenkomste is 'n wye betekenis aan "minerale" toegeskryf en het dit wel genoemde stowwe ingesluit. Alhoewel dit met die eerste oogopslag mag voorkom asof die hof in die Finbro-saak by die uitleg van die ooreenkoms wat tot die sessie aanleiding gegee het 'n wye betekenis aan "minerale"

⁸³. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 26, Dale Mineral Rights 117 en Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 12.

⁸⁴. 1985 4 SA 773 (A).

⁸⁵. Sien Ex parte Erasmus 1968 4 SA 788 (T).

⁸⁶. Weens die wye woordskrywing van onedele minerale daarin.

⁸⁷. Sien Falcon Investments Ltd v CD of Birnam (Suburban) (Pty) Ltd 1973 4 SA 384 (A) en Bellville-Inry (Edms) Bpk v Continental China (Pty) Ltd 1976 3 SA 583 (K).

geheg het, blyk dit dat die hof, indien sand en klei nie uitdruklik van die sessie uitgesluit was nie, nie klip as wel daarby inbegrepe sou beskou het nie. Die uitdruklike uitsluiting van sekere stowwe het dus tot gevolg gehad dat die hof, wat andersins ook die normale, eng betekenis aan die woord sou geheg het, 'n wye betekenis aan "minerale" geheg het en in die proses stowwe by die sessie ingesluit het wat normaalweg daarvan uitgesluit sou gewees het.⁸⁸ As gevolg hiervan blyk dit dat die Finbro-saak nie die posisie met betrekking tot kontrakte verander het nie, maar bloot met betrekking tot registrasie ingevolge die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.⁸⁹

2.3.1.2 Skrywers

Omtrent nog elke skrywer wat iets oor minerale te sê gehad het, al was dit ook net in die verbygaan, moes noodwendig ook iets sê oor die identifikasie daarvan. Daar bestaan gevolglik heelwat besprekings van die onderwerp.⁹⁰ Om doel-

⁸⁸. In ooreenstemming met die exclusio unius, alterius inclusio est-reël van uitleg. Sien die uitspraak op 802F - G. Sien ook Badenhorst & Van Heerden 1991 TSAR 181 op 189.

⁸⁹. Selfs mbt die gedeelte daarvan wat handel oor registrasie, het hierdie hofspraak sy probleme, veral tov die "ekonomies"-vereiste, deurdat die ontginning van klip op een gedeelte van grond bv ekonomies, maar op 'n ander gedeelte dalk nie, kan wees. Ttv die registrasie van die prospekterkontrak moet gewoonlik nog bepaal word of ontginning ekonomies gaan wees en die vraag is verder op welke stadium dit ekonomies gaan word en hoe bepaal moet word wat ekonomies is. Verder stem die benadering van die bepaling van die bedoeling van die wetgewer met verwysing na ander statute nie ooreen met die hof se eie beskouing soos uiteengesit in Consolidated Diamond Mines of SWA v Administrator, SWA 1958 4 SA 572 (A) 599 en 637 nie, in die sin dat interpretasie slegs moet plaasvind in die besondere, betrokke konteks. Sien Dale Contracts 213 - 214.

⁹⁰. Sien bv Lampbrecht 1983 JRW/JJS 102, Lampbrecht 1984 De Rebus 484, Lampbrecht 1984 JRW/JJS 98, Kaplan 1976 SALJ 479, Viljoen 1977 De Jure 182, Van der Merwe Sakereg 554 - 556, Kleyn & Boraine Silberberg 408 - 411, Nel Conveyancing 401 - 402, Olivier, Pienaar & Van der Walt 308 - 309, Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 12 - 43,

matigheidsredes word net die bekendste en gesaghebbendste skrywers se mees onlangse standpunte kortliks hier genoem.

Kaplan⁹¹ bespreek die Bozzone-saak⁹² en wys daarop dat, weens die versuim van die appèlafdeling van die hooggeregshof om te beslis of klip 'n mineraal is of nie,⁹³ dit onseker is of die houters van regte daarop as mineraalreghouers beskou kan word.⁹⁴

Viljoen⁹⁵ sê dat die woord mineraal nie in die reg vir 'n bepaalde omskrywing vatbaar is nie en in elke geval uitgelê moet word na gelang van die wet of kontrak waarin dit voorkom. Hy sê dat die hof aan die hand van die bedoeling van die wetgewer of kontrakspartye sal bepaal of die wye of die eng of normale interpretasie van die woord gehandhaaf moet word en lug die mening dat, sover dit die uitleg van die woord "mineraal" in wetgewing aanbetref, dit lyk asof die uitspraak van die appèlafdeling in die Falcon Investments-saak nagevolg en aan die woord sy wye betekenis gegee sal moet word.

Viljoen en Bosman⁹⁶ noem baie kortliks die hoofsoorte minerale wat kragtens die herroepe wetgewing bestaan het, die probleme in verband met die interpretasie van klip, klei,

(vervolg)

Dale Mineral Rights 117 - 132 en Franklin LAWSA Vol 18 13 - 17.

91. 1976 SALJ 139 op 140 - 141.

92. Bozzone v SIR 1975 4 SA 579 (A).

93. Hy wys daarop dat, indien die hof sou beslis het dat klip nie 'n mineraal is nie, hereregte nie op die transaksie betaalbaar sou gewees het nie, terwyl, as dit wel 'n mineraal was, die transaksie nietig sou wees omdat daar nie aan die formele vereistes vir mineraalhure voldoen is nie.

94. Hy toon aan dat, aangesien ander saaklike regte soos diensbaarhede tov klip geregistreer kan word, sekerheid van reg en titel op sodanige wyses deur hulle bewerkstellig kon word.

95. 1976 De Jure 212 op 217.

96. Guide to Mining Rights 28 - 30.

sand, rots, ensovoorts, in statute en kontrakte, die Falcon Investments-saak en die bovermelde eng en wye interpretasies. Hulle kom tot die gevolgtrekking dat -

no fixed rules have been laid down to determine the precise meaning of the word mineral and the courts have merely endeavoured in each particular case to ascertain the meaning of the word.

Radesich en Trichardt⁹⁷ kom tot die gevolgtrekking dat die appèlafdeling van die hooggeregshof baie gedoen het om regsekerheid met betrekking tot die posisie rakende klip in die Finbro-saak te bewerkstellig, maar dat, soos die hof ook self toegee het,⁹⁸ dit nog nie die einde van die polemieks is nie.

Franklin en Kaplan⁹⁹ wys nie net daarop dat die woord in meer as een sin gebruik kan word nie, maar haal in verband met die betekenis daarvan 'n omvattende lys hofsake aan waarin sekere stowwe as minerale beskou is al dan nie en bespreek die belangrikste beslissings oor die aangeleentheid. Hulle verduidelik dat, wat ook al die regte betekenis van die woord "mineraal" is in kontrakte sonder spesifieke omskrywings van wat daarby in- of uitgesluit is, 'n wye betekenis aan die woord geheg moet word in alle gevalle waar kontrakspartye se regte of verpligtinge deur mynwetgewing geraak word.

Dale¹⁰⁰ wys daarop dat alle stowwe nie regtens minerale is nie en dat dieselfde stof in 'n sekere sin 'n mineraal kan wees en in 'n ander sin nie, afhangende van die bedoeling van die wetgewer of die kontrakspartye.¹⁰¹ Hy wys ook daarop

97. 1986 THRHR 110 op 117.

98. Op 808E.

99. Mining & Mineral Laws 26 - 35.

100. Contracts 213 - 214.

101. Waar Dale Contracts 213 aan die gewysde "Finbro Furnishers v Vaaloewer Boerderye 1985 (4) SA 773 (A)" in vn 10 kom, is onbekend.

dat klei, klip, sand en rots voor die Finbro-saak nie in kontrakte anders as benoemingsooreenkomste of vir die doeleindes van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 as minerale beskou is nie, maar dat dit wel die geval was vir doeleindes van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en ander wetgewing, en doen aan die hand dat die Finbro-saak slegs die posisie met betrekking tot registrasie verander het.

Badenhorst en Van Heerden¹⁰² bespreek die betekenis van die woord "mineraal" aan die hand van Roets v Secundior Sand BK¹⁰³ en sê dat:

By vasstelling van die kontraktuele betekenis van die woord mineraal in kontrakte (soos 'n sessie van mineraleregte), is dit noodsaaklik om die bedoeling waarmee die woord gebruik is op die datum waarop die mineraleregte van die eiendomsreg(sic) geskei is, vas te stel ...

Hulle sê verder dat dit by die vasstelling van die statutêre betekenis¹⁰⁴ van "mineraal" 'n gevestigde beginsel is dat die bedoeling waarmee die wetgewer die woord in 'n spesifieke wet gebruik het, bepaal moet word.¹⁰⁵

Met die formulering van die aanhaling kan nie in alle opsigte saamgestem word nie. Indien 'n dispuut in hierdie verband ontstaan oor die inhoud van 'n kontrak waarkragtens mineraalregte van eiendomsreg geskei is,¹⁰⁶ is die bedoeling

102. 1989 TSAR 452 op 454 - 456.

103. 1989 1 SA 902 (T).

104. "Statutêre betekenis" slaan normaalweg op iets soos 'n woordskrywing in 'n woordskrywingsartikel in 'n wet. Daar word aanvaar dat die skrywers hier "betekenis in 'n statuut" bedoel het.

105. In die lig waarvan hulle meen dat die hof wel op die Finbro-saak kon steun ter uitleg van die woord "mineraal" vir die doeleindes van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, maar nie vir die doeleindes van die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956 nie.

106. Soos in hfst 5 aangetoon word, kan mineraalregte op verskeie wyses van grondeiendomsreg afgeskei word.

waarmee "mineraal" op die datum van kontraksluiting gebruik is vanselfsprekend van deurslaggewende belang, maar nie noodwendig¹⁰⁷ indien die mineraalregte daarna in geheel of ten dele verder gesedeer word nie.¹⁰⁸ Daar word aanvaar dat die skrywers "die datum van sluiting van die betrokke kontrak" bedoel het.¹⁰⁹ Daar word verder betwyfel of daar iets soos 'n "kontraktuele betekenis ... in kontrakte" bestaan en daar word aanvaar dat die skrywers bloot "betekenis ... in kontrakte" bedoel het. Daar word eweneens aanvaar dat die skrywers met "eiensdomsreg" (sic) "die grondeiendomsreg" of "die eiendomsreg van die betrokke grond" bedoel het. Die skrywers het ook sedertdien op gebruik van die term "mineraalregte" in plaas van "mineraleregte" besluit.¹¹⁰

Badenhorst¹¹¹ brei uit op sy en Van Heerden se bostaande standpunte. Na 'n aantal algemene opmerkings behandel hy die

107. Uitgesonderd miskien vir die doeleindes van toepassing van die nemo plus iuris-reël.

108. Indien 'n grondeienaar bv sy regte op "alle minerale" aan 'n blote mineraalreghouer gesedeer het en die mineraalreghouer op 'n later stadium, soos hy normaalweg geregtig is om te doen, sy regte op bv slegs "onedele minerale" aan 'n verdere (blote) mineraalreghouer gesedeer het, en daar 'n dispuut ontstaan oor of laasgenoemde mineraalreghouer die houer van die mineraalregte op bv sandsteen is, is dit wel moontlik dat die eerste kontrak ter sprake kan kom om te bepaal of die sessio-naris daarin (die sedent in die nuwer kontrak) die houer van die regte op sandsteen geword het ten einde te bepaal of hy ooit ooreenkomstig die nemo plus iuris-reël regtens daartoe in staat was om dit ingevolge die tweede kontrak aan die laaste mineraalreghouer te se-deer. Indien die eerste kontrak egter volgens die feite van die saak ooglopend wel die betrokke regte ingesluit het en die twyfel slegs ivm die latere (gedeeltelike) sessie bestaan, sal die datum waarop die mineraalregte vanaf die grondeiendomsreg afgeskei is nie belangrik wees nie, maar sal die bedoeling van die partye ttv die sluiting van die tweede kontrak (die verdere sessie) deurslaggewend wees.

109. Vgl Badenhorst & Van Heerden 1991 TSAR 181 op 186.

110. Sien Badenhorst & Van Heerden 1991 TSAR 181 op 181 - 182.

111. 1990 TSAR 239 op 239 - 249.

kontraktuele en statutêre¹¹² betekenisse van die woord "mineraal". Oor eersgenoemde sê hy dat dit nodig is om die bedoeling waarmee die woord gebruik is te bepaal ooreenkomstig die normale reëls vir interpretasie van kontrakte.¹¹³ Sover dit die statutêre betekenis van "mineraal" aanbetref, onderskei hy tussen wetgewing wat woordskrywings van minerale¹¹⁴ of soorte minerale¹¹⁵ bevat en statute wat nie sodanige omskrywings bevat nie.¹¹⁶ Hy behandel kortliks die betrokke woordskrywings en belangrikste hofsake en kom tot die gevolgtrekking¹¹⁷ dat die woordskrywing van "mineraal" in die wetsontwerp¹¹⁸ wat die Mineraalwet 50 van 1991 voorafgegaan het, die tendens volg om aan die woord 'n wye betekenis te gee.

Dieselfde skrywers¹¹⁹ roer ook die saak aan teen die agter-

112. Die spesifieke betekenisse wat die skrywer aan hierdie begrippe heg moet deurgaans in gedagte gehou word.

113. Daar moet bv nie gekyk word na wat die partye in gedagte gehad het nie, maar na hul gemeenskaplike bedoeling soos weerspieël in die bewoording van die kontrak. Hul bedoeling moet uit hul taalgebruik vasgestel word en aan laasgenoemde moet die gewone, grammatikale betekenis daarvan geheg word.

114. Bv die Mineraalwet 50 van 1991.

115. Bv die Wet op Mynregte 20 van 1967, die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 en die Wet op Myne en Bedrywe 27 van 1956.

116. Bv die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956.

117. Op 473.

118. Voorgestelde Mineraalwetsontwerp, 1989 (in GK R 856 in SK 11606 van 15 Desember 1988) van die departement van mineraal- en energiesake. In teenstelling met wat Badenhorst 1990 *TSAR* 531 op 535 en 1992 *THRHR* 220 op 221 te kenne gee, het die betrokke staatsdepartement sedert die naamsverandering van die destydse departement van mynweese nog altyd as die departement van mineraal- en energiesake bekendgestaan. Die betrokke minister was wel op die betrokke stadium verantwoordelik vir die portefeulje mineraal- en energiesake en openbare ondernemings.

119. Badenhorst & Van Heerden 1991 *TSAR* 181 op 181 - 192. Hulle maak op 184 die interessante stelling dat die betekenis van die woord "mineraal" nie van belang is vir die doeleindes van die identifisering van die regsobjek van mineraalregte nie, maar vir doeleindes van die bepaling van die bevoegdhede wat voortspruit uit

grond van Van Waveren v Swart¹²⁰ in 'n omvattende bespreking van verskeie aspekte¹²¹ van die betekenis van die woord "mineraal". Hulle meen dat die kontraktuele betekenis van die woord afhanklik is van die inhoudsbevoegdhede verleen deur 'n mineraalreghouer se subjektiewe regte op eksploitasie.¹²² Hulle betoog vir insluiting van woordskrywings van die betrokke sleutelbegrippe in die relevante wetgewing weens die foutiewe aanwending van die statutêre betekenis van die woord in 'n spesifieke wet ter bepaling van die bedoeling van die wetgewer in ander statute of selfs die

(vervolg)

besondere mineraalregte. Ten spyte daarvan dat hulle tereg betoog dat die objek van mineraalregte die betrokke stuk grond is, word die res van hul artikel getiteld "Weer eens die betekenis van die woord mineraal" hoofsaaklik gewy aan die identifisering van minerale en nie soseer die bepaling van die bevoegdhede wat voortspruit uit besondere mineraalregte nie.

120. Saaknommer 19080/89 (T) ongerapporteerde.

121. Wat dus baie moeilik is om hier kortliks op te som.

122. Ook volgens Badenhorst 1990 TSAR 239 op 474 - 475 en Badenhorst 1991 TSAR 113 op 115 sluit dit in (a) gebruiks- en genotsbevoegdheid, dws die bevoegdheid om die grond waarop die mineraalregte betrekking het te gebruik en te geniet vir doeleindes van eksploitasie van minerale deur (i) die grond te betree met die oog op uitoefening van die bevoegdhede, (ii) op die grond na minerale te prospekteer en (iii) die grond vir minerale te myn, (b) beskikkingsbevoegdheid, dws die bevoegdheid om te bepaal wat met die grond gedoen mag word vir doeleindes van die eksploitasie van minerale, (c) beswaringsbevoegdheid, dws die bevoegdheid om die uitoefening van die eksploitasiebevoegdhede met 'n beperkte saaklike reg te beswaar, (d) afweringsbevoegdheid, dws die bevoegdheid om enige inbreukmakings op die uitoefening van die eksploitasiebevoegdhede af te weer, en (e) vervreemdingsbevoegdheid, dws die bevoegdheid om die eksploitasiebevoegdhede aan ander regssubjekte te sedgeer. Sien ook Badenhorst 1989 De Jure 379 op 390, Badenhorst & Van Heerden 1989 TSAR 452 op 459 en Badenhorst 1990 TSAR 239 op 474 - 475. Badenhorst Ontginning 119 noem ook die reversionêre of minimum bevoegdheid, dws die bevoegdheid om by die beëindiging van die verlening van enige van voornoemde bevoegdhede aan ander regssubjekte of die kansellasië van beperkings waaraan dit onderhewig mag wees, sodanige bevoegdheid weer ten volle te mag uitoefen. Dit beteken dat die elastisiteitskenmerk van eiendomsreg mutatis mutandis op mineraalregte van toepassing is.

bedoeling van kontrakspartye, wat niks met die statutêre betekenis van "mineraal" te doene hoef te hê nie. Hulle behandel laastens die woordskrywings van "mineraal" en "uitskot" in die Mineraalwet 50 van 1991¹²³ en kom tereg tot die gevolgtrekking dat daarin 'n verskeidenheid onduidelikhede vervat word.¹²⁴

Kaplan en Dale¹²⁵ bespreek die woordskrywing van "mineraal" in die lig van die Finbro-saak en hulle sê dat -

the customary meaning of the word "mineral" is a broad one, and will encompass sand, stone, rock, gravel, clay and soil, and the other borderline substances.

Kleyn en Boraine¹²⁶ sê dat die betekenis van "mineraal" afhang van die bedoeling waarmee dit gebruik word deur die wetgewer en kontrakspartye. Dit is ook die standpunt van Olivier, Pienaar en Van der Walt.¹²⁷

2.3.1.3 Wetgewing voor die Mineraalwet 50 van 1991

Die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 bevat doelbewus geen woordskrywing van minerale nie,¹²⁸ want, alhoewel dit in die statuutreg, wetenskaplik, vir registrasiedoeleindes en reg deur die wêreld in die handel aanvaar word dat sekere stowwe soos yster, goud, sink, platinum, ensovoorts, minerale is, ontstaan die vraag gedurig of sekere stowwe minerale is vir doeleindes van registrasie kragtens die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. 'n Registrateur van aktes

123. Waarvan daar op daardie stadium slegs 'n konsep-wetsontwerp bestaan het.

124. Sien ook Badenhorst Ontginning 261 - 301 vir 'n samevatting van en 'n gedetailleerde, verdere uitbreiding op sy standpunte.

125. Minerals Act 30 - 31.

126. Silberberg 408 - 411.

127. Studentehandboek 308 - 309.

128. Sien Finbro Furnishers (Pty) Ltd v Registrar of Deeds, Bloemfontein 1985 4 SA 773 (A) 807A.

moet dus versigtig wees om nie deur registrasie die wye beskerming van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 te verleen aan iets wat nie 'n mineraal is nie en wat deur ander regsreëls beheer word.¹²⁹

In teenstelling met die Wet op Mynregte 20 van 1967 en die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964, het artikel 1 van die herroepe¹³⁰ Wet op Myne en Bedrywe 27 van 1956 wel 'n woordomskrywing van "delfstof"¹³¹ bevat as synde -

'n stof, hetsy in soliede of vloeibare vorm of gasvorm wat op natuurlike wyse in of op die aarde aangetref word en gevorm is deur of onderhewig was aan 'n geologiese proses, maar sluit nie water en grond in nie, tensy dit uit die aarde geneem word vir die produksie of ekstrahering daarvan van 'n produk van kommersiële waarde.

Dit is belangrik om daarop te let dat die Engelse vertaling van "delfstof" in hierdie wet die woord "mineral" was en dat die woordomskrywing van "delfstof" wesenlik ooreengestem het met die omskrywing van "onedele mineraal" in artikel 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967,¹³² te wete -

129. Sien Nel Conveyancing 401.

130. Behalwe vir die woordomskrywings van sekere openbare vakansiedae.

131. Sien verder S v Funchal 1961 4 SA 52 (T).

132. Moontlik as gevolg van teoretiese foutiewe statuutbenamings soos "Precious Minerals Act 31 of 1898", "Precious and Base Metals Act 35 of 1908", "Wet tot Wijziging van de Transvaalse Wet op Edele en Onedele Metalen 18 van 1913" en, so onlangs as in 1961 nog, "Wysigingswet op Edele en Onedele Metale 26 van 1961", word gevind dat selfs van die hedendaagse skrywers, soos Maasdorp, Wille en Hahlo & Kahn, nie presies onderskei tussen die verskillende hoofsoorte minerale nie. Na die inwerkingtreding van die Wet op Mynregte 20 van 1967 was daar nie meer iets soos "onedele metale" nie; dit was "edelmetale" of "onedele minerale" en "Precious Metals and Base Minerals Act" sou by die korrekte benaming vir Wet 35 van 1908 gewees het. Daar moet gevolglik baie versigtig onderskei word tussen "minerale", "metale", "onedele minerale", "edelmetale" en "edelgesteentes" en sorg moet gedra word dat die korrekte terminologie telkens gebruik word. Om verdere verwarring te voorkom, word aan die hand gedoen dat daar ook deu-

enige stof, hetsy in soliede of vloeibare vorm of in die vorm van gas, wat op natuurlike wyse in of op die aarde aangetref word en wat deur 'n geologiese proses gevorm is of daaraan onderhewig was, maar nie ook-

(a) edelmetale nie;

(b) edelgesteentes nie;

(c) aardolie nie;

(d) water wat nie uit 'n boorgat, put, uitgraving of natuurlike soutpan geneem is om daaruit 'n stof te ekstraheer wat daarin opgelos is en wat kommersiële waarde het nie; of

(e) ander grond as grond wat uit die aarde geneem is om daaruit 'n stof te ekstraheer wat daarin bevat is en wat kommersiële waarde het of om daarvan 'n produk van kommersiële waarde te vervaardig nie.

Daar kan dus gesien word dat, vir die doeleindes van hierdie statutêre woordomskrywings, klei, klip, sand, steen, gruis en rots ook minerale kon wees en dat daar tog 'n redelike mate van sekerheid bestaan het oor die inhoud van die woord "mineraal".

Behalwe vir wat hierbo gesê is, het daar nog nooit enige vaste reëls bestaan om te bepaal wat die presiese betekenis van die woord "mineraal" is nie en die howe het bloot in elke besondere geval die betekenis daarvan na gelang van die toepaslike omstandighede probeer bepaal. Die slotsom waartoe 'n mens kom is dat die woord "mineraal" tot dusver nie in die Suid-Afrikaanse reg vir 'n bepaalde omskrywing vatbaar was nie. Waar die woord in 'n kontrak of 'n wet voorgekom het, moes dit telkens volgens die bedoeling van die kontrakterende partye of die wetgewer uitgelê word.¹³³

(vervolg)

rentyd baie noukeurig tussen gebruik van die woorde "mineraal" en "myn" onderskei moet word.

133. Sien Delpont & Olivier Vonnisbundel 678 - 679 en Kleyn & Boraine Silberberg 408.

2.3.1.4 Posisie sedert die Mineraalwet 50 van 1991

Die vraag ontstaan nou of die Mineraalwet 50 van 1991 enige veranderings in hierdie verband meegebring het.

In artikel 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 word "mineraal" omskryf as -

enige stof, hetsy in soliede of vloeibare vorm of in die vorm van gas, wat op natuurlike wyse in of op die aarde, in of onder water of in uitskot voorkom en wat deur 'n geologiese proses gevorm is of daaraan onderhewig was, uitgesonderd water, maar met inbegrip van sand, klip, rots, gruis en klei, asook grond, behalwe bogrond.

Dit is met die eerste oogopslag duidelik dat daar nie meer soos in die verlede 'n onderskeid getref word tussen die verskillende hoofsoorte minerale nie. Daar bestaan, met ander woorde,¹³⁴ kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 nie meer iets soos "edelmetale", "edelgesteentes", "onedele minerale" of "aardolie" nie en alle soorte minerale word nou oor dieselfde kam geskeer. Dit beteken geensins dat die bestaan van die onderskeie minerale self nie meer in die wetgewing erken word nie - goud,¹³⁵ diamante,¹³⁶ aardolie,¹³⁷ bronmateriaal,¹³⁸ steenkool,¹³⁹ ensovoorts, sal vanselfsprekend steeds as sodanig onafhanklik bly voortbestaan.¹⁴⁰ Die vermelde klassifikasies, wat voorheen vir die

¹³⁴. Met die uitsondering van "edelmetale" vir doeleindes van die behoud van misdrywe en verbodings in verband daarmee kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967. Sien ook die verwysing na "aardolie" in a 44(8) van die Mineraalwet 50 van 1991.

¹³⁵. Sien die woordskrywing van "edelmetale" in die Wet op Mynregte 20 van 1967.

¹³⁶. Sien die Wet op Diamante 56 van 1986 en a 46 van die Mineraalwet 50 van 1991.

¹³⁷. Sien a 44(8) van die Mineraalwet 50 van 1991, soos ingevoeg deur die Mineraalwysigingswet 103 van 1993.

¹³⁸. Sien die Wet op Kernenergie 92 van 1982.

¹³⁹. Sien die Wet op Steenkool 32 van 1983.

¹⁴⁰. Veral in die volksmond, waar daar lank voor die inwerkingtreding van die Wet op Mynregte 20 van 1967, die

verskillende soorte minerale deur wetgewing daargestel is, het egter verdwyn en alle sodanige stowwe staan nou slegs as "minerale" bekend. Die Mineraalwet 50 van 1991 verteenwoordig in hierdie opsig 'n belangrike terugkeer na die gemene-regtelike posisie.¹⁴¹

Daar kan egter nie gesê word dat die Mineraalwet 50 van 1991 in hierdie verband 'n totale terugkeer na die gemene-regtelike posisie bewerkstellig het nie. Die woordskrywings van "edelmetale" en "onbewerkte edelmetale" in artikel 1 en Hoofstuk XVI van die Wet op Mynregte 20 van 1967 is byvoorbeeld nie daardeur herroep nie. Alhoewel dit hoofsaaklik hier oor die behoud van verbodings en misdrywe in verband met vermelde soort minerale gaan, bestaan hierdie juridiese klassifikasie daarvan nog steeds. Die metale goud, silwer, platinum en iridium en enige ander metale van die platina-groep, en die ertse van dié metale, word dus steeds deur die reg as edelmetale beskou. Dieselfde geld vir die erkenning van aardolie¹⁴² en spoeldiamante op gedeproklameerde delwe-

(vervolg)

Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 en voorafgaande wetgewing reeds, soos in die gemene-reg al, van genoemde metale en edelgesteentes gepraat is. Hiermee word egter nie die juridiese klassifikasie van minerale bedoel nie, want oor die algemeen staan slegs goud en silwer in die volksmond as edelmetale bekend, terwyl omtrent alle sierstene, veral smaragde, algemeen as edelgesteentes of ten minste half-edelgesteentes beskou word, en nie as onedele minerale nie.

141. Daar word in hfst 3 daarop gewys dat "minerale" gemene-regtelik enige stof was wat in die aardkors voorgekom het en 'n waarde benewens die blote grootte of gewig daarvan gehad het. Sien Nel Conveyancing 401. In sekere gevalle kon dit selfs die grond of water, waarin dit voorgekom het, of sekere gedeeltes of verskyningsvorme daarvan, insluit. Alle stowwe wat aan hierdie vereistes voldoen het, het as minerale gekwalifiseer onder hierdie oorkoepelende versamelnaam. Die bestaan van bekende "metale" soos goud, silwer, koper en yster is erken en alle sierstene is beskou as edelgesteentes. Nogtans was metale en edelgesteentes tesame met die res van alles wat nie blote grond of water was nie, insluitende sout, kalk, kalksteen, graniet, ens, juridies bloot as "minerale" beskou.

142. Sien a 44(8) van die Mineraalwet 50 van 1991.

rye as afsonderlike minerale.¹⁴³ Verder lyk dit waarskynlik dat die ou klassifikasies van minerale weens die ruim oorgangsbepalings in die Mineraalwet 50 van 1991 met betrekking tot prospekter- en mynmagtigings toegeken kragtens die herroepe wetgewing vir nog 'n lang tyd deel van die reg sal vorm.¹⁴⁴ Nogtans doen dit nie afbreuk aan die feit dat hierdie stowwe ook ingevolge die woordskrywing daarvan in artikel 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 as minerale kwalifiseer nie.¹⁴⁵

Van belang is dat daar nou vir die eerste keer 'n omskrywing van die woord "mineraal" in die toepaslike statuutreg bestaan. Die woordskrywing stem opvallend ooreen met die woordskrywings van "onedele mineraal" en veral "delfstof" in onderskeidelik die Wet op Mynregte 20 van 1967 en die Wet op Myne en Bedrywe 27 van 1956. Tog is daar ooglopende en baie belangrike verskille. Sover dit eersgenoemde herroepe wet aanbetref, word edelmetale, edelgesteentes en aardolie nie meer spesifiek van die woordskrywing van onedele minerale uitgesluit nie. Die enigste gevolgtrekking wat hieruit gemaak kan word is dat al die minerale wat voorheen onder die genoemde klassifikasies geval het nou ingesluit is by die nuwe woordskrywing van "mineraal". Aan die ander kant word beide water en bogrond nou uitgesluit, terwyl albei voorheen onder sekere omstandighede onedele minerale¹⁴⁶ of delfstowwe¹⁴⁷ kon wees. Alle ander grond, behalwe bogrond,

143. Sien a 46 van die Mineraalwet 50 van 1991.

144. Badenhorst 1990 TSAR 239 op 246 doen aan die hand dat, weens die jarelange gebruik van die betrokke terminologie op verskeie gebiede van die reg, daar verwag kan word dat dit selfs onder die nuwe bedeling steeds in kontrakke gebruik sal word.

145. Eintlik dien dit ter ondersteuning van die bewering dat alle stowwe wat voorheen onderskeidelik as edelgesteentes, edelmetale, onedele minerale of aardolie gekwalifiseer het, daarbenewens in elk geval ook nog onder die oorkoepelende versamelnaam "minerale" tuisgebring kon word.

146. Vgl die woordskrywing van "onedele mineraal" in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

147. Vgl die woordskrywing van "delfstof" in a 1 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

is nou 'n mineraal en daar word nie meer vereis dat dit uit die aarde geneem moet word om daaruit 'n stof te ekstraheer wat daarin bevat is en wat kommersiële waarde het of om daarvan 'n produk van kommersiële waarde te vervaardig alvorens dit as 'n mineraal kwalifiseer nie.¹⁴⁸

Alle soorte sand, klip, rots, gruis en klei word ook nou spesifiek by die woordoms krywing van "mineraal" ingesluit en in hierdie opsig word die wettereg in ooreenstemming met die regspraak, en veral met die Finbro-saak,¹⁴⁹ gebring. Die Mineraalwet 50 van 1991 gaan eintlik verder as die Finbro-saak omdat nie net sand, klip, rots, gruis en klei nou ook statutêr minerale is nie, maar ook minerale wat in uitskot voorkom. Daar moet egter onthou word dat die woordoms krywing van "mineraal" slegs op die Mineraalwet 50 van 1991 van toepassing is en nie die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 beïnvloed nie.¹⁵⁰ Registrateurs van aktes, wat ingevolge laasgenoemde wet optree, sal dus steeds op die Finbro-

148. Vgl die woordoms krywings van "onedele mineraal" en "delfstof" in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

149. Voor die beslissing in Finbro Furnishers (Pty) Ltd v Registrar of Deeds, Bloemfontein 1985 4 SA 773 (A) is hierdie minerale nie in kontrakte of vir die doeleindes van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 as minerale beskou nie, maar wel vir die doeleindes van die herroepe Wet op Mynregte 20 van 1967, weens die wye woordoms krywing van "onedele minerale" daarin, in kontrakte soos benoemingsooreenkomste, wat voortvloei uit mynwetgewing soos die Wet op die Registrasie van Myn-titels 16 van 1967, en normaalweg ook vir die doeleindes van ander wette. Vir registrasiedoeleindes en in kontrakte is dus die gewone, eng betekenis aan die woord "minerale" geheg en dit het nie klei, sand, gruis, klip of rots ingesluit nie. Die Finbro-saak het dus nie die posisie mbt kontrakte verander nie, maar wel mbt die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

150. Net so kan 'n woordoms krywing in die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nie op 'n prospekteerkontrak toegepas word indien dit nie die uitdruklike of geïmpliseerde bedoeling van die partye is nie. Sien Joubert v Roberts 1945 OPA 137 op 143 en Dale Mineral Rights 112.

saak moet steun as gesag vir registrasiehandelinge ten opsigte van sand, klip, klei, ensovoorts.¹⁵¹

Die wyse waarop uitskot en water by die woordoms krywing van "mineraal" ingesluit is kan interessante gevolge hê. Die sinsnede "op natuurlike wyse in of op die aarde, in of onder water of in uitskot voorkom" kan ook beteken dat, ten einde kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 as 'n mineraal te kwalifiseer, die stof, hetsy solied, vloeibaar of gasaardig, op 'n natuurlike wyse in uitskot moet voorkom en deur 'n geologiese proses¹⁵² gevorm of daaraan onderhewig moes gewees het. Sodanige uitleg kan tot gevolg hê dat 'n stof wat op 'n natuurlike wyse in of op die aarde of in of onder water¹⁵³

-
151. In 4.2.5 word aangetoon dat, net soos wat die feit dat die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nie 'n woordoms krywing van "mineraal" bevat nie tot gevolg gehad het dat prospekteerkontrakte geregistreer kan word tov stowwe wat dalk nie streng volgens die toepaslike mynwetgewing minerale was nie, bloot omdat die partye tot die kontrak bedoel het dat die stof daarby ingesluit moet wees, en vice versa, die feit dat die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nie 'n woordoms krywing van "prospekteer" bevat nie op soortgelyke wyse tot gevolg het dat prospekteerkontrakte geregistreer kan word tov "prospekteer"-metodes wat nie aan die woordoms krywing van "prospekteer" in die Mineraalwet 50 van 1991 voldoen nie, bv omdat daar nie vir oppervlakversteuring voorsiening gemaak word nie. Of 'n prospekteerpermit kragtens a 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 ogv sodanige "soekkontrak" verkry sal kan word, word egter betwyfel.
152. "Geologiese proses" word nie in die Mineraalwet 50 van 1991 omskryf nie en, alhoewel algemeen aanvaar word dat die wetgewer daarmee bv die druk of hitte bedoel het wat vrygestel word by die verskuiwing van rots- en grondformasies in geologiese foute in die aardkors tydens aardbewings, vulkaniese uitbarstings, ens, kan feitlik enigiets 'n geologiese proses daarstel, insluitende die hitte veroorsaak deur gistingsprosesse en die daarmee gepaardgaande vrystelling van butaangas in komposgate en vullishope.
153. Dit wil voorkom asof die wetgewer nie veel nadenke spandeer het by die gebruik van die "in", "op" en "onder" die "aarde", "water" en "uitskot" in hierdie woordoms krywing nie. Ru-olie wat natuurlik uit die aarde syfer en bo-op die see of ander water beland, is maw nie 'n mineraal nie, want dit is "op" water en nie "in of onder" water nie. Word die ru-olie egter onder-

voorkom en aldaar as 'n mineraal kwalifiseer, nie noodwendig meer 'n mineraal is wanneer dit in uitskot voorkom nie, bloot omdat dit nie natuurlik daarin voorkom nie weens die feit dit as gevolg van byvoorbeeld menslike tussenkoms tydens mynwerksaamhede of mineraalverwerking tussen die afvalrots, slyk of residu beland het. Dit is hoogs onwaarskynlik dat dit die bedoeling van die wetgewer kon gewees het.¹⁵⁴

(vervolg)

vang voor dit in die water sypel, wanneer dit nog in die aarde en onder die water is, of selfs terwyl dit in die water op pad boontoe na die oppervlak is, is dit egter 'n mineraal. Aangesien elke see en meer op aarde 'n bodem het, hoe diep dit ookal op plekke mag wees, is alle minerale wat "onder water" voorkom tog ook noodwendig "in die aarde".

154. Hierdie benadering sal die anomaliese gevolg hê dat, wanneer iets soos silikonsand in of op die aarde en in of onder water voorkom, dit 'n mineraal is, maar dat, wanneer dit deur 'n mens op 'n mynhoop gegooi word, dit nie meer 'n mineraal is nie omdat dit nie natuurlik daar voorkom nie. Selfs wanneer dit deur die wind ('n geologiese proses) tot bo-op 'n mynhoop gewaai word en 'n mens normaalweg sou verwag dat dit wel 'n mineraal sou wees, is dit nie die geval nie, want die omskrywing van "mineraal" in a 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 vereis uitdruklik dat, om as 'n mineraal te kwalifiseer, die betrokke stof verder "in" uitskot moet voorkom en nie daarop of daaronder nie. Net soos in die geval van "onder water", sou "onder uitskot" ook noodwendig "in die aarde" beteken het. Daarbenewens is Aarde die derde planeet vanaf die ster genaamd Son en sluit die begrip "aarde" die hele planeet in tesame met alle water en uitskothope daarop. Dit wil voorkom asof die wetgewer met "die aarde" dalk eerder "die grond", insluitende sand, klip, rots, gruis en klei, maar nie water en bogrond nie, of "die aardkors" bedoel het. Die vraag is egter waarom dit dan nie so gestel is nie. Daar is geen verduideliking hiervoor in die wet self of in enige ander bronne nie en daar word aan die hand gedoen dat die probleem dalk ondervang sou kon word deur die sinsnede "natuurlik in, op of onder die grond of water [voorkom] of in, op of onder uitskot voorkom". Nie net dui dit op die klaarblyklike bedoeling van die wetgewer nie, maar dit sluit bogenoemde anomaliese interpretasie-moontlikhede uit. Alhoewel "die aarde" moontlik dieselfde betekenis kan hê en vatbaar is vir dieselfde interpretasie as "die grond", word aan die hand gedoen dat "die grond" nie net in die konteks beter sou pas nie, maar algemeen aanvaar word om op die vaste gedeelte van die aarde en dus op die ware bedoeling van die wetgewer te dui. Sien verder Badenhorst & Van Heerden 1991 TSAR 181 op 192 en Badenhorst Ontgin-

Afgesien daarvan dat sodanige uitleg tot allerlei anomalieë en verwarrende interpretasies aanleiding gee, is myn hope en sliksdamme uiteraard nie natuurverskynsels in die normale sin van die woord nie en dit sou onlogies wees om te vereis dat stowwe natuurlik in mensgemaakte strukture moet voorkom ten einde as minerale te kwalifiseer.¹⁵⁵

Sover dit die uitleg van kontrakte aanbetref, is die posisie na dese nog ingewikkelder en daar word aan die hand gedoen dat daar hoofsaaklik na die bedoeling en ook die kennis van die partye ten tye van kontraksluiting gekyk sal moet word. Kontrakte aangegaan voor die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 sal uiteraard in 'n heel ander lig beoordeel moet word as kontrakte gesluit na die inwerkingtredingsdatum daarvan. Die houe sal steeds die bovermelde ondersoek na die bedoeling van die kontrakspartye moet instel en die inhoud van die kontrak na gelang daarvan en die reëls in verband daarmee uitlê. Wanneer dit by die uitleg van kontrakte aangegaan na die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 kom, word aan die hand gedoen dat die houe daarbenewens sal moet kyk of die partye daarvan bewus was dat die nuwe woordomskriving van "mineraal" sand, klip, rots, gruis, klei en grond anders as bogrond insluit en of dit hul bedoeling was dat hierdie minerale by die kontrak¹⁵⁶ inbegrepe moet wees al dan nie.

(vervolg)

ning 300.

155. Was dit nie vir die feit dat dit wel natuurlik op die aarde voorkom nie, sou water dieselde verwarring te beurt geval het, want die "natuurlike voorkoms"-vereiste kan, noudat vasgestel is dat dit nie op uitskot van toepassing is nie, eweneens óf slegs op grond óf op beide die grond én water betrekking hê. Om presies die teenoorgestelde redes as ivm met uitskot, word dus aan die hand gedoen dat laasgenoemde alternatief van toepassing is, nl dat die "natuurlike voorkoms"-vereiste tov beide grond én water geld.
156. Die partye kon bedoel het om wel hierdie stowwe by hul kontrak in te sluit of, tsv die insluiting daarvan in die woordomskriving van "mineraal" in die Mineraalwet 50 van 1991, nie bedoel het dat dit by hul kontrak ingesluit moet wees nie. Daar is dus nog lank nie sekerheid oor die interpretasie van die woord "mineraal" in

Die uitsluiting van water uit die woordskrywing van "mine-raal" skep op die oog af 'n leemte, want in die verlede is voorsien dat water, wat uit 'n boorgat, put, uitgraving of natuurlike soutpan geneem word om daaruit 'n stof te ekstra-heer wat daarin opgelos is en wat kommersiële waarde het, wel 'n mineraal sou daarstel.¹⁵⁷ Die mening word egter ge-huldig dat, afgesien daarvan dat die water self dalk nou nie meer 'n mineraal is nie, 'n stof wat daarin opgelos of ver-vat¹⁵⁸ is wel ingevolge die Mineraalwet 50 van 1991 'n mine-raal kan wees¹⁵⁹ en dat die nuwe woordskrywing eintlik wyer is in die opsig dat daar nie meer vereis word dat soda-nige stof kommersiële waarde moet hê nie. Presies dieselfde geld ook tans ten opsigte van grond anders as bogrond.

Die uitsluiting van water uit die woordskrywing van "mine-raal" skep ook 'n leemte in die sin dat dit heel denkbaar is dat iemand sekere water kan wil ontgin weens die besondere kwaliteit of gehalte daarvan, byvoorbeeld mineraalwater¹⁶⁰ of brakwater.¹⁶¹ Dit is alombekend dat seewater en sekere soorte bronwater nie ontgin word vir die soute, sulfiede en ander minerale wat daarin opgelos is nie, maar vir die

(vervolg)

kontrakte nie, uitgesonderd kontrakte soos benoemings-ooreenkomste, mynhure, skatpligtige ooreenkomste, ens, waarin, weens die feit dat dit voortgespruit het uit mynwetgewing, daar nog altyd dienooreenkomstig 'n wye betekenis aan die woord "mineraal" geheg is.

157. Vgl die woordskrywing van "onedele mineraal" in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

158. Bv "in suspensie".

159. Dit is trouens die waarskynlike betekenis van "enige stof, hetsy in soliede of vloeibare vorm of in die vorm van gas, wat op natuurlike wyse ... in of onder water ... voorkom". Sien egter Kleyn & Boraine Silberberg 410.

160. Soos bv die "Schoonspruit" soet fonteinwater wat dees-dae in koeldrankbotteltjies bemark word.

161. Wat weens die feit dat dit geneig is om nie te skuim nie, gebruik word by die was, kleur en bleik van mate-riaal.

"genesende kragte" wat in die water self vervat is. Dit is dus moontlik dat water onder sekere omstandighede as 'n mineraal kan funksioneer, maar weens die uitsluiting daarvan van die woordskrywing van "mineraal" in die Mineraalwet 50 van 1991, is slegs die bepalings van die Waterwet 54 van 1956¹⁶² en die gemenereg daarop van toepassing.¹⁶³

Die uitsluiting van boggrond van die woordskrywing van "mineraal" skep eweneens 'n leemte. Net soos in die geval van water, is daar geen probleem met minerale wat dalk in die boggrond mag voorkom nie. Dit is egter heel denkbaar dat iemand boggrond vir tuinmaak of ander doeleindes kan wil ontgin en, indien sy aktiwiteite van die bepalings van die Mineraalwet 50 van 1991 uitgesluit blyk te wees, ontstaan die vraag wat sy posisie is en hoe hy te werk moet gaan om ook sekerheid van titel met betrekking tot sy regte te bewerkstellig. Voor die inwerkingtreding van die Mineraalwysigingswet 103 van 1993 was dit ook onbekend presies hoe diep die boggrond strek.¹⁶⁴

-
162. Kaplan & Dale Minerals Act 2 wys daarop dat waterregte nie meer kragtens die herroepe wetgewing verkry kan word nie en dat dit onwaarskynlik is dat die Waterwet 54 van 1956 gewysig sal word om spesiale voorsiening vir mynmaatskappye tov waterregte te maak. Sien ook Franklin LAWSA Vol 18 270 - 276.
163. Dit is interessant om daarop te let dat daar in die Amerikaanse spreektaal dikwels na sekere koeldranke verwys word as "minerals" of "mineral water", moontlik agv die koolsuurgas in sommige soorte. Dit word egter betwyfel of hierdie verskynsel enigszins aanduidend van die gemeneregtelike begrip is en die vraag bly steeds hoe iemand wat water wil ontgin vir die waarde anders as vervat in die blote volume of gewig daarvan te werk moet gaan om sy regte te beskerm.
164. Sien Badenhorst & Van Heerden 1991 TSAR 181 op 192 en Badenhorst Ontginning 300 - 301. Die Mineraalwysigingswet 103 van 1993 het die Mineraalwet 50 van 1991 gewysig deur die invoeging van die volgende woordskrywing van "boggrond" in a 1 as "daardie laag grond wat die aarde bedek en wat 'n geskikte omgewing bied vir die ontkieming van saad, die indringing van water toelaat, 'n bron is van mikro-organismes, plantvoedsel en in sommige gevalle saad, en van 'n diepte van 0,5 meter of enige ander diepte soos deur die streekdirekteur vir elke mynterrein bepaal mag word". Die omskrywing van

Die mening word gehuldig dat mense wat water en bogrond wil ontgin se aktiwiteite buite die omvang en bestek van die Mineraalwet 50 van 1991 sal val en dat, aangesien hulle nie met die ontginning van "minerale" besig sal wees nie, hulle nie registreerbare prospekteerkontrakte, benoemingssooreenkomste en mineraalhure in verband daarmee sal kan aangaan nie. Ter beskerming van hul belange sal hulle hul moet verlaat op die registrasie van ander saaklike regte,¹⁶⁵ soos wat voor die Finbro-saak die geval was met betrekking tot sand, klip, rots, gruis en klei.

'n Interessante vraag wat ontstaan is waarom sekere atmosferiese gasse nie ook as minerale behandel kan word nie. Die ooglopende antwoord daarop is dat helium, suurstof, kool-suurgas, ensovoorts, chemiese elemente is en nie minerale nie, maar dit is nie heeltemal so eenvoudig nie. Wanneer ondergrondse aardgasbronne ontdek word, word die gas ongetwyfeld as minerale beskou.¹⁶⁶ Net soos in die geval van ruolie wat na die oppervlak van water gesyfer het, ontstaan die vraag waarom aardgas wat na die atmosfeer ontsnap nie steeds 'n mineraal bly nie. Ook in hierdie verband bevat die Mineraalwet 50 van 1991 'n leemte.

Ten spyte van die insluiting van die woorde "enige stof"¹⁶⁷

(vervolg)

"mynterrein" word in hfst 3 behandel.

165. Aangesien daar hieronder in groter besonderheid daarop ingegaan word, dien dit hier net kortliks vermeld te word dat, waar die registrasie van prospekteerkontrakte nie moontlik is nie omdat die betrokke stowwe nie minerale is nie, prospekteerrechte verkry kan word by wyse van die sluiting van nie-registreerbare prospekteerkontrakte wat die opsie bevat om sessie of uitgifte van saaklike regte of 'n serwituut om dit te verwyder tav sodanige stowwe te verkry.
166. Sien Bazley v Bongwan Gas Springs (Pty) Ltd 1935 NPA 247.
167. Op voorwaarde dat dit op 'n natuurlike wyse in of op die aarde voorkom en deur 'n geologiese proses gevorm is of daaraan onderhewig was.

in die woordskrywing van "mineraal" in artikel 1 van die Mineraalwet 50 van 1991, is dit duidelik dat alle stowwe steeds nie regtens minerale is nie en dat dieselfde stof in een sin 'n mineraal mag wees, maar dalk nie in 'n ander sin nie.¹⁶⁸ Van kardinale belang by die bepaling van hierdie vraag is die bedoeling van die partye tot die betrokke kontrak of die bedoeling van die wetgewer in die betrokke wet,¹⁶⁹ veral as die kontrak of wet nie woordskrywings bevat nie.

Of 'n stof 'n mineraal is of nie, bly dus steeds 'n feitelike vraag wat beantwoord moet word na gelang van die bedoeling van die kontrakspartye of die wetgewer en omringende omstandighede soos die (voorgenome) gebruik daarvan en die klassifikasie daarvan in die handelswêreld.¹⁷⁰ Iets mag ook weens ou wetgewing in een provinsie 'n mineraal geag word en in 'n ander weer nie, as gevolg van die een of ander hofbeslissing.¹⁷¹ Woordskrywings in verskillende wette mag help, maar dikwels is die betekenis wat aan 'n woord geheg word beperk tot slegs daardie spesifieke wet. Daar mag gevolglik 'n wye betekenis wees in wetgewing, beperk tot sodanige wetgewing, en 'n gewone, eng betekenis van die woord in die gemenereg, welke betekenis, by die afwesigheid van woordskrywings in wetgewing, geag moet word die betekenis van die woord "mineraal" te wees.¹⁷²

168. Sien die lysie in Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 28 - 29, waar sommige stowwe verskyn onder beide minerale en nie-minerale.

169. Sien bv Falcon Investments v CD of Birnam (Suburban) (Pty) Ltd 1973 4 SA 384 (A) en Finbro Furnishers (Pty) Ltd v Registrar of Deeds, Bloemfontein 1985 4 SA 773 (A).

170. Vgl Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 44 - 52, wat aantoon dat die bedoeling van grondeienaars en die betekenis in die mynbedryf en handelswêreld deurslaggewend is in Engelse en Kanadese reg.

171. Vgl Nel Conveyancing 401.

172. Sien Falcon Investments v CD of Birnam (Suburban) (Pty) Ltd 1973 4 SA 384 (A), Bazley v Bongwan Gas Springs (Pty) Ltd 1935 NPA 247 (contra), Brick & Potteries Co Ltd v Registrar of Deeds 1903 TS 473, New Blue Sky GMC Ltd v Marshall 1905 TS 363, Brick & Potteries Co Ltd v

Eintlik bestaan daar sedert die inwerkingtreding van hierdie nuwe woordomskrywing 'n hele paar onsekerhede en anomalieë oor aangeleenthede wat voorheen heel duidelik was. Miskien sou dit die wetgewer geloon het om bloot te bepaal dat alles wat voorheen as edelgesteentes, edelmetale, onedele minerale en aardolie bekendgestaan het, nou bloot as minerale geklassifiseer word, insluitende sodanige stowwe as waaraan voorheen deur die Finbro-saak die beskerming van registrasie kragtens die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 verleen is. Daardeur sou die indeling van sand, klip, rots, gruis en klei as minerale oor die algemeen uitgebrei word tot die interpretasie van wetgewing anders as mynwetgewing en kontrakte wat daaruit voortspruit. Laastens is die uitsluiting van bogrond en water uit die woordomskrywing van minerale onverantwoordbaar.

2.3.2 Afgeskeide en onafgeskeide minerale¹⁷³

Daar moet noukeurig onderskei word tussen die afskeiding van mineraalregte van die eiendomsreg van grond¹⁷⁴ en die afskeiding van minerale van grond,¹⁷⁵ wat verband hou met die myn van minerale.¹⁷⁶ In eersgenoemde geval is dit bloot die regte op die minerale wat afgeskei word van die eiendomsreg van die grond. In laasgenoemde geval gaan dit oor die ontginning van minerale.

Totdat die minerale verwyder word uit die grond, bly dit onroerend en die eiendom van die grondeienaar.¹⁷⁷ Dit maak nie

(vervolg)

City of Johannesburg 1945 TPA 194, Simmer & Jack Pty Mines Ltd v GF Industrial Property Co (Pty) Ltd 1978 2 SA 654 (W) en Bellville-Inry (Edms) Bpk v Continental China (Pty) Ltd 1976 3 SA 583 (K).

173. Die regte op onafgeskeide minerale word in hfst 5 bespreek onder die opskrif "Mineraalregte".

174. Wat in hfst 5 behandel word.

175. Sien Badenhorst & Van Heerden 1991 TSAR 181 op 184.

176. Wat in hfst 3 en veral 4 verder behandel word.

177. Ooreenkomstig die reeds vermelde cuius est solum eius est usque ad caelum usque ad inferos-reël. Sien Le Roux

saak of die mineraalregte nog aan die grondeienaar of al aan iemand anders behoort nie; die eiendomsreg van onafgeskeide minerale setel in die grondeienaar, ongeag wie die mineraalreghouer is. By die afskeiding van minerale van grond word hulle roerend¹⁷⁸ en die eiendom van die mineraalreghouer.¹⁷⁹ Eiendomsreg van minerale setel dus slegs in die mineraalreghouer nadat dit van die grond afgeskei is en roerend geword het.¹⁸⁰

(vervolg)

- v Loewenthal 1905 TS 742, Nolte v Johannesburg Consolidated Investment Co Ltd 1943 AA 293 op 315, SAR&H v Transvaal Consolidated Land & Exploration Co Ltd 1961 2 SA 467 (A) 481, Erasmus v Afrikander Pty Mines Ltd 1976 1 SA 950 (W) 960, Apex Mines Ltd v Administrator, Tvl 1986 4 SA 581 (T) 591, Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 4 en 5, vn 8, en Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 81 - 83.
178. Oordrag daarvan geskied dus dmv lewering.
179. Sien Badenhorst 1990 TSAR 239 op 465, Delport & Olivier Vonnisbundel 683, Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 6 - 7 en Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O) 633. Volgens Dale Contracts 213 word afgeskeide minerale die eiendom van die persoon wat dit uit die grond afskei. Daar kan nie met hierdie stelling saamgestem word nie, want dit is heel denkbare dat iemand wederregtelik of onregmatiglik minerale uit grond kan verwyder en eiendomsreg van sodanige minerale sal nie in bv 'n dief setel nie. Sien ook Vonnisbundel 440 sê dat die reghebbende eers eiendomsreg op die minerale kry as hy hulle losgemaak en "van die grond verwyder het". As hy daarmee "vanuit" die grond bedoel, word daarmee saamgestem; as hy bedoel "van die grond af", is sy werk die enigste gesag vir hierdie standpunt en word nie daarmee akkoord gegaan nie.
180. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 6 - 7 en Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 83 - 87. Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 630 wys daarop dat die blote (simpliciter) reg om te prospekteeer aan die prospekteeerder die reg verleen om alles te doen wat nodig mag wees om na mineraalneerslae te soek en te prospekteeer en dat die verlening van sodanige prospekteeerrege nie die oordrag van enige mineraalregte tot gevolg het nie. Sien Cape Coast Exploration Ltd v Registrar of Deeds 1935 KPA 200 op 210. Sien ook Joubert 1959 THRRR 81 op 81. Die reg om daarna te prospekteeer verleen ook, behalwe vir die reg om monsters daarvan te verwyder vir ontleding, ens, geen regte op die minerale self nie. Sien Ex parte Pretorius 1934 TPA 287 op 289, Elands-kloof Trust v Emjeff (Pty) Ltd 1988 2 SA 50 (T), Cape Coast Exploration Ltd v Registrar of Deeds 1935 KPA 200 op 210 en Murchison Exploration & Mining Co Ltd v CIR 1938 TPA 421 op 426.

In Simmer and Jack Proprietary Mines Ltd v GF Industrial Property Co (Pty) Ltd¹⁸¹ is grond deur die applikant aan die verweerder verkoop onderhewig aan die voorbehoud van alle mineraal- en mynregte. Die verweerder het van die mynsand op die grond aan die tweede verweerder verkoop en die applikant het in 'n aansoek om 'n interdik aangevoer dat die mynhoop onroerend geword het en dat die minerale daarin aan bovermelde voorbehoud onderhewig was. Regter McCreath het met verwysing na Standard-Vacuum Refining Co of S A (Pty) Ltd v Durban City Council¹⁸² beslis dat die bedoeling van die persoon wat die roerende saak by die onroerende saak aanheg, deurslaggewend is by bepaling van die vraag of die roerende saak deur aanhegting ook onroerend geword het. In casu was daar geen getuienis van enige sodanige bedoeling nie en daar is beslis dat die mynhoop nie deur accessio deel van die grond geword het nie. Aangesien die applikant nie besit van die mynhoop behou het nie, was hy nie geregtig op 'n permit kragtens artikel 161 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 nie. Hy het dus geen regte op die roerende mynhoop gehad nie. Dit wil voorkom asof die hof die mynhoop as 'n res nullius beskou het, want as roerende saak sou eiendomsreg daarvan ook nie tesame met die registrasie van oordrag van die grond op die verweerder oorgestaan het nie.

Sover dit uitskot aanbetref, is reeds daarop gewys dat minerale daarin in alle opsigte in die Mineraalwet 50 van 1991 aan ander minerale gelykgestel word.¹⁸³ Daar is egter ook aangetoon dat minerale tot by hul afskeiding deel van

181. 1978 2 SA 654 (W).

182. 1961 2 SA 669 (A) 677H.

183. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 10, waar aangevoer word dat dit gedoen is ter nastrewing van die hoofdoelstellings van die Mineraalwet 50 van 1991, wat in hfst 3 bespreek word, asook 33 - 34 en 47. Sien ook Breytenbach v Union Collieries Ltd 1926 TPA 606.

die grond vorm en dat uitskot roerend is indien dit nie weer deel van die grond geword het nie.¹⁸⁴ Die minerale daarin sal dus ook roerend of onroerend wees na gelang die uitskot roerend of onroerend is. Indien die uitskot roerend is, sal die grondeienaar gevolglik nie meer op grond van die cuius est solum-reël die eienaar daarvan wees nie. Aan die ander kant word die minerale eers by hul afskeiding die eiendom van die mineraalreghouer of die persoon aan wie hy sy ontginningsregte verleen het. In sommige gevalle vorm die uitskot self die mineraal,¹⁸⁵ maar in ander gevalle is die mineraal nog in die uitskot, soos wanneer nie al die minerale waarvoor gemyn word afgeskei word nie¹⁸⁶ of wanneer daar net 'n spesifieke mineraal afgeskei word terwyl alle ander minerale wat in dieselfde proses gemyn is tussen die uitskot weggegooi¹⁸⁷ word.¹⁸⁸ Dit kan ook gebeur dat die minerale op een stuk grond gemyn en die uitskot op 'n aangrensende stuk grond gestoor word en die vraag is telkens wie op sodanige minerale in uitskot geregtig is.

Soos hierbo aangetoon is, is die bedoeling van die persoon wat die uitskot daarstel¹⁸⁹ deurslaggewend om te bepaal of dit roerend of onroerend is. Indien dit onroerend is, wat in

184. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 4 - 6 en 46 ev, en Roets v Secundior Sand BK 1989 1 SA 902 (T).

185. Sien Simmer & Jack Pty Mines Ltd v GF Industrial Property Co (Pty) Ltd 1978 2 SA 654 (W) 657B, waar aangevoer is dat die mynsand self kommersiële waarde vir die vervaardiging van stene het.

186. Bv agv onakkurate sifting of onvoldoende afskeidingsprosesse. Hierdie gevalle moet onderskei word van gevalle waar daar, in die proses om een mineraal te myn en af te skei, daarmee saam ander minerale, ten opsigte waarvan die mineraal- en/of mynregte in iemand anders setel, gemyn en afgeskei word, waarvoor daar in a 5(3) van die Mineralewet 50 van 1991 voorsiening gemaak word.

187. Wat tot gevolg kan hê dat dit res nullius word.

188. Bv waar slegs diamante uit silikonsand of laegraadsteenkoolerts verwyder word.

189. Bv 'n myner, wat ogv 'n kontrak met die mineraalreghouer optree en dus iemand anders as die mineraalreghouer kan wees.

die res hiervan veronderstel word, is die eienaar van die grond waarop die uitskot geleë is ingevolge die cuius est solum-reël ook die eienaar van enige minerale in die uitskot.¹⁹⁰ Indien die uitskot roerend is, is die minerale daarin ook roerend en hang eiendomsreg van die minerale af van die bedoeling van die persoon wat dit wettig en regmatig gemyn het: as hy dit weggooi met die animus om daarvan afstand te doen, sal die minerale waarskynlik res nullius word, tensy die regte daarop in iemand anders setel, in welke geval sodanige persoon daarop geregtig sal wees om die minerale af te skei en toe te eien; as hy van plan is om die uitskot te verwerk ten einde verdere minerale daaruit af te skei, behou hy sy afscheidingsbevoegdhede ten opsigte van die uitskot en word hy by sodanige afskeiding die eienaar van die minerale daarin.¹⁹¹

Dit wil met die eerste oogopslag voorkom asof water uit die aard van die saak roerend is.¹⁹² Dit wil egter voorkom asof water wat byvoorbeeld in 'n plaasdam is, vir ten minste so-lank as wat dit daarin is deel van die dam is, indien dit nie die dam self vorm nie, en dat sodanige verbetering deel van die grond en daarom onroerend (en privaat) is. 'n Rivier en 'n ondergrondse waterbron¹⁹³ op 'n plaas, wat kan bydra

190. Iemand anders, bv die mineraalreghouer of iemand aan wie hy sy mynregte verleen het, mag egter die regte tov sodanige minerale hou. In 5.4.3 word aangetoon dat die grond waarin die minerale voorkom, en nie die minerale self nie, die voorwerp van mineraalregte is. Waar die uitskot op 'n aangrensende stuk grond geplaas is, sal die mineraalreghouer tov daárdie grond, of iemand aan wie hy sy regte verleen het, daarop geregtig wees. Die kwessie van eiendomsreg moenie verwar word met skade-vergoedingsaksies wat benadeelde mineraalreghouers moontlik teen die myner mag hê agv sy handeling met uitskot nie.

191. In sodanige geval word die minerale nie by hul afskeiding roerend nie; hulle is dit reeds.

192. Dit word egter nêrens as roerend of onroerend geklassifiseer nie, maar wel as openbare of privaat water. Sien Vos Water Law 2 - 6 en 8 - 19.

193. Sien Vos Water Law 20 - 26.

tot die waardeverhoging van die grond, kan as soortgelyke verbeterings beskou word. Dikwels vorm riviere egter die grense tussen verskillende stukke grond en, alhoewel slegs die helfte van die rivierloop aan elk van die oewereienaars behoort, dra die rivier in geheel by tot die verhoging in die waarde van die grond weerskante daarvan. Indien water wettig en regmatig uit 'n rivier afgekeer word na 'n dam waaruit dit gebruik word, kan sodanige water seker ook as onroerend beskou word. Indien die leidam oorloop en die water beland weer in die rivier, behoort dit weer roerend te wees. Dit is nog moeiliker om te bepaal wat die status van water aan die bokant van 'n keerdam of 'n damwal in 'n rivier is.

Gewoonlik is die water in riviere egter van 'n openbare aard en, behalwe vir sekere gebruiksregte, nie vatbaar vir privaat eiendomsreg nie.¹⁹⁴ In sodanige gevalle bestaan daar ook meerendeels beperkings op die onttrekking van water uit die rivier vir gebruik.¹⁹⁵ Daar kon egter nêrens enige beperking op die afskeiding van minerale uit sodanige water opgespoor word nie. Dit wil ook voorkom asof die onttrekking van water uit 'n rivier ten einde minerale daaruit af te skei, gevolg deur die teruglaat van die water in die rivier, nie deur bovermelde beperkings getref word nie. Daar word gevolglik aan die hand gedoen dat die mineraalreghouer ten opsigte van die grond ook die mineraalreghouer ten opsigte van enige water daarop, daarin of daaronder is.

Sy regte sal egter beperk wees tot die loodregte grense van die grond en hy sal nie water vir hierdie doeleindes uit 'n buurman se helfte van die rivier mag onttrek nie. Daar kan nie, soos in die geval van minerale in grond, onomwonde gesê word dat die grondeienaar ooreenkomstig die cuius est solum-reël die eienaar van die minerale in rivierwater is nie. Hy

¹⁹⁴. Sien Vos Water Law 12 - 19.

¹⁹⁵. Sien Vos Water Law 27 - 39.

kan uiteraard vir solank en vir sover die water (en dus ook die minerale) op sy grond is, as die eienaar daarvan beskou word. Permanente eiendomsreg op sodanige minerale kan slegs gevestig word deur afskeiding daarvan. Dieselfde geld vir byvoorbeeld 'n diamant wat al met die rivierbodem langs gespoel word. Die mineraalreghouer, of iemand aan wie hy sy regte verleen het, sal dit net kan ontgin vir solank en sover dit binne die loodregte grense van die grond is. Hy sal dit nie uit die teenoorgestelde oewereienaar se helfte van die rivier kan onttrek nie en, as dit eenmaal verby sy mineraalgebied gerol het, sal hy dit nie kan "agtervolg" nie.

In die geval van privaat water¹⁹⁶ sal die grondeienaar, wat ook die eienaar van die water is, waarskynlik ooreenkomstig die cuius est solum-reël ook die eienaar wees van minerale wat in die water opgelos is of in suspensie is.¹⁹⁷ Die regte daarop sal aan iemand anders verleen kan word en die persoon wat sodanige minerale wettig en regmatig uit die water afskei sal by sodanige afskeiding, wanneer die minerale roerend word, die eienaar daarvan word. Laasgenoemde situasie word in die res hiervan veronderstel en, telkens wanneer daar van die afskeiding van minerale van grond gepraat word, moet onthou word dat dit meestal ook op die afskeiding van minerale uit water en uitskot betrekking kan hê.

Eiendomsreg op die minerale self of oordrag daarvan kan nie kragtens die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 geregistreer word nie. Die minerale vorm deel van die grond¹⁹⁸ en, ten einde registrasiehandelinge met betrekking tot die minerale daarin te bewerkstellig, moet daar noodwendig ook ge-

196. Sien Vos Water Law 8 - 11 en Wille Principles 278.

197. Asook minerale wat deur water op sy grond gedeponeer of deur bv vloedwater tot op sy grond gespoel is.

198. Sien Van der Merwe Sakerereg 42. Die mening word gehuldig dat minerale deel van die geologiese bestanddele van grond vorm.

handel word met die grond,¹⁹⁹ ten aansien waarvan registrasiehandelinge wel in 'n akteskantoor uitgevoer kan word.²⁰⁰

Die eiendomsreg op die minerale bly dus gesetel in die grondeienaar totdat die mineraalreghouer sy regte om dit te ontgin uitgeoefen het.²⁰¹ Die reg om te prospekteeer verleen aan 'n prospekteeerder die bevoegdheid om alles te doen wat nodig mag wees om na minerale te prospekteeer,²⁰² maar het nie die oorgang van enige mineraalregte tot gevolg nie.²⁰³ 'n Prospekteeerder verkry dus, behalwe vir die reg op verwydering van minerale vir doeleindes van analise, identifikasie of ontleding,²⁰⁴ geen regte op die minerale self nie.²⁰⁵

Bovermelde verskynsel kan verklaar word aan die hand van die analogiese²⁰⁶ regsposisie betreffende hoof- en bysake. 'n

199. Sien Van der Merwe Sakereg 51 - 52.

200. In 5.4.1.2 word aangetoon dat 'n eienaar van grond, waarvan die regte op minerale nog nie afgeskei is nie, oa sy regte op alle of sekere van die minerale in sy grond deur sessie daarvan aan iemand anders van sy eiendomsreg van die grond kan afskei. Die sessie word notarieel uitgevoer, in die betrokke akteskantoor geregistreer en teen die titelakte van die grond aangeteken. Sien a 3(1)(m), 70(1) en 70(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

201. Sien Joubert 1959 THRHR 27 op 28, Nel Conveyancing 400, Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O) 633 - 634, Gluckman v Solomon 1921 TPA 335, Le Roux v Loewenthal 1905 TS 742 op 745 en Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289 op 295.

202. Sien Joubert 1959 THRHR 81 op 81 en Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 630.

203. Sien Cape Coast Exploration Ltd v Registrar of Deeds 1935 KPA 200 op 210.

204. Sien Ex parte Pretorius 1934 TPA 287 op 289 en Elands-kloof Trust v Emjeff (Pty) Ltd 1988 2 SA 50 (T).

205. Sien Cape Coast Exploration Ltd v Registrar of Deeds 1935 KPA 200 op 210 en Murchison Exploration & Mining Co Ltd v CIR 1938 TPA 421 op 426.

206. Dit is nie altyd moontlik om te sê of die minerale voorheen 'n onafhanklike bestaan gevoer het nie. Dikwels vorm dit ab initio 'n onlosmaaklike deel van die stof waarin dit voorkom en waaruit dit dmv allerlei chemiese en meganiese prosesse onttrek moet word. In ander gevalle, soos in die geval van spoeldiamante, is die reg betreffende hoof- en bysake ongetwyfeld daarop van toepassing.

Hoofsaak is 'n selfstandige saak wat as sodanig die voorwerp van regte kan wees. 'n Bysaak het voorheen 'n selfstandige bestaan gevoer, maar is tydens die verbinding met die hoofsaak 'n bestanddeel daarvan. Wanneer 'n saak met grond verbind is, word die grond altyd as hoofsaak en die aanhegting as bysaak beskou, al is die bysaak waardevoller as die hoofsaak. Omdat die verbinding tussen 'n hoofsaak en 'n bysaak 'n fisieke of funksionele eenheid uitmaak, word dit ook as 'n juridiese eenheid beskou. Daar kan dus slegs een regs-betrekking ten opsigte van die verbinding bestaan. Indien verskillende regsbetrekkings ten opsigte van die hoofsaak en uitkenbare bysake toegelaat sou word, sou die publisiteitsbeginsel²⁰⁷ negeer word. Ingevolge die bepaaldheidsbeginsel²⁰⁸ het regshandelinge ten opsigte van die hoofsaak ook op die bysaak betrekking. Eiendomsvoorbehoud ten opsigte van die bysaak is dus nie moontlik by oordrag van die hoofsaak nie en afsonderlike oordrag van die bysaak is nie toelaatbaar nie.²⁰⁹

2.3.3 Beskerming van regte op afgeskeide minerale²¹⁰

Behalwe om te sê dat, waar iemand dreig om minerale onregmatig van grond te verwyder, hy by wyse van 'n interdik verhinder kan word om dit te doen en dat, waar sodanige persoon reeds die grond betree het, 'n uitsettingsbevel deur die eienaar of okkupeerder van die grond teen hom verkry kan word,²¹¹ bespreek Franklin en Kaplan²¹² die onregmatige verwydering van minerale van grond en die instelling van 'n

207. Sien Van der Merwe Sakereg 13.

208. Sien Van der Merwe Sakereg 15.

209. Sien Van der Merwe Sakereg 51 - 52.

210. Soos reeds aangedui is, word die regte op onafgeskeide minerale in hfst 5 bespreek.

211. Daar word aan die hand gedoen dat die actio negatoria ook teen die inbreukmaker ingestel sal kan word. Vir verdere besonderhede oor hierdie aksie, sien Van der Merwe Sakereg 360 - 361.

212. Mining & Mineral Laws 21 - 26. Sien ook Franklin LAWSA Vol 18 11 - 13.

skadevergoedingsaksie gegrond op die actio legis Aquiliae deur die grondeienaar hoofsaaklik aan die hand van die quantum van die eis. Hulle sê egter wel:²¹³

If a landowner A has leased the mineral rights in his land to B, and C wrongfully and unlawfully enters upon the land and extracts the minerals, B would clearly be entitled to sue C for damages based on the actio [legis Aquiliae]. The same position would apply if B were the holder of a mining lease granted under the Mining Rights Act.

Met die bewering dat die huurder 'n skadevergoedingsaksie sal kan instel,²¹⁴ kan daar nie fout gevind word nie, maar Franklin en Kaplan²¹⁵ se stelling dat die huurder onder hierdie omstandighede eiendomsreg vestig, behoef verduideliking. Die vraag ontstaan ook of slegs die bovermelde persone slegs die genoemde aksies kan instel en of ander regsmiddels nie ook vir ander benadeeldes beskikbaar is nie.

In hoofstuk 4 word aangedui dat die term "huur" by mineraal- en mynhure eintlik 'n wanbenaming is en glad nie met die gemeneregtelike begrip ooreenstem nie in die sin dat die reg nie salva rei substantia uitgeoefen hoef te word nie en selfs die vernietiging van die huursaak tot gevolg mag hê. Mineraal- en mynhure is ooreenkomste gerig op die verkryging van mynregte²¹⁶ en eiendomsreg op afgeskeide minerale en in hierdie opsig kan die huurders dus aan mineraalreghouers

²¹³. Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 25.

²¹⁴. Wederregtelikheid is normaalweg 'n element van statutêre misdrywe en daar word aanvaar dat vervolgings weens 'n verskeidenheid statutêre en gemeneregtelike misdade, soos diefstal, saakbeskadiging, betreding, ens, uit hierdie feitestel kan voortspruit, terwyl onregmatigheid 'n vereiste vir die daarstelling van 'n delik is en bewys moet word ter suksesvolle instelling van privaatregtelike eise.

²¹⁵. Mining and Mineral Laws 7.

²¹⁶. Welke regte ook die bevoegdheid insluit om vir die betrokke minerale te prospekteer.

gelyk gestel word.²¹⁷

Soos hierbo aangedui is, setel eiendomsreg in onafgeskeide minerale ooreenkomstig die cuius est solum eius est usque ad caelum usque ad inferos-reël in die grondeienaar, maar word die minerale by afskeiding roerend en setel eiendomsreg daarop in die mineraalreghouer,²¹⁸ ongeag of dit die grondeienaar of die houer van 'n afsonderlike titel vir afgeskeide mineraalregte is.²¹⁹ Die mening word gehuldig dat dit nie saak maak wie die minerale van die grond skei of hoe dit gedoen word nie; vanaf die oomblik wanneer hulle afgeskei word, word hulle roerend en setel eiendomsreg daarvan in die mineraalreghouer.²²⁰ Dit is dus nie noodwendig net die grondeienaar wat skadevergoedingsaksies weens die onregmatige afskeiding van die minerale kan instel nie; die mineraalreghouer, wat ook iemand anders as die grondeienaar kan wees, kan dit ook doen en van die bovermelde misdade kan veral diefstal ook teen hom in sy hoedanigheid as eienaar van die afgeskeide minerale gepleeg word. Gevolglik sal die condictio furtiva²²¹ ook vir hom beskikbaar wees. Die mening word dus gehuldig dat die houer van 'n mineraalhuur of 'n

²¹⁷. Sien verder 4.5.1.

²¹⁸. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 6 - 7 en 630, Joubert 1959 THRHR 81 op 81, Badenhorst 1990 TSAR 239 op 465, Delpont & Olivier Vonnisbundel 683, Ex parte Pretorius 1934 TPA 287 op 289, Elandskloof Trust v Emjeff (Pty) Ltd 1988 2 SA 50 (T), Cape Coast Exploration Ltd v Registrar of Deeds 1935 KPA 200 op 210, Murchison Exploration & Mining Co Ltd v CIR 1938 TPA 421 op 426 en Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O) 633.

²¹⁹. Wat die grondeienaar uiteraard self ook kan vermag dmv die uitneem van 'n aparte sertifikaat van regte op minerale vir al die mineraalregte wat hy nog kragtens sy grondtitel hou. Sien 5.4.1.1.1.1 en a 70(5) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

²²⁰. Behalwe, soos hieronder betoog word, waar iemand anders as die grondeienaar of blote mineraalreghouer, soos bv 'n myner kragtens 'n mineraal- of mynhuur of 'n skatpligtige ooreenkoms, kontraktueel op die ontginning van minerale en die toeëiening van afgeskeide minerale geregtig is.

²²¹. Sien Van der Merwe Sakereg 358 - 359.

mynhuur, soos in Franklin en Kaplan se voorbeeld hierbo, geen voorregte geniet wat nie ook vir mineraalreghouers beskikbaar is nie.

Die verdere vraag ontstaan of slegs deliktuele aksies ingestel kan word en, indien sakeregtelike remedies ook vir die benadeeldes beskikbaar is, wie dit kan instel. Aangesien die rei vindicatio beide eienaars en mede-eienaars toekom en teen enige bona- of mala fide besitters of houters van roerende of onroerende sake ingestel kan word,²²² kan daar geen rede wees waarom die rei vindicatio nie ter herwinning van besit van minerale deur die (mede-) eienaar daarvan teen die besitter of houer daarvan ingestel kan word nie. Regmatige besitters van minerale behoort egter suksesvol hul besit daarvan te kan beskerm by wyse van verbiedende interdikte, die mandament van spolie²²³ en die ius possidendi.²²⁴ Indien die minerale intussen deur die afskeier daarvan vervreem, vernietig of verbruik is, behoort die actio ad exhibendum²²⁵ ook vir die eienaar van die minerale beskikbaar te wees.²²⁶

Gewoonlik is iemand anders as die mineraalreghouer, byvoorbeeld die houer van 'n mineraal- of mynhuur, egter kontraktueel daarop geregtig om minerale tot sy eie voordeel te ontgin, af te skei en toe te eien. Aangesien die grondeienaar en blote mineraalreghouer in die meeste sodanige geval-

222. Sien Maasdorp Institutes 68, Van der Merwe Sakereg 347 - 353 en SAR&H v Fisher's Estate 1954 1 SA 377 (A).

223. Sien Van der Walt 1990 THRHR 316 - 329 vir 'n gedetailleerde bespreking van hierdie aksie.

224. Sien Delpont & Olivier Sakereg Vonnisbundel 57 en 117, Van der Merwe & Olivier Onregmatige Daad 250 - 259 en Van der Merwe Sakereg 90 - 91, 130, 140, 150 - 151 en 349 - 351.

225. Sien Van der Merwe Sakereg 353 - 356 vir die omstandighede waaronder hierdie aksie ingestel kan word en die vereistes daarvoor.

226. Contra White v Adams 14 (1897) Juta (SC) 152, maar sien Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 62 - 66 se kritiek op hierdie saak. Sien ook Rocher v Registrar of Deeds 1911 TPA 311.

le reeds vir die verlening van die ontginningsregte vergoed is en iemand anders in elk geval op die opbrengs van die minerale geregtig is, sal hulle nie verdere belange daarby hê nie. Die vraag ontstaan dus wanneer eiendomsreg van die minerale in die myner setel en of hy nie ook op die bovermelde aksies ter beskerming van eiendomsreg en besit geregtig is nie.

Aan die een kant setel eiendomsreg van onafgeskeide minerale dus in die grondeienaar, maar aan die ander kant is die myner regtens²²⁷ op afgeskeide minerale geregtig. Dit is dus nie altyd by wederregtelike of onregmatige afskeiding van minerale duidelik teenoor wie die misdryf of onregmatige daad gepleeg en hoe of wanneer eiendomsreg in die minerale deur 'n myner verkry word nie.²²⁸

Dit is moontlik dat die probleem gedeeltelik opgelos kan word deur die invoeging van 'n bepaling in die kontrak dat die mineraalreghouer skadevergoedingsaksies en aksies ter

227. Dit ly min twyfel dat die myner regmatig in besit van die afgeskeide minerale kom en, alhoewel geen gesag daarvoor gevind kon word nie, word die mening gehuldig dat hy wel geregtig sal wees op die aksies gerig op besitsbeskerming. Sien Van der Merwe Sakereg 117 - 152.

228. Dat hy wel eiendomsreg verkry, word sonder gesag te kenne gegee deur Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 7, vn 10, waar hulle sê dat, waar minerale van grond afgeskei word deur die houer van 'n mineraal- of 'n myn huur, eiendomsreg van die minerale by hul afskeiding uit die grond in die mineraal- of myn huurder setel, en ook deur beide Neebe v Registrar of Mining Titles 1902 TS 65 op 85 en Bezuidenhout v Worcester GMC (1894) 1 Off Rep 249 op 251, maar geeneen van hierdie sake is oortuigend nie. Sien verder Kaplan 1987 SALJ 283 op 284 - 285 en 288. Volgens Dale Contracts 213 behoort minerale na hul afskeiding uit die grond aan die persoon wat dit afgeskei het. Soos reeds gesê is, kan nie daarmee saamgestem word nie, want dan sou iemand wat minerale uit grond steel ook die eienaar daarvan kon word. Daar word dus aan die hand gedoen dat eiendomsreg van afgeskeide minerale setel in die mineraalreghouer of iemand aan wie hy sy mynregte verleen het.

beskerming van eiendomsreg en besit in sy eie naam vir die myner sal instel of dat die mineraalreghouer alle skadevergoedingsaksies wat hy mag hê aan die myner seeder, maar daar kon geen gesag opgespoor word vir die uitoefening van 'n rei vindicatio deur enigiemand anders as die persoon wat deur die reg as die eienaar van 'n roerende saak erken word nie en tot dusver bly die probleem in laasgenoemde opsig dus grotendeels onopgelos.

Daar word aan die hand gedoen dat, net soos wat 'n mineraalreghouer by afskeiding van minerale eiendomsreg daarop verkry waar 'n mineraal- of mynhuurder nie ter sprake is nie, sodanige huurder inderdaad eiendomsreg op afgeskeide minerale behoort te verkry waar daar wel 'n regsgeldige mineraal- of mynhuur betrokke is, ongeag wie die minerale van die grond skei of hoe dit gedoen word; vanaf die oomblik wanneer sodanige minerale afgeskei word, word hulle roerend en setel eiendomsreg daarop in die huurder. Myners is dus op dieselfde regsmiddels as mineraalreghouers geregtig. Die hoewe het egter nog geen definitiewe standpunt hieroor ingeneem nie en die Mineralewet 50 van 1991 bied ook geen nuwe benaderings of ander uitkoms in hierdie verband nie.

2.4 Inhoud van prospekterregte

Uit die voorgaande onderafdeling blyk reeds dat 'n behoorlik gemagtigde²²⁹ prospekterder gemenerereglik daarop geregtig is om die grond te betree, te soek vir minerale en monsters te verwyder vir ontleding en dat hy daarbenewens ook die aanvullende en bykomstige regte het wat redelikerwys deur hom benodig word ten einde behoorlik te kan prospekter. In hoofstuk 4 word gesien dat hy normaalweg ook die reg het om die grond of die mineraalregte, of 'n gedeelte daarvan, te koop of om die mineraalregte te huur.²³⁰

229. Maw met die toestemming van die grondeienaar of mineraalreghouer.

230. Sien die woordskrywing van 'n "prospekteerkontrak" in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

Soos reeds aangedui is, word in artikel 5 van die Mineraal-wet 50 van 1991 soos volg bepaal:

(1) ... het die houer van die reg op 'n mineraal ten opsigte van grond of uitskot ... die reg om sodanige grond of die grond waarop sodanige uitskot geleë is ... te betree, tesame met die persone, installasie of toerusting wat nodig mag wees vir doeleindes van prospektering of mynbou en om op of in sodanige grond of uitskot ... na sodanige mineraal te prospektee, daarvoor te myn en daaroor te beskik.

(2) Niemand mag na 'n mineraal prospektee of daarvoor myn nie sonder die nodige magtiging ooreenkomstig hierdie Wet aan hom verleen ...

2.4.1 Algemeen

In hierdie onderafdeling word aangetoon dat 'n prospektee-der oor die algemeen sy regte op 'n redelike wyse moet uit-oefen en nie meer ongerief aan die eienaar of bewoner van die grond mag veroorsaak as wat redelikerwys noodsaaklik is nie.

Indien 'n prospektee-der egter op enige manier hoegenaamd verhinder of in die wiele gery word in die uitoefening van sy reg om die grond te betree met die oog op prospektering of in die beoefening van sy prospektee-aktiwiteite, is hy geregtig op 'n interdik teen enigiemand wat hom aldus ver-hinder, dinge vir hom bemoeilik of hom in die wiele ry.²³¹ Hy moet toegelaat word om sy regte ongehinderd uit te oefen en hy moet ook toegelaat word om die aanvullende of bykom-stige regte uit te oefen wat redelikerwys deur hom benodig word om behoorlik te kan prospektee. In hierdie verband het artikel 18(2) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 hom by-voorbeeld toegelaat om, onderworpe aan skriftelike toestem-

²³¹. Sien Buffelsfontein GMC Ltd v Bekker 1961 3 SA 381 (T).

ming van 'n mynkommissaris, soveel van die grondoppervlak en openbare water te gebruik as wat redelikerwys deur hom benodig word vir behoorlike prospektering.²³² Aan die ander kant kon die prospekterder nie enige boom of bos wat nie sy prospektering belemmer het verwyder, afsny of uitkap sonder toestemming van die grondeienaar nie.²³³

2.4.2 Beperkings op prospekterregte

Inbreukmaking van owerheidsweë op die gemeneregtelike regte van grondeienaars geskied gewoonlik ter wille van geordende beheer, om ekonomiese redes of in landsbelang. So het die ou Kaapse regering byvoorbeeld reeds by die uitgifte van grond sekere mineraalregte voorbehou²³⁴ en dit het meegehelp tot erkenning deur die reg van die verskynsel dat mineraalregte afsonderlik van grondeiendomsreg gehou kan word.²³⁵ Om verskeie redes is daar in die mineraal- en mynreg mettertyd ook onderskei tussen verskillende soorte minerale en verskillende soorte grond en is daar van owerheidsweë beperkings geplaas op die soektog na en ontginning van minerale na gelang van die aard daarvan en die plek waar dit voorkom. Die kunsmatige klassifikasie daarvan en die verdere oplegging van beperkings en verpligtings in verband daarmee het ongetwyfeld statutêre inbreukmaking op gemeneregtelike privaatrechte daargestel. Sonder om te beweer dat daar nie beperkings op gemeneregtelike regte was of dat die benamings van die verskillende stowwe nie in die gemenereg bestaan het

²³². Sien ook a 18(3)(a) en (b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967. Sien verder a 21(2) van die Wet op Mynregte 20 van 1967, wat vir die verwydering van minerale en monsters daarvan onder sekere omstandighede voorsiening gemaak het.

²³³. Sien a 23(2)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

²³⁴. Wat hy as grondeienaar gemeneregtelik bevoeg was om te doen.

²³⁵. Welke beginsel uitdruklik in die Mineraalwet 50 van 1991 verskans is in a 17(1) deur die woorde "die reg op 'n mineraal ten volle of gedeeltelik van die eiendom van die grond geskei is" en in hfst 5 verder behandel word.

en in die reg sal bly voortleef nie,²³⁶ word aan die hand gedoen dat die afskaffing van die betrokke indelings deur die Mineraalwet 50 van 1991 wel as 'n terugkeer na die gemeneregtelijke posisie beskou kan word in die sin dat alle minerale en grond nou juridies weer oor dieselfde kam geskeer word.

Aangesien prospekteeërregte in mineraalregte vervat of daaruit afgelei word, is al die vereistes vir en beperkings op mineraalregte en die uitoefening daarvan, wat kortliks in hoofstuk 5 behandel word, eweneens op prospekteeërregte van toepassing.²³⁷ Sekere vereistes en beperkings het egter in die besonder op prospekteeërregte betrekking.

Benewens voorbehoud van die reg om na aardolie te prospekteeër vir die staat in artikel 2(1)(a) daarvan,²³⁸ het twee artikels van die Wet op Mynregte 20 van 1967 ingrypende inbreuk op die gemeneregtelijke prospekteeërregte van mineraalreghouers gemaak:

Ingevolge artikel 11 kon die minister²³⁹ 'n beampte van die departement van mineraal- en energiesake skriftelik gelas om ondersoek in te stel ten einde te bepaal of enige onedele minerale, edelmetale of aardolie op of in grond voorkom en, indien wel, hoe en tot welke mate. Hierdie beampte kon na skriftelike kennisgewing aan die grondeienaar die grond betree met die nodige gereedskap om sy prospekteeërwerkzaamhede te verrig.²⁴⁰

236. Edelgesteentes soos diamante en robyne het bv sedert Bybelse tye al 'n rol in die samelewing gespeel en sal seker altyd 'n onlosmaaklike deel van die mensdom bly.

237. En *vice versa*. Veral 5.4.2.3 moet dus saam met hierdie onderafdeling gelees word.

238. Wat in hfst 3 en 4 behandel word.

239. Tensy die teendeel aangedui word, word die minister van mineraal- en energiesake hierinlater "die minister" genoem.

240. Sien ook a 23 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

Indien die houer van mineraalregte op edelmetale of onedele minerale of enige persoon wat daarop geregtig was om daarvoor te prospekteer of die eienaar of huurder van vervreemde staatsgrond nie gebruik gemaak het van sy reg om te prospekteer nie of indien hy nie tot bevrediging van die minister geprospekteer het nie en daar rede bestaan het om te glo dat prospektering of beter prospekteermetodes die aanwesigheid van sodanige minerale sou bewys, kon die minister hom ingevolge artikel 15 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 aansê om binne 'n sekere tyd met prospektering te begin of om meer doeltreffend te prospekteer. Indien die mineraalreghouer nie die minister in genoemde opsigte oortuig het nie, kon die minister tenders vra vir 'n prospekteerhuur oor die grond of, sonder om tenders te vra, 'n prospekteerhuur toestaan aan enigiemand wat daarom aansoek gedoen het.²⁴¹ Die klaarblyklike doel was om grondeienaars, wat ook die mineraalregte gehou het, te verhinder om hul grond te sluit vir prospektering²⁴² en aldus die land te ontnem van die voordele wat uit die ontginning van minerale en die ontwikkeling van mynbou getrek kan word. Die artikel het verder voorsiening gemaak vir die betaling van vergoeding²⁴³ (huur) aan die grondeienaar, blote mineraalreghouer of prospekteerder waar 'n prospekteerhuur aan 'n ander persoon verleen is, en ook vir die betaling van vergoeding aan die persoon wat geregtig was op die gebruik van die grondoppervlak vir skade aan oeste en ander verbeterings.²⁴⁴ Die staat kon dus ingryp en regte uitoefen waar die reghebbende stilgesit het. In hierdie sin was dit 'n uitsondering op die algemene reël dat 'n persoon nie verplig is om sy eiendomsreg uit te oefen nie.

241. A 12 bis van Goudwet 35 van 1908 (T), ingevoeg deur a 3 van die Wysigingswet op Mineraalregte 36 van 1934, het ook hierdie bepaling bevat.

242. Sien Nathan Gold Laws 44.

243. Aangesien a 15 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 'n vorm van onteiening daargestel het.

244. Sien a 15(3)(a) en (b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

Artikel 18²⁴⁵ van die Mineraalwet 50 van 1991, alhoewel dit heelwat korter is, bevat wesenlik dieselfde bepalings. Dit magtig die minister om, indien dit volgens sy oordeel in die nasionale belang is,²⁴⁶ enige ondersoek deur die staat op

245. Wat sedert die inwerkingtreding van die Mineraalwysingswet 103 van 1993, as volg lees: "Spesiale ondersoek betreffende aanwesigheid, aard en omvang van minerale of geologiese formasies in grond 18.(1) Ondanks enige andersluidende bepalings van hierdie Wet met betrekking tot die uitreiking van 'n prospekterpermit, kan die Minister, indien dit volgens sy oordeel in die nasionale belang nodig is, enige ondersoek op enige grond laat instel ten einde te bepaal of enige mineraal of geologiese formasie in of op sodanige grond voorkom, en indien wel, die aard en omvang daarvan bepaal. (2) Vergoeding soos deur die betrokke partye ooreengekom of, by ontstentenis van sodanige ooreenkoms, by arbitrasie ooreenkomstig die Wet op Arbitrasie, 1965 (Wet No. 42 van 1965), bepaal of deur 'n bevoegde hof indien die betrokke persoon laasgenoemde prosedure verkies, is deur die Minister betaalbaar ten opsigte van bewese skade wat as gevolg van 'n in subartikel (1) beoogde ondersoek aan iemand berokken word. (3)(a) Geen ondersoek geskied kragtens hierdie artikel nie voor die verstryking van 'n tydperk van 30 dae na publikasie van 'n kennisgewing in die Staatskoerant van die voorneme om sodanige ondersoek in te stel. (b) Geen betreding van grond geskied kragtens hierdie artikel nie voordat redelike stappe gedoen is om die eienaar of okkupeerder of persoon in beheer van sodanige grond in kennis te stel van die voorneme om sodanige grond aldus te betree. (c) Geen ondersoek wat prospektering behels, geskied kragtens hierdie artikel nie voordat redelike stappe gedoen is om die houer van die reg op die betrokke mineraal in kennis te stel van die voorneme om sodanige ondersoek in te stel." Daar hoef dus nie meer "30 dae voorafgaande skriftelike kennisgewing aan die eienaar van die betrokke grond en die betrokke houer van 'n prospekterpermit of ontginningmagtiging en die alleenhouer van of al die houters van onverdeelde aandele in die reg op die betrokke mineraal ten opsigte van sodanige grond" te geskied nie, die ondersoek hoef nie meer deur die staat self ingestel hoef te word nie en dit kan tog enige mineraal op enige grond plaasvind. Veral aangesien dit 'n onbegonne taak kan wees om aan al die houters van aandele in mineraalregte kennis van die ondersoek te gee, word die voorgestelde wysigings in alle opsigte as verbeterings op die bestaande a 18 van die Mineraalwet 50 van 1991 beskou.

246. Wat deur feitlik enige sosio-ekonomiese en/of politieke verwickelinge teweeggebring kan word.

die grond te laat instel ten einde te bepaal of 'n mineraal in of op die grond voorkom.²⁴⁷ Voor die inwerkingtreding van die Mineraalwysigingswet 103 van 1993 het artikel 18(2) bepaal dat vergoeding "soos deur die Minister bepaal mag word" deur hom betaalbaar is vir bewese skade wat as gevolg van die ondersoek aan "enigiemand" berokken word. Normaalweg sal slegs die belanghebbendes vermeld in artikel 18(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 skade ly en dit was onbevredigend dat die minister net die bewese skade hoef te vergoed waarvoor hy self goedkeuring verleen het. Tans word voorsiening gemaak vir die vasstelling van die vergoeding by ooreenkomste, deur arbitrasie of deur 'n bevoegde hof. Die Mineraalwet 50 van 1991 bepaal egter steeds nie wat met die resultate van die ondersoek ingevolge artikel 18(1) van die wet moet gebeur nie. Normaalweg sou die houer van die prospekterpermit of ontginningmagtiging daarop geregtig wees, maar 'n mens sou verwag dat, indien die uitslag van die ondersoek positief en belowend is en aan hom bekendgemaak word, hy ten minste alle redelike prospekteerkostes moes dra.²⁴⁸

In teenstelling met artikel 9(5) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964, ingevolge waarvan die houer van 'n prospekterpermit geregtig was op die opbrengs van edelgesteentes wat deur hom gevind is in die loop van bona fide prospekterwerkzaamhede verrig op gesag van sy permit,²⁴⁹ het

247. En, indien wel, om die aard en omvang daarvan te laat bepaal.

248. Moontlik ogv saakwaarneming.

249. Vgl Ex parte Pretorius 1934 TPA 287 en Elandskloof Trust v Emieff (Pty) Ltd 1988 2 SA 50 (T), waarin beslis is dat a 9(5) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 nie net prospektering op vervreemde staatsgrond (sien 3.2.2.2 en 3.2.3.2.4) beheer nie, maar ook op privaatgrond (sien 3.2.2.3 en 3.2.3.3.4). Daar is egter beslis dat die bepaling eintlik die verhouding tussen die staat en die prospekteerder beheer het en niks te doene gehad het met die kontraktuele verhouding tussen die houer van 'n prospekterpermit en 'n ander persoon nie.

artikel 21 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 bepaal dat 'n prospekteerder nie enige edelmetale of onedele minerale wat hy tydens prospektering vind van die grond af mag verwyder sonder die toestemming van die mynkommissaris nie. Hy kon slegs ertsmonsters verwyder vir identifikasie, ontleding of analise. Aangesien prospektering na onedele minerale op privaatregrond met die uitsondering van bovermelde statutêre beperkings 'n suiwer privaatregtelike aangeleentheid tussen die prospekteerder en die mineraalreghouer was en daar geen rede was waarom die prospekteerkontrak nie vir die verwydering van minerale deur die prospekteerder voorsiening kon maak nie, was daar geen juridiese regverdiging vir die statutêre verbod op die verwydering van onedele minerale vanaf privaatregrond tydens prospektering nie.

Ingevolge artikel 8 van die Mineralewet 50 van 1991 mag geen houer van 'n prospekteerpermit enige mineraal wat hy in of op grond of in uitskot vind in die loop van prospekteerwerk-saamhede vanaf sodanige grond of die grond waarop sodanige uitskot geleë is verwyder of daaroor beskik nie. Uitgesonderd met die skriftelike toestemming van die mineraalreghouer²⁵⁰ en die streekdirekteur,²⁵¹ kan hy slegs monsters verwyder vir toetse daarop of identifikasie of ontleding daarvan.²⁵²

250. Wanneer dit die staat is, kan die toestemming ingevolge a 8(2) van die Mineralewet 50 van 1991 op skriftelike aansoek deur die minister verleen word op die bedinge en voorwaardes wat deur hom bepaal mag word.

251. 'n Skriftelike aansoek om 'n vergunning, wat ingevolge a 8(4) van die Mineralewet 50 van 1991 verval as die prospekteerpermit waarop dit betrekking het verval, moet kragtens a 8(3) aan die streekdirekteur gerig word en die streekdirekteur kan ingevolge a 8(1) daarin voorwaardes opleë betreffende veiligheid en gesondheid, optimale benutting "o"f rehabilitasie. In die lig van die hoofopskrif van die Mineralewet 50 van 1991 word aan die hand gedoen dat die wetgewer seker bedoel het dat die streekdirekteur, soos reg deur in die res van die wet, voorwaardes kan opleë betreffende veiligheid en gesondheid, optimale benutting "en" rehabilitasie.

252. Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 47.

Afgesien daarvan dat prospektering na onedele minerale op privaatregrond nou ook sy suiwer gemenereregtelike kenmerke verloor het, is die situasie in bostaande verband dus presies dieselfde ingevolge beide die vorige en die huidige bedelings.

Verder moes 'n prospekterder, tensy die eienaar of okkupeerder van die grond toestemming aan hom verleen het, ten minste veertien dae vooraf skriftelike kennis van sy voorneme om te prospekter aan die eienaar of okkupeerder van die betrokke grond gee.²⁵³ In artikel 54 van die Mineralewet 50 van 1991 word soos volg bepaal:

(1) Die houer van of 'n aansoeker om 'n prospekterpermit of ontginningsmagtiging of die eienaar van 'n bedryf moet minstens 14 dae voordat hy met enige werksaamhede kragtens so 'n permit of magtiging of by 'n bedryf 'n aanvang maak, of van voorneme is om sodanige werksaamhede tydelik of blywend te staak, skriftelik kennis van sodanige voor-genome aanvang of staking aan die betrokke streekdirekteur gee, en besonderhede in verband met die ligging, aard en omvang van sodanige werksaamhede verstrek.

(2) Die houer of aansoeker bedoel in sub-artikel (1) moet minstens 14 dae voordat hy met enige werksaamhede kragtens 'n aldus bedoelde prospekterpermit of ontginningsmagtiging 'n aanvang neem, die okkupeerder van die grond wat die onderwerp van so 'n permit of magtiging uitmaak, skriftelik in kennis stel van sy voorneme om met sodanige werksaamhede te begin.

Soos reeds aangedui is, was die uitoefening van prospekterregte²⁵⁴ in die verlede hoofsaaklik onderworpe aan privaatregtelike ooreenkoms²⁵⁵ daaroor tussen die prospekterder en die grondeienaar of blote mineraalreghouer, na gelang van

²⁵³. Kragtens a 23(1) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

²⁵⁴. Veral in die geval van onedele minerale op privaatregrond. Sien 3.2.3.3.2.

²⁵⁵. Benewens toepaslike statutêre beperkings en vereistes.

die geval. Dit wil dus voorkom asof die Mineraalwet 50 van 1991 in hierdie verband eerder verswarend op prospekteerders inwerk as om 'n terugkeer na die gemenerereg te bewerkstellig.

'n Interessante afwyking van die gemenerereg is gevind in artikel 24 van die Wet op Mynregte 20 van 1967, wat bepaal het dat die grondeienaar geen aanspraak sou hê op die eiendomsreg van enige geboue, strukture of ander verbeterings wat die prospekteerder regmatiglik²⁵⁶ op die grond opgerig het nie. Dit het uiteraard die gemeneregtelike reël dat die grondeienaar ook die eienaar is van alles wat permanent aan sy grond²⁵⁷ verbind word, verontagsaam. Slegs wanneer die minister na staking van prospektering aan die prospekteerder kennis gegee het om sodanige geboue, verbeterings of strukture te verwyder en hy versuim het om dit te doen, het die eiendomsreg daarvan op die grondeienaar oorgegaan.²⁵⁸

In artikel 40 van die Mineraalwet 50 van 1991 word met die oog op die rehabilitasie van die oppervlak bepaal dat:

Wanneer 'n prospekteerpermit of ontginningsmagtiging wat gehou word, opgeskort, ingetrek of opgesê word of verval, en die prospektering na of ontginning van 'n mineraal wat gemagtig was kragtens so 'n permit of magtiging finaal gestaak word, moet die persoon wat onmiddellik voor sodanige opskorting, intrekking, opsegging of verval die houer van so 'n permit of magtiging was, na gelang van die geval, alle geboue, strukture of enigiets anders wat opgerig of aangebring is in verband met prospekteer- of mynwerkzaamhede op die oppervlak van die betrokke grond sloop en alle puin sowel as enige ander voorwerp wat die betrokke streekdirekteur mag vereis, verwyder en sodanige oppervlak tot tevredenheid van sodanige streekdirekteur sover prakties moontlik tot sy natuurlike staat herstel binne 'n tydperk deur hom bepaal: Met dien

256. Dws redelik in die behoorlike uitoefening van sy prospekterregte.

257. Superficies solo cedit.

258. Sien a 24(2) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

verstande dat sodanige sloping of verwydering nie van toepassing is nie ten opsigte van geboue, strukture of voorwerpe-

- (a) wat ingevolge enige ander wet nie gesloop of verwyder mag word nie;
- (b) wat deur sodanige streekdirekteur bepaal mag word of waarvoor hy onderworpe aan die voorwaardes wat deur hom bepaal mag word, vrystelling verleen het; of
- (c) wat die eienaar van die grond wil behou en waaroor dienooreenkomstig met sodanige gewese houer van so 'n permit of magtiging skriftelik ooreengekom is.

Waar artikel 24 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 dus in die eerste plek op die beskerming van die regte van prospekterders gerig was en eers daarna, wanneer die prospekterder versuim het om sy regte uit te oefen, op die beskerming van die belange van grondeienaars, is artikel 40 van die Mineraalwet 50 van 1991, in ooreenstemming met die hoofdoelstellings²⁵⁹ van die wet, primêr gerig op die rehabilitasie van die oppervlak. Verder is daar nie veel verskil tussen die twee bepalings nie.²⁶⁰

Artikel 20 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 het vervolgens van elke persoon wat voornemens was om in die loop van prospektering 'n boorgat te maak of boorwerk daaraan te hervat, vereis om skriftelike kennis van sy voorneme aan die direkteur van geologiese opname en die mynkommissaris te gee. Dit was van toepassing op enige grond met betrekking tot beide edelmetale en onedele minerale. Na sodanige boor-

²⁵⁹. Kaplan & Dale Minerals Act 4 wys daarop dat die stelsel van magtigings om te prospekter en te myn (Hoofstuk III) die meganisme daarstel ter verwesenliking van die 3 hoofdoelstellings van die Mineraalwet 50 van 1991, naamlik optimale ontginning en benutting van minerale (Hoofstuk IV), veiligheid en gesondheid (Hoofstuk V) en oppervlakrehabilitasie (Hoofstuk VI). Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 49 - 50.

²⁶⁰. Nasionale monumente is voorbeelde van geboue wat nie kragtens a 40(a) van die Mineraalwet 50 van 1991 gesloop mag word nie.

werk moes volledige inligting oor die plek, diepte, formasies waardeur geboor is en die diktes en esaaawaardes van enige erts wat gevind is, aan die mynkommissaris verskaf word.

In artikel 19 van die Mineraalwet 50 van 1991 word op soortgelyke wyse bepaal dat die houër van 'n prospekteringspermit of ontginningmagtiging²⁶¹ binne een jaar na die voltooiing van enige uitgraving of boorgat wat vir die doel van prospektering²⁶² vanaf die oppervlak van enige grond²⁶³ gegrawe of geboor²⁶⁴ is, volledige en juiste inligting aan die betrokke streekdirekteur moet verskaf betreffende die presiese ligging van die uitgraving of boorgat, die datum van voltooiing daarvan, die diepte daarvan, die litologie en diepte van die geologiese formasies waardeur gegrawe of geboor is, die resultate van enige toetse of ontledings wat gedoen is op die minerale wat uit die uitgraving of boorgat verkry is en

-
261. Aangesien die houër van 'n ontginningmagtiging net mag prospekter vir die mineraal ten opsigte waarvan hy die ontginningmagtiging hou en sy aktiwiteite in elk geval nie prospektering ingevolge die Mineraalwet 50 van 1991 daarstel nie, is dit nie duidelik waarom hy hier vermeld word nie, want a 19(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 vereis verduidelik "vir die doel van prospektering". In die meeste sodanige gevalle word daar geprospekter soos wat daar algaande verder en dieper gemyn word en geskied die prospektering nie "vanaf die oppervlak" nie. Dit is ook nie duidelik wat bedoel word met "van enige grond" nie, want die verskillende hoofsoorte grond bestaan nie meer ingevolge die Mineraalwet 50 van 1991 nie en die magtiging mag in elk geval slegs uitgeoefen word mbt die grond ten opsigte waarvan dit uitgereik is.
262. A 19 van die Mineraalwet 50 van 1991 is dus nie op prospektering met die oog op die ontginning van minerale van toepassing nie.
263. Die verdieping van 'n bestaande prospekterskag of die grawe van 'n sywaartse prospektertonnel daarvandaan, word dus nie deur a 19 van die Mineraalwet 50 van 1991 geraak nie.
264. Ander vorms van doelbewuste blootlegging van inligting, soos bv dmv plofstof of die uitpompings van water uit gate, putte, skagte, ens, word ook nie deur a 19 van die Mineraalwet 50 van 1991 geraak nie.

alle ander inligting wat deur die prospekteerder oor die minerale, uitgrawing of boorgat versamel is.²⁶⁵ Hierdie inligting mag vir vyftien jaar na voltooiing van die uitgrawing of boorgat²⁶⁶ nie sonder die skriftelike toestemming van die houer van die prospekteerpermit of ontginningmagtiging aan iemand anders as 'n beampte of werknemer van die departement van mineraal- en energiesake gepubliseer word nie.

In die geval van die ontdekking van enige edelgesteentes deur 'n prospekteerder, moes hy onmiddellik kennis en volle besonderhede van die ontdekking aan die betrokke mynkommissaris gee.²⁶⁷ Daarna was die prospekteerder, afhangende van die soort grond, geregtig op 'n sekere aantal kleims om te delf vir edelgesteentes of op 'n sekere aandeel in die edelgesteentemyn.²⁶⁸

Daar mag ook nie op enige plek geprospekteer of gemyn word nie. Kragtens artikel 52 van Goudwet 35 van 1908 (Transvaal) het die reg om te myn op die plekke wat voorheen in artikel 118 van Wet 15 van 1898 vermeld is, in die kroon gesetel onderworpe aan die reg om dit te verhuur of andersins daarvan afstand te doen. Die ratio agter hierdie statutêre verbod is deur hoofregter Innes by wyse van die volgende woorde opgesom:²⁶⁹

For many years it has been the policy of the Legislature to prohibit prospecting and mining on or under certain surface areas which it was considered should either for public

²⁶⁵. Ingevolge a 19(4) van die Mineraalwet 50 van 1991 kan die streekdirekteur, onderworpe aan die voorwaardes wat deur hom bepaal mag word, die houer van 'n prospekteerpermit of ontginningmagtiging van een of meer van die bepalings van a 19(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 vrystel.

²⁶⁶. Sien verder a 19(3) van die Mineraalwet 50 van 1991.

²⁶⁷. Sien a 11 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

²⁶⁸. Sien a 13 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

²⁶⁹. In Turffontein Estates Ltd v Mining Commissioner, Johannesburg 1917 AA 419 op 430.

or sentimental reasons remain intact. As far back as 1885 roads, railways, cemeteries, streets and public squares in townships were placed upon the reserved list. Erven, towns (as distinguished from townships), and villages were added in due course, and ultimately the complete category set out for the last time in section 118 of Law 15 of 1898 was adopted. Under all the enumerated areas, whether situated on a proclaimed field or not, prospecting and mining were absolutely forbidden. As deep levels on the Rand came to be appreciated, endeavours were made to modify this prohibition policy by allowing the undermining of reserved areas under due safeguards.

Kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 is die reg om te prospekter en te myn in, op of onder sulke grond nie meer vir die staat voorbehou nie. 'n Statutêre verbod is op prospekterders geplaas om nie in 'n geproklameerde dorpsgebied of 'n begraafplaas of op grond wat vir enige staats- of openbare doel gebruik word of op landbouhoeves of in die grond onder enige openbare pad, treinspoor of struktuur te prospekter op wyses wat die oppervlak van die grond versteur nie,²⁷⁰ behalwe met die toestemming van die minister op aanbeveling van 'n staatsmyningenieur.²⁷¹ Die verbod het ook vir myn in of op sekere van hierdie gebiede gegeld.²⁷² Toestemming om wel in, op of onder genoemde verbode terreine te prospekter, kon egter onder sekere omstandighede en op sekere voorwaardes deur die minister of 'n myninspekteur verleen word. Verder kon die staatspresident by proklamasie,

270. Dan was dit nie prospektering nie, want die statutêre woordomskrywing van prospektering in die Wet op Mynregte 20 van 1967 het, net soos tans ingevolge die Mineraalwet 50 van 1991, juis versteuring van die grondoppervlak vereis.

271. Sien a 17 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

272. Sien a 33(4)(a), gelees met a 17(1)(a), van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en, betreffende edelgesteentes, a 7 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964. A 33(4) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 het ook gegeld vir 'n huur toegestaan kragtens a 42 daarvan. Sien a 42(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

of die mynkommissaris by regulasie, sekere vorms van prospektering verbied.²⁷³ Toestemming kon van 'n mynkommissaris verkry word om op hierdie plekke te prospekter of te myn. Die lys van sulke plekke in artikel 17 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 was ook heelwat korter as wat dit in artikel 118 van Wet 15 van 1898 was, met die gevolg dat prospektering en myn in die praktyk mettertyd moontlik was op seker plekke waar dit voorheen verbode was.

In artikel 7(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 word bepaal dat,²⁷⁴ behalwe met die skriftelike toestemming van die minister en ooreenkomstig die voorwaardes deur hom opgelê, niemand in of op grond wat 'n dorps- of stadsgebied, 'n openbare pad, 'n spoorweg of 'n begraaftaak uitmaak of vir staats of openbare doeleindes uitgehou is of gebruik word, mag prospekter nie. Hierdie beperkings kan deur die minister ingevolge artikel 7(1)(d) van die Mineraalwet 50 van 1991 verder uitgebrei word en ingevolge artikel 7(2) van die wet kan die betrokke streekdirekteur²⁷⁵ die grense van hierdie plekke bepaal of uitwys of dit laat doen. Afgesien van vereenvoudiging, is daar dus geen besondere verandering in hierdie verband deur die Mineraalwet 50 van 1991 teweeggebring nie.

Artikels 22 en 23 van die Mineraalwet 50 van 1991 bepaal dat, indien die minister na ondersoek sou bevind dat iemand mynwerkzaamhede verrig of oppervlakregte uitoefen op 'n wyse wat in stryd is met die oogmerk van optimale ontginning van minerale van die Mineraalwet 50 van 1991, hy die oortreder kan gelas om regstellende stappe te doen. Die minister kan ook oppervlak- of mineraalregte onteien kragtens artikel 24 van die Mineraalwet 50 van 1991, wat hom magtig om, indien hy dit in die openbare belang nodig ag, enige reg (met inbe-

²⁷³. Sien a 8 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

²⁷⁴. Behoudens die beperkings in a 20 van die Wet op Nasionale Parke 57 van 1976.

²⁷⁵. Sien a 2 en 4 van die Mineraalwet 50 van 1991.

grip van eiendomsreg en dus ook prospektee- en mynregte) of 'n aandeel daarin te onteien. Verder is daar nog die minis-teriële bevoegdhede wat deur artikel 17 van die Mineraalwet 50 van 1991 verleen word ingeval toestemming om te prospek- teer of te myn nie verkry kan word nie. Die beperking op die verdeling van mineraalregte in artikel 20 en die beperking op die verkryging van mineraalregte deur erfopvolging in artikel 21 van die Mineraalwet 50 van 1991 word saam met bostaande bepalings in 5.4.2.3 behandel.

Al het dit hoofsaaklik die verwesenliking van een van die oogmerke van die Mineraalwet 50 van 1991 ten doel, naamlik die optimale ontginning en benutting van minerale, ly dit min twyfel dat bovermelde bepalings sonder uitsondering inbreukmaking op die bevoegdhede van prospekteerders tot gevolg het en dat die Mineraalwet 50 van 1991 dus nie in hierdie opsig 'n terugkeer na die gemeneregtelike posisie bewerkstellig het nie.

Kaplan en Dale²⁷⁶ wys verder daarop dat die staat kragtens die vorige wetgewing regte op edelgesteentes, edelmetale en aardolie gehad het en nie net beheer daaroor uitgeoefen het by wyse van 'n stelsel van magtiging deur permitte en lisen- sies soos ingevolge die huidige wetgewing nie. Hulle sê dat die bepaling van artikel 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 dat -

die houer van die reg op 'n mineraal ten op- sigte van grond of uitskot, na gelang van die geval, of enige persoon wat die toestem- ming van sodanige houer ooreenkomstig arti- kel 6(1)(b) of 9(1)(b) verkry het, die reg om sodanige grond of die grond waarop soda- nige uitskot geleë is, na gelang van die geval, te betree, tesame met die persone, installasie of toerusting wat nodig mag wees vir doeleindes van prospektering of mynbou en om op of in sodanige grond of uitskot, na gelang van die geval, na sodanige mineraal

²⁷⁶. Minerals Act 5.

te prospekteer, daarvoor te myn en daaroor te beskik,

die effek het dat die gemeneregtlike regte van 'n mineraal-reghouer²⁷⁷ ten volle herleef en dat die aangehaalde artikel waarskynlik slegs ter bevestiging van die gemenereg bedoel is. Hiermee kan nie in alle opsigte saamgestem word nie. Nie net was daar aan die een kant ook beperkings op gemeneregtlike regte nie, maar, soos Dale²⁷⁸ aangetoon het, moes ook kragtens die vorige wetgewing reeds daarteen gewaak word dat daar, by die verlening van aanvullende of bykomstige regte in 'n prospekteerkontrak, nie deur omskrywing van hierdie regte beperkings geplaas word op die wye regte wat 'n prospekteerder of mineraalreghouer kragtens die gemenereg geniet nie.²⁷⁹ Volgens die algemene beginsels van kontraktereg kan die inhoud en omvang van sodanige regte by ooreenkoms bevestig, beperk of uitgebrei word. In artikel 68 van die Mineralewet 50 van 1991 word egter bepaal dat:

(5) Behalwe vir sover in Hoofstuk VII anders bepaal word, word die bepalinge van hierdie Wet nie geraak deur 'n beding of voorwaarde van 'n ooreenkoms nie, hetsy so 'n ooreenkoms voor of na die inwerkingtreding van hierdie Wet aangegaan is.

Streng gesproke beteken dit dat 'n prospekteerder kragtens artikel 5(1) van die Mineralewet 50 van 1991 slegs daarop geregtig is om die betrokke grond te betree tesame met die persone, installasie of toerusting wat nodig mag wees vir doeleindes van prospektering en dat die kontrak vir niks anders voorsiening mag maak nie. Dit sou beteken dat die

²⁷⁷. Die inhoud waarvan uiteengesit word in Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 7 en Apex Mines Ltd v Administrator, Transvaal 1986 4 SA 581 (T), wat in appèl bevestig is - sien 1988 3 SA 1 (A).

²⁷⁸. Contracts 219.

²⁷⁹. 'n Prospekteerder kon kragtens a 18 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 ook verdere, bykomstige regte by 'n mynkommissaris kry.

prospekteerder dus nie meer toegangspaaie mag maak, woonkwartiere en ander geboue soos store en kantore mag oprig of water mag gebruik nie. Alhoewel dit ten strengste betwyfel word of dit ooit die bedoeling van die wetgewer kon gewees het, stel dit geen statutêre bekragtiging van prospekteerders se gemeneregtelike regte daar nie.

Kaplan en Dale herhaal verderaan²⁸⁰ hul stelling, maar gee toe dat artikel 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 nie so wyd as die gemenereg is nie. Daar word saamgestem met hul beskouing dat 'n wet ooreenkomstig die gemenereg²⁸¹ uitgelê moet word²⁸² en dat die artikel nie as beperkend op aanvullende of bykomstige gemeneregtelike regte beskou moet word nie, in die sin dat die inhoud van artikel 5(1) kragtens artikel 68(5) van die wet nie by ooreenkoms beperk mag word nie.

Die probleem is egter juis dat artikel 68(5) sê dat die bepalings van die wet nie deur die bedinge of voorwaardes van enige ooreenkoms geraak word nie. Dit bepaal nie, soos Kaplan en Dale voorgee, dat die inhoud van artikel 5(1) "may not be restricted or eliminated by contract";²⁸³ die sleutelwoord is "affected"²⁸⁴ of "geraak", wat beide byvoegings én beperkings insluit. As die regsverlening dus wyer of enger is as wat in artikel 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 voorsien word, is die byvoeging of beperking pro non scripto ingevolge artikel 68(5) van die wet. Die oplossing is ook nie om dan maar liewers niks in die kontrak te sê oor die

280. Minerals Act 9.

281. En nie in teenstelling daarmee nie.

282. Sien Casserley v Stubbs 1916 TPA 310 op 312 en Dhanabakium v Subramanian 1943 AA 160 op 167.

283. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 10, waar hul eintlike standpunt weerspieël word in die sin: "To this extent the common law right of freedom of contract is restricted".

284. In die Engelse teks van die Mineraalwet 50 van 1991, waarvan die Afrikaanse teks deur die staatspresident geteken is.

regte, bevoegdhede en verpligtinge van prospekteerders nie, want, indien die Mineraalwet 50 van 1991 in samehang met die gemenerereg uitgelê word, kan 'n prospekteerder gemenereregterlike regte verkry wat die verlener nie bedoel het dat hy moet hê nie. Laasgenoemde regte kan ook nie in die kontrak self beperk word nie, want dan sou die beperking ingevolge artikel 68(5) van die Mineraalwet 50 van 1991 ongeldig wees as synde strydig met artikel 5(1) van die wet. Dit kon nie die bedoeling van die wetgewer gewees het nie en dit wil dus voorkom asof die wetgewer moontlik in hierdie verband ietwat ondeurdrag te werk gegaan het.

Die korrekte beskouing is waarskynlik dat die wetgewer bedoel het dat die prospekteerder ten minste of uiters die reg moet hê om die grond te betree tesame met die persone, installasie of toerusting wat nodig mag wees vir doeleindes van prospektering en dat enige poging tot kontraktuele beperking of uitbreiding van die reg wat in artikel 5(1) verleen word ingevolge artikel 68(1) ongeldig is. Slegs die bepalings van die Mineraalwet 50 van 1991 word nie geraak deur enige ooreenkomste nie. Die gemeneregterlike regte van prospekteerders kan egter na willekeur by wyse van ooreenkomste ingeperk of uitgebrei word. Aangesien dit sou beteken dat daar in die wet self erken word dat die bepalings daarvan verskil van die gemenerereg, kan daar dus steeds nie met Kaplan en Dale se stellings saamgestem word nie.

2.4.3 Botsende belange

Wanneer daar 'n konflik van belange tussen 'n mineraalreghouer en 'n grondeienaar ontstaan, skyn die standpunt van die hof te wees dat die belange van die grondeienaar ondergeskik is aan die belange van die mineraalreghouer en dat die grondeienaar nie sy eiendomsreg op so 'n wyse mag uitoefen dat dit op enige uitoefening van die mineraalregte inbreuk maak nie.²⁸⁵ Gemeneregterlik kan 'n grondeienaar sy

²⁸⁵. Sien Sonnekus Vonnisbundel 440 en Wille Principles 277.

grond bewerk of selfs daarop bou, solank hy nie op die uitoefening van mineraalregte inbreuk maak nie. Aan die ander kant moet die mineraalreghouer sy regte civiliter modo uitoefen en nie meer inbreuk maak op die eiendomsreg van die grondeienaar as wat redelikerwys noodsaaklik vir die behoorlike uitoefening van sy mineraalregte is nie.²⁸⁶

Met die eerste oogopslag skep die vraag wanneer 'n mens mag prospekteeer nie probleme nie, maar dit word belangrik waar die grondeienaar beplan om sy eiendom te ontwikkel op so 'n wyse dat dit pogings van die mineraalreghouer om te prospekteeer en te myn vir minerale in die wiele ry. Daar is 'n paar voorbeelde van hofsake waar die howe gepoog het om juis hierdie probleem op te los. In Transvaal Property and Investment Co Ltd and Reinhold and Co v South African Townships, Mining and Finance Corporation Ltd and the Administrator²⁸⁷ het die hof 'n finale interdik toegestaan teen 'n grondeienaar wat van plan was om tot nadeel van die mineraalreghouer 'n dorp op sy grond te stig. Die hof het beslis dat, ten spyte van deskundige getuienis dat dit onwaarskynlik was dat minerale in die grond sou voorkom, prospekteeeraktiwiteite in die toekoms wel nog die teenwoordigheid daarvan kon bewys. Betreffende die plig om te prospekteeer, het regter Schreiner²⁸⁸ opgemerk:

It is true that they [die applikante, dit wil sê, die mineraalreghouers] have not exercised them [die mineraalregte] since they were acquired and it is possible that they may never exercise them at all. But there is no obligation upon them to prospect at any particular time or within any particular period.

²⁸⁶. Sien Joubert 1959 THRHR 27 op 28 - 29 en Delpont & Olivier Vonnisbundel 683 - 684.

²⁸⁷. 1938 TPA 514.

²⁸⁸. Op 519.

Alhoewel die hof nie fouteer het deur te beslis dat daar geen verpligting op 'n mineraalreghouer is om sy regte binne 'n spesifieke tydperk uit te oefen nie, het die hof in daaropvolgende sake 'n regverdiger oplossing uitgewerk vir hierdie tipe botsing van belange tussen 'n blote mineraalreghouer of prospekterder en 'n grondeienaar.

In Nolte v Johannesburg Consolidated Investment Co Ltd²⁸⁹ was die feite meer ten gunste van die blote mineraalreghouer, want voorlopige prospektering het die aanwesigheid van goud in die betrokke grond geopenbaar. 'n Dispuut het egter daaroor ontstaan of verdere prospektering nodig was en of die mineraalrif op sodanige dieptes voorgekom het dat geen beperkings deur die departement van mineraal- en energiesake opgelê sou word op die ondermyning van oppervlakverbeterings na die ontwikkeling van landbouhoewes deur die grondeienaar nie. Betreffende die tyd waarbinne die mineraalreghouer met prospektering moet begin, het appèlregter Tindall, na beslissing dat die feite van elke saak sal bepaal of die hof die mineraalreghouer te hulp moet kom, bevind:²⁹⁰

But I wish to emphasise that from this view of the rights of the holder of the mineral rights it does not follow that, by refraining from prospecting, he can hold up for an unlimited period the development of the surface by the owner of the land, whether such development be in the course of the ordinary use of the land (having regard to the user at the time of the severance of title) or not.

Die appèlafdeling van die hooggeregshof het in hierdie saak 'n appèl deur die grondeienaar verhoor teen die verlening van 'n ewigdurende interdik deur die hof a quo. Die hof het 'n tydelike interdik verleen wat die grondeienaar verhinder het om voort te gaan met sy aansoek om landbouhoewes te stig

289. 1943 AA 293.

290. Op 316.

hangende die uitslag van aksie-instelling deur die blote mineraalreghouer vir 'n finale interdik teen die grondeienaar. Deur hierdie bevel het die hof die onus op die blote mineraalreghouer geplaas om te bewys dat hy geregtig was op 'n finale interdik en daarvoor was hy verplig om met prospektering voort te gaan om verdere inligting te verkry om voor die hof te plaas. Met ander woorde, die blote mineraalreghouer kon nie deur bloot onaktief te wees die ontwikkeling van die oppervlak deur die grondeienaar onbepaald terughou nie. Vergeleke met die beslissing in die Transvaal Property-saak, was die appèlafdeling van die hooggeregshof dus meer krities ten opsigte van die posisie van die blote mineraalreghouer. Die hof het ook die mening uitgespreek²⁹¹ dat die beslissing in die Transvaal Property-saak dalk te ver gegaan het.

In Zuurbekom Ltd v Union Corporation Ltd²⁹² is gevra of daar 'n plig op 'n blote mineraalreghouer rus om op 'n sekere tyd te begin prospekter. Die hof het die grondeienaar se argument dat die blote mineraalreghouer nie sy regte betyds uitgeoefen het nie verwerp en die aanhaling uit die Nolte-saak, waarop sy advokaat staatgemaak het, as volg verduidelik:²⁹³

All the passage in the judgement means is that it does not follow that, when a clash of interests between the owner of the land and the holder of the mineral rights actually occurs, the latter can by refraining from prospecting, hold up for a period without any limit the development of the surface by the owner of the land. It does not mean that mere abstention from prospecting by the holder of the mineral rights for a long period disentitles him from interdicting the owner of the land when a clash of interests subsequently occurs.

291. Op 308.

292. 1947 1 SA 514 (A).

293. Op 534.

Die hof het tot die gevolgtrekking gekom dat al die omstandighede van 'n saak oorweeg moet word om te bepaal of dit geregverdig sou wees om die blote mineraalreghouer se eis om 'n interdik²⁹⁴ van hom te weerhou. Uit die getuienis wat voorgelê is, het dit geblyk dat die respondente ongeveer agt tot tien jaar sou nodig hê vir diamantboring, skagsinking en ontwikkeling voordat 'n finale beslissing gemaak sou kon word oor of 'n lewensvatbare myn begin sou kon word. Die hof a quo het 'n interdik teen die appellant toegestaan wat die maatskappy vir agt jaar verhinder om die oppervlak te ontwikkel, met toestemming om, as omstandighede verander, aansoek te doen om die interdik ter syde gestel te kry en aan die verweerders toestemming verleen om voor of by afloop van die tydperk om verlenging daarvan aansoek te doen. Hierdie bevel het ooreengestem met die beskouing van die hof in die Nolte-saak dat sodanige interdik aan 'n tydsbeperking onderhewig moes wees en is bevestig deur die appèlafdeling van die hooggeregshof.

In Yelland v Group Areas Development Board²⁹⁵ moes die hof 'n dispuut tussen blote mineraalreghouers en 'n grondeienaar, wat van plan was om 'n dorp te stig, oplos. Die res-

294. Die enigste regsmiddel wat hy gehad het om sy reg teen inmenging te beskerm. Die hof moes in hierdie saak ook die uitsonderlike verweer van exceptio doli oorweeg, opgewerp deur die appellant (grondeienaar) in die hof a quo omdat die respondente (blote mineraalreghouers) nie die nodige stappe gedoen het om die appellant te verhinder nadat hulle bewus geword het van sy aansoek om 'n sertifikaat om landbouhoewes te stig nie. Hierdie spesiale verweer het nie geslaag nie omdat die hof bevind het dat, voordat die verweerders se versuim 'n geldige struikelblok vir hul eis om 'n interdik kon wees, daar bewys moes word dat die afdwinging van die interdik onder daardie omstandighede groot onreg sou veroorsaak het en sou neerkom op "unconscionable conduct". "Unconscionable" is deur die hof omskryf as "not restrained by conscience". Sien Nolte v Johannesburg Consolidated Investment Co Ltd 1943 AA 293 op 336 en 337.

295. 1960 2 SA 151 (T).

pondent in hierdie saak was 'n statutêre liggaam wat gestig is om grond te verkry deur onteiening en dorpe vir die verskillende rassegroepe daarop te stig.²⁹⁶ Geen prospektering is gedoen op die grond waarop die applikante die mineraalregte gehou het nie. Alhoewel bewys van die bestaan van minerale op die grond baie karig was en op afleiding berus het, het die hof beslis dat die applikante prima facie bewys het dat die minerale substansiële waarde kon hê en dat die moontlikheid bestaan het dat minerale in winsgewende hoeveelhede op die betrokke grond voorkom. Die hof het derhalwe bevind dat die mineraalreghouers by wyse van 'n interdik teen inmenging met hul regte beskerm moes word. Die hof het egter saamgestem met die bevindings in die Nolte- en Zuurbekom-sake dat 'n blote mineraalreghouer nie deur onthouding van prospektering die ontwikkeling van die oppervlak onbepaald behoort te vertraag nie, met ander woorde, dat die interdik 'n tydsbeperking moet hê. Die beperking moet verder redelik wees en die mineraalreghouer genoeg tyd te gun om omvattende prospekterbedrywighede uit te voer. Wat redelik is, hang van die feite van elke saak af. In hierdie besondere saak het die hof drie jaar as 'n redelike tydperk beskou, alhoewel toegegee is dat geen getuienis voorgelê is om te bewys wat 'n redelike tydperk sou wees nie. Die hof het egter aan die applikante verlof toegestaan om te eniger tyd voor die afloop van die drie jaar aansoek te doen om 'n verlenging van die tydperk en ook verlof aan die verweerder gegee om binne dié tydperk aansoek te doen om die interdik ter syde te laat stel indien omstandighede verander.

In Douglas Colliery Ltd v Bothma²⁹⁷ is 'n plaas ná afskeiding van die mineraalregte onderverdeel en het die respondent onder andere 'n woonhuis op 'n gedeelte gebou. Die applikant het aangevoer dat verliese gely sou word weens die

²⁹⁶. Kragtens die Groepsgebiedewet 77 van 1957, wat later vervang is deur die eweneens herroepe Groepsgebiedewet 36 van 1966.

²⁹⁷. 1947 3 SA 602 (T).

onderstut wat gelaat sou moes word wanneer daar naby die verbeterings gemyn word. Die respondent het beweer dat hy as grondeienaar geregtig was op redelike gebruik van die oppervlak. Daar is beslis dat die mineraalreghouer verplig was om ondersteuning vir die oppervlak in natuurlike staat te laat en dat die oprigting van verbeterings nie deel daarvan was nie. Die respondent het daarop aangebied om die verbeterings te verwyder sodra die mynaktiwiteite dit nader, maar daar is beslis dat die applikant se eis ontstaan het toe dit opgerig is en dat, aangesien die applikant geregtig was om te myn waar en wanneer hy wou, die feit dat sy mynaktiwiteite die verbeterings eers later sou bereik, nie afbreuk aan die ontstaan van sy eis gedoen het nie. Die hof het gevolglik bevind dat, indien hy eers op sodanige latere tydstop 'n aksie sou instel, die respondent hom op verjaring sou kon beroep en dat die applikant dus dadelik op regshulp geregtig was.

In Hudson v Mann²⁹⁸ is erkenning verleen aan die gemene-regtelike beginsels dat gebruik van grond vir myndoeleindes voorkeur geniet bo die gebruik daarvan vir oppervlakdoeleindes, dat die mineraalreghouer in die uitoefening van sy bevoegdhede geregtig is op al die aanvullende en bykomstige regte waarsonder hy nie sy prospekter- en mynwerksaamhede effektief kan uitoefen nie en dat, in geval van 'n onversoenbare botsing van belange, die gebruik van die oppervlak aan mineraaleksplotasie ondergeskik is. Die mineraalreghouer is dus nie verplig om sy voorregte te versaak bloot omdat dit vir die belange van die grondeienaar nadelig is nie. Die grondeienaar sal, inteendeel, verantwoordelik gehou word vir en verhinder word om enigiets op die oppervlak te doen wat die uitoefening van die mineraalregte sal verhoed.

Uit die genoemde hofsake kan afgelei word dat dit die mineraalreghouer in beginsel vrystaan om, soos dit hom behaag,

²⁹⁸. 1950 4 SA 485 (T). Sien ook Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 313.

sy regte uit te oefen om te prospektee en te myn of om hom daarvan te weerhou om dit uit te oefen. Wanneer die grondeienaar egter voornemens is om die oppervlak te ontwikkel en sodanige ontwikkeling prospektee- en mynaktiwiteite kan bemoeilik of verhinder, geniet die regte van die mineraalreghouer voorkeur bo die regte van die grondeienaar en sal dit in 'n geregshof beskerm word. Hierdie beskerming sal egter slegs vir die tyd verleen word wat redelik is om die mineraalreghouer toe te laat om volledige prospekteebedrywighede uit te oefen. Die rede vir hierdie tydsbeperking is dat die houe dit as onredelik beskou dat 'n mineraalreghouer deur onbeperkte beskerming in 'n posisie geplaas word waar oppervlakontwikkeling deur blote onaktiwiteit verhinder kan word.²⁹⁹

Uit die uitspraak in die Zuurbekom-saak wil dit voorkom asof daar twee uitsonderings is op die reël dat 'n mineraalreghouer se regte beskerm sal word, naamlik wanneer die verleening van beskerming 'n groot onreg tot gevolg sal hê en waar die afdwinging van sy regte deur die mineraalreghouer op mala fide optrede aan sy kant sal neerkom. In teenstelling met die beslissing in die Transvaal Property-saak, word daar aan die hand gedoen dat, waar 'n mineraalreghouer byvoorbeeld daarop aandring om sy regte uit te oefen ten spyte daarvan dat alle aanduidings is dat minerale nie in ekonomies ontginbare hoeveelhede voorkom nie, dit mala fides aan sy kant kan daarstel.

Daar kan dus as algemene reël gestel word dat beide partye ten alle tye redelik moet optree, maar dat, in geval van 'n botsing van belange, die uitoefening van mineraalregte voorkeur geniet.³⁰⁰ In die geval van botsing van belange tussen

299. Sien verder Aussenkjer Diamante v Namex 1980 3 SA 896 (SWA).

300. Sien verder Badenhorst 1990 TSAR 239 op 466 - 467, Kleyn & Boraine Silberberg 412 - 414, Coronation Collieries Ltd v Malan 1911 TPA 557 op 593, Douglas Colliery Ltd v Bothma 1947 3 SA 602 (T) 610 - 612, Hudson v Mann 1950 4 SA 485 (T) 488 en Witbank Colliery Ltd v

mineraalreghouers onderling, stel Franklin en Kaplan³⁰¹ voor dat die qui prior in tempore est potior in iure-reël toegepas moet word, maar dat beide partye steeds bona fide et civiliter modo moet optree.³⁰² Die Mineraalwet 50 van 1991 het geen verandering hieraan gemaak nie.

2.5 Gevolgtrekkings

Die woordskrywing van "prospekteer" in die Mineraalwet 50 van 1991 is net so wyd as wat dit in die Wet op Mynregte 20 van 1967 was en dit gaan eintlik verder as gevolg van die insluiting van prospektering in grond onder die see en ander water en in uitskot.

Die vereiste dat prospektering moet geskied op 'n wyse wat die oppervlak van die aarde versteur, hou egter 'n aantal probleme in. Eerstens behels 'n soektog na minerale in grond onder water nie noodwendig oppervlakversteurings nie. Tweedens word nie juis 'n verskeidenheid metodes van oppervlakversteuring in die vooruitsig gestel anders as deur middel van uitgraving of boorwerk nie. Derdens word grond onder watermassas nie normaalweg as deel van die aardoppervlak beskou nie en dit wil voorkom asof die wetgewer eerder "die aardkors" bedoel het.

Laastens bestaan daar allerlei tegnologiese opnamemetodes deur middel waarvan geprospekteer kan word sonder dat die aardoppervlak versteur word. Alhoewel dit dalk nie doelbewus daarop gerig is nie, kan dit tot gevolg hê dat inligting oor die aan- of afwesigheid van minerale ingewin word sonder dat die mineraalreghouer vergoed word vir die inbreuk op sy prospekteerrechte en dit wil voorkom asof die wetgewer dalk

(vervolg)

Lazarus 1929 TPA 529 op 535.

301. Mining & Mineral Laws 141 - 144.

302. Sien ook Badenhorst 1990 TSAR 239 op 467.

nie in alle opsigte met tegnologiese ontwikkelings tred gehou het nie.³⁰³

Daar moet ook onderskei word tussen prospektering met die oog op die opsporing van minerale en prospektering met die oog op die ontginning³⁰⁴ van minerale. In West Witwatersrand Areas Ltd v Roos³⁰⁵ is beslis dat die reg om te myn³⁰⁶ ook die reg om te prospekter insluit en dit wil voorkom asof die wetgewer hierdie beginsel by wyse van die woordskrywing van "myn" in die Mineraalwet 50 van 1991 wou verskans. In hierdie geval word nie vereis dat daar 'n versteuring van die oppervlak van die aarde deur middel van uitgrawing of boorwerk moet wees alvorens prospektering daargestel word nie. Eintlik vorm 'n soektog na minerale in 'n myn nie pros-

303. Daar word toegegee dat dit in landsbelang en voordelig vir die algemene publiek is dat daar akkurate kadastrale, weerkundige, ens, gegewens vryelik beskikbaar is en dat dit onrealisties is om van die landmeter-generaal of die weerburo te verwag om prospekteergelde aan mineraalreghouers te betaal elke keer wanneer bv 'n lugfoto geneem word waaruit afleidings oor die mineraalinhoud van die betrokke grond dalk gemaak kan word. Om hierdie rede word die invoeging van die "met opset soek"-gedeelte van die betrokke woordskrywing verwelkom, maar daar word hier aan die hand gedoen dat die "oppervlakversteuring"-vereiste heroorweeg behoort te word. Indien dit nie geskrap word nie, behoort daar ten minste vir ander oppervlakversteurings as deur boorwerk en uitgrawings ook voorsiening gemaak te word, want, alhoewel "uitgrawing of boorwerk" baie wyd is, bestaan daar ander moontlike vorms van oppervlakversteuring soos bv dmv plofstof, fisiese of meganiese gelyk- of afskraping, insteek van mikrofoonstaanders en stamp van hidrouliese hamers, veroorsaking van stofwolke met vliegtuigskroewe en helikopter-rotors, ens, in welke verband die Mineraalwet 50 van 1991 ooglopend 'n leemte bevat.

304. Wat uitdruklik van die omskrywing van "prospekter" in die Mineraalwet 50 van 1991 uitgesluit is. Dit was ook die geval kragtens die herroepe wetgewing.

305. 1936 AA 64.

306. "Myn", waar dit as 'n werkwoord gebesig word, word in a 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 omskryf as "die maak van enige uitgrawing of boorgat ... met inbegrip van enige prospektering wat met die winning van sodanige mineraal in verband staan".

pektering nie, maar is 'n deel van mineraalontginning. Alhoewel dit beperk³⁰⁷ is tot prospektering na die besondere mineraal of minerale waarvoor daar gemyn word, is prospektering met die oog op mineraalontginning dus wyer as prospektering met die oog op mineraalopsporing omdat eersgenoemde ook soektogte na die betrokke minerale onder in 'n myn insluit.

Die Mineraalwet 50 van 1991 het dus geen buitengewone verandering aan die omskrywing van "prospekteer" teweeggebring nie en daar word hier aan die hand gedoen dat daar oorweging geskenk behoort te word aan die eenvoudige omskrywing van prospektering as "aktiwiteite gerig op die opsporing van minerale", wat nie net bostaande onderskeid nie, maar ook bovermelde tekortkominge in die huidige woordomskrywing sal ondervang.

Die feit dat die Mineraalwet 50 van 1991 wel 'n woordomskrywing van "mineraal" bevat, het geen verskil daaraan gemaak dat die bedoeling van die partye tot 'n kontrak of die bedoeling van die wetgewer in 'n statuut steeds deurslaggewend is by die bepaling van die vraag of 'n sekere stof 'n mineraal is al dan nie, veral as die betrokke kontrak of wet nie woordomskrywings bevat nie. Waar 'n kontrak of 'n wet 'n omskrywing van "mineraal" of "minerale" bevat, is die betekenis daarvan in elk geval beperk tot daardie besondere kontrak of wet.

Dit is duidelik dat alle stowwe nie regtens minerale is nie en dat dieselfde stof in een sin 'n mineraal mag wees, maar dalk nie in 'n ander sin nie. Of 'n stof 'n mineraal is of nie, bly dus steeds 'n feitelike vraag wat beantwoord moet word na gelang van die bedoeling waarmee dit gebruik is.

³⁰⁷. Aangesien daar normaalweg gemyn word vir dieselfde minerale as waarvoor daar geprospekteer is, is daar nie noodwendig sprake van enige "beperking" op prospekteer-aktiwiteite nie.

Genoemde woordskrywing bevat verder 'n aantal vaaghede en anomalieë oor aangeleenthede waaroor daar voorheen 'n redelike mate van duidelikheid was. Die wetgewer het dalk ietwat ondeurdrag te werk gegaan by die gebruik van die "in", "op" en "onder" die "aarde", "water" en "uitskot" daarin en, indien dit wel die bedoeling van die wetgewer was om by wyse van die Mineraalwet 50 van 1991 'n terugkeer na die gemene-regtelike posisie te bewerkstellig, sou dit hom dalk die moeite geloon het om meer aandag aan die gemene-regtelike begrip daarvan te bestee as om te probeer om alle probleme wat daar voorheen in verband met die identifikasie van minerale bestaan het by wyse van 'n woordskrywing te ondervang. Die omskrywing bestaan uit 'n mengsel van die woordskrywing van "delfstof" in die herroepe Wet op Myne en Bedrywe 27 van 1956 en die Finbro-beslissing en behels, intendeel, geen terugkeer na die gemene-reg in hierdie opsig nie.

Behalwe vir die reg op verwydering van monsters daarvan vir analise, ontleding, identifikasie, ensovoorts, verkry 'n prospekterder geen regte ten opsigte van enige minerale wat as gevolg van sy prospektering ontdek mag word nie. Voordat die minerale gemyn word, setel eiendomsreg op alle onafgeskeide minerale uit hoofde van die cuius est solum eius est usque ad caelum usque ad inferos-reël in die grondeienaar, ongeag wie die mineraalreghouer is.³⁰⁸ By hul afskeiding van die grond waarin dit voorkom, word die minerale egter roerend en setel eiendomsreg daarop in die mineraalreghouer, wat iemand anders as die grondeienaar kan wees.³⁰⁹

308. Dws ongeag of die regte op die betrokke minerale in die grondeienaar self of in die houer van blote of afgeskeide mineraalregte setel.

309. Sien Le Roux v Loewenthal 1905 TS 742, Nolte v Johannesburg Consolidated Investment Co Ltd 1943 AA 293 op 315, SAR&H v Transvaal Consolidated Land & Exploration Co Ltd 1961 2 SA 467 (A) 481, Erasmus v Afrikaner Pty Mines Ltd 1976 1 SA 950 (W) 960, Apex Mines Ltd v Administrator, Tvl 1986 4 SA 581 (T) 591 en Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 4 - 5.

Dit mag egter wees dat iemand anders as die mineraalreg-houer³¹⁰ kontraktueel³¹¹ eiendomsreg op die afgeskeide minerale verkry en sodanige eienaar is geregtig op dieselfde sakeregtelike en deliktuele remedies ter beskerming van sy besit van en eiendomsreg op die afgeskeide minerale as waarop ander privaatregtelike eienaars ten opsigte van hul roerende eiendom geregtig is.

Daar word algemeen aanvaar dat mineraalregte die bevoegdhede inhou om die betrokke grond te betree, te prospekteer na minerale, dit te myn, dit af te skei, dit te verwyder en verder daaroor te beskik. Indien minerale by hul afskeiding die eiendom van die mineraalreghouer word, beteken dit egter dat die verwydering daarvan en verdere beskikking daaroor nie op grond van sy mineraalregte nie, maar op grond van eiendomsreg geskied. Mineraalregte sluit dus, in teenstelling met die algemene beskouing hieroor, slegs die bevoegdhede in om die grond te betree, te prospekteer na die betrokke minerale en, indien dit in ekonomies ontginbare hoeveelhede ontdek word, dit te myn, dit af te skei en dit toe te eien. Die mineraalregte gaan tydens laasgenoemde proses tot niet ten opsigte van die betrokke minerale of gaan oor in eiendomsreg daarop.

Die mineraalregte self gaan egter nie tot niet nie en mag steeds, afhangende van wat kontraktueel in hierdie verband tussen die betrokke partye ooreengekom is, ten opsigte van die oorblywende minerale in die grond uitgeoefen word. Dit mag byvoorbeeld gebeur dat verdere minerale as gevolg van verbeterde prospekteertegniese en ontginningsmetodes ontdek en uit reeds gemynde grond afgeskei kan word. Sodanige verdere eksplorasie geskied normaalweg ook op grond van die-

310. Bv 'n myner.

311. Bv kragtens 'n mineraalhuurkontrak.

selfde, oorspronklike mineraalregte.³¹²

Dit blyk dus dat 'n prospekteeerder die bevoegdhede het om die voorwerp van sy reg te betree met die oog daarop om na die betrokke mineraal of minerale te prospektee en alles wat redelikerwys noodsaaklik is te doen om ekonomies en effektief na minerale te prospektee.³¹³ Net soos 'n mineraalreghouer, moet 'n prospekteeerder egter sy bevoegdhede bona fide et civiliter modo uitoefen met inagneming van die regte van die betrokke blote grondeienaar. In geval van 'n botsing van belange, word daar deur die houe voorkeur aan prospekteeerregte bo blote eiendomsreg gegee. Die prospekteeerder moet egter sy regte binne 'n redelike tyd uitoefen en kan nie deur onaktief te bly die ontwikkeling van die oppervlak deur die grondeienaar onbepaald belemmer nie.³¹⁴

Daar bestaan ook 'n aantal statutêre beperkings op die uitoefening van prospekteeerregte.³¹⁵ As gevolg daarvan dat prospekteeerregte uit mineraalregte afgelei word of daarvan deel vorm, is dieselfde beperkings wat op prospekteeerregte

312. Soos in hfst 5 aangetoon word, blyk hieruit ook dat die grond, en nie die minerale nie, die regsobjek van mineraalregte is.

313. Soos in hfst 5 aangetoon word, verkry hy, met dié verskil dat 'n grondeienaar aan hom meer en wyer regte kan verleen as waartoe 'n blote mineraalreghouer ingevolge die nemo plus iuris-reël in staat is, presies dieselfde bevoegdhede as wat die grondeienaar of mineraalreghouer self sou gehad het indien hulle nie hul prospekteeerregte aan hom verleen het nie. Daar moet egter by die gedetailleerde omskrywing van aanvullende of bykomstige regte in bv prospekteeerkontrakte en mineraalhuurkontrakte daarteen gewaak word dat daar nie kontraktueel inbreuk gemaak word op die wye aanvullende of bykomstige regte waarop die prospekteeerder reeds ingevolge die gemenerereg geregtig is nie. Sien Dale Contracts 219.

314. Sien veral Transvaal Property & Investment Co Ltd & Reinhold & Co v S A Townships, Mining & Finance Corp Ltd & the Administrator 1938 TPA 514, Douglas Colliery Ltd v Bothma 1947 3 SA 602 (T) 610 - 612, Nolte v Johannesburg Consolidated Investment Co Ltd 1943 AA 295 en Zuurbekom Ltd v Union Corp Ltd 1947 1 SA 514 (A).

315. Sien bv a 7 van die Mineraalwet 50 van 1991.

van toepassing is, mutatis mutandis op mineraalregte van toepassing, en vice versa.³¹⁶ Mineraalregte vorm weer deel van of word op hul beurt van eiendomsreg afgelei. Prospekterregte kan egter self deel van eiendomsreg vorm of direk daarvan afgelei word. Om die regs aard en -indeling van prospekterregte te bepaal,³¹⁷ moet dus begin word by die eiendomsreg of mineraalregte waarvan dit deel vorm of waarvan dit afgelei word.³¹⁸

2.6 Samevatting

Alhoewel die woordskrywing van "prospekteer" in artikel 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 redelik duidelik is, bevat dit ooglopende tekortkominge in die sin dat daar 'n verskeidenheid "tegnologiese" opnamemetodes bestaan waarmee minerale sonder enige oppervlakversteurings opgespoor kan word en die Mineraalwet 50 van 1991 behoort in hierdie verband aangepas te word.

Sover dit die inhoud van prospekterregte aanbetref, is in hoofstuk 1 aangedui dat die houer daarvan oor die algemeen eers magtiging daartoe by die staat moet kry alvorens hulle hul gemeneregtelike regte mag uitoefen.³¹⁹ Afgesien daarvan dat sodanige uitoefening verder bona fide et civiliter modo moet geskied, bestaan daar 'n aantal statutêre beperkings op prospekterregte wat daarop dui dat die Mineraalwet 50 van 1991 geen besondere terugkeer na die gemenereg tot gevolg gehad het nie.

Die insluiting van die woordskrywing van "mineraal" in artikel 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 het ook geen besondere gevolge gehad nie en die vraag of sekere stowwe minerale is, al dan nie, moet steeds aan die hand van die

316. Beperkings op mineraalregte word in 5.4.2.3 behandel.

317. Wat in hfst 6 gedoen word.

318. Wat in hfst 5 behandel word.

319. Hierdie aangeleentheid word in hfst 3 bespreek.

bedoeling van die partye tot die betrokke kontrak of die bedoeling van die wetgewer in die betrokke wet beantwoord word.

Voor hul afskeiding vorm minerale deel van die grond en is hulle dus onroerend, maar by hul afskeiding word hulle roerend en vorm hulle die voorwerp van eiendomsreg.³²⁰ Dit dui daarop dat mineraalregte nie so wyd is as wat algemeen aanvaar word nie deurdat dit slegs die bevoegdhede inhou om die grond te betree, te prospekteeer na minerale, dit te myn, dit af te skei en dit toe te eien.³²¹ Die daaropvolgende verwydering van die afgeskeide minerale en die verdere beskikking daarvoor is dus inhoudsbevoegdhede van eiendomsreg en nie van mineraalregte nie. Die persoon wat daarop geregtig is om die minerale af te skei en toe te eien is geregtig op dieselfde deliktuele en sakeregtelike remedies ter beskerming van sy regte op sodanige afgeskeide minerale as enige ander eienaar van roerende sake.

Soos in hoofstuk 1 aangetoon is, is die hoofdoel met hierdie proefskrif om prospekteeerregte te sistematiseer ten einde te bepaal of dit beperkte saaklike regte is. Noudat daar 'n inleidende oorsig van die omskrywing, inhoud en omvang van prospekteeerregte en die wisselwerking tussen prospekteeerregte, minerale en die regte op afgeskeide minerale bestaan, kan daar vervolgens tot die sistematisering van prospekteeerregte, en daarna tot 'n ondersoek na en bepaling van die regsraad daarvan,³²² oorgegaan word. Die sistematisering van

320. Soos in hfst 5 aangetoon word, blyk dit verder dat die grond waarin die minerale voorkom die voorwerp van mineraalregte is, en nie die minerale self nie.

321. Asook die aanvullende of bykomstige bevoegdhede wat redelikerwys noodsaaklik is om die regte ekonomies en effektief te kan uitoefen.

322. Soos in hfst 1 aangetoon is, kan 'n juridiese analise van prospekteeerregte nie direk op die gemenerereg gebaseer word nie, maar moet algemene gemeneregtelijke beginsels met die oog daarop ondersoek word. Gevolglik moet daar by die ondersoek van die regsraad van prospekteeerregte ten eerste bepaal word wat saaklike regte en, in die besonder, beperkte saaklike regte is. Aan-

prospekteerregte, wat ook verdere lig op die aard, inhoud en omvang van prospekteerregte werp, word aangepak aan die hand van, eerstens, in hoofstuk 3, die administratiefregtelike verkryging van statutêre prospekteermagtigings en, tweedens, in hoofstuk 4, die privaatregtelike³²³ verkryging van gemene neregtelike prospekteerregte.³²⁴

(vervolg)

gesien dit blyk dat prospekteerregte deel van eiendomsreg of mineraalregte vorm of daarvan afgelei kan word, kan sinvolle gevolgtrekkings oor die regs aard van prospekteerregte slegs teen die agtergrond van (beperkte) saaklike regte, eiendomsreg en regte op onafgeskeide minerale gemaak word. Verbandhoudende aspekte van hierdie regsfigure word dus kortliks in hfst 5 bespreek alvorens die regs aard van prospekteerregte in hfst 6 aandag geniet.

323. Dmv kontrakte.

324. Aangesien, soos reeds aangetoon is, die reg om te myn ook die reg om te prospekter insluit, word die verkryging van verbandhoudende regte en magtigings om te myn telkens saam met die onderskeie prospekteerregte behandel.

STATUTÊRE PROSPEKTEER- EN MYNREGTE EN -MAGTIGINGS

3.1	Agtergrond	128
3.2	Vorige posisie	129
3.2.1	Soorte minerale	129
3.2.1.1	Onedele minerale	129
3.2.1.2	Aardolie	130
3.2.1.3	Edelmetale	131
3.2.1.4	Edelgesteentes	131
3.2.1.5	Samevatting	132
3.2.2	Soorte grond	133
3.2.2.1	Staatsgrond	133
3.2.2.2	Vervreemde staatsgrond	133
3.2.2.3	Privaatgrond	134
3.2.2.4	Geproklameerde grond	134
3.2.2.5	"Gemengde" grond	136
3.2.2.6	"Swart" grond	137
3.2.2.7	"Verdeelde" grond	137
3.2.3	Prospekterregte	138
3.2.3.1	Ongeproklameerde staatsgrond	138
3.2.3.1.1	Edelmetale	138
3.2.3.1.2	Onedele minerale	140
3.2.3.1.3	Aardolie	140
3.2.3.1.4	Edelgesteentes	140
3.2.3.2	Ongeproklameerde vervreemde staatsgrond	141
3.2.3.2.1	Edelmetale	141
3.2.3.2.2	Onedele minerale	142
3.2.3.2.3	Aardolie	143
3.2.3.2.4	Edelgesteentes	143
3.2.3.3	Ongeproklameerde privaatgrond	144
3.2.3.3.1	Edelmetale	144
3.2.3.3.2	Onedele minerale	144
3.2.3.3.3	Aardolie	145
3.2.3.3.4	Edelgesteentes	146

3.2.3.4	Geproklameerde grond	147
3.2.3.5	"Gemengde" grond	148
3.2.3.6	"Swart" grond	148
3.2.3.7	"Verdeelde" grond	149
3.2.4	Mynregte	150
3.2.4.1	Ongeproklameerde staatsgrond	150
3.2.4.2.1	Edelmetale	150
3.2.4.2.1.1	Oop vir openbare prospektering	150
3.2.4.2.1.2	Geslote vir openbare prospektering	151
3.2.4.2.2	Onedele minerale	151
3.2.4.2.3	Aardolie	151
3.2.4.2.4	Edelgesteentes	152
3.2.4.2	Ongeproklameerde vervreemde staatsgrond	152
3.2.4.2.1	Edelmetale	152
3.2.4.2.2	Onedele minerale	153
3.2.4.2.3	Aardolie	153
3.2.4.2.4	Edelgesteentes	153
3.2.4.3	Ongeproklameerde privaatgrond	154
3.2.4.3.1	Edelmetale	154
3.2.4.3.2	Onedele minerale	155
3.2.4.3.3	Aardolie	156
3.2.4.3.4	Edelgesteentes	156
3.2.4.4	Geproklameerde grond	157
3.2.4.4.1	Edelmetale	158
3.2.4.4.2	Onedele minerale	159
3.2.4.4.3	Aardolie	159
3.2.4.4.4	Edelgesteentes	159
3.2.4.5	"Gemengde" grond	160
3.2.4.6	"Swart" grond	160
3.2.4.7	"Verdeelde" grond	160
3.2.5	Beskikkingsregte	161
3.2.6	Gevolgtrekkings	162
3.3	Huidige posisie	165
3.3.1	Inleiding	165
3.3.2	Prospekteerpermitte	169
3.3.3	Ontginningsmagtigings	172
3.3.3.1	Mynpermitte	173

3.3.3.2 Mynlisensies	173
3.3.4 Analise	174
3.3.4.1 Aansoeker	174
3.3.4.2 Geldigheidsduur	176
3.3.4.2.1 Opskorting of intrekking	176
3.3.4.2.2 Opsegging	178
3.3.4.2.3 Verval	178
3.3.4.3 Tydelike magtigings	179
3.3.4.4 Rehabilitasie	180
3.3.4.5 Verwydering van minerale	183
3.3.4.6 "Onteiening"	184
3.3.4.7 Sessie	188
3.3.4.8 Staat	189
3.3.4.9 Ontginningsmagtigings	191
3.3.4.10 Mynreghouers	194
3.3.4.11 Beperking op uitreiking van magtigings	195
3.3.4.12 Gevolgtrekkings	198
3.4 Oorgangsbepalings	199
3.4.1 Prospekteermagtigings	200
3.4.1.1 Inleiding	200
3.4.1.2 Die Mineraalwet 50 van 1991	201
3.4.1.3 Vrygestelde minerale	204
3.4.1.4 Benoemingsooreenkomste	206
3.4.1.5 Algemene bepalinge	206
3.4.1.6 Staatsminerale	208
3.4.1.7 Privaat mineraalregte	210
3.4.1.8 Aardolie	211
3.4.1.9 Bronmateriaal	213
3.4.1.10 Toestemming tot verwydering	214
3.4.1.11 Die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975	215
3.4.1.12 Aandeel in mineraalregte	218
3.4.1.13 Uitskot	220
3.4.1.14 Artikel 15 van die Wet op Mynregte 20 van 1967	221
3.4.2 Mynregte	222
3.4.2.1 Inleiding	222
3.4.2.2 Mynreghouers geag mineraalreghouers te wees	223

3.4.2.3 Bedinge en voorwaardes	225
3.4.2.4 Algemene bepalinge	226
3.4.2.5 Inbreuk op gemenerereg	231
3.4.3 Gevolgtrekkings	232
3.5 Samevatting	237

3.1 Agtergrond

Daar is reeds aangedui dat die hoofdoel met hierdie proefskrif is om prospekteeerregte te sistematiseer ten einde te bepaal of dit beperkte saaklike regte kan wees. Soos aan die einde van die vorige hoofstuk aangedui is, word prospekteeerregte in hierdie hoofstuk sistematies aan die hand van die administratiefregtelike verkryging van statutêre prospekteeermagtigings behandel.

In hoofstuk 1 is aangedui dat een van die belangrikste vrae vir die doeleindes hiervan is aan watter vereistes voldoen moet word alvorens met prospektering, oftewel uitoefening van gemeneregtlike prospekteeerregte, begin mag word. Daar is ook daarop gewys dat, benewens die verkryging van die gemeneregtlike regte, die uitoefening daarvan afhanklik is van en oor die algemeen voorafgegaan moet word deur die verkryging van magtiging daartoe by die staat. 'n Prospekteeerder kan dus nie sodra hy die gemeneregtlike reg daartoe bekom het, summier begin prospekteeer nie; hy moet daarbeneuens eers statutêre magtiging¹ daarvoor verkry en daarna aan verskeie statutêre vereistes voldoen.² Alhoewel die logiese volgorde dus sou wees om eers die verlening van gemeneregtlike prospekteeerregte en daarna die verkryging van statutêre prospekteeermagtigings te behandel, bevat hierdie hoofstuk terminologie wat onontbeerlik is vir beter begrip van hoofstuk 4. Daarom word die verkryging van statutêre prospek-

1. Sien oor die algemeen Badenhorst Ontginning 122 - 146.

2. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 46 - 47.

teerregte en -magtigings in hierdie en die kontraktuele verlening van gemeneregtlike prospekteregte in die volgende hoofstuk teen die agtergrond van die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 ondersoek. As gevolg daarvan dat die reg om te myn ook die reg om te prospekter insluit, word die ooreenstemmende mynregte en -magtigings telkens daarmee saam behandel.

3.2 Vorige posisie³

Voor die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 het die uitoefening van prospekter- en mynregte afgehang van die soort mineraal wat daarby betrokke was en die soort grond waarin dit voorgekom het.

3.2.1 Soorte minerale

In hoofstuk 1 is aangedui dat vorige wetgewing betreffende die prospektering na en die ontginning van edelmetale, onedele minerale en aardolie in die Republiek in die Wet op Mynregte 20 van 1967 saamgevat is en dat vorige wetgewing in verband met die prospektering na, myn van en beskikking oor edelgesteentes in die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 gekonsolideer is. Veral die Wet op Mynregte 20 van 1967 het tussen die ondervermelde hoofsoorte minerale onderskei.

3.2.1.1 Onedele minerale

"Onedele mineraal" is in artikel 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 omskryf as -

³. Soos veral by die behandeling van die oorgangsbepalings in die Mineraalwet 50 van 1991 aangetoon word, gaan baie van die mineraal- en mynreg soos dit bestaan het voor die inwerkingtreding van genoemde wet, waarskynlik vir nog 'n geruime tyd 'n aktiewe rol in die Suid-Afrikaanse reg speel. Om hierdie rede is dit noodsaaklik om dit so volledig moontlik, maar terselfdertyd baie kortliks, hier te behandel. In hierdie onderafdeling word dieselfde skema as in Dale Contracts gevolg en daarop uitgebrei.

enige stof, hetsy in soliede of vloeibare vorm of in die vorm van gas, wat op natuurlike wyse in of op die aarde aangetref word en wat deur 'n geologiese proses gevorm is of daaraan onderhewig was, maar nie ook-

- (a) edelmetale nie;
- (b) edelgesteentes nie;
- (c) aardolie nie;
- (d) water wat nie uit 'n boorgat, put, uitgraving of natuurlike soutpan geneem is om daaruit 'n stof te ekstraheer wat daarin opgelos is en wat kommersiële waarde het nie; of
- (e) ander grond as grond wat uit die aarde geneem is om daaruit 'n stof te ekstraheer wat daarin bevat is en wat kommersiële waarde het of om daarvan 'n produk van kommersiële waarde te vervaardig nie.

Vir die doeleindes van hierdie statutêre woordskrywing kon klei, sand, klip, gruis en rots ook onedele minerale wees, asook bronmateriaal,⁴ tieroog⁵ en alle half-edelgesteentes, soos smaragde, granate, ametisse, ensovoorts, op elk waarvan verskillende bepalings van toepassing was.

3.2.1.2 Aardolie

Aardolie is in artikel 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 omskryf as -

-
4. Die verwysing na "voorgeskrewe materiaal" in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967, wat die term was wat in die Wet op Atoomkrag 35 van 1948 gebruik is, was verouderd en moes vervang word met "bronmateriaal", die term wat gebruik word in die Wet op Kernenergie 92 van 1982, waarvan slegs a 47 deur die Mineraalwet 50 van 1991 herroep is en waarvan die res, met die nodige aanpassings veroorsaak deur die herroeping van die Wet op Mynregte 20 van 1967 deur die Mineraalwet 50 van 1991, ongeskonde bly staan. Volgens a 1 van die Wet op Kernenergie 92 van 1982 is bronmateriaal "U-233 en uraan verryk in sy U-235 isotoop en transuraanelemente en 'n samestelling daarvan verkry uit bronmateriaal bo sterkteperke deur die Staatspresident by Proklamasie in die Staatskoerant bepaal".
5. Die Wet op die Beheer van Tieroog 77 van 1977 is in geheel deur die Mineraalwet 50 van 1991 herroep.

enige vloeibare of vaste koolwaterstof of ontvlambare gas wat in 'n natuurstaat in die aardkors voorkom, maar nie ook steenkool of bitumineuse skalies of ander gestratifiseerde afsettings waaruit olie deur droë distillasie verkry kan word, of gas wat uit moeras- of ander oppervlakteafsettings ontstaan nie.

3.2.1.3 Edelmetale

Edelmetale word⁶ in artikel 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 omskryf as -

- (a) die metale goud, silwer, platina en iridium en enige ander metale van die platina-groep, en die ertse van dié metale; en
- (b) enige ander metale wat die Staatspresident by proklamasie in die Staatskoerant tot edelmetale vir die doeleindes van hierdie Wet verklaar het, en die ertse van dié metale.⁷

3.2.1.4 Edelgesteentes

Edelgesteentes was volgens artikel 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 "dieselfde as wat dit in artikel 1 van die Wet

6. Die woordomskrywing van "edelmetale" in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 is nie deur die Mineraalwet 50 van 1991 herroep nie en word daarom nie ook, soos die res van hierdie gedeelte, in die verlede tyd beskryf nie. Hierdie woordomskrywing is tesame met die woordomskrywing van "onbewerkte edelmetaal" en Hoofstuk XVI van die Wet op Mynregte 20 van 1967 ter behoud van die verbodings en misdrywe ivm hierdie minerale nie deur die Mineraalwet 50 van 1991 herroep nie. Daarbenewens sal daar mettertyd gesien word dat alles in hierdie afdeling nie heeltemal verouderd is nie omdat, afgesien van die oorgangsbepalings in die Mineraalwet 50 van 1991, sommige van dit wat voor die inwerkingtreding daarvan gegeld het ook weer daarin vervat is.

7. Feitlik woordeliks dieselfde woordomskrywing word ook nog steeds, tsv die herroeping van die Wet op Mynregte 20 van 1967 deur a 68(1) die Mineraalwet 50 van 1991, in a 1 van die Wet op Belasting op Toegevoegde Waarde 89 van 1991 aangetref.

op Edelgesteentes, 1964 (Wet No. 73 van 1964), beteken" en in artikel 1 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 is "edelgesteentes" omskryf as -

diamante, robyne, saffiere en enige ander stowwe wat die Staatspresident by proklamasie in die Staatskoerant tot edelgesteentes vir die doeleindes van hierdie Wet verklaar.

3.2.1.5 Samevatting

Minerale is dus deur wetgewing in vier kategorieë geklassifiseer, naamlik edelmetale, edelgesteentes, aardolie en onedele minerale. Dit blyk verder dat "minerale" die oorkoepelende versamelnaam vir al bovermelde stowwe was en dat alles wat nie "edelgesteentes", "edelmetale" of "aardolie" was nie, wel "onedele minerale" was, byvoorbeeld bronsmateriaal, mangaan en steenkool, asook tieroog en alle ander halfedelgesteentes, soos smaragde, opale, pêrels, ensovoorts.⁸ "Edelgesteentes" is gemeneragtig as minerale beskou,⁹ maar of die woordomskrywing van edelgesteentes in die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 naas die gemeneragtige term daarvoor bestaanbaar was,¹⁰ is onseker, want dit wil voorkom

8. Uit die woordomskrywing van edelgesteentes is dit duidelik dat net diamante, robyne en saffiere "edelgesteentes" was. Geen verdere minerale is ooit deur die staatspresident as edelgesteentes geproklameer nie. Smaragde, tieroog en ander half-edelgesteentes het ook nie as edelmetale of aardolie gekwalifiseer nie en die enigste oorblywende hoofgroep minerale waaronder hulle dus nog kon val, was onedele minerale.

9. Sien Nel Conveyancing 402.

10. "Minerale" was gemeneragtig enige stof wat in die aardkors voorgekom het en wat, benewens die waarde wat aan die blote grootte of gewig daarvan geheg kon word, 'n waarde of nut van ekonomiese belang bo dié van die grond of water gehad het. Dit kon in 'n gegewe geval die grond of water self of sekere gedeeltes of verskyningsvorme daarvan insluit. Die gemenerag het nie onderskei tussen edelmetale en onedele minerale nie. Dit het slegs "metale" soos goud, silwer, koper en yster geken en alle sierstene is beskou as edelgesteentes. Tsv hierdie benamings is metale en edelgesteentes nogtans tesame met die res van alles wat nie blote grond of water was nie, insluitende sout, kalk, kalksteen, graniet, ens, eenvoudig

asof half-edelgesteentes gemeneregterlik ook as edelgesteentes beskou is onder die oorkoepelende term "minerale", en nie as "onedele minerale" nie.

3.2.2 Soorte grond¹¹

Die Wet op Mynregte 20 van 1967 het ook vir die ondervermelde hoofsoorte grond voorsiening gemaak, welke klassifikasie op die toepaslike mineraalreghouding ten opsigte daarvan gebaseer is.

3.2.2.1 Staatsgrond

Dit was grond ten opsigte waarvan die staat beide die grondeienaar en die (enigste) mineraalreghouer ten opsigte van die betrokke mineraal of minerale was.¹²

3.2.2.2 Vervreemde staatsgrond

Dit was grond wat nie aan die staat behoort het nie, maar ten opsigte waarvan al die regte op die betrokke mineraal of minerale vir die staat voorbehou is, dit wil sê, die staat was nie die grondeienaar nie, maar wel die blote mineraal-

(vervolg)

as "minerale" beskou.

11. Sien Franklin LAWSA Vol 18 18 - 20.

12. Dit het nie saak gemaak of die staat die grond en die mineraalregte onder dieselfde of aparte titels gehou het nie. Die staat kon dus óf die mineraalreghouer óf die blote grondeienaar en blote mineraalreghouer wees en kon al die grond en al die minerale kragtens verskillende titels hou. In a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 is staatsgrond omskryf as "by die toepassing van 'n bepaling met betrekking tot die voorkoms van of soek of prospekteer na of myn vir enige edelmetaal of onedele mineraal of aardolie op enige grond, grond wat nie deur 'n huurder gehou word nie en waarvan die eiendomsreg by die staat berus en ten opsigte waarvan die staat ook die houer is van die reg op daardie edelmetaal of onedele mineraal of op aardolie, na gelang van omstandighede". Sien verder Badenhorst Ontginning 158 - 159.

reghouer.¹³

3.2.2.3 Privaatgrond

Dit was grond waarvan die staat nie die houer van enige regte op die minerale daarin was nie. Alhoewel die staat die eienaar van die grond kon wees, was dit privaatrecht indien die staat nie 'n minerale reghouer was nie.¹⁴

3.2.2.4 Gepronkeerde grond

Alle grond wat nie gepronkeerde grond was nie, was onge-

13. In a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 is vervreemde staatsgrond omskryf as "by die toepassing van 'n bepaling met betrekking tot die voorkoms van of soek of prospekter na of myn vir enige edelmetaal of onedele mineraal of aardolie op enige grond, grond waarvan die eiendomsreg nie by die staat berus nie of wat, waar die eiendomsreg by die staat berus, deur 'n huurder gehou word, en in die titelbewys of huur waarvan die reg op daardie edelmetaal of onedele mineraal of op aardolie, na gelang van omstandighede, vir die staat voorbehou word". "Voorbehoud vir die Staat" is omskryf as "met betrekking tot die reg op edelmetale, onedele minerale of aardolie, volkome en onbeswaarde voorbehoud vir die staat van die reg op die betrokke edelmetale of onedele minerale of op aardolie, hetsy uitdruklik of stilswyend, maar nie ook die voorbehoud van 'n onverdeelde aandeel daarin nie ...". Huurder is omskryf as "met betrekking tot grond, iemand aan wie daardie grond kragtens 'n wetsbepaling op nedersetting toegeken is en wat die reg om bedoelde grond te koop, uitgeoefen het of geag word dit uit te geoefen het". Sien verder Badenhorst Ontginning 160 - 164, Rogoff v Andrews 1949 2 SA 57 (T), wat oor soortgelyke bepalings in voorafgaande wetgewing gegaan het, en Trans-Natal Steenkoolkorp Bpk v Lombaard 1988 3 SA 625 (A), wat in 6.2.2 bespreek word.

14. In a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 is "privaat grond" omskryf as "by die toepassing van enige bepaling met betrekking tot die voorkoms van of soek of prospekter na of myn vir enige edelmetaal of onedele mineraal of aardolie op enige grond, grond ten opsigte waarvan die staat nie die houer van die reg op daardie edelmetaal of onedele mineraal of op aardolie, na gelang van omstandighede, is nie, maar nie ook grond waarop artikel 16 betrekking het nie". Sien verder Badenhorst Ontginning 155 - 158.

geproklameerde grond.¹⁵ Geproklameerde grond kon verder "oop geproklameerde grond"¹⁶ of "geproklameerde grond gehou kragtens myntitel"¹⁷ wees, wat onderskeidelik beteken het dat

15. Sonder om in detail op die effek van proklamering uit te brei, kan net kortliks daarop gewys word dat dit ingehou het dat die grondeienaar van beheer oor die gebruik van gedeeltes van die oppervlak van sy grond ontnem is deur seteling daarvan in die staat, waarna die mynkommissaris dit beheer het by wyse van die toestaan van oppervlak-regpermitte (a 90) kragtens a 91 (myndoelindes) en a 92 (ander doeleindes) van die Wet op Mynregte 20 van 1967. Sien verder Kloof GMC Ltd v Mining Commissioner, Johannesburg 1981 4 SA 509 (T). "Geproklameerde grond" is in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 omskryf as "grond wat ingevolge artikel 39 tot 'n openbare delwery vir edelmetale of onedele minerale geproklameer is en nog aldus geproklameer is, of wat ingevolge die bepalings van artikel 40 geproklameerde grond is". A 39 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 het gehandel oor die proklamering van openbare delwerye en a 40 oor grond wat vir die doeleindes van die wet geproklameerde grond geag is. A 41 het bepaal dat die minister een van drie dinge tav geproklameerde grond kon doen: (1) dit aan die publiek oop verklaar vir die afpen van edelmetaal- en onedele mineraalkleims; (2) 'n huur toestaan van die alleenreg om sodanige grond te myn, of (3) met die toestemming van die volksraad 'n staatsmyn op die grond begin. "Ongeproklameerde grond" is in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 omskryf as "grond wat nie geproklameerde grond is nie".
16. Oop geproklameerde grond is in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 omskryf as "geproklameerde grond wat nie kragtens myntitel gehou word nie".
17. Wat eintlik hier gebeur het is dat grond, ten aansien waarvan 'n myntitel deur die staat verleen is, vir die doeleindes van die Wet op Mynregte 20 van 1967 geag is geproklameerde grond te wees, ongeag die feit dat sodanige proklamasie nie daadwerklik geskied het nie, terwyl inderdaad geproklameerde grond hierdie status gehad het ongeag of dit oop geproklameerde grond was, dit tot 'n openbare delwery geproklameer is of 'n myntitel ten aansien daarvan verleen is. "Myntitel" is in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 omskryf as "'n reg om te myn wat kragtens hierdie Wet toegeken of verkry is en enige ander reg om te myn wat kragtens 'n vorige wet toegeken of verkry is en by die inwerkingtreding van hierdie Wet bestaan, maar nie ook 'n reg om vir edelgesteentes te myn nie". Daar het 4 verskillende soorte myntitels bestaan, nl kleimlisensies, wat sedert 1872 deur 'n komitee gestig ingevolge Goudwet 1 van 1871 (T) verleen is, mynkoncessies, wat tussen 1875 en 1885 kragtens a 35 en 41 van Goudwet 6 van 1875 (T) en a 4 en 5 van Goudwet 1 van 1883 (T), verleen is, "mijnpachtbrie-

dit grond was wat tot 'n openbare delwery met betrekking tot die betrokke mineraal geproklameer is en grond wat aldus geproklameer is, maar ten opsigte waarvan die reg om te myn nog nie deur die staat toegeken is nie, of grond wat aldus geproklameer is, maar waar die reg om te myn wel al deur die staat aan iemand verleen is.

3.2.2.5 "Gemengde" grond

Dieselfde grond kon in verskillende kategorieë val met betrekking tot verskillende soorte minerale.¹⁸ Dit kon byvoorbeeld vervreemde staatsgrond wees ten opsigte van edelmetale, maar privaatchronnd ten opsigte van edelgesteentes en onedele minerale.¹⁹ Net so kon 'n sekere stuk grond staatsgrond wees met betrekking tot sekere spesifieke minerale, en privaatchronnd ten opsigte van die oorblywende minerale daarin.²⁰ Dieselfde vermenging kon egter nooit ten opsigte van staatsgrond en vervreemde staatsgrond bestaan nie, want die

(vervolg)

fen", wat kragtens a 18 van Goudwet 8 van 1885 (T) en opvolgende Goudwette tot by die inwerkingtreding van die Wet op Mynregte 20 van 1967 verleen is, en mynhure en mynkleins, wat ingevolge die Wet op Mynregte 20 van 1967 verleen is, wat elk die reg om te myn aan die houer daarvan verleen het. Sien Kaplan 1987 SALJ 283 283 - 296.

18. Streng gesproke in ooreenstemming met die vermelde wetgewing, het daar slegs die bogenoemde soorte grond bestaan, nl privaatchronnd, vervreemde staatsgrond en staatsgrond, maar by nadere ondersoek blyk dat daar "met verwysing na mineraalreghouding" 3 verdere soorte grond bestaan het, wat vir doelmatigheidsredes hierin onderskeidelik "gemengde" grond, "verdeelde" of "artikel 16"-grond en "swart" grond genoem word.
19. Sommige grond in die Kaapprovinsie is kragtens die Crock-proklamasie van 1813 aan die voorbehoud van die regte op goud, edelgesteentes en silwer vir die staat onderworpe, ten spyte daarvan dat dit dalk nie uit die grondtitel blyk nie, en was gevolglik, alhoewel die eiendomsreg van die grond in privaatchrone setel, vervreemde staatsgrond mbt genoemde minerale. Sien Union Govt v Pringle & Swiegers 1923 KPA 337.
20. Bv waar die staat die grondeienaar was, maar nie die houer van al die mineraalregte ten opsigte daarvan nie.

staat was óf die grondeienaar, óf nie.²¹

3.2.2.6 "Swart" grond

'n Verdere kategorie was grond ten opsigte waarvan die mine-raalregte gehou is deur die Suid-Afrikaanse Ontwikkelings-trust, gestig kragtens die Ontwikkelingstrust en Grond Wet 18 van 1936,²² of wat in trust gehou is vir 'n Swart stam of gemeenskap. Prospektering was nie moontlik sonder die toe-stemming van die minister van samewerking en ontwikkeling nie en die reg om te myn vir onedele minerale moes verkry word by die trust, wat in dieselfde posisie as 'n privaas mineraalreghouer was.²³

3.2.2.7 "Verdeelde" grond

Uit die omskrywing van "vervreemde staatsgrond" blyk dit dat 'n voorvereiste vir genoemde indeling was dat die staat al die regte op 'n sekere mineraal of minerale of alle minerale in die grond moes hou,²⁴ maar nie ook die grondeienaar moes wees nie. Dit was egter ook moontlik dat die staat slegs 'n

21. 'n Mens kon dus "privaatgrond/vervreemde staatsgrond"-en "privaatgrond/staatsgrond"-minerale kry, maar nooit "vervreemde staatsgrond/staatsgrond"-minerale nie.

22. Hierdie wet is herroep deur die Wet op die Afskaffing van Rasgebaseerde Grondreëlings 108 van 1991.

23. Sien a 23 van die Ontwikkelingstrust en Grond Wet 18 van 1936, alhoewel deur Proklamasie R228 van 1986, gedateer 24 Desember 1986, baie van hierdie regte gesetel is in die regerings van die verskillende onafhanklike nasionale state, wat nou wetgewing mag uitvaardig oor mynaangeleenthede onderworpe aan die goedkeuring van die RSA regering, hierdie aangeleenthede synde gelys in item 31Z op Skedule 1 tot die Nasionale State Grondwet 21 van 1971, soos ingevoeg deur Proklamasie R141 van 1986, gedateer 15 Augustus 1986.

24. Die mening word gehuldig dat hierdie vereiste ook mby staatsgrond gegeld het, want al was die staat ook die alleen-eienaar van die grond, sou dit "artikel 16" grond gewees het indien die staat nie al die regte op die spesifieke mineraal of minerale gehou het nie, maw indien die staat 'n mede-mineraalreghouer was.

onverdeelde²⁵ aandeel in die regte op die betrokke mineraal of minerale kon hou en hierdie gevalle het eiesoortige komplikasies tot gevolg gehad.²⁶

3.2.3 Prospekterregte

Soos reeds aangedui is, was statutêre magtiging vir die uitoefening van gemeneregtelike prospekterregte afhanklik van die betrokke soort mineraal en grond.

3.2.3.1 Ongeproklameerde staatsgrond

3.2.3.1.1 Edelmetale

Alvorens om magtiging vir prospektering op staatsgrond aansoek gedoen kon word, moes eers by die betrokke mynkommissaris vasgestel word of die spesifieke grond oop of geslote vir openbare prospektering was, want daar het verskillende reëls vir elke geval geld.²⁷

25. Volgens die woordskrywing van "aandeel" in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 beteken 'n aandeel m.b.t. grond en mineraalregte reeds 'n onverdeelde aandeel en is dit dus tautologies en onnodig om die woord "onverdeelde" i.v.m. registrasie van mineraalregte te gebruik.

26. Sien a 16 en 25(1)(f), gelees met a 25(2)(c), en a 32 van die Wet op Mynregte 20 van 1967. By privaatgrond het hierdie moontlikheid nie ter sprake gekom nie, want die staat was nie die mineraalreghouer nie en dit het nie vir die doeleindes van laasgenoemde indeling saak gemaak of die mineraalregte in die hande van een of meer privaat natuurlike en/of regspersone was nie. Van belang was dat die mineraalregte nie aan die staat moes behoort het nie.

27. Hier moes dus allereers tussen grond wat oop en grond wat geslote vir openbare prospektering was, onderskei word. Oop grond was alle ongeproklameerde staatsgrond wat nie geslote vir openbare prospektering was nie. Geslote grond was staatsgrond wat (a) verhuur met die opsie om dit te koop kragtens enige wet betreffende grondvestiging is, (b) gebruik of voorbehoud vir staats- of openbare doeleindes is, (c) gesluit vir openbare prospektering kragtens die bepalings (bv a 10) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 of enige voorafgaande wetgewing is, (d) ingesluit in die eerste skedule van die

Waar die grond vir openbare prospektering oopgestel was, moes 'n voornemende prospekteerder eers 'n prospekteerpermit by die betrokke mynkommissaris verkry,²⁸ wat die prospekteerder gemagtig het om prospekteergebiede op die grond af te pen.²⁹

Indien die grond nie vir openbare prospektering oop was nie, moes die prospekteerder 'n prospekteerhuur³⁰ by die minister kry.³¹

(vervolg)

Wet op Mynregte 20 van 1967 is, of (e) geleë in enige selfregerende "swart" gebied was. Sien a 7(2)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

28. Sien a 7, 8 en 9 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.
29. In a 8 en 9 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 was daar uitvoerige bepalings oor die afpen van prospekteergebiede deur die houters van prospekteerpermitte, die maksimum aantal prospekteergebiede wat gehou kon word en die hernuwing, oordrag en verval van prospekteerpermitte. Die mening word gehuldig dat by nie-nakoming van enige van hierdie bepalings, die mynkommissaris op gesag van Barnard v Mining Commissioner, Pretoria 1965 4 SA 79 (T), 'n saak wat gehandel het oor soortgelyke bepalings in die Precious and Base Metals Act 35 van 1908 (T), die diskresie sou hê om 'n reg op 'n prospekteergebied verbeurd te verklaar en die gebied vir openbare afpenning oop te stel.
30. 'n Prospekteerhuur het ook van 'n prospekteerpermit verskil deurdat 'n prospekteerhuur vir die betaling van huur deur die huurder aan die staat voorsiening gemaak het, terwyl die enigste betaling tov 'n prospekteerpermit die R2,00 was, wat vir die uitreiking en elke hernuwing daarvan betaal moes word.
31. Sien a 13 van die Wet op Mynregte 20 van 1967. Die minister kon eers tenders aanvra voordat hy die huurkontrak aangaan, maar was nie verplig om dit te doen nie. Verder sou enige tenderaars hom moes oortuig dat hulle genoegsame finansiële middele vir behoorlike prospektering tot hul beskikking gehad het. Die minister sou 'n huur bepaal wat deur die huurder betaal moes word en die huurkontrak kon verder vir 'n wye verskeidenheid bedinge en voorwaardes voorsiening maak, soos die betaling van vergoeding deur die prospekteerder vir enige skade tydens prospektering aan die grondoppervlak en ooste of ander verbeterings op die grond aangerig. Sien a 13(2) (a)(ii) van die Wet op Mynregte 20 van 1967. Die regte en verpligtinge wat ingevolge 'n prospekteerhuurkontrak verleen is, kon gesedeer word, wat tot gevolg kon hê dat die persoon wat in die kontrak as die huurder beskryf is en die houer van die regte wat daarkragtens verleen is,

3.2.3.1.2 Onedele minerale

Presies dieselfde as in die geval van edelmetale op staatsgrond het hier gegeld, naamlik dat, waar die grond vir openbare prospektering oopgestel was, die prospekteeërder om 'n prospekteeërpermit by die mynkommissaris aansoek moes doen en dat, waar die grond nie aldus oopgestel was nie, hy om 'n prospekteeërhur by die minister aansoek moes doen.

3.2.3.1.3 Aardolie

Net soos in die geval van edelmetale en onedele minerale op geslote grond,³² moes die voornemende prospekteeërder by die minister om 'n prospekteeërhur aansoek doen,³³ maar in die praktyk is prospekteeërhure slegs aan Soekor uitgereik en hierdie statutêre liggaam het dan onderhure aan ander prospekteeërs verleen.³⁴

3.2.3.1.4 Edelgesteentes

In die geval van prospektering vir edelgesteentes kon enigiemand by die minister om 'n prospekteeërhur aansoek doen.³⁵

(vervolg)

- 32. nie noodwendig dieselfde persoon was nie.
- 33. Welke onderskeid nie in die geval van aardolie van toepassing was nie.
- 34. Sien a 14 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.
- 35. Wat daarop dui dat die reg deel- en oordraagbaar was.
- 35. Die aansoeker moes die minister oortuig dat sy prospekteeskema bevredigend was en dat hy die finansiële middele gehad het om dit deur te voer. Sien a 4 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964. Die huurkontrak kon vir 'n wye verskeidenheid verbandhoudende aangeleenthede voorsiening maak. Sien a 4(2) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964. Die minister kon bv bepaal dat 'n gedeelte van die opbrengs van enige edelgesteentes gevind tydens prospektering aan die staat betaal moes word. Sien a 4(2)(b), gelees met a 9(5), van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964. Sien verder Ondombo Beleggings (Edms) Bpk v Minister of Mineral & Energy Affairs 1991 4 SA 718, waarin beslis is dat 'n prospekteeërhur wat kragtens a 4 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 verleen is, 'n konsensuele ooreenkoms was wat

3.2.3.2 Ongeproklameerde vervreemde staatsgrond

Hierdie aangeleentheid word in 4.3 behandel en word hier slegs kortliks opgesom.³⁶

3.2.3.2.1 Edelmetale³⁷

Die betrokke soort "prospekteerkontrak" staan bekend as 'n "benoemingsooreenkoms", wat omskryf kan word as:

'n Notariële akte waarby 'n eienaar van grond aan wie 'n prospekteerlisensie uitgereik is aan sy benoemde die reg verleen om te prospekteer na enige edelmetaal of onedele mineraal waarop die reg ten opsigte van daardie grond vir die staat voorbehou is, tesame met die reg om 'n mynhuur oor die grond as benoemde van die eienaar ingevolge artikel 25(1)(c) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 te verkry.

Benoemingsooreenkomste verleen volgens bostaande woordomskrywing³⁸ aan 'n prospekteerder, oftewel "benoemingsoor-

(vervolg)

kragtens a 4(1) verleen is, dat a 4(2) bloot gerieflikheidshalwe die huur waarna in a 4(1) verwys is, afsonderlik omskryf het en dat die bepalings van a 4(2) (a) verpligtend was, met die gevolg dat 'n "huur" wat nie sodanige bepalings bevat het nie, nie die verlening van 'n prospekteerhuur daargestel het nie. Die vasstelling van bepalings kragtens a 4(2) was dus nie 'n afsonderlike proses by die verlening van 'n prospekteerhuur kragtens a 4(1) nie en 'n "huur" wat nie ab initio sodanige bepalings bevat het nie, was nietig.

36. Sien intussen Trans-Natal Steenkoolkorp Bpk v Lombaard 1988 3 SA 625 (A).

37. Sien ook 3.2.3.2.2 hieronder.

38. Sien a 19(1) van die Wet op Mynregte 20 van 1967, gelees met a 12(1) daarvan. Soos in 4.3 aangetoon word, word benoemingsooreenkomste in die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 omskryf met verwysing na die Wet op Mynregte 20 van 1967 en die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 en geeneen van hierdie wette het "woordomskrywings" van benoemingsooreenkomste bevat nie. Daar bestaan egter min twyfel oor wat die begrip behels het.

eenkomshouer", die reg om na verkryging van 'n prospekteeerlisensie op ongeproklameerde vervreemde staatsgrond na edelmetale³⁹ te prospekteeer.⁴⁰

3.2.3.2.2 Onedele minerale

Die bepalings van die Wet op Mynregte 20 van 1967⁴¹ was van toepassing op beide edelmetale en onedele minerale. Alles wat hierbo en in hoofstuk 4 oor benoemingsooreenkomste gesê word, het gevolglik ook hier betrekking. Die minister kon dus, indien ontginbare onedele minerale as gevolg van prospektering kragtens 'n prospekteeerlisensie⁴² op ongeproklameerde vervreemde staatsgrond ontdek is, op grond daarvan 'n mynhuur op aansoek aan die eienaar of huurder van die grond of aan die houer van 'n geregistreeerde benoemingsooreenkoms ten opsigte van die grond toeken.⁴³ Indien daar 'n bepaling tot die teendeel in die eienaar se titelakte of die huurder se kontrak was, as die grond van die werking van bovermelde wetsbepalings uitgesluit is of as die eienaar of huurder nie van sy reg om te prospekteeer gebruik gemaak het nie, kon die minister aan iemand anders 'n prospekteeerhuur op tender of andersins toeken.⁴⁴

Van belang is dat die ooreenkoms waarkragtens prospekteeerregte op ongeproklameerde vervreemde staatsgrond verkry is

³⁹. Sien ook "onedele minerale" in 3.2.3.2.2 hieronder.

⁴⁰. Onderhewig aan die uitreiking van 'n prospekteeerlisensie tov die grond. Sien Rogoff v Andrews 1949 2 SA 57 (T).

⁴¹. Vgl a 12, 13, 15 en 19, 25(1)(c) en (d), 25(2)(b) en (c), die voorbehoudsbepaling by a 25(2) en a 25(5)(d), asook a 28, 29 en 31 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

⁴². Sien Rogoff v Andrews 1949 2 SA 57 (T).

⁴³. Sien a 12, 19, 25(1)(c) en 25(2)(b) en die voorbehoudsbepaling by a 25(2) van die Wet op Mynregte 20 van 1967. Sien ook Trans-Natal Steenkoolkorp Bpk v Lombaard 1988 3 SA 625 (A).

⁴⁴. Sien a 12, 13, 15, 25(1)(d) en 25(2)(c) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

deur statuut gereël en 'n benoemingsooreenkoms genoem is.

3.2.3.2.3 Aardolie

Geen benoemingsooreenkoms kon die reg om vir aardolie te prospekteer omvat nie, want hierdie reg, asook die regte om daarvoor te myn en daarvoor te beskik, is vir die staat voorbehou⁴⁵ en gevolglik geld wat hierbo met betrekking tot die ontginning van aardolie op ongeproklameerde staatsgrond gesê is, ook hier, naamlik dat prospekteerrechte by wyse van prospekteerhure by die staat verkry moes word.⁴⁶

3.2.3.2.4 Edelgesteentes

Edelmetale en onedele minerale kon in dieselfde benoemingsooreenkoms behandel word, maar edelgesteentes moes by wyse van afsonderlike ooreenkomste hanteer word omdat 'n aparte wet, die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964,⁴⁷ daarvoor voorsiening gemaak het. Behalwe vir die verskille⁴⁸ waarop in hoofstuk 4 gewys word, waarvan die belangrikste is dat die uitreiking van 'n prospekteerpermit⁴⁹ 'n voorvereiste vir

⁴⁵. Kragtens a 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

⁴⁶. Kragtens a 14 van die Wet op Mynregte 20 van 1967. Die mineraalreghouer en die grondeienaar het geen voorkeursreg gehad om sodanige huur te verkry nie. In die praktyk is, soos reeds hierbo gesê is, prospekteerhure verleen aan die statutêre liggaam Soekor, wat onderhure aan aansoekers verleen het.

⁴⁷. Sien a 8 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964, gelees met a 5(1) daarvan.

⁴⁸. In hierdie geval kan benoemingsooreenkomste omskryf word as verlening deur 'n eienaar van ongeproklameerde vervreemde staatsgrond van die alleenreg om na edelgesteentes op sy grond te prospekteer aan sy benoemde, met of sonder die reg om oordrag te neem van die eienaarsertifikaat waarop die eienaar geregtig kon word agv die ontdekking van edelgesteentes weens sodanige prospektering, dmv 'n notariële akte wat in die mynbriewekantoor geregistreer kan word.

⁴⁹. En nie 'n prospekteerlisensie soos in die geval van edelmetale en onedele minerale nie. Hierdie prospekteerpermit is deur 'n mynkommissaris kragtens a 5 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 uitgereik.

prospektering was, is die meeste van wat hierbo oor benoemingssooreenkomste gesê is ook hier van toepassing.

3.2.3.3 Ongeproklameerde privaatregrond

3.2.3.3.1 Edelmetale

Die reg om na edelmetale te prospekter het in die mineraalreghouer gesetel⁵⁰ en hy kon dit by wyse van 'n prospekterkontrak aan iemand anders verleen.⁵¹

'n Mynkommissaris moes⁵² aan die houer van die regte op edelmetale op ongeproklameerde privaatregrond of aan iemand wat deur sodanige houer daartoe gemagtig is⁵³ 'n prospekterpermit⁵⁴ met betrekking tot die betrokke edelmetale uitreik⁵⁵ alvorens prospektering daarvoor kon plaasvind.

3.2.3.3.2 Onedele minerale⁵⁶

Die reg om na onedele minerale te prospekter het oor die algemeen⁵⁷ by die mineraalreghouer berus,⁵⁸ ongeag of hy die

50. Sien die woordomsnywing van "houer" in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

51. Al is dit nie uitdruklik aldus in a 2 bepaal nie, was dit die enigste moontlike afleiding uit die opskrif van hierdie artikel, gelees met a 2(1)(b) en die woordomsnywings van "prospekteer", "myn" en "houer" in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967, asook die woordomsnywings wat hierbo aangehaal is.

52. Onderworpe aan sekere uitsonderings. Sien bv a 7(3) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

53. Ingevolge a 4(a)(v) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 kon die mineraalreghouer dmv skriftelike toestemming 'n ander persoon magtig om te prospekter. Hierdie persoon moes ook in besit van 'n prospekterpermit wees.

54. Sien a 7(2) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

55. Dit het egter nie gegeld vir ongeproklameerde grond bedoel in a 23 van die Ontwikkelingswet en Grond Wet 18 van 1936, wat oop was vir openbare prospektering, nie.

56. Onderstaande is ook van toepassing op die "vrygestelde" edelgesteentes in die Kaapprovinsie en die OVS. Sien a 3 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

57. Onderworpe aan die bepalings van verbandhoudende wetgewing soos bv die Wet op Kernenergie 92 van 1982, die Wet

grondeienaar of die houer van afgeskeide mineraalregte was.⁵⁹ Geen magtiging om self of deur iemand anders sy prospekterregte uit te oefen is gevolglik deur 'n mineraalreghouer, hetsy dit 'n grondeienaar of blote mineraalreghouer was, van owerheidsweë benodig nie. Wanneer 'n mineraalreghouer aan iemand anders die reg om vir die minerale te prospekter verleen het, is sodanige verlening normaalweg in 'n prospekteerkontrak beliggaam.

Dit het die mineraalreghouer dus vrygestaan om vir onedele minerale⁶⁰ te prospekter sonder om eers statutêre magtiging daarvoor te verkry.⁶¹ Die verhouding tussen die mineraalreghouer en die eienaar van die grond waarop geprospekter sou word,⁶² is hoofsaaklik deur die beginsels van die privaatregh beheer. Alhoewel dit dus in wese 'n privaat kontrak was, was daar tog sekere statutêre vereistes waaraan voldoen moes word alvorens die prospekteerkontrak registreerbaar was.⁶³

3.2.3.3.3 Aardolie

Wat hierbo oor prospektering na aardolie op staatsgrond en vervreemde staatsgrond gesê is, geld ook hier, naamlik dat die regte om te prospekter na, te myn vir en te handel met aardolie vir die staat voorbehou is en dat voornemende prospekteerders via Soekor kragtens artikel 14 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 'n prospekteerhuur by die minister moes verkry.

(vervolg)

op die Beheer van Tieroog 77 van 1977 en die Wet op Steenkool 32 van 1983.

58. Sien a 2(1)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

59. Sien die woordskrywing van "houer" in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

60. Uitsluitende bronmateriaal.

61. Sien a 2(1)(b), gelees met a 2(2), van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

62. Waar die mineraalregte van die grondeiendomsreg afgeskei is.

63. Wat in hfst 4 behandel word.

3.2.3.3.4 Edelgesteentes

Net soos in die geval van edelmetale, het die reg om na edelgesteentes te prospekter in die mineraalreghouer gesetel, ongeag of hy die grondeienaar of die houer van afgeskeide regte op edelgesteentes was.⁶⁴ Die reg om vir edelgesteentes te myn en daarvoor te beskik het by die staat berus.⁶⁵

Die houer van die regte op edelgesteentes of iemand wat deur hom daartoe gemagtig is, kon daarvoor prospekter nadat die prospekterder 'n prospekterpermit van die betrokke mynkommissaris verkry het.⁶⁶ Die mynkommissaris sou bewys van mineraalreghouding ten opsigte van die edelgesteentes vereis of, waar die prospektering deur iemand anders as die mineraalreghouer gedoen sou word, bewys dat hy die mineraalreghouer se skriftelike toestemming daarvoor het.⁶⁷

Die prospekterder was geregtig op die opbrengs van alle edelgesteentes wat tydens prospektering gevind is,⁶⁸ maar

64. Sodanige mineraalreghouer kon eweneens die reg om na edelmetale te prospekter by wyse van 'n prospekterkontrak aan iemand anders verleen.

65. Sien a 2 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964. Die reg om vir edelgesteentes te myn kon dus nie by wyse van 'n mineraalhuurkontrak deur die grondeienaar of blote mineraalreghouer aan 'n myner verleen word nie. Al het die kontrak in Elandskloof Trust v Emjeff (Pty) Ltd 1988 2 SA 50 (T), waarin beslis is dat die woorde in die prospekterkontrak betrekking gehad het op die ontginning van minerale en nie slegs prospektering daarna nie, ook aan die vereistes van a 3 van die Algemene Regswyzigingswet 50 van 1956 voldoen, kon 'n geldige mineraalhuurkontrak in elk geval nie tussen die grondeienaar en die myner gesluit word nie aangesien die reg om edelgesteentes te ontgin vir die staat voorbehou is en mineraalhure slegs tov edelmetale op ongeproklameerde privaatgrond verleen kon word. Sien ook 3.2.4.3, 4.2.11 en 4.5.1.

66. Sien a 6(1) en (2) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

67. Sien a 6(3) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

68. Kragtens a 9(5) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

daar kon ook anders ooreengekom word (byvoorbeeld by wyse van tantième) in die prospekteerkontrak. Behalwe vir die kleimstelsel, was daar verder voorsiening vir die minister om met betrekking tot alluviale edelgesteentes prospekteer- en delfooreenkoms toe te ken aan die houer van die regte op edelgesteentes of sy gemagtigde.⁶⁹

Die verlener van 'n prospekteerkontrak moes dus voorsiening maak dat, tensy die prospekteerder die opsie⁷⁰ uitgeoefen het, hy nie geregtig gebly het op enige ontdekkersertifikaat of die behoud van enige prospekteer- en delfooreenkoms nie. Die prospekteerder behoort weer te voorsien het dat hy na sessie van die regte op edelgesteentes ook geregtig was op die eienaarsertifikaat, enige bestaande prospekteer- en delfooreenkoms en, behalwe waar die sedent 'n blote mine-raalreghouer was, op sessie van die regte van die grondei-naar op lisensiegelde of oppervlakhuur.⁷¹

3.2.3.4 Geproklameerde grond

Oor die algemeen is geen openbare prospektering op geprokla-meerde grond toegelaat nie.⁷² Die effek van proklamasie was dat, afgesien van sekere uitsonderings, alle eienaarsregte op die grond opgeskort en in die staat gesetel is.⁷³ Prokla-masie het slegs plaasgevind nadat daar met 'n redelike mate van sekerheid bepaal is dat minerale wel in winsgewend ont-

69. Sien a 20 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

70. Sien 4.2.8.

71. Wat betaalbaar kon word kragtens a 45 of 52 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

72. Behalwe vir iemand wat by die inwerkingtreding van die Wet op Mynregte 20 van 1967 die reg gehad het om te prospekteer op enige prospekteergebied wat regtens deur hom gehou is. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 80.

73. Sien Neebe v Registrar of Mining Titles 1902 TS 65 op 85, Botha v Rustenburg Platinum Mines Ltd 1983 PH M20 (T) en West Driefontein GMC Ltd v Brink 1963 1 SA 304 op 307. Sien verder Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 39 - 44.

ginbare hoeveelhede in die grond voorkom, met ander woorde, nadat prospektering reeds plaasgevind het. Dit was egter heel denkbaar dat daar as gevolg van tegnologiese en kommersiële ontwikkeling met verbeterde prospekteertegnieke mineraalneerslae ontdek kon word waaroor daar nie voorheen inligting of waarvoor daar nie voorheen 'n aanvraag was nie. Om hierdie rede is prospektering op geproklameerde grond nie heeltemal verbied nie en dit sou eintlik meer korrek wees om te sê dat normale prospekteerkontrakte, -permitte, -hure en -lisensies en benoemingssooreenkomste net nie ten opsigte van geproklameerde grond aangegaan en/of uitgereik kon word nie. Mynaktiwiteite kon wel op geproklameerde grond plaasvind en prospektering het dus slegs op 'n ander grondslag geskied, naamlik onder die vaandel van mynregte.

3.2.3.5 "Gemengde" grond

Die vereistes wat hierbo uiteengesit is, het ten opsigte van elke onderdeel van die vermenging gegeld. Waar iemand byvoorbeeld na "privaatgrond"-edelmetale en na "vervreemde staatsgrond"-onedele minerale op dieselfde grond wou prospekteer, moes hy in eersgenoemde geval aan die vereistes wat in 3.2.3.2.1 vermeld is en in laasgenoemde geval aan die vereistes wat in 3.2.3.2.2 vermeld is, voldoen.

3.2.3.6 "Swart" grond

Artikel 7(2)(c) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 het vir die uitreiking van prospekteerpermitte vir prospektering na edelmetale en onedele minerale voorsiening gemaak. Daarbenewens moes ministeriële toestemming kragtens artikel 7(3)(d) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 ook verkry word. Vir prospektering na aardolie moes 'n prospekteerhuur kragtens artikel 14 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 verkry word. Die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 het geen spesifieke voorsiening vir hierdie gevalle gemaak nie en, aangesien die Trust in dieselfde posisie as 'n privaat mineraalreghouer

was, word aan die hand gedoen dat prospektering na edelgesteentes deur die verkryging van 'n prospekteeërpermit voorafgegaan sou moes word.

3.2.3.7 "Verdeelde" grond

Die laaste kategorie grond wat hier behandel word is die uitsonderlike geval waar die mineraalregte in (onverdeelde) aandele deur die staat en iemand anders gehou is.

Daar is reeds genoem dat die vereiste vir klassifikasie as vervreemde staatsgrond was dat die staat al die regte op 'n sekere mineraal of minerale moes hou en dat, as die staat net die regte op sekere minerale gehou het, dit 'n ander soort grond ten opsigte van die oorblywende minerale daarin kon wees. In 3.2.2.6 is aangedui dat dit wel moontlik is dat die staat mineraalregte saam met 'n ander persoon in aandele kan hou. Artikel 16 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 het bepaal dat daar nie vir sodanige "verdeelde" edelmetale of onedele minerale geprospekteeër kon word anders as kragtens 'n prospekteeërhuur wat deur die minister aan of met die skriftelike toestemming van sodanige mede-mineraalreghouer toegeken is⁷⁴ op die bedinge en voorwaardes waarop onderling tussen die minister en die mede-mineraalreghouer ooreengekom is nie. Die privaat aandeelhouer het 'n voorkeursreg gehad om die prospekteeërhuur te bekom en dit kon slegs met sy medewerking aan iemand anders verleen word as hy nie self daarvan gebruik gemaak het nie.⁷⁵

⁷⁴. Volgens Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 36 en 40 wil dit voorkom asof die prospekteeërhuur slegs aan die mede-mineraalreghouer toegeken kon word en dat slegs hierdie natuurlike of regspersoon kragtens a 25(1)(f) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 vir toekenning van 'n mynhuur deur die minister gekwalifiseer het.

⁷⁵. Dit was ook moontlik dat die mede-mineraalreghouer die prospekteeërhuur self kon bekom om dit daarna aan iemand anders te sedgeer.

Die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 het ook geen spesifieke voorsiening vir hierdie gevalle gemaak nie. 'n Voornemende prospekteeërder sou dus op die gemeneregtlike regte van 'n mede-mineraalreghouer moes steun en vergoeding aan die ander aandeelhouders in die regte op edelgesteentes moes betaal vir hul toestemming tot die uitreiking van 'n prospekteeërpermit aan hom.⁷⁶

Vir prospektering na aardolie moes 'n prospekteeërhuur kragtens artikel 14 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 verkry word.

3.2.4 Mynregte⁷⁷

Die verlening van magtiging om te myn is meestal vermag deur die verkryging van 'n mynhuur⁷⁸ by die minister.⁷⁹ Die vraag "Wie mag myn?" kon ook slegs met verwysing na die verskillende kategorieë grond en minerale beantwoord word.

3.2.4.1 Ongeproklameerde staatsgrond

3.2.4.1.1 Edelmetale

3.2.4.1.1.1 Oop vir openbare prospektering

Die houer van 'n prospekteeërpermit wat kragtens artikel 7 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 uitgereik is, kon om 'n mynhuur vir sy prospekteeërgebied aansoek doen.⁸⁰ Hy moes dit

⁷⁶. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws Hfst V en Erasmus v Afrikander Pty Mines Ltd 1976 1 SA 950 (W).

⁷⁷. Alhoewel dit hierin hoofsaaklik oor prospekteeërregte gaan, omvat mynregte ook die bevoegdheid om te prospekteeër vir die mineraal of minerale ten opsigte waarvan die mynreg verleen is. Sien West Witwatersrand Areas Ltd v Roos 1936 AA 62.

⁷⁸. Behalwe in die geval van onedele minerale op ongeproklameerde privaatgrond, in welke geval dit normaalweg dmv mineraalhure bewerkstellig is.

⁷⁹. Sien a 25(1) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

⁸⁰. Sien a 25(1)(b), gelees met a 25(2)(c), van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

kry voor hy kon begin myn en moes aan sekere statutêre voor- skrifte voldoen.⁸¹

3.2.4.1.1.2 Geslote vir openbare prospektering

Die houer van 'n prospekterhuur⁸² toegestaan kragtens artikel 13 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 kon, nadat hy aan sekere statutêre vereistes voldoen het,⁸³ by die minis- ter om 'n mynhuur aansoek doen⁸⁴ en die minister het die mynverhurationsraad⁸⁵ oor die aansoek geraadpleeg.⁸⁶

3.2.4.1.2 Onedele minerale

Ook hier is die verlening van 'n prospekterpermit of pros- pekterhuur by die ontdekking van ontginbare onedele mine- rale deur 'n aansoek om 'n mynhuur gevolg.⁸⁷

3.2.4.1.3 Aardolie

Na die ontdekking van aardolie as gevolg van prospektering ingevolge 'n prospekterhuur uitgereik kragtens artikel 14

81. Sien a 27 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

82. Sien Ondombo Beleggings (Edms) Bpk v Minister of Mine- ral & Energy Affairs 1989 4 SA 309 (T).

83. Sien a 25(1)(d), gelees met a 25(2)(c), van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

84. Sien verder a 29 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

85. Sien a 5 van die Wet op Mynregte 20 van 1967. Die myn- verhurationsraad het nie net 'n rol gespeel by die uit- reiking van mynhure nie, maar is ook deur die minister oor die aangaan van prospekterhure geraadpleeg. Sien bv a 14(2) en (4) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

86. Hieronder word aangetoon dat die grond wat kragtens die myntitel gehou word telkens by die toestaan van die myn- reg, indien nie reeds geproklameer nie, ten minste daar- vandaan geag is geproklameer te wees.

87. Aangesien hierdie regte uiteraard deur die staat toege- ken is, is die prospekter- en mynhuurkontrakte wat ver- leen is mbt staatsgrond opgestel deur beamptes van die departement van mineraal- en energiesake en is dit bloot deur 'n praktiserende notaris verly en vir registrasie in die mynbriewekantoor ingedien.

van die Wet op Mynregte 20 van 1967, kon die minister op aansoek aan die prospekterder 'n mynhuur toeken.⁸⁸

3.2.4.1.4 Edelgesteentes

Na die ontdekking van edelgesteentes kragtens 'n prospekterhuur wat ingevolge artikel 4 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 toegeken is, was die prospekterder geregtig op 'n ontdekkersertifikaat,⁸⁹ en die huurder⁹⁰ op 'n mynhuur.⁹¹ Die houer van die ontdekkersertifikaat was verder daarop geregtig om 'n myn op die grond te ontgin.⁹² Die prospekterder kon in die geval van geringe edelgesteente-afsettings 'n vergunning om te delf kragtens artikel 13A van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 verkry.⁹³

3.2.4.2 Ongeproklameerde vervreemde staatsgrond

3.2.4.2.1 Edelmetale

Slegs die eienaar of huurder van ongeproklameerde vervreemde staatsgrond of die houer van 'n geregistreerde benoemings-

88. Kragtens a 25(1)(g), gelees met a 25(2)(c), (4)(a), (5)(e) en (6)(a)(i), en a 30 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

89. Deur die betrokke mynkommissaris kragtens a 13 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 uitgereik.

90. Wat ook die prospekterder kon wees.

91. Sien a 21 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

92. Kragtens a 68(1)(a) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

93. Soos in 4.2.18 aangedui word, is hierdie bepaling in 1982 ingevoeg ten einde die beperkings uitgewys in The Monastery DMC (Pty) Ltd v Schimper 1983 3 SA 538 (O) te bowe te kom. In hierdie saak het daar 'n mineraalhuurkontrak oor 'n gedeelte van 'n plaas bestaan. Die houer daarvan het op 'n "buite-statutêre" ministeriële vergunning, waarin vermeld is dat proklamasie van die gebied as 'n myn kragtens a 63 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 nie geregverdig was nie, staat gemaak om sy mynbouaktiwiteite oor die res van die plaas uit te brei deur uitskot daarop te gooi. Die hof het beslis (op 549E) dat die vergunning onwettig en nietig was. Sien ook 3.3.4.5.

ooreenkoms kon ten opsigte van die grond om 'n mynhuur vir edelmetale aansoek doen.⁹⁴

3.2.4.2.2 Onedele minerale

Slegs die eienaar of huurder van ongeproklameerde vervreemde staatsgrond of die houer van 'n geregistreerde benoemings-ooreenkoms kon ten opsigte van die grond om 'n mynhuur vir onedele minerale aansoek doen.⁹⁵

3.2.4.2.3 Aardolie

Die ontdekking van aardolie ingevolge prospekterhure⁹⁶ is gevolg deur die verlening van mynhure aan die prospekterders deur die minister.⁹⁷

3.2.4.2.4 Edelgesteentes

Die prospekterder en die eienaar of huurder⁹⁸ was na die ontdekking van edelgesteentes ten gevolge van prospektering ooreenkomstig 'n prospekterpermit wat kragtens artikel 5 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 uitgereik is, onderskeidelik geregtig op 'n ontdekkerssertifikaat⁹⁹ en 'n eenaarsertifikaat.¹⁰⁰ Die houer van die eenaarsertifikaat was verder daarop geregtig om 'n myn op die grond te be-

94. Sien a 25(1)(c), gelees met a 25(2) en (5)(d), van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

95. Sien a 25(1)(c), gelees met a 25(2) en (5)(d), van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

96. Uitgereik kragtens a 14 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

97. Kragtens a 25(1)(g), gelees met a 25(2)(c), (4)(a), (5)(e) en (6)(a)(i), en a 30 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

98. Die eienaar of huurder kon ook self hul prospektering doen en was nie verplig om iemand anders by wyse van 'n benoemingsooreenkoms daartoe te magtig nie.

99. Kragtens a 13 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

100. Kragtens a 17 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

gin.¹⁰¹ Daarbenewens kon die minister met die eienaar¹⁰² van vervreemde staatsgrond 'n prospekter- en delfooreenkoms aangaan, volgens die voorskrifte waarvan daar dan vir edelgesteentes geprospekter en gemyn moes word.¹⁰³ Die prospekterder kon in die geval van geringe edelgesteente-afsettings 'n vergunning om te delf kragtens artikel 13A van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 verkry.¹⁰⁴

3.2.4.3 Ongeproklameerde privaatgrond

Die vereistes het afgehang van die soort mineraal wat gemyn sou word.

3.2.4.3.1 Edelmetale

Die reg om vir edelmetale te myn en daarvoor te beskik het by die staat berus¹⁰⁵ en indien ontginbare edelmetale as gevolg van prospektering ontdek is, moes daar eers by die staat om 'n mynhuur aansoek gedoen word alvorens ontginning van die minerale 'n aanvang kon neem. Alhoewel die regte op die edelmetale gevolglik deur iemand anders as die staat gehou kon word, is die reg om daarvoor te myn statutêr vir die staat voorbehou. Verder kon slegs die mineraalreghouer op aansoek 'n mynhuur by die minister kry en sodanige mynhuur is alleenlik aan die houer van die regte op die edelmetale toegeken,¹⁰⁶ ongeag of hy 'n grondeienaar of 'n blote mineraalreghouer was, en selfs al het hy iemand anders by wyse van 'n prospekterkontrak gemagtig om te prospekter en in

¹⁰¹. Kragtens a 68(1)(b) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

¹⁰². En nie die huurder nie.

¹⁰³. Sien a 20 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

¹⁰⁴. Soos in 4.2.18 aangedui word, is hierdie bepaling in 1982 ingevoeg ten einde die beperkings uitgewys in The Monastery DMC (Pty) Ltd v Schimper 1983 3 SA 538 (O) te bowe te kom. Sien ook 3.2.4.1.4 en 3.3.4.5.

¹⁰⁵. Sien a 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

¹⁰⁶. Sien a 25(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

die naam om 'n mynhuur aansoek te doen.¹⁰⁷

3.2.4.3.2 Onedele minerale¹⁰⁸

Die regte om na onedele minerale te prospektee, dit te myn en daaroor te beskik, het oor die algemeen¹⁰⁹ by die houer van die regte op onedele minerale berus,¹¹⁰ ongeag of hy die grondeienaar of die houer van afgeskeide (blote) mineraalregte was.¹¹¹ Die mineraalreghouer, hetsy dit die grondeienaar of die houer van afgeskeide mineraalregte was, het gevolglik geen magtiging van owerheidsweë benodig om die bovermelde regte self of deur 'n prospekteeër uit te oefen nie,¹¹² dit wil sê, om na die onedele minerale te prospektee, dit te myn¹¹³ of daaroor te beskik nie. Die reg om te

¹⁰⁷. Sien a 25(1)(a), gelees met a 25(2)(a) en a 7(2)(c), van die Wet op Mynregte 20 van 1967. As die prospekteeër dus die mynhuur aan homself uitgereik wou kry, moes die mineraalregte eers aan hom gesedeer word voordat hy om die mynhuur aansoek kon doen.

¹⁰⁸. Sover dit bronmateriaal aanbetref het, is skriftelike ministeriële toestemming benodig aangesien die veiligheid van die staat betrokke was. Sien a 5 van die Wet op Kernenergie 92 van 1982, gelees met a 2(2) van die Wet op Mynregte 20 van 1967. Toestemming was nie nodig waar dit gemyn is tesame met die wettige ontginning van edelgesteentes, edelmetale of onedele minerale kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967, die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 of die gemenerereg nie. Sien a 5(3) van die Wet op Kernenergie 92 van 1982.

¹⁰⁹. Onderworpe aan die bepalings van verbandhoudende wetgewing soos bv die Wet op Kernenergie 92 van 1982, die Wet op die Beheer van Tieroog 77 van 1977 en die Wet op Steenkool 32 van 1983.

¹¹⁰. Sien a 2(1)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

¹¹¹. Sien die woordomskrywing van "houer" in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

¹¹². Sien a 2(1)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

¹¹³. Slegs die reg om te myn is vir die mineraalreghouer voorbehou en dit was nie afhanklik van toestemming van die staat nie; die mynaktiwiteite self moes egter steeds onderhewig aan die beheer en toesig van die staatsmyningenieur en die myninspekteurs en in ooreenstemming met die toepaslike statutêre maatreëls, soos vervat in bv die Wet op Bedryfsiektes in Myne en Bedrywe 78 van 1973 en die Wet op Myne en Bedrywe 27 van 1956, asook veral die regulasies wat daarkragtens uitgevaardig is, geskied.

myn is by wyse van 'n mineraalhuurkontrak verleen.¹¹⁴ Alhoewel dit ook in wese 'n privaatregtelike ooreenkoms tussen die betrokke partye was, moes daar ook in die geval van mineraalhuurkontrakte, net soos in die geval van prospekteerkontrakte, aan sekere statutêre vereistes voldoen word.¹¹⁵ Daarbenewens moes die ontginning van die minerale onderhewig aan ander toepaslike mynwetgewing geskied.¹¹⁶

3.2.4.3.3 Aardolie

Wat hierbo oor die ontginning van aardolie op staatsgrond en vervreemde staatsgrond gesê is, geld ook hier, naamlik dat die reg om dit te myn in die staat gesetel het,¹¹⁷ maar dat die houer van 'n prospekterhuur uitgereik kragtens artikel 14 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 by die minister om 'n mynhuur aansoek kon doen.¹¹⁸

3.2.4.3.4 Edelgesteentes

Die reg om vir edelgesteentes te myn en daaroor te beskik het by die staat berus.¹¹⁹ In die Wet op Edelgesteentes 73

¹¹⁴. Sien ook 3.2.3.3.2, 4.5.1 en die bespreking van Elands-kloof Trust v Emjeff (Pty) Ltd 1988 2 SA 50 (T) in 4.2.11.

¹¹⁵. Wat ook in hfst 4 bespreek word.

¹¹⁶. Ministeriële toestemming is bv kragtens a 47 van die Wet op Kernenergie 92 van 1982 vereis om te prospekter na of te myn vir bronmateriaal soos omskryf in daardie wet, 'n sertifikaat van die direkteur-generaal van die departement van mineraal- en energiesake is kragtens a 2 van die Wet op die Beheer van Tieroog 77 van 1977 benodig om te myn vir tieroog en beperkings op die produksie van steenkool kan kragtens a 5(a) van die Wet op Steenkoolhulpbronne 60 van 1985 deur die minister opgelê word. Ander wette wat in gedagte gehou moes word, was bv die Wet op Bedryfsiektes in Myne en Bedrywe 78 van 1973, die Wet op Kernenergie 92 van 1982 en die Wet op Myne en Bedrywe 27 van 1956.

¹¹⁷. Sien a 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

¹¹⁸. Kragtens a 25(1)(g), gelees met a 25(2)(c), (4)(a), (5)(e) en (6)(a)(i), en a 30 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

¹¹⁹. Sien a 2 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

van 1964 is tussen edelgesteentes in alluviale (spoel-) grond en edelgesteentes in 'n myn onderskei.¹²⁰ By die ontdekking van edelgesteentes was die prospekterder¹²¹ geregtig op 'n ontdekkersertifikaat wat hom, in die geval van alluviale edelgesteentes, geregtig gemaak het op 'n aantal kleims¹²² en, in die geval van edelgesteentes in 'n myn, op 'n aandeel in die myn.¹²³ Die houer van die regte op edelgesteentes was geregtig op 'n eienaarsertifikaat,¹²⁴ wat aan hom soortgelyke regte¹²⁵ as aan die ontdekker gegee het. Verder kon die minister met die mineraalreghouer ten opsigte van edelgesteentes op ongeproklameerde privaatgrond 'n prospekter- en delfooreenkoms aangaan, ingevolge waarvan daar dan vir edelgesteentes geprospekter en gemyn moes word.¹²⁶ Die prospekterder kon in die geval van geringe edelgesteente-afsettings 'n vergunning om te delf kragtens artikel 13A van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 verkry.¹²⁷

3.2.4.4 Geproklameerde grond

Proklamasie het slegs plaasgevind nadat daar met 'n mate van sekerheid bepaal is dat minerale wel in winsgewend ontginbare hoeveelhede in grond voorkom. Prospektering is oor die algemeen nie op geproklameerde myngrond toegelaat nie. 'n

-
- 120. Sien die woordskrywings van "alluviale uitgrawing" en "myn" in a 1 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.
 - 121. Kragtens a 13 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.
 - 122. Kragtens a 13(1)(a) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.
 - 123. Kragtens a 13(1)(b) en (c) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.
 - 124. Kragtens a 17 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.
 - 125. Die houer van die eienaarsertifikaat was ook daarop geregtig om 'n myn op die grond te ontgin kragtens a 68(1)(b) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.
 - 126. Sien a 20 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.
 - 127. Soos in 4.2.18 aangedui word, is hierdie bepaling in 1982 ingevoeg ten einde die beperkings uitgewys in The Monastery DMC (Pty) Ltd v Schimper 1983 3 SA 538 (O) te bowe te kom. Sien ook 3.2.4.1.4 en 3.3.4.5.

Verskeidenheid ontwikkelings kon egter daartoe lei dat verdere minerale ontdek word op geproklameerde grond. Die essensie van proklamasie was die beoefening van mynbedrywighede op die grond en die belangrikste gevolg daarvan was dat grondeienaars wat daardeur geaffekteer is met sekere uitsonderings van die beheer van hul grond ontnem is deur die seteling daarvan in die staat.¹²⁸ Daar moes onderskei word tussen grond ten aansien waarvan daar 'n algemene proklamasie bestaan het, sogenaamde "oop geproklameerde grond", sonder dat daar enige mynregte ten opsigte daarvan toegeken is, geproklameerde grond ten opsigte waarvan daar wel al mynregte toegeken is en ongeproklameerde grond ten opsigte waarvan daar ook al mynregte toegeken is en wat dus geag is ook geproklameerde grond te wees. Alle ander grond was ongeproklameerde grond.¹²⁹

3.2.4.4.1 Edelmetale

Omdat die reg om edelmetale te ontgin vir die staat voorbehou is, kon mynbedrywighede slegs geskied kragtens 'n myntitel, soos 'n mynhuur, wat deur die staat toegestaan is. Al was die grond nie reeds geproklameer nie, is dit vanaf die toestaan van die myntitel geag geproklameer te wees en alle edelmetaal-ontginning het dus geskied op geproklameerde

128. In Klooval Investments (Pty) Ltd v Minister of Economic Affairs & Technology 1990 1 SA 257 (A) het die geregistreerde grondeienaar kragtens a 158 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 om vrystelling van die verbod op handeldryf op geproklameerde grond aansoek gedoen ten einde besigheidskompetisie en -opposisie vry te spring. Daar is beslis dat a 158 slegs bedoel was om die minister te magtig om uitsonderings op die algemene reël dat geproklameerde grond alleenlik vir myndoeloeindes en in belang van die mynreghouer aangewend mag word, toe te laat waar slegs die applikant se regte daardeur geraak word en dat die minister ultra vires opgetree het. Sien ook Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 416 ev, Botha v Rustenburg Platinum Mines Ltd 1983 1 PH M20 (T) en Roets v Secundior Sand BK 1989 1 SA 902 (T).

129. Sien verder Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 83 - 84 en 392 - 398.

grond onderhewig aan beheermaatreëls met betrekking tot die gebruik van die grondoppervlak.¹³⁰

3.2.4.4.2 Onedele minerale

Aangesien die reg om onedele minerale te ontgin vir die mineraalreghouer voorbehou is, het die myn daarvan niks met die proklamasie van myngrond te doene gehad nie, tensy dit toevallig geskied het op reeds geproklameerde grond of grond wat geag is geproklameer te wees omdat dit kragtens myntitel gehou is. 'n Voorbeeld hiervan is waar onedele minerale saam met edelmetale gemyn is. Dieselfde beheermaatreëls van toepassing op die grond vir die doeleindes van die ontginning van die edelmetale daarin was dan, benewens die bepalinge van bovermelde ander toepaslike wetgewing, ook op die myn van die onedele minerale van toepassing.¹³¹

3.2.4.4.3 Aardolie

Aangesien dit ook afhanklik van die bestaan van 'n mynhuur deur die staat geskied het, het alle ontginning van aardolie, indien nie op reeds geproklameerde grond nie, plaasgevind op grond wat ten minste geag is geproklameer te wees.

3.2.4.4.4 Edelgesteentes

Dieselfde beginsels as in die geval van edelmetale en aardolie het gegeld vir die ontginning van edelgesteentes op geproklameerde grond. In die besonder was die houer van 'n ontdekkersertifikaat op staatsgrond en die houer van 'n eienaarsertifikaat op vervreemde staatsgrond en privaatgrond daarop geregtig om 'n myn¹³² te ontgin.

¹³⁰. Sien verder Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 84 ev.

¹³¹. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 393.

¹³². Geproklameer kragtens a 68 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

3.2.4.5 "Gemengde" grond

Net soos in die geval van prospekteeërregte in 3.2.3.5, moes daar aan die vereistes van elke onderdeel van die vermenging voldoen word.

3.2.4.6 "Swart" grond

Vir die ontginning van onedele minerale moes 'n mineraalhuur by die Trust verkry word. Vir die ontginning van edelmetale moes 'n mynhuur deur die Trust verkry word, welke magtiging dan aan die myner gesedeer kon word.¹³³ Vir die ontginning van aardolie moes ook 'n mynhuur by die minister verkry word.¹³⁴ Die prospekteeërder kon 'n ontdekkersertifikaat en die Trust 'n eienaarsertifikaat vir edelgesteentes kry.¹³⁵ Prospektee- en delfooreenkomste kon ook kragtens artikel 20 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 met die minister aangegaan word en in die geval van geringe edelgesteente-afsettings kon 'n vergunning om te delf kragtens artikel 13A van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 verkry word.

3.2.4.7 "Verdeelde" grond¹³⁶

Die houer van 'n prospekteeërhuur wat aan 'n mede-mineraal-reghouer uitgereik is,¹³⁷ hetsy dit hyself of 'n ander persoon was aan wie die minister die prospekteeërhuur met sy skriftelike toestemming toegeken het op die bedinge en voorwaardes soos met hom ooreengekom, kon om mynhure vir onedele

133. Sien a 25(1)(b), gelees met a 25(2)(b), van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

134. Sien a 25(1)(g), gelees met a 25(2)(c), van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

135. Sien a 13(1)(a), (b) en (c) en 68(1)(b) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

136. Sien oor die algemeen Delpont & Olivier Vonnishbundel 688 - 689.

137. Dws kragtens a 16 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

minerale, edelmetale en aardolie aansoek doen.¹³⁸ Die prospekteerder kon 'n ontdekkersertifikaat en die Trust 'n eienaarsertifikaat vir edelgesteentes kry.¹³⁹ Prospekteer- en delfooreenkomste kon ook kragtens artikel 20 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 met die minister aangegaan word en in die geval van geringe edelgesteente-afsettings kon 'n vergunning om te delf kragtens artikel 13A van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 verkry word.

3.2.5 Beskikkingsregte

Die reg om oor ontginde edelmetale,¹⁴⁰ aardolie¹⁴¹ en edelgesteentes¹⁴² te beskik is vir die staat voorbehou en die reg om oor ontginde onedele minerale te beskik is vir die mineraalreghouer voorbehou.¹⁴³

Alhoewel die herroepe wetgewing dus verwysings na beskikking oor elk van die hoofgroepe minerale bevat het, het nie die Wet op Mynregte 20 van 1967¹⁴⁴ of die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964¹⁴⁵ enige besondere voorskrifte in verband daarmee bevat nie en daarom word daar hier volstaan met wat in hoofstuk 2 daaroor gesê is.

¹³⁸. Sien a 25(1)(f) en (g), gelees met a 25(2)(c), en a 32 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

¹³⁹. Sien a 13(1)(a), (b) en (c) en 68(1)(b) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

¹⁴⁰. Kragtens a 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

¹⁴¹. Kragtens a 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

¹⁴². Kragtens a 2 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

¹⁴³. Kragtens a 2(1)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967. Volgens Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 217 - 218 is hierdie bepaling egter bloot statutêre bevestiging van die privaatregtelike bevoegdhede van die houer van die gemeeneregtelike regte op onedele minerale om op privaatgrond daarna te prospekteer.

¹⁴⁴. Uitgesonderd Hoofstuk XVI daarvan, wat gaan oor handel in onbewerkte edelmetale.

¹⁴⁵. Uitgesonderd Hoofstuk IX daarvan, wat gaan oor transaksies ivm en handel in ruwe of ongeslypte diamante.

3.2.6 Gevolgtrekkings

In die geval van onedele minerale en vrygestelde edelgesteentes het die bevoegdhede om daarvoor te prospekteeer, dit te myn en daaroor te beskik in die houer van die regte daarop gesetel.¹⁴⁶ Ongeag die feit dat die ontginning van hierdie minerale onderhewig aan bovermelde ander toepaslike wetgewing moes geskied, kan die houters van die regte daarop as die enigste ware gemeneregtelike mineraalreghouers onder die vorige bedeling beskou word, in die sin dat daar nie statutêr op hul mineraalregte inbreuk gemaak is deur die voorbehoud daarvan¹⁴⁷ vir die staat nie.

In die geval van edelmetale het die reg om daarvoor te prospekteeer in die gemeneregtelike mineraalreghouer¹⁴⁸ gesetel en is die regte om dit te myn en daaroor te beskik statutêr vir die staat voorbehou.¹⁴⁹ Die staat kon dus as die statutêre mynreghouer beskou word en die gemeneregtelike mineraalreghouer het slegs prospekteeerregte gehad, wat hy in elk geval ook nie sonder die staat se magtiging kon uitoefen nie.

In die geval van edelgesteentes het die reg om daarvoor te prospekteeer ook in die gemeneregtelike mineraalreghouer gesetel en is die regte om dit myn en daaroor te beskik vir die staat voorbehou,¹⁵⁰ onderworpe daaraan dat sekere beperkte grondgebiede uitgesluit is¹⁵¹ van die meeste van die bepalings van Wet op Edelgesteentes 73 van 1964. Ook hier kon die staat dus as 'n statutêre mynreghouer en die gemeneregtelike mineraalreghouer as 'n blote "prospekteerreghouer"

146. Sien a 2(1)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

147. Of gedeeltes of onderdele daarvan.

148. Wat benewens sy mineraalregte 'n permit, lisensie of huur om te kan prospekteeer by die staat moes verkry.

149. Sien a 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

150. Sien a 2 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

151. Sien a 3 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964, dws bovermelde "vrygestelde edelgesteentes".

beskou word.

In die geval van aardolie is alle prospektee-, myn- en beskikkingsregte daarop vir die staat¹⁵² voorbehou.¹⁵³ Die staat was dus 'n statutêre prospektee- en mynreghouer en, aangesien mineraalregte primêr uit prospektee- en mynregte bestaan, kon die staat vir alle praktiese doeleindes as 'n statutêre mineraalreghouer beskou word.

Die reg om na aardolie te prospektee en om edelmetale en aardolie te myn en daaroor te beskik het dus kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 by die staat berus.¹⁵⁴ In die geval van aardolie het selfs die reg om daarvoor te prospektee dus in die staat gesetel, met die gevolg dat die houer van die regte op aardolie geen voorkeursregte om daarvoor te prospektee of te myn gehad het nie. Enige persoon kon op aansoek 'n prospekteeerhuur¹⁵⁵ of 'n mynhuur¹⁵⁶ vir aardolie by die staat kry. Die staat het dus vir hom die omvattendste regte op aardolie voorbehou.

Ook in die geval van prospektering na edelmetale is 'n vergunning van die staat vereis, want niemand kon daarna prospektee nie behalwe ingevolge magtiging verleen by wyse van 'n prospekteeerhuur, -permit of -lisensie, na gelang van die soort grond wat daarby betrokke was.¹⁵⁷ Sover dit edelgesteentes aanbetref het, het dieselfde regte as dié op edelmetale ook by die staat berus. Alhoewel die reg om vir edelmetale en edelgesteentes te prospektee dus nie in die staat gesetel het nie, is niemand toegelaat om willekeurig daarna te prospektee nie.¹⁵⁸

152. Via Soekor.

153. Sien a 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

154. Sien a 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

155. Kragtens a 14 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

156. Kragtens a 25(1)(g) en 30 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

157. Al het die mineraalregte ook nie aan die staat behoort nie.

158. Sien a 7, 12 en 13 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en a 4 - 6 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964,

Die houer van die regte op edelmetale of edelgesteentes kon ook nie daarvoor myn sonder om eers magtiging daarvoor by die staat te kry nie.¹⁵⁹ Behalwe in die geval van mineraalhure,¹⁶⁰ is magtiging om te myn oor die algemeen deur die minister by wyse van mynhure¹⁶¹ verleen. Om te myn¹⁶² het beteken¹⁶³ om -

enige werksaamhede te onderneem met die doel om edelmetale, onedele minerale of aardolie uit die aarde te win, en ook uitgrawingswerk, hetsy deur ondergrondse ontginning of dagbou of andersins, en enige boordery en ander werksaamhede wat vir sodanige winning nodig is of daarmee in verband staan.

In die geval van edelgesteentes het myn (as werkwoord) eenvoudig "delf" beteken.¹⁶⁴

Daarteenoor het die reg om sonder die een of ander staatsvergunning na onedele minerale te prospekter, daarvoor te myn en daaroor te beskik in die houer van die regte op sodanige onedele minerale ten opsigte van die betrokke grond gesetel.¹⁶⁵ Slegs ten opsigte van onedele minerale op onge-

(vervolg)

waar hierdie statutêre inbreuk op gemene-regtelike mine-raalregte verskans is.

159. Gewoonlik by wyse van 'n mynhuur.

160. In welke geval dit vermag is by wyse van 'n privaat ooreenkoms tussen die grondeienaar en die myner.

161. Kragtens a 25(1) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

162. Hoe gemyn word is 'n tegniese aangeleentheid afhange van verskeie faktore soos die soorte minerale wat gemyn word, die diepte daarvan vanaf die grondoppervlak en die aard van die erts waarin dit voorkom. Oor die algemeen, sover dit privaatreghaspekte aanbetref, kan gesê word dat iemand wat myn dit op 'n redelike wyse moet doen met inagneming van die regte van die grondeienaar.

163. Volgens a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

164. Sien a 1 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

165. Dit volg uit a 2(1)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

proklameerde privaatgrond¹⁶⁶ is die suiwer gemeneregtelike posisie dus gehandhaaf. Selfs op hierdie gebied het die staat egter vir hom regte wat inbreuk gemaak het op die regte van 'n mineraalreghouer toegeëien, want die uitoefening van sodanige mineraalregte moes steeds onderhewig aan voldoening aan bovermelde ander toepaslike mynwetgewing geskied.

3.3 Huidige posisie

3.3.1 Inleiding

Waar die wyse van verkryging van die reg en magtiging om te prospekteeer en te myn in die verlede van die soort grond en soort mineraal wat betrokke was, afgehang het, is die vereistes daarvoor kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 tweeledig in die sin dat die gemeneregtelike regte om te prospekteeer en te myn in die eerste plek verkry moet word, wat die houer daarvan dan in staat stel om vervolgens aansoek te doen om die nodige statutêre magtiging om te prospekteeer en te myn.

Die Mineraalwet 50 van 1991 bevat geen verwysing na die onderskeid tussen voornoemde hoofgroepe minerale en soorte grond nie¹⁶⁷ en in artikel 5 van die Mineraalwet 50 van 1991 word slegs bepaal dat:

(1) Behoudens die bepalings van hierdie Wet het die houer van die reg op 'n mineraal

¹⁶⁶. En ook in die geval van sekere privaatgrond in die Kaapprovinsie en sekere edelgesteentemyne in die OVS waarna in a 3(1)(a) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 verwys is.

¹⁶⁷. Veral die verdwyning van die begrip "geproklameerde grond" en die daarmee gepaardgaande deproklamerings van alle voorheen geproklameerde grond het verreikende gevolge vir die mynbedryf ingehou, op sommige waarvan hierinlater veral met verwysing na prospekteeerregte in groter detail ingegaan word. Sien intussen Kaplan & Dale Minerals Act 7 - 9 en 47.

ten opsigte van grond of uitskot, na gelang van die geval, of enige persoon wat die toestemming van sodanige houer ooreenkomstig artikel 6(1)(b) of 9(1)(b) verkry het, die reg om sodanige grond of die grond waarop sodanige uitskot geleë is, na gelang van die geval, te betree, tesame met die persone, installasie of toerusting wat nodig mag wees vir doeleindes van prospektering of mynbou en om op of in sodanige grond of uitskot, na gelang van die geval, na sodanige mineraal te prospekter, daarvoor te myn en daaroor te beskik.

(2) Niemand mag na 'n mineraal prospekter of daarvoor myn nie sonder die nodige magtiging ooreenkomstig hierdie Wet aan hom verleen. Met dien verstande

Die voorbehoudsbepaling by artikel 5(2) van die Mineralewet 50 van 1991 slaan op die gebruik van sand, klip, rots, gruis, klei en grond deur padbou-owerhede en vir boerderydoeleindes. In eersgenoemde geval word die owerheid geag die houer van of aansoeker om 'n prospekterpermit of ontginningsmagtiging ten opsigte van die betrokke mineraal en grond te wees. In laasgenoemde geval is die Mineralewet 50 van 1991 glad nie van toepassing nie.¹⁶⁸

Artikel 5(1) van die Mineralewet 50 van 1991 skep die indruk dat iemand met 'n mineraalreghouer se toestemming die reg het om die betrokke grond te betree, tesame met die persone, installasie of toerusting wat nodig mag wees vir doeleindes van prospektering of mynbou, en om na die betrokke mineraal te prospekter, daarvoor te myn en daaroor te beskik. Daar word egter in hoofstuk 4 aangetoon dat daar onderskei moet word tussen 'n prospekterder, wat sy toestemming aan 'n prospekterkontrak ontleen, en 'n myner, wat by wyse van 'n mineraalhuurkontrak toestemming verkry om minerale te ontgin. 'n Prospekterder het slegs die bevoegdheid om die betrokke grond te betree, tesame met die persone, installasie of toerusting wat nodig mag wees vir doeleindes van

¹⁶⁸. Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 50 - 51.

prospektering, maar het nie die verdere bevoegdhede om die minerale te myn en daaroor te beskik nie. 'n Myner het die statutêre¹⁶⁹ bevoegdhede om die betrokke grond te betree, tesame met die persone, installasie of toerusting wat nodig mag wees vir doeleindes van mineraalontginning, om vir die betrokke mineraal te myn¹⁷⁰ en om daaroor te beskik.¹⁷¹ Daarbenewens het beide prospekteerders en myners gemenereg-
telik die aanvullende of bykomstige bevoegdhede wat redeli-
kerwys deur hulle benodig word om hul regte ekonomies en
doeltreffend te kan uitoefen.

Die effek van artikel 5 van die Mineraalwet 50 van 1991 is dat, waar die reg om vir edelgesteentes en edelmetale te myn byvoorbeeld voorheen in die staat gesetel het en deur die staat verleen is, nieteenstaande die feit dat 'n privaat-
persoon die gemeneregtelike mineraalreghouer was, sodanige mynreg nou weer ten volle in die mineraalreghouer gesetel is,¹⁷² in die sin dat die reg om dit uit te oefen nie meer statutêr vir die staat voorbehou word nie.

Afgesien van tydelike magtigings kragtens artikel 10 daar-
van, maak die Mineraalwet 50 van 1991 slegs voorsiening vir

¹⁶⁹. Sien a 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991.

¹⁷⁰. Op grond van West Witwatersrand Areas Ltd v Roos 1936 AA 62 word die mening gehuldig dat hy ook die bevoegdheid het om te prospekter na die mineraal of minerale waarvoor hy 'n mynreg of ontginningsmagtiging hou.

¹⁷¹. Soos reeds aangetoon is, is die verwydering van en verdere beskikking oor afgeskeide minerale inhoudsbevoegd-
hede van eiendomsreg. Tsv die statutêre verlening van beskikkingsbevoegdhede aan mineraalreghouers by wyse van a 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991, word die mening gehuldig dat die bevoegdhede van slegs die hou-
ers van mynregte en ontginningsmagtigings strek tot by slegs die toeëiening van afgeskeide minerale. Beskik-
king oor sodanige roerende sake berus op eiendomsreg daarvan, wat gemeneregtelik in die mineraalreghouer of iemand aan wie hy oa sy toeëeningsbevoegdheid verleen het, setel. A 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 skep dus 'n valse indruk en gaan in hierdie opsig nie regs-
verlenend te werk nie, maar bloot regsbevestigend.

¹⁷². Sien Kaplan & Dale Minerals Act 64.

uitreiking aan 'n aansoeker, wat aan verskeie vereistes moet voldoen,¹⁷³ van 'n prospekterpermit vir prospektering en vir 'n mynpermit, in die geval van kleinskaalse en tydelike mineraalontginning, of 'n mynlisensie, in die geval van langtermyn en grootskaalse mineraalontginning. Die Mineralewet 50 van 1991 maak dus ten opsigte van alle minerale voorsiening vir slegs drie verskillende magtigings, wat die vorige ongeveer veertig verskillende tipes lisensies, permitte, vergunnings, ensovoorts, vervang.¹⁷⁴ Vir prospektering wat deel van mineraalontginning vorm, word geen magtiging benodig nie en ook nie vir prospektering na minerale wat nie binne die woordskrywings van "prospekteer" en "mineraal" val nie.

Veral van belang vir die doeleindes hiervan is dat die Mineralewet 50 van 1991 in artikel 6 voorsiening maak vir die toestaan van 'n nuwe vorm van prospektermagtiging aan 'n mineraalreghouer,¹⁷⁵ of iemand wat sy toestemming tot prospektering het, ter uiteindelijke vervanging van die verskeidenheid bestaande prospekterpermitte, -lisensies en -hure wat kragtens die voorafgaande wetgewing uitgereik is.

¹⁷³. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 48.

¹⁷⁴. Kaplan & Dale Minerals Act 10 - 13 dui aan dat, met die uitsondering van wat voorheen staatsgrond en vervreemde staatsgrond was, alluviale edelgesteentemyne en sekere vorms van onteiening waarvoor in die wet voorsiening gemaak word, die Mineralewet 50 van 1991 nou in die plek van die verlening van regte voorsiening maak vir 'n stelsel van magtigings. Hierdie stelling en die implikasies daarvan, indien dit wel die geval blyk te wees, word hieronder verder ondersoek.

¹⁷⁵. Aan die begin van hfst 1 is gesê dat die gewone stappe by mineraalontginning is prospektering gevolg deur verkryging van die grond, die mineraalregte of die reg om te myn. Dit mag op die oog af lyk na 'n contradictio in terminis waar iemand wat reeds die mineraalregte besit, om 'n prospektermagtiging aansoek doen, maar daar moet onderskei word tussen deur wie en op watter stadium die verskillende regte en magtigings verkry en uitgeoefen word. Hierdie aangeleentheid sal ná die behandeling van die verlening van gemeneregtlike prospekterregte in die volgende hfst vanself duidelik word.

3.3.2 Prospekteeërpermitte¹⁷⁶

In artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 word bepaal dat:

(1) Die streekdirekteur reik, behoudens die bepalings van hierdie Wet, op aansoek in die voorgeskrewe vorm en teen betaling van die voorgeskrewe aansoekgeld 'n prospekteeërpermit in die voorgeskrewe vorm uit wat die aansoeker magtig om te prospekteeër na 'n mineraal ten opsigte waarvan hy-

(a) die houer is van die reg daarop; of

(b) skriftelike toestemming om vir sy eie rekening te prospekteeër van sodanige houer verkry het, ten opsigte van die grond of uitskot, na gelang van die geval, wat die onderwerp van die aansoek uitmaak.

(2) ...

(3) Indien die Staat die houer is van die reg op 'n mineraal kan die toestemming bedoel in subartikel 1(b) op skriftelike aansoek deur die Minister verleen word onderworpe aan die bedinge en voorwaardes wat deur hom bepaal mag word.

(4) ...

Die vereiste verkryging van die gemenereregtelike reg om te prospekteeër of toestemming om te prospekteeër by die houer daarvan, ongeag die soorte minerale en grond, vergelyk met wat die posisie in die verlede was met betrekking tot onedele minerale op ongeproklameerde privaatgrond en vrygestelde edelgesteentes, in die sin dat die prospekteeërder óf die houer¹⁷⁷ van die mineraalregte moet wees¹⁷⁸ óf sodanige

¹⁷⁶. Sien oor die algemeen Kleyn & Borraine Silberberg 415.

¹⁷⁷. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 21 - 28. "Houer" word in a 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 omskryf as "met betrekking tot- (a) die reg op 'n mineraal ten opsigte van grond of 'n onverdeelde aandeel daarin, die eienaar van sodanige grond: Met dien verstande dat- (i) indien die reg op so 'n mineraal of 'n onverdeelde aandeel daarin van die eiendom van die betrokke grond geskei is, die persoon op wie se naam sodanige reg of 'n aandeel daarin in die betrokke aktekantoor geregistreer is, hetsy deur middel van 'n afsonderlike akte of by

houer se skriftelike toestemming moet verkry om vir sy eie rekening te prospektee. ¹⁷⁹ Waar prospektering egter voorheen op sodanige grond kon plaasvind sonder dat dit nodig was om vooraf magtiging van owerheidsweë daartoe te bekom, moet daar tans ook in bovermelde gevalle, waar voorheen geen statutêre magtiging tot die uitoefening van gemeneregtlike prospektee-regte benodig is nie, eers 'n prospektee-permit kragtens artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 verkry word.

Volgens Kaplan en Dale ¹⁸⁰ moet die vereiste toestemming wees "om te prospektee" en nie om 'n prospektee-permit te verkry nie. ¹⁸¹ Al is hierdie interpretasie streng volgens die letter van die wet, word aan die hand gedoen dat, indien die

(vervolg)

wyse van 'n voorbehoud in die titelakte van die betrokke grond; of (ii) indien die reg op so 'n mineraal of 'n onverdeelde aandeel daarin op enige ander wyse in 'n persoon setel, daardie persoon, die houer is; (b) die reg op 'n mineraal wat in of op uitskot voorkom, die persoon wat die houer is van die mynreg (ten opsigte van die grond) waaruit sodanige uitskot geproduseer is: Met dien verstande dat indien sodanige mynreg verval het of nie bestaan het nie of indien sodanige uitskot of sodanige mynreg aldus vervreem is dat die eiendom daarvan by verskillende persone berus- (i) die persoon wat ingevolge die gemenereg 'n aanspraak op sodanige uitskot het; of (ii) indien daar nie 'n in subparagraaf (i) bedoelde persoon bestaan nie of indien hy onbekend is of nie geredelik opgespoor kan word nie, die eienaar van die grond waarop die uitskothoop geleë is, eersgenoemde houer is; en (c) 'n permit, lisensie, vergunning, magtiging of enige ander dokument ingevolge hierdie Wet uitgereik, verleen of van krag, die persoon op wie se naam dit uitgereik, verleen of van krag is.

178. Of kragtens a 47(1)(e) van die Mineraalwet 50 van 1991 geag moet word vir die doeleindes van die wet die houer daarvan te wees.

179. Welke toestemming normaalweg verleen word by wyse van 'n prospektee-kontrak. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 15 - 21.

180. Minerals Act 53.

181. Dit herinner 'n mens aan die familieregsreël dat, ten einde 'n geldige verlowing daar te stel, die vraag moet wees of sy met hom sal trou en nie of hulle maar verloof kan raak nie.

toestemming só bewoord word dat die mineraalreghouer uitdruklik aan die prospekteeerder die reg verleen om ooreenkomstig artikel 6(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991 om 'n prospekteepermit aansoek te doen, dit by noodwendige implikasie die nodige toestemming sal daarstel.¹⁸²

Soos in hoofstuk 4 aangetoon word, is toestemming om te prospekteeer waardeloos indien dit nie gepaard gaan met 'n opsie om die mineraalregte of die grond of 'n gedeelte daarvan te koop of om die reg op so 'n mineraal of sulke minerale te huur nie.¹⁸³ 'n Prospekteeerkontrak verleen dus normaalweg nie net die reg om te prospekteeer nie, maar ook die reg om die mineraalregte of die grond te koop¹⁸⁴ of om 'n mineraalhuur te verkry. In hoofstuk 4 word aangetoon dat 'n mineraalhuur, net soos 'n prospekteeerkontrak, 'n suiwer privaatregtelike ooreenkoms tussen 'n mineraalreghouer en 'n prospekteeerder is, ingevolge waarvan die mineraalreghouer aan die prospekteeerder die reg verleen om vir minerale te myn, welke reg ook die bevoegdheid insluit om vir die betrokke minerale te prospekteeer.¹⁸⁵ Die mening word gehuldig dat 'n mineraalhuurkontrak normaalweg die toestemming wat

182. Sien ook Badenhorst & Van Heerden 1992 THRHR 220 op 232.

183. Of, soos Kaplan & Dale Minerals Act 53 aantoon, die opsie om die geskrewe toestemming om te myn bedoel in a 9(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991 te verkry. Alhoewel hierdie moontlikheid nie uitdruklik in die woordskrywing van 'n prospekteeerkontrak in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 voorkom nie, word die mening gehuldig dat sodanige prospekteeerkontrak registreerbaar sal wees indien die vereiste toestemming 'n mineraalhuur daarstel of daarin vervat word. Ten einde as sodanig te kwalifiseer, sal daar aan al die vereistes vir mineraalhuurkontrakte voldoen moet word, wat in 4.5.1 bespreek word.

184. In welke geval die aansoeker dan as mineraalreghouer ooreenkomstig a 6(1)(a) van die Mineraalwet 50 van 1991 om 'n verdere prospekteeerpermit of kragtens a 9(1)(b) daarvan om 'n ontginningsmagtigting aansoek kan doen.

185. Nie net word dit geïmpliseer deur die feit dat die verkryging van 'n mineraalhuur een van die moontlike opsies in 'n prospekteeerkontrak is nie, maar sien West Witwatersrand Areas Ltd v Roos 1936 AA 64.

ooreenkomstig artikels 6(1)(b) en 9(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991 vereis word, sal daarstel.

3.3.3 Ontginningsmagtigings¹⁸⁶

In artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 word onder andere bepaal dat:

(1) Die streekdirekteur reik, behoudens die bepalings van hierdie Wet, op aansoek in die voorgeskrewe vorm en teen betaling van die voorgeskrewe aansoekgeld, 'n ontginningsmagtiging uit in die voorgeskrewe vorm vir 'n tydperk deur hom bepaal wat die aansoeker magtig om te myn vir en te beskik oor 'n mineraal ten opsigte waarvan hy-

- (a) die houer is van die reg daarop; of
- (b) die skriftelike toestemming om daarvoor vir sy eie rekening te myn en daarvoor te beskik van sodanige houer verkry het,

ten opsigte van die grond of uitskot, na gelang van die geval, wat die onderwerp van die aansoek uitmaak.

(2) Indien die Staat die houer is van die reg op 'n mineraal, kan die toestemming bedoel in subartikel 1 (b) op skriftelike aansoek deur die Minister verleen word onderworpe aan die bedinge en voorwaardes wat deur hom bepaal mag word.

Artikel 7 van die Mineraalwet 50 van 1991 bevat verbodings en beperkings op prospektering op sekere grond. Ingevolge artikel 9(4) van die Mineraalwet 50 van 1991 is hierdie beperkings ook op die ontginning van minerale kragtens 'n ontginningsmagtiging van toepassing.

Op dieselfde basis as hierbo, word aan die hand gedoen dat skriftelike toestemming om ooreenkomstig artikel 9(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991 vir 'n mynpermit of -lisensie aansoek te doen eweneens voldoende sal wees en dat daar ook in die geval van 'n ontginningsmagtiging nie uitdruklike

¹⁸⁶. Sien oor die algemeen Kleyn & Borraine Silberberg 416.

toestemming "om te myn" hoef te wees nie. Gemeeneregtelike toestemming om minerale te ontgin word normaalweg by wyse van 'n mineraalhuurkontrak verleen en, soos hierbo aangedui is, sluit verlening van die bevoegdheid om te myn gewoonlik ook die bevoegdheid in om na die betrokke mineraal te prospekteer, met die gevolg dat 'n mineraalhuurkontrak normaalweg die vereiste toestemming kragtens beide artikels 6(1)(b) en 9(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991 sal daarstel.

3.3.3.1 Mynpermitte

Kragtens artikel 9(3)(d) van die Mineraalwet 50 van 1991 word 'n ontginningsmagtiging nie ooreenkomstig artikel 9(1) van die wet uitgereik nie, tensy die streekdirekteur oortuig is dat die betrokke mineraal waarvoor 'n mynpermit uitgereik gaan word -

- (i) in beperkte hoeveelhede voorkom in of op die grond of in uitskot, na gelang van die geval, wat die onderwerp van die aansoek uitmaak; of
- (ii) op 'n beperkte skaal ontgin sal word;
en
- (iii) op 'n tydelike basis ontgin sal word.

Met "ontginningsmagtiging" word dus, in die geval van tydelike en kleinskaalse mineraalontginning, 'n mynpermit bedoel.¹⁸⁷

3.3.3.2 Mynlisensies

Kragtens artikel 9(3)(e) van die Mineraalwet 50 van 1991 word 'n ontginningsmagtiging nie ooreenkomstig artikel 9(1) van die wet uitgereik nie, tensy die streekdirekteur oortuig is dat daar redelike gronde bestaan om te vermoed dat die betrokke mineraal ten opsigte waarvan 'n mynlisensie uitge-

¹⁸⁷. Vgl die bespreking van a 21 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 in 3.4.1.1.

reik gaan word -

- (i) in meer as beperkte hoeveelhede voorkom in of op die grond of in uitskot, na gelang van die geval, wat die onderwerp van die aansoek uitmaak; of
- (ii) op 'n groter as beperkte skaal ontgin sal word; en
- (iii) vir 'n langer tydperk as twee jaar ontgin sal word.

Met "ontginningsmagtiging" word dus, in die geval van langtermyn en grootskaalse mineraalontginning, 'n mynlisensie bedoel.

3.3.4 Analise

3.3.4.1 Aansoeker

Die verkryging van die gemenereregtelike reg om te prospekteeer stel die houer daarvan in staat om statutêre magtiging te verkry om te prospekteeer. Hierdie bevoegdheid behels die verkryging op aansoek¹⁸⁸ van 'n prospekteeerpermit ingevolge artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991, wat die houer daarvan magtig om te prospekteeer vir 'n mineraal ten opsigte waarvan hy die reg hou of waarvoor hy skriftelike toestemming om vir sy eie rekening te prospekteeer by die mineraalreghouer gekry het. Die aansoeker om 'n prospekteeerpermit hoef aan geen persoonlike vereistes te voldoen nie. Hy moet

¹⁸⁸. Volgens a 6(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 moet 'n aansoek om 'n prospekteeerpermit by "die betrokke streekdirekteur" ingedien word. Die "betrokke" streekdirekteur is die een binne wie se verantwoordelikhedsgebied die grond, water of uitskot waarop die betrokke mineraalregte van toepassing is, geleë is. Sien verder Hoofstuk II van die Mineraalwet 50 van 1991, waarvan a 2 en 4 deur die Mineraalwysigingswet 103 van 1993 gewysig is ten effekte dat die minister tot 'n mate van sy verantwoordelikhede onthef en die streekdirekteure tot 'n groter mate met die administrasie van die wet belas word.

slegs die gemeneregtlike mineraalreghouer wees,¹⁸⁹ of geag word dit te wees¹⁹⁰ vir die doeleindes van die Mineraalwet 50 van 1991,¹⁹¹ of die nodige skriftelike toestemming verkry het by sodanige mineraalreghouer, of iemand wat geag word die mineraalreghouer te wees, om vir sy eie rekening te prospekteer.

Aangesien prospektering slegs 'n soektog na minerale en gewoonlik dus slegs uitgawes behels, is dit nie seker presies wat die wetgewer met die "vir sy eie rekening"-vereiste bedoel het nie. 'n Prospekteerder word, tensy hy kragtens artikel 8 van die Mineraalwet 50 van 1991 'n vergunning tot die teendeel verkry, uitdruklik verbied om minerale wat tydens prospektering gevind word, te verwyder en daaroor te beskik. Normaalweg vloei daar dus geen direkte finansiële voordele uit prospektering self voort nie.¹⁹² Moontlik kan die afleiding uit genoemde vereiste gemaak word dat 'n werknemer, kontrakteur of agent van 'n prospekteerder nie, soos in sekere gevalle wel kragtens die herroepe wetgewing vereis is, 'n prospekteerpermit in eie naam hoef te hou nie.

Prospekteerpermitte en ontginningsmagtigings word ook telkens ten opsigte van die grond en minerale aan 'n spesifieke persoon uitgereik en nie aan iemand in die algemeen nie.¹⁹³

189. In die geval van 'n grondeienaar wie se mineraalregte nog nie van die eiendomsreg van sy grond afgeskei is nie, is hy in sy hoedanigheid as mineraalreghouer self daarop geregtig om kragtens a 6(1)(a) van die Mineraalwet 50 van 1991 om 'n prospekteerpermit aansoek te doen.

190. Volgens a 6(2)(a) van die Mineraalwet 50 van 1991 moet die aansoek, benewens die ander inligting en dokumente wat die streekdirekteur mag vereis, vergesel gaan van "bewys van die reg op die mineraal ten opsigte van die grond of uitskot, na gelang van die geval, wat die onderwerp van die aansoek uitmaak", wat vir die streekdirekteur aanvaarbaar is.

191. Ingevolge a 47(1)(e) van die Mineraalwet 50 van 1991.

192. Tensy die prospekteerder geld maak uit die verkoop van prospekterresultate, behels prospektering meestal net onkoste.

193. Hierdie onderskeid het ook bestaan by benoemingsooreenkomste tov edelgesteentes aan die een kant en edelmeta-

3.3.4.2 Geldigheidsduur

'n Prospekteepermit word vir 'n minimum tydperk van twaalf maande uitgereik¹⁹⁴ en dit bly geldig vir die tydperk wat daarin bepaal word, tensy dit vroeër ingevolge die Mineralewet 50 van 1991 opgeskort, ingetrek of opgesê word of verval.¹⁹⁵

3.3.4.2.1 Opskorting of intrekking

Sover dit die opskorting of intrekking van 'n prospekteepermit, 'n vergunning of 'n ontginningsmagtiging aanbetref, word in artikel 14¹⁹⁶ van die Mineralewet 50 van 1991 bepaal dat:

(1) Behoudens subartikel (2) kan die Minister 'n prospekteepermit, vergunning bedoel in artikel 8(1) of ontginningsmag-

(vervolg)

- le en onedele minerale aan die ander kant. Dit word in 4.3.1 behandel.
194. Voor die inwerkingtreding van die Mineralewysigingswet 103 van 1993, het a 6(4) van die Mineralewet 50 van 1991 bepaal dat " 'n Prospekteepermit word vir 'n tydperk van 12 maande of dié langer tydperk wat die streekdirekteur mag bepaal, uitgereik en die houer daarvan kan, van tyd tot tyd, binne een maand voor die verstryking van die tydperk waarvoor sodanige permit uitgereik of hernu is, op skriftelike aansoek by die betrokke streekdirekteur en by betaling van die voorgeskrewe aansoekgeld, 'n hernuwing van so 'n permit verkry vir 'n tydperk van 12 maande of dié langer tydperk wat die streekdirekteur mag bepaal, indien die streekdirekteur tevrede is met die wyse waarop sodanige houer oppervlakversteurings rehabiliteer wat deur sy prospekteeperksaamhede op die betrokke grond veroorsaak is." A 6(4) van die Mineralewet 50 van 1991 maak tans voorsiening vir indiening van 'n aansoek om 'n hernuwing "minstens" 1 maand voor die verval van die permit.
195. Sien a 11(1) van die Mineralewet 50 van 1991.
196. A 14(4), asook die verwysing daarna in a 14(2), is deur die Mineralewysigingswet 103 van 1993 ingevoeg. Soos met die res van a 14, is die inhoud daarvan vanselfsprekend en behoeft dit nie verdere kommentaar nie.

tiging opskort of intrek indien die houer daarvan 'n toepaslike bepaling van hierdie Wet oortree of versuim om daaraan te voldoen: Met dien verstande dat indien sodanige houer 'n bepaling van artikel 38 oortree of versuim om daaraan te voldoen, die Minister die betrokke permit, vergunning of magtiging, na gelang van die geval, moet opskort of intrek.

(2) Voordat 'n in subartikel (1) bedoelde permit, vergunning of magtiging aldus opgeskort of ingetrek word, en behoudens subartikel (4), bestel die betrokke streekdirekteur 'n skriftelike kennisgewing aan die houer daarvan waarby hy beveel word om binne 'n in die kennisgewing vermelde tydperk die toepaslike bepalings na te kom of dié regstellende stappe te doen wat deur die Minister vereis mag word.

(3) 'n Prospekteepermit, vergunning bedoel in artikel 8(1) of ontginningsmagtiging kan deur die Minister ingetrek word of die uitreiking of verlening daarvan moet, ondanks enige andersluidende bepalings van hierdie Wet, in opdrag van die Minister geweier word indien, volgens sy oordeel, die veiligheid van die Staat deur die voortbestaan of uitreiking of verlening daarvan in gevaar gestel kan word.

(4) Indien 'n streekdirekteur van oordeel is dat 'n oortreding of versuim bedoel in die voorbehoudsbepaling by subartikel (1) plaasgevind het of plaasvind, kan hy beveel dat die werksaamhede wat kragtens die betrokke permit, vergunning of magtiging verrig word, opgeskort word tot tyd en wyl dié regstellende stappe gedoen is wat deur hom vereis mag word of totdat die Minister ingevolge die voorbehoudsbepaling by subartikel (1) sodanige permit, vergunning of magtiging opgeskort of ingetrek het.

Die inhoud van hierdie artikel is duidelik en dit behoef geen verdere bespreking nie. Van belang is die moontlikheid van inbreuk op privaatregtelike regte wat in artikel 14(3) van die Mineraalwet 50 van 1991 geskep word wanneer die veiligheid van die staat volgens die subjektiewe oordeel van die minister deur die voortbestaan of uitreiking of verlening van 'n vergunning bedoel in artikel 8(1) of 'n ontginningsmagtiging in gevaar gestel kan word.

3.3.4.2.2 Opsegging

Die houer van 'n prospekterpermit of ontginningsmagtiging kan dit, of 'n gedeelte van die grond wat die onderwerp daarvan uitmaak, te eniger tyd by skriftelike kennisgewing aan die betrokke streekdirekteur¹⁹⁷ opse, en daarop word dit geag met ingang van die datum van sodanige kennisgewing te verval het vir sover daarin aangedui. Indien 'n gedeelte van die grond opgesê word,¹⁹⁸ moet die skriftelike kennisgewing vergesel gaan van 'n sketskaart wat vir die streekdirekteur aanvaarbaar is en waarop die gedeelte wat opgesê word, aangedui word.¹⁹⁹

3.3.4.2.3 Verval²⁰⁰

'n Prospekterpermit of ontginningsmagtiging verval kragtens artikel 16 van die Mineraalwet 50 van 1991 wanneer -

(a) die tydperk, as daar is, waarvoor so 'n permit of magtiging uitgereik is, verstryk;

(b) die houer van so 'n permit of magtiging wat ook die houer is van die reg op die betrokke mineraal ten opsigte van die grond of uitskot, na gelang van die geval, wat die onderwerp van so 'n permit of magtiging uitmaak, ophou om laasgenoemde houer te wees; of

¹⁹⁷. Sien a 2 en 4 van die Mineraalwet 50 van 1991.

¹⁹⁸. A 11(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 maak uitdruklik vir opsegging van "'n gedeelte van die grond" voorsiening. Uit die aard van die saak kan 'n gedeelte van die grond nie opgesê word nie. Nie net is die Afrikaanse teks van die wet deur die staatspresident geteken nie, maar die Engelse teks daarvan maak ook vir opsegging van "any portion of the land comprising the subject [of the permit]" voorsiening en bied dus geen uitkoms nie. Desnieteenstaande blyk dit dat dit ooglopend die bedoeling van die wetgewer was dat dit nie die grond nie, maar 'n gedeelte van die permit (tov 'n sekere gedeelte van die grond) is wat opgesê kan word. In ooreenstemming met die bewoording van die wet word hieronder volhard met "opsegging van die grond".

¹⁹⁹. Sien a 11(2) en (3) van die Mineraalwet 50 van 1991.

²⁰⁰. Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 49.

(c) die toestemming bedoel in artikel 6(1)(b) of 9(1)(b) verval.

Kaplan en Dale²⁰¹ wys daarop dat die feit dat prospekteepermitte en ontginningismagtigings kragtens artikel 16 van die Mineraalwet 50 van 1991 verval indien die houer daarvan ophou om die houer van die mineraalregte of die houer van die mineraalreghouer se toestemming om te prospektee of te myn te wees, tot gevolg het dat prospekteepermitte en ontginningismagtigings nie bly voortbestaan tot voordeel van opvolgers in titel ten opsigte van die mineraalregte of die toestemming nie. Indien die mineraalregte of die prospekteeerkontrak of mineraalhuur waarin die toestemming vervat is dus om welke rede ook al gesedeer word, sal die magtiging ingevolge artikel 16 verval. Aangesien artikel 13 van die Mineraalwet 50 van 1991 bepaal dat prospekteepermitte of ontginningismagtigings nie vervreem, oorgedra, gesedeer of met verband beswaar mag word nie, sal die verkryger van die vermelde regte²⁰² dus opnuut in sy persoonlike hoedanigheid om 'n prospekteepermit of ontginningismagtiging aansoek moet doen.

3.3.4.3 Tydelike magtiging

Kaplan en Dale²⁰³ wys verder daarop dat, indien die magtiging kragtens artikel 16 van die Mineraalwet 50 van 1991 verval terwyl die vorige houer daarvan nog besig is om te prospektee of te myn, byvoorbeeld as gevolg van groeeprekonstruksie in die geval van 'n maatskappy, die prospekteeerder of myner kragtens artikel 10 van die Mineraalwet 50 van 1991 'n tydelike magtiging kan kry, hangende sy formele aansoek kragtens artikel 6 of artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991, na gelang van die geval.

201. Minerals Act 48 - 49.

202. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 47.

203. Minerals Act 49.

In artikel 10 van die Mineraalwet 50 van 1991 word bepaal dat:

Die streekdirekteur kan, hangende 'n aansoek om 'n prospekteeerpermit of 'n ontginningsmagtiging, 'n tydelike permit of magtiging uitreik wat die voortsetting magtig van prospekteeer- en mynwerksaamhede op die grond wat die onderwerp van die aansoek uitmaak en wat gemagtig was kragtens 'n prospekteeerpermit of ontginningsmagtiging wat ingevolge artikel 16 verval het.

3.3.4.4 Rehabilitasie²⁰⁴

Ter nastrewing van die hoofdoelstellings van optimale ontginning en rehabilitasie van die Mineraalwet 50 van 1991, moet die aansoeker om 'n prospekteeerpermit²⁰⁵ die streekdirekteur tevrede stel met betrekking tot die manier waarop hy

204. Sien oor die algemeen Rabie 1991 THRHR 774. In a 25 van die Mineraalwysigingswet 103 van 1993 is daarvoor voorsiening gemaak dat die Mineraalwet 50 van 1991 gewysig word "deur die uitdrukking 'rehabilitasieprogram' waar dit ook al in die Hoofwet voorkom deur die uitdrukking 'omgewingsbestuursprogram' te vervang". Dit is onbekend of die onderliggende oorweging hiervoor enigiets anders as fyngevoeligheid is, maar indien daar gekyk word na die wyse waarop a 39 van die Mineraalwet 50 van 1991 gewysig is, blyk dit dat die uitdrukking "uitlegplan of rehabilitasieprogram" telkens met die uitdrukking "omgewingsbestuursplan" vervang is. Dit kan óf daarop dui dat die regering nie meer die indiening van uitlegplanne vereis nie, óf dat 'n omgewingsbestuursprogram 'n wyer begrip as 'n rehabilitasieprogram is.

205. Wesenlik dieselfde vereistes geld mgt ontginningsmagtigings. Volgens a 9(3) van die Mineraalwet 50 van 1991 word 'n ontginningsmagtiging nie kragtens a 9(1) uitgereik nie tensy die streekdirekteur tevrede is "(a) met die wyse en skaal waarvolgens die aansoeker voornemens is om kragtens so 'n ontginningsmagtiging die betrokke mineraal optimaal en veilig te ontgin; (b) met die wyse waarvolgens die aansoeker voornemens is om oppervlakversteurings te rehabiliteer wat deur sy mynwerksaamhede veroorsaak mag word; (c) dat sodanige aansoeker oor die vermoë beskik en die nodige voorsiening kan maak om sodanige mineraal optimaal en veilig te ontgin en om sodanige oppervlakversteurings te rehabiliteer".

voornemens²⁰⁶ is om te prospekteeer en die oppervlak te rehabiliteer. Die permit²⁰⁷ mag vir 'n verdere tydperk van twaalf maande hernu word indien die streekdirekteur tevrede is met die wyse waarop die houer die grondoppervlak rehabiliteer.

'n Aansoeker hoef dus nie in die geval van hernuwings die streekdirekteur opnuut te oortuig met betrekking tot die wyse waarop hy voornemens is om te prospekteeer nie.²⁰⁸ Hy hoef slegs die streekdirekteur tevrede te stel met die wyse waarop hy versteurings wat op die betrokke grond deur sy prospektering veroorsaak is, rehabiliteer. Hy mag egter kragtens artikel 39(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 nie met prospektering of ontginning begin alvorens hy 'n omgewingsbestuursprogram²⁰⁹ aan die streekdirekteur vir sy goedkeuring voorgelê het nie. Dit is nie duidelik presies wat die bedoeling van die wetgewer met die insluiting van artikel 39(1) in die wet was nie, want die aansoeker is ingevolge artikel 6(2)(b) verplig om, benewens ander inligting en dokumente wat die streekdirekteur mag vereis, tot sy tevredenheid aan hom besonderhede te verskaf omtrent die wyse waarop hy voornemens is om te prospekteeer, en (sy vermoë

206. Volgens a 6(2)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991 moet 'n aansoek om 'n prospekteeerpermit, benewens die ander inligting en dokumente wat die streekdirekteur mag vereis, vergesel gaan van "besonderhede omtrent die wyse waarvolgens die aansoeker voornemens is om te prospekteeer en oppervlakversteurings te rehabiliteer wat deur sy voorgenome prospekteeerwerkzaamhede veroorsaak mag word, wat vir die streekdirekteur aanvaarbaar is." Sedert die inwerkingtreding van die Mineraalwysigingswet 103 van 1993, moet hy ook bewyse voorlê van sy vermoë om voorsiening te maak om sodanige oppervlakversteurings te rehabiliteer.

207. Wat vir 'n minimum tydperk van 12 maande uitgereik word.

208. Ook nie dat hy die houer van die betrokke mineraalregte is of die houer daarvan se toestemming om te prospekteeer het nie.

209. Voor die inwerkingtreding van die Mineraalwysigingswet 103 van 1993 is 'n "uitlegplan en rehabilitasieprogram" vereis.

om)²¹⁰ oppervlakversteurings wat deur sy prospektering veroorsaak mag word, te rehabiliteer. Aangesien artikel 9(5) van die Mineraalwet 50 van 1991 wesenlik dieselfde bepalings bevat met betrekking tot ontginningsmagtigings,²¹¹ kon die wetgewer die nodige wysigings aan artikel 38 van die Mineraalwet 50 van 1991 aangebring het²¹² en artikel 39 daarvan met veiligheid weggelaat het.²¹³

Indien 'n prospekteepermit of ontginningsmagtiging ingevolge die Mineraalwet 50 van 1991 opgeskort, ingetrek of opgesê word of verval, of indien 'n gedeelte van die grond wat die onderwerp van so 'n permit of magtiging uitmaak kragtens artikel 11(2) van die wet opgesê word, bly die persoon wat onmiddellik voor sodanige opskorting, intrekking, opsegging of verval die houer van so 'n permit of magtiging was of die houer van so 'n permit of magtiging, na gelang van die geval, aanspreeklik vir die nakoming van die bepalings van die wet met betrekking tot die rehabilitasie van die oppervlak van die grond totdat die streekdirekteur 'n sertifikaat uitreik dat die betrokke bepalings nagekom is.²¹⁴

210. Sien a 6(2)(c) van die Mineraalwet 50 van 1991, wat deur die Mineraalwysigingswet 103 van 1993 ingevoeg is.

211. Eintlik gaan dit heelwat verder as a 6(2)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991.

212. Nl deur in a 38(a) na a 6(2) en 9(5) te verwys ipv na a 39 van die Mineraalwet 50 van 1991.

213. A 38 van die Mineraalwet 50 van 1991 is, inteendeel, deur die Mineraalwysigingswet 103 van 1993, uitgebrei deur die verandering daarvan na a 38(1) en die byvoeging van a 38(2) ten effekte dat die streekdirekteur aan die eienaar van 'n myn wat waarskynlik binne 5 jaar bedrywigheid sal staak, kennis kan gee dat hy nie die bates van die myn mag vervreem alvorens die streekdirekteur nie 'n sertifikaat uitgereik het dat die nodige stappe gedoen of voldoende voorsiening vir die rehabilitasie van die betrokke mynterrein gemaak is nie. A 39 van die Mineraalwet 50 van 1991 is terselfdertyd uitgebrei en gewysig oa deurdat 'n "omgewingsbestuursplan" tans in die plek van die "uitlegplan en rehabilitasieprogram" vereis word.

214. Sien a 12 van die Mineraalwet 50 van 1991.

3.3.4.5 Verwydering van minerale

Artikel 8 van die Mineraalwet 50 van 1991 verbied die houer van 'n prospekteepermit om sonder die skriftelike toestemming van die streekdirekteur enige minerale te verwyder of daarvoor te beskik. Toestemming tot die teendeel kan slegs aan die houer van 'n prospekteepermit verleen word en verval gevolglik indien die prospekteepermit kragtens artikel 11 opgesê of kragtens artikel 14 gekanselleer word of as dit kragtens artikel 16 verval.²¹⁵ Die streekdirekteur se beslissing by bepaling van die voorwaardes waarop hy die toestemming verleen, is vatbaar vir appel.²¹⁶ Indien die prospekteepermithouer nie self die mineraalreghouer²¹⁷ is nie, vereis artikel 8(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 dat die mineraalreghouer ook skriftelik tot die verwydering van minerale tydens prospektering moet toestem. Die verbod is egter nie op monsters van minerale, wat verwyder word vir doeleindes van toetsing, identifikasie of analise daarvan, van toepassing nie. Aangesien die aard, grootte of waarde van die materiaal wat verwyder mag word en die toetsing, identifikasie of analise daarvan nie in die Mineraalwet 50 van 1991 omskryf word nie, is dit moontlik dat groot hoeveelhede minerale vir die doeleindes van toetse verwyder kan word.²¹⁸ Waar die staat die mineraalreghouer is, word die toestemming deur die minister verleen en nie deur die

215. Sien a 8(4) van die Mineraalwet 50 van 1991.

216. Daar kan kragtens a 57(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 na die direkteur-generaal (en daarvandaan kragtens a 57(2) na die minister) teen beslissings van die streekdirekteur geappelleer word. Aangesien die minister telkens ten minste gedeeltelik administratief optree ingevolge die Mineraalwet 50 van 1991, is sy besluite vatbaar vir hersiening. Sien Kaplan & Dale Mineral Rights Act 60.

217. Bv waar hy skriftelike toestemming om vir eie rekening te prospekter by die mineraalreghouer verkry het, soos voorsien in a 6(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991.

218. Kaplan & Dale Minerals Act 56 doen sonder motivering aan die hand dat die verwydering van verkoop- of bruikbare minerale vir toetsing van die bemarkingspotensiaal daarvan nie toegelaat sal word nie.

streekdirekteur nie.²¹⁹

Hierdie toestemming vergelyk met die toestemmings wat kragtens artikel 21 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en artikels 9(5) en 13A van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 verleen is,²²⁰ welke toestemmings kragtens artikel 44(5) van die Mineralewet 50 van 1991 geag word ingevolge artikel 8 daarvan verleen te gewees het en wat van krag bly onderworpe aan die bedinge en voorwaardes waarop dit verleen is.

3.3.4.6 "Onteiening"

Die minister het sekere bevoegdhede indien die vereiste "gemeneregtelike" toestemming om te prospekteer of te myn nie verkry kan word nie. Artikel 17 van die Mineralewet 50 van 1991 bepaal dat:

(1) Indien die reg op 'n mineraal ten volle of gedeeltelik van die eiendom van grond geskei is en ten volle op die naam van een houer of op die name van meer as een houer in onverdeelde aandele geregistreer is, en iemand wat voornemens is om op sodanige grond na sodanige mineraal te prospekteer of daarvoor te myn die Minister oortuig dat die reg om aldus te prospekteer of te myn nie geredelik verkry kan word nie weens die feit dat-

(a) so 'n houer of houters nie geredelik opgespoor kan word nie; of

(b) iemand wat uit hoofde van intestate erfopvolging of 'n testamentêre beskikking op sodanige reg op 'n mineraal of 'n onverdeelde aandeel daarin geregtig is, nie sessie daarvan verkry het nie en 'n tydperk van minstens twee jaar verstryk het van die datum waarop hy aldus geregtig geword het,

kan die Minister, op skriftelike aansoek van so 'n voornemende persoon en teen betaling

²¹⁹. Sien a 8(2) van die Mineralewet 50 van 1991.

²²⁰. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 370 - 372 en 469 - 477, Elandskloof Trust v Emjeff (Pty) Ltd 1988 2 SA 50 (T) en The Monastery DMC (Pty) Ltd v Schimper 1983 3 SA 538 (O).

kan die Minister, op skriftelike aansoek van so 'n voornemende persoon en teen betaling van die voorgeskrewe aansoekgeld, ondanks enige andersluidende wetsbepalings-

(i) die toestemming om-

- (aa) te prospekteer vereis deur artikel 6(1)(b), ten opsigte van sodanige mineraal en grond aan sodanige aansoeker verleen; en
- (bb) enige sodanige mineraal wat hy in of op sodanige grond vind in die loop van prospekteerwerkzaamhede, te verwyder en daarvoor te beskik, vereis deur artikel 8(1), aan sodanige aansoeker verleen onderworpe aan die bedinge en voorwaardes, met inbegrip van vergoeding, waarop tussen so 'n aansoeker en die Direkteur-generaal ooreengekom mag word; of²²¹

221. Voor die inwerkingtreding van die Mineraalwysigingswet 103 van 1993, het a 17(1)(i) van die Mineraalwet 50 van 1991 as volg gelees: "die toestemming om te prospekteer vereis deur artikel 6(1)(b), ten opsigte van sodanige mineraal en grond aan sodanige aansoeker verleen". Nie net het die wysiging die gevolg gehad dat, waar daar voorheen slegs toestemming om kragtens a 6(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 om 'n prospekteerpermit aansoek te doen, verleen kon word, daar tans ook kragtens a 17(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 toestemming kragtens a 8(1) om minerale te verwyder, verkry kan word nie, maar, waar die toestemming bedoel in a 8(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 voorheen by die streekdirekteur verkry moes word, kan dit nou by toepassing van a 17(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 ook deur die minister verleen word. Voor die inwerkingtreding van die Mineraalwysigingswet 103 van 1993, het a 17(3) van die Mineraalwet 50 van 1991 as volg gelees: "Na registrasie van 'n sessie soos beoog in subartikel (2), beskik die Direkteur-generaal oor die bedrag, as daar is, in subartikel (1)(ii) bedoel, indien die betrokke reg of aandeel daarin- (a) aan 'n geregistreerde verband onderworpe is, deur die bedrag van die uitstaande verbandskuld aan die verbandhouer te betaal en die saldo van eersgenoemde bedrag, as daar is; of (b) nie aan 'n geregistreerde verband onderworpe is nie, deur sodanige bedrag, aan die Meester van die Hooggeregshof binne wie se regsgebied die betrokke grond geleë is, te betaal". Afgesien daarvan dat die wysiging daarop dui dat die vergoeding iets anders as 'n geldsom kan wees, is die inhoud en effek van laasgenoemde wysiging vanselfsprekend en behoeft dit, net soos die res van a 17

- (ii) onderworpe aan die bedinge en voorwaardes waarop tussen so 'n aansoeker en die Direkteur-generaal ooreengekom mag word, en na betaling aan laasgenoemde van die bedrag, as daar is, waarop aldus ooreengekom mag word, aan sodanige aansoeker 'n sertifikaat uitreik wat die betrokke registrateur van aktes magtig om 'n sessie ten gunste van sodanige aansoeker te registreer van die reg op sodanige mineraal of so 'n onverdeelde aandeel daarin ten opsigte van sodanige grond.

(2) Indien die Minister 'n sertifikaat kragtens subartikel (1)(ii) uitreik, word die reg op die betrokke mineraal of onverdeelde aandeel daarin soos in sodanige sertifikaat omskryf, by die toepassing van artikel 32 van die Registrasie van Aktes Wet, 1937 (Wet No. 47 van 1937), geag deur die Staat onteien te wees en gevestig te wees in die sessionaris wie se naam in sodanige sertifikaat vermeld is, en 'n sessie van so 'n reg of 'n onverdeelde aandeel daarin wat deur sodanige sertifikaat gemagtig is, kan, ondanks die bepalings van artikel 14 van genoemde Wet, regstreeks ooreenkomstig genoemde artikel 32 ten gunste van sodanige sessionaris geregistreer word.

(3) By ontvangs van die vergoeding in subartikel (1)(i)(bb) bedoel, as daar is, of na registrasie van 'n sessie soos beoog in subartikel (2), beskik die Direkteur-generaal oor daardie vergoeding of die bedrag, as daar is, in subartikel (1)(ii) bedoel, indien die betrokke reg of aandeel daarin-

- (a) aan 'n geregistreeerde verband onderworpe is, deur die bedrag van die uitstaande verbandskuld aan die verbandhouer te betaal en die saldo van daardie vergoeding of eersgenoemde bedrag, as daar is; of
- (b) nie aan 'n geregistreeerde verband onderworpe is nie, deur daardie vergoeding of sodanige bedrag, aan die Meester van die Hooggeregshof binne wie se regsgebied die betrokke grond geleë is, te betaal.

(4) ...

(5) ...

- (6)(a) Indien iemand wat voornemens is om te prospekteer of te myn op grond

(vervolg)

van die Mineraalwet 50 van 1991, geen verdere bespreking nie.

wat die onderwerp van 'n mynreg uitmaak, na verstryking van die tydperk bedoel in artikel 47(1)(c) die Minister oortuig dat die reg om aldus te prospekteer of te myn nie geredelik verkry kan word nie weens die feit dat-

- (i) die houer van die betrokke mynreg nie geredelik opgespoor kan word nie; of
- (ii) iemand wat uit hoofde van intestate erfopvolging of 'n testamentêre beskikking op sodanige mynreg of 'n onverdeelde aandeel daarin geregtig is, nie sessie daarvan verkry het nie en 'n tydperk van minstens twee jaar verstryk het na die datum waarop hy aldus geregtig geword het,

kan die Minister, op skriftelike aansoek van so 'n voornemende persoon en teen betaling van die voorgeskrewe aansoekgeld, ondanks enige andersluidende wetsbepalings-

- (aa) die toestemming om te prospekteer vereis deur artikel 6(1)(b), ten opsigte van sodanige mineraal en grond aan sodanige aansoeker verleen; of
- (bb) onderworpe aan die bedinge en voorwaardes waarop tussen so 'n aansoeker en die Direkteur-generaal ooreengekom mag word, en na betaling aan laasgenoemde van die bedrag, as daar is, waarop aldus ooreengekom mag word, aan sodanige aansoeker 'n sertiikaat uitreik ten effekte dat die betrokke mynreg aan hom oorgedra is, en die Direkteur-generaal gelas om die nodige aantekeninge in dié verband in die betrokke dokumente aan te bring.

(b) ...

(7) ...

Alhoewel dit wil voorkom asof die wetgewer moontlik by die vermelding van die tydsbepalings in artikels 17(1)(b) en 17(6)(a)(ii) van die wet dies cadit kon bedoel het, is dit ongelukkig nie seker of dies venit nie dalk daarmee bedoel word nie.

3.3.4.7 Sessie

Badenhorst²²² praat deurentyd, net soos in artikel 17(6)(a)(ii)(bb) van die Mineraalwet 50 van 1991, van die "oordrag" van mineraalregte en die bevoegdhede en verpligtinge wat daarby inbegrepe is. Roerende, liggaamlike sake word oorge- dra deur lewering, onroerende, liggaamlike sake word oorge- dra deur registrasie van oordrag en die oorgang van regte geskied by wyse van sessie. Formele sessie van regte vind plaas by notariële uitvoering of verlyding van die akte waarkragtens dit geskied. As saaklike regte betrokke is word die sessie gewoonlik daarna in 'n akteskantoor geregistreer en teen die betrokke titelakte by wyse van endossement aan- geteken ter wille van die verkryging van beskermende regs- werking teenoor derdes. Alhoewel dit dus streng gesproke foutief is om van die "oordrag" van regte, in plaas van die "sessie" daarvan, te praat, word hierin ook deurentyd van die "oordrag" van regte gepraat ten einde dit te onderskei van die "oorgang" van regte. In eersgenoemde geval word die verlening van regte deur 'n regsverlener aan regsverkryger bedoel; in laasgenoemde geval word die oorgang van regte deur regswerking, byvoorbeeld deur onteiening of verjaring, bedoel.

Alhoewel beperkte saaklike regte ook deur sessie daarvan deur 'n regsverlener aan 'n regsverkryger "oorgedra" word, is dit foutief om te dink dat die regsverlener by notariële verlyding van die akte van sessie waarkragtens die regte verleen word, van sy regte ontnem word en dat die regs- verkryger dus daarvandaan die houer van beperkte saaklike regte is. Voor registrasie van die sessie het die regsver- kryger egter slegs 'n vorderingsreg teen die sedent en moet enige afdwinging van die regte deur die sedent self of deur die sessionaris via die sedent geskied.²²³ Die regsverkryger

222. Ontginning 220 ev.

223. Sien ook 5.4.1.2.

word eers by registrasie die houer van beperkte saaklike regte en kan dit daarna in eie reg afdwing. Ten spyte van die voorafgaande notariële oordrag van beperkte saaklike regte deur sessie daarvan aan die regsverkryger, kan die regsverlener dus vir alle praktiese doeleindes tot by registrasie as die houer daarvan beskou word. Om hierdie rede word daar hierin eerder van regsverleners en regsverkrygers gepraat, om daarmee aan te dui dat dat registrasie reeds plaasgevind het, as om van sedente en sessionarisse te praat, want laasgenoemde kan ook op die voorafgaande periode tussen sessie en registrasie dui.

3.3.4.8 Staat

Die toetrede van die staat tot die arena van prospektering en mineraalontginning by wyse van artikels 6(3) en 9(2) van die Mineraalwet 50 van 1991, kan in sekere opsigte as 'n terugkeer na die gemeneregtelike posisie beskou word.²²⁴ Daar is reeds aangedui dat die staat as grondeienaar gemeneregtelik daartoe bevoeg was om by die uitgifte van grond regte op minerale voor te behou, soos wat byvoorbeeld kragtens die Cradock-proklamasie van 1813 gebeur het. Sedertdien het die staat by wyse van die vorige wetgewing beperkings op homself geplaas en sekere voorkeursregte op prospektering aan sekere grondeienaars verleen.²²⁵ So kon die staat nie as gemeneregtelike mineraalreghouer prospekteerkontrakte sluit nie,²²⁶ maar slegs prospekteerhure verleen. Die staat is tans by wyse van die Mineraalwet 50 van 1991 gelykgestel aan privaat mineraalreghouers²²⁷ in die sin dat dit die nodige

224. Nie net is die Mineraalwet 50 van 1991 ingevolge a 65 daarvan bindend op die staat nie, maar in a 64 word uitdruklik bepaal hoe staatsmineraalregte vervreem kan word. Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 48 en 54.

225. Sien veral die behandeling van benoemingssooreenkomste en prospekteerhure in hfst 4.

226. Maw igv wat voorheen as "staatsgrond" en "vervreemde staatsgrond" bekendgestaan het.

227. Hierdie gelykstelling het nie in alle opsigte geskied nie, want in a 46 van die Mineraalwet 50 van 1991 word bv die reg op sekere diamante en die reg op die gebruik

skriftelike toestemming aan enige aansoekers om prospekteer-permitte en ontginningsmagtigings mag verleen.²²⁸

Indien die staat die mineraalreghouer is,²²⁹ kan die minister op skriftelike aansoek die nodige toestemming kragtens artikels 6(3) en 9(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 verleen op die bedinge en voorwaardes wat hy mag bepaal. 'n Prospekteerkontrak wat deur die minister verleen word, kan ook die opsie bevat om die mineraalregte²³⁰ of 'n mineraalhuur²³¹ of toestemming om te myn²³² te verkry.

Aangesien artikel 44(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 bepaal dat, waar 'n prospekteertoestemming, -huur of -permit bestaan, die staat se mineraalregte nie vervreem mag word en toestemming kragtens artikels 8(2) en 9(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 nie verleen mag word aan enigiemand anders as die houer van sodanige prospekteerregte wat verleen is kragtens die herroepe wetgewing en wat vermeld word in artikel 44(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 nie, kan die minister egter nie na willekeur prospekteerkontrakte of mineraalhuure verleen nie.

(vervolg)

van die oppervlak van sekere grond vir die staat voorbehou. Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 7 - 8 en 14.

228. In hfst 4 word aangetoon dat sodanige verlenings van toestemming gewoonlik by wyse van prospekteerkontrakte en mineraalhuure geskied. Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 47.

229. Dws waar daar in die verlede "staatsgrond" en "vervreemde staatsgrond" ter sprake was.

230. In welke geval die kabinet kragtens a 64 van die Mineraalwet 50 van 1991 moet toestem.

231. In sodanige geval word slegs die reg om te myn verleen en word die mineraalregte nie aan die myner gesedeer nie. Gevolglik is die toestemming van die kabinet nie nodig by die verlening van mineraalhuure deur die minister nie. Sien Ex parte Campher 1912 TPA 1000, Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 240 - 241 en Kaplan & Dale Minerals Act 54.

232. Soos vereis in a 9(2) van die Mineraalwet 50 van 1991.

In die geval waar die staat die mineraalreghouer is, maar nie die grondeienaar nie,²³³ word in artikel 43(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 bepaal dat geen vervreemding van mineraalregte mag geskied of enige toestemming kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 verleen mag word aan enigiemand anders as die grondeienaar of sy benoemde nie. Kragtens die voorbehoudsbepaling in artikel 43(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 is slegs sodanige grondeienaar of sy benoemde bevoeg om ingevolge artikel 6 om 'n prospekteepermit aansoek te doen.²³⁴

3.3.4.9 Ontginningsmagtigings

Uit die bewoording van artikel 5 van die Mineraalwet 50 van 1991 blyk weer eens die tweeledige aard van die Suid-Afrikaanse mineraal en mynregstelsel by wyse van die vereiste tot verkryging van die gemeneregtelike reg om te myn, gekoppel aan verkryging van statutêre magtiging om te myn. Die bevoegdheid om aansoek te doen om 'n ontginningsmagtiging is ook afhanklik van die hou van die mineraalregte of die mineraalreghouer se toestemming om te myn.²³⁵ Die enigste be-

²³³. Maw voorheen "vervreemde staatsgrond".

²³⁴. Die wisselwerking tussen prospekteepermagtigings en die verskillende ooreenkomste waarkragtens gemeneregtelike prospekteeperregte verleen word, word in hfst 4 verder behandel.

²³⁵. Net soos in die geval van prospekteepermitte, word in a 9(5) van die Mineraalwet 50 van 1991 vereis dat 'n aansoek om 'n ontginningsmagtiging by die betrokke streekdirekteur ingedien moet word en, benewens die ander inligting en dokumente wat deur hom vereis mag word, vergesel moet gaan van "(a) bewys van die reg op die mineraal ten opsigte van die grond of uitskot, na gelang van die geval, wat die onderwerp van die aansoek uitmaak; en (b) 'n sketskaart waarop die ligging van die voorgename mynterrein, die grond wat die onderwerp van die aansoek uitmaak, die uitleg van die voorgename mynwerkzaamhede en die ligging van oppervlakstrukture wat daarmee in verband staan, aangedui word; (c) besonderhede omtrent die wyse en skaal waarvolgens die aansoeker voornemens is om kragtens sodanige ontginningsmagtiging sodanige mineraal optimaal en veilig te ontgin en om oppervlakversteurings te rehabiliteer wat deur sy voorgename mynwerkzaamhede veroorsaak mag word;

voegde aansoeker om 'n ontginningsmagtigings is dus die gemene-regtelike mineraalreghouer of iemand wat sy skriftelike toestemming het om vir sy eie rekening die betrokke mineraal of minerale te ontgin en daaroor te beskik.²³⁶

Kaplan en Dale²³⁷ verduidelik dat die woorde "vir sy eie rekening" in die geval van ontginningsmagtigings ook nodig was om werknemers, agente en kontrakteurs van die mineraalreghouer, wat met hom ooreengekom het en met sy toestemming tot sy voordeel myn, uit te sluit en dat sodanige ooreenkoms 'n diens- of agentskapskontrak sou daarstel, terwyl die verlening teen vergoeding²³⁸ aan iemand van die reg om vir sy eie rekening en voordeel te myn, aanleiding gee tot 'n mineraalhuurkontrak.

(vervolg)

- (d) besonderhede omtrent die mineralisasie van die grond of uitskot, na gelang van die geval, wat die onderwerp van die aansoek uitmaak; en (e) besonderhede omtrent die aansoeker se vermoë om die nodige voorsiening te maak om sodanige mineraal optimaal en veilig te ontgin en om sodanige oppervlakversteurings te rehabiliteer, wat vir die streekdirekteur aanvaarbaar is." Kragtens a 9(6) van die Mineralewet 50 van 1991 kan die streekdirekteur 'n aansoeker om 'n ontginningsmagtigings vrystel van een of meer van die bepalings van a 9(5) (b), onderworpe aan die voorwaardes wat deur hom bepaal mag word. Sodanige vrystelling is egter nie in die geval van a 9(5)(c) - (e) moontlik nie.
236. Volgens Kaplan & Dale Minerals Act 75 is dit aanduidend van die wetgewer se bedoeling om na die gemene-regtelike posisie terug te keer. Voordat die wetgewing voorsiening maak vir die ontginning van minerale onder die omstandighede wat voorheen geld het tov onedele minerale op ongeproklameerde privaatgrond en die vrygestelde edelgesteentes vermeld in a 3 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964, kan daar egter nie van 'n terugkeer na die gemene-regtelike posisie gepraat word nie.
237. Minerals Act 75.
238. Welke kontrakselement in 4.2.22 behandel word. Sien tussen Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 605, Kaplan & Dale Minerals Act 75, Middelburg Town Council v Trans-Natal Steenkoolkorp Bpk 1987 2 SA 244 (A), Roets v Secundior Sand BK 1989 1 SA 902 (T) en Wiseman v De Pinna 1986 1 SA 38 (A).

Net soos in die geval van prospekteepermitte wat ooreenkomstig artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 uitgereik word, doen Kaplan en Dale²³⁹ aan die hand dat die vereiste toestemming moet wees om te myn. Daar word toegegee dat Kaplan en Dale se standpunt teoreties suiwerder is, veral omdat die reg om te myn, wat voorheen vir die staat voorbehou is, nou weer in die mineraalreghouer setel en dit, of toestemming²⁴⁰ om dit uit te oefen, by die mineraalreghouer

239. Minerals Act 75.

240. Daar word nie heeltemal saamgestem met Kaplan & Dale Minerals Act 75 dat "the granting of the mineral right holder's consent (or more properly, right) to mine" hier ter sprake is nie. Daar is 'n groot verskil tussen 'n reg en toestemming om dit uit te oefen. In hfst 5 word aangetoon dat eiendomsreg die omvattendste saaklike reg is en dat mineraalregte, synde beperkte saaklike regte, daarvan afgelei word. Eiendomsreg gaan oor dmv registrasie van oordrag en beperkte saaklike regte dmv (registrasie van notariële) sessie. Mineraalregte, asook grondeiendomsreg vóór afskeiding van die mineraalregte, hou oa die bevoegdhede in om te prospektee, te myn, ens. Indien die vervreemding van hierdie bevoegdhede 'n "subtraction from dominium" daarstel wat op regsopvolgers bindend gemaak kan word en dit 'n bestaan kan voer afsonderlik van die eiendomsreg of mineraalregte waarvan dit afgelei is, kan dit eweneens beperkte saaklike regte daarstel. In hfst 6 word aangetoon dat dit nie die geval is by "prospekteerregte" nie, maar wel by "mynregte", wat dus dmv sessie kan oorgaan. Bostaande aanhaling skep die indruk dat die mineraalreghouer se gemeneregtelike mynregte en sy toestemming om dit uit te oefen onderling uitruilbaar is, in welke geval die aanhaling sou kon lees "the mineral right holder's written right to mine". Die oorgang van regte moet egter onderskei word van die verlening van toestemming tot uitoefening daarvan. Normaalweg word prospekteeerregte dmv prospekteeerkontrakte en mynregte dmv mineraalhuurkontrakte verleen, maar hierdie kontrakte het geen oorgang van regte tot gevolg nie. By afloop of kansellasie van die kontrak is daar geen (terug)sessie van regte nie; die gemeneregtelike regte bly deurentyd in die grondeienaar of blote mineraalreghouer gesetel. 'n Blote vergunning om dit te gebruik, wat gesedeer kan word, word ingevolge die kontrak aan die regsverkryger verleen. Daar word aanvaar dat Kaplan & Dale "the mineral right holder's written granting of the right to mine" bedoel het, welke toestemming, mits dit teen vergoeding verleen word, wel 'n mineraalhuur kan daarstel. Dit het egter nie oorgang van subjektiewe regte tot gevolg nie.

verkry moet word. In die praktyk egter, as 'n prospekteerder by die streekdirekteur opdaag met die mineraalreghouer se skriftelike toestemming om vir sy eie rekening 'n ontginningsmagtiging te verkry, is dit hoogs onwaarskynlik dat die streekdirekteur nie die toestemming sal aanvaar nie, bloot omdat die woord "myn" nie daarin voorkom nie.²⁴¹ Daar word dus aan die hand gedoen dat die verlening van toestemming om ooreenkomstig artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 'n ontginningsmagtiging te bekom by noodwendige implikasie die verlening van die vereiste toestemming om te myn vir die doeleindes van die verkryging van 'n ontginningsmagtiging inhou.

Daar word egter wel met Kaplan en Dale²⁴² saamgestem dat -

in effect and in substance, the granting of such written consent would therefore constitute the granting of the right to mine and, if for consideration, a mineral lease.

Daar word ook met hierdie skrywers²⁴³ saamgestem dat, waar die toestemming by wyse van 'n mineraalhuurkontrak verleen word, daar aan die formaliteitsvereistes in artikel 3 van die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956²⁴⁴ voldoen sal moet word.

3.3.4.10 Mynreghouers

Ongeag wie die mineraalreghouers is, is die houer van bestaande²⁴⁵ myntitels²⁴⁶ kragtens artikel 47(1)(e) die

²⁴¹. Presies dieselfde geld tov die toestemming benodig vir die verkryging van 'n prospekteerpermit kragtens a 6 van die Mineraalwet 50 van 1991.

²⁴². Minerals Act 75.

²⁴³. Kaplan & Dale Minerals Act 76.

²⁴⁴. Sien 4.5.1.1.

²⁴⁵. Dws myntitels wat ttv die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 geldig en van krag was.

²⁴⁶. "Mynregte" volgens die terminologie in die Mineraalwet 50 van 1991.

enigste bevoegde aansoekers om ontginningsmagtigings. Waar daar dus 'n mynreg bestaan ten opsigte van grond waarvan die staat die mineraalreghouer is, sal 'n erkryger van die staat se mineraalregte nie kragtens artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 om 'n ontginningsmagtigings aansoek kan doen nie.

3.3.4.11 Beperking op uitreiking van magtigings

Artikel 15 van die Mineraalwet 50 van 1991 bepaal dat, tensy die streekdirekteur oortuig is dat sodanige eersgenoemde uitreiking nie die oogmerke van die wet met betrekking tot optimale ontginning van minerale, veiligheid, gesondheid of rehabilitasie nadelig sal beïnvloed nie, geen prospekterpermit of ontginningsmagtigings uitgereik mag word ten opsigte van 'n mineraal met betrekking tot grond of uitskot, na gelang van die geval, indien 'n prospekterpermit of ontginningsmagtigings reeds ten opsigte van sodanige mineraal en grond of uitskot uitgereik is nie.

Dit kan ook beteken dat, solank die streekdirekteur oortuig is dat dit nie die genoemde oogmerke van die Mineraalwet 50 van 1991 nadelig sal beïnvloed nie, hy meerdere prospekterpermitte en ontginningsmagtigings ten opsigte van dieselfde minerale en grond mag uitreik.²⁴⁷ Al word dit nie uitdruklik in artikel 15 van die Mineraalwet 50 van 1991 so gestel nie, word egter aanvaar dat dit hier oor verskillende aandele in dieselfde mineraalregte gaan. Eersgenoemde interpretasie druis nie net in teen die herroep mynwetgewing nie,²⁴⁸ maar

²⁴⁷. Die mening word gehuldig dat, indien die aansoeker aan al die vereistes van a 6 of 9 van die Mineraalwet 50 van 1991, na gelang van die geval, voldoen het, die streekdirekteur nie meer 'n diskresie het nie en verplig is om die prospekterpermit of ontginningsmagtigings uit te reik. Sien ook Kaplan & Dale Minerals Act 60. By versuim is, soos reeds aangedui is, die streekdirekteur se handeling vatbaar vir appèl kragtens a 57 van die Mineraalwet 50 van 1991.

²⁴⁸. Nie die Wet op Mynregte 20 van 1967 of die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964, of enige van die ander

ook teen die beginsels van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937²⁴⁹ en gemenereregterlike leerstukke soos nemo plus iuris ad alium transferre quam ipse haberet²⁵⁰ en prior in tempore, potior in iure.²⁵¹ Geen verantwoordelike wetgewer,

(vervolg)

- wette wat ingevolge a 68 van die Mineraalwet 50 van 1991 herroep is, het enige soortgelyke bepaling bevat nie.
249. Ingevolge waarvan geen verdere prospekteeerkontrak tov dieselfde minerale en grond (of aandele in die regte daarop) tydens die geldigheidsduur van 'n reeds geregistreeerde prospekteeerkontrak geregistreeer kan word nie. Sien a 84(5) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Aangesien die nodige toestemming om te prospekteeer gewoonlik by wyse van 'n prospekteeerkontrak verleen word, impliseer die verlening van 'n verdere prospekteeerpermit tov dieselfde (aandele in die regte op dieselfde) minerale dat 'n verdere prospekteeerkontrak sedertdien tov dieselfde (aandele in die regte op dieselfde) minerale en grond geregistreeer moes gewees het.
250. Wanneer 'n mineraalreghouer afstand van sy prospekteeerbevoegdhede gedoen het deur die verlening van toestemming om te prospekteeer aan 'n voornemende prospekteeerder, het hy nie meer die betrokke bevoegdhede nie en hou hy dus niks oor wat hy weer 'n keer op dieselfde wyse regsgeldiglik kan verleen nie. Die uitreiking van verdere prospekteeerpermitte en ontginningsmagtigings tov dieselfde minerale en grond sou voorveronderstel dat daar meer as een aansoeker was met soortgelyke toestemmings. Uitgesonderd waar mineraalregte agv 'n registrasiefout in 'n akteskantoor op die naam van meer as een mineraalreghouer geregistreeer is en die hou van aandele in dieselfde mineraalregte deur verskillende persone, kan daar nie juridies meerdere mineraalreghouers tov dieselfde grond en minerale bestaan nie. Waar 'n mineraalreghouer aan 'n voornemende prospekteeerder of myner die nodige toestemming soos bedoel in a 6(1)(b) of 9(1)(b), na gelang van die geval, verleen en dan self in sy hoedanigheid as mineraalreghouer om 'n prospekteeerpermit of ontginningsmagtiging aansoek doen op sterkte van a 6(1)(a) of 9(1)(a), na gelang van die geval, pleeg hy nie net dalk bedrog nie, maar, al sou die streekdirekteur aan hom 'n prospekteeerpermit, mynpermit of mynlisensie uitreik omdat dit nie met die hoofdoelstellings van die Mineraalwet 50 van 1991 bots nie, sal hy nogtans nie die reg kan uitoefen nie omdat hy dit reeds aan die eersgenoemde prospekteeerder of myner verleen het. Dit sal ook die geval wees indien hy sou poog om aan 'n verdere applikant die vereiste toestemming tov dieselfde minerale en grond te verleen.
251. Indien 'n prospekteeerpermit kragtens a 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 aan 'n prospekteeerder uitgereik is en, nadat hy onkostes in verband daarmee aangegaan het

hoe bewaringsbewus ookal, sal die verwerping van sulke fundamentele hoekstene van sy regstelsel oorlaat aan die diskresie van nege outonome staatsamptenare nie. Aangesien die huidige bewoording van die artikel egter tot ongekende hoeveelhede litigasie aanleiding kan gee,²⁵² word aanbeveel dat dit so gou moontlik duideliker gestel moet word.

Daar word dus aanvaar dat artikel 15 van die Mineraalwet 50 van 1991 bedoel was om voorsiening te maak vir die uitreiking van prospekteerpermitte en ontginningsmagtigings aan verskillende aandeelhouders in dieselfde mineraalregte, maar sodanige eindresultaat kon maklik bewerkstellig gewees het deur die invoeging van "of 'n aandeel daarin," tussen "... na gelang van die geval," en "uitgereik ..." op die twee

(vervolg)

maar voordat hy met prospektering kon begin, 'n verdere prospekteerpermit tov dieselfde minerale en grond uitgereik sou word aan 'n ander prospekteerder, wat dadelik begin prospekteer, word ten minste een skadevergoedingsaksie daaruit voortspruitend voorsien. Dit kan selfs gebeur dat 'n prospekteerder, wat 'n prospekteerpermit op grond van die mineraalreghouer se toestemming ooreenkomstig a 6(1)(b) verkry het, 'n ontginbare neerslag waardevolle minerale ontdek en dat die mineraalreghouer dan self ooreenkomstig a 9(1)(a) 'n ontginningsmagtiging verkry, of aan iemand anders die toestemming bedoel in a 9(1)(b) verleen om daarvoor aansoek te doen, en begin myn alvorens die prospekteerder iets daaromtrent kon doen. Aangesien hierdie toestemmings gewoonlik by wyse van prospekteerkontrakte gereël word, word ten minste 'n aksie weens kontrakbreuk voorsien indien die streekdirekteur in die uitoefening van sy diskresie sou besluit om nie aan die prospekteerder ook 'n (verdere) mynpermit of -lisensie tov dieselfde minerale en grond uit te reik nie.

252. Kaplan & Dale Minerals Act 60 - 61 huldig die mening dat die bestaande houer van 'n prospekteerpermit of ontginningsmagtiging by die uitreiking van verdere prospekteerpermitte of ontginningsmagtigings tussenbeide sal kan tree, al is dit ook net om aan te toon dat sodanige verdere uitreikings nie in belang van die hoofdoelstellings van die Mineraalwet 50 van 1991 sal wees nie. Daar word egter in die Mineraalwet 50 van 1991 self geen voorsiening vir sodanige toepassing van die audi alteram partem-reël gemaak nie.

plekke waar dit in die bepaling voorkom. Die komma na "... uitgereik is" kan met 'n punt vervang word en alles vanaf "tensy die streekdirekteur ..." kan geskrap word. Daar bestaan oorgenoeg ander maatreëls in die Mineraalwet 50 van 1991 om die verwesenliking van die hoofdoelstellings daarvan te verseker.

3.3.4.12 Gevolgtrekkings

Soos reeds gesê is, word die hoofdoelstellings van die Mineraalwet 50 van 1991 bereik deur 'n nuwe stelsel van magtigings, wat die vorige stelsel, ingevolge waarvan die reg om te myn vir edelgesteentes, edelmetale en aardolie vir die staat voorbehou is, vervang word. Die effek van die Mineraalwet 50 van 1991 is dus dat alle minerale en grond gelykwaardig behandel word en dat die voorbehoud van die reg vir die staat om vir sekere minerale te prospekter en veral te myn, afgeskaf word.²⁵³

253. Waar "mynterrein" in die Mineraalwet 50 van 1991 voorgeen slegs betrekking gehad het op aangrensende grond, is die woordomskrywing daarvan deur die Mineraalwysingswet 103 van 1993 uitgebrei na "die terrein wat die onderwerp van 'n prospekterpermit of ontginningsmagtiging uitmaak, met inbegrip van- (a) enige aangrensende grondoppervlak; (b) enige nie-aangrensende grondoppervlak, indien dit aan sodanige terrein verbind is deur middel van 'n pad, spoorlyn, kraglyn, pyplyn, kabelspoor of vervoerband; en (c) enige grondoppervlak waarop sodanige pad, spoorlyn, kraglyn, pyplyn, kabelspoor of vervoerband geleë is, waaroor die houer van so 'n permit of magtiging beheer het en wat hy geregtig is om te gebruik in verband met die werksaamhede wat kragtens so 'n permit of magtiging verrig word of verrig staan te word". Aangesien dit nie seker is presies wat met "beheer" bedoel word nie, kan dit, omdat feitlik enige plek in Suid-Afrika per pad bereik kan word, al is dit ook net voetgangerpaaie, die gevolg hê dat die bepaling van die Mineraalwet 50 van 1991, soos gewysig, op feitlik alle grond in die land van toepassing kan wees. Die wetgewer bedoel seker "privaat" pad, spoorlyn, kraglyn, pyplyn, kabelspoor of vervoerband, want dit sal tot gevolg hê dat die bepaling van die Mineraalwet 50 van 1991, wat gerig is op die verwesenliking van die genoemde hoofdoelstellings daarvan, ook van toepassing is op mineraalontledingsprosesse, reduksiewerke, ens, wat geleë is en bedryf word op ander, aangrensende of

Dit wil voorkom asof dit die wetgewer se bedoeling was dat die afskaffing van die onderskeid tussen edelmetale, edelgesteentes, onedele minerale en aardolie, asook die onderskeid tussen staatsgrond, vervreemde staatsgrond en privaatsgrond,²⁵⁴ en veral die deproklamering²⁵⁵ van alle voorheen geproklameerde grond, 'n terugkeer na gemeneregterlike beginsels moes teweegbring. Nadere ondersoek toon egter aan dat dit nie die geval is nie²⁵⁶ en dat die Mineraalwet 50 van 1991 hoogstens aanduidend is van die regering se algemene deregulerings- en privatiseringsbeleid.²⁵⁷

3.4 Oorgangsbepalings²⁵⁸

Daar is voorheen reeds gewys op die feit dat, weens die ruim oorgangsbepalings in die Mineraalwet 50 van 1991, die regsposisie wat gegeld het voor die inwerkingtreding van hierdie wet vir nog 'n lang tyd 'n aktiewe rol in die Suid-Afrikaanse mineraal- en mynreg kan speel. Ter wille van volledige sistematisering moet dit dus saam met die vorige en huidige situasies behandel word.

(vervolg)

- nabygeleë grond as waarop die prospektering of mineraalontginning plaasvind.
254. Welke indelings nie in die Mineraalwet 50 van 1991 voorkom nie.
 255. Wat uitdruklik by wyse van a 45 van die Mineraalwet 50 van 1991 geskied.
 256. Dit kon miskien die bedoeling van die wetgewer gewees het, maar, soos wat in hierdie onderafdeling gesien word, is dit nie wat die wetgewer reggekry het nie. Sien egter Kaplan & Dale Minerals Act 51 - 54. In werklikheid is die posisie mbt ontginningsmagtigings nou deurgaans dieselfde as wat dit voorheen was in die geval van edelgesteentes en edelmetale in die sin dat 'n voornemende myner die mineraalregte of die mineraalreghouer se toestemming moes verkry en daarbenewens ook nog magtiging by die staat moes kry alvorens hy kon begin myn. Sien ook Kaplan & Dale Minerals Act 64.
 257. Soos Badenhorst 1991 TSAR 113 op 125 - 131 oortuigend aantoon, het die staat nie met die Mineraalwet 50 van 1991 in deregulering of privatisering geslaag nie.
 258. Sien oor die algemeen Kleyn & Boraine Silberberg 417.

3.4.1 Prospekteermagtigings

3.4.1.1 Inleiding

Die prospekteerpermitte, prospekteerhure en prospekteertoestemmings vermeld in artikel 44(1)(a) van die Mineraalwet 50 van 1991 en die prospekteerpermitte vir edelgesteentes en prospekteerlisensies vir edelmetale en onedele minerale vermeld in artikel 44(3) van die Mineraalwet 50 van 1991,²⁵⁹ word almal op die bedinge en voorwaardes wat daarin vervat is²⁶⁰ geag prospekteerpermitte uitgereik kragtens artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 te wees. Op dieselfde wyse word die houters van gemeneregtelike mineraalregte op onedele minerale en vrygestelde edelgesteentes vermeld in artikel 44(4) of persone wat die reg om te prospekteer van hulle verkry het, geag die houters van prospekteerpermitte uitgereik kragtens artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 te wees vir die tydperke in laasgenoemde bepaling vermeld. Een van die nuwe bepalings wat van toepassing sal wees op permitte uitgereik kragtens artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 is artikel 14(1) daarvan, wat die minister magtig om 'n prospekteerpermit te kanselleer of op te skort indien die houer die bepalings van die Mineraalwet 50 van 1991 oortree of versuim om dit na te kom en wat die minister verplig om dit te doen indien die houer nie voldoen aan die rehabilitasievereistes uiteengesit in artikel 38 van die wet nie. Artikel 44(7) van die Mineraalwet 50 van 1991 maak egter voorsiening vir grasietydperke voor die inwerkingtreding van artikel 14 daarvan.

²⁵⁹. Uitgereik tov "vervreemde staatsgrond".

²⁶⁰. Die wetgewer se bedoeling synde dat eerder die bestaande bedinge en voorwaardes as die bedinge en voorwaardes kragtens a 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 daarop van toepassing moet wees.

3.4.1.2 Die Mineraalwet 50 van 1991

Van belang vir die doeleindes hiervan is die bepalings van artikel 44 van die Mineraalwet 50 van 1991, wat slegs hier volledig aangehaal en die relevante gedeeltes waarvan dan in opvolgende onderafdelings bespreek word, dat:

- (1)(a) 'n Prospekterhuur, prospekterpermit of prospektertoestemming wat ingevolge-

- (i) artikel 4 of 6 van die Wet op Edelgesteentes, 1964 (Wet No. 73 van 1964);
- (ii) artikel 7(2)(a), (b) of (c), 13, 14 of 16 van die Wet op Mynregte 1967, (Wet No. 20 van 1967);
- (iii) artikel 4 van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette, 1975 (Wet No. 10 van 1975); of
- (iv) artikel 47 van die Wet op Kernenergie, 1982 (Wet No. 92 van 1982),

na gelang van die geval, toegeken, uitgereik of verleen is en wat van krag was onmiddellik voor die inwerkingtreding van hierdie Wet, word, behoudens paragraaf (c), geag 'n prospekterpermit ingevolge artikel 6 uitgereik, te wees ten opsigte van die betrokke mineraal en grond, en bly, ondanks die herroeping van die genoemde Wette by artikel 68 (1), van krag onderworpe aan die bedinge en voorwaardes waaronder dit toegeken, uitgereik of verleen is of geag toegeken, uitgereik of verleen te wees totdat dit ooreenkomstig paragraaf (b) verval, en alle wetsbepalings betreffende die oorbetalings van oppervlakhurgeld wat daarop van toepassing was en van krag was onmiddellik voor sodanige inwerkingtreding bly, ondanks sodanige herroeping, insgelyks van krag.

- (b) Die vervaldatum van die in paragraaf (a) bedoelde prospekterhuur, eersgenoemde prospekterpermit of prospektertoestemming bly van krag of, indien geen vervaldatum ten opsigte daarvan bepaal is nie, bly dit vir

'n tydperk van hoogstens twee jaar van krag.

- (c) Paragraaf (a) is slegs van toepassing op 'n prospekteeërpermit ingevolge artikel 7(2)(b) of (c) van die Wet op Mynregte, 1967 (Wet No. 20 van 1967) uitgereik, indien 'n prospekteeërgebied onmiddellik voor die inwerkingtreding van hierdie Wet uit hoofde van so 'n prospekteeërpermit en ooreenkomstig artikel 8 van genoemde Wet op Mynregte, 1967, afgepen en berig is.

(2) Geen reg op 'n mineraal ten opsigte van grond waarvan die Staat die houer is en ten opsigte waarvan 'n prospekteeërhuur, prospekteeërpermit of prospekteeërtoestemming bedoel in subartikel (1) gehou word, word vervreem, of geen toestemming bedoel in artikel 8(2) of 9(2) ten opsigte van sodanige mineraal word vir die duur van sodanige huur, permit of toestemming verleen nie, behalwe aan die houer daarvan.

- (3)(a) 'n Prospekteeërpermit wat ingevolge artikel 5 van die Wet op Edelgesteentes, 1964, uitgereik is en van krag was onmiddellik voor die inwerkingtreding van hierdie Wet, word geag 'n prospekteeërpermit te wees wat ingevolge artikel 6 ten opsigte van die betrokke mineraal en grond uitgereik is, en bly, ondanks die herroeping van eersgenoemde Wet by artikel 68(1), van krag onderworpe aan die voorwaardes waaronder dit uitgereik is vir die tydperk daarin vermeld.

- (b) 'n Prospekteeërlisensie wat ingevolge artikel 12 van die Wet op Mynregte, 1967, uitgereik is of geag word uitgereik te wees en van krag was onmiddellik voor die inwerkingtreding van hierdie Wet, word geag 'n prospekteeërpermit te wees wat ingevolge artikel 6 uitgereik is aan die persoon wat ooreenkomstig artikel 43 geag word die alleenhouer van die reg op die betrokke mineraal ten opsigte van die betrokke grond te wees, en bly, ondanks die herroeping van genoemde Wet by artikel 68(1), van krag vir 'n tydperk van hoogstens twee jaar, onderworpe aan die voorwaardes waaronder dit uitgereik is.

- (4) 'n Persoon wat onmiddellik voor die inwerkingtreding van hierdie Wet uit hoofde

van 'n sertifikaat bedoel in artikel 3 van die Wet op Edelgesteentes, 1964, of kragtens artikel 2(1)(b) van die Wet op Mynregte, 1967, die reg gehad het om na 'n mineraal te prospekteer, of iemand wat sodanige reg van so 'n persoon verkry het en dit gehad het onmiddellik voor sodanige inwerkingtreding, word vir 'n tydperk van hoogstens een jaar geag die houer te wees van 'n prospekteerpermit wat ingevolge artikel 6 ten opsigte van die betrokke mineraal en grond uitgereik is.

(5) 'n Vergunning om 'n mineraal te verwyder en daarvoor te beskik, verleen of verkry of geag verleen of verkry te wees kragtens artikel 9(5) van die Wet op Edelgesteentes, 1964, of artikel 21 van die Wet op Mynregte, 1967, en wat van krag was onmiddellik voor die inwerkingtreding van hierdie Wet, word geag 'n vergunning te wees wat ingevolge artikel 8(1) verleen is, en bly, ondanks die herroeping van genoemde Wette by artikel 68(1), van krag onderworpe aan die bedinge en voorwaardes waaronder dit verleen of verkry is of geag word verleen of verkry te wees.

(6) Na verstryking van die in subartikels (1)(b), (3) en (4) bedoelde tydperke moet die prospekteerder, ten einde verder te kan prospekteer, 'n prospekteerpermit ooreenkomstig artikel 6 van die betrokke streekdirekteur verkry.

(7) Artikel 14 is vir die tydperk bedoel in subartikel (1)(b), (3)(a) of (b) of (4) nie van toepassing nie op enige prospekteerpermit wat onderskeidelik ooreenkomstig subartikel (1)(a), (3)(a) of (b) of (4) geag word ingevolge artikel 6 uitgereik te wees.

(8)(a) Die bepalinge van die Wet op Mynregte, 1967, met betrekking tot die toekenning van 'n myn huur vir aardolie ingevolge artikel 25(1)(g) van genoemde Wet en enige ander aangeleentheid in verband daarmee bly, ondanks die herroeping van genoemde Wet by artikel 68(1), van krag totdat die laaste bestaande prospekteerhuur toegeken ingevolge artikel 14 gemeld in subartikel (1)(a)(ii) ooreenkomstig subartikel (1)(b) verval het.

(b) 'n Mynreg toegeken, verleen of verkry uit hoofde van paragraaf (a) of 'n aandeel in so 'n reg bly, ondanks die herroeping van die Wet op Mynregte, 1967, by artikel 68(1), van krag onderworpe aan die bedinge en voorwaardes waaronder dit toegeken, verleen of verkry is of geag word toegeken, verleen

of verkry te wees en wat in die betrokke dokument of dokumente vervat is.

(c) Die bepaling van artikel 47(1)(f) en (2) is mutatis mutandis van toepassing op enige mynreg in paragraaf (b) bedoel.

(d) Ondanks enige andersluidende wetsbepaling, ooreenkoms, magtiging of goedkeuring word 'n mynreg in paragraaf (b) bedoel nie sonder die goedkeuring van die Minister ingevolge hierdie paragraaf verleen, óf in sy geheel óf wat betref 'n deel of dele, gesedeer, oorgedra, verhuur, onderverhuur, om 'n deel ontgin, onderverdeel, gewysig of met verband beswaar nie.

(e) Die houer van 'n mynreg in paragraaf (b) bedoel of sy opvolger in titel word met betrekking tot so 'n mynreg by die toepassing van hierdie Wet geag die houer van-

- (i) die reg op die betrokke mineraal ten opsigte van die betrokke grond te wees; en
- (ii) 'n ontginningsmagtiging te wees.²⁶¹

3.4.1.3 Vrygestelde minerale

Ooreenkomstig die herroep wetgewing het sekere gemeneregtelike mineraalreghouers die reg gehad om vryelik te prospekter na, te myn vir en te beskik oor onedele minerale op privaatch grond en sekere "vrygestelde" edelgesteentes in die Kaapprovinsie en in die Oranje-Vrystaat sonder dat dit nodig was om vooraf statutêre magtiging daarvoor by die staat te verkry.²⁶² Die gemeneregtelike regte van hierdie mine-

²⁶¹. Subartikel (8) is deur die Mineraalwysigingswet 103 van 1993 ingevoeg en omvat sprekende bewys daarvan dat, tsv die afskaffing van die hoofgroepe minerale wat deur die herroep wetgewing ingestel is deur die Mineraalwet 50 van 1991, die bestaan van die verskillende soorte minerale (in hierdie geval "aardolie") steeds daarkragtens erken word. Sien ook die behoud van die woordskrywings van "edelmetale" en "onbewerkte edelmetaal" in die Wet op Mynregte 20 van 1967 in die Bylae tot die Mineraalwet 50 van 1991 van wette gewysig of herroep kragtens a 68(1) daarvan.

²⁶². Sien a 2(1)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en a 2 en 3 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964. Aangesien geen statutêre regte of magtigings tov die betrokke minerale verleen of uitgereik is nie, word dit

raalreghouers word herbevestig in artikel 5(1) van die Mineralewet 50 van 1991 deurdat alle minerale tans op dieselfde basis hanteer word, maar om eenvormigheid te bewerkstellig, word hierdie minerale nou ook onderhewig gemaak aan artikel 5(2) van die Mineralewet 50 van 1991, in die sin dat daar nie sonder die nodige magtiging kragtens die Mineralewet 50 van 1991 daarvoor geprospekter of gemyn mag word nie.²⁶³

Ter erkenning van die feit dat hierdie mineraalregte voorheen vrygestel was van die vereiste om statutêre magtiging vir die uitoefening daarvan te verkry, word in artikel 44(4) van die Mineralewet 50 van 1991 bepaal dat enige sodanige houer of 'n persoon wat die prospekterregte van sodanige houer verkry het by die inwerkingtreding van die Mineralewet 50 van 1991, vir 'n tydperk van uiters een jaar geag word die houer van 'n prospekterpermit te wees. Gevolglik moes enige persoon wat ná die grasietydperk wou voortgaan met prospektering hom gedurende 1992 voorberei om met ingang van 1993 aan die maatstawwe van artikel 6 van die Mineralewet 50 van 1991 vir die uitreiking van 'n prospekterpermit te voldoen en die prospekterpermit betyds te verkry.²⁶⁴ Dit sluit dus mineraalreghouers en die houters van prospekterkontrakte en mineraalhure in. Geen ander persoon kan 'n prospekterpermit verkry nie aangesien slegs die gemeneregtelike mineraalreghouer of iemand met sy toestemming 'n bevoegde aansoeker om die uitreiking van 'n prospekterpermit kragtens artikel 6 van die Mineralewet 50 van 1991 is. Verder was die mineraalreghouer van onedele minerale op privaatgrond en enigiemand aan wie hy 'n mineraalhuur verleen het kragtens artikel 2(1)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 daarop geregtig om sonder enige verdere magtiging van die staat vir sodanige mineraal te myn. Kragtens artikel

(vervolg)

nie in a 44 van die Mineralewet 50 van 1991 vermeld nie.

263. Wat ongetwyfeld inbreuk op gemeneregtelike regte daarstel.

264. Kragtens a 44(6) van die Mineralewet 50 van 1991.

5(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 sou hy na een jaar²⁶⁵ 'n ontginningmagtiging kragtens artikel 9 van die wet benodig.²⁶⁶ Die houters van die regte op die vrygestelde edelgesteentes vermeld in artikel 3 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 sal kragtens artikel 47(1)(e) van die Mineraalwet 50 van 1991 twee jaar na die inwerkingtreding van laasgenoemde wet²⁶⁷ 'n ontginningmagtiging ooreenkomstig artikel 9 daarvan benodig.²⁶⁸ Ten einde voortsetting van hul regte om te prospektee en te myn te verseker, sal die houters van die betrokke regte dus ook aan die maatstawwe van die Mineraalwet 50 van 1991 betreffende optimale ontginning en rehabilitasie moet voldoen.

3.4.1.4 Benoemingsooreenkomste

Waar die staat die mineraalreghouer is, maar nie die grondeienaar nie,²⁶⁹ en die benoemingsooreenkomsprosedure van toepassing is, geld artikel 43 van die Mineraalwet 50 van 1991, wat in hoofstuk 4 verder behandel word.

3.4.1.5 Algemene bepalinge

In alle ander gevalle bepaal artikel 44(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 dat die prospekteermagtigings wat ten tye van die inwerkingtreding van die wet bestaan het, geag word prospekteepermitte uitgereik kragtens artikel 6 daarvan te wees en van krag bly ooreenkomstig hul bestaande bedinge en voorwaardes tot verstryking van hul geldigheidsduur of, waar geen vervaldatum bepaal is nie, vir twee jaar na die inwer-

265. Dws vanaf 1 Januarie 1993.

266. Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 87 - 88 en 120.

267. Dws vanaf 1 Januarie 1994.

268. Die hou van die reg op sodanige edelgesteentes word beskous as 'n mynreg soos omskryf in a 1 van die Mineraalwet 50 van 1991, gelees met a 47(1)(a)(ii) daarvan. Sien ook Kaplan & Dale Minerals Act 71.

269. Maw "vervreemde staatsgrond" ingevolge die herroepe wetgewing.

kingtredingsdatum van die Mineraalwet 50 van 1991.²⁷⁰ Die behoud van "die bedinge en voorwaardes waaronder dit toegeken, uitgereik of verleen is of geag toegeken, uitgereik of verleen te wees" beteken dat, ondanks die herroeping daarvan, alle verbandhoudende statutêre²⁷¹ bepalinge daarop van toepassing bly²⁷² vir die duur van die magtiging.²⁷³ Die vraag ontstaan nou of bepalinge daarin met betrekking tot hernuwing en die verkryging van myntitels wat daaruit voortvloei, ook nog van krag bly. Soos Kaplan en Dale²⁷⁴ tereg aantoon, is dit nie die geval nie. Die punt is juis dat die ou magtigings geag word prospekteepermitte te wees wat kragtens artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 uitgereik is. Die hernuwing van prospekteepermitte wat nie meer bestaan nie of die uitoefening van 'n reg om myntitels te verkry wat nie meer bestaan nie, is eenvoudig nie prakties moontlik nie en die prospekteeperder sal hom noodgedwonge moet verlaat op die hernuwingsprosedures²⁷⁵ en die aansoekprosedure vir ontginningsmagtigings waarvoor onderskeidelik in artikels 6 en 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 voorsiening gemaak word.

Prospekteerpermitte wat kragtens artikel 7(2)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 uitgereik is ten opsigte van edelmetale of onedele minerale op ongeproklameerde staatsgrond wat oopgestel is vir openbare prospektering, bly ook geldig en die bedinge en voorwaardes daarvan bly kragtens artikels

270. Dws tot 31 Desember 1994.

271. En ook kontraktuele.

272. Om hierdie rede is die vorige posisie kragtens die herroepe wetgewing hierbo so uitvoerig behandel.

273. Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 57.

274. Minerals Act 58.

275. Aangesien hy reeds 'n prospekteepermit het wat geag word kragtens a 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 uitgereik te gewees het, sal hy aan die hernuwingsvereistes in a 6(4) moet voldoen en nie, soos Kaplan & Dale Minerals Act 58 te kenne gee, aan die vereistes van 'n nuwe permit in a 6(2) nie, al word Kaplan & Dale se siening ook in die praktyk deur die streekdirekteur gevolg.

44(1)(a) en (c) van die Mineraalwet 50 van 1991 van toepassing,²⁷⁶ mits die houters daarvan reeds hul prospekteergebiede afgepen en aangemeld het.²⁷⁷

3.4.1.6 Staatsminerale

Waar die staat die gemeneregtelike mineraalreghouer was²⁷⁸ en die benoemingsooreenkomsprosedure nie van toepassing was nie, is prospekteerhure kragtens artikel 4 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 en artikels 7(2)(b) en 13 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 uitgereik. Hierdie prospekteermagtigings het, weens die feit dat die mineraalregte aan die staat behoort het en die reg op prospektering vir edelgesteentes en edelmetale vir die staat voorbehou is, deels die verlening van gemeneregtelike prospekteerrechte en deels die verlening van statutêre magtiging om te prospekteer behels. Aangesien dit by verstryking nie hernu kan word nie en die prospekteerder ook nie meer uit hoofde daarvan 'n mynhuur kan verkry nie, moet hy, hangende die verstryking van sy prospekteerhuur, die staat se mineraalregte of toestemming om te prospekteer of te myn vir die doeleindes van artikels 6 of 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 verkry.²⁷⁹

Volgens Kaplan en Dale²⁸⁰ geniet die prospekteerder 'n mate van beskerming in die sin dat artikel 44(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 bepaal dat, solank sodanige prospekteermagtiging²⁸¹ bly voortbestaan, die staat se mineraalregte nie vervreem mag word en toestemming om te myn of minerale

276. Insluitende die kenmerk dat sodanige prospekteerpermities, in teenstelling met wat in a 13 van die Mineraalwet 50 van 1991 voorsien word, kragtens a 9(3) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 gesedeer kon word.

277. Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 61.

278. Ongeag of die staat ook die grondeienaar is, wat tot gevolg het dat hier beide "staatsgrond"- en "vervreemde staatsgrond"-minerale ter sprake is.

279. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 61.

280. Minerals Act 59 - 60.

281. Wat uitgereik is kragtens die herroepe wetgewing.

gedurende prospektering te verwyder nie verleen mag word aan enigiemand anders as die houer van sodanige prospekteermagtiging nie. Verder het die staat deur die uitreiking van die prospekteerhuur 'n proses aan die gang gesit wat sou uitloop op die verkryging van die reg om te myn deur die prospekteerder. Aangesien 'n prospekteerhuur deels kontraktueel is,²⁸² sal die staat ooreenkomstig die leerstuk van vergelykbare prestasie²⁸³ verplig wees om aan die prospekteerder 'n reg te verleen wat soortgelyk is aan die myntitel²⁸⁴ wat hy andersins sou verkry het, naamlik 'n ontginningsmagtigings²⁸⁵ of toestemming om te myn²⁸⁶ soos voorsien in die Mineraalwet 50 van 1991. Behoudens dit wat in die vorige onderafdeling oor artikel 15 van die Mineraalwet 50 van 1991 gesê is, word die mening in die lig van die hoofdoel van hierdie bepaling²⁸⁷ gehuldig dat dit met die nodige wysigings²⁸⁸ ideaal die beskerming van prospekteermagtigings wat kragtens die herroepe wetgewing uitgereik is, ten doel kan strek.²⁸⁹

Van belang is dat daar nie juis in die geval van prospekteermagtigings wat kragtens die herroepe wetgewing verleen

282. Sien Neebe v Registrar of Mining Titles 1902 TS 65, On-dombo Beleggings (Edms) Bpk v Minister of Mineral & Energy Affairs 1991 4 SA 718 (A) en Rand Leases (Vogelstruisfontein) GMC Ltd v Registrar of Mining Titles 1938 TPA 384.

283. Sien Van Diggelen v De Bruin 1954 1 SA 188 (SWA).

284. Bv 'n mynhuur, die nuwe benaming waarvan ingevolge die terminologie gebruik in die Mineraalwet 50 van 1991, 'n "mynreg" is.

285. Dws 'n mynpermit of -lisensie.

286. Uit hoofde waarvan die prospekteerder kragtens a 9(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991 om 'n ontginnings-magtiging aansoek kan doen.

287. Soos blyk uit die opskrif daarvan in die Mineraalwet 50 van 1991, nl "Beperking op uitreiking van meer as een prospekteerpermit of ontginningsmagtiging ten opsigte van dieselfde mineraal en grond".

288. Soos in hfst 8 aanbeveel word.

289. Weens die feit dat sodanige magtigings kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 geag word ingevolge hierdie wet uitgereik te wees.

is, van terugtrede van die staat tot die arena van privaat-regtelike onderhandeling op die gebied van die mineraal- en mynreg gepraat kan word nie. Eers wanneer al hierdie ou magtigings verval het,²⁹⁰ sal die staat in alle opsigte soos 'n privaat mineraalreghouer vryelik toestemming met betrekking tot staatsmineraalregte by wyse van prospekteerkontrakte en mineraalhure kan verleen vir die uitreiking van prospekteer-permitte en ontginningsmagtigings.

3.4.1.7 Privaat mineraalregte

Waar die regte op edelgesteentes en edelmetale aan 'n privaatpersoon behoort²⁹¹ het, is prospekteerpermitte kragtens artikel 6 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 en artikel 7(2)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 uitgereik aan die mineraalreghouer of iemand wat sy toestemming het om te prospekteer. Alhoewel sodanige prospekteerpermitte slegs vir hul bestaande geldigheidsduur van krag bly en nie hernu kan word nie of twee jaar na die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 verval²⁹² indien geen tydskuur daarin bepaal is nie, behoort die verkryging van die nuwe magtigings ingevolge artikels 6 en 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 geen probleem te wees nie, juis omdat die essensie van hul uitreiking kragtens die herroepe wetgewing die hou van die mineraalregte of die toestemming van die mineraalreghouer was. Wat wel verander het, is dat daar tans, by aansoeke om die nuwe magtigings waarvoor daar in die Mineraalwet 50 van 1991 voorsiening gemaak word, aan die maatstawwe gerig op verwesenliking van die hoofdoelstellings van die Mineraalwet 50 van 1991 voldoen moet word, naamlik optimale ontginning en rehabilitasie. Waar die aansoeker se aansoek onsuksesvol is, kan die magtigings egter nie aan derdes uitgereik word nie, want die prospekteerder is as mineraalreg-

²⁹⁰. En sommige van hulle is sine die et ad infinitum uitgereik.

²⁹¹. Maw "privaat grond" kragtens die herroepe wetgewing.

²⁹². Dws op 31 Desember 1993.

houer of iemand met die vereiste toestemming, die enigste bevoegde aansoeker.²⁹³ Die enigste remedie wat die staat in so 'n geval het om opsluiting van die minerale deur die mineraalreghouer of iemand met sy toestemming te verhinder, is om op artikel 24 van die Mineraalwet 50 van 1991 staat te maak.²⁹⁴

3.4.1.8 Aardolie

Vir prospektering na aardolie waarvan die regte om daarvoor te prospekter, dit te myn en daarvoor te beskik vir die staat voorbehou is, moes 'n prospekteerhuur kragtens artikel 14 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 verkry word²⁹⁵ en sodanige prospekteerhuur kon ingevolge artikel 14(3) van die wet allerlei spesiale bepalings bevat wat nie by enige van die ander soorte prospekteermagtigings wat kragtens die herroepe wetgewing uitgereik is, voorgekom het nie.²⁹⁶ Dit het nie saak gemaak wie die gemenereregtelike houer van die regte op hierdie mineraal was nie en die toestaan van die prospekteerhuur was nie daarvan afhanklik dat die aansoeker die mineraalreghouer of iemand met sy toestemming moes wees nie.²⁹⁷ By die afloop van die geldigheidsperiode²⁹⁸ sal die permithouer, oftewel prospekteerhuurder, ooreenkomstig artikel 44(6) van die Mineraalwet 50 van 1991 'n prospekteerpermit kragtens artikel 6 van die wet moet verkry. Kragtens

293. Vgl egter die besprekings hierbo van a 15 van die Mineraalwet 50 van 1991.

294. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 64.

295. Soos reeds aangedui is, is hierdie prospekteerhure in die praktyk uitgereik aan Soekor, wat dan onderhure aan prospekteerders verleen het. Die magtiging kon dus gesedeer word.

296. Ook nie in 'n prospekteerpermit uitgereik kragtens a 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 nie.

297. Die mineraalreghouer het ooreenkomstig a 30(3) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 vergoeding vir die inbreuk op sy gemenereregtelike regte gekry deurdat hy geregtig was op 'n gedeelte van die inkomste wat die staat daaruit verkry het.

298. Of, waar daar geen tydsbepanking in die prospekteerhuur vervat is nie, op 1 Januarie 1994.

artikels 6(1)(a) en (b) van die Mineraalwet 50 van 1991 sal die aansoeker die gemeneregtelike mineraalreghouer of iemand met sy toestemming moet wees. Waar die staat die privaatregtelike mineraalreghouer is,²⁹⁹ behoort die verkryging van die nodige toestemming geen probleme te skep indien kabinetstoestemming tot vervreemding van die mineraalregte aan die prospektheurder nie verkry kan word nie. Waar die mineraalregte aan 'n privaatspersoon behoort, sal die prospektheurder met hom moet onderhandel oor verlening van sy mineraalregte of toestemming. Indien hy onsuksesvol is, kan hy moontlik op artikels 17 en 24 van die Mineraalwet 50 van 1991 staat maak. Waar die mineraalreghouer onwillig is om met die prospektheurder te onderhandel, maar wel bereid is om met iemand anders ooreen te kom, kan die prospektheurder hom nie op artikels 17 en 24 van die Mineraalwet 50 van 1991 beroep nie.

Indien die prospektheurder wel die houer van die gemeneregtelike regte op aardolie se toestemming kry om vir 'n "hernuwingsperiode" te prospekter, sal hy daarvoor 'n prospekterpermit ooreenkomstig artikel 6, gelees met artikel 44(6), van die Mineraalwet 50 van 1991 moet verkry en ook aan die nuwe maatstawwe van optimale ontginning en rehabilitasie moet voldoen.

Die oorgangsbepalings betreffende aardolie in artikel 44(6) van die Mineraalwet 50 van 1991, wat deur die Mineraalwysigingswet 103 van 1993 ingevoeg en hierbo in 3.4.1.2 aangehaal is, is heel duidelik en behoeft geen verdere bespreking nie. Van belang is dat, ten spyte van die afskaffing deur die Mineraalwet 50 van 1991 van die hoofsoorte minerale wat kragtens die herroepe wetgewing geskep is, die voortbestaan en indeling van die verskillende soorte minerale opnuut deur bepalinge soos hierdie verskans word.

²⁹⁹. Wat die geval is by alle prospektering in die see.

3.4.1.9 Bronmateriaal

Ingevolge artikel 47(1) van die Wet op Kernenergie 92 van 1982 was dit verbode om sonder die skriftelike toestemming van die minister te prospekteer vir bronmateriaal (uraan, thorium, plutonium, ensovoorts). Uit artikel 47(2) van die wet was dit duidelik dat genoemde verbod slegs 'n veiligheidsmaatreël was aangesien die minister slegs toestemming kon weier indien hy oortuig was dat die veiligheid van die staat daardeur in gevaar gestel sou word. Met die herroeping van die betrokke artikel van die genoemde wet, het die nodigheid vir sodanige toestemming nou verval. Nogtans word sodanige prospekteerpermitte ingevolge artikel 44(1)(a)(iv) van die Mineralewet 50 van 1991 geag prospekteerpermitte uitgereik ingevolge artikel 6 daarvan te wees. In teenstelling met die posisie betreffende aardolie, was sodanige toestemming bloot toestemming en nie 'n verlening van regte nie; die gemeneregtlike regte moes steeds by die mineraalreghouer of die staat verkry word na gelang daarvan of dit "private grond", "Staatsgrond" of "vervreemde Staatsgrond" was, soos omskryf in die Wet op Mynregte 20 van 1967. Aangesien bronmateriaal onedele minerale was, was die een jaar grasietydperk vermeld in artikel 44(4) van die Mineralewet 50 van 1991 daarop van toepassing. Artikel 47(3) van die Wet op Kernenergie 92 van 1982 het wesenlik dieselfde bepaal as artikel 5(3) van die Mineralewet 50 van 1991.³⁰⁰ Waar artikel 47(1) van die Wet op Kernenergie 92 van 1982 slegs toestemming verleen het, het artikel 47(3) daarvan egter 'n reg verleen, ongeag die basis van die bestaande reg. Dit was statutêre magtiging om sodanige bronmateriaal te myn en geen verdere magtiging of gemeneregtlike reg was nodig nie.³⁰¹

³⁰⁰. Met die verskil dat, waar eersgenoemde wet vereis het dat die bronmateriaal in samehang met sodanige ander mineraal ontgin moet word, laasgenoemde vereis dat dit "noodwendig saam met" sodanige ander mineraal ontgin moet word.

³⁰¹. Dieselfde dus as wat die geval was tov aardolie.

Eintlik het dit op onteiening ten gunste van die myner neergekom. Indien dit by die inwerkingtreding van die Mineralewet 50 van 1991 van krag was, bly dit ingevolge artikel 47(1)(a) daarvan as mynreg van krag vir die geldigheidsduur daarvan.³⁰²

3.4.1.10 Toestemming tot verwydering

In artikel 44(5) van die Mineralewet 50 van 1991 word bepaal dat toestemming kragtens artikel 9(5) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964³⁰³ en artikel 21 van die Wet op Mynregte 20 van 1967³⁰⁴ om minerale tydens prospektering te verwyder en daarvoor te beskik nou geag word 'n vergunning ooreenkomstig artikel 8(1) van die Mineralewet 50 van 1991 te wees en dat dit van krag bly ooreenkomstig die bedinge en voorwaardes waarop dit aanvanklik verleen is.³⁰⁵

Sodanige toestemmings is normaalweg vir relatief kort tydperke verleen waar die duur of omvang van die mynbedrywighede nie die uitreiking van 'n formele mynhuur geregverdig het nie. Alhoewel hulle nie hernu kon word nie, is hulle

³⁰². Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 70 en 157 - 164.

³⁰³. Volgens hierdie bepaling was die houër van 'n prospekterpermit uitgereik kragtens a 5 of 6 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 geregtig op die opbrengs van enige edelgesteentes tydens bona fide prospektering deur hom gevind. Aangesien die bedinge en voorwaardes waaronder sodanige permitte uitgereik is kragtens a 44(1)(a)(i) en 44(3)(a) van die Mineralewet 50 van 1991 van toepassing bly, bly dit van krag vir die geldigheidsduur van sodanige prospekterpermitte.

³⁰⁴. A 21(2) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 het die prospekterder verbied om edelmetale of onedele minerale of die erts daarvan te verwyder en daarvoor te beskik behalwe met die skriftelike toestemming van 'n mynkommissaris gegee met die goedkeuring van die minister onderhewig aan sodanige bedinge en voorwaardes as wat deur die minister bepaal is, of indien monsters daarvan vir die doeleindes van identifikasie, esaai of analise verwyder sou word.

³⁰⁵. Sien Elandskloof Trust v Enjeff (Pty) Ltd 1988 2 SA 50 (T).

dikwels gebruik om voortgesette aktiwiteite te verseker en is hulle tog van tyd tot tyd hernu. Hulle kon nie oorgedra of gesedeer word nie en verval kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 by verstryking van hul lopende geldigheidsduur, waarna hulle vervang sal moet word met toestemming van die streekdirekteur kragtens artikel 8(1) van die Mineraalwet 50 van 1991. Sodanige toestemming sal egter nie voortgesette ontginning magtig nie en sal vervang moet word met 'n ontginningsmagtiging, waarskynlik 'n mynpermit. Die aansoeker sal die mineraalreghouer of iemand met sy toestemming moet wees. Verder word in artikel 8(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 spesifieke verwysing gemaak na die gevalle waar die benoemingssooreenkomsprosedure van toepassing is³⁰⁶ en waar die staat die mineraalreghouer is.³⁰⁷

3.4.1.11 Die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975³⁰⁸

Waar die mineraalregte ten volle of gedeeltelik van die eiendomsreg van die grond geskei is en die prospekteerregte weens 'n verskeidenheid redes nie geredelik verkry kon word nie, het artikel 4 van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 voorsiening gemaak vir prospekteerpermitte vir edelgesteentes en edelmetale en vir prospekteertoestemming vir onedele minerale, asook prospekteer- en delfooreenkoms³⁰⁹ soos beoog in artikel 20 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 en vir die verlening van prospekteerhure kragtens artikel 16 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 ten opsigte van edelmetale en onedele minerale wat deur die staat en 'n privaat mineraalreghouer in aandele gehou is. Volgens artikel 4(1) van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 was hierdie prospekteerpermitte hernu-

306. Sien a 43 van die Mineraalwet 50 van 1991.

307. Sien a 44(2) van die Mineraalwet 50 van 1991.

308. Sien ook 5.4.2.3.

309. Vir die voortbestaan waarvan in a 47 van die Mineraalwet 50 van 1991 voorsiening gemaak word.

baar, soos ook prospekteepermitte verleen kragtens artikel 6 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 en artikel 7(2)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967. Volgens artikel 44(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 is sodanige permitte en toestemmings slegs geldig vir die duur daarvan en kan dit nie hernu word nie. By hul verval moet die prospekteeerder 'n prospekteepermit ooreenkomstig artikel 6, gelees met artikel 44(6), van die Mineraalwet 50 van 1991 verkry, ingevolge waarvan hy die mineraalregte of die toestemming van die houer van die betrokke aandele in die regte moet verkry.

Dit is egter juis omdat daar dikwels probleme was met die verkryging van die nodige toestemming dat artikel 4 van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 in die lewe geroep is. Wanneer die prospekteeerder nou dieselfde probleme kry, moet hy staatmaak op die aandele wat hyself hou, indien enige, en dan 'n prospekteepermit daarvoor verkry, of hy moet op artikel 17 van die Mineraalwet 50 van 1991 staatmaak, ingevolge waarvan die minister die nodige toestemming vir 'n aansoek kragtens artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 kan verleen, of hy moet die staat se regte verkry. Artikel 17 van die Mineraalwet 50 van 1991 erken egter net twee van die redes vir ministeriële tussentrede vermeld in die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975, naamlik dat die betrokke mineraalreghouer nie opgespoor kan word nie of dat sessie van die regte aan die bevoordeelde nie binne twee jaar nadat hy op grond van erfopvolging daarop geregtig geword het, plaasgevind het nie.

Artikel 17 van die Mineraalwet 50 van 1991 sal dus nie 'n remedie verskaf in alle gevalle wat deur die herroepe Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 gedek is nie. 'n Verdere moontlikheid is om op artikel 24 van die Mineraalwet 50 van 1991 staat te maak, ingevolge waarvan die minister, as hy dit in die openbare belang nodig ag, 'n mineraalreg of aandeel daarin met betrekking tot grond mag onteien ten behoeve van 'n aansoeker, welke bevoegdheid

prospekteerregte insluit. Andersins moet die prospekteerder staatmaak op die gemeneregtelike regte van 'n mede-houer om te prospekteer waar hy self die mede-houer is of 'n mede-houer se toestemming het. Hy moet dan prospekteer op sterkte van sodanige aandeel en, slegs as die prospekteerresultate dit regverdig, die verdere stap doen om op artikel 24 van die Mineraalwet 50 van 1991 staat te maak. Die prospekteerder sal 'n stadium in sy prospektering bereik wanneer hy kan besluit of daar 'n genoegsame mineraalneerslag is wat ekonomiese ontginning regverdig. Hy sal die onteiening kan regverdig en betaalbare vergoeding kan beraam. Sodanige prospektering sal hy egter slegs kan doen indien hy 'n mede-mineraalreghouer is of 'n mede-mineraalreghouer se toestemming het, terwyl artikel 4 van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 ook van toepassing was waar die afgeskeide mineraalregte geheel en al net deur derde(s) gehou word, dit wil sê, waar die prospekteerder nie self 'n mede-mineraalreghouer is nie. Artikels 17 en 24 van die Mineraalwet 50 van 1991 verleen ook nie aan 'n prospekteerder wat 'n prospekteerpermit kragtens artikel 4 van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 verkry het enige voorkeursregte as aansoeker ingevolge artikel 6 en 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 nie. Waar sodanige prospekteerder 'n hernude prospekteerpermit wil verkry, sal hy aan die maatstawwe van artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 met betrekking tot optimale ontginning en rehabilitasie moet voldoen, wat moeiliker is as waarvoor die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 voorsiening gemaak het.

'n Belangrike bepaling in 'n prospekteerpermit of toestemming uitgereik kragtens die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 was dat die houer daarvan geregtig was om sessie van die mineraalregte of 'n aandeel daarin te verkry op grond van 'n sertifikaat deur die minister ingevolge artikel 5 van die wet uitgereik. Weens die herroeping van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 wil, dit voorkom asof die bedoeling van die wetgewer nie was dat dit

'n beding sou wees wat van krag moet bly ooreenkomstig artikel 44(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 nie. Gevolglik sal die prospekteeërder om 'n ontginningsmagtigings ooreenkomstig artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 aansoek moet doen en as voorvereiste die mineraalregte of die mineraalreghouer se toestemming moet hê. As hy self 'n mede-mineraalreghouer is, kan hy staatmaak op die gemeneregtelike regte van 'n mede-mineraalreghouer en 'n ontginningsmagtigings kry met betrekking tot die aandeel wat hy hou. Andersins moet hy ooreenkomstig artikel 17 van die Mineraalwet 50 van 1991 'n sertifikaat by die minister kry wat hom magtig om sessie van die regte of 'n aandeel daarin te verkry, maar weer eens is dit beperk tot slegs die bovermelde gronde. Die hou van 'n prospekteeërpermit kragtens artikel 4 van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 sal ook nie aan die prospekteeërder enige voorkeursreg verleen tot verkryging van 'n sertifikaat ooreenkomstig artikel 17 van die Mineraalwet 50 van 1991 nie. Alternatiewelik kan artikel 24 van die Mineraalwet 50 van 1991 gebruik word, solank die onteiening in die openbare belang is. Weer eens sal die hou van 'n prospekteeërpermit uitgereik kragtens artikel 4 van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 nie aan die prospekteeërder enige voorkeur verleen nie. Selfs al was die beroep op artikel 24 van die Mineraalwet 50 van 1991 suksesvol en die prospekteeërder word die gemeneregtelike houër van die mineraalregte of 'n aandeel daarin, sal hy steeds 'n ontginningsmagtigings benodig in die plek van die verskillende myntitels waarvoor die herroepe wetgewing voorsiening gemaak het.

3.4.1.12 Aandele in mineraalregte

Waar mineraalregte deur die staat en 'n privaatspersoon in onverdeelde aandele gehou word, het artikel 16 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 ook voorsiening gemaak vir die verlening van prospekteeërhure deur die staat. Dit moes geskied met die toestemming van die privaatspersoon (mede-mineraal-

reghouer) en op die bedinge en voorwaardes onderling tussen die minister en die privaatpersoon ooreengekom. Die inhoud van die prospekteerhuur was dus 'n kwessie vir onderhandeling en daar was geen voorsiening in die genoemde wet vir die verpligte insluiting van sekere bedinge en voorwaardes daarin nie. Artikel 16 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 het ook nie vir hernuwings voorsiening gemaak nie, maar soms is dit wel in die prospekteerhuur self gedoen. In artikel 44(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 word geïmpliseer dat die mineraalhuur slegs vir die lopende duur daarvan geldig bly. Dit beteken dat die prospekteerder daarna weer die nodige toestemming van beide die staat en die privaat mede-mineraalreghouer moet kry, behalwe as die prospekteerder self ook tegelykertyd die privaat mede-mineraalreghouer is, vir die doeleindes van 'n aansoek om 'n (hernude) prospekteerpermit kragtens artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991. Sover dit die staat se toestemming aanbetref, geld dieselfde as wat voorheen gesê is in verband met "Staatsgrond" en "vervreemde Staatsgrond" met betrekking tot die verkryging van 'n prospekteerpermit kragtens artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991, gelees met artikel 44(6) daarvan.

Kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 is sodanige prospekteerhure verleen onderworpe aan die bevoegdheid van die houer om 'n mynhuur kragtens artikel 25(1)(f), gelees met artikel 25(2)(c) en artikel 32, van die Wet op Mynregte 20 van 1967 te verkry. Die enigste bevoegde aansoeker om sodanige mynhuur was die prospekteerder. Indien die prospekteerder nie self die mede-mineraalreghouer is nie, moet laasgenoemde se toestemming of aandeel tans deur die prospekteerder verkry word alvorens hy kan aansoek doen om 'n ontginningsmagtiging kragtens artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991. Indien die mineraalreghouer weier of onredelik is, sal die prospekteerder hom op artikel 24 van die Mineraalwet 50 van 1991 moet beroep en, as dit van toepassing is, op artikel 17 van die Mineraalwet 50 van 1991, maar hierdie bepa-

lings sal nie help indien die mede-mineraalreghouer wel bereid is om toestemming te verleen of sy regte te sedeer aan 'n derde nie. Die riglyne in artikel 32(2) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 oor die bepaling van die vergoeding betaalbaar aan die mede-mineraalreghouer, is ook nie op die Mineraalwet 50 van 1991 van toepassing nie. Verder, indien die prospekteerder wel die nodige toestemming of reg verkry, sal hy moet voldoen aan die maatstawwe in artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 betreffende optimale ontginning en rehabilitasie, wat hom nadelig kan beïnvloed en verswarend op hom kan inwerk.

Waar die prospekteerder nie ook terselfdertyd die mede-mineraalreghouer is nie, geniet hy nie veel beskerming nie. Indien hy nie die regte van of toestemming by sy mede-mineraalreghouer kan kry nie, sal hy waarskynlik die staat s'n kan kry. Steunende op die gemeneregtelike regte van 'n mede-mineraalreghouer om te prospekteer³¹⁰ en te myn teen betaling van vergoeding aan die ander mineraalreghouer(s),³¹¹ sal hy dan 'n prospekteerpermit of ontginningsmagtiging op grond daarvan kan kry kragtens artikels 6 en 9 van die Mineraalwet 50 van 1991, gelees met die woordskrywing van "houer" in artikel 1 daarvan. Hier is die mineraalreghouer ook nie die staat se opvolger in titel met betrekking tot die onderneming in die prospekteerhuur om aan die prospekteerder 'n mynhuur te verleen nie.

3.4.1.13 Uitskot

Iemand wat voorheen in uitskot op ongeproklameerde grond geprospekteer het, het geen statutêre magtiging daarvoor benodig nie. Uit die insluiting van uitskot in die woordskrywings van houer, myn en prospekteer in artikel 1 van die

³¹⁰. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws Hfst V.

³¹¹. Sien Erasmus v Afrikander Pty Mines Ltd 1976 1 SA 950 (W).

Mineraalwet 50 van 1991, is dit egter duidelik dat uitskot nou op dieselfde basis as minerale in grond behandel word. Aangesien daar geen aanduidings bestaan dat die vorige magtigings met betrekking tot minerale in grond outomaties enige bevoegdhede ten opsigte van uitskot ingesluit het nie, word, tensy die prospektering geskied as deel van ontginning van sodanige minerale,³¹² nou afsonderlike prospekteepermitte met betrekking tot sodanige uitskot benodig. In alle gevalle sal prospekteerders op uitskot die voordeel van die grasietydperke in artikels 44(4), 47(1)(e) en 47(4) van die Mineraalwet 50 van 1991 geniet. Die houters van uitskotpermitte uitgereik kragtens artikel 89 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 en artikel 161 van die Wet op Mynregte 20 van 1967, word kragtens artikel 47(1)(e) van die Mineraalwet 50 van 1991 vir twee jaar na die inwerkingtreding van laasgenoemde wet geag die houters van ontginningsmagtigings daarkragtens uitgereik te wees, waarna hulle ook aan die maatstawwe in artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 sal moet voldoen.³¹³

3.4.1.14 Artikel 15 van die Wet op Mynregte 20 van 1967

Aangesien geen sodanige prospekteeperhure ooit uitgereik is nie, word geen melding in artikel 44(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 van artikel 15 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 gemaak nie. Ingevolge laasgenoemde artikel kon prospekteeperhure uitgereik word aan derdes indien die mineraalreghouer of die eienaar van vervreemde staatsgrond nie van die reg om te prospektee gebruik gemaak het nie.

³¹². In welke geval die mynreg of reg wat geag word 'n mynreg te wees in elk geval prospektering na sodanige minerale sal insluit.

³¹³. Behalwe as die houer net wil prospektee, in welke geval hy na 2 jaar 'n prospekteepermit ooreenkomstig a 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 sal moet bekom.

3.4.2 Mynregte

3.4.2.1 Inleiding

In artikel 47(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 word bepaal dat 'n reg om te delf of te myn,³¹⁴ of 'n aandeel daarin, wat toegeken, verleen of verkry is³¹⁵ of wat voortbestaan of van krag was ingevolge sekere voorafgaande wetgewing,³¹⁶ ondanks die herroeping van sodanige wetgewing van krag bly³¹⁷ onderworpe aan die bedinge en voorwaardes waarop dit toegeken, verleen of verkry is³¹⁸ en wat in die betrokke dokument of dokumente vervat is.³¹⁹ 'n Mynreg word in artikel 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 omskryf as -

'n reg of enige aandeel daarin verkry kragtens 'n in artikel 47(1) of (5) gemelde artikel of enige reg om te delf of te myn verkry kragtens 'n skatpligtige ooreenkoms soos omskryf in artikel 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels, 1967 (Wet No. 16 van 1967), of enige ander subtoekenning verkry uit hoofde van eersgenoemde reg of 'n aandeel daarin.

314. Daar is nou reeds herhaaldelik op grond van hoofsaaklik West Witwatersrand Areas Ltd v Roos 1936 AA 62 te kenne gegee dat die reg om te myn ook die reg om te prospekter insluit, al is dit ook net vir die mineraal ten opsigte waarvan die mynmagtiging verleen is. Aangesien dit hierin hoofsaaklik oor prospektering gaan, word hieronder dus net die algemene beginsels mbt die oorgangsbepalings in die Mineraalwet 50 van 1991 tov mynregte in breë trekke behandel. Vir 'n gedetailleerde behandeling van die situasie betreffende elk van die mynmagtigings wat kragtens die herroepe wetgewing uitgereik is, sien Kaplan & Dale Minerals Act 89 - 120.

315. Of geag word toegeken, verleen of verkry te wees.

316. En onmiddellik voor die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 van krag was.

317. Behalwe vir sover in die Mineraalwet 50 van 1991 anders bepaal word.

318. Of geag word toegeken, verleen of verkry te wees.

319. En van krag was onmiddellik voor sodanige inwerkingtreding.

Mynregte is, met ander woorde, sommige van dit wat kragtens die herroepe wetgewing algemeen as "myntitels"³²⁰ bekendgestaan het. Dit moet onderskei word van ontginningsmagtigings, synde ooreenkomstig artikel 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 "magtiging[s] verleen kragtens 'n mynpermit of 'n mynlisensie" toegestaan ingevolge artikel 9 daarvan.³²¹ Die Mineraalwet 50 van 1991 erken dus die bestaan van twee verskillende soorte mynmagtigings: myntitels wat kragtens die herroepe wetgewing verleen is, wat nou as "mynregte" bekendstaan, en ontginningsmagtigings wat kragtens artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 verleen word.

3.4.2.2 Mynreghouers geag mineraalreghouers te wees

Van groot belang is die bepaling in artikel 47(1)(e) van die Mineraalwet 50 van 1991 dat, vir die doeleindes van die wet, die houer van enige mynreg of aandeel daarin of sy opvolger in titel geag word die houer van die reg op die betrokke mineraal ten opsigte van die betrokke grond of uitskot te wees. Verder bepaal die betrokke subartikel dat sodanige houer vir twee jaar na die inwerkingtreding van die wet ook geag word die houer van 'n ontginningsmagtiging ten opsigte van die betrokke mineraal en grond of uitskot te wees en dat, ten einde na verstryking van die twee jaar verder te kan myn, 'n ontginningsmagtiging ooreenkomstig artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 by die streekdirekteur verkry moet word.³²²

³²⁰. Sien oor die algemeen Laurens Aktebesorging 129 - 131.

³²¹. Sien egter Kaplan & Dale Minerals Act 84 en 90, wat aandui dat sommige van die mynregte vermeld in a 47(1) en (5) van die Mineraalwet 50 van 1991, wat intussen deur die Mineraalwysigingswet 103 van 1993 gewysig is, streng gesproke nie mynmagtigings daargestel het nie, maar bloot causae ter verkryging daarvan.

³²². Dit beteken dat, as 'n mynreghouer ononderbroke wil myn, hy vóór verstryking van die 2 jaar grasietydperk kragtens a 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 om 'n ontginningsmagtiging aansoek sal moet doen. Indien sy aansoek nie betyds afgehandel word nie, kan die aansoeker intussen 'n tydelike magtiging kragtens a 10 van die Mineraalwet 50 van 1991 verkry.

Die regte van gemenegeregte mineraalreghouers³²³ of persone met hul toestemming word dus ondergeskik gestel aan die regte van 'n mynreghouer ten opsigte van die betrokke mineraal. Slegs laasgenoemde persoon is, tot uitsluiting van die gemenegeregte mineraalreghouer, daarop geregtig om 'n ontginningsmagtiging te bekom.³²⁴ Indien die mynreghouer egter nie om 'n ontginningsmagtiging aansoek doen nie, kan die gemenegeregte mineraalreghouer of iemand met sy skriftelike toestemming na die twee jaar vermeld in artikel 47(1)(c)³²⁵ kragtens artikel 17(6) van die Mineraalwet 50 van 1991 by die minister aansoek doen om toestemming kragtens artikel 6(1)(b) of "oordrag"³²⁶ van die mynreg aan hom.³²⁷

323. Sien die hierbo aangehaalde woordskrywing van "houer" in a 1 van die Mineraalwet 50 van 1991, wat dus aan a 47(1)(e) ondergeskik gestel word.

324. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 80.

325. Wat dieselfde 2 jaar is waarna in a 47(1)(e) van die Mineraalwet 50 van 1991 verwys word.

326. Die wetgewer het seker bedoel om die woord "sessie" in a 17(6)(a)(bb) van die Mineraalwet 50 van 1991 te gebruik.

327. Volgens a 17(6)(a) van die Mineraalwet 50 van 1991 kan iemand wat voornemens is om te myn op grond wat die onderwerp van 'n mynreg uitmaak, na verstryking van 2 jaar vanaf die inwerkingtreding van die wet, indien hy die minister oortuig dat die reg om aldus te myn nie geredelik verkry kan word nie weens die feit dat die houer van die betrokke mynreg nie geredelik opgespoor kan word nie of iemand is wat uit hoofde van intestate erfopvolging of 'n testamentêre beskikking op sodanige mynreg of 'n onverdeelde aandeel daarin geregtig is, nie sessie daarvan verkry het nie en 'n tydperk van minstens 2 jaar verstryk het na die datum waarop hy aldus geregtig geword het, skriftelik aansoek doen dat die minister, ondanks enige andersluidende wetsbepalings, onderworpe aan die bedinge en voorwaardes waarop tussen so 'n aansoeker en die direkteur-generaal ooreengekom mag word, en na betaling aan laasgenoemde van die bedrag, as daar is, waarop aldus ooreengekom mag word, aan sodanige aansoeker 'n sertifikaat uitreik ten effekte dat die betrokke mynreg aan hom "oorgedra" is, en die direkteur-generaal gelas om die nodige aantekeninge in dié verband in die betrokke dokumente aan te bring. Soos verderaan gesien word, is hier nie 'n aansoek kragtens a 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 ter sprake nie. 'n Aansoek kragtens a 17(6) van die Mineraalwet 50 van 1991 het nie soos a 9 van die wet die

Ten spyte daarvan dat artikel 15 van die Mineraalwet 50 van 1991 bepaal dat 'n verdere ontginningsmagtigting ten opsigte van dieselfde mineraal en grond of uitskot uitgereik kan word, kan slegs die mynreghouer kragtens artikel 47(1)(e) van die Mineraalwet 50 van 1991 om 'n ontginningsmagtigting kragtens artikel 9 aansoek doen.³²⁸ Verder kan die gemene-regtelike mineraalreghouer moontlik ingevolge artikel 24 van die Mineraalwet 50 van 1991 onteiening van die mynreghouer se reg bewerkstellig³²⁹ en, indien die mynreg om enige rede hoegenaamd gekanselleer word of verval, sal die regte van die gemene-regtelike mineraalreghouer onmiddellik en ten volle herleef.³³⁰

3.4.2.3 Bedinge en voorwaardes

In teenstelling met artikel 44 van die Mineraalwet 50 van 1991,³³¹ bepaal artikel 47(1), gelees met subartikel (5), daarvan dat die vorige magtigting van krag bly op die bedinge en voorwaardes wat vervat is in die dokument waarkragtens dit verleen is.³³² Algemene statutêre bepalings wat op

(vervolg)

uitreiking van 'n ontginningsmagtigting tot gevolg nie, maar die uitreiking van 'n sertifikaat dat die aansoeker die mynreghouer is of die verlening van toestemming kragtens a 6(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991.

328. Tot uitsluiting van die gemene-regtelike mineraalreghouer. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 81.

329. Volgens Kaplan & Dale Minerals Act 81 kan sodanige mynreg, wat by implikasie kragtens a 47(1)(e) van die Mineraalwet 50 van 1991 geag word mineraalregte te wees, 'n reg wees wat vir onteiening soos bedoel in a 24 van die Mineraalwet 50 van 1991 vatbaar is.

330. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 81.

331. Volgens a 44(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 bly die prospekteermagtigings wat daarin vermeld word van krag onderworpe aan die bedinge en voorwaardes waarkragtens dit uitgereik of verleen is, dws alle toepaslike statutêre en kontraktuele bepalings bly tydens hul geldigheidsduur daarop van toepassing.

332. Die woordskrywing van "hierdie Wet" is deur die Mineraalwysigingswet 103 van 1993 gewysig na "ook die regulasies en enige voorwaarde waaraan enige permit, lisensie, vergunning, toestemming, vrystelling, kennisgewing, magtigting, omgewingsbestuursprogram of voorskrif-

myntitels van toepassing was, is dus herroep en slegs die bedinge en voorwaardes wat uitdruklik in die huurkontrak, kleimlisensie, ensovoorts, vervat word, bly van krag.³³³ Vir algemene bepalings moet daar tans na die Mineraalwet 50 van 1991 verwys word.

3.4.2.4 Algemene bepalings

In die eerste plek bepaal artikel 47(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 dat die mynreghouer dieselfde regte ten opsigte van die gebruik van die oppervlak van die betrokke grond geniet as wat die mineraalreghouer³³⁴ ingevolge die gemene-reg ten opsigte daarvan het.

Vervolgens word meer spesifiek, en in teenstelling met artikel 13 daarvan, in artikel 47(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991 bepaal dat 'n mynreg wat onmiddellik voor die inwerkingtreding van die wet in geheel of ten dele "gesedeer, oorgedra,³³⁵ verhuur, onderverhuur, om 'n deel ontgin, on-

(vervolg)

te ingevolge hierdie Wet uitgereik, gegee, verleen of goedgekeur of geag uitgereik, gegee, verleen of goedgekeur te wees, onderworpe is". Afgesien daarvan dat die herhaling van die term "hierdie Wet" in die omskrywing self ongelukkig neerkom op 'n definisie in terme van die term self, het hierdie bepaling tot gevolg dat daar aan die bedinge en voorwaardes waarkragtens prospek-teerpermitte en ontginningsmagtigings verleen word, regskrag soortgelyk aan dié van die Mineraalwet 50 van 1991 self verleen word.

333. Sien ook Kaplan & Dale Minerals Act 81.

334. Dws 'n gemene-regtelike mineraalreghouer en nie iemand wat geag word 'n mineraalreghouer te wees nie.

335. Daar word op meer as een plek, bv in a 17(6)(a)(bb), verkeerdlik in die Mineraalwet 50 van 1991 verwys na "oordrag" van 'n reg. Oorgang van regte geskied by wyse van sessie en die vermelding van "oordrag" tesame met "sessie" tov 'n mynreg in dieselfe sin is tautologies en juridies onsuiver. In a 13 van die Mineraalwet 50 van 1991, wat gaan oor prospekterpermitte en ontginningsmagtigings, dws magtigings wat deur die staat verleen word, en nie oor regte nie, is gebruik van "sessie" om teenoorgestelde redes onvanpas. Tensy die wet-gewer dus met die gebruik van "prospekteerpermit of ontginningsmagtiging" in a 13 die bevoegdhede wat daar-deur verleen word, bedoel het, kan verder slegs 'n reg

derverdeel, gewysig³³⁶ of met verband beswaar kon word," steeds aldus mee gehandel kan word en dat sodanige handeling in die mynbriewekantoor geregistreer moet word indien dit voor 1 Januarie 1992 aldus registreerbaar was. Die artikel maak nie vir die hernuwing of verlenging van mynregte voorsiening nie en, aangesien die mynregte vermeld in artikel 47 van die Mineraalwet 50 van 1991 skeppings van statuut is, is die gemenerereg nie daarop van toepassing nie. Tensy die Mineraalwet 50 van 1991 dus vir hul hernuwing of verlenging voorsiening maak, kan hierdie handelinge nie ten opsigte van mynregte plaasvind nie. Indien die dokument by wyse waarvan die mynreg verleen word egter self vir sodanige handelinge voorsiening maak, kan dit wel kragtens artikel 47(1)(a) van die Mineraalwet 50 van 1991³³⁷ geskied. Indien die reg op hernuwing of verlenging van die mynreg nie in die titeldokument daarvan vervat word nie, maar in die herroepe wetgewing, sal die betrokke handeling dus nie daarkragtens kan plaasvind nie.

Aangesien artikel 47(1)(e) van die Mineraalwet 50 van 1991

(vervolg)

met verband beswaar word en nie die dokument waarin dit beliggaam is nie. Indien prospekteepermitte en ontginningsmagtigings met verbande beswaar sou kon word, sou dit beteken het dat dit die verlening van gemeneregtelike prospektee- en mynregte inhou, wat die inhoud van a 5 van die Mineraalwet 50 van 1991, die hele basis waarop die wet berus, en alles wat hierbo in verband met die hervestiging van mineraalregte in die gemeneregtelike houters daarvan gesê is, totaal sinneloos maak en negatiewe.

336. Die Mineraalwysigingswet 93 van 1993 was verantwoordelik vir die invoeging van "wysigings".

337. Die wet bevat geen soortgelyke bepaling mbt prospekteermagtigings nie en om hierdie rede word hierbo aan die hand gedoen dat, selfs waar die dokument waarkragtens die prospekteermagtiging verleen word voorsiening maak vir hernuwing, dit dalk nie daarkragtens nie, maar ooreenkomstig die bepalings van a 6(4) van die Mineraalwet 50 van 1991, wat in a 44 daarvan voorsiening maak vir die voortbestaan van die prospekteermagtiging, moet geskied.

bepaal dat 'n mynreghouer³³⁸ vir twee jaar geag word die houer van 'n ontginningsmagtiging te wees en dat hy, ten einde daarna verder te kan myn, 'n ontginningsmagtiging kragtens artikel 9 moet verkry,³³⁹ vir die doeleindes waarvan hy geag word die mineraalreghouer te wees,³⁴⁰ word, net soos in die geval van prospekteepermitte uitgereik kragtens artikel 6,³⁴¹ aan die hand gedoen dat die mynreghouer nie om 'n nuwe ontginningsmagtiging moet aansoek doen nie, maar vir hernuwing van sy bestaande ("geagte") ontginningsmagtiging. Aangesien hy vir twee jaar reeds geag sal word die houer van die mineraalregte en die houer van 'n ontginningsmagtiging ten opsigte daarvan te gewees het, is die enigste gevolgtrekking dat hy geag sal word tevore reeds suksesvol aan die vereistes van artikel 9 van die Mineralewet 50 van 1991 te voldoen het en sy aansoek sal as 'n hernuwingsaansoek beskou moet word.

Artikel 9 van die Mineralewet 50 van 1991 maak weliswaar nie soos artikel 6 in subartikel (2) daarvan voorsiening vir die uitreiking van 'n nuwe prospekteepermit en in subartikel (4) vir die hernuwing daarvan nie (met 'n daarmee gepaard-

338. Wat, sodra hy 'n myntitel kragtens die herroepe wetgewing verkry het, kon begin myn sonder dat hy enige verdere toestemming of magtiging daarvoor benodig het.

339. Vir die doeleindes van welke aansoek hy of iemand met sy toestemming die enigste bevoegde aansoeker is. Net soos in die geval van prospekteepermitte wat kragtens a 6 van die Mineralewet 50 van 1991 uitgereik word, kan die gemeneregtlike mineraalreghouer dalk met behulp van a 17 en 24 van die Mineralewet 50 van 1991 die nodige locus standi tot uitsluiting van die mynreghouer verkry. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 87.

340. Die effek hiervan is dat die woordomskriving van "houer" in a 1 van die Mineralewet 50 van 1991 omseil word. Die regte van die gemeneregtlike mineraalreghouer word in geheel ondergeskik aan die regte van die mynreghouer gestel. Laasgenoemde kan die vereiste toestemming ooreenkomstig a 9(1)(b) van die Mineralewet 50 van 1991 verleen, gewoonlik by wyse van 'n skatpligtige ooreenkoms.

341. En in teenstelling met Kaplan & Dale se siening daaroor, wat in die praktyk gevolg word.

gaande verskil in vereistes betreffende voldoening aan die maatstawwe van die wet ter nastrewing van die hoofdoelstellings daarvan). Dit maak, intendeel, slegs in artikel 9(3)(d), waar korttermyn, kleinskaalse mineraalontginning ter sprake is, vir 'n mynpermit en in subartikel (3)(e), waar langtermyn, grootskaalse mineraalontginning ter sprake is, vir uitreiking van 'n mynlisensie voorsiening. Aangesien hierdie ontginningsmagtigings egter kragtens artikel 9(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 deur die streekdirekteur uitgereik word vir die tydperk deur hom bepaal, is dit heel denkbare dat die geldigheidsduur van 'n ontginningsmagtiging kan verstryk alvorens die mynaktiwiteite wat daarin gemagtig word, voltooi is.

Aangesien tydelike magtiging kragtens artikel 10 van die Mineraalwet 50 van 1991 slegs deur die streekdirekteur verleen kan word hangende 'n aansoek om 'n prospekterpermit of 'n ontginningsmagtiging wat kragtens artikel 16 verval het,³⁴² kan die probleem ook nie op hierdie wyse ondervang word nie. Die enigste oplossing sal dan wees om, alhoewel artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 nie uitdruklik daarvoor voorsiening maak nie, opnuut daarkragtens om 'n ontginningsmagtiging aansoek te doen, in welke verband aan die hand gedoen word dat daar telkens opnuut aan al die vereistes en maatstawwe voldoen sal moet word. Uit die bevoording van artikel 10 van die Mineraalwet 50 van 1991³⁴³

³⁴². A 16 van die Mineraalwet 50 van 1991 maak voorsiening vir die verval van 'n ontginningsmagtiging wanneer die tydperk, as daar is, waarvoor die magtiging uitgereik is, verstryk, wanneer die houer van so 'n magtiging, wat ook die houer is van die reg op die betrokke mineraal tov die grond of uitskot wat die onderwerp van sodanige magtiging uitmaak, ophou om die houer daarvan te wees of wanneer die toestemming bedoel in a 9(1)(b) van die wet verval.

³⁴³. N1 "hangende 'n aansoek om 'n [nuwe] ... ontginningsmagtiging ... wat die voortsetting magtig van ... mynwerksaamhede ... wat gemagtig was[sic] kragtens 'n ... ontginningsmagtiging wat ingevolge artikel 16 [bv agv tydsverloop] verval het."

is dit duidelik dat die moontlikheid van hernuwing van ontginningsmagtigings wel bestaan.

Sover dit uitbreiding van bestaande regte aanbetref, het die kleimstelsel, wat kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 van toepassing was op edelmetale en onedele minerale en kragtens die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 van toepassing was op alluviale edelgesteentes, voorsiening gemaak vir die kleimhouer om sy aktiwiteite uit te brei deur die verkryging van verdere kleimlisensies en die afpen van verdere kleims in die nabyheid van sy bestaande kleims. Alhoewel die Mineraalwet 50 van 1991 nie meer daarvoor voorsiening maak nie, word die afpen van verdere kleims tot op 31 Desember 1993 nogtans kragtens artikel 45(2)(a) daarvan toegelaat, waarna, in die geval van spoeldiamante, die staat kragtens artikel 46(1) van die wet aan die delwer toestemming om te myn ooreenkomstig artikel 9(2) daarvan kan uitreik.

Die effek daarvan is dat die spoelgrond waarin die diamante voorkom, ten spyte van die herroeping van die voorafgaande wetgewing, vanaf 1 Januarie 1994 steeds as "Staatsgrond"³⁴⁴ behandel sal word. Dit beteken dat die gemeneregtelijke mineraalregte ten opsigte daarvan steeds statutêr geag sal word in die staat te setel. Dit kan beskou word as onteiening van die gemeneregtelijke mineraalreghouers se regte op diamante, by gebrek waaraan die bedoelde uitbreidings nie sonder hul toestemming sou kon plaasvind nie, waarvoor vergoeding kragtens artikel 46(3) van die Mineraalwet 50 van 1991 aan die grondeienaars betaal moet word. Die reg om die oppervlak van die grond te gebruik, word ook kragtens artikel 46(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 voorbehou vir die staat, wat op-

³⁴⁴. Alhoewel hierdie term nie in die Mineraalwet 50 van 1991 voorkom of omskryf word nie, is die betekenis wat ingevolge die Wet op Mynregte 20 van 1967 daaraan gekleef het tot 'n groot mate vergelykbaar met die beheer wat ingevolge die Mineraalwet 50 van 1991 op die ontginning van diamante toegepas word.

pervlakregte ten aansien daarvan aan delwers kan verleen.³⁴⁵

Enige mynreg kan in geheel of ten dele by skriftelike kennisgewing aan die streekdirekteur opgesê word, waarna dit geag word tot sodanige mate te verval het.³⁴⁶

3.4.2.5 Inbreuk op gemenereg

Kragtens artikel 2(1)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 het die regte om na onedele minerale te prospekter, dit te myn en daarvoor te beskik in die gemeneregtelike mineraalreghouer gesetel en was geen mynmagtiging kragtens enige wet nodig vir die ontginning daarvan nie. Kragtens artikel 47(4) van die Mineraalwet 50 van 1991 is sodanige mineraalreghouer of iemand wat sy regte verkry het³⁴⁷ vir een jaar na inwerkingtreding van die wet geag die houer van 'n ontginningsmagtiging te wees, waarna sy mynaktiwiteite op grond van 'n ontginningsmagtiging uitgereik kragtens artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 voortgesit moet word. Aangesien slegs die gemeneregtelike mineraalreghouer of iemand met sy toestemming bevoeg was om aldus aansoek te doen, het 'n mineraalhuurder die nodige locus standi gehad om dit te doen. Die mening word gehuldig dat sy aansoek voor of op 31 Desember 1992 by die streekdirekteur ingedien moes gewees het indien hy ononderbroke wou voortmyn.

Die reg om die sogenaamde "vrygestelde" edelgesteentes vermeld in artikel 3 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 te ontgin, word kragtens artikel 47(1)(a)(ii) van die Mineraalwet 50 van 1991 geag 'n mynreg te wees. Die bepalings van artikel 47(1)(e) van die Mineraalwet 50 van 1991 is dus ook daarop van toepassing in die sin dat die mynreghouer vir twee jaar na inwerkingtreding van die wet geag word die

³⁴⁵. Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 84 - 86.

³⁴⁶. Sien a 47(1)(f) van die Mineraalwet 50 van 1991 en Kaplan & Dale Minerals Act 88.

³⁴⁷. Bv 'n mineraalhuurder.

mineraalreghouer en houer van 'n ontginningsmagtiging te wees, waarna sy mynaktiwiteite op grond van 'n ontginningsmagtiging uitgereik kragtens artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 voortgesit moet word. Die mening word gehuldig dat sy aansoek voor of op 31 Desember 1993 by die streekdirekteur ingedien sal moet word indien hy ononderbroke wil voortmyn.

In beide bostaande gevalle kon die mineraalreghouer of iemand met sy toestemming in die verlede myn sonder die verkryging van enige verdere magtiging daarvoor by die staat. Die afdwinging van die bepalings van die Mineraalwet 50 van 1991 daarop ná die grasietydperke van onderskeidelik een en twee jaar, verteenwoordig 'n inbreuk op gemeneregtelike regte en geensins 'n terugkeer daarna nie.

In alle ander gevalle, alhoewel die mineraalregte in die gemeneregtelike mineraalreghouers gesetel bly of hervestig is, behou die staat beheer oor alle mynaktiwiteite deur middel van die magtigingstelsel ingestel by wyse van die Mineraalwet 50 van 1991. Alhoewel dit in die openbare belang en om strategiese en ekonomiese redes ter nastrewing van die reeds genoemde hoofdoelstellings van die Mineraalwet 50 van 1991 geskied, bly dit, hoe edel die motiewe van die wetgewer ook mag wees, statutêre inbreuk op gemeneregtelike regte en word daardeur geen noemenswaardige terugkeer na die gemene-reg bewerkstellig nie.

3.4.3 Gevolgtrekkings

Dit wil voorkom asof die bedoeling van die wetgewer met die Mineraalwet 50 van 1991 was dat niemand na die inwerkingtreding van die wet swakker daaraan toe moes wees as voorheen nie.³⁴⁸ Alhoewel alle bestaande regte steeds daarin beskerm

³⁴⁸. Behalwe miskien daarvoor dat daar nou aan die maatstawe gerig op die verwesenliking van die hoofdoelstellings van die Mineraalwet 50 van 1991 voldoen moet word. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 61.

word,³⁴⁹ bevat die Mineraalwet 50 van 1991 tog 'n verskeidenheid maatreëls wat ten doel het om as aansporing te dien vir afstanddoening van die regte wat kragtens die herroepede wetgewing verkry is ten gunste van die nuwe stelsel van magtigings waarvoor in die Mineraalwet 50 van 1991 voorsiening gemaak word.³⁵⁰ Blykbaar is die bedoeling van die wetgewer om so spoedig moontlik na die nuwe stelsel oor te skakel ten einde die gelyktydige instandhouding van die twee stelsels te vermy.

Volgens Kaplan en Dale³⁵¹ is dit duidelik dat die wetgewer bedoel het om uiteindelik met alle bestaande regte verkry kragtens die herroepede wetgewing weg te doen en dit te vervang met gemeneregtlike regte. Solank daar egter van prospekteerders en myners vereis word om eers prospekteerpermittes, mynpermittes en mynlisensies, na gelang van die geval, te bekom alvorens hulle met hul prospektering of ontginning mag begin en tot tyd en wyl die situasie soos wat voorheen gegeld het in die geval van prospektering na en ontginning van onedele minerale op ongeproklameerde privaatgrond en vrygestelde edelgesteentes nie regdeur die mynbedryf heringestel word nie, kan daar nie sprake van enige terugkeer na die gemeneregtlike posisie wees nie.

Dit is ook onduidelik presies wat Kleyn en Boraine³⁵² bedoel met -

and the common law rights of the original holder of the mineral rights partly restored.

Aan die een kant raak dit 'n probleem wat in hoofstuk 1 genoem is, naamlik die vraag of, indien aanvaar word dat die

349. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 16 - 18.

350. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 18 - 20 en 86 - 87.

351. Minerals Act 18.

352. Silberberg 406.

Mineraalwet 50 van 1991 wel 'n oorgang van gemeneregterlike regte bewerkstellig het, op wie was dit: die prospekterder, die myner, die blote mineraalreghouer of die grondeienaar? Die reg om na aardolie te prospekter is byvoorbeeld kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 vir die staat voorbehou. Geen voorganger van die Wet op Mynregte 20 van 1967 het enige soortgelyke voorbehoud bevat nie en die Mineraalwet 50 van 1991 bevat dit ook nie meer nie. Die reg om na aardolie te prospekter is dus slegs tydens die geldingsduur van die Wet op Mynregte 20 van 1967 vir die staat voorbehou. Dit wil dus ooreenkomstig die nemo plus iuris-reël voorkom asof die reg om na aardolie te prospekter ná die inwerkingtreding van die Wet op Mynregte 20 van 1967 nie gemeneregterlik verder verleen of vervreem kon word nie. In die geval van aardolie is "the original holder of the mineral rights" dus die persoon wat ten tye van die inwerkingtreding van die Wet op Mynregte 20 van 1967 die houer daarvan was.

Dale³⁵³ wys op 'n anomalie wat na die Finbro-saak³⁵⁴ in verband met die betekenis van die woord "mineraal" by sand, klip, gruis, rots, klei, ensovoorts, op ongeproklameerde privaatgrond ontstaan het, naamlik dat 'n mineraaltitel na "alle minerale" kon verwys, maar dat daar 'n verdere sessie uit die "blote" grondtitel moes plaasvind ten opsigte van daardie stowwe wat ná die Finbro-saak ook as minerale beskou is.³⁵⁵ Op dieselfde basis sou mineraaltitels wat na "alle regte" verwys ook nie tydens die geldingsduur van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 en die Wet op Mynregte 20 van 1967 die regte wat deur hierdie herroepe statute vir die staat voorbehou is, ingesluit het nie. Net soos wat daar verdere sessies van die regte op sand, klip, gruis, rots,

³⁵³. Contracts 223. Sien ook 2.3.1.

³⁵⁴. Finbro Furnishers (Pty) Ltd v Registrar of Deeds, Bloemfontein 1985 4 SA 773 (A).

³⁵⁵. Presies dieselfde geld vir verdere stowwe wat sedert die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 as minerale beskou mag word.

klei, ensovoorts, uit grondtitels moes plaasvind, sou daar volgens Kleyn en Borraine se beskouing ná die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 sessies van die voorheen voorbehoue regte moes plaasvind. Die sedent sou die persoon moes wees wat tydens die inwerkingtreding van die herroepe wetgewing die houer van die betrokke reg was en die brontitel sou die grond-, mineraal- of myntitel of benoemings-, mineraalhuur- of prospekteerkontrak moes wees waarvolgens die betrokke reg op die betrokke datum gehou is.

Nie net hou hierdie benadering allerlei praktiese probleme in nie, veral omdat die houer van die regte en die titel waarvolgens dit gehou is dalk nie meer bestaan nie, maar dit vind ook nie in die praktyk plaas nie. Die ooglopende rede daarvoor is dat dit nie nodig is nie omdat die blote uitoefening van die betrokke onderdele van mineraalregte deur die herroepe wetgewing vir die staat voorbehou is. Geen oorgang van regte het ooit plaasgevind nie³⁵⁶ en gevolglik was daar nie by die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 sprake van enige teruggawe van regte nie.³⁵⁷ Daar word aan die hand gedoen dat die betrokke voorbehoue bloot statutêre voorbehoue was, ten opsigte waarvan die Mineraalwet 50 van 1991 dit by die inwerkingtreding daarvan in effek herroep het. Regsteoreties die suiwerste benadering is waarskynlik dat hierdie effek soortgelyk is aan die effek van deproklamasie,³⁵⁸ naamlik dat die oorspronklike eiendomsreg

356. Wat wel plaasgevind het, is analoog aan die verlening van prospekteerrege dmv 'n prospekteerkontrak of mynregte dmv 'n mineraalhuurkontrak, wat in hfst 4 behandel word. Geen oorgang van regte vind in hierdie gevalle plaas nie; die reg op uitoefening van die betrokke bevoegdhede word bloot deur die houer daarvan kontraktueel aan iemand anders verleen. In die geval van die herroepe wetgewing is die reg op uitoefening van die betrokke bevoegdhede bloot statutêr vir die staat voorbehou.

357. Net soos wat prospekteerkontrakte en mineraalhuurkontrakte by hul afloop of kansellasië verval, het die voorbehoue vir die staat by die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 verval.

358. Beide ingevolge die herroepe wetgewing en die Mineraalwet 50 van 1991.

eenvoudig weer die voorheen statutêr voorbehoue regte insluit.³⁵⁹

Verder is in artikel 30(3) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 voorsiening gemaak vir die maak van betalings -

aan of ten bate van die houer van die reg op aardolie ten opsigte van privaat grond waaroor 'n [myn]huur ingevolge artikel 25(1)(g) toegeken is.

Dit is uit artikel 30(3)(a) en (b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 duidelik dat genoemde betalings 'n gedeelte van of 'n aandeel in die inkomste wat die staat uit die verlening van mynhure vir aardolie verkry, verteenwoordig. Dit kan dus nie beskou word as vergoeding vir statutêre inbreuk op of onteiening van privaatregtelike regte by uitoefening daarvan deur die staat nie. Indien daar enigsins van 'n neming van regte sprake was, sou die inwerkingtreding van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 en die Wet op Mynregte 20 van 1967 met 'n stortvloed van eise om vergoeding gepaard gegaan het. Dit het nooit in die praktyk gebeur nie³⁶⁰ en is aanduidend daarvan dat, ten spyte van die uitdruklike voorbehoud van "regte" in die herroepe wetgewing, geen skade gely is of enige werklike oorgang van regte ooit plaasgevind het nie. Die Mineraalwet 50 van 1991 het dienooreenkomstig geen "teruggang" van regte, stilswyend of andersins, tot gevolg gehad nie.

Die bestaansreg van die gemeneregtelike reg op aardolie en die regte van die gemeneregtelike houters daarvan is dus, inteendeel, deur die daarop inbreukmakende wet self erken. Presies dieselfde geld vir edelmetale en edelgesteentes.

³⁵⁹. Sien by City Council of Johannesburg v Crown Mines Ltd 1971 1 SA 709 (A).

³⁶⁰. Die herroepe wetgewing het ook nie vir sodanige eise voorsiening gemaak nie.

Slegs die uitoefening van sekere inhoudsbevoegdhede wat in die betrokke regte vervat is, is statutêr opgeskort en beheer weens die ekonomies-strategiese belang daarvan deur voorbehoud daarvan vir die staat. Daar het geen besondere inbreuk op die behoud daarvan of enige oorgang daarvan plaasgevind, soos wat op die oog af blyk nie. Die Mineraalwet 50 van 1991 het bloot die opskorting van die uitoefening van die statutêr voorbehoue regte opgehef en op 'n ander basis presies dieselfde eindresultaat bewerkstellig.³⁶¹ Daar is dus geen sprake van enige grootskaalse teruggawe van regte wat deur die herroepe wetgewing ontnem is nie en, soos in die geval van die identifisering van minerale, moet daar na die bedoeling van die partye gekyk word om te bepaal wie tans die houters van die voorheen voorbehoue regte is, indien dit nie uitdruklik in die betrokke aktes vermeld word nie.

3.5 Samevatting

Soos reeds aangedui is, was gemeneregtlike mineraalregte onderhewig aan allerlei beperkings daarop, soos byvoorbeeld bureregsreëls. 'n Terugkeer na die gemeneregtlike posisie behels dus nie 'n totaal onbeperkte uitoefening van privaatregtlike regte nie. Die statutêre voorbehoud van regte, soos wat kragtens die herroepe wetgewing gegeld het, en die vereiste verkryging van statutêre magtiging by die staat om prospekter-, myn- en beskikkingsregte ten opsigte van minerale uit te oefen, soos waarvoor in die Mineraalwet 50 van 1991 voorsiening gemaak word,³⁶² is egter vreemd aan die gemenerereg. Ten einde 'n terugkeer na die gemenerereg te bewerkstellig, moet die Mineraalwet 50 van 1991 dus beide die statutêre voorbehoud van regte en die vereiste verkryging van statutêre magtigings om gemeneregtlike mineraalregte

³⁶¹. Nl deur 'n beheerstelsel van statutêre prospekter- en ontginningsmagtigings.

³⁶². En waarvoor ook in die herroepe wetgewing voorsiening gemaak word.

uit te oefen, afskaf. Die blote afskaffing van die statutêre voorbehoude is nie genoegsaam om die beweerde terugkeer na die gemeneregtelike posisie te regverdig nie. Inteendeel, waar sekere mineraalregte kragtens die herroepe wetgewing sonder verwysing na die staat uitgeoefen kon word,³⁶³ moet daar tans in alle gevalle van mineraaleksplorasie eers statutêre magtiging daarvoor by die staat gekry word. Dit dui eerder op verdere inbreuk op die gemenereg as 'n terugkeer daarna.

Noudat die administratiefregtelike verkryging van statutêre prospekteermagtigings sistematies uiteengesit is, moet die kontraktuele verkryging van gemeneregtelike prospekter- en mynregte vervolgens behandel word alvorens daar 'n sinvolle ondersoek na die regs aard van prospekterregte ingestel kan word. Soos in hierdie hoofstuk aangedui is, het die verlening van sekere statutêre prospekter- en mynmagtigings gelyktydig die verlening van gemeneregtelike prospekter- en mynregte ingehou.³⁶⁴ Daar word gevolglik weer, maar uit 'n ander oogpunt, in hoofstuk 4 gekyk na sodanige regte en in die besonder na die privaatregtelike verkryging van prospekterregte by wyse van kontrakte wat spesifiek op die verlening daarvan gerig is, asook die verlening van prospekterbevoegdhede tesame met kontrakte wat primêr op die verlening van gemeneregtelike mynregte gerig is.

363. Nl prospektering na en ontginning van onedele minerale op ongeproklameerde privaatgrond kragtens a 2(1)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en vrygestelde edelgesteentes kragtens a 3 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

364. Dit het slegs ingevolge die herroepe wtgewing geskied en is geensins die geval kragtens die Mineralewet 50 van 1991 nie.

GEMENEREGTELIKE PROSPEKTEERREGTE

4.1 Inleiding	241
4.2 Prospekteerkontrakte	245
4.2.1 Woordomsrywings	245
4.2.2 Skrif	247
4.2.3 Regsverlener	248
4.2.4 Grond	252
4.2.5 Regsverlening	254
4.2.6 Regsvoorwerp	256
4.2.7 Prospekteerders	257
4.2.8 Opsie	258
4.2.9 Statutêre vereistes	261
4.2.10 Registrasie	262
4.2.11 Tydsduur	264
4.2.12 Kansellasie	267
4.2.13 Kontrakbreuk	267
4.2.14 Toestemming van houers van saaklike regte	268
4.2.15 Kontrakspartye en hul bevoegdhede	270
4.2.15.1 <u>Fideicommissum</u>	270
4.2.15.2 <u>Usufructus</u>	273
4.2.15.3 Maatskappye	274
4.2.15.4 Geregtelike bestuurders	274
4.2.15.5 Trustees en likwidadeurs	275
4.2.15.6 Eksekuteurs	275
4.2.15.7 Administrateurs, trustees, tutors en kurators	276
4.2.15.8 Minderjariges	276
4.2.15.9 Eggenotes	277
4.2.16 Prospekteergelde	279
4.2.17 Hereregte of belasting op toegevoegde waarde	280
4.2.18 Aanvullende of bykomstige bevoegdhede	280
4.2.19 Verbandhoudende saaklike regte	283
4.2.20 Regsverkryging	284
4.2.21 Sessie van regte	284

4.2.22 Prys en/of vergoeding	286
4.2.23 Koste	287
4.2.24 Onderverdeling	288
4.2.25 Betekening	289
4.2.26 Kontrakteervryheid	291
4.3 Benoemingsooreenkomste	292
4.3.1 Vorige posisie	293
4.3.1.1 Edelmetale en onedele minerale	297
4.3.1.2 Edelgesteentes	304
4.3.2 Huidige posisie	308
4.4 Statutêre prospekteermagtigings	315
4.4.1 Prospekteerhure	315
4.4.2 Prospekteerpermitte kragtens die herroepe wette	323
4.4.3 Prospekteerlisensies	324
4.4.4 Prospekteerpermitte kragtens die Mineraalwet 50 van 1991	325
4.5 Verwante ooreenkomste gerig op mineraalontginning	325
4.5.1 Mineraalhuurkontrakte	326
4.5.1.1 Inhoud en formaliteite	327
4.5.1.2 Partye	333
4.5.1.3 Aanvullende of bykomstige bevoegdhede.	334
4.5.1.4 Registrasie	335
4.5.1.5 Hereregte, belastinge en betalings	338
4.5.2 Mynregte	339
4.5.2.1 Myntitels	341
4.5.2.2 Skatpligtige ooreenkomste	346
4.5.2.3 Ontginningsmagtigings kragtens die Mineraalwet 50 van 1991	348
4.6 Ander verkrygings van prospekteerregte	349
4.7 Gevolgtrekkings	352
4.8 Samevatting	361

In hoofstuk 1 word aangedui dat een van die belangrikste vrae vir die doeleindes hiervan is: "Wie mag prospekteer?" Aangesien niemand sonder die toestemming van die mineraal-reghouer op enige grond mag prospekteer nie, moet 'n voor-

nemende prospekteeërder in die eerste plek die gemeneregtelike reg om te prospekteeër verkry. Daarbenewens moet hy aan sekere statutêre vereistes voldoen alvorens hy met prospektering mag begin, dit wil sê, sodanige gemeneregtelike regte mag uitoefen. In hoofstuk 3 is die verkryging van statutêre prospekteermagtigings deur prospekteeërs behandel en in hierdie hoofstuk word die verlening van gemeneregtelike prospekteeërregte aan prospekteeërs ondersoek met die oog op bepaling van die effek wat die Mineraalwet 50 van 1991 daarop het en vasstelling of blote prospekteeërregte beperkte saaklike regte kan wees. Waar hoofstuk 3 dus gaan oor prospekteeërregte wat op grond van wetgewing verleen is, gaan hierdie hoofstuk oor die kontraktuele verkryging van prospekteeërregte.

4.1 Inleiding

Oor die algemeen mag 'n mineraalreghouer self na alle minerale of 'n besondere mineraal of minerale in en op die grond of 'n gedeelte daarvan prospekteeër of hy mag sy bevoegdheid daartoe in geheel of ten dele aan iemand anders vervreem. 'n Mineraalreghouer kan dus, ongeag of hy 'n grondeienaar of 'n blote mineraalreghouer is, sy gemeneregtelike prospekteeërbevoegdhede van sy grondeiendomsreg of sy mineraalregte, na gelang van die geval, afskei en aan iemand anders verleen, gewoonlik by wyse van 'n prospekteeërkontrak.¹ Op dieselfde basis as tussen grondeienaars en blote mineraalreghouers, kan daar gevolglik tussen prospekteeërs, wat hul prospekteeërbevoegdhede as deel van hul grondeiendomsreg of mineraalregte hou, en die houer van blote of afgeskeide prospekteeërregte onderskei word. Net soos wat grondeienaars ook as mineraalreghouers beskou kan word, kan grondeienaars en blote mineraalreghouers dus ook as prospekteeërs (en myners) beskou word.

¹. Vgl Van der Merwe Sakereg 557.

Die blote reg om te prospekteer verleen aan 'n prospekteerder die bevoegdheid om alles te doen wat nodig mag wees om effektief na mineraalneerslae te soek,² maar het nie die oorgang van enige mineraalregte tot gevolg nie.³ 'n Prospekteerder verkry dus, behalwe vir die reg op verwydering van minerale vir doeleindes van analise, identifikasie of ontleding,⁴ geen regte op die minerale self nie.⁵

Aangesien prospektering 'n baie duur en hoogs wetenskaplike proses geword het en omdat niemand oor die algemeen⁶ sonder die toestemming van die mineraalreghouer mag prospekteer nie, is die sluit van magtigende ooreenkomste in verband daarmee noodsaaklik om die opsporing van minerale toeganklik te maak. Kontrakte gerig op die opsporing van minerale is gevolglik baie belangrik en staan oor die algemeen as prospekteerkontrakte bekend.

Daar bestaan verskillende "prospekteerkontrakte".⁷ In eng sin omvat dit die betekenis wat algemeen aan die woord geheg word en wat om doelmatigheidsredes hierin "ware" prospekteerkontrakte genoem word. Ook hiervan bestaan daar verskillende verskyningsvorme en daar kan tussen ware prospekteerkontrakte in die eng en wye sin van die woord onderskei word. In eng sin verleen dit slegs aan 'n prospekteerder die reg om vir alle minerale of 'n besondere mineraal of minerale in of op die grond of 'n gedeelte daarvan te prospekteer, maar hy verkry geen regte op enige minerale wat ontdek

2. Sien Joubert 1959 THRHR 81 op 81 en Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 630.

3. Sien Cape Coast Exploration Ltd v Registrar of Deeds 1935 KPA 200 op 210.

4. Sien Ex parte Pretorius 1934 TPA 287 op 289.

5. Sien Murchison Exploration & Mining Co Ltd v CIR 1938 TPA 421 op 426. Soos in hfst 5 aangedui word, is dit in elk geval die grond waarin die minerale voorkom wat die voorwerp van mineraalregte uitmaak en nie die minerale self nie.

6. Op hierdie stelling bestaan enkele uitsonderings wat in hfst 3 genoem is.

7. Vgl ook Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 133 - 134.

mag word nie. Gevolglik vloei daar nie veel voordeel vir prospekteerders daaruit nie en hierdie soort kontrak kom selde voor.⁸ Aangesien dit nie denkbaar is dat enigiemand bereid sal wees om sonder vergoeding vir 'n ander te prospekteer nie, kan die teoretiese bestaan van die ware prospekteerkontrak in die eng sin van die woord buite rekening gelaat word.⁹

In wye sin verleen ware prospekteerkontrakte aan 'n prospekterder die reg om vir minerale te prospekteer, tesame met 'n opsie om die grond of 'n gedeelte daarvan te koop of om die regte op enige minerale daarin te koop of te huur.¹⁰

Daar moet verder onderskei word tussen geregistreerde¹¹ en onderhandse¹² prospekteerkontrakte.¹³ Die belangrikste verskil tussen hierdie prospekteerkontrakte is dat eersgenoemde

⁸. Sien Joubert 1959 THRHR 81 op 82.

⁹. Hierdie prospekteerkontrak moet ook nie met 'n dienskontrak verwar word nie, hetsy in die vorm van locatio conductio operis of locatio conductio operarum, want dit is heel denkbaar dat 'n prospekterder teen betaling vir 'n mineraalreghouer prospekteerwerk sal verrig. In teenstelling met die situasie by die bestaan van die locatio conductio operis, waar die professionele prospekterder self daaraan sal moet voldoen, staan die mineraalreghouer as werkgever in die geval van die locatio conductio operarum vir alle praktiese doeleindes in die skoene van die prospekterder en gevolglik sal hy moet voldoen aan alle wetlike vereistes wat vir prospekteerders gestel word, bv die hou van geldige prospektermagtigings. 'n Bespreking van die arbeidsreg val egter buite die bestek hiervan. Vir verdere inligting daaroor, sien Van Jaarsveld & Van Eck Arbeidsreg 53 - 73.

¹⁰. Sien die omskrywing van "prospekteerkontrak" in a 102 (1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Juis hierdie besondere elemente daarvan, wat prospekteerkontrakte kenmerkend onderskei van ander ooreenkomste, vorm grotendeels die onderwerp hiervan.

¹¹. In verband waarmee daar verder onderskei moet word tussen registrasie in 'n akteskantoor en registrasie in die mynbriewekantoor.

¹². Wat verreweg die meeste in die praktyk aangetref word. Sien verder Franklin LAWSA Vol 18 105 - 106.

¹³. Dit is ook moontlik dat prospekteerkontrakte notarieel verly kan word sonder dat hulle geregistreer word.

teenoor derdes afdwingbaar is,¹⁴ terwyl laasgenoemde slegs inter partes geldig en afdwingbaar is.¹⁵

In die wydste moontlike sin van die woord sluit "prospekteerkontrak" alle kontrakte en regsverkrygings in wat met die opsporing van minerale te doene het. Benewens die gewone, tradisionele prospekteerkontrakte, bestaan daar nog benoemingssooreenkomste, prospekteerhure, skatpligtige ooreenkomste, mineraalhure en mynhure, wat almal prospekteerrechte inhou. Daar word toegegee dat dit in laasgenoemde gevalle hoofsaaklik oor die ontginning, in teenstelling met die opsporing van minerale gaan, maar die reg om te myn sluit, soos reeds aangedui is, ook die reg om te prospekteer in.¹⁶ Gevolglik moet hierdie verskyningsvorme van die kontraktuele beliggaming van die verlening van prospekteerrechte ook hier behandel word.¹⁷

14. Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 633 wys daarop dat prospekteerkontrakte geldig en afdwingbaar is tussen die onmiddellike partye, die "gratuitous or onerous successor in title of the grantor, a trustee on insolvency and any bona fide purchaser, who are all bound by the contract registered against the title to the land or to the rights to minerals".

15. Die wye werking van registrasie teenoor derdes is streng aan bande gelê deurdat nou slegs vermoed word dat derdes, wat by die een of ander registrasiehandeling m.b.t. die grond in 'n akteskantoor betrokke was, kennis dra van die registrasie van die prospekteerkontrak en aantekening daarvan teen die titelakte van die grond. Aan die ander kant sal derdes, ten aansien waarvan dit feitlik bewys kan word dat hulle wel bewus is van die bestaan van ongeregistreerde prospekteerkontrakte tot die grond, eweneens daaraan gebonde wees. Vir verdere inligting oor die werking van die kennisleer, sien Van der Merwe Sakereg 61, 526 - 528 en 543 en Delpont & Olivier Vonnisbundel 415, 563, 596, 605, 648 en 696.

16. Sien West Witwatersrand Areas Ltd v Roos 1936 AA 62.

17. Aangesien dit daarin vervat is of daarvan afgelei kan word, sluit enige verkryging van eiendomsreg van grond waarvan die mineraal- of prospekteerrechte nog nie afgeskei of verleen is nie en enige verkryging van afgeskeide mineraalregte waarvan die prospekteerrechte nog nie verleen is nie, noodwendig ook die verkryging van gemeneeregtelike prospekteerrechte in. Gevolglik behoort die verkoping en vererwing van mineraalregte, asook ander vorms van verkryging daarvan, soos deur verjaring en onteiening, eweneens oorweeg te word. Alhoewel dit

Alvorens 'n prospekteerder met prospektering kan begin, moet hy dus eerstens die gemeneregtelike reg om te prospekteer of toestemming daartoe verkry en in hierdie hoofstuk word die verskillende wyses waarop dit bewerkstellig kan word, ondersoek.

4.2 Prospekteerkontrakte¹⁸

4.2.1 Woordomsrywings¹⁹

Sover dit die verlening van gemeneregtelike prospekteerrechte aanbetref, word die prospekteerkontrak soos omskryf in artikel 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 hierin as uitgangspunt geneem. Volgens genoemde woordomskrywing is 'n prospekteerkontrak -

'n notariële akte waardeur die eienaar van grond waarvan die reg op minerale nie uitgesluit is nie, of die geregistreeerde besitter van die reg op minerale op grond, die reg verleen om na 'n mineraal of minerale op die grond te prospekteer en te soek, met die reg-

(a) om die grond of 'n gedeelte daarvan, of die reg op so 'n mineraal of sulke minerale, te koop; of

(b) om die reg op so 'n mineraal of sulke minerale te huur.

(vervolg)

indirek die verkryging van prospekteerrechte tot gevolg kan hê, is dit dalk 'n te wye interpretasie om koopkontrakte van grond as prospekteerkontrakte te beskou en die verkryging van eiendomsreg van grond (insluitende mineraal- en prospekteerrechte) deur onteiening, verjaring, erfopvolging, ens, val buite die omvang en bestek hiervan.

18. Sien oor die algemeen Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 618 - 634, Joubert 1959 THRHR 81 op 81 ev, Dale Mineral Rights 132 - 143 en Geach 1970 De Rebus 181 op 181 ev. Mbt formaliteite, sien Franklin LAWSA Vol 18 101 ev en 302 - 308.

19. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 619 - 624.

Dit is met die eerste oogopslag reeds duidelik dat daar in hierdie omskrywing 'n hele aantal terme en vereistes vervat word wat prospekteerkontrakte van ander kontrakte onderskei. Die oogmerk is om, afgesien van die verskeidenheid verbandhoudende aangeleenthede wat behandel word, juis hierdie kenmerkende elemente van naderby te beskou.²⁰

In artikel 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 word "prospekteerkontrak" omskryf as -

'n notariële akte waarby die houer van myntitel ten opsigte van edelmetale, onedele minerale of aardolie die reg verleen om na edelmetale, onedele minerale of aardolie (afhangende van die aard van bedoelde myntitel) te prospekteer en daarna te soek op die grond waaroor bedoelde myntitel gehou word, tesame met die reg om bedoelde myntitel of enige gedeelte daarvan te koop of skatpligtig oor te neem.

Hierdie omskrywing bevat eweneens 'n aantal besondere terme wat nadere ondersoek behoef.

Met die eerste oogopslag lyk bostaande omskrywings van die sogenaamde ware prospekteerkontrakte in die wye sin van die woord baie dieselfde, maar by nadere ondersoek blyk dit dat die registrasie van notariële aktes waarin prospekteerrege verleen word, tesame met 'n opsie om iets wat daarmee gepaard gaan of daaruit voortspruit te verkry, al is wat hulle gemeen het. Beide omskrywings word hieronder behandel en daar kan hier slegs kortliks vermeld word dat die eerste verskil tussen hulle is dat, waar eersgenoemde prospekteerkontrakte in akteskantore geregistreer word, laasgenoemde in die mynbriewekantoor geregistreer word.²¹ Verder word eers-

²⁰. Bv "notariële akte", "eienaar van grond", "reg op minerale", "uitgesluit", "geregistreeerde besitter", "reg verleen", "mineraal of minerale", "prospekteer", "soek", "koop" en "huur".

²¹. Ook hierdie soort prospekteerkontrak, niesteenstaande die feit dat die teenoorgestelde indruk in die omskrywing geskep mag word, kan geldiglik onderhands aangegaan

genoemde deur grondeienaars of mineraalreghouers verleen, terwyl laasgenoemde deur mynreghouers verleen word.

Soos reeds aangedui is, sou dit verkeerd wees om te dink dat die woordoms krywings wat hierbo aangehaal is die enigste prospekteerkontrakte in die Suid-Afrikaanse mineraal- en mynregstelsel omskryf, want benewens ware prospekteerkontrakte in die eng sin van die woord en onderhandse prospekteerkontrakte, omvat benoemingsooreenkomste, skatpligtige ooreenkomste, mineraalhuurkontrakte en alle ander mynregte ook nog die bevoegdheid om na minerale te prospekteer. Daarom kan prospekteerkontrakte in die wydste moontlike sin van die woord omskryf word as ooreenkomste gerig op die verkryging van regte op die opsporing en ontginning van minerale.²²

4.2.2 Skrif

Met betrekking tot formaliteite, is beide die reg om te prospekteer en die opsie²³ belange in grond vir die doeleindes van artikel 2 van die Wet op die Vervreemding van Grond 68 van 1981 en gevolglik moet prospekteerkontrakte ook skriftelik aangegaan word.²⁴ Wanneer daar na bostaande om-

(vervolg)

word, maar notariële verlyding daarvan word vir die doeleindes van registrasie daarvan in die mynbriewekantoor vereis. Sien verder Franklin LAWSA Vol 18 309 - 313 en Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 647 - 653.

22. En, soos hieronder aangetoon word, die verkryging van gemenereregterlike mineraal- of mynregte.

23. Sien 4.2.8.

24. Sien Hoofstuk I, gelees met die omskrywing van "grond" in a 1, van die Wet op die Vervreemding van Grond 81 van 1981, Kotzé v Newmont S A Ltd 1977 3 SA 368 (NK), Dale Contracts 220, Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 135 en Badenhorst & Van Heerden 1992 THRHR 220 op 225. Sien egter Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 134, waar hy aantoon dat, vir die totstandkoming van 'n geldige prospekteerkontrak in enge sin (wat hierbo 'n "ware" prospekteerkontrak in die eng sin van die woord genoem is), geen formele vereistes benodig word nie en dat dit inter partes geldig kan wees, al is dit slegs 'n mondelinge ooreenkoms. Aangesien blote prospekteerregte be-

skrywings van prospekteerkontrakte gekyk word, word gesien dat daar in beide gevalle vir registrasiedoeleindes 'n notariële²⁵ akte vereis word, wat uit die aard van die saak dui op 'n skriftelike ooreenkoms. Nie net die aantekening daarvan teen die titelakte van die grond of die mynreg waarop dit betrekking het nie, maar die registrasie van die prospekteerkontrakte self in onderskeidelik 'n akteskantoor en die mynbriewekantoor, dui verder daarop dat hulle op skrif moet wees.

4.2.3 Regsverlener

"Akteskantoor"-prospekteerkontrakte²⁶ moet deur "die eienaar van grond waarvan die reg op minerale nie uitgesluit is nie, of die geregistreerde besitter van die reg op minerale op grond" verleen word.

Nie net is dit verkieslik en juridies suiwerder om eerder van die "houer" van mineraalregte as die "besitter" daarvan te praat nie, maar daar is, siende dat 'n grondeienaar vir alle praktiese doeleindes ook as 'n mineraalreghouer beskou kan word, voorheen al 'n voorkeur uitgespreek vir die ge-

(vervolg)

- lange in grond is, word die korrektheid van laasgenoemde gedeelte van die stelling betwyfel.
25. "Notaris" word in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 omskryf as "met betrekking tot 'n akte of ander dokument wat saaklike regte op grond vestig of oordra, iemand wat as sodanig praktiseer in die provinsie waarin die grond geregistreer is; met betrekking tot 'n ander dokument in die RSA onderteken, iemand wat in enige provinsie as sodanig praktiseer; en met betrekking tot 'n dokument buite die RSA onderteken, iemand wat as sodanig praktiseer op die plek waar die dokument onderteken is" en "notariële akte" word omskryf as "'n akte deur 'n notaris geattesteer, en omvat nie 'n dokument waarop slegs 'n handtekening deur 'n notaris gewaarmerk is, of 'n kopie van 'n dokument, deur 'n notaris as juis gesertifiseer nie".
 26. Dws prospekteerkontrakte wat kragtens die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 registreerbaar is.

bruik van die onderskeidende "grondeienaar" om die eienaar van grond, waarvan die regte op minerale nog nie afgeskei is nie, aan te dui en "blote mineraalreghouer" vir die houer van slegs die mineraalregte, wat reeds van die eiendomsreg van die grond afgeskei is,²⁷ in welke geval die residuele grondeienaar dan die "blote grondeienaar" is. "Mineraalreghouer" word dus gebruik om alle houters van regte op minerale, dit wil sê, grondeienaars én blote mineraalreghouers, aan te dui.²⁸

Oor die algemeen, as die mineraalregte nog in die grondeienaar setel, is die verlener van prospekterregte die grondeienaar, en, as die mineraalregte van die grondeiendomsreg afgeskei is, is die blote mineraalreghouer die verlener van die prospekterregte.

'n Mede-grondeienaar of -mineraalreghouer kan sonder die toestemming van die ander mede-eienaars of -houers 'n "akteskantoor"-prospekteerkontrak verleen, mits dit uitdruklik in die kontrak vermeld word dat dit slegs ten opsigte van die verlener se (onverdeelde) aandeel verleen word.²⁹

Die mening word gehuldig dat die eienaar waarna hierbo verwys is die "geregistreerde" eienaar van die grond moet wees.³⁰ Dit is heel moontlik dat eiendomsreg van grond of

27. "Blote" mineraalregte en "afgeskeide" mineraalregte is dus identies.

28. Sien verder die woordskrywings van "houer" en "eienaar" in a 1 van die Mineraalwet 50 van 1991, Kaplan & Dale Minerals Act 21 ev en Rosen v Rand Townships Registrar 1939 WPA 5 op 10.

29. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 625. Vgl ook Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 199 - 210, Delpont & Olivier Vonnisbundel 689, Nel Conveyancing 414, Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 313 - 314, Franklin LAWSA Vol 18 75 - 80, Dale Contracts 238 - 240, Kaplan & Dale Minerals Act 24 en Erasmus v Afrikander Pty Mines Ltd 1976 1 SA 950 (W).

30. Sien ook Kaplan & Dale Minerals Act 23.

regte op minerale ten gevolge van byvoorbeeld onteiening op 'n nuwe eienaar of houer, na gelang van die geval, kan oorgaan en normaalweg vind sodanige oorgang by betekening van die onteieningskennisgewing plaas. Tot tyd en wyl die registrasie of aantekening van sodanige oorgang plaasgevind het, weerspieël die akteskantoorrekords egter nog die voorafgaande situasie en, aangesien die essensie van die verlening van hierdie soort prospekteerkontrakte die registrasie daarvan in 'n akteskantoor is, sal die akteskantoorrekords eers by wyse van die nodige registrasiehandelinge reggestel moet word alvorens die nuwe eienaar of houer verder met die grond of die mineraalregte, na gelang van die geval, kan handel deur byvoorbeeld die verlening van prospekteerkontrakte ten aansien daarvan.

Vir die registrasie van 'n prospekteerkontrak in die mynbriewekantoor, word vereis dat die verlener die houer³¹ van 'n myntitel³² ten opsigte van edelmetale, onedele minerale

31. "Houer" word in a 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 omskryf as "met betrekking tot- (a) 'n reg toegeken of geskep ingevolge 'n bestaande of vorige wet in verband met die prospekter na en ontginning van edelmetale, onedele minerale, aardolie of edelgesteentes; of (b) 'n reg toegeken of geskep kragtens enige ander wet, wat volgens die bepalinge van daardie ander wet in die Mynbriewekantoor registreerbaar is, die persoon wat in bedoelde kantoor as die houer daarvan geregistreer is, en indien bedoelde houer- (i) minderjarig, geestelik gebrekkig, insolvent of andersins regtens onbevoeg is om sy boedel te administreer, of oorlede is, ook die persoon wat regtens erken word om sy boedel te administreer; (ii) 'n maatskappy is wat onder geregtelike bestuur of in likwidasie is, ook die geregtelike bestuurder of likwidateur daarvan, vir sover die persoon aldus erken of bedoelde geregtelike bestuurder of likwidateur binne die bevoegdheid handel wat by wet aan hom verleen word".

32. Die enigste "myntitels" wat kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 toegeken is, was mynhure en mynkleims, maar genoemde wet het ook die geldigheid van mynkleims, mynkonseessies en mynpagbriewe, wat kragtens voorafgaande wetgewing verleen is, erken. Volgens die Mineralewet 50 van 1991 staan hierdie myntitels, asook myntitels wat kragtens die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 verleen of erken is, as "mynregte" bekend, welke mynregte aan die oorgangsbepalinge in die Mineralewet 50 van 1991

of aardolie moet wees. Van belang is dat die omskrywing geen verwysing na edelgesteentes bevat nie.³³ Tog, as daar gekyk word na die omskrywing van 'n myntitel in artikel 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 as -

(a) enige reg wat binne die omskrywing van myntitel in artikel 1 van die Wet op Mynregte, 1967 (Wet No. 20 van 1967), val;

(b) 'n ontdekkersertifikaat uitgereik kragtens die Precious and Base Metals Act, 1908 (Wet No. 35 van 1908), van Transvaal;

(c) 'n ontdekker- of eienaarsertifikaat ten opsigte van edelgesteentes in 'n myn, uitgereik kragtens enige wet met betrekking tot edelgesteentes; en

(d) 'n huur toegeken kragtens artikel 21, 72 of 74 van die Wet op Edelgesteentes, 1964 (Wet No. 73 van 1964), of ooreenstemmende bepalings van 'n vorige wet,

word gesien dat myntitels ook ten opsigte van edelgesteentes verleen is.

Verder het artikel 20 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 voorsiening gemaak vir die verlening van prospekteen- en delfooreenkomste deur die minister aan, onder andere, enige persoon wat van die houer van die regte op edelgesteentes die uitsluitlike reg om daarvoor te prospekteen of

(vervolg)

onderworpe is. Sien a 47 van die Mineraalwet 50 van 1991, soos gewysig deur die Mineraalwysigingswet 103 van 1993. Wanneer dit by die regspraak van regte om te myn kom, dien daarop gelet te word dat mynpagbriewe in die mynbriewekantoor geregistreer is, waarna die registrateur van mynbriewe (soos hy op daardie stadium bekendgestaan het) die betrokke registrateur van aktes daarvan in kennis gestel het en waarna laasgenoemde dit kragtens a 3(1)(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 geregistreer het deur dit teen die titelakte van die betrokke stuk(ke) grond aan te teken. Moontlik dui hierdie "dubbele registrasie" daarop dat, benewens die ander aanduidings in hierdie verband, die wetgewer bedoel het dat mynpagbriewe beslis beperkte saaklike regte moet verleen.

33. Prospekteerkontrakte mbt edelgesteentes kan dus nie in die mynbriewekantoor geregistreer word nie.

die reg om sodanige ooreenkoms met die minister aan te gaan, verkry het, tesame met die reg op die eienaarsertifikaat waarop die eienaar kragtens artikel 17(1)(a) van die wet geregtig was. Franklin en Kaplan³⁴ doen aan die hand dat, alhoewel hierdie vorm van opsie nie streng gesproke binne die omskrywing van 'n prospekteerkontrak in artikel 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 val nie, 'n prospekteerkontrak vir edelgesteentes op privaatgrond registreerbaar sou wees as dit 'n opsie³⁵ bevat het om by die ontdekking van edelgesteentes 'n eienaarsertifikaat kragtens artikel 17(1)(a) te verkry of om 'n prospekter- en delfooreenkoms kragtens artikel 20 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 met die minister aan te gaan. Aangesien, soos in 6.2.1 aangedui word, daar vir registrasiedoeleindes streng aan die bewoording van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 gehou moet word, word dit betwyfel of hierdie standpunt korrek is.

Soos in die vorige hoofstuk aangetoon is, het die Mineraalwet 50 van 1991 weggedoen met die verskillende indelings van grond en minerale. Daar bestaan dus streng gesproke nie meer iets soos edelgesteentes, edelmetale, onedele minerale of aardolie nie. Alle minerale staan nou vir die doeleindes van die Mineraalwet 50 van 1991 bloot as "minerale" bekend. Daar bestaan ook nie meer iets soos 'n "myntitel" nie; die toepaslike term vir die myntitels, vir die voortbestaan waarvan daar in die Mineraalwet 50 van 1991 voorsiening gemaak word, is "mynregte".

4.2.4 Grond

Soos hierbo aangetoon is, maak die Mineraalwet 50 van 1991 nie voorsiening vir die verskillende soorte grond waarvoor die herroepe wetgewing voorsiening gemaak het nie. Daar

³⁴. Mining & Mineral Laws 628.

³⁵. Sien 4.2.8.

bestaan dus ook nie meer "Staatsgrond", "vervreemde Staatsgrond", "private grond", en die verskillende samestellings of vermengings daarvan, of "geproklameerde grond"³⁶ nie.

Aangesien die reg om daarna te prospekteer vir die staat voorbehou is, kon prospekteerregte ten opsigte van aardolie nie deur 'n gemeneregterlike mineraalreghouer verleen word nie. Aangesien "prospekteerhure" oor staatsgrond, asook verdeelde of "artikel 16"-grond, en "benoemingsooreenkomste" oor vervreemde staatsgrond verleen is, kon "akteskantoor"-prospekteerkontrakte voor die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 slegs oor privaatgrond³⁷ verleen word.

Noudat alle grond, behalwe dié wat in artikel 43 daarvan vermeld word, deur die Mineraalwet 50 van 1991 op gelyke voet behandel word, is die indeling daarvan nie meer bepalend vir registrasiedoeleindes nie.³⁸ Prospekteerkontrakte oor enige grond anders as grond waarop 'n mynreg van toepassing is of grond wat aan artikel 43 van die Mineraalwet 50 van 1991 onderworpe is, kan dus tans in akteskantore geregistreer word.

"Mynbriewekantoor"-prospekteerkontrakte³⁹ kon slegs deur die houters van myntitels verleen word,⁴⁰ wat by noodwendige implikasie beteken het dat geproklameerde grond⁴¹ ter sprake

³⁶. Sien a 45(1) van die Mineraalwet 50 van 1991.

³⁷. Dit moes ook duidelik uit die beskrywing van die grond of die mineraalregte blyk dat daar met privaatgrond gehandel word.

³⁸. Sien ook die bespreking van "soekkontrakte" in die volgende onderafdeling hier.

³⁹. Dws prospekteerkontrakte wat registreerbaar is kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967.

⁴⁰. Sedert die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 kan sodanige prospekteerkontrakte steeds deur die houters van myntitels vir edelmetale, onedele minerale en aardolie, vir die voortbestaan van welke "mynregte" daar in die Mineraalwet 50 van 1991 voorsiening gemaak word, verleen word.

⁴¹. Of grond wat geag is geproklameer te wees.

was en dit het nie saak gemaak of die grond tegelykertyd ook staatsgrond, vervreemde staatsgrond, privaatregrond of een van die vermengings daarvan was nie.

4.2.5 Regsverlening

Die eerste kenmerkende essentialium van 'n registreerbare prospekterkontrak is, in die geval van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, die verlening van die reg om na 'n mineraal of minerale op die grond te prospekter en te soek en, in die geval van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967, die verlening van die reg om na edelmetale, onedele minerale of aardolie (afhangende van die aard van bedoelde myntitel) te prospekter en daarna te soek op die grond ten opsigte waarvan die myntitel gehou word.

Gewoonlik word genoemde reg as 'n "uitsluitlike alleenreg" omskryf.⁴² Die mening word gehuldig dat, al kan die streekdirekteur teoreties verdere magtigings ten opsigte van dieselfde grond en minerale toeken,⁴³ die mineraalreghouer self nie meer regsgeldiglik ná die verlening van sodanige reg sal kan aansoek doen of aan iemand anders die vereiste toestemming sal kan verleen om kragtens artikel 6 van die Mineralewet 50 van 1991 om 'n prospekterpermit aansoek te doen nie.⁴⁴

Aangesien prospekterregte vanselfsprekend reeds die reg insluit om na minerale te soek, is dit nie met die eerste oogopslag duidelik waarom die wetgewer die oënskynlik toutologiese "prospekter en soek" in beide bostaande omskrywings ingesluit het nie. Die mening word gehuldig dat die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967, net soos in die geval

⁴². Sien Dale Contracts 218.

⁴³. Kragtens a 15 van die Mineralewet 50 van 1991.

⁴⁴. Uitgesonderd wanneer die grond en/of die mineraalregte in aandele gehou word.

van die betekenis van die woord "mineraal", doelbewus nie 'n omskrywing van "prospekteer" bevat nie. Alhoewel dit onwaarskynlik is, kan die byvoeging van "soek" dalk tot gevolg hê dat prospekteerkontrakte ook geregistreer kan word ten opsigte van prospekteeraktiwiteite wat buite die omskrywing van prospektering in die Mineraalwet 50 van 1991 val. In 2.3.1.4 is aangetoon dat die woordskrywing van "mineraal" slegs op die Mineraalwet 50 van 1991 van toepassing is, dat dit nie die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 beïnvloed nie⁴⁵ en dat registrateurs van aktes, wat ingevolge laasgenoemde wet optree, steeds op die Finbro-saak⁴⁶ moet steun as gesag vir registrasiehandelinge ten opsigte van sand, klip, klei, ensovoorts. Net soos wat die feit dat die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nie 'n woordskrywing van "mineraal" bevat nie, tot gevolg gehad het dat prospekteerkontrakte geregistreer kan word ten opsigte van stowwe wat dalk nie streng volgens die toepaslike mynwetgewing minerale was nie, bloot omdat die partye tot die kontrak bedoel het dat die stof daarby ingesluit moet wees,⁴⁷ het die feit dat die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nie 'n woordskrywing van "prospekteer" bevat nie op soortgelyke wyse tot gevolg

45. Net so kan 'n woordskrywing in die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nie op 'n prospekteerkontrak toegepas word indien dit nie die uitdruklike of geïmpliseerde bedoeling van die partye is nie. Sien Joubert v Roberts 1945 OPA 137 op 143 en Dale Mineral Rights 112.

46. Voor die beslissing in Finbro Furnishers (Pty) Ltd v Registrar of Deeds, Bloemfontein 1985 4 SA 773 (A) is hierdie minerale nie in kontrakte of vir die doeleindes van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 as minerale beskou nie, maar wel vir die doeleindes van die herroepe Wet op Mynregte 20 van 1967, weens die wye woordskrywing van onedele minerale daarin, in kontrakte soos benoemingsooreenkomste, wat voortvloei uit mynwetgewing soos die Wet op die Registrasie van Myn-titels 16 van 1967, en normaalweg ook vir die doeleindes van ander wette. Vir registrasiedoeleindes en in kontrakte is dus die gewone, eng betekenis aan die woord "minerale" geheg en dit het nie klei, sand, gruis, klip of rots ingesluit nie. Die Finbro-saak het dus nie die posisie mbt kontrakte verander nie, maar wel mbt die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

47. En vice versa.

dat prospekteerkontrakte geregistreer kan word ten opsigte van "prospekteer"-metodes wat nie aan die woordskrywing van "prospekteer" in die Mineraalwet 50 van 1991 voldoen nie. Gevolglik, indien 'n "soekkontrak" 'n opsporingswyse voorskryf wat ooglopend nie 'n versteuring van die grondoppervlak tot gevolg sal hê nie of dit miskien selfs uitdruklik verbied, sal die kontrak dalk steeds as 'n prospekteerkontrak geregistreer kan word. Of 'n prospekteerpermit kragtens artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 op grond daarvan verkry sal kan word, word egter betwyfel. Die verpligting tot die verkryging van 'n prospekteerpermit kan moontlik op hierdie wyse omseil word. Na uitoefening van die opsie in die "soekkontrak" sal die nuwe mineraalreghouer op die gewone wyse in sy hoedanigheid van mineraalreghouer 'n ontginningsmagtiging kragtens artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 kan kry.⁴⁸

4.2.6 Regsvoorwerp

Prospekteerkontrakte kan betrekking hê op 'n sekere mineraal of minerale of alle minerale in of op die geheel van die grond of 'n gedeelte daarvan.⁴⁹ Voor die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 kon prospekteerkontrakte ook ten opsigte van 'n kategorie minerale⁵⁰ op privaatgrond⁵¹

48. Of, in die geval waar die opsie om 'n mineraalhuur te verkry, uitgeoefen word, ingevolge a 9(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991 ogv die toestemming wat daarkragtens verleen is.

49. Of, in die geval van prospekteerkontrakte wat ingevolge die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 registreerbaar is, die gebied waaroor die myntitel vir 'n edelmetaal of edelmetale, 'n onedele mineraal of onedele minerale of aardolie verleen is.

50. Bv edelgesteentes, edelmetale of onedele minerale, maar uitgesonderd aardolie, want die reg om daarvoor te prospekter is kragtens a 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 vir die staat voorbehou.

51. In die geval van staatsgrond is prospekteerhure en in die geval van vervreemde staatsgrond benoemingsooreenkomste verleen. Sien 4.3 en 4.4.1.

verleen word.⁵² Op dieselfde grondslag as in hoofstuk 5 in verband met mineraalregte, word hier ook aan die hand gedoen dat, alhoewel prospekteerkontrakte ooglopend ooreenkomste gerig op die opsporing van minerale en die verkryging van houters- of ontginningsregte daarop is, die regsobjek van prospekteerkontrakte nie die minerale self is nie, maar die grond waarin dit voorkom.

In die lig van die uitlegsprobleme in verband daarmee, is dit wenslik dat prospekteerkontrakte ook definisies van minerale moet bevat sodat 'n mens kan weet of die partye beoog het dat sand, gruis, klip, klei en rots daarby ingesluit moet wees al dan nie. Dit sal al baie help as die prospekteerkontrak aandui of die bepalinge van die Mineralewet 50 van 1991 daarop van toepassing moet wees of nie.

4.2.7 Prospekteerders

'n Prospekteerkontrak mag aan een persoon ten opsigte van een mineraal en aan 'n ander persoon of persone ten opsigte van 'n ander mineraal of minerale of die oorblywende minerale in of op dieselfde grond verleen word. Verskillende prospekteerkontrakte kan dus ten opsigte van verskillende minerale oor dieselfde grond verleen word.⁵³ Enige konflik wat daar in die proses tussen die twee of meerdere prospekteerders ontstaan kan ten beste met toepassing van die qui prior est in tempore potior est in iure-reël opgelos word, met ander woorde, wie se kontrak eerste gesluit is, het die sterkste reg. Kennis van mekaar se regte en registrasie van hul onderskeie kontrakte in 'n akteskantoor en/of die mynbriewekantoor kan uit die aard van die saak in so 'n geval ook 'n bepalende rol speel.

⁵². Sien Dale Contracts 218.

⁵³. Maar nie tov dieselfde mineraal of minerale oor dieselfde grond nie, tensy aandeelhouing in die grond en/of die mineraalregte ter sprake is.

4.2.8 Opsie⁵⁴

Die opsie is die tweede kenmerkend essensiële element van registreerbare prospekteerkontrakte. Vir registrasie kragtens die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 moet prospekteerkontrakte 'n opsie bevat om die grond te koop met inbegrip van die mineraalregte,⁵⁵ of om die mineraalregte te koop⁵⁶ of om 'n mineraalhuur⁵⁷ te verkry.⁵⁸ Vir registrasie kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 moet prospekteerkontrakte 'n opsie bevat om die myn-

54. Sien Dale Contracts 219 - 220 en Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 626 - 628.

55. Uit die aard van die saak bestaan hierdie moontlikheid slegs waar die verlener van die prospekteerkontrak ook die grondeienaar is, want 'n blote mineraalreghouer kan vanselfsprekend en ooreenkomstig die nemo plus iuris reël nie aan 'n prospekteerder 'n opsie om die grond of 'n gedeelte daarvan te koop, verleen nie. Aan die ander kant hoef 'n opsie, wat deur 'n grondeienaar verleen word, ook nie noodwendig die reg om die grond of 'n gedeelte daarvan te koop, in te sluit nie en kan die grondeienaar bloot prospekteregte verleen tov 'n enkele mineraal, sekere minerale of al die minerale in of op die geheel of 'n gedeelte van die grond.

56. Dit kan ook die regte op 'n enkele mineraal, sekere minerale of alle minerale op die geheel of 'n gedeelte van die grond behels. Sien a 70(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

57. Welke moontlikheid in 4.5.1 behandel word en in welke geval daar voldoen moet word aan die vereistes van a 3(1) van die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956, waarvolgens beide die aanbod (en as die opsie in 'n prospekteerkontrak vervat word, sodanige kontrak dus ook) en die aanname daarvan notarieel moet geskied. Sien Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 136 ev. Nel Conveyancing 422 fouteer dus deur voor te gee dat die kontrak (alleenlik) 'n opsie om die grond of die mineraalregte te koop moet bevat, want die omskrywing in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 bevat uitdruklik die verdere opsie om alternatiewelik 'n mineraalhuur te verkry, wat nie die koop van die grond of die mineraalregte behels nie. Daar is egter wel gesag vir die standpunt dat 'n mineraalhuur eintlik 'n verkoping van minerale daarstel. Sien Drymiotis v Du Toit 1969 1 SA 631 (T) en Wiseman v De Pinna 1986 1 SA 38 (A).

58. Dit kan weer eens op die regte op 'n enkele mineraal, sekere minerale of alle minerale op die geheel of 'n gedeelte van die grond betrekking hê.

titel of enige gedeelte daarvan te koop of skatpligtig oor te neem.⁵⁹ Dit is verder moontlik om alternatiewe opsies te verleen en ook hierdie opsies mag betrekking hê op die geheel of enige gedeelte van die eiendom en op alle of enige van die minerale wat die onderwerp van die prospekteerkontrak vorm, maar nie op kleiner ondergedeeltes van die mine-raalregte as wat reeds bestaan nie, tensy die uitoefening van die opsie opskortend afhang van die verkryging van toestemming tot onderverdeling van die mineraalregte by die minister.⁶⁰ Slegs die fragmentasie van mineraalregte word verbied en die betrokke beperkings is gevolglik nie op die onderverdeling van mynregte en mineraalhure van toepassing nie.

Ten einde registreerbaar te wees, moet 'n prospekteerkontrak dus nie net prospekteerregte verleen nie, maar ook 'n opsie bevat. In die geval van "akteskantoor"-prospekteerkontrakte moet die opsie wees om die grond of die mineraalregte⁶¹ of 'n gedeelte daarvan te koop of om 'n mineraalhuur te verkry. In die geval van "mynbriewekantoor"-prospekteerkontrakte moet die opsie wees om die mynhuur of 'n gedeelte daarvan te koop of om die myntitel skatpligtig oor te neem. Die opsie moet afdwingbaar wees en 'n geldige en bindende kontrak tussen die partye tot stand bring by die uitoefening daarvan deur die prospekteerder.⁶² Die voorwerp van die kontrak moet, inaggenome die omstandighede wat tydens die sluiting daarvan bestaan het, so duidelik in die kontrak self beskryf word dat dit geïdentifiseer kan word sonder om op die getuienis van die partye terug te val.⁶³ 'n Geldige en afdwingbare opsie mag so verleen word dat dit die uitoefening

⁵⁹. Welke moontlikhede in 4.5.2.1 en 4.5.2.2 behandel word.

⁶⁰. Sien Dale Contracts 220.

⁶¹. Sien a 84(6) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

⁶². Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 627.

⁶³. Al die essentialia moet op skrif en die eiendom behoorlik geïdentifiseer wees. Sien Glover v Bothma 1948 1 SA 611 (W).

daarvan op slegs 'n gedeelte van 'n grondstuk toelaat, mits die keuse van die betrokke grondgedeelte aan die prospekterder self oorgelaat word.⁶⁴

'n Prospekteerkontrak hoef nie al die opsies wat in bostaande omskrywings voorsien is, te bevat nie en die verskillende moontlikhede word uitdruklik in die alternatief gestel. Soos reeds gesien is, omvat een van die moontlike opsies in registreerbare prospekteerkontrakte die reg om die regte op alle of enige minerale oor die geheel of 'n gedeelte van die betrokke grond te koop. By uitoefening van hierdie opsie geskied oordrag van die mineraalregte van die verlener van die prospekteerkontrak (die mineraalreghouer) aan die prospekterder (die nuwe blote mineraalreghouer) by wyse van die registrasie van 'n notariële sessie van die mineraalregte.⁶⁵ As die opsie die reg omvat om die grond of 'n gedeelte daarvan te koop, geskied oordrag van die grond, insluitende die mineraalregte, by uitoefening van die opsie op die normale wyse van die oordraggewer (grondeienaar) aan die oordragnemer.⁶⁶

'n Diagram van die grond waarop die prospekteerkontrak van toepassing is en wat deur die landmeter-generaal goedgekeur en geregistreer is, word benodig indien regte verleen word met betrekking tot slegs 'n gedeelte van grond, algemeen bekend as 'n mineraalgebied, ten opsigte waarvan mineraalregte gehou word.⁶⁷ Soos reeds aangedui is, is die sessie

64. Sien Glover v Bothma 1948 1 SA 611 (W) 621 - 622 en Odendaalsrust Municipality v New Nigel Estate GMC Ltd 1948 2 SA 656 (O) 664.

65. Sien 3.3.4.7.

66. Dws onderworpe aan die bepalings van toepaslike wetgewing soos die Wet op die Vervreemding van Grond 68 van 1981, die Wet op die Onderverdeling van Landbougrond 70 van 1970, ens.

67. Aktesreg 73 bepaal dat, waar die eienaar van mineraalregte dit sedgeer mgt 'n gedeelte van die grond wat hy besit, 'n diagram van sodanige gedeelte wat deur die landmeter-generaal goedgekeur is, aan die sessie gehag moet word en, indien daar geen sodanige diagram aangeheg is by die sertifikaat van regte op minerale of die

van mineraalregte onderworpe aan anti-fragmentasie-bepalings waarkragtens dit onmoontlik is om sonder ministeriële toestemming sessies te registreer waardeur onverdeelde⁶⁸ aandele in mineraalregte geskep of die aantal aandele in die mineraalregte vermeerder of die aantal houer van aandele vermeerder word. Aktesregulasie 72 handel oor die noodsaaklikheid daarvan om 'n diagram, wat deur die landmeter-generaal goedgekeur is, te hê indien 'n prospekteerkontrak betrekking het op 'n gedeelte van enige stuk grond wat gehou word kragtens een titelakte of op mineraalregte op 'n gedeelte van die grond waarvoor die verlener se regte strek.

4.2.9 Statutêre vereistes

Benewens verkryging van die gemeneregtelike prospekteerregte, moet 'n prospekteerder ook nog statutêre magtiging tot die uitoefening daarvan verkry alvorens hy mag begin prospekteer. Soos in hoofstuk 3 gesien is, was hierdie regte voor die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 afhanklik van die soort grond waarop en die soort mineraal waarvoor geprospekteer sou word en 'n prospekteerder moes ook nog 'n prospekteerpermit, -lisensie of -huur, na gelang van die geval, by die staat kry alvorens hy met prospektering kon begin. Dit het vir prospektering na edelgesteentes, edelmetale en aardolie op alle soorte grond gegeld, asook daardie onedele minerale vir die prospektering na en die ontginning waarvan daar spesiale statutêre voorsiening bestaan het.⁶⁹ Slegs vir prospektering na en ontginning van

(vervolg)

sessie of ander titel waaruit die regte gesedeer word nie, daar 'n duplikaat diagram ingedien moet word van die grond wat deur die sessie geaffekteer word.

68. Volgens a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 impliseer en dui "aandeel" reeds op 'n "onverdeelde" aandeel, is dit genoegsaam om net van 'n "aandeel" te praat en is die onnodige byvoeging van "onverdeelde" tautologies. Sien verder Nel Conveyancing 117 - 120.

69. Bv bronmateriaal en tieroog.

die oorblywende onedele minerale op ongeproklameerde privaatgrond en vrygestelde edelgesteentes was verdere magtiging van owerheidsweë nie nodig nie.

4.2.10 Registrasie⁷⁰

Daar is hierbo reeds aangedui dat verreweg die meeste prospekteerkontrakte onderhands gesluit word. Aangesien die registrasie al dan nie van prospekteerkontrakte gewoonlik nie juis die sekerheid van die regte van die verleners daarvan affekteer nie, maar wel baie belangrik vir prospekteerders kan wees, veral byvoorbeeld as sekuriteit vir finansiering, word daar meestal 'n klousule in 'n prospekteerkontrak ingesluit ingevolge waarvan die prospekteerder die reg het om op eie koste, maar met die samewerking van die mineraalreghouer,⁷¹ die kontrak notarieel te laat verly en te laat registreer.⁷²

Artikel 3(1)(q) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 magtig 'n registrateur van aktes om notariële prospekteerkontrakte⁷³ en notariële wysigings, hernuwings, sessies

⁷⁰. Sien Franklin LAWSA Vol 18 292 ev, Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 626 en Dale Contracts 218 en 220.

⁷¹. As gevolg daarvan dat prospekteerkontrakte meestal wederkerige regte en verpligtinge vir beide die verlener en die prospekteerder inhou, kom eensydige verlenings van gemenerettelike prospekteerrege selde voor.

⁷². Sien Van Coller v Ocean Bentonite Co (Pty) Ltd 1981 3 SA 1167 (A). Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 135 - 136 toon aan dat registrasie die voordeel het dat, indien 'n notariële prospekteerkontrak nie teen die titel van die grond of die mineraalregte aangeteken word nie, 'n latere notariële prospekteerkontrak, wat wel geregistreer word, afdwingbaar sal wees en voorrang bo eersgenoemde kontrak sal geniet. Die moontlike werking van die nemo plus iuris- en prior in tempore, potior in iure-reëls moet egter nie in hierdie verband uit die oog verloor word nie.

⁷³. Vir die registrasie van 'n prospekteerkontrak in 'n akteskantoor moet die volgende ingedien word: die prospekteerkontrak in duplikaat - sien aktesreg 45(2), die titelakte van die mineraalregte of die grond, na gelang van of die mineraalregte al van die grondeiendomsreg afgeskei en reeds kragtens 'n aparte titel gehou word al

en kansellاسies daarvan te registreer.⁷⁴

Nel⁷⁵ sê dat, waar die mineraalregte nog nie van die grondtitel afgeskei is nie, die grondeienaar eers 'n sertifikaat van regte op minerale kragtens artikel 71(6) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 moet uitneem alvorens 'n prospekteerkontrak geregistreer kan word. Dit is foutief, want artikel 71(6) verwys na mineraalregte wat voor die inwerkingtreding van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 voorbehou is en steeds gehou word by wyse van die titelakte vir die grond, dit wil sê, kragtens die praktyk wat voor die inwerkingtreding van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 gegeld het. Daarvolgens kon die eienaar van grond, insluitende die mineraalregte, die grond oordra onderhewig aan 'n voorbehoud van die mineraalregte in sy guns by wyse van 'n voorwaarde te dien effekte in die titelakte van die nuwe eienaar, sonder dat die oordraggewer 'n afsonderlike titel vir die voorbehoue mineraalregte verkry het. In sodanige geval moet die mineraalregthouer eers ooreenkomstig artikel 71(6) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 'n afsonderlike titel vir die mineraalregte verkry alvorens hy daarmee kan handel. Waar die mineraalregte egter kragtens eiendomsreg van die grond gehou word, dit wil sê, waar die mineraalregte nog nie van die grondeiendomsreg afgeskei is nie, word geen afsonderlike sertifikaat van regte op minerale vereis nie en die grondeienaar kan in die loop van die uitoefening van sy eiendomsreg direk uit sy grondtitel prospekteerkontrakte verleen, wat dan teen die titelakte vir sy grond aangeteken word.

(vervolg)

dan nie, en 'n solvensieverklaring deur die verlener (mineraalregthouer).

74. 'n Sessie, verandering of hernuwing van 'n prospekteerkontrak moet dus ook dmv 'n notariële akte geskied, maar hieronder word aangetoon dat kansellاسies nie notarieel hoef te geskied nie.

75. Conveyancing 422.

Die direkteur-generaal⁷⁶ moet, waar myntitels vir edelmetale, onedele minerale of aardolie verleen is, prospekteerkontrakte ten opsigte van sodanige minerale registreer, asook enige daaropvolgende notariële wysiging, verlenging, hernuwing, sessie of kansellasië van sodanige prospekteerkontrakte.⁷⁷ Kragtens artikel 2(3) van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 mag geen reg om te myn of wat vatbaar is vir registrasie in die kantoor van die direkteur-generaal geag word 'n huur van mineraalregte vir die doeleindes van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 te wees nie. Dit beteken dat geen mynreg wat in die mynbriewekantoor geregistreer kan word, in 'n akteskantoor geregistreer mag word nie.

4.2.11 Tydsduur⁷⁸

Artikel 84 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 maak voorsiening vir die registrasie van vasgestelde prospekteerkontrakspanneries en nie vir die registrasie van hernuwingstydperke ten opsigte daarvan nie.⁷⁹ 'n Prospekteerkontrak kan dus verleen word vir 'n beperkte of 'n onbepaalde tydperk, met of sonder die reg op hernuwing, maar registrasie mag slegs vir die aanvanklike, vasgestelde tydperk geskied.⁸⁰ Die voorbehoud by artikel 84(1), gelees

76. Synde ooreenkomstig die terminologie in die Mineralewet 50 van 1991 die nuwe benaming van die registrateur van mynbriewe. Sien a 5(1)(m) van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967.

77. Die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 bevat feitlik identiese bepalings ivm mineraalregte as die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en om onnodige herhalings te voorkom, word daar vervolgens op die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 gekonsentreer.

78. Sien Dale Contracts 218 en Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 624.

79. Dit maak egter wel by afloop van die aanvanklike kontrakspannerie of 'n voorafgaande hernuwingspannerie voorsiening vir die registrasie van 'n (verdere) hernuwingspannerie by wyse van aantekening.

80. Sien a 84(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

met artikel 84(2), van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 maak voorsiening vir registrasie van 'n hernuwingsperiode voor verstryking van die aanvanklike, vasgestelde tydperk.⁸¹ Artikel 84 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 verbied verder die registrasie van opvolgende prospekteerkontrakte, dit wil sê, prospekteerkontrakte wat handel oor periodes na verstryking van die periode vermeld in 'n bestaande, geregistreeerde prospekteerkontrak,⁸² en maak ook voorsiening vir die indiening van verduidelikende eedsverklarings wanneer daar twyfel daaroor is of die kontrak 'n prospekteerkontrak of 'n mineraalhuurkontrak is.⁸³

-
81. As die vasgestelde periode verstryk het voor registrasie van die hernuwing, kan registrasie egter steeds plaasvind vir 'n hernuwingsperiode onder die omstandighede voorgeskryf in a 84(3) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.
82. Volgens a 84(5) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 mag 'n registrateur van aktes nie 'n prospekteerkontrak teen 'n titel wat reeds onderworpe is aan 'n prospekteerkontrak betreffende dieselfde mineraal of minerale registreer nie, tensy laasgenoemde verval het deur tydsverloop of gekanselleer is. Hierdie beperking is nie van toepassing waar daar mede-mineraalreghouers (aandeelhouders) bestaan nie. Sien verder Albu v Rood 1902 TS 7 en Thomas v Robertson (1907) 24 SC 404 en vgl a 15 van die Mineraalwet 50 van 1991.
83. Volgens a 84(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 mag 'n registrateur van aktes enige dubbelsinnigheid in 'n prospekteerkontrak bevraagteken, veral as dit deur hom beskou word as 'n mineraalhuur, waarop hereregte (of BTW, indien die regsverlener 'n "ondernemer" soos omskryf in die Wet op Belasting op Toegevoegde Waarde 89 van 1991 is - sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 1 - 2) betaalbaar is, en hy mag aandrang op enige dokumente of eedsverklarings van die partye om die betekenis en omvang van die kontrak te verduidelik. Sien Carlis v Registrar of Deeds 1903 TS 1 en Ex parte Van Straten 1920 GWPA 139 op 142. Sodanige dokumente of eedsverklarings word dan geag deel te vorm van die notariële prospekteerkontrak waarop dit betrekking het. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 624. 'n Prospekteerkontrak mag nie die reg verleen om te myn nie en, in die lig van die omskrywing van "delf" (dieselfde as "myn" - sien a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967) kon hierdie woord bv ook nie in 'n prospekteerkontrak gebruik word nie. 'n Prospekteerkontrak mag egter wel voorsiening maak vir die neem en verwydering van monsters vir ontleiding, analise, identifikasie, ens. Sien ook Elandskloof Trust v Emjeff (Pty) Ltd 1988 2 SA 50

'n Prospekteerkontrak duur dus normaalweg vir 'n vasgestelde periode. Die prospekteerder het gewoonlik die reg om dit vir daaropvolgende periodes te hernu en, ten einde die prospekteerder se regte te beskerm, moet hernuwings kragtens artikel 84 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 in die akteskantoor aangeteken word. In die praktyk is dit geriefliker uit die oogpunt van die prospekteerder om die kontrak te laat registreer vir die maksimum periode wat die mineeraalreghouer bereid mag wees om toe te staan, maar onderworpe aan die prospekteerder se reg om die kontrak te eniger tyd of aan die einde van elke periodieke siklus deur kennisgewing aan die eienaar te beëindig. Die voordeel hiervan is dat die gevaar om hernuwings oor die hoof te sien as gevolg van administratiewe foute of foutiewe posaflewerings uitgeskakel word.⁸⁴

(vervolg)

(T), waarin beslis is dat die woorde in die prospekteerkontrak betrekking gehad het op die ontginning van minerale en nie slegs prospektering daarna nie. Die kontrak het ook nie daarvoor voorsiening gemaak dat die grondeienaar eiendomsreg op die minerale sou behou nie en, aangesien daar nie aan die vereistes van a 3(1) van die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956 voldoen is nie, was die kontrak nietig. Sien egter ook 3.2.3.3.4, waarin aangetoon is dat, aangesien die reg om edelgesteentes te ontgin vir die staat voorbehou is, 'n geldige mineraalhuurkontrak in elk geval nie tussen die grondeienaar en die myner gesluit sou kon word nie, al is daar ook aan die vereistes van a 3(1) van die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956 voldoen, aangesien mineraalhuur slegs tov edelmetale op ongeproklameerde privaatgrond verleen kon word. Sien 3.2.3.3, 3.2.4.3 en 4.5.1, asook Ex parte Van Straten 1920 GWP 139 op 142 en Dale Mineral Rights 114.

84. Beide Dale Contracts 218 en Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 624 wys daarop dat dit in die belang van 'n prospekteerder is om die kontrak vir die maksimum aanvanklike tydperk, waarvoor die mineeraalreghouer bereid is om toe te stem, te laat registreer ten einde te verhoed dat die registrasie daarvan dalk verval weens 'n oorsig om dit betyds te hernu en om beëindiging dan eerder te reël by wyse van 'n bepaling in die kontrak dat die prospekteerder die reg het om dit te eniger tyd, jaarliks of siklies te beëindig. Oorsig om betyds kennis van kansellasië te gee kan dan op die ergste tot gevolg hê dat die prospekteerder, ipv om dalk 'n waardevolle kontrak te verloor, nog 'n tydperk se prospekteergelde

4.2.12 Kansellasië⁸⁵

Artikel 85 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 handel oor kansellasië van die registrasie van 'n prospekteerkontrak wat afgeloop of verval het, op aansoek deur die verlener, hetsy dit 'n grondeienaar of 'n blote mineraalreghouer is.⁸⁶ Normaalweg word die skriftelike toestemming van die prospekteerder tot kansellasië ingedien, maar nóg die aansoek nóg die toestemming hoef egter in notariële vorm te wees.⁸⁷ Die verlener is egter nie verplig om vir kansellasië van 'n verstreke prospekteerkontrak aansoek te doen nie, want, indien die termyn daarvan verstryk het, sal die registrateur van aktes dit ignoreer in opvolgende registrasiehandelinge. Die prospekteerkontrak verval dus outomaties deur tydsverloop of afloop daarvan en kansellasië kom slegs ter sprake by premature beëindiging by ooreenkoms⁸⁸ of weens kontrakbreuk.

4.2.13 Kontrakbreuk

Artikel 90 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 gaan oor die kansellasië van die registrasie van prospekteerkontrakte op grond van kontrakbreuk. Indien 'n prospek-

(vervolg)

moet betaal.

85. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 625 - 626 en Dale Contracts 221 - 222.
86. Kragtens a 85 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 mag 'n registrateur van aktes 'n prospekteerkontrak kanselleer op die skriftelike versoek van die verlener daarvan waar die registrasie van die kontrak kragtens a 84 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nie meer van krag is nie of vir die hernuwing waarvan daar nie betyds by hom op aanspraak gemaak is nie.
87. Aktesreg 40(2) vereis slegs dat 'n kansellasië by ooreenkoms op 'n aparte vel papier voorberei en deur die partye in die teenwoordigheid van getuies onderteken moet word.
88. In welke geval dit dmv 'n notariële akte tot hierdie effek moet geskied.

teerkontrak voorsiening maak vir periodieke betalings, maak genoemde artikel 90 voorsiening vir kansellasië in die geval van versuim om betalings te maak.⁸⁹ Die registrasie van die kansellasië vind op aansoek⁹⁰ van die verlener⁹¹ in die betrokke akteskantoor plaas by wyse van 'n aantekening tot dien effekte deur die registrateur van aktes teen die grond- of mineraaltitel en die prospekteerkontrak.⁹²

4.2.14 Toestemming van houters van saaklike regte⁹³

Artikel 77(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 bepaal dat die houer van 'n verband of 'n saaklike reg nie tot die registrasie van 'n mineraalhuur of -onderhuur hoef toe te stem nie.⁹⁴ Geen soortgelyke bepaling bestaan met

89. Slegs die verlener het egter hierdie reg, want die prospekteerder kan nie deur sy eie versuim of wanprestasie voordele verkry en die verlener daarvan weerhou om sy regte ingevolge die prospekteerkontrak uit te oefen of af te dwing nie. Sien verder Dale Contracts 219 en Associated Manganese Mines of SA Ltd v Claassens 1954 3 SA 768 (A). Sien egter SIR v Connan 1974 3 S 111 (A) 121 en Simmonds v Van Vuuren 1953 3 SA 642 (T).

90. Ondersteun deur 'n eedsverklaring te dien effekte.

91. A 90 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 vereis nie dat die verlener uitdruklik sy keuse om die kontrak te kanselleer moes uitgeoefen het nie; sy aansoek om kansellasië impliseer dit.

92. Volgens Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 626 kan 'n registrateur van aktes nie 'n prospekteerkontrak kragtens a 90 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 kanselleer waar dit voorsiening maak vir beëindiging deur 'n benadeelde party slegs nadat die kontrakbrekende party versuim het om sy wanprestasie te remedieer tsv kennisgewing waarin dit van hom vereis word nie. Die mening word gehuldig dat, waar prospekteerkontrakte vereis dat die verlener nie mag kanselleer alvorens hy skriftelik van die prospekteerder vereis het om sy kontrakbreuk te staak nie, registrasie van die kontrak steeds deur 'n registrateur ingevolge a 90 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 gekanselleer mag word ogv die bewering in die ondersteunende eedsverklaring van die aansoeker dat, tsv aanmaning, die prospekteerder steeds nie die periodieke betalings hervat en aldus sy kontrakbreuk gestaak het nie.

93. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 625.

94. Die aktes waarin verbande en ander saaklike regte beliggaam is, hoef ook nie vir endossement mdt die registrasie van mineraalhuur en/of -onderhuur ingedien te word

betrekking tot prospekteerkontrakte nie, maar verbandhouders se toestemmings word ook nie uitdruklik kragtens die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 vereis by die indiening van prospekteerkontrakte⁹⁵ vir registrasie nie⁹⁶ en in die praktyk word toestemming ook nie in die lig van die uitspraak in Henderson Consolidated Corporation Ltd v Registrar of Deeds and Receiver of Revenue⁹⁷ vereis nie. Die verbandooreenkoms self mag dalk bepaal dat die verbandgewer glad nie met die grond mag handel sonder die verbandhouer se toestemming nie, verontagsaming waarvan mag lei tot die oproep van die verband.⁹⁸

(vervolg)

- nie.
95. Sien Henderson Consolidated Corp Ltd v Registrar of Deeds & Receiver of Revenue 1903 TS 661. As die opsie uitgeoefen word, sou die verband gekanselleer moes word of die eiendom of regte wat gekoop is sou uit die werking van die verband vrygestel moes word voor of gelyktydig met registrasie van oordrag of sessie, behalwe in die geval van die verkryging van 'n mineraalhuur.
 96. Dit is ook nie nodig nie, omdat die registrasie van beide mineraalhuur- en prospekteerkontrakte ooreenkomstig die prior in tempore, potior in iure-reël ondergeskik sal wees aan die vooraf-geregistreeerde regte van 'n verbandhouer (sien Stewarts's Trustees & Marnitz v Uniondale Municipality (1889) 7 SC 110 op 113) en omdat die toestemming van die verbandhouer in elk geval later benodig sal word by vrystelling van die mineraalregte of die grond uit die werking van die verband ten einde registrasie van "oordrag" te kan bewerkstellig indien die prospekteerder sy opsie in die een of ander vorm sou uitoefen.
 97. 1903 TS 661. Sien egter Ex parte Louw 1944 OPA 19, waarin die hof wel weens die besondere feite van die saak op sodanige toestemming aangedring het.
 98. Die rede waarom die toestemming van verbandhouders nie benodig word vir die registrasie van prospekteerkontrakte oor die betrokke grond nie, is omdat die verbandhouer in elk geval later moet toestem tot vrystelling van die mineraalregte of die grond (na gelang van die soort opsie wat uitgeoefen word) uit die werking van die verband by opsie-uitoefening deur die prospekteerder. Aangesien die waarde van die sekuriteit uiteraard daardeur verminder sal word, kan dit gebeur dat die verbandhouer toestem tot sodanige vrystelling op voorwaarde dat die "prospekteerder" (eintlik sal hy dan die nuwe grondeienaar of mineraalreghouer wees) ook by oordrag ter (ge-deeltelike) vervanging 'n verband registreer oor die grond of die mineraalregte wat die onderwerp van die prospekteerkontrak gevorm het. Daarbenewens kan die nuwe

4.2.15 Kontrakspartye en hul bevoegdhede⁹⁹

Die beskrywing van die partye moet vir registrasiedoeleindes aan die akteskantoorvereistes met betrekking tot die opening van volle name, identiteitsnommers, registrasienommers, huwelikstatus en die bevoegdhede van die voornemende partye tot die prospekteerkontrak voldoen.¹⁰⁰

Aangesien verskeie mense nie volle kontrakteerbevoegdheid het nie, moet toestemming of bystand voor sluiting van die kontrak verkry word, of in die kontrak self verleen word of die werking en geldigheid van die kontrak moet opskortend onderworpe aan die daaropvolgende verkryging van die nodige toestemming of bystand gestel word.

4.2.15.1 Fideicommissum¹⁰¹

Daar bestaan verskeie soorte fideicommissa en daarom moet elkeen telkens op eie meriete en afsonderlik ondersoek word, maar as 'n algemene reël is 'n fiduciarius normaalweg nie daarop geregtig om die betrokke eiendom te vervreem nie en hy moet dit vir uiteindelijke oorhandiging aan die fideicommissarii bewaar.¹⁰² Indien 'n prospekteerkontrak dus 'n opsie bevat om die grond of die mineraalregte te koop, kan die

(vervolg)

grondeienaar of mineraalreghouer uiteraard op die gewone wyse finansiering bekom deur die grond en/of die mineraalregte as sekuriteit aan te bied en vir hierdie doeleindes 'n verband daaroor te gee.

99. Sien weer die woordskrywings van "houer" in a 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 en die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967, asook Dale Contracts 240 ev.

100. Sien Dale Contracts 218.

101. Sien Franklin LAWSA Vol 18 91 - 95 en Dale Contracts 240 - 242.

102. Sien verder Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 235.

fiduciarius nie die kontrak sonder voeging van die fideicommissarii aangaan nie.¹⁰³

Indien mineraalregte aan 'n fideikommis onderhewig is, is dit ook praktyk om die fideikommisêre erfgename saam met die fiduciarius te voeg, solank die fideicommissarii bepaalbaar en handelingsbevoeg is. Indien die fideicommissarii onseker, ongeboore, minderjarig, ensovoorts, is, kan die houe ingevolge die gemenerereg namens die onderskeie kategorieë persone toestem,¹⁰⁴ behalwe waar die volgende statuutreg geld:

Artikel 80 van die Boedelwet 66 van 1965, waarkragtens die meester van die hooggeregshof (waar die waarde van die regte wat vervreem staan te word nie R10 000 oorskry nie) of die hooggeregshof (waar die waarde R10 000 oorskry) die vervreemding van die onroerende goed¹⁰⁵ van minderjariges kan magtig. Indien die fideicommissarii minderjarig is, moet 'n aansoek kragtens hierdie artikel gebring word vir magtiging om die minderjariges as partye tot die prospekteerkontrak te voeg.

Artikel 2 van die Wet op Onroerende Eiendom (Verwydering of Verandering van Beperkings) 94 van 1965, waarkragtens 'n bevoordeelde met 'n belang in onroerende eiendom wat aan 'n beperking onderworpe is, by die hooggeregshof aansoek kan doen om sodanige beperking te verwyder of te verander onder die omstandighede wat voorsien word in artikel 3 van hierdie wet, byvoorbeeld omdat dit in die openbare belang is dat

103. Sien Ex parte Senekal 1934 TPA 131.

104. Vgl Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 235.

105. "Onroerende goed" word in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 omskryf as omvattende "(a) 'n geregistreerde huur van regte op minerale". In Rosen v Rand Townships Registrar 1939 WPA 5 op 10 is beslis dat "onroerende goed" egter nie tot hierdie woordomskrywing beperk is nie. Sien ook Kaplan & Dale Minerals Act 22 - 24. Die omskrywing van mineraalregte as onliggaamlike, onroerende sake word in 5.4.5 behandel.

daar op die eiendom geprospekteer en gemyn word. Gewoonlik sal die fiduciarius, ondersteun deur die voog van bestaande minderjariges, aansoek doen vir die opheffing van die fideicommissum of vir die hooggeregshof se toestemming om 'n prospekteerkontrak te verleen wat een of meer van die genoemde opsies insluit en vir wysiging van die fideicommissum deur die vervanging van die mineraalregte as die voorwerp daarvan met die opbrengs van enige opsie-uitoefening.

Artikel 33(1) van die Algemene Regswysigingswet 62 van 1955, waarkragtens die hooggeregshof gemagtig word om toe te stem tot die vervreemding van onroerende goed wat onderworpe is aan 'n beperking soos 'n fideicommissum namens ongebore persone wat 'n belang in die eiendom het. Dit gebeur dikwels dat die getal en/of die identiteit van die uiteindelijke fideikommissêre erfgename onseker is omdat lede van die groep nog ongebore is of dalk selfs al oorlede mag wees, byvoorbeeld waar hulle by die toekomstige dood van iemand die lewende kinders moet wees van iemand anders wat nog kinders kan hê.

In al bostaande gevalle is dit gebruikelik om eers vir 'n curator ad litem vir die betrokke minderjariges en ongeborenes¹⁰⁶ aansoek te doen.¹⁰⁷ Voor daar egter 'n hofaansoek gebring kan word, moet daar eers gekyk word of dit moontlik is om die datum waarop die regte in bestaande fideikommissêre erfgename setel te versnel deur afstanddoening deur die fiduciarius van sy reg en die vestiging daarvan in die fideicommissarii.¹⁰⁸ Daar is egter kostes en hereregte of

¹⁰⁶. Ogv die nasciturus-fiksie.

¹⁰⁷. Die moontlikheid bestaan ook om kragtens a 17 van die Mineralewet 50 van 1991 by die minister aansoek te doen vir prospekteertoestemming of 'n sertifikaat op grond daarvan dat prospekteerregte nie geredelik verkry kan word nie.

¹⁰⁸. Sien Corbett, Hahlo & Hofmeyr Succession 136 ev. As die onsekere bevoordeeldes egter slegs plaasvervangers en nie fideikommissêre erfgename is nie, sou die bestaande erfgename nie die toestemming van die onsekeres nodig hê nie, wat dus nie gevoeg hoef te word nie. Sien Cor-

belasting op toegevoegde waarde, asook anti-fragmentasiewetgewing, wat telkens in hierdie verband oorweeg moet word.

'n Fiduciarius is ook daarop geregtig om self te prospekteer en te myn¹⁰⁹ of om vir die duur van sy fidusiële belang regte daartoe aan iemand anders te verleen, maar hy is nie daarop geregtig om die opbrengs daarvan te behou nie; hy mag slegs die rente op die opbrengs behou. 'n Fiduciarius is oor die algemeen geregtig op prospekteergelde of ten minste 'n gedeelte daarvan.¹¹⁰

4.2.15.2 Usufructus¹¹¹

Waar regte op minerale onderworpe is aan 'n vruggebruik, is dit praktyk om die vruggebruiker te voeg as 'n party tot 'n prospekteerkontrak wat verleen word deur 'n grondeienaar of 'n blote mineraalreghouer, na gelang van die geval, of om die vruggebruiker se toestemming tot registrasie van die prospekteerkontrak te verkry as hy nie aldus gevoeg word nie.

'n Vruggebruiker kan nie die voorwerp van sy reg, hetsy dit die eiendom of die mineraalregte is, vervreem nie. Die grondeienaar of blote mineraalreghouer kan dit wel doen, maar dan onderhewig aan die vruggebruik.

'n Vruggebruiker is daarop geregtig om reeds geopende myne te ontgin teen sekuriteitstelling vir teruggawe van die netto opbrengs daarvan by beëindiging van sy vruggebruik¹¹²

(vervolg)

- bett, Hahlo & Hofmeyr Succession 196 ev.
109. Analooq aan die regte van 'n vruggebruiker soos uiteengesit in Master v African Mines Corp Ltd 107 TS 925.
 110. Sien Ex parte Erasmus 1950 1 SA 359 (T), Ex parte Swiegers 1966 4 SA 7 (GW) en Ex parte Venter 1934 TPA 69.
 111. Sien Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 54 - 58, Franklin LAWSA Vol 18 95 - 98, Dale Contracts 242 en ook al die hofsake vermeld ivm fideicommissa hier.
 112. Sien Master v African Mines Corp Ltd 1907 TS 925.

en is dus slegs geregtig op rente op die opbrengs.¹¹³ Gevolglik mag 'n vruggebruiker vryelik prospekteer en myn, maar hy is slegs op die rente op die opbrengs geregtig. Wanneer hy hierdie regte aan iemand anders verleen, loop die prospekteerder of die myner die risiko dat die ooreenkoms slegs sal kan voortduur tot by die verval van die vruggebruik by die dood van die vruggebruiker. Die voeging van beide die grondeienaar of die blote mineraalreghouer en die vruggebruiker as partye tot die prospekteerkontrak is dus verkieslik.

Aan die ander kant kan die grondeienaar of die blote mineraalreghouer ook nie prospekteer- of mynregte verleen sonder die toestemming van die vruggebruiker nie.

Daar heers meningsverskil in die hofsake oor die vraag of die vruggebruiker op al die prospekteergelde of slegs 'n gedeelte daarvan geregtig is. Die vruggebruiker kan uiteraard sy belange beskerm tydens die onderhandelinge wat sy toestemming tot verlening van of voeging in die prospekteerkontrak voorafgaan.

4.2.15.3 Maatskappye

Wanneer die verlener van 'n prospekteerkontrak 'n maatskappy is, moet daar, waar van toepassing, by die aanvanklike sluiting van die kontrak voorsiening gemaak word vir voldoening aan artikel 228 van die Maatskappyyewet 71 van 1963.

4.2.15.4 Geregtelike bestuurders¹¹⁴

Geregtelike bestuurders mag in die normale gang van besigheid van 'n maatskappy se bates vervreem, maar nie andersins

¹¹³. Hierdie reël is sonder gesag ook uitgebrei na die opening van nuwe myne.

¹¹⁴. Sien Franklin LAWSA Vol 18 99 - 100 en Dale Contracts 243.

nie.¹¹⁵ Tensy die verlening van prospekteerkontrakte, benoemingsooreenkomste, mineraalhure of skatpligtige ooreenkomste dus die gewone besigheid van die maatskappy is, mag hulle dit nie aangaan nie. Hulle mag wel notariële verlyding en registrasie van reeds bestaande onderhandse kontrakte bewerkstellig en omsien na oorgang van die regte by uitoefening van die opsies deur die prospekteerders.

4.2.15.5 Trustees en likwidadeurs¹¹⁶

Hul funksie is om bates te gelde te maak en hulle mag dus mineraalregte of grond vervreem, maar sal nie prospekteerkontrakte, benoemingsooreenkomste, mineraalhure of skatpligtige ooreenkomste kan aangaan nie.¹¹⁷

4.2.15.6 Eksekuteurs¹¹⁸

By die afwesigheid van spesiale testamentêre magtiging daartoe, kan eksekuteurs nie 'n prospekteerkontrak, benoemingsooreenkoms, mineraalhure of skatpligtige ooreenkoms verleen nie, want hul primêre funksie is om bates te verdeel.

'n Eksekuteur is verplig om uitvoering te gee en is gebonde aan kontrakte wat die oorledene tydens sy leeftyd aangegaan het. As die oorledene dus 'n onderhandse kontrak aangegaan het ten aansien waarvan notariële verlyding benodig word, is die eksekuteur bevoeg en verplig om uitvoering aan sodanige

¹¹⁵. Sien a 434(1) van die Maatskappywet 71 van 1963.

¹¹⁶. Sien ook Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 259, Dale Contracts 243 en Franklin LAWSA Vol 18 100 - 101.

¹¹⁷. Sien Franklin en Kaplan Mining & Mineral Laws 630 - 631 vir 'n bespreking van die vraag of die opsie in 'n prospekteerkontrak afdwingbaar sal bly as die verlener insolvent raak voor die opsie uitgeoefen word, of indien die opsie wel uitgeoefen is, maar die verlener insolvent raak voordat oordrag of sessie kan plaasvind.

¹¹⁸. Sien verder Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 254, Dale Contracts 242 - 243 en Franklin LAWSA Vol 18 98.

notariële verlyding en registrasie te gee en ook om oorgang van regte te bewerkstellig by die uitoefening van opsies.¹¹⁹

'n Eksekuteur mag verder, onderhewig aan ratifikasie deur die meester,¹²⁰ mineraalregte wat nie bemaak is nie verkoop en hierdie bevoegdheid word verder uitgebrei deur artikel 21 van die Mineraalwet 50 van 1991 as sessie aan erfgename nie moontlik is nie as gevolg van die resulterende fragmentasie van mineraalregte.

4.2.15.7 Administrateurs, trustees, tutors en kurators¹²¹

Hierdie verteenwoordigers het slegs die bevoegdhede wat aan hulle opgedra is en mag, afhangende van die inhoud van hul aanstellingsbriewe, prospekteerkontrakte, benoemingsooreenkomste, mineraalhure en/of skatpligtige ooreenkomste aangaan al dan nie. Waar dit nodig raak om wel iets van hierdie aard te doen, maar die magtiging daarvoor ontbreek, mag die Wet op Onroerende Eiendom (Verwydering of Verandering van Beperkings) 94 van 1965 en, in die geval van administrateurs en tutors, artikel 80 van die Boedelwet 66 van 1965 hulle dalk van hulp wees.

4.2.15.8 Minderjariges¹²²

'n Minderjarige moet bygestaan word deur sy voog, wat op sy beurt in die geval van die vervreemding van onroerende goed, en gevolglik ook mineraalregte, kragtens artikel 80 van die Boedelwet 66 van 1965, waar die eiendom nie meer as R10 000

¹¹⁹. Sien Franklin en Kaplan Mining & Mineral Laws 630 - 631 vir 'n verdere bespreking van die vraag of die opsie in 'n prospekteerkontrak afdwingbaar sal bly as die verlener sterf voor die opsie uitgeoefen word, of indien die opsie wel uitgeoefen is, maar die verlener sterf voordat oordrag of sessie kan plaasvind.

¹²⁰. Sien a 47 van die Boedelwet 66 van 1965.

¹²¹. Sien Franklin LAWSA Vol 18 99 en Dale Contracts 243.

¹²². Sien Franklin LAWSA Vol 18 99 en Dale Contracts 243.

word is nie, met die toestemming van die meester en, waar die eiendom meer as R10 000 word is, met die toestemming van die hooggeregshof, moet optree. By oorweging van die aansoek kyk die hof of die bepalings van die kontrak (byvoorbeeld prospekteerkontrak) tot voordeel en in belang van die minderjarige is en gewoonlik word die kommentaar van die streekmyningenieur¹²³ ook aangevra.¹²⁴

4.2.15.9 Eggenotes¹²⁵

Sedert die inwerkingtreding van die Huweliksgoederewet 88 van 1984 op 1 November 1984, geld die volgende:

Waar eggenotes buite gemeenskap van goed getroud is voor 1 November 1984 met behoud van die maritale mag van die man, moet die vrou deur die man bygestaan word indien sy prospekteerkontrakte wil verleen.

Indien die partye voor of na 1 November 1984 buite gemeenskap van goed getroud is, het elke eggenoot volle, onafhanklike kontrakteebevoegdheid.

Waar eggenotes in gemeenskap van goed getroud is voor 1 November 1984, het die man uitsluitlike kontrakteebevoegdheid en die vrou moet deur haar man bygestaan word indien sy prospekteerkontrakte wil verleen, tensy die gemeenskap van goed en die maritale mag van die man uitgesluit is in die akte, byvoorbeeld testament of trustakte, waarkragtens die eiendom deur die vrou verkry is.

Elke eggenoot wat voor 1 November 1984 in gemeenskap van goed getroud is, maar wat Hoofstuk III van die Huweliksge-

¹²³. Hierdie beaampte, wat in a 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 omskryf word, het voorheen as die "staatsmyningenieur" bekendgestaan.

¹²⁴. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 256.

¹²⁵. Sien Dale Contracts 243 - 244.

derewet 88 van 1984 sedertdien by wyse van 'n geregistreeerde notariële akte op sy of haar huwelik van toepassing gemaak het, het volle kontrakteebevoegdhe,¹²⁶ maar benodig die skriftelike toestemming van die ander eggenoot tot die sluiting van kontrakte, soos byvoorbeeld prospekteecontrakte.¹²⁷

In huwelike wat sedert 1 November 1984 in gemeenskap van goed gesluit is, het elke eggenoot ook volle kontrakteebevoegdheid, maar elkeen benodig weer eens die skriftelike toestemming van die ander eggenoot tot kontraksluiting.

Dit is dus nie soos in die verlede nodig om net die huwelikstatus van vrouens na te gaan nie; mans s'n moet ook nagegaan word. As 'n man of 'n vrou in gemeenskap van goed getroud is, is dit gewoonlik die moeite werd om in elk geval beide eggenotes as verleners in die kontrak te voeg, want dit vermy die noodsaaklikheid om sorgvuldig al die feite vir 'n noukeurige analise van die eiendomsregtelike gevolge van hul huwelik te verkry.

Vir die doeleindes van sessies van mineraalregte is artikel 17 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937¹²⁸ relevant, want dit maak voorsiening vir die registrasie van regte in die name van beide eggenotes wat in gemeenskap van goed getroud is. Hierdie bepaling is egter nie van toepassing op landbougrond soos omskryf in die Wet op die Onderverdeling van Landbougrond 70 van 1970 nie, wat normaalweg die tipe grond is waarmee in verband met mineraalregte gehandel word.

¹²⁶. Sien a 14 en 15(1) van die Huweliksgoederewet 88 van 1984.

¹²⁷. Sien a 15(2)(a) en (b) van die Huweliksgoederewet 88 van 1984.

¹²⁸. Wat gewysig is deur en vanaf die inwerkingtreding van die Huweliksgoederewet 88 van 1984.

4.2.16 Prospekteergelde¹²⁹

Prospekteergelde is normaalweg deur die prospekteerder aan die mineraalreghouer betaalbaar vir die duur van die prospekteerkontrak. Uit die prospekteerder se oogpunt behoort voorsien te word dat prospekteergelde nie meer betaalbaar is vanaf die uitoefening van die opsie of wanneer die kontrak beëindig word nie. 'n Bepaling in 'n prospekteerkontrak dat dit outomaties beëindig word indien die prospekteerder ophou om die prospekteergelde te betaal, het egter juis nie hierdie gevolg nie, want geen party kan deur sy eie wanprestasie die ander party van regte ontnem nie.¹³⁰ Dit is verder verkieslik om eerder van prospekteergelde as van opsiegelde te praat aangesien, in laasgenoemde geval, as die opsie uitgeoefen word, hereregte (of belasting op toegevoegde waarde) betaalbaar sal wees op beide die opsiegeld en die koopprys, terwyl, as dit prospekteergelde genoem word, dit argumenteerbaar is dat dit ten minste gedeeltelik vir die reg om te prospekteer betaal is en nie vir die verkryging van die eiendom by wyse van opsie-uitoefening nie.¹³¹ Solank die mineraalreghouer nie deur die ontvanger van inkomste as 'n mineraalregte-entrepreneur geklassifiseer word nie,¹³² is prospekteergelde van 'n kapitale aard en nie belasbaar in die hande van die ontvanger daarvan nie.¹³³

129. Sien Dale Contracts 218 - 219.

130. Sien Associated Manganese Mines of SA Ltd v Claassens 1954 3 SA 768 (A) 774, maar sien ook Laskey v Steadmet 1976 3 SA 696 (T). Oor kansellasie weens nie-betaling, sien oor die algemeen Middelburg Town Council v Trans-Natal Steenkoolkorp Bpk 1987 2 SA 582 (A).

131. Sien SIR v Struben Minerals (Pty) Ltd 1966 4 SA 582 (A).

132. In welke geval inkomstebelasting daarop betaal sal moet word. Indien hy deur die ontvanger van inkomste as 'n "ondernemer" beskou word, sal BTW ingevolge die Wet op Belasting op Toegevoegde Waarde 89 van 1991 betaalbaar wees.

133. Sien SIR v Struben Minerals (Pty) Ltd 1966 4 SA 582 (A).

4.2.17 Hereregte of belasting op toegevoegde waarde

Geen hereregte of belasting op toegevoegde waarde is op prospekteerkontrakte¹³⁴ of sessies daarvan betaalbaar nie,¹³⁵ maar hereregte of belasting op toegevoegde waarde,¹³⁶ na gelang van die geval, is uit die aard van die saak wel op enige eiendomsoordrag of oordrag van mineraalregte wat voortvloei uit die uitoefening van die opsie betaalbaar.¹³⁷ Die prospekteerkontrak self is egter as 'n ooreenkoms of kontrak kragtens die Wet op Seëlregte 77 van 1968 vir seëlregte vatbaar en indien die verlener van die prospekteerkontrak in sy hoedanigheid as sulks deur die ontvanger van inkomste as 'n "ondernemer" geklassifiseer word, sal belasting op toegevoegde waarde wel op die prospekteergelde wat deur hom ontvang word, betaalbaar wees.

4.2.18 Aanvullende of bykomstige bevoegdhede¹³⁸

Kragtens die gemenerereg mag 'n mineraalreghouer die betrokke eiendom betree, soek vir minerale en, indien hy ekonomies ontginbare minerale vind, dit myn, afskei en verwyder. Hy is verder geregtig op alle aanvullende of bykomstige regte waarsonder hy nie in staat sou wees om sy prospekteer- en mynaktiwiteite ekonomies-effektief uit te oefen nie.¹³⁹

134. Die verlening van 'n prospekteerkontrak stel nie 'n verkoping van onroerende eiendom daar nie. Sien Joubert v Roberts 1945 OPA 137.

135. Uiteraard ook nie op wysigings, hernuwings of kansellasies daarvan nie.

136. Indien die regsverlener deur die ontvanger van inkomste as 'n "mineraalregte-entrepreneur" of "-vendor" bestempel is, is BTW betaalbaar.

137. Tensy 'n vrystelling soos beoog in a 9 van die Wet op Hereregte 40 van 1949 van toepassing is. Sien ook die omskrywings van "transaksie" en "eiendom" in a 1 van die Wet op Hereregte 40 van 1949. Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 1 - 2.

138. Sien Dale Contracts 219, Dale Mineral Rights 292 - 335 en Franklin LAWSA Vol 18 40 - 42.

139. Sien veral Hudson v Mann 1950 4 SA 485 (T).

Aanvullende of bykomstige regte kan baie wyd wees indien die verlener van die prospekteerkontrak die grondeienaar is. Wanneer die verlener die blote mineraalreghouer is, kan hy¹⁴⁰ nie meer regte verleen as wat hyself kragtens sy mineraaltitel hou nie. By die omskrywing van sodanige verdere regte in 'n prospekteerkontrak moet egter sorg gedra word dat daar nie afbreuk gedoen word aan die omvattende aanvullende of bykomstige regte waarop 'n prospekteerder reeds ingevolge die gemenereg geregtig is nie.¹⁴¹

Kragtens artikel 18 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 kon die prospekteerder ook verdere regte met betrekking tot prospektering van 'n mynkommissaris verkry. Die Mineralewet 50 van 1991 bevat geen soortgelyke bepaling nie en, as die prospekteerder dieselfde addisionele regte wil hê, sal hy self met die grondeienaar daaroor moet onderhandel of op die onteiening van oppervlak- of mineraalregte deur die minister kragtens artikel 24 van die Mineralewet 50 van 1991 moet staatmaak.

'n Prospekteerkontrak sal uiteraard voorsiening maak vir die verlening van toestemming aan die prospekteerder om te prospekter, op grond van welke toestemming die prospekteerder kragtens artikel 6(1)(b) van die Mineralewet 50 van 1991 by die streekdirekteur om 'n prospekteerpermit aansoek sal kan doen.¹⁴² Normaalweg probeer prospekteerders ook om die mineraalreghouer se toestemming tot die verwydering van en beskikking oor minerale wat tydens prospekteeraktiwiteite gevind word, te verkry, welke toestemming benodig word alvorens die streekdirekteur aan die prospekteerder toestemming daartoe kragtens artikel 8(1) van die Mineralewet 50 van

140. In ooreenstemming met die nemo plus iuris-reël.

141. Sien Hudson v Mann 1950 4 SA 485 (T).

142. Indien nie uitdruklik nie, word verlening van die vereiste toestemming deur die prospekteerkontrak geïmpliseer. Sien Badenhorst & Van Heerden 1992 THRHR 220 op 232.

1991 sal verleen.¹⁴³

Voorbehoude van mineraalregte en oorspronklike sessies van mineraalregte uit 'n grondtitel mag onderworpe gestel word aan regte en verpligtinge wat bykomstig is tot die mineraalregte. Andersins kan dit onderworpe gestel word aan voorwaardes wat die mineraalregte affekteer. Artikel 71(4)(a) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 het tot gevolg dat bykomstige regte of verpligtinge herhaal moet word in enige sertifikaat van regte op minerale wat vir 'n voorbehoud van mineraalregte uitgereik word, solank dit waarlik bykomstig is tot die mineraalregte. 'n Reg om handel te dryf is byvoorbeeld nie bykomstig tot mineraalregte nie en kan nie aan 'n voorbehoud of sessie van mineraalregte gekoppel word nie. Aangesien die beperking op die registrasie van persoonlike regte in artikel 63(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nie op voorbehoude of sessies van mineraalregte van toepassing is nie,¹⁴⁴ hoef dit egter nie 'n saaklike reg te wees ten einde geregistreer te kan word nie.

Na uitoefening van die opsie sou 'n prospekteerder normaalweg wou hê dat alle bykomstige regte wat van toepassing was tydens prospektering ook op die ontginning van die minerale van toepassing moet wees, asook verdere regte waarvoor die gemenerereg nie spesifiek voorsiening maak nie,¹⁴⁵ soos byvoorbeeld die vervoer van gemynde minerale vanaf een eiendom oor 'n ander eiendom wat gemynd word kragtens 'n verskillende

¹⁴³. Vgl a 21 van die Wet op Mynregte 20 van 1967. Betreffende edelgesteentes, sien die soortgelyke, maar nie identiese nie in die sin dat dit gaan oor delf en nie prospekteer nie, bepaling in a 13A van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964, wat ingevoeg is om die beperkings uitgewys in The Monastery DMC (Pty) Ltd v Schimper 1983 3 SA 538 (O) te bowe te kom. Sien ook 3.2.4.1.4, waar hierdie saak kortliks bespreek is.

¹⁴⁴. Sien ook a 63(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

¹⁴⁵. Sien Dale Contracts 220.

mineraaltitel,¹⁴⁶ die reg om laterale- en ondersteut te onttrek tydens oopgroef- en dagbou-ontginningsprosesse¹⁴⁷ en die reg om minerale te verwerk en te gebruik in vervaardigingsprosesse.¹⁴⁸

4.2.19 Verbandhoudende saaklike regte

'n Grondeienaar se reg op kleimlisensiegelde word beskou as 'n saaklike reg en is registreerbaar in 'n akteskantoor.¹⁴⁹ In Transvaal is die voorbehoud van sodanige regte vir 'n wyle tesame met die voorbehoud van mineraalregte toegelaat en in die sertifikaat van regte op minerale weergegee as bykomstige verpligtinge ten gunste van die mineraalreghouer, maar kragtens die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 moet hulle afsonderlik van die mineraalregte voorbehoud word sodat, indien 'n titel daarvoor benodig word, 'n sertifikaat van geregistreeerde saaklike regte daarvoor uitgereik kan word kragtens artikel 64(2) bis van die wet. Dieselfde beginsels geld ten opsigte van voorbehoude van standplaas-lisensiegelde deur grondeienaars. In die praktyk word beide standplaas- en kleimlisensiegelde gewoonlik voorbehoud. Waar die twee in die verlede in Transvaal vermeng is, is die registrateur van aktes bereid om afsonderlike sertifikate van geregistreeerde saaklike regte vanuit die mineraaltitel uit te reik om die saak reg te stel.

146. Sien Koller v Clydesdale (Tvl) Collieries Ltd saakno 12963/1983 (WPA) ongerapporteerd.

147. Sien Coronation Collieries Ltd v Malan 1911 TPA 577 en Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 138, alhoewel die reg om hierdie mynmetodes te gebruik by die afwesigheid van uitdruklike magtiging in die ontginningsmagtigings om dit te doen, bevraagtekenbaar is.

148. Oor wat met myn gepaard gaan, sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 60 en 72 en Falcon Investments Ltd v CD of Birnam (Suburban) (Pty) Ltd 1973 4 SA 384 (A) 406.

149. Volgens Rocher v Registrar of Deeds 1911 TPA 996 is sodanige regte nie bronne van inkomste nie en in Oden-daalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O) is bevind dat hulle registreerbare regte is.

4.2.20 Regsverkryging¹⁵⁰

Uit die prospekteerder se oogpunt is dit noodsaaklik om te verseker dat hy daarop geregtig is om onmiddellik na uitoefening van die opsie te begin myn sonder om te wag vir registrasie¹⁵¹ en dit is dus gerade om voor die tyd reeds bepalings betreffende okkupasie en die oorgang van risiko en voordeel in die prospekteerkontrak in te sluit.¹⁵²

4.2.21 Sessie van regte¹⁵³

Tensy daarin 'n verbod tot die teendeel vervat is of die teendeel daaruit blyk, is 'n prospekteerkontrak normaalweg vryelik oordraagbaar.¹⁵⁴ Die reg om enige van of al die regte van 'n prospekteerder aan een of meer persone of instansies te sedeer, word gewoonlik op die aandrang van die prospekteerder in die kontrak ingevoeg.¹⁵⁵ Waar die kontrak nie net die kontrakspartye nie, maar ook hul regsopvolgers bind, word sodanige kontrak by noodwendige implikasie as vryelik oordraagbaar beskou.¹⁵⁶

¹⁵⁰. Sien Dale Contracts 221.

¹⁵¹. Van oordrag van die grond, of 'n gedeelte daarvan of aandeel daarin, die notariële akte van sessie van die mineraalregte, of 'n aandeel daarin, of die mineraalhuurkontrak of, in die geval van prospekteerkontrakte wat kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 geregistreer is, registrasie van die notariële akte van sessie van die myntitel of 'n gedeelte daarvan of van die skatpligtige ooreenkoms, soos van toepassing.

¹⁵². Oor die gemeneregtlike posisie betreffende die oorgang van voordele, sien Belcher Norman's Purchase & Sale 208 en Mackeurtan Sale 198.

¹⁵³. Sien Dale Contracts 221 en Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 628 - 629.

¹⁵⁴. Sien Cullinan v Pistorius 1903 OR 33, Bourke v Gouws (1889) 3 SAR 40 en Henderson v Hanekom 9 HCG 247.

¹⁵⁵. Ter ondersteuning van die gemenerereg, wat waarskynlik sulke sessies toegelaat het, sien Bourke v Gouws (1889) 3 SAR 40, Cullinan v Pistorius 1903 ORC 33 en Hersch v Nel 1948 3 SA 686 (A).

¹⁵⁶. Sien Eastern Rand Exploration Co Ltd v Nel 1903 TS 42 op 53.

Prospekteerpermitte en ontginningsmagtigings word ook telkens ten opsigte van die grond en minerale aan 'n spesifieke persoon en nie aan onbepaalde persone of in die algemeen uitgereik nie. Kaplan en Dale¹⁵⁷ wys daarop dat die feit dat prospekteerpermitte en ontginningsmagtigings kragtens artikel 16 van die Mineraalwet 50 van 1991 verval indien die houer daarvan ophou om die houer van die mineraalregte of die houer van die mineraalreghouer se toestemming om te prospekteer of te myn te wees, tot gevolg het dat prospekteerpermitte en ontginningsmagtigings nie tot voordeel van regsopvolgers ten opsigte van die mineraalregte of die toestemming bly voortbestaan nie. Indien die mineraalregte of die prospekteerkontrak of mineraalhuur waarin die toestemming vervat is om welke rede ook al gesedeer word, sal die magtiging ingevolge artikel 16 verval. Aangesien artikel 13 van die Mineraalwet 50 van 1991 bepaal dat prospekteerpermitte of ontginningsmagtigings nie vervreem, oorgedra, gesedeer of met verband beswaar mag word nie, sal die sessionaris van die vermelde regte telkens opnuut in sy persoonlike hoedanigheid vir 'n prospekteerpermit of ontginningsmagtiging aansoek moet doen.¹⁵⁸

Indien die prospekteerpermit op grond waarvan prospektering plaasvind verval, opgesê, opgeskort of ingetrek word,¹⁵⁹ word die geldigheidsduur van die prospekteerkontrak nie daardeur beïnvloed nie. Die prospekteerder kan, mits hy die prospekteerkontrak in stand gehou het deur sy verpligtinge na te kom,¹⁶⁰ steeds op grond daarvan 'n nuwe prospekteerpermit verkry. Die voortbestaan van 'n prospekteerpermit is dus afhanklik van die voortbestaan van die toestemming uit hoofde waarvan dit uitgereik is, maar nie omgekeerd nie.

157. Minerals Act 48 - 49.

158. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 47.

159. Vgl a 11, 14 en 16 van die Mineraalwet 50 van 1991.

160. Bv ivm die maak van periodieke betalings.

Kaplan en Dale¹⁶¹ wys verder daarop dat, indien die magtiging kragtens artikel 16 van die Mineraalwet 50 van 1991 verval terwyl die vorige houer daarvan nog besig is om te prospekteeer of te myn,¹⁶² die prospekteeerder of myner kragtens artikel 10 van die Mineraalwet 50 van 1991 'n tydelike magtiging kan kry, hangende sy formele aansoek kragtens artikel 6 of artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991, na gelang van die geval.

4.2.22 Prys en/of vergoeding¹⁶³

In Secretary for Inland Revenue v Struben Minerals (Pty) Ltd¹⁶⁴ het appèlregter Beyers gesê dat:

The liability to pay provides the incentive for doing the exploratory work with the utmost expedition.

Dit mag wel wees dat die betaling van prospekteergelde 'n prospekteeerder sal aanspoor om sy prospektering so spoedig moontlik af te handel, maar bespoediging is nie die hoofoorweging vir die betaling nie.¹⁶⁵ In 2.2.5 is aangetoon dat die verlening van prospekteeërregte nog altyd vir mineraalreghouers 'n handige bron van inkomste was en die verlening van sy prospekteeërbevoegdhede aan iemand anders, alhoewel dit, soos in hoofstuk 8 aangetoon word, nie 'n vermindering van dominium daarstel nie, het uit die aard van die saak in

161. Minerals Act 49.

162. Bv agv groeiprekonstruksie igv 'n maatskappy.

163. Sien Dale Contracts 220.

164. 1966 4 SA 582 (A) 588A.

165. Gewoonlik is die betalings in die praktyk in elk geval nie baie hoog nie (meestal ongeveer R10,00 per ha per jaar, afhangende van waar die grond geleë is en waarvoor daar geprospekteeer word), word die opsie gewoonlik op die laaste oomblik uitgeoefen, indien enigsins, en maak die mineraalreghouer eintlik die meeste geld uit die verkoping van sy grond of mineraalregte of die verlening van 'n mineraalhuur.

ooreenstemming met die nemo plus iuris-reël tot gevolg dat 'n grondeienaar of blote mineraalreghouer dit nie meer self kan uitoefen nie. Die mening word dus gehuldig dat die primêre oorweging by die betaling van prospekteergelde vergoeding is.

As die opsie uitgeoefen word, kan die vergoeding 'n enkele betaling by registrasie van die oordrag of sessie, tantième,¹⁶⁶ afbetalings, ander periodieke betalings of 'n aandeleskema wees, solank die prys seker of berekenbaar¹⁶⁷ is. Die vorm van betaling kan belastingkomplikasies inhou deurdat byvoorbeeld 'n enkelbedrag gewoonlik as kapitaal en tantième as inkomste beskou word.¹⁶⁸ 'n Verlener dring normaalweg daarop aan om rente op die koopprys te ontvang vanaf die dag van uitoefening van die opsie tot en met die dag van betaling. Vir die prospekteerder moet die betaling weer alle moontlike vergoeding insluit waarop die mineraalreghouer geregtig mag wees ten einde enige verdere eise te vermy wanneer daar begin word om te myn.

4.2.23 Koste¹⁶⁹

Prospekteerkontrakte bevat normaalweg 'n klousule wat bepaal wie vir die koste van die opstelling, notariële verlyding en registrasie daarvan, indien van toepassing, moet betaal, asook wie verantwoordelik is vir die koste van die opstelling van onderverdelings-, konsolidasie- en/of mineraalgebied-diagramme, die koste van registrasie van oordrag of sessie by uitoefening van die opsie en die koste van die verkryging van enige toestemmings, permitte, lisensies, ensovoorts. Gewoonlik is dit die prospekteerder wat al hierdie kostes moet dra.

¹⁶⁶. Bv 3% van netto winste of 25c per ton minerale gemyn.

¹⁶⁷. Sien C M Asbestos Co (Pty) Ltd v King Chrysotyle Asbestos Mines (Pty) Ltd 1953 3 SA 431 (W).

¹⁶⁸. Sien verder Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws Hoofstuk XV.

¹⁶⁹. Sien Dale Contracts 221.

4.2.24 Onderverdeling¹⁷⁰

Wanneer die grond of mineraalregte waarop 'n prospekteerkontrak van toepassing is verdeel word, ontstaan vrae oor aan wie prospekteergelde betaalbaar is, hoe dit tussen die mineraalreghouers verdeel moet word, wie kennis moet kry van uitoefening van die opsie en of die opsie slegs ten opsigte van sommige van die onderverdelings uitgeoefen mag word ten spyte daarvan dat die oorspronklike kontrak dalk nie daarvoor voorsiening maak nie.¹⁷¹

Die Ordonnansie op die Verdeling van Grond 20 van 1986 (Transvaal) verskaf aan die prospekteerder 'n mate van beskerming deurdat sy toestemming tot onderverdeling van die grond benodig word. Die ordonnansie is egter nie van toepassing op die onderverdeling van landbougrond soos omskryf in die Wet op die Onderverdeling van Landbougrond 70 van 1970 nie en hierdie wet vereis nie die toestemming van die houters van prospekteerregte, mineraalregte of mynregte tot onderverdelings nie.

Artikel 28¹⁷² van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 help ook nie die houer van 'n prospekteerkontrak wanneer die betrokke grond onderverdeel word nie. Waar die prospekteerkontrak verleen is deur die houters van aandele in grond wat

170. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 629.

171. Sien Tweefontein United Collieries Ltd v Vos 1949 1 SA 1173 (T), waarin daar met toepassing van die huur gaat voor koop-reël bepaal is dat by die onderverdeling van grond onderhewig aan 'n mineraalhuurkontrak, daar soveel nuwe huurkontrakte tot stand kom as wat daar onderverdelings is. Sien egter Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 615 - 617. In Du Plooy v Sasol Bedryf (Edms) Bpk 1988 1 SA 438 (A) is ook daarop gewys dat prospekteerkontrakte deelbaar is in die sin dat as 'n nietige gedeelte nie noodwendig die vernietiging van die hele kontrak tot gevolg het nie.

172. Soos gewysig in 1962 deur die invoeging van die woorde "met die uitsluiting van enige regte op minerale".

ná registrasie van die kontrak die grond tussen hulle wil verdeel, sal die bepalings van genoemde artikel wel toepassing vind omdat aanvaar word dat 'n geregistreeerde prospekteerkontrak 'n saaklike reg daarstel wat verskil van 'n reg op minerale.¹⁷³

4.2.25 Betekening

Om probleme in verband met die betaling van prospekteergelde, die gee van kennis van hernuwings en opsie-uitoefenings, ensovoorts, te vermy, word aan die hand gedoen dat daar vooraf in die prospekteerkontrak voorsiening gemaak moet word vir hoe, wanneer, waar en aan wie betalings gemaak en kennis gegee moet word en dat daarin bepaal moet word dat, in die geval van onderverdelings, betalings en kennis aan 'n sekere, benoemde persoon voldoening aan die kontrakseveristes sal daarstel en dat die prospekteerder nie gemoeid sal wees met die verdeling van gelde of die verspreiding van kennis nie. Dit kan maklik bewerkstellig word deur in die prospekteerkontrak te bepaal dat alle sodanige handeling moet plaasvind by die domicilium citandi et executandi van een van die mede-grondeienaars of mede-mineraalreghouers en, solank die prospekteerder dan streng volgens die bepalings van veral 'n geregistreeerde prospekteerkontrak optree,¹⁷⁴ behoort hy nie probleme in bostaande verband te ondervind nie.

In Ficksburg Transport (Edms) Bpk v Rautenbach¹⁷⁵ is beslis dat 'n domicilium citandi et executandi primêr verband hou met die betekening van prosesstukke in hofverrigtinge, maar dat dit in samehang met die kontrak waarin die woorde voorkom 'n wyer betekenis mag dra. Die betrokke notariële prospekteerkontrak het egter, benewens keuse van domicilia

¹⁷³. Sien Cape Coast Exploration Ltd v Registrar of Deeds 1935 KPA 200 op 210.

¹⁷⁴. Inaggenome die werking van die kennisleer.

¹⁷⁵. 1986 2 SA 88 (O).

citandi et executandi deur die partye, daarvoor voorsiening gemaak dat die opsie voor afloop van die vyf jaar prospekterperiode deur die lewering van skriftelike kennisgewing aan die eienaar uitgeoefen moes word. Regter Smuts het gevolglik beslis dat die gewone betekenis van domicilium citandi et executandi daaraan geheg moes word en dat aanhegting van die nodige kennisgewing aan die voordeur van die eienaar se woonhuis onvoldoende was. In appèl¹⁷⁶ is verder beslis dat die woorde "lewering aan die eienaar" beteken het dat die eienaar in besit van die kennisgewing gestel moes gewees het en dat daar nie alleen geen ruimte vir toepassing van die leerstuk van fiktiewe vervulling in die saak was nie, maar dat daar geen aanduiding was dat die eienaar persoonlike betekening opsetlik of nalatiglik verydel het nie.¹⁷⁷

In Amcoal Collieries Ltd v Truter¹⁷⁸ was die eienaar op 'n besigheidsreis in die Transkei toe die skriftelike kennisgewing van uitoefening van die opsie op die laaste dag van die prospekterperiode onder die voordeur van sy woonhuis ingesteek is, met die gevolg dat hy dit eers 'n paar dae daarna ontvang het. In hierdie geval het die prospekterkontrak egter bepaal dat die eienaar sy woonadres gekies het "vir bediening van kennisgewings kragtens hierdie kontrak". Waarnemende appèlregter Nicholas het na 'n ondersoek van die betekenis van die woord "bediening"¹⁷⁹ bevind dat die gevol-

¹⁷⁶. 1988 1 SA 318 (A).

¹⁷⁷. Die minderheidsuitspraak van Rabie, Wn HR, (waarmee Boshoff, Wn AR, saamgestem het) op 336 - 344 bevat egter 'n aantal geldige kritiekpunte met voorbeelde van praktiese probleme wat kan opduik indien die benadering van die hof sonder meer nagevolg sou word, bv dat uitoefening van die opsie deur lewering van die kennisgewing nie sou kon plaasvind as die eienaar op reis was of indien hy gesterf het en uitoefening plaasgevind het voor aanstelling van 'n eksekuteur vir sy boedel nie.

¹⁷⁸. 1990 1 SA 1 (A).

¹⁷⁹. Die hof het beslis dat dit "besorg", "afgee" of "aflewer" beteken en nie noodwendig persoonlike betekening tot inhoud het nie.

ge van sodanige keuse in beginsel gelykstaande aan die keuse van 'n domicilium citandi et executandi was en dat die betekening van die kennisgewing in die afwesigheid van die eienaar voldoende was.

4.2.26 Kontrakteervryheid

Daar is reeds in 2.4.2 gewys op die gevolge van artikel 68(5) van die Mineraalwet 50 van 1991 vir artikel 5(1) daarvan, naamlik dat die regte wat daarin vermeld word nie kontraktueel uitgebrei¹⁸⁰ of ingeperk mag word nie.

Kragtens artikel 21(2) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 kon 'n prospekteerder nie enige edelmetale of onedele minerale wat hy tydens prospektering gevind het vanaf die grond verwyder sonder die toestemming van die mynkommissaris nie. Hy kon slegs ertsmonsters verwyder vir identifikasie-, ontleding- of analisedoeleindes. Aangesien prospektering na onedele minerale op privaatgrond 'n suiwer privaatregtelike aangeleentheid tussen die prospekteerder en die mineraalreghouer was¹⁸¹ en daar geen rede was waarom die prospekteerkontrak nie vir die verwydering van minerale deur die prospekteerder voorsiening kon maak nie, het dit op die oog af anomalies gelyk dat beide prospektering na en ontginning van onedele minerale op ongeproklameerde privaatgrond gereël kon word by wyse van suiwer privaatregtelike prospekteer- en mineraalhuurkontrakte en sonder enige tussenkoms of magtiging van die staat, maar dat die verwydering van minerale gevind tydens prospektering ooreenkomstig artikel 21 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 moes geskied. Die prospekteerder vermeld in artikel 21(2) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 is egter in artikel 1 daarvan omskryf as die houer van 'n prospekteerhuur, -permit of -lisensie of 'n benoemingsoor-

¹⁸⁰. Contra Kaplan & Dale Minerals Act 9 - 10.

¹⁸¹. Uitgesonderd sekere verbandhoudende statute wat daarop van toepassing kon wees.

eenkoms en het nie 'n suiwer gemeneregtelike prospekteeërder vir onedele minerale op ongeproklameerde privaatgrond ingesluit nie.

Tensy hy skriftelike toestemming van die mineraalreghouer¹⁸² en die streekdirekteur¹⁸³ daartoe het, mag geen prospekteeërpermithouer enige mineraal wat hy in of op grond of in uitskot vind in die loop van prospekteeërwerkzaamhede van sodanige grond of die grond waarop sodanige uitskot geleë is verwyder of daaroor beskik nie.¹⁸⁴ Hy mag slegs monsters verwyder vir toetse daarop of identifikasie of ontleding daarvan. Aangesien alle soorte minerale op alle soorte grond deur hierdie beperking getref word, is dit heelwat wyer as wat artikel 21(2) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 was en het die Mineraalwet 50 van 1991 ook in hierdie verband eintlik 'n verwydering van die gemenereg tot gevolg.

4.3 Benoemingssooreenkomste¹⁸⁵

'n Benoemingssooreenkoms word in artikel 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 omskryf as " 'n benoemingssooreenkoms soos omskryf in artikel 1 van die Wet op die Registrasie van Myn-

182. Wanneer dit die staat is, kan die toestemming ingevolge a 8(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 op skriftelike aansoek deur die minister verleen word op die bedinge en voorwaardes wat deur hom bepaal mag word.

183. Skriftelike aansoek om 'n vergunning, wat ingevolge a 8(4) van die Mineraalwet 50 van 1991 verval as die prospekteeërpermit waarop dit betrekking het verval, moet ingevolge a 8(3) aan die streekdirekteur gerig word en die streekdirekteur kan ingevolge a 8(1) daarin voorwaardes opleë betreffende veiligheid en gesondheid, optimale benutting "of" rehabilitasie. In die lig van die "lang titel" van die Mineraalwet 50 van 1991 word aan die hand gedoen dat die wetgewer seker bedoel het dat die streekdirekteur, soos reg deur in die res van die wet, voorwaardes kan opleë betreffende veiligheid en gesondheid, optimale benutting "en" rehabilitasie.

184. Ingevolge a 8 van die Mineraalwet 50 van 1991.

185. Sien Dale Contracts 225 - 229, Wilms Verbandhoudende Kontrakte 158 - 163, Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 655 - 661 en Rogoff v Andrews 1949 2 SA 57 (T).

titels, 1967 (Wet No. 16 van 1967)".¹⁸⁶ In laasgenoemde wet word benoemingsooreenkomste met verwysing na artikel 19 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en artikel 8 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 omskryf.¹⁸⁷ Die Mineraalwet 50 van 1991 verleen dus erkenning aan die voortbestaan van benoemingsooreenkomste wat kragtens die herroepe wetgewing verleen is en dit is moontlik dat benoemingsooreenkomste wat voor 1 Januarie 1992 kragtens die herroepe wetgewing verleen is, in die toekoms steeds vir registrasie kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 aangebied kan word. Laasgenoemde benoemingsooreenkomste verskil egter wesenlik van die benoemingsooreenkomste waarvoor daar in artikel 43(3) van die Mineraalwet 50 van 1991 voorsiening gemaak word.

4.3.1 Vorige posisie

Benoemingsooreenkomste is deur wetgewing gereël en het slegs by sekere¹⁸⁸ vervreemde staatsgrond ter sprake gekom. Dit blyk dat, in die lig van die omskrywings van "vervreemde Staatsgrond"¹⁸⁹ en "huurder"¹⁹⁰ in artikel 1 van beide die Wet op Mynregte 20 van 1967 en die Wet op Edelgesteentes 73

186. Die benoemingsooreenkomste vermeld in a 43(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 slaan dus op geregistreerde benoemingsooreenkomste.

187. Hier is dus 'n verdere bewys dat die herroeping van die wetgewing vermeld in die Bylae by die Mineraalwet 50 van 1991 by wyse van a 68(1) daarvan nie so finaal is as wat dit met die eerste oogopslag mag voorkom nie.

188. Sien a 13 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

189. In hfst 3 is verduidelik dat die vereiste vir klassifikasie as "vervreemde Staatsgrond" was dat die staat al die regte op die mineraal of minerale moes hou en dat, as die staat net die regte op sekere minerale gehou het, dit bv "private grond" kon wees tov die oorblywende minerale daarin.

190. "Huurder" is in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 omskryf as "iemand aan wie daardie grond kragtens 'n wetsbepaling op nedersetting toegeken is en wat die reg om bedoelde grond te koop, uitgeoefen het of geag word dit uit te geoefen het", maw nie 'n huurder in die gewone, gemeneretelike sin van die woord nie.

van 1964, 'n huurder van vervreemde staatsgrond ook die reg gehad het om ooreenkomstig artikel 12(1) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en/of artikel 5(1) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 aan 'n prospekterder 'n benoemingsooreenkoms te verleen. Benoemingsooreenkoms word egter in die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 omskryf met verwysing na artikel 19 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en artikel 8 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964, wat albei slegs voorsiening gemaak het vir die verlening van benoemingsooreenkoms deur eienaars van vervreemde staatsgrond en nie huurders daarvan nie. Benoemingsooreenkoms wat deur die huurders van vervreemde staatsgrond verleen is, is¹⁹¹ gevolglik nie registreerbaar nie en hieronder word op benoemingsooreenkoms wat deur die eienaars van vervreemde staatsgrond verleen is, gekonsentreer.¹⁹²

Dit beteken egter nie dat 'n huurder van ongeproklameerde vervreemde staatsgrond nie sodanige ooreenkoms met 'n benoemde kon aangaan of dit notarieel kon laat verly nie, maar bloot dat dit nie in die mynbriewekantoor geregistreer kan word nie en gevolglik nie die regsopvolgers van die huurder statutêr bind nie.¹⁹³ 'n Huurder van ongeproklameer-

191. Dit is eintlik baie moeilik om in die verlede tyd van benoemingsooreenkoms wat kragtens die herroepe wetgewing verleen is te praat, want, net soos in die geval van prospekteerkontrakte, is dit heel moontlik dat daar in die benoemingsooreenkoms aan die prospekterder die reg verleen kan word om, indien hy wil en gewoonlik op sy eie onkoste, die kontrak op enige stadium na die sluiting daarvan te laat registreer. Dit is dus moontlik dat notariële benoemingsooreenkoms, wat voor die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 kragtens die herroepe wetgewing verleen en daarna verly is, sedert 1 Januarie 1992 vir registrasie kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 aangebied kon gewees het en, veral aangesien sodanige kontrakte dikwels vir 'n ewigdurende tydperk verleen is, dat dit in die toekoms steeds aldus aangebied sal word.

192. Sien ook Franklin LAWSA Vol 18 314 - 317.

193. Dit bly 'n vraag waarom die wetgewer besluit het om geregistreeerde benoemingsooreenkoms uitdruklik bindend op slegs die opvolgers in titel van 'n eienaar van

de vervreemde staatsgrond kon egter in die kontrak self sy regsopvolgers gemenerereglik daaraan gebonde stel en hy en sy benoemde was dan in wesenlik dieselfde posisie as die partye tot 'n registreerbare benoemingsooreenkoms.¹⁹⁴

Benoemingsooreenkomste was primêr gerig op die verlening van prospekteerrechte en het op die oog af soos prospekteerkontrakte gelyk omdat beide die reg verleen het om te prospekteer, maar benoemingsooreenkomste was skeppings van statuut en gevolglik moes daar vir registrasiedoeleindes streng aan die bewoording van die betrokke wet gehou word. Dit was ook fundamenteel verskillend van prospekteerkontrakte met betrekking tot die regte wat in die plek van die opsies verleen is. Aangesien die mineraalregte aan die staat behoort het, was dit nie vir die eienaar of huurder van vervreemde staatsgrond moontlik om enige opsies ter vervreemding daarvan te verleen nie en, aangesien benoemingsooreenkomste nie opsies bevat het nie, móés daarin verwys word na betaling van prospekteergelde, en nie opsiegelde nie.

(vervolg)

ongeproklameerde vervreemde staatsgrond te maak, in plaas daarvan om daaraan die wye beskerming te verleen wat normaalweg met die registrasie van saaklike regte en registreerbare persoonlike regte saamgaan. Die mening word gehuldig dat die registrasie van benoemingsooreenkomste dieselfde gevolge as ander registrasies in registrasiekantore het en dat ook derdes met kennis van die bestaan van die ooreenkoms daaraan gebonde is. Daar word verder ogv die kennisleer aan die hand gedoen dat derdes en regsopvolgers, ten aansien waarvan dit feitelik bewys kan word dat hulle wel kennis van die bestaan daarvan dra, gebonde is aan selfs onderhandse benoemingsooreenkomste en notarieel verlyde maar ongeregistreerde benoemingsooreenkomste.

194. In a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 is 'n prospekteerder oa omskryf as "die houer van ... (d) 'n notariële akte geregistreer volgens voorskrif van artikel 19 van hierdie Wet of artikel 3 van die 'Wet op de Ontginning van Voorbehouden Mineralen, 1926' (Wet No. 55 van 1926)". Die houer van 'n ongeregistreerde benoemingsooreenkoms is dus streng gesproke nie deur die Wet op Mynregte 20 van 1967 as 'n prospekteerder erken nie.

Nie net moes alle fideikommissêre erfgename en beide die vruggebruiker en die eienaar van die grond as 'n reël ook in benoemingsooreenkomste gevoeg word nie, maar die meeste van die algemene bepalings wat op prospekteerkontrakte van toepassing is, was mutatis mutandis, maar met uitsondering van die onderstaande eiesoortige kenmerke, eweneens op benoemingsooreenkomste van toepassing.

Registrasie¹⁹⁵ van benoemingsooreenkomste geskied in die mynbriewekantoor¹⁹⁶ kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967.¹⁹⁷

195. Soos in die geval van prospekteerkontrakte, was geen hereregte (of BTW - sien Kaplan & Dale Minerals Act 1 - 2) op benoemingsooreenkomste of sessies daarvan betaalbaar nie en verbandhouders se toestemming was ook nie nodig vir die registrasie daarvan nie. A 48 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 maak voorsiening vir die indiening van benoemingsooreenkomste en aktes wat daarmee verband hou in viervoud tesame met die titelakte van die grond, aangesien die direkteurgeneraal na registrasie van die ooreenkoms 'n afskrif daarvan aan die betrokke registrateur van aktes stuur vir endossering van die betrokke titelakte. Daar bestaan egter voorsiening vir verlening van vrystelling van die indiening van titelaktes. Vir registrasie van 'n benoemingsooreenkoms moet ook 'n solvensie-eedsverklaring deur slegs die grondeienaar, en nie ook die benoemde nie, ingedien word.

196. Uit die aard van die saak kan benoemingsooreenkomste nie meer ooreenkomstig die herroepe wetgewing verleen word nie, maar ooreenkomste wat voor die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 gesluit is, kan steeds kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 geregistreer word.

197. 'n Notaris word in a 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 omskryf as praktiserende op enige plek in die RSA; volgens a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 moet 'n notaris tog saaklike regte praktiseer in die provinsie waarin die grond geleë is. A 5(1)(d) van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 gee aan die direkteurgeneraal die reg om benoemingsooreenkomste en sessies, hernuings, veranderings, afstanddoenings en kansellasies daarvan te registreer en Hoofstuk 12 van die regulasies uitgevaardig kragtens die wet maak o.a. voorsiening vir die endossement van 'n verwysing na 'n eedsverklaring waarin die prospekteerder daarop aanspraak maak om die ooreenkoms te hernu het. Daar word ook bepaal dat dit nie moontlik is om een benoemings-

4.3.1.1 Edelmetale en onedele minerale

Artikel 12(1) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 het bepaal dat 'n eienaar of huurder van ongeproklameerde vervreemde staatsgrond, behoudens sekere uitsonderings,¹⁹⁸ die "uitsluitende" reg het om self of deur 'n benoemde na enige edelmetaal of onedele mineraal¹⁹⁹ waarop die reg vir die staat voorbehou²⁰⁰ is, te prospekteeer, mits hy 'n prospekteeerlisensie ten opsigte van die grond by die mynkommissaris verkry het. Artikel 19 van die wet het bepaal dat 'n notariële akte, waarby 'n eienaar van grond aan wie 'n prospekteeerlisensie uitgereik is, aan sy benoemde die reg verleen het om te prospekteeer na enige edelmetaal of onedele mineraal waarop die reg ten opsigte van daardie grond vir die staat voorbehou is, tesame met die reg om 'n mynhuur oor die grond as benoemde van die eienaar ingevolge artikel 25(1)(c)

(vervolg)

ooreenkoms te registreer wat handel met beide edelgesteentes en die minerale en metale wat deur die Wet op Mynregte 20 van 1967 beheer is nie. Daar moes dus aparte edelgesteente- en onedele mineraal en/of edelmetaal-benoemingsooreenkomste wees. Daar kon dus in die verlede drie verskillende ooreenkomste tov dieselfde vervreemde staatsgrond geregistreer word: 'n prospekteeerkontrak mbt minerale wat nie vir die staat voorbehou is nie in die betrokke akteskantoor, 'n benoemingsooreenkoms mbt edelgesteentes in die mynbriewekantoor en 'n benoemingsooreenkoms mbt onedele minerale en/of edelmetale in die mynbriewekantoor. Aangesien die Mineraalwet 50 van 1991 nie meer tussen die verskillende soorte minerale onderskei nie en aangesien verskillende wette nie meer vir die verskillende soorte benoemingsooreenkomste voorsiening maak nie, kan alle minerale nou in dieselfde ooreenkoms behandel word. Sien a 43 van die Mineraalwet 50 van 1991.

198. Sien a 12(1)(a) en (b) en a 15 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

199. Aardolie is dus uitgesluit van die benoemingsooreenkomsprosedure. Sien ook Kaplan & Dale Minerals Act 122 en 124.

200. Dit gaan nie hier om statutêre voorbehoude nie, maar oor waar die staat die gemeneregtlike mineraalreghouer is.

van die wet te verkry, by registrasie daarvan in die mynbriewekantoor die regsopvolgers van die eienaar gebind het.

'n Eienaar of huurder aan wie 'n prospekteeerlisensie²⁰¹ uitgereik is, het dus nie net die alleenreg gehad om self of deur 'n benoemde op ongeproklameerde vervreemde staatsgrond te prospekteeer nie, maar was daarkragtens ook op aansoek²⁰² geregtig op die toekenning van 'n mynhuur vir edelmetale of onedele minerale²⁰³ deur die minister. Sodanige mynhuur is ook slegs aan 'n eienaar of huurder toegeken,²⁰⁴ behalwe waar 'n eienaar aan 'n benoemde 'n geregistreerde benoemingsooreenkoms verleen het,²⁰⁵ in welke geval die houer daárvan die alleenreg gehad het om op aansoek 'n mynhuur te verkry vir enige edelmetale of onedele minerale waarop die benoemingsooreenkoms betrekking gehad het.²⁰⁶ In die geval van ongeregistreerde benoemingsooreenkomste sou die houer daarvan 'n onderlinge reëling met die eienaar of huurder moes tref om die voordele van sy mynhuur te verkry. Benoemingsooreenkomste het ook dikwels die verdere moontlikheid ingesluit om andersins 'n permit²⁰⁷ te verkry wat die verwy-

201. Sien a 12 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en Ro-goff v Andrews 1949 2 SA 57 (T).

202. Sien a 12 en 25(1)(c), gelees met a 25(2) en 25(5)(d), van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

203. Die bepalings van a 12, 13, 15 en 19, a 25(1)(c) en (d), 25(2)(b) en (c), die voorbehoudsbepaling by a 25(2) en a 25(5)(d), asook a 28, 29 en 31 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 was van toepassing op beide edelmetale en onedele minerale en hier het "minerale" sand, klip, klei, gruis en rots ingesluit weens die wye omskrywing van "onedele minerale" in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967. Sien ook Bazley v Bongwan Gas Springs (Pty) Ltd 1935 NPA 247.

204. Sien a 25(2)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

205. Kragtens a 19 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

206. Sien die voorbehoudsbepaling by a 25(2) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

207. Soos voorsien is in a 21 van die Wet op Mynregte 20 van 1967. Eintlik het a 21(2) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 slegs voorsiening gemaak vir die verlening van "toestemming" en nie vir die uitreiking van enige "permit" nie, maar in die praktyk is vry algemeen na 'n "artikel 21(2)-permit" verwys.

dering van relatief klein hoeveelhede minerale gemagtig het waar die verantwoordelike beamptes van die departement van mineraal- en energiesake van mening was dat die mineraal-neerslag onvoldoende was om die toekenning van 'n mynhuur te regverdig.

'n Eienaar of huurder van vervreemde staatsgrond kon nie benoemingssooreenkomste verleen met betrekking tot minerale wat nie vir die staat voorbehou is nie²⁰⁸ en kon ook nie sodanige prospekterregte verleen as die reg daartoe nie in hulle gesetel het nie as gevolg van voorwaardes in hul titelakte of huurkontrak,²⁰⁹ na gelang van die geval, of as die grond van die benoemingssooreenkomsprosedure uitgesluit is.²¹⁰ In al drie hierdie gevalle of indien die eienaar of huurder nie sy prospekterregte uitgeoefen het nie,²¹¹ kon die minister 'n prospekterhuur verleen aan 'n suksesvolle tenderaar of 'n ander aansoeker wat finansieel daartoe in staat was om na behore te prospekter²¹² en die houer van sodanige prospekterhuur kon om 'n mynhuur aansoek doen.²¹³ As gevolg van die voorkeursregte van 'n eienaar of huurder en hul benoemde, kon die staat dus nie 'n gewone prospekterkontrak²¹⁴ aan enige derde party nie verleen, al was die staat ook die privaatregtelike mineraalreghouer.

208. Want benoemingssooreenkomste kon slegs verleen word m.b.t. ongeproklameerde vervreemde staatsgrond en, as die staat nie die mineraalreghouer tov die betrokke mineraal of minerale was nie, was dit nie in daardie opsig vervreemde staatsgrond nie. Dit kon moontlik privaatreghouers wees m.b.t. sodanige mineraal of minerale en dan kon die mineraalreghouer 'n prospekterkontrak daarvoor verleen.

209. Sien a 12(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

210. Sien a 12(1)(b) en Bylae I van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

211. Sien a 15 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

212. Sien a 13 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

213. Sien a 25(1)(d), gelees met a 25(2)(c), van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

214. Wanneer die staat gemenerregtelike prospekterregte verleen het, het dit geskied d.m.v. prospekterhure, en nooit d.m.v. prospekterkontrakte nie.

Alhoewel die statutêre bepalings na notariële benoemingsooreenkomste verwys het, was onderhandse benoemingsooreenkomste inter partes ewe geldig en afdwingbaar. Slegs die houer van 'n geregistreeerde benoemingsooreenkoms kon egter om 'n mynhuur aansoek doen en slegs sodanige benoemingsooreenkomste het per definisie die opvolgers in titel van die eienaar gebind. Alhoewel 'n benoemingsooreenkoms streng gesproke nie eers op skrif²¹⁵ moes wees ten einde inter partes geldig en bindend te wees nie, word notariële verlyding daarvan vereis vir doeleindes van registrasie in die mynbriewekantoor.

In 'n geregistreeerde benoemingsooreenkoms het die eienaar van vervreemde staatsgrond dus hoofsaaklik aan sy benoemde die reg verleen om te prospekteeer en om vir 'n mynhuur aansoek te doen. Daar kon verder in die benoemingsooreenkoms 'n reg tot ewigdurende verlenging daarvan vervat word,²¹⁶ wat aanbevelenswaardig was waar die prospekteeerder kon besluit om eers op 'n later stadium aansoek te doen om 'n mynhuur en hy dit nie wou doen tydens die aanvanklike prospekteeerperiode²¹⁷ nie, aangesien hy ingevolge die mynhuur verplig sou wees om onmiddellik by die toekenning daarvan te begin myn.

Benoemingsooreenkomste kon ook daarvoor voorsiening maak dat, sodra die prospekteeerder tydens die prospekteeerperiode aansoek gedoen het om 'n mynhuur, die prospekteeerperiode geag is voort te duur totdat die staat die prospekteeerder van die uitslag van sy aansoek in kennis gestel het. Dit was nodig omdat daar dikwels 'n geruime tyd tussen die indiening

215. Volgens die omskrywing van "grond" in die Wet op die Vervreemding van Grond 68 van 1981, wat regte wat registreerbaar is kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967, soos benoemingsooreenkomste, uitsluit.

216. Oor die voorkeursgebruik van die term "ewigdurend" bo "onbepaalde tydperk", sien Trident v Pillman 1984 1 SA 433 (W).

217. Oftewel geldigheidsduur van die benoemingsooreenkoms.

en die toestaan van die aansoek verloop het en daar ook 'n verdere vertraging was voordat die mynhuur uiteindelik verly en geregistreer is. Die prospekteerder sou dus verkies dat sy verpligting om prospekteergelde te betaal moes ophou by die indiening van sy aansoek om toekenning van 'n mynhuur.

Die vergoeding of teenprestasie kon tantième of 'n enkelbedrag wees. In laasgenoemde geval was dit gewoonlik betaalbaar²¹⁸ by registrasie van die mynhuur of die wysigende akte wat die prospekteertydperk vir ewig verleng het of by verkryging van die permit om te verwyder. Sodanige permit het egter 'n kort geldigheidsduur gehad en 'n beter metode in sodanige geval was die betaling van tantième.

Verder is aanvullende of bykomstige regte gewoonlik in die benoemingsooreenkoms uiteengesit en is daarin ook vir sessie van kleimlisensiegelde en mynhurgelde voorsiening gemaak.²¹⁹

Voor registrasie van 'n benoemingsooreenkoms of 'n sessie of wysiging daarvan, moes dit kragtens artikel 19(2) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 deur die registrateur van mynbriewe²²⁰ na die streekmyningenieur verwys word ten einde laasgenoemde in staat te stel om te verseker dat die bepa-

218. Oor of die oorspronklike verlener van 'n benoemingsooreenkoms of sy opvolger in titel daarop geregtig was om die vergoeding te ontvang, sien Trans-Natal Steenkoolkorp Bpk v Lombaard 1988 3 SA 625 (A).

219. Sien a 28(2), gelees met a 27(1)(a)(i), van die Wet op Mynregte 20 van 1967. Die reg om mynhurgelde en die eienaarsaandeel in kleimlisensiegelde te ontvang, kon ook gesedeer word by wyse van 'n notariële sessie van saaklike regte of voorbehoud word deur die uitneem van 'n sertifikaat van saaklike regte, wat albei registreerbaar is in 'n akteskantoor kragtens a 3(1)(r) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Sien ook Odendaalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O) en Registrar of Deeds (T) v The Ferreira Deep Ltd 1930 AA 169.

220. Kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 bekend as "die direkteur-generaal".

lings daarvan nie nadelig vir die belange van die staat sou wees nie, byvoorbeeld dat die betaalbare vergoeding nie soveel was dat die projek onekonomies sou word of, aangesien tantième teen winste afgeset kon word, die staat se aandeel in die winste te klein sou wees nie.

Indien 'n eienaar verlang het om sy regte kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 vir homself voor te behou alvorens hy die grond aan 'n derde oordra, kon hy dit bewerkstellig deur 'n ewigdurende benoemingsooreenkoms aan 'n maatskappy, beslote korporasie of trust in sy eie guns te verleen of om met die koper ooreen te kom dat die koper na registrasie van die oordrag aan hom 'n ewigdurende benoemingsooreenkoms sou verleen. Dit was nie moontlik om dit by wyse van 'n voorbehoud in die titelakte te doen nie aangesien die betrokke regte deur statuut gekleef het aan eiendomsreg of huur van die grond. Die reg om aan iemand anders 'n benoemingsooreenkoms te verleen het dus slegs in die geregistreerde eienaar of huurder van vervreemde staatsgrond gesetel.

Alhoewel benoemingsooreenkomste normaalweg bykomstige regte in verband met die gebruik van die grondoppervlak verleen het, is die grond by die toestaan van die mynhuur geag geproklameer te wees en kon regte in verband met die gebruik van die oppervlak in elk geval deur die mynhuurder by die mynkommissaris verkry word.²²¹ Kragtens artikel 12(3) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 het die eienaar of huurder²²² aan wie 'n prospekterlisensie uitgereik is, geen eis vir vergoeding teen die staat gehad vir enige verlies of skade wat gely is as gevolg van enige prospekter- of ontginningsaktiwiteite of as gevolg van die herneming of proklamering van die grond kragtens die genoemde wet nie.

221. Sien a 40 en 90 - 93 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

222. Of hul regsopvolgers.

Soos reeds aangedui is, was sekere grond van die benoemings-ooreenkomsprosedure uitgesluit²²³ en in sulke gevalle was die prosedure om aansoek te doen om 'n prospekterhuur.²²⁴ Die houer daarvan was²²⁵ daarop geregtig om aansoek te doen om 'n mynhuur. Dan het die eienaar of huurder of hul benoemde egter geen voorkeursreg op die verkryging van 'n mynhuur gehad nie. Die eienaar of huurder van vervreemde staatsgrond of hul benoemde het andersins die uitsluitlike reg gehad om te prospekter na enige edelmetale of onedele minerale op die grond, tensy -

- (i) die grond tot openbare delwery geproklameer is,
 - (ii) daar 'n voorwaarde in die titelakte of huurkontrak tot die teendeel was, of
 - (iii) die grond ingesluit is in die eerste bylae by die Wet op Mynregte 20 van 1967, en
- op voorwaarde dat die eienaar of huurder 'n prospekterli-sensie by die mynkommissaris gekry het.²²⁶

As die staat slegs 'n aandeel in die mineraalregte gehou het, was die benoemingsooreenkomsprosedure ook nie van toepassing nie en die houer of houters van die aandeel of aandele wat nie deur die staat gehou is nie, dit wil sê die mede-aandeelhouer(s), het 'n voorkeursreg gehad om aansoek te doen om 'n prospekterhuur,²²⁷ wat aan hom/hulle die reg verleen het om aansoek te doen om 'n mynhuur.²²⁸ Voor 'n benoemingsooreenkomps verly is, moes die notaris homself dus daarvan vergewis dat dit nie uitgeslote grond was nie en dat al die betrokke mineraalregte deur die staat gehou is.

223. Kragtens a 12(1)(a) en (b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

224. Kragtens a 13 van die Wet op Mynregte 20 van 1967. So-danige prospekterhuurkontrak sou soortgelyk wees aan 'n prospekterhuur tov staatsgrond wat nie oop was vir openbare prospektering nie.

225. Kragtens a 25(1)(d), gelees met a 25(2)(c), en a 29 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

226. Kragtens a 12 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

227. Sien a 16 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

228. Sien a 25(1)(f) en 32 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

4.3.1.2 Edelgesteentes

Daar is reeds daarop gewys dat daar nie veel verskil tussen benoemingsooreenkomste kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 en benoemingsooreenkomste kragtens die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 was nie en dat hulle op die oog af baie dieselfde lyk, maar dat dit by nadere ondersoek van hul onderskeie "omskrywings" blyk dat daar wel belangrike verskille tussen hulle was. Die meeste van die algemene beginsels van toepassing op benoemingsooreenkomste met betrekking tot edelmetale en onedele minerale, was ook op benoemingsooreenkomste met betrekking tot edelgesteentes van toepassing en hieronder word hoofsaaklik op die verskille tussen die twee genoemde wette gewys. Veral van belang was dat prospektering hier kragtens 'n prospekteeerpermit²²⁹ geskied het en nie kragtens 'n prospekteeerlisensie nie.

Artikel 5(1) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 het bepaal dat 'n eienaar of huurder²³⁰ van ongeproklameerde

229. 'n Prospekteeerpermit uitgereik kragtens a 5 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 moes onderskei word van prospekteeerpermitte uitgereik kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967. Volgens a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 was 'n prospekteeerpermit "'n permit kragtens artikel 7 uitgereik, en ook 'n prospekteeerpermit, prospekteeerlisensie of prospekteeerkleimlisensie wat ingevolge artikel 22 geag word 'n aldus uitgereikte prospekteeerpermit te wees." 'n "Prospekteerkleimlisensie" was "'n prospekteeerkleimlisensie kragtens die "Natal Mines Act, 1899" (Wet No. 43 van 1899), van Natal, uitgereik of hernu, waarkragtens 'n prospekteeerkleim by die inwerkingtreding van hierdie Wet gehou word" en 'n "prospekteerkleim" was "'n prospekteeerkleim wat wettiglik ingevolge 'n prospekteeerkleimlisensie uitgereik kragtens die "Natal Mines Act, 1899" (Wet No. 43 van 1899), van Natal, afgepen is en ooreenkomstig artikel 13 van daardie Wet geregistreer is". 'n "Prospekteerlisensie" was "'n lisensie kragtens artikel 12 uitgereik, en ook 'n prospekteeerlisensie wat kragtens artikel 22 geag word 'n aldus uitgereikte prospekteeerlisensie te wees".

230. "Huurder" is in a 1 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 omskryf as "iemand aan wie daardie grond kragtens 'n wetsbepaling op nedersetting toegeken is en wat

vervreemde staatsgrond die alleenreg gehad het om self of deur 'n enkele, skriftelik benoemde persoon na edelgesteentes op daardie grond te prospektee, mits die prospekteeerder 'n prospekteepermit by die mynkommissaris gekry het.²³¹ In artikel 8 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 is bepaal dat die verlening deur die eienaar van vervreemde staatsgrond aan sy benoemde van die alleenreg om na edelgesteentes op sy grond te prospektee,²³² of van die reg om te prospektee tesame met die reg om oordrag te neem van 'n eienaarsertifikaat waarop die eienaar as gevolg van die ontdekking van edelgesteentes in die loop van sodanige prospektering geregtig geword het, bindend was op die regsopvolgers van die eienaar indien dit beliggaam was in 'n notariële akte wat in die mynbriewekantoor geregistreer is. Daarbenewens het artikel 20 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 bepaal dat die minister prospektee- en delfooreenkomste kon aangaan met die eienaar van vervreemde staatsgrond of met iemand aan wie die eienaar die alleenreg verleen het om daarop te prospektee, tesame met die reg om die eienaar se regte kragtens artikel 17(1)(a) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964²³³ te verkry, en aan wie die eienaar toestemming verleen het om sodanige ooreenkoms met die minister aan te gaan, ingevolge welke ooreenkoms aan die eienaar of sodanige ander persoon die reg verleen is om op die grond te prospektee en edelgesteentes uit spoelgrond daarop te win.

'n Eienaar of huurder of hul enkelpersoon-benoemde kon dus

(vervolg)

die reg om bedoelde grond te koop, uitgeoefen het of geag word dit uit te oefen het", maw nie 'n huurder in die gewone, gemene regtelike sin van die woord nie.

231. Sien ook Rogoff v Andrews 1949 2 SA 57 (T), wat gegaan het oor die bewoording van 'n vorige wet.
232. In teenstelling met benoemingsooreenkomste wat kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 verleen is, kon ingevolge hierdie benoemingsooreenkomste dus slegs prospektee-regte verleen word.
233. Die sg "eienaarsertifikaat".

op vervreemde staatsgrond prospekteeer na edelgesteentes, op voorwaarde dat die prospekteeerder²³⁴ 'n geldige prospekteeerpermit²³⁵ gehou het. Hierdie permit het weselik verskil van die prospekteeerlisensie wat kragtens artikel 12(2) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 uitgereik is. Volgens artikel 19(1) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 kon 'n registreerbare benoemingsooreenkoms slegs verleen word deur 'n eienaar aan wie 'n prospekteeerlisensie uitgereik is en die uitreiking daarvan was dus 'n voorvereiste vir die aangaan van 'n benoemingsooreenkoms.²³⁶ Die lisensie is ook vir 'n onbepaalde tyd ten opsigte van die grond ("die grond waarop die lisensie betrekking het") uitgereik en nie aan die prospekteeerder nie. Volgens artikel 5 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 kon daar nie geprospekteeer word alvorens 'n prospekteeerpermit aan die eienaar of huurder of hul benoemde uitgereik is nie. Die uitreiking daarvan was gevolglik 'n voorvereiste vir prospektering en nie vir die verlening van 'n benoemingsooreenkoms nie. Verder is die permit aan die eienaar of huurder of hul benoemde uitgereik en nie ten opsigte van die grond nie; dit het dus aan die persoon gekleef en nie aan die grond nie. Dit is wel ook deur 'n mynkommissaris uitgereik, maar was verder slegs vir 'n beperkte tydperk geldig. Van belang is dat 'n prospekteeerlisensie slegs aan die eienaar of huurder van vervreemde staatsgrond uitgereik is, terwyl 'n prospekteeerpermit aan die prospekteeerder²³⁷ uitgereik is.²³⁸ Verder kon slegs een persoon benoem word en gevolglik was 'n benoemingsooreenkoms vir edelgesteentes ten gunste van meer as een benoemde ongeldig. Die benoemingsooreenkoms moes boonop skriftelik wees. Die

234. Die eienaar of huurder of hul enkelpersoon-benoemde.

235. Uitgereik kragtens a 5 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

236. Vgl Kaplan & Dale Minerals Act 124.

237. Wat die grondeienaar, die huurder of hul benoemde kon wees. Elkeen van hulle moes dus sy eie prospekteeerpermit vir sy eie doeleindes verkry. Weer eens kon slegs die eienaar, en nie ook die huurder nie, 'n registreerbare benoemingsooreenkoms mbt edelgesteentes verleen.

238. Vgl Kaplan & Dale Minerals Act 126.

permit sou ook nie uitgereik word tensy die aansoeker, indien hy 'n natuurlike persoon was, 'n geldige delwersertifikaat²³⁹ en, indien dit 'n regs persoon was, ministeriële toestemming daartoe²⁴⁰ gehad het nie.

Die verlening deur die grondeienaar²⁴¹ aan sy benoemde van die uitsluitlike reg om te prospekteeer na edelgesteentes met of sonder die reg om oordrag te neem van die eienaarsertifikaat het ook, indien dit in 'n geregistreerde notariële benoemingsooreenkoms vervat is, die eienaar se opvolgers in titel gebind.²⁴² Van verdere, onderskeidende belang in hierdie benoemingsooreenkoms was dat die verlening van die reg om te prospekteeer normaalweg gekoppel is aan die reg om oordrag te neem van die eienaarsertifikaat,²⁴³ asook die verlening van die reg aan prospekteeërs om prospekteeer- en delfooreenkoms²⁴⁴ met die minister aan te gaan. Grond ten opsigte waarvan 'n prospekteeer- en delfooreenkoms reeds uitgereik is, is egter kragtens a 5(1) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 van die benoemingsooreenkomsprosedure uitgesluit.²⁴⁵

Verder is aanvullende of bykomstige regte ook gewoonlik in hierdie soort benoemingsooreenkoms te uitengesit en is

239. Uitgereik kragtens a 5(3)(b), gelees met a 27 - 29, van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

240. Sien a 5(3)(a) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

241. In die lig van die bewoording van a 5, asook die omskrywing van "huurder" in a 1, en a 8 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 word, net soos in die geval van edelmetale en onedele minerale op ongeproklameerde vervreemde staatsgrond, die mening gehuldig dat die huurder van sodanige grond dieselfde regte op edelgesteentes gehad het as die eienaar, behalwe dat hy hier ook nie die bevoegdheid gehad het om 'n registreerbare benoemingsooreenkoms met 'n benoemde aan te gaan nie.

242. Sien a 8 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

243. Kragtens a 17 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

244. Kragtens a 20 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

245. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 123.

daarin ook vir sessie van kleimlisensie- en mynhuurgelde voorsiening gemaak.²⁴⁶

4.3.2 Huidige posisie

Sedert die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 is dit nie meer vir die houters van bovermelde benoemingsooreenkomste moontlik om die myntitels vermeld in artikel 19 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en artikel 8 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 te verkry nie. Artikel 47 van die Mineraalwet 50 van 1991 maak slegs voorsiening vir die erkenning van die myntitels wat verleen of erken is as mynregte kragtens die herroepe wetgewing en nie vir die verlening daarvan nie. Nuwe benoemingsooreenkomste kan dus nie meer regsgeldig ooreenkomstig die herroepe wetgewing verleen word nie en die houters van bestaande, geregistreerde benoemingsooreenkomste kan ook nie meer mynhure daarkragtens verkry nie. Die enigste statutêre mynbevoegdhede wat kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 verkry kan word is die ontginningsmagtigings vir die verlening waarvan daar in artikel 9 van die wet voorsiening gemaak word.²⁴⁷ Dit blyk dus dat die houer van 'n geregistreerde benoemingsooreenkoms wat verleen is kragtens die herroepe wetgewing ingevolge artikel 9(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 wel ministeriële toestemming kan verkry op grond waarvan daar kragtens artikel 9(1)(b) van die wet om 'n ontginningsmagtiging aansoek gedoen kan word.

Artikel 43 van die Mineraalwet 50 van 1991 bepaal dat:

(1) 'n Persoon, met inbegrip van sy opvolger in titel of regverkrygende, wat onmiddellik voor die inwerkingtreding van hierdie Wet onderskeidelik ingevolge artikel 5 van die Wet op Edelgesteentes, 1964 (Wet No. 73

²⁴⁶. Kragtens a 45 en 52 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

²⁴⁷. Sien ook a 44(8) van die Mineraalwet 50 van 1991.

van 1964), of artikel 12 van die Wet op Mynregte, 1967 (Wet No. 20 van 1967), aanspraak kon maak op die alleenreg of die uitsluitende reg om na 'n mineraal waarop die reg ten opsigte van die betrokke grond vir die Staat voorbehou is, te prospekteer, word vir die doeleindes van die uitreiking van 'n prospekteerpermit geag vir 'n tydperk van vyf jaar of dié langer tydperk wat deur die Minister op skriftelike aansoek goedgekeur mag word, die alleenhouer te wees van die reg op sodanige mineraal ten opsigte van sodanige grond: Met dien verstande dat indien 'n benoemingsooreenkoms ten opsigte van sodanige mineraal en grond bestaan, die by sodanige benoemingsooreenkoms benoemde persoon, met inbegrip van sy opvolger in titel of regverkrygende, vir die doeleindes van die uitreiking van 'n prospekteerpermit geag word die alleenhouer te wees van die reg op sodanige mineraal ten opsigte van sodanige grond vir die duur van sodanige benoemingsooreenkoms wat binne sodanige tydperk van vyf jaar of sodanige langer tydperk val.

(2)(a) Geen reg op 'n mineraal wat ten opsigte van grond aan die staat voorbehou is soos bedoel in subartikel (1), word gedurende 'n tydperk van vyf jaar of die langer tydperk wat deur die Minister kragtens subartikel (1) goedgekeur is, vervreem of geen toestemming bedoel in artikel 8(2) of 9(2) word ten opsigte van sodanige mineraal gedurende genoemde tydperk verleen nie, behalwe aan die persoon, of sy benoemde, wat ooreenkomstig subartikel (1) geag word die alleenhouer van die reg op sodanige mineraal ten opsigte van sodanige grond te wees.

(b) Indien die Minister na verstryking van 'n tydperk van vyf jaar of dié langer tydperk wat deur hom kragtens subartikel (1) goedgekeur is, aan iemand anders as die persoon in paragraaf (a) bedoel-

(i) die in daardie paragraaf bedoelde reg op 'n mineraal kragtens artikel 64(1) vervreem; of

(ii) toestemming bedoel in artikel 8(2) of 9(2) ten opsigte van die betrokke mineraal verleen, betaal die Minister vergoeding aan die in paragraaf (a) bedoelde per-

soon vir bewese verlies of skade deur hom gely as gevolg van sodanige vervreemding of verlening van toestemming, en wat nie redelikerwys deur hom verhoed kon gewees het nie en wat nie deur hom gely sou gewees het indien hierdie Wet nie aangeneem is nie.

- (c) Indien 'n ooreenkoms oor die omvang van die verlies of skade of die vergoeding betaalbaar ingevolge paragraaf (b) nie bereik kan word nie, word dit by arbitrasie ooreenkomsstig die Wet op Arbitrasie, 1965 (Wet No. 42 van 1965), bepaal of deur 'n bevoegde hof indien die betrokke persoon laasgenoemde procedure verkies.

(3) 'n Notariële akte waarby die persoon wat ooreenkomsstig subartikel (1) geag word die alleenhouer van die reg op die betrokke mineraal ten opsigte van die betrokke grond te wees, of sy benoemde, kragtens subartikel (2)(a) iemand benoem aan wie die reg op sodanige mineraal vervreem mag word of aan wie toestemming bedoel in artikel 8(2) of 9(2) ten opsigte van sodanige mineraal verleen mag word, word vir die duur van sodanige benoeming wat binne die tydperk van vyf jaar of die goedgekeurde langer tydperk bedoel in subartikel (1) val, vir die doeleindes van hierdie Wet en die Wet op die Registrasie van Myntitels, 1967 (Wet No. 16 van 1967), geag 'n benoemingsooreenkoms te wees en is by registrasie daarvan ingevolge die Wet op die Registrasie van Myntitels, 1967, bindend vir die opvolger in titel van sodanige persoon.

Soos Kaplan en Dale²⁴⁸ tereg aantoon, is die benoemde in hierdie gevalle nie werklik 'n verteenwoordiger nie, maar eintlik 'n sessionaris van die betrokke regte.

Die effek van artikel 43(1) van die Mineralewet 50 van 1991 is dat 'n persoon, insluitende sy opvolger in titel²⁴⁹ of regverkrygende,²⁵⁰ wat onmiddellik voor die inwerkingtreding

²⁴⁸. Minerals Act 122.

²⁴⁹. Wat slaan op natuurlike persone.

²⁵⁰. Wat slaan op regspersone.

van die wet op die alleenreg om te prospektee²⁵¹ kon aanspraak maak, vir 'n mineraal ten opsigte waarvan die regte vir die staat voorbehou is,²⁵² vir vyf jaar of sodanige langer tydperk as wat die minister op aansoek bepaal, geag word die enigste mineraalreghouer ten opsigte van sodanige mineraal en grond te wees. Hierdie persoon is die eienaar²⁵³ of huurder²⁵⁴ van grond ten opsigte waarvan die mineraalregte vir die staat voorbehou is²⁵⁵ of die houer van 'n geregistreerde²⁵⁶ benoemingsooreenkoms²⁵⁷ ten opsigte daarvan.

-
251. Hy moes gevolglik 'n prospektee²⁵¹lisensie of prospektee²⁵¹permit, na gelang van die geval, by die mynkommissaris verkry het of daarop geregtig gewees het. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 123 - 124.
252. Die mening word gehuldig dat die staat hier in sy hoedanigheid as gemeneregtelike mineraalreghouer bedoel word en nie in sy hoedanigheid as die houer van die regte wat kragtens a 2(1) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en a 2 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 voorbehou is nie. Aangesien die reg om vir aardolie te prospektee²⁵¹ kragtens a 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 vir die staat voorbehou is, kon die eienaar of huurder van vervreemde staatsgrond of die houer van 'n benoemingsooreenkoms nooit aanspraak maak op die alleenreg om na aardolie te prospektee²⁵¹ nie. Gevolglik is a 43 van die Mineralewet 50 van 1991 ook nie op aardolie van toepassing nie. Vgl ook Kaplan & Dale Minerals Act 122 en 124.
253. Kaplan & Dale Minerals Act 123 doen aan die hand dat dit die geregistreerde grondeienaar moet wees.
254. Kaplan & Dale Minerals Act 122 noem slegs die grondeienaar, maar soos hierbo aangetoon is, het 'n huurder van vervreemde staatsgrond kragtens die herroepe wetgewing presies dieselfde regte as die eienaar daarvan gehad, behalwe dat hy nie 'n registreerbare benoemingsooreenkoms aan sy benoemde kon verleen nie. Vgl Kaplan & Dale Minerals Act 123.
255. Wat kragtens die herroepe wetgewing as "vervreemde Staatsgrond" bekendgestaan het.
256. Vgl egter Kaplan & Dale Minerals Act 125, wat aandui dat sekere ongeregistreerde benoemingsooreenkomste ook kwalifiseer.
257. 'n Benoemingsooreenkoms²⁵⁷houer is slegs vir die oorblywende duur van sy kontrak wat binne die 5 jaar periode val, aldus geregtig. Waar die benoemingsooreenkoms bv 3 jaar na 1 Januarie 1992 verval, word die grondeienaar vir die oorblywende 2 jaar geag die alleen-mineraalreghouer te wees. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 125. Aan die ander kant het a 43 van die Mineralewet 50 van 1991 tot gevolg dat, tensy die minister 'n tydsverlenging toestaan, die geldigheidsduur van ewigdurende benoe-

Hy word slegs vir die doeleindes van die uitreiking van 'n prospekterpermit geag die mineraalreghouer te wees²⁵⁸ en mag gedurende die betrokke vyf jaar of verlengde tydperk kragtens artikel 6(1)(a) van die Mineraalwet 50 van 1991 vir 'n prospekterpermit aansoek doen of aan iemand anders die vereiste toestemming verleen om dit kragtens artikel 6(1)(b) van die wet te doen.

Kaplan en Dale²⁵⁹ wys daarop dat die prospekterpermit wat deur 'n benoemingsooreenkomshouer ten opsigte van edelgesteentes op "vervreemde Staatsgrond" ooreenkomstig artikel 5 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 gehou is, kragtens artikel 44(3)(a) van die Mineraalwet 50 van 1991 tot 31 Desember 1992²⁶⁰ geag is 'n prospekterpermit uitgereik kragtens artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 te gewees het, waarna die prospekterder kragtens artikel 44(6) van die Mineraalwet 50 van 1991 'n prospekterpermit ooreenkomstig artikel 6 daarvan moes verkry. 'n Prospekterlisensie wat kragtens artikel 12 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 uitgereik is ten opsigte van edelmetale en onedele minerale op "vervreemde Staatsgrond",²⁶¹ word ooreenkomstig artikel 44(3)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991 tot 31 Desember 1993²⁶² geag 'n prospekterpermit te wees wat kragtens

(vervolg)

mingsooreenkomste beperk word tot 31 Desember 1996. Vgl Kaplan & Dale Minerals Act 126.

258. Vir die doeleindes van verkryging van toestemming tot verwydering van minerale gevind tydens prospektering kragtens a 8 of 'n ontginningmagtiging kragtens a 9 van die Mineraalwet 50 van 1991, sal hy die toestemming van die staat kragtens a 8(2) of 9(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 moet verkry in die plek van die regte wat hy ooreenkomstig die herroep wetgewing kon verkry. Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 127 - 129.
259. Minerals Act 126 - 127.
260. Prospekterpermitte uitgereik kragtens a 5 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 was vir 12 maande geldig.
261. Welke begrip sedert die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 nie meer bestaan nie.
262. Prospekterlisensies uitgereik kragtens a 12 van die Wet op Mynregte 20 van 1967, was vir 'n onbepaalde tydperk geldig.

artikel 6 van die wet uitgereik is aan die persoon wat geag word die mineraalreghouer te wees vir die doeleindes van verkryging van 'n prospekterpermit kragtens artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991, soos vermeld in artikel 43(1) van die Mineraalwet 50 van 1991. Aangesien prospekterlisensies slegs aan die eienaars of huurders van vervreemde staatsgrond uitgereik is, en nie aan benoemingsooreenkomshouers nie, het dit die anomalie tot gevolg dat 'n benoemingsooreenkomshouer, wat nooit die houer van 'n prospekterpermit was nie, nou geag word iemand te wees aan wie dit wel uitgereik is.

Al word Kaplan en Dale²⁶³ se teenoorgestelde beskouing hieroor in die praktyk nagevolg, word ter oorweging aan die hand gedoen dat die houer van 'n prospekterpermit, ten opsigte waarvan dit geag word dat dit kragtens artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 uitgereik is, nie kragtens artikel 44(6) van die Mineraalwet 50 van 1991 'n "nuwe" prospekterpermit ooreenkomstig artikel 6(1) en (2) van die wet sal moet verkry en aan die vereistes vir die uitreiking daarvan sal moet voldoen nie. Hy word reeds ooreenkomstig artikel 44(3) geag die houer te wees van 'n prospekterpermit wat kragtens artikel 6 uitgereik is; hy sal dus kragtens artikel 44(6) om 'n hernude prospekterpermit ooreenkomstig artikel 6(4) aansoek moet doen. Aangesien die aansoeker verder kragtens artikel 43(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 vir vyf jaar, of die verlengde tydperk wat deur die minister bepaal word, geag word die mineraalreghouer te wees vir die doeleindes van die verkryging van 'n prospekterpermit kragtens artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991, hoef hy ook nie gedurende hierdie tydperk die nodige bewyse vir 'n aansoek kragtens artikel 6(1)(a) van die Mineraalwet 50 van 1991 voor te lê nie.

263. Minerals Act 126 - 127.

Daar word met Kaplan en Dale²⁶⁴ saamgestem dat dit ooglopend nie die wetgewer se bedoeling was dat die bedinge waarkragtens prospekteeerlisensies vir onbepaalde tydperke uitgereik is,²⁶⁵ voorwaardes is wat ingevolge die oorgangsbepalings in die Mineraalwet 50 van 1991 van krag moet bly nie.²⁶⁶

Die staat mag nie gedurende die betrokke tydperk sy mineraalregte vervreem of toestemming ten opsigte daarvan kragtens artikels 8(2) of 9(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 aan enigiemand anders as die persoon wat geag word die mineraalreghouer te wees, verleen nie.²⁶⁷ Selfs as dit na afloop van die betrokke tydperk gebeur, moet die staat aan sodanige "mineraalreghouer" vergoeding betaal.²⁶⁸

Artikel 43(3) van die Mineraalwet 50 van 1991 maak voorsiening vir 'n nuwe soort benoemingsooreenkoms: Die persoon wat kragtens artikel 43(1) geag word die alleen-mineraalreghouer te wees,²⁶⁹ of sy benoemde,²⁷⁰ kan iemand ooreenkomstig artikel 43(2)(a)²⁷¹ by wyse van 'n notariële akte benoem as

²⁶⁴. Minerals Act 126 - 127.

²⁶⁵. Kragtens a 12 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

²⁶⁶. Vgl a 43(3)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991. Vgl ook a 43(3)(a) daarvan tov prospekteeerpermitte uitgereik kragtens a 5 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

²⁶⁷. Al word sodanige persoon ook net vir die doeleindes van die verkryging van 'n prospekteeerpermit geag die enigste mineraalreghouer te wees. Sien a 43(1) en 43(2)(a) van die Mineraalwet 50 van 1991.

²⁶⁸. Sien a 43(2)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991 en vgl Kaplan & Dale Minerals Act 123 en 129 - 131. Sy regte word dus nie vir net 5 jaar lank beskerm nie.

²⁶⁹. Dws 'n grondeienaar, huurder of benoemingsooreenkomshouer tov "vervreemde Staatsgrond".

²⁷⁰. Maw ook 'n benoemingsooreenkomshouer se benoemde, dws, 'n benoemde se benoemde.

²⁷¹. Streng ooreenkomstig die bewoording van a 43(3) ontleen die mineraalreghouer sy bevoegdheid hiertoe aan a 43(2)(a) van die Mineraalwet 50 van 1991. Daar word aanvaar dat die wetgewer bedoel het dat hy sy bevoegdheid aan a 43(3) ontleen en dat a 43(2)(a) aan hom die reg verleen om sessie van die mineraalregte en toestemming kragtens a 8(2) en 9(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 te verkry. Vgl verder Kaplan & Dale Minerals Act 127 - 129.

die persoon aan wie die mineraalregte vervreem mag word of aan wie toestemming kragtens artikels 8(2) en 9(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 verleen mag word. Die ooreenkoms word vir vyf jaar,²⁷² of die verlengde tydperk wat deur die minister bepaal word, geag 'n benoemingsooreenkoms te wees wat by die registrasie daarvan kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967, die verlener daarvan se opvolgers in titel bind.

4.4 Statutêre prospekteermagtigings

In alle gevalle, uitgesonderd prospektering na onedele minerale op ongeproklameerde privaatgrond en na vrygestelde edelgesteentes, wat met die uitsondering van toepaslike statutêre beperkings 'n suiwer privaatregtelike aangeleentheid tussen die prospekteerder en die mineraalreghouer was, moes 'n prospekteerpermit, -lisensie of -huur eers verkry word voordat daar ingevolge die herroepe wetgewing geprospekter kon word. Kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 moet in alle gevalle 'n prospekteerpermit ooreenkomstig artikel 6 verkry word alvorens met prospektering begin mag word.

4.4.1 Prospekteerhure²⁷³

'n Prospekteerhuur was volgens artikel 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 "'n huur wat kragtens artikel 13, 14, 15 of 16 verleen is of wat kragtens artikel 22 geag word aldus verleen te wees" en kragtens artikel 1 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 was dit "'n huur kragtens artikel vier toegeken". 'n Prospekteerder is in artikel 1 van beide die Wet op Mynregte 20 van 1967 en die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 omskryf as, onder andere, "die houer van ... 'n

²⁷². Vanaf die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 op 1 Januarie 1992.

²⁷³. Sien ook Franklin LAWSA Vol 18 313 - 314, Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 147 - 152 en Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 653 - 655.

prospekteerhuur". Ongelukkig sê bogenoemde omskrywings nie veel oor die aard en inhoud van prospekteerhure nie.²⁷⁴

By nadere ondersoek blyk dit dat die staat oor die algemeen nooit self prospektering beoefen of privaat prospekteerkontrakte verleen het nie. Die staat het as 'n reël nie van sy prospekteerrechte afstand gedoen nie en kon dit ook nie doen waar dit statutêr in hom gesetel het nie.²⁷⁵ Dikwels het sekere privaatpersone egter voorkeursregte gehad om prospekteerrechte by die staat te kry. Die enigste oplossing was dus om die staat se prospekteerrechte aan sodanige privaatpersone te verhuur. Wanneer die reg om vir 'n spesifieke mineraal, sekere minerale of alle minerale in sekere grond of 'n gedeelte daarvan of 'n aandeel daarin gemeneregtelik of statutêr in die staat gesetel het, het die staat gevolglik prospekteerrechte by wyse van prospekteerhure verleen. "Huur" word dus hier in die sin van verhuring van 'n reg gebruik²⁷⁶ en, soos by die behandeling van mineraalhure en mynhure hieronder aangetoon word, is dit glad nie vergelykbaar met die tradisionele, gemeneregtelike "huur"-begrip nie, hoofsaaklik omdat die huurder hier nie sy regte salva rei substantia hoef uit te oefen nie. Verder is die bepaling van artikel 3(1) van die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956, volgens artikel 3(2) daarvan, nie op prospekteerhure van toepassing nie.

Die regte en verpligtinge wat ingevolge 'n prospekteerhuur verleen is, kon gesedeer word, wat tot gevolg kon hê dat die persoon wat in die aanvanklike kontrak as die huurder be-

274. Vir verdere besonderhede oor die aard en inhoud van prospekteerhure, sien Ondombo Beleggings (Edms) Bpk v Minister of Mineral & Energy Affairs 1991 4 SA 718 (A), wat in 3.2.3.1.4. bespreek is.

275. Alleenlik die prospekteerreg mbt aardolie is kragtens a 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 vir die staat voorbehou.

276. Die huursak in die geval van prospekteerhure is die staat se prospekteerrechte.

skryf is en die houer van die regte wat daarkragtens verleen is, nie noodwendig dieselfde persoon was nie. Tensy 'n prospekterhuurkontrak self 'n bepaling tot die teendeel bevat het of die toepaslike wetgewing²⁷⁷ dit sonder ministeriële toestemming tot die teendeel verbied het, kon die houer daarvan dit in geheel of ten dele²⁷⁸ aan 'n derde seeder.

Waar die staat die mineraalreghouer²⁷⁹ was en die benoemingsooreenkomsprosedure nie van toepassing was nie,²⁸⁰ is prospekterhure kragtens artikel 4 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 en artikels 7(2)(b) en 13 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 uitgereik.

In die geval van prospektering na edelgesteentes, kon enigiemand by die minister om 'n prospekterhuur aansoek doen. Die aansoeker moes die minister oortuig dat sy prospekterskema bevredigend is en dat hy die finansiële middele het om dit deur te voer.²⁸¹ Die huurkontrak kon vir 'n wye verskeidenheid verbandhoudende aangeleenthede voorsiening maak.²⁸²

²⁷⁷. Bv a 4(3) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

²⁷⁸. Nie net sover dit die grond waarop dit van toepassing was, aanbetref het nie, maar ook tov die regte wat daardeur verleen is. Sien die kort uiteensetting hieronder van die verskillende regte waarop 'n prospekterder en 'n prospekterhuurder (wat nie noodwendig dieselfde persoon was nie) kragtens die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 tov dieselfde grond en minerale geregtig was.

²⁷⁹. Ongeag of die staat ook die grondelenaar was of nie, wat tot gevolg het dat hier beide "Staatsgrond" en "vervreemde Staatsgrond" ter sprake was.

²⁸⁰. Indien daar 'n bepaling in die eienaar se titelakte of die huurder se huurkontrak was wat die sluiting van benoemingsooreenkomste verbied het of as die grond van die werking van bovermelde wetsbepalings uitgesluit is of as die eienaar of huurder nie van sy reg om te prospekter gebruik gemaak het nie, kon die minister aan iemand anders prospekterhure op tender of andersins tov die grond toeken. Sien a 12, 13, 15, 25(1)(d) en 25(2)(c) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

²⁸¹. Sien a 4 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

²⁸². Sien a 4(2) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964. In Ondombo Beleggings (Edms) Bpk v Minister of Mineral & Energy Affairs 1991 4 SA 718 is aangetoon dat die bepaling van a 4(2) bloot gerieflikheidshalwe afson-

Die minister kon byvoorbeeld bepaal dat 'n gedeelte van die opbrengs van enige edelgesteentes wat tydens die prospekterbedrywighede gevind word, aan die staat oorbetaal moet word.²⁸³ By die ontdekking van edelgesteentes ingevolge 'n prospekterhuur toegeken kragtens artikel 4 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964, was die prospekterder op 'n ontdekkersertifikaat²⁸⁴ en die prospekterhuurder²⁸⁵ op 'n mynhuur geregtig.²⁸⁶ Die houer van die ontdekkersertifikaat (die prospekterder) was verder daarop geregtig om 'n myn op die grond te begin.²⁸⁷

Indien ongeproklameerde staatsgrond nie vir openbare prospektering na edelmetale of onedele minerale oopgestel was nie, moes 'n voornemende prospekterder 'n prospekterhuur²⁸⁸ by die minister kry.²⁸⁹ Die minister kon tenders aanvra voordat hy die huurkontrak aangaan, maar was nie verplig om dit te doen nie. Tenderaars moes hom oortuig dat hulle genoegsame finansiële middele tot hul beskikking gehad

(vervolg)

derlik daarin vermeld is en dat 'n "prospekterhuur" wat kragtens a 4(1) verleen is, wat nie sodanige bepaling bevat het nie, nietig was. Daar is ook beslis dat sodanige prospekterhuur 'n konsensuele ooreenkoms was, maar dat die bepaling van a 4(2)(a) verpligtend was, met die gevolg dat 'n "huur" wat nie sodanige bepaling bevat het nie, nie die verlening van 'n prospekterhuur daargestel het nie. Die vasstelling van bepaling kragtens a 4(2) was dus nie 'n afsonderlike, opvolgende proses by die verlening van 'n prospekterhuur kragtens a 4(1) nie. Sien ook 3.2.3.1.4.

283. Sien a 4(2)(b) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

284. Deur die mynkommissaris kragtens a 13 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 uitgereik.

285. Wat ook die prospekterder kon wees.

286. Sien a 21 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

287. Kragtens a 68(1)(a) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

288. 'n Prospekterhuur het verskil van 'n prospekterpermit deurdat eersgenoemde voorsiening gemaak het vir die betaling van die ooreengekome huur deur die huurder aan die staat, terwyl die enigste betaling tov 'n prospekterpermit die R2,00 was, wat vir die uitreiking en elke hernuwing daarvan betaal moes word.

289. Sien a 13 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

het om behoorlik te kan prospektee. Die minister het 'n huur bepaal wat deur die huurder betaal moes word en die huurkontrak kon verder vir 'n wye verskeidenheid bedinge en voorwaardes voorsiening maak, soos die betaling van vergoeding deur die prospekteeerder vir enige skade wat tydens prospektering aan die grondoppervlak en oeste of ander verbeterings op die grond aangerig is.²⁹⁰

Net soos in die geval van prospektering na edelmetale en onedele minerale op "ongeproklameerde Staatsgrond" wat gesluit was vir openbare prospektering,²⁹¹ moes 'n voornemende prospekteeerder na aardolie by die minister om 'n prospekteeerhuur aansoek doen.²⁹² Soos in hoofstuk 3 aangedui is, is die regte om te prospektee na, te myn vir en te handel met aardolie vir die staat voorbehou, ongeag die feit dat die staat nie die gemeneregtlike mineraalreghouer daarvan was nie. Geen privaat prospekteeerkontrak of benoemingsooreenkoms kon dus die reg omvat om na aardolie te prospektee nie, want hierdie reg²⁹³ het kragtens artikel 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 in die staat gesetel. Voornemende prospekteeëders moes dus kragtens artikel 14 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 by die minister om 'n prospekteeerhuur aansoek doen. In die praktyk is, soos voorheen aangedui is, prospekteeerhure vir aardolie verleen aan die statutêre liggaam Soekor, wat onderhure aan voornemende prospekteeëders verleen het.²⁹⁴ Die houer van die gemeneregtlike regte op aardolie het geen voorkeursregte gehad om daarna te prospektee nie en enige aansoeker kon 'n prospekteeerhuur²⁹⁵ vir aardolie verkry. Na die ontdekking van aardolie as gevolg

290. Sien a 13(2)(a)(ii) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

291. Welke onderskeid nie igv edelgesteentes en aardolie van toepassing was nie.

292. Sien a 14 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

293. Asook die regte om daarvoor te myn en daarvoor te beskik.

294. Die magtiging kon dus gesedeer word.

295. Kragtens a 14 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

van prospektering ingevolge 'n prospekteerhuur, kon die minister op aansoek²⁹⁶ aan die prospekteerder 'n mynhuur toeken. 'n Prospekteerhuur vir aardolie kon ingevolge artikel 14(3) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 allerlei spesiale bepalings bevat wat nie by enige van die ander soorte prospekteermagtigings wat kragtens die herroepe wetgewing uitgereik is, voorgekom het nie.²⁹⁷ Dit het dus nie saak gemaak wie die houer van die gemeneregtelike regte op aardolie was nie en die toestaan van die prospekteerhuur was nie daarvan afhanklik dat die aansoeker die mineraalreghouer of iemand met sy toestemming moes wees nie.²⁹⁸

In hoofstuk 2 is daarop gewys dat, indien die mineraalreghouer ten opsigte van edelmetale of onedele minerale, of enige persoon wat daarop geregtig was om daarvoor te prospekter, of die eienaar of huurder van "vervreemde Staatsgrond" nie gebruik gemaak het van sy reg om te prospekter nie of indien hy nie tot bevrediging van die minister geprospekter het nie en daar rede bestaan het om te glo dat prospektering of beter prospekteermetodes die aanwesigheid van sodanige minerale sou kon bewys, die minister hom ingevolge artikel 15 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 kon aansê om binne 'n sekere tyd met prospektering te begin of om meer doeltreffend te prospekter. Indien die mineraalreghouer nie die minister in genoemde opsigte tevrede gestel het nie, kon die minister tenders vra vir 'n prospekteerhuur oor die grond of, sonder om tenders te vra, 'n prospekteerhuur toestaan aan enigiemand wat daarom aansoek gedoen het.

296. Kragtens a 25(1)(g), gelees met a 25(2)(c), (4)(a), (5)(e) en (6)(a)(i), en a 30 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

297. Ook nie in 'n prospekteerpermit uitgereik kragtens a 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 nie.

298. Die mineraalreghouer het ooreenkomstig a 30(3) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 vergoeding vir die inbreuk op sy gemeneregtelike regte gekry deurdat hy geregtig was op 'n gedeelte van die inkomste wat die staat daaruit verkry het.

Waar die staat mineraalregte saam met 'n ander persoon in aandeel gehou het, het artikel 16 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 bepaal dat daar nie vir sodanige "verdeelde" edelmetale of onedele minerale geprospekteeer kon word nie, behalwe kragtens 'n prospekteeerhuur deur die minister aan,²⁹⁹ of met die skriftelike toestemming van, sodanige mede-mineraalreghouer toegeken³⁰⁰ op die bedinge en voorwaardes waarop onderling tussen die minister en die mede-mineraalreghouer ooreengekom is. Die houer van sodanige prospekteeerhuur,³⁰¹ hetsy dit die mede-mineraalreghouer self was of 'n ander persoon aan wie die minister die prospekteeerhuur met die mede-mineraalreghouer se skriftelike toestemming toegeken het op die bedinge en voorwaardes wat met die mede-mineraalreghouer ooreengekom is, kon om 'n mynhuur aansoek doen.³⁰² Die mede-mineraalreghouer kon ook sy voorkeursreg om 'n prospekteeerhuur te verkry self uitoefen en dan die regte wat hy daarkragtens verkry het aan 'n derde sedgeer.³⁰³

'n Prospekteeerhuur, wat deur die minister verleen is, moes dus verkry word deur enige persoon -

- (a) wat wou prospekteeer op staatsgrond wat nie oop was vir openbare prospektering nie, vir enige mineraal anders as aardolie,
- (b) wat wou prospekteeer op vervreemde staatsgrond wat nie binne die bepalings van artikel 12 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 of artikel 5 van die Wet op Edelgesteentes 73

299. Die mede-mineraalreghouer het 'n voorkeursreg gehad om sodanige prospekteeerhuur te verkry.

300. Volgens Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 36 en 40 wil dit voorkom asof die prospekteeerhuur slegs aan die mede-mineraalreghouer toegeken kon word en dat slegs hy kragtens a 25(1)(f) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 vir toekenning van 'n mynhuur deur die minister gekwalifiseer het.

301. Uitgereik kragtens a 16 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

302. Sien a 25(1)(f), gelees met a 25(2)(c), en a 32 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

303. Sien Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 36.

van 1964 geval het nie, vir enige mineraal anders as aardolie,

(c) wat vir aardolie wou prospektee (op enige stuk grond),

(d) wat saam met die staat die mede-houer van mineraalregte was of iemand wat deur hom gemagtig is en wat op daardie grond wou prospektee, of

(e) wat op staatsgrond na edelgesteentes wou prospektee.

In die geval van prospektering na edelmetale is 'n vergunning van die staat vereis, want niemand kon daarna prospektee nie behalwe ingevolge magtiging verleen by wyse van 'n prospekteeuur, prospekteepermit of prospekteeilisensie, na gelang van die soort grond wat daarby betrokke was. Dieselfde regte as met betrekking tot edelmetale het ook by die staat berus ten opsigte van edelgesteentes. Alhoewel die reg om te prospektee na edelmetale en edelgesteentes dus nie gemeneregterlik of statutêr in die staat gesetel het nie, was dit steeds nie toelaatbaar om na genoemde minerale te prospektee sonder die magtiging van die staat nie.³⁰⁴ Waar die staat nie die houer van die gemeneregterlike regte op edelmetale of edelgesteentes in die betrokke grond was nie, was die noodsaaklikheid om sodanige permit, lisensie of huur te verkry egter slegs 'n statutêre voorvereiste vir die uitoeffening van die gemeneregterlike reg om te prospektee deur die persoon in wie die reg gesetel het. Die verlening van statutêre magtiging om te prospektee het dus nie in sodanige gevalle die verlening van gemeneregterlike prospektee-regte of enige deel daarvan behels nie.³⁰⁵

'n Prospekteeuurder was ingevolge die Wet op Mynregte 20 van 1967 die enigste bevoegde aansoeker om 'n mynhuur. Aangesien geen verdere mynhure kragtens die Mineralewet 50 van 1991 verkry kan word nie, is 'n prospekteeuurder se reg op

³⁰⁴. Sien a 7, 12 en 13 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en a 4 - 6 van die Wet op Edelgesteentes 74 van 1964.

³⁰⁵. Sien Rogoff v Andrews 1949 2 SA 57 (T).

die verkryging van 'n mynhuur nie 'n beding wat van krag kan bly ooreenkomstig die oorgangsbepalings in die Mineraalwet 50 van 1991 nie.³⁰⁶

In alle ander gevalle, uitgesonderd prospektering na onedele minerale op ongeproklameerde privaatgrond³⁰⁷ en die vrygestelde edelgesteentes,³⁰⁸ in welke gevalle geen statutêre magtiging tot prospektering benodig is nie, moes 'n voornemende prospekteerder 'n prospekteerlisensie of -permit verkry alvorens hy kon begin prospekteer.

4.4.2 Prospekteerpermitte kragtens die herroepe wette

'n Prospekteerpermit, wat deur 'n mynkommissaris uitgereik is, moes verkry word deur enige persoon -

- (a) wat die houer van die regte op edelmetale of edelgesteentes op ongeproklameerde privaatgrond was of enigiemand wat deur hom gemagtig is en wat vir edelmetale of edelgesteentes op daardie grond wou prospekteer,
- (b) wat op oopgestelde, ongeproklameerde staatsgrond na edelmetale of onedele minerale wou prospekteer,³⁰⁹ of
- (c) wat die eienaar of huurder van ongeproklameerde vreemde staatsgrond of hul benoemde was en wat op daardie grond na edelgesteentes wou prospekteer.

306. Sien egter a 44(8) van die Mineraalwet 50 van 1991.

307. Sien a 2(1)(b), gelees met die omskrywings van "private grond", "vervreemde Staatsgrond", "Staatsgrond" en "geproklameerde grond" in a 1, van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

308. Sien a 3 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

309. Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 37 het gesê dat iemand wat die houer van die reg op edelmetale of onedele minerale op ongeproklameerde staatsgrond was en vir daardie metale of minerale op daardie grond wou prospekteer, ook 'n prospekteerpermit by die mynkommissaris moes kry. Dit was foutief, want die staat was die houer van die regte op edelmetale en onedele minerale op staatsgrond en die Wet op Mynregte 20 van 1967 het nêrens vir die uitreiking van prospekteerpermitte aan die staat voorsiening gemaak nie.

Aangesien die mineraalregte nie in eersgenoemde geval in die staat gesetel het nie, het die verlening van die permit nie die verlening van gemeneregtelike prospekterregte behels nie. Aangesien die staat in laasgenoemde twee gevalle wel die houer van die gemeneregtelike mineraalregte was en dit nie vir die voornemende prospekterder nodig was om benewens die prospekterpermit ook nog die staat se gemeneregtelike prospekterregte te bekom nie, het die uitreiking van hierdie prospekterpermitte deels die verlening van gemeneregtelike prospekterregte behels.

4.4.3 Prospekterlisensies

'n Prospekterlisensie, wat deur 'n mynkommissaris uitgereik is, is benodig deur die eienaar of huurder van ongeproklameerde vervreemde staatsgrond wat self of deur 'n benoemde na edelmetale of onedele minerale op daardie grond wou prospekter.³¹⁰ Aangesien die staat die houer van die gemeneregtelike mineraalregte was, het die uitreiking van die prospekterlisensie ook in hierdie geval deels die verlening van gemeneregtelike prospekterregte behels in die sin dat dit nie vir die prospekterder nodig was om daarbenewens ook nog die staat se prospekterregte te verkry nie.

³¹⁰. Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 37 gee te kenne dat die benoemde van die eienaar of huurder van ongeproklameerde vervreemde staatsgrond ook 'n prospekterlisensie benodig het alvorens hy vir edelmetale en onedele minerale op daardie grond kon prospekter. A 12 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 het egter slegs voorsiening gemaak vir die uitreiking van prospekterlisensies aan die eienaar of huurder van ongeproklameerde vervreemde staatsgrond self en nie aan hul benoemde nie. Verder is 'n prospekterlisensie, in teenstelling met 'n prospekterpermit uitgereik kragtens a 5 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964, wat wel deur die benoemde van die eienaar of huurder van ongeproklameerde vervreemde staatsgrond verkry moes word alvorens hy op daardie grond na edelgesteentes kon prospekter, vir 'n onbepaalde tydperk en tov die grond, en nie aan 'n persoon nie, uitgereik.

4.4.4 Prospekteepermitte kragtens die Mineraalwet 50 van 1991

In hoofstuk 3 is aangetoon dat 'n gemeneregterlike mineraal-reghouer of iemand wat sy skriftelike toestemming het om vir sy eie rekening te prospektee, kragtens artikel 6(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 daarop geregtig is om 'n prospekteepermit te verkry. Die Mineraalwet 50 van 1991 maak nie meer soos die herroepe wetgewing voorsiening vir die voorbehoud van sekere statutêre regte vir die staat nie. Dit beteken dat die staat geen statutêre regte het om te verleen nie en dat die uitreiking van prospekteepermitte kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 blote magtigings is om gemeneregterlike prospektee-regte uit te oefen.³¹¹

4.5 Verwante ooreenkomste gerig op mineraalontginning

In die verlede, indien prospektering op die teenwoordigheid van ekonomies ontginbare hoeveelhede edelmetale of aardolie gedui het, kon die grondeienaar, die blote mineraalreghouer of die prospekteeerder, na gelang van die geval, oor die algemeen aansoek doen om 'n mynruur en begin met mynbedrywighede, oftewel mineraalontginning. In die geval van die ontdekking van enige edelgesteentes deur 'n prospekteeerder, moes hy onmiddellik kennis en volle besonderhede van die ontdekking aan die betrokke mynkommissaris gee.³¹² Daarna was die prospekteeerder, afhangende van die soort grond, op 'n sekere aantal kleims om te delf vir edelgesteentes of op

³¹¹. Daar is reeds teen die einde van die vorige hfst aangedui dat dit die geval is en, alhoewel prospekteermagtigings wat kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 verleen word dus streng gesproke glad nie in hierdie hfst vermeld behoort te word nie, word dit bloot volledigheidshalwe tog gedoen. Sien egter ook a 44(8) van die Mineraalwet 50 van 1991 mbt aardolie en verder a 45 en 46 van die Mineraalwet 50 van 1991 mbt sekere spoeldiamante.

³¹². Sien a 11 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

'n sekere aandeel in die edelgesteentemyn geregtig.³¹³ In die geval van onedele minerale en vrygestelde edelgesteentes was dit, afgesien van sekere toepaslike statutêre bepalings, onderworpe aan privaatregtelike ooreenkoms ten opsigte daarvan tussen die prospekteerder en die mineraalreghouer.

4.5.1 Mineraalhuurkontrakte³¹⁴

Baie van wat hierbo oor die inhoud van prospekteerkontrakte gesê is, is ook mutatis mutandis op mineraalhuurkontrakte van toepassing.

Die opsie om die grond met inbegrip van die mineraalregte te koop,³¹⁵ om die afgeskeide mineraalregte te koop of om 'n mineraalhuur te verkry is 'n essensiële element van 'n prospekteerkontrak soos omskryf in artikel 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.³¹⁶ Mineraalhuurkontrakte kan dus uitvloeisels van een van die moontlike opsies in prospekteerkontrakte wees, in welke geval die aanvanklike kontrak tussen die mineraalreghouer en die prospekteerder die prospekteerkontrak bly en 'n mineraalhuur eers ontstaan by uitoefening van die opsie om dit te verkry, indien die prospekteerkontrak vir sodanige moontlikheid voorsiening maak.

313. Sien a 13 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

314. Sien Dale Contracts 233 - 236, Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 136 - 147, Dale Mineral Rights 147 - 169 en Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 605 - 618.

315. As die verlener die grondeienaar is.

316. Die omskrywing van "prospekteerkontrak" in die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 maak nie vir die verlening van mineraalhuurkontrakte voorsiening nie en slegs die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 maak vir die registrasie daarvan voorsiening. Kragtens a 2(3) van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 mag geen reg om te myn of wat vatbaar is vir registrasie in die kantoor van die direkteur-generaal, geag word 'n huur van mineraalregte vir die doeleindes van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 te wees nie.

Mineraalhuurkontrakte kan egter ook onafhanklik van prospekteerkontrakte tot stand kom by wyse van ooreenkoms tot dien effekte tussen die partye en hoef nie noodwendig deur prospekteerkontrakte voorafgegaan te word nie.

Daar moet gevolglik noukeurig tussen 'n prospekteerkontrak en 'n mineraalhuurkontrak onderskei word. 'n Fundamentele verskil tussen 'n prospekteerkontrak en 'n mineraalhuurkontrak is dat eersgenoemde slegs die reg om vir minerale te prospekter mag verleen.³¹⁷ Laasgenoemde verleen ook die reg om vir minerale te myn.³¹⁸ 'n Mineraalhuur moet ook nie met 'n mynhuur³¹⁹ verwar word nie.

4.5.1.1 Inhoud en formaliteite³²⁰

Die hoofsaak by die verlening van 'n mineraalhuur³²¹ is verlening van die reg om te myn. Aangesien die reg om vir edel-

317. "Myn", waar dit as werkwoord gebesig word, mag oor die algemeen nie in 'n prospekteerkontrak gebruik word nie.

318. 'n Mineraalhuur behels primêr die reg om minerale te myn, welke ontginningsreg self ook weer die reg om na die betrokke mineraal of minerale te prospekter insluit. Sien West Witwatersrand Areas Ltd v Roos 1936 AA 62, CIR v L. P. Syndicate Ltd 1928 TPA 199 op 205 en Dale Mineral Rights 114.

319. Wat deur die minister verleen is mbt alle edelmetale en aardolie en mbt onedele minerale op staatsgrond en vervreemde staatsgrond kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 of mbt edelgesteentes kragtens die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

320. Sien ook Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 136 - 139 en 145, asook Franklin LAWSA Vol 18 106 - 109 en 297 - 301.

321. Wat 'n kontrak is waarin 'n verhuurder aan 'n huurder teen vergoeding die reg verleen om te myn en met die minerale wat gemyn word te handel tot sy eie voordeel. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 605, Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 140 - 147, Cooper Landlord & Tenant 331 - 333, Dale Mineral Rights 148 - 169 en Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 24 - 27, Kaplan & Dale Minerals Act 75, De Pinna v Carlin 1984 2 SA 710 (T), Middelburg Town Council v Trans-Natal Steenkoolkorp Bpk 1987 2 SA 244 (A), Roets v Secundior Sand BK 1989 1 SA 902 (T) en Wiseman v De Pinna 1986 1 SA 38 (A).

metale, aardolie en edelgesteentes te myn statutêr³²² vir die staat voorbehou is, was die verlening van 'n mineraalhuur kragtens die herroepe wetgewing nie moontlik in die geval van genoemde minerale nie. Aangesien mynhure ten aansien van alle soorte grond anders as ongeproklameerde privaatchgrond verleen is, kon mineraalhuur verder slegs verleen word ten aansien van daardie minerale waarna 'n mineraalreghouer vryelik kon prospekter sonder om statutêre magtiging daarvoor by die staat te kry, dit wil sê, onedele minerale op ongeproklameerde privaatchgrond en vrygestelde edelgesteentes.³²³

Sedert die afskaffing van die verskillende soorte minerale en grond, die deproklamerings van alle myngrond en die afskaffing van die statutêre voorbehoude regte van die staat en seteling daarvan in die gemene regtelike mineraalreghouers by wyse van die Mineraalwet 50 van 1991 op 1 Januarie 1992, is die verlening van mineraalhuur egter moontlik ten opsigte van alle minerale op enige grond.³²⁴ Daar word gevolglik voorsien dat daar ná die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 baie meer mineraalhuur as voorheen gesluit sal word, veral aangesien dit die ideale wyse vir verlening van die vereiste toestemming kragtens artikel 9(1)(b) van die wet is.

Omdat die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956 vereis dat mineraalhuurkontrakte notarieel aangegaan moet word en aangesien die aanbod en aanname onlosmaaklik deel van enige kontrak vorm, welke aanbod reeds in die prospekterkontrak vervat kan wees in die vorm van die opsie om die mineraal-

322. Kragtens a 2 van beide die Wet op Mynregte 20 van 1967 en die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

323. Sien 3.2.3.3, 3.2.4.3 en 4.2.11, asook Elandskloof Trust v Emjeff (Pty) Ltd 1988 2 SA 50 (T) en die bespreking daarvan in 3.2.3.3.4.

324. Insluitende minerale en grond wat aan die staat behoort, maar uitgesonderd grond waarvoor 'n mynreg (voorheen "myntitel") gehou word.

huurkontrak te verkry, het genoemde statutêre vereiste belangrike gevolge vir die vorm en inhoud van die prospekteerkontrak, die aanname of uitoefening van die opsie³²⁵ en die mineraalhuurkontrak.

Artikel 3 van die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956 vereis dat mineraalhuur notarieel verly moet word ten einde tussen die partye geldig te wees.³²⁶ Verder moet hulle in 'n akteskantoor geregistreer word om teenoor derdes afdwingbaar te wees.³²⁷ Die bestaan van onderhandse mineraalhuurkontrakte word nie deur die reg erken nie, hulle het geen regsverking of -gevolge nie en is ab initio nietig. 'n Onderhandse ooreenkoms waarin die partye ooreenkom om 'n mineraalhuur aan te gaan, is eweneens ongeldig en onafdwingbaar.³²⁸ Gevolglik, indien 'n prospekteerkontrak 'n opsie bevat om 'n mineraalhuur te verkry, moet die prospekteerkontrak vir doeleindes van geldigheid³²⁹ self notarieel verly word en,

325. Die uitoefening waarvan, soos hieronder gesien sal word, dmv 'n notariële deklarasie tot dien effekte moet geskied.

326. Wat by noodwendige implikasie ook beteken dat hulle op skrif gestel moet wees.

327. Kragtens a 3 van die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956 is geen huur van enige mineraalregte of sessie daarvan geldig tensy dit na die inwerkingtreding van die wet deur 'n notaris geattesteer is nie en is sodanige huur nie geldig teenoor derdes nie, tensy dit ingevolge a 79 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 geregistreer is in die akteskantoor waarin die mineraalregte geregistreer is en die registrasie daarvan op die titelakte van die betrokke grond of die betrokke sessie of sertifikaat van regte op minerale aangeteken is nie. Die wet het op 22 Junie 1956 in werking getree. Vir 'n volledige bespreking van a 3 daarvan, sien Wiseman v De Pinna 1986 1 SA 38 (A), waarin, vir teenoorgestelde redes, De Pinna v Carlin 1984 2 SA 710 (T) bevestig is.

328. Sien Montrose Diamond Co v Dyer 1912 TPA 1 en Hirschowitz v Moolman 1985 3 SA 739 (A).

329. Indien 'n prospekteerkontrak meerdere of alternatiewe opsies bevat, waarvan een die verlening van 'n mineraalhuur is, sal dit nie mgt die ander opsies pro non scripto wees indien die kontrak nie notarieel aangegaan is nie. Sien Du Plooy v Sasol Bedryf (Edms) Bpk 1983 1 263 (A) en Bal v Van Staden 1903 TS 70, soos bespreek deur Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 271 - 273.

waar die mineraalhuur nie in 'n enkele dokument vervat is nie, moet beide die aanbod en die aanname in notariële vorm wees.³³⁰

Die aanbod, in die vorm van die opsie vervat in die prospekteerkontrak, moet die volledige inhoud van die mineraalhuurkontrak wat by uitoefening van die opsie tot stand sal kom, uiteensit. Alhoewel aktes met aanhangsels normaalweg nie in akteskantore geregistreer word nie, is dit praktyk om registrasie toe te laat van prospekteerkontrakte waarby 'n konsep aangeheg is van die mineraalhuur wat die prospekteerder by uitoefening van die opsie daartoe sal verkry.

Uitoefening van die opsie moet geskied by wyse van 'n skriftelike deklarasie te dien effekte voor 'n notaris en kennis daarvan sal ooreenkomstig die bepalings van die prospekteerkontrak aan die verlener gegee moet word. Die notariële deklarasie word nie in die praktyk geregistreer nie, maar vir registrasiedoeleindes moet 'n nuwe notariële mineraalhuurkontrak daarna verly word. Indien die opsie geldiglik in die voorgeskrewe vorm uitgeoefen word, kan die mineraalreghouer verplig word om aan die prospekteerder 'n mineraalhuur ooreenkomstig die bepalings van die prospekteerkontrak te verleen.³³¹

Andersins kan die mineraalreghouer in die prospekteerkontrak aan die prospekteerder 'n onherroepelike volmag verleen om by geldige uitoefening van die opsie daartoe, 'n mineraalhuur ooreenkomstig die bepalings van die prospekteerkontrak namens die verlener³³² te verly. Dit is dus verkieslik om 'n

330. Sien Fuls v Leslie Chrome Mines (Pty) Ltd 1962 4 SA 784 (W).

331. Sien Van Coller v Ocean Bentonite Co (Pty) Ltd 1981 3 SA 1167 (A).

332. Die mineraalverhuurder is óf die grondeienaar wat ook die mineraalreghouer is óf, waar die minerale van die grond afgeskei is, die blote mineraalreghouer. 'n Mineralehuur kan dus slegs deur 'n grondeienaar, wat nog die mineraalreghouer kragtens sy titelakte is, of deur die houer van afgeskeide mineraalregte verleen word.

konsep-mineraalhuur aan die prospekteerkontrak te heg. Selfs indien dit gedoen word, is die deklarasie van opsie-uitoefening egter nie registreerbaar nie en vir die registrasie van die mineraalhuur moet 'n nuwe mineraalhuurkontrak verly word, vir die doeleindes waarvan dit gebruiklik is om 'n volmag in die prospekteerkontrak in te sluit wat die prospekteerder magtig om na die verlyding en registrasie van die afsonderlike mineraalhuur om te sien.

In teenstelling met die opsie om dit te verkry, hoef die uitoefening van 'n opsie om 'n mineraalhuur te hernu nie notarieel verly te word nie, aangesien die partye reeds wilsooreenstemming daaroor het,³³³ maar wysigings en ver-

(vervolg)

Volgens Nel Conveyancing 417 moet die eienaar eers in sodanige geval kragtens a 71(6) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 'n sertifikaat van regte op minerale uitneem voordat die mineraalhuur daarteen geregistreer mag word. Dit is foutief, want genoemde a 71(6) handel slegs met mineraalregte wat voor die inwerking-treding van die wet in 'n titelakte voorbehou is en steeds daarkragtens gehou word sonder dat daar by die oordrag van die grond aan die mineraalreghouer 'n afsonderlike sertifikaat van regte op minerale daarvoor uitgereik is. Teenswoordig kan, afhangende van waarkragtens dit gehou word, 'n mineraalhuur teen 'n titelakte van grond, 'n geregistreerde notariese akte van sessie van mineraalregte of 'n sertifikaat van regte op minerale aangeteken word. Moontlik is Nel verwar deur artikel 71(5)(b) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 wat bepaal dat, by die uitreiking van 'n sertifikaat van regte op minerale tov minerale wat met 'n verband beswaar is, verhuur is of andersins oor beskik is, besonderhede van sodanige beswarings en/of beskikings op die sertifikaat van regte op minerale aange-teken moet word. Eintlik is dit verrassend dat Nel, ten spyte daarvan dat sy fout in hierdie verband betreffende beide prospekteerkontrakte (en dus ook mineraalhuurkontrakte) reeds in 1982 deur Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 622 en sedertdien deur verskeie ander skrywers uitgewys is, in die 1991 uitgawe van sy boek steeds op hierdie dwaalspoor volhard.

333. Sien Bellville-Inry (Edms) Bpk v Continental China (Pty) Ltd 1976 3 SA 583 (K). Desnieteenstaande, ingeval die beginsels van hierdie saak gewysig word, mag dit wenslik wees om sodanige hernuwingsuitoefening notarieel te laat verly.

anderings (vir uitstel of andersins), onderhure en sessies van mineraalhure of -onderhure moet wel notarieel verly word.

In Bellville-Inry (Edms) Bpk v Continental China (Pty) Ltd³³⁴ is beslis dat die onderhandse uitoefening van 'n opsie om 'n geregistreeerde mineraalhuurkontrak te hernu geldig was, maar in Fuls v Leslie Chrome Mines (Pty) Ltd³³⁵ is beslis dat die onderhandse uitoefening van 'n opsie kragtens 'n geregistreeerde prospekterkontrak om 'n mineraalhuur te verkry ongeldig was omdat die uitoefening van die opsie nie ook notarieel geskied het nie.

Beide die aanbod om 'n mineraalhuur te sluit en die aanvaarding van die aanbod moet dus notarieel geskied en nakoming of gedeeltelike nakoming van enige putatiewe, onderhandse ooreenkoms betreffende die huur van die reg om minerale te myn, byvoorbeeld die betaling en/of aanvaarding van tantième of ander betalings, maak nie van die dokument 'n geldige mineraalhuurkontrak nie.³³⁶

Dit beteken egter nie dat die totstandkoming van 'n mineraalhuurkontrak noodwendig deur 'n prospekterkontrak voorafgegaan moet word nie en dit is heel moontlik dat prospektering, indien enige,³³⁷ kan plaasvind,³³⁸ gevolg deur die verlening van 'n mineraalhuur, solank daar aan die statutêre vereistes betreffende die vorm en registrasie daarvan vol-

334. 1976 3 SA 583 (K).

335. 1962 4 SA 784 (T).

336. Sien Fuls v Leslie Chrome Mines (Pty) Ltd 1962 4 SA 784 (W).

337. Dit is ook nie noodsaaklik dat die oorgang van mineraalregte of die verlening van mynregte ten aansien daarvan noodwendig deur prospektering voorafgegaan moet word nie, want dit is bv heel moontlik dat inligting oor die voorkoms en bestaan van 'n sekere mineraal agv prospektering vir ander minerale of op aangrensende grond beskikbaar mag raak.

338. Bv ogv 'n onderhandse prospekterkontrak, indien enige.

doen word. Solank beide die aanbod en die aanname dus notarieel geskied, kom daar 'n regsgeldige mineraalhuurkontrak tussen die partye tot stand en, indien hierdie kontrak verder in 'n akteskantoor geregistreer word, is dit ook teenoor derdes afdwingbaar. Die voorafgaan van 'n mineraalhuur deur 'n geregistreerde prospekteerkontrak word egter in die res hiervan as uitgangspunt geneem, asook die feit dat, vir die doeleindes van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, "minerale" sedert Finbro Furnishers (Pty) Ltd v Registrar of Deeds, Bloemfontein³³⁹ 'n wye betekenis het en gevolglik kontrakte insluit wat die reg verleen om na sand, klip, klei, gruis en rots te prospekter en dit te ontgin.³⁴⁰

Hierbo is daarop gewys dat dit moontlik is om alternatiewe opsies te verleen en dat die opsies betrekking mag hê op alle of enige van die minerale in of op die geheel of enige gedeelte van die eiendom wat die onderwerp van die prospekteerkontrak vorm, of 'n aandeel daarin, maar nie op kleiner gedeeltes van die mineraalregte as wat reeds bestaan nie, tensy die uitoefening van die opsie opskortend afhang van die verkryging van toestemming tot onderverdeling by die minister.³⁴¹ Aangesien hierdie anti-fragmentasie-bepalings slegs van toepassing is op mineraalregte en nie op mynregte nie, geld dit nie ten aansien van mineraalhure nie. Daar is dus niks wat verhoed dat daar mede-mineraalhuurders tot stand kom nie.

4.5.1.2 Partye

As 'n reël moet fideikommisêre erfgename in prospekteerkon-

339. 1985 4 SA 773 (A).

340. Voor die Finbro-saak was dit nie moontlik om mineraalhure tov sand, klip, klei, gruis, rots, ens, te registreer nie, maar sedertdien is dit wel moontlik. Sien ook Bellville-Inry (Edms) Bpk v Continental China (Pty) Ltd 1976 3 SA 583 (K), waarna met goedkeuring in die Finbro-saak verwys is.

341. Kragtens a 20 en 21 van die Mineralewet 50 van 1991.

trakte en ook in benoemingsooreenkomste gevoeg word, maar dit is nie nodig in die geval van mineraalhure nie. Dit mag egter verkieslik wees indien die belanghebbendes die gemene-reg onderling wil wysig betreffende die opbrengs, en rente daarop, of wil verseker dat die mineraalhuur tot ná die afloop van die fidusiêre belange bly voortbestaan.

'n Vruggebruiker mag vryelik prospekteer en myn of prospek-teerkontrakte en mineraalhure verleen, maar is slegs op die rente op die opbrengs daarvan geregtig.³⁴² Uit die prospek-teerder of mineraalhuurder se oogpunt bestaan daar die ge-vaar dat die ooreenkoms net kan voortduur tot by die verval van die vruggebruik en die voeging van beide die eienaar en die vruggebruiker is dus verkieslik.

Verder geld dieselfde beginsels as wat hierbo in verband met prospekteerkontrakte uiteengesit is.

4.5.1.3 Aanvullende of bykomstige bevoegdhede

'n Mineraalhuurder het die bykomstige regte wat redelikerwys deur hom benodig word om die betrokke mineraal of minerale effektief en ekonomies te myn. Indien die mineraalverhuurder ook die grondeienaar is, kan hy aan die mineraalhuurder ver-dere regte op die oppervlak van die grond verleen. Indien die verhuurder 'n blote mineraalreghouer is, kan hy slegs die normale, gemeneregtelike regte³⁴³ aan die mineraalhuur-der verleen, naamlik om, onder andere, op die grond te gaan, minerale te myn, verder te soek daarna en, indien verdere minerale ontdek word, dit ook te myn en om alle afgeskeide minerale toe te eien.³⁴⁴

342. Sien Master v African Mines Corp Ltd 1907 TS 925.

343. Asook kontraktuele regte wat in sy mineraaltitel vervat is, maar ooreenkomstig die nemo plus iuris-reël ook on-derworpe aan beperkings daarin.

344. Soos reeds aangedui is, word die mening gehuldig dat die reg om afgeskeide minerale te verwyder en daaroor te beskik uit eiendomsreg, en nie mineraal-, prospek-teer- of mynregte nie, vloei.

4.5.1.4 Registrasie

Soos reeds te kenne gegee is, word mineraalhuurkontrake in akteskantore geregistreer³⁴⁵ en gevolglik is die volgende bepalings van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 in die besonder daarop van toepassing:

Volgens artikel 3(1)(m) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 mag 'n registrateur van aktes mineraalhure, -onderhure en notariële sessies, wysigings en kansellasies daarvan registreer. Die notariële sessies, wysigings of kansellasies kan uiteraard slegs geregistreer word na die registrasie van die aanvanklike mineraalhure of -onderhure self.³⁴⁶

In teenstelling met artikel 84(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, wat voorsiening maak vir die registrasie van prospekteerkontrakte vir slegs die aanvanklike periode, bepaal artikel 77 van die wet dat mineraalhure vir die volle geldigheidsduur daarvan geregistreer moet word, insluitende enige hernuwingstydperke. Dit beteken dat, by die uitoefening van 'n opsie om te hernu ingevolge 'n geregistreerde mineraalhuur, geen registrasie van die hernuwing nodig is nie aangesien die huurkontrak reeds vir die volle huurtermyn insluitende enige hernuwingstydperke geregistreer is. Hereregte of belasting op toegevoegde waarde word gevolglik ook op sodanige volle periode bereken, hernuwings-

³⁴⁵. Vir registrasiedoeleindes moet by 'n akteskantoor die volgende ingedien word: die notariële mineraalhuur in triplikaat, die mineraaltitel, 'n finale hereregtekwitansie of 'n hereregte depositokwitansie met 'n sertifikaat kragtens a 11(3) van die Wet op Hereregte 40 van 1949 of, indien BTW betaalbaar is, 'n a 9(11) vrystellingsertifikaat, 'n solvensie-eedsverklaring deur die verhuurder en 'n mineraalhuur-diagram mbt 'n gedeelte van grond, indien van toepassing.

³⁴⁶. Sien a 80 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

tydperke ingesluit.³⁴⁷

Alhoewel die akte 'n bepaling tot die teendeel mag bevat,³⁴⁸ bepaal artikel 77(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 dat die houer van 'n verband³⁴⁹ of 'n ander saaklike reg op die betrokke grond nie tot die registrasie van 'n mineraalhuur, -onderhuur of sessie daarvan hoef toe te stem nie en dat dit nie nodig is om die verbandakte of die titel van die betrokke saaklike reg vir endossement in te dien nie. Om die regte van 'n mineraalhuurder te beskerm, mag dit egter wel nodig wees om die toestemming van 'n verbandhouer te verkry, anders is die regte van die huurder ondergeskik aan dié van die verbandhouer. Geen soortgelyke bepaling bestaan met betrekking tot prospekteerkontrakte nie.

-
347. Vergelyk die betaling van seëlregte by gewone huurkontrakte.
348. Die verbandooreenkoms self mag dalk bepaal dat die verbandgewer glad nie met die grond mag handel sonder die verbandhouer se toestemming nie, verontagsaming waarvan mag lei tot die oproep van die verband.
349. By die verlening van mineraalhure hoef verbande nie gekanselleer te word nie, omdat geen oordrag van die grond of sessie van die mineraalregte op uitoefening van die opsie volg nie. Om hierdie rede is dit nie vir die minister nodig om kabinetstoestemming tot vervreemding van die staat se mineraalregte ooreenkomstig a 64(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 te verkry by verlening van toestemming ooreenkomstig a 9(2) van die wet by wyse van mineraalhure nie. Daar is dus geen verandering in die "besit" van grondeiendomsreg of mineraalregte nie en die registrasie van mineraalhuurkontrakte sal daarbenewens ooreenkomstig die prior in tempore, potior in iure-reël in elk geval ondergeskik aan die vooraf-geregistreerde regte van 'n verbandhouer wees. Sien Stewarts's Trustees & Marnitz v Uniondale Municipality (1889) 7 SC 110 op 113. Aangesien die waarde van die sekuriteit uiteraard daardeur verminder sal word, kan dit egter gebeur dat 'n verbandhouer benadeel word by die verlening van 'n mineraalhuur sonder sy toestemming, by die gee waarvan hy andersins by wyse van die stel van gepaste voorwaardes sou kon omsien na die beskerming van sy belange.

Die mineraalhuur mag egter ook self by wyse van 'n verband beswaar word.³⁵⁰ 'n Sessie van 'n mineraalhuur of -onderhuur as sekuriteit mag egter nie geregistreer word nie.³⁵¹

Artikel 78 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 handel oor kansellasië van die registrasie van mineraalhure en -onderhure op aansoek deur die verhuurder of onderverhuurder op grond van bewyse van beëindiging. Dit is 'n voorvereiste vir hierdie prosedure dat geldige beëindiging reeds moes plaasgevind het. Indien beëindiging plaasvind by ooreenkoms, dit wil sê, anders as deur tydsverloop,³⁵² kennisgewing van kansellasië kragtens die kontrak of kontrakbreuk, moet 'n tweesydigse³⁵³ notariële ooreenkoms van kansellasië geregistreer word.

Indien in 'n mineraalhuur bepaal word dat dit sal verval by die mineraalhuurder se versuim om gereeld die periodieke betalings wat daarin vermeld word, te maak, mag die betrokke registrateur van aktes die registrasie van die mineraalhuurkontrak kragtens artikel 90 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 kanselleer en die posisie hier is presies dieselfde as in die geval van prospekterkontrakte, soos hierbo uiteengesit is.

Volgens artikel 84(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 mag die registrateur van aktes, wanneer daar twyfel

350. Sien a 81 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

351. Dws as "pand" vir skuld. Sien a 91 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en Lewis v Petsch Properties (Pty) Ltd 1961 1 SA 290 (N).

352. Sodra die volle termyn, sowel as hernuwingstydperke, van 'n mineraalhuur of -onderhuur verstryk het, mag geen verdere transaksies met betrekking daartoe geregistreer word nie. Sien a 78(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

353. Eensydige notariële handelinge is slegs moontlik waar daar geen verpligtinge op die ander party geplaas word nie en selfs by skenkings moet die ander party verskyn om dit te aanvaar.

bestaan of 'n kontrak 'n prospekteerkontrak of 'n mineraalhuur is, enige dubbelsinnigheid in 'n prospekteerkontrak bevraagteken, veral as dit deur hom beskou word as 'n mineraalhuur, waarop hereregte of belasting op toegevoegde waarde betaalbaar is, en hy mag aandrang op enige dokumente of eedsverklarings van die partye om die betekenis en omvang van die kontrak te verduidelik.³⁵⁴

Aktesregulasie 73 vereis dat diagramme wat deur die landmeter-generaal goedgekeur is by mineraalhure ten opsigte van 'n onopgemete stuk grond aangeheg moet word. Aangesien 'n mineraalhuur 'n belang in grond is, is die bepalinge van die Wet op die Vervreemding van Grond 68 van 1981 ook daarop van toepassing en moet dit vir registrasiedoeleindes in ag geneem word.

4.5.1.5 Hereregte, belastings en betalings

Hereregte is op die normale wyse betaalbaar op 'n verlening van mineraalhure, asook op -onderhure en sessies daarvan, waarop die Wet op Hereregte 40 van 1949 van toepassing is.³⁵⁵

Uit die mineraalverhuurder se oogpunt moet in gedagte gehou word dat inkomstebelasting op tantième betaalbaar is,³⁵⁶ terwyl die mineraalhuurder dit weer mag aftrek.³⁵⁷ Uit die mineraalhuurder se oogpunt moet hy, indien daar vir minimum tantième voorsiening gemaak word, die reg hê om die ooreenkoms te eniger tyd te beëindig. Die vergoeding is normaalweg

354. Sodanige verduidelikings vorm daarna deel van die kontrak. Sien verder Carlis v Registrar of Deeds 1903 TS 1 en Ex parte Van Straten 1920 GWPA 139 op 142.

355. Sien Bozzone v SIR 1975 4 SA 579 (A), ivm hereregte op kliphure, en Kaplan 1976 SALT 139 op 139 ev.

356. Tensy die ontvanger van inkomste hom ingevolge die Wet op Belasting op Toegevoegde Waarde 89 van 1991 as 'n "ondernemer" beskou, in welke geval BTW op alle tantième-betalings betaalbaar sal wees.

357. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 746.

by wyse van tantième betaalbaar en uit die mineraalverhuurder se oogpunt is dit van belang om bepalinge betreffende onmiddellike aanvang, voortdurende en effektiewe ontginning, eskalasie, minimum tantième, ander betalings³⁵⁸ en wanprestasie, wat kansellasië in geval van kontrakbreuk deur die huurder magtig, in die kontrak in te sluit.³⁵⁹

4.5.2 Mynregte³⁶⁰

In artikel 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 word "mynreg" omskryf as:

'n reg of 'n aandeel daarin verkry kragtens 'n in artikel 47(1) of (5) gemelde artikel of enige reg om te delf of te myn verkry kragtens 'n skatpligtige ooreenkoms soos omskryf in artikel 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels, 1967 (Wet No. 16 van 1967), of enige ander subtoekenning verkry uit hoofde van eersgenoemde reg of 'n aandeel daarin.

Om te myn het volgens artikel 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 beteken om -

enige werksaamhede te onderneem met die doel om edelmetale, onedele minerale of aardolie uit die aarde te win, en ook uitgrawingswerk, hetsy deur ondergrondse ontginning of dagbou of andersins, en enige boordery en ander werksaamhede wat vir sodanige winning nodig is of daarmee in verband staan.

In die geval van edelgesteentes het myn eenvoudig beteken om te delf.³⁶¹ Hoe gemyn word is 'n tegniese aangeleentheid wat van verskeie faktore afhang, soos die soorte minerale wat

358. Sien Doyershoek Asbestos v Estate Snyman 1956 2 SA 304 (A).

359. Sien Middelburg Town Council v Trans-Natal Steenkool-korp Bpk 1987 2 SA 244 (A).

360. Sien ook Dale Mineral Rights 247 - 292.

361. Sien a 1 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

gemyn word, die diepte daarvan vanaf die grondoppervlak en die aard van die erts waarin dit voorkom. Oor die algemeen moet iemand wat myn dit ook op 'n redelike wyse en met inagneming van die regte van die grondeienaar doen.³⁶²

Mynregte word in artikel 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 omskryf as -

'n reg of enige aandeel daarin verkry kragtens 'n in artikel 47(1) of (5) gemelde artikel of enige reg om te delf of te myn verkry kragtens 'n skatpligtige ooreenkoms soos omskryf in artikel 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels, 1967 (Wet No. 16 van 1967), of enige ander subtoekenning verkry uit hoofde van eersgenoemde reg of 'n aandeel daarin.

Soos reeds aangetoon is, wys Kaplan en Dale³⁶³ daarop dat sommige van die regte vermeld in artikel 47(1) en (5) van die Mineraalwet 50 van 1991 streng gesproke nie myntitels nie, maar bloot causae ter verkryging daarvan was, welke regte kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 as "mynregte" bekendstaan.

Die rede waarom mynregte hier behandel word, is dat die reg om te myn ooglopend volgens die aangehaalde wetgewing en in die besonder volgens West Witwatersrand Areas Ltd v Roos³⁶⁴ die reg om te prospekter insluit. Verder is aan die begin van hierdie hoofstuk daarop gewys dat "prospekteerkontrak" in artikel 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 omskryf word as -

'n notariële akte waarby die houer van myntitel ten opsigte van edelmetale, onedele minerale of aardolie die reg verleen om na edelmetale, onedele minerale of aardolie (afhangende van die aard van bedoelde myn-

362. Vgl Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 53 - 77.

363. Minerals Act 84 en 90.

364. 1936 AA 62.

titel) te prospekteer en daarna te soek op die grond waaroor bedoelde myntitel gehou word, tesame met die reg om bedoelde myntitel of enige gedeelte daarvan te koop of skatpligtig oor te neem.

Myntitelhouers word dus uitdruklik deur hierdie bepaling gemagtig om prospekteerkontrakte te verleen.

4.5.2.1 Myntitels

Die Wet op Mynregte 20 van 1967 het voorsiening gemaak vir die verlening van twee verskillende soorte myntitels,³⁶⁵ naamlik mynhure³⁶⁶ en -kleimlisensies.³⁶⁷ Die wet het ook die geldigheid erken van myntitels wat kragtens vorige wetgewing verleen is, naamlik kleimlisensies, mynkonseessies, mynpagbriewe en mynhure.³⁶⁸ Die myntitels wat ingevolge die

³⁶⁵. Die reg op verkoping van 'n myntitel of 'n gedeelte daarvan (wat daarop dui dat mynregte deelbaar is) is een van die moontlike opsies waarvoor in die omskrywing van "prospekteerkontrak" in a 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 voorsiening gemaak word. "Myntitel" is in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 omskryf as 'n reg om te myn wat kragtens die wet toegeken of verkry is en enige ander reg om te myn wat kragtens 'n vorige wet toegeken of verkry is en by die inwerkingtreding van eersgenoemde wet nog bestaan het, maar nie ook 'n reg om vir edelgesteentes te myn nie, en in a 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 word 'n myntitel omskryf as (a) enige reg wat binne die omskrywing van "myntitel" in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 val; (b) 'n ontdekkerssertifikaat uitgereik kragtens die "Precious and Base Metals Act" 35 van 1908 (T); (c) 'n ontdekker- of eienaarsertifikaat tov edelgesteentes in 'n myn, uitgereik kragtens enige wet mbt edelgesteentes; en (d) 'n huur toegeken kragtens a 21, 72 of 74 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 of ooreenstemmende bepalings van 'n vorige wet.

³⁶⁶. Kragtens a 25 en 42, gelees met die res van Hoofstuk III (a 25 - 34) en ook Hoofstuk IV (a 35 - 45), van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

³⁶⁷. Kragtens a 48, gelees met die res van Hoofstuk VI (a 48 - 67) en ook Hoofstuk IX (a 82 - 89), van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

³⁶⁸. Sien a 59 en 68 - 81 (Hoofstukke VII en VIII) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 verleen is, is ontdekker- en eienaarsertifikate, prospektee- en delfooreenkomste, prospektee- en delfvergunnings en mynhure.³⁶⁹

Mynhure,³⁷⁰ synde verreweg die belangrikste van die myntitels,³⁷¹ is by die staat gekry kragtens die herroepe wetgewing of 'n voorafgaande wet waar die mineraalregte, in die geval van staatsgrond en vervreemde staatsgrond, of die reg om te myn, in die geval van edelgesteentes, edelmetale en aardolie, in die staat gesetel het.

Op privaatchronde het die gemene-regtelike houder van die regte op edelmetale en edelgesteentes 'n voorkeursreg gehad om 'n mynhuur vir die ontginning daarvan te verkry, en die houder van die regte op edelgesteentes³⁷² was geregtig op 'n eienaarsertifikaat en om 'n prospektee- en delfooreenkoms met die minister aan te gaan.³⁷³

In die geval van vervreemde staatsgrond was een van die elemente van 'n benoemingsooreenkoms met betrekking tot onedele

369. Sien a 13, 13A, 17, 18, 20, 72 en 74 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

370. Sien Dale Contracts 236 - 237, Wilms Verbandhoudende Kontrakte 152 - 158 en Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 651 - 655. Van der Merwe Sakereg 558 sê dat die benaming "mynhuur" onvanpas is en dat daar eerder van koopkontrakte van minerale of 'n sui generis transaksie gepraat behoort te word. Vir 'n historiese oorsig van mineraalhure, sien Wiseman v De Pinna 1986 1 SA 38 (A) en, oor die tweeslagtige aard van mynhure (in die sin dat hulle deels kontraktueel en deels statutêr van aard is), sien Rand Leases (Vogelstruisfontein) GMC Ltd v Registrar of Mining Titles 1938 TPA 383, Neebe v Registrar of Mining Titles 1902 TS 65 en Ondombo Beleggings (Edms) Bpk v Minister of Mineral & Energy Affairs 1991 4 SA 718 (A).

371. Daarom word daar in die res hiervan op mynhure gekonsentreer.

372. Sien a 17 en 20 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

373. Dit was die rede waarom prospekteerders graag die gemene-regtelike regte op edelgesteentes en edelmetale by wyse van uitoefening van 'n opsie daartoe in hul prospekteerkontrakte wou verkry.

minerale of edelmetale die verlening deur die eienaar (die houer van 'n prospekteerlisensie) aan sy benoemde van die reg om 'n mynhuur by die staat te kry. Die houters van prospekteerhure en -permitte kon ook op aansoek mynhure kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 verkry.

Alhoewel artikel 3(2) van die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956 nie vereis dat mynhure notarieel verly moet word nie,³⁷⁴ is dit gewoonlik deur die verantwoordelike beamptes van die departement van mineraal- en energiesake in notariële vorm voorberei en die praktyk was om mynhure notarieel te verly ten einde hulle te laat registreer.³⁷⁵

Mynhure is geregistreer in die mynbriewekantoor en die volgende bepalings van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 was in die besonder daarop van toepassing:³⁷⁶

Artikel 2(3) bepaal dat geen reg om te myn wat geregistreer kan word in die kantoor van die direkteur-generaal 'n mine-raalhuur geag mag word vir die doeleindes van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nie, met ander woorde, mynhure was nie in akteskantore registreerbaar nie.

Artikel 5(1)(e) magtig die direkteur-generaal om mynhure en enige sessies, veranderings, afstanddoenings of kansellasies

³⁷⁴. Volgens a 3(2) van die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956, is die bepalings daarvan nie op mynhure van toepassing nie. Sien ook, obiter, Wiseman v De Pinna 1986 1 SA 38 (A). Notariële verlyding as 'n voorvereiste vir registrasie (in teenstelling met 'n vereiste vir geldigheid) is die rede waarom die meeste notariële verlydings plaasvind, die daaropvolgende registrasie synde verkieslik uit die oogpunt van sekerheid van titel teenoor derdes.

³⁷⁵. A 49 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 vereis dat mynhure vir die doeleindes van die registrasie daarvan notarieel verly moet wees.

³⁷⁶. Oor registrasie van myntitels kragtens die herroepe mynwetgewing, sien verder Van der Merwe Sakereg 579 - 581.

daarvan te registreer. Sodanige handelinge met mynhure moes ook by wyse van die registrasie van notarieel verlyde aktes met die voorafverkreë toestemming van die minister³⁷⁷ in die mynbriewekantoor³⁷⁸ geskied. Tensy die kontrak dit verbied het, kon die mynhuurder onderhure verleen³⁷⁹ en, aangesien die finansiële belange van die staat daardeur geraak sou word, moes die minister, waar dit wel toegelaat is, telkens toestemming daartoe verleen,³⁸⁰ veral sover dit die identiteit van die onderhuurder aanbetref het.

Geen hereregte of seëlregte was betaalbaar op enige mynhuur, -onderhuur of 'n sessie daarvan nie,³⁸¹ maar dieselfde belastingkomplikasies as wat hierbo in verband met mineraalhure vermeld is, was ook daarop van toepassing.

Kragtens Goudwet 35 van 1908³⁸² was dit nodig om periodiek vir hernuwing van 'n mynhuur aansoek te doen. Die Wet op Mynregte 20 van 1967 het egter daarvoor voorsiening gemaak dat 'n mynhuur sou voortduur totdat die minerale uitgeput raak of die geldigheidsduur daarvan verval. Behalwe in die geval van aardolie, kon die mynhuurder op enige stadium aan die mynkommissaris kennis gee dat hy die huur of 'n gedeelte daarvan wou laat verval of die minister kon dit kanselleer by versuim om die nodige betalings te maak of die ander

377. Vgl a 33(3)(b), maar sien ook a 28(1)(a), van die Wet op Mynregte 20 van 1967. A 33(3) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 het nie net gegeld vir mynhure toegestaan kragtens Hoofstuk III van die wet nie, maar ook vir mynhure toegestaan kragtens a 42 daarvan. Sien a 42(6) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

378. Sien a 49 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967, gelees met a 33(3)(c) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

379. Sien ook 4.5.2.2.

380. Kragtens die toepaslike wetgewing of soos kragtens die mynhuurkontrak self vereis.

381. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 86 - 87, 95 - 97 en 101 - 102.

382. Sien a 21 van die Precious and Base Metals Act 35 van 1908 (T).

voorwaardes van die huur na te kom.³⁸³

Alle mynhure het sekere gemeenskaplike kenmerke. Voor enige mynhuur toegestaan is, moes die minister oortuig wees dat die minerale in ekonomies ontginbare hoeveelhede voorkom, dat die mynskema bevredigend is en dat daar genoegsame finansiering is. Die minister het die mynverhuringsraad hieroor geraadpleeg.³⁸⁴ So gou moontlik na die toestaan van die aansoek het die minister en die aansoeker 'n mynhuurkontrak aangegaan³⁸⁵ en normaalweg het die kontrak bepaal dat die mynhuurder onmiddellik daarkragtens moes begin myn.

Artikels 26 tot 33 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 het uitvoerige bepalings oor die inhoud van die mynhure vermeld in artikel 25 daarvan bevat. Veral van belang was die betalings wat daarkragtens gemaak moes word.

Kragtens die Goudwette kon die gemeneregtelike mineraal-reghouer op geproklameerde grond³⁸⁶ 'n myngebied, wat 'n "mijnpacht" genoem is, uitsoek wat nie een kwart van die mineraalhoudende deel van die grond oorskry het nie en die "mijnpachtbrief" het aan hom die reg verleen om op die grond na minerale te prospekter en daarvoor te myn vir vyf-en-twintig jaar lank, waarna die "mijnpachtbrief" by gebrek aan hernuwing verval het. Die Wet op Mynregte 20 van 1967 het nie meer voorsiening vir die toestaan van "mijnpachtbrieven" gemaak nie, maar kragtens artikel 68 van die wet is bestaande "mijnpachtbrieven" geag ewigdurend uitgereik te

383. Sien a 33 van die Wet op Mynregte 20 van 1967, wat algemene bepalings mbt mynhure bevat het.

384. Sien a 25(3) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

385. Sien a 25(6)(a), en ook a 42(6), van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

386. Indien 'n myntitel oor grond bestaan het, was die effek daarvan dieselfde as proklamasie. By die verval of kansellasië van die myntitel het die beskikkingsreg, wat vir die staat oor die grondoppervlak voorbehou is, ook ten einde gekom. Sien City Council of Johannesburg v Crown Mines Ltd 1971 1 SA 709 (A).

gewees het en periodieke hernuwings daarvan was nie meer nodig nie.³⁸⁷

Aangesien erkenning by wyse van die oorgangsbepalings in die Mineraalwet 50 van 1991 aan die voortgesette geldigheid van die myntitels (nou genaamd "mynregte") verleen word, word die mening gehuldig dat prospekteerkontrakte en skatpligtige ooreenkomste steeds in ooreenstemming met die omskrywing van "prospekteerkontrak" in artikel 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 deur mynreghouers verleen kan word.

4.5.2.2 Skatpligtige ooreenkomste

Soos reeds aangedui is, is die rede waarom skatpligtige ooreenkomste hier behandel word die vermelding daarvan in die omskrywings van "prospekteerkontrak" in artikel 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 en van "mynreg"³⁸⁸ in artikel 1 van die Mineraalwet 50 van 1991, asook die feit dat die reg om te myn ook die bevoegdheid insluit om vir die betrokke mineraal of minerale te prospekteer.³⁸⁹

387. A 3(1)(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 skep die indruk dat mynpagbriewe in akteskantore geregistreer is. Dit is egter in die mynbriewekantoor geregistreer en bloot, na kennisgewing van sodanige registrasie aan die registrateur van aktes deur die registrateur van mynbriewe, in die akteskantoor teen die titelakte van die betrokke grond aangeteken.

388. Volgens die woordskrywing van "mynreg" in a 1 van die Mineraalwet 50 van 1991 is skatpligtige ooreenkomste ook mynregte.

389. Die skatpligtige oorname van 'n myntitel of 'n deel daarvan is een van die moontlike opsies waarvoor daar in die omskrywing van "prospekteerkontrak" in a 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 voorsiening gemaak word. Sien verder Franklin LAWSA Vol 18 318, Dale Contracts 237 - 238, Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 163 - 167 en Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 661 - 662.

Skatpligtige ooreenkomste word in artikel 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 omskryf as -

'n notariële akte waarby die houer van myntitel ten opsigte van edelmetale, onedele minerale of aardolie die reg verleen om in en onder die grond waarop bedoelde myntitel gehou word, te myn, en om vir die regsverkyger se eie gewin en rekening edelmetale, onedele minerale of aardolie wettiglik gewin deur aldus te myn, te herwin en daaroor te beskik, onderworpe aan die bedinge en voorwaardes, as daar is, waarop die myntitel verleen is en aan die betaling aan bedoelde houer van 'n tantième ten opsigte van die edelmetale, onedele minerale of aardolie aldus gewin.

'n Skatpligtige ooreenkoms is dus analoog aan 'n mineraalhuur deurdat dit die reg verleen om te myn, maar hier is die regsverlener 'n mynreghouer, en nie 'n mineraalreghouer nie.³⁹⁰

Indien die houer van 'n mynreg iemand wil toelaat om te myn sonder om die myntitel aan hom te sedgeer,³⁹¹ kan hy 'n skatpligtige ooreenkoms aan sodanige persoon verleen, tensy daar in die myntitel 'n bepaling is wat sodanige verlening verbied. Die bepalings in skatpligtige ooreenkomste is soortgelyk aan dié in mynregte en die grond waarop dit van toepassing is moet volledig daarin omskryf word. Die skatpligtige

³⁹⁰. Oor die aard van skatpligtige ooreenkomste en hoe hulle verskil van mineraalhuur, sien Wiseman v De Pinna 1986 1 SA 38 (A) en Flanagan v Wheeler 1976 4 SA 35 (R).

³⁹¹. Die sessie van ontginningsmagtigings wat kragtens a 9 van die Mineralewet 50 van 1991 verleen is, word in a 13 daarvan verbied, en nie die sessie van mynregte wat deur a 47 daarvan erken word nie. Die sessie van sodanige mynreg mag egter in die oorspronklike myntitel self verbied word. Sien a 47(1)(b) van die Mineralewet 50 van 1991, soos gewysig deur die Mineralewysigingswet 103 van 1993. Dan kan 'n skatpligtige ooreenkoms, wat nie sessie van regte behels nie, egter steeds aangegaan word.

ooreenkoms moet in alle opsigte onderworpe aan die voorwaardes en bedinge van die mynreg gestel word en daar moet voorsiening vir die betaling van tantième wees.

Aangesien hulle nie mineraalhure is nie, is dit nie nodig dat skatpligtige ooreenkomste notarieel verly moet word of andersins aan artikel 3 van die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956 moet voldoen nie,³⁹² maar notariële verlyding is wel nodig om registrasie te bewerkstellig in die mynbriewekantoor en die volgende bepalings van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 is in die besonder daarop van toepassing:

Artikel 5(1)(f), wat die registrasie van skatpligtige ooreenkomste en enige sessie, wysiging, hernuwing, verandering, afwyking of kansellasië daarvan deur die direkteur-generaal magtig.

Hoofstuk XII van die regulasies uitgevaardig kragtens die wet wat, onder andere, met hernuwings van skatpligtige ooreenkomste handel.

Hieruit kan die afleiding gemaak word dat die wetgewer se bedoeling was dat prospekteerkontrakte en skatpligtige ooreenkomste tydens die voortbestaan van die betrokke mynregte nog kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 geregistreer kan word.

4.5.2.3 Ontginningsmagtigings kragtens die Mineraalwet 50 van 1991

Die mening word gehuldig dat, net soos in die geval van prospekteerpermitte uitgereik kragtens artikel 6 van die

³⁹². Sien Wiseman v De Pinna 1986 1 SA 38 (A), bevestigende De Pinna v Carlin 1984 2 SA 710 (T), maar vir teenoorgestelde redes.

Mineraalwet 50 van 1991, ontginningsmagtigings uitgereik kragtens artikel 9 van die wet nie enige verlening van gemeneregtlike mineraal-, myn- of prospekteerrechte behels nie. Dit is blote statutêre magtigings om gemeneregtlike regte om te myn uit te oefen.³⁹³

4.6 Ander verkrygings van prospekteerrechte

Registreerbare prospekteerkontrakte, benoemingsooreenkomste en skatpligtige ooreenkomste word statutêr omskryf en moet voldoen aan hul onderskeie omskrywings. Die ander kontrakte waarkragtens mineraal- en prospekteerrechte verkry kan word is hoofsaaklik privaat ooreenkomste wat deur die gemenereg beheers word.³⁹⁴

Dit is heel moontlik dat iemand, sonder om vooraf prospekteerkontrakte, ensovoorts, aan te gaan, grond, waarvan die mineraalregte nog nie afgeskei is nie, en/of mineraalregte, wat reeds van die grond afgeskei is, kan verkry op grond van 'n doodgewone koopkontrak en aldus 'n mineraalreghouer kan word.³⁹⁵ Aangesien die koper dan presies dieselfde prospekteerrechte sal hê as wat 'n grondeienaar of 'n blote mine-raalreghouer normaalweg het, kan die koopkontrak³⁹⁶ sekerlik

³⁹³. Daar is reeds in die vorige hfst aangedui dat dit die geval is en, alhoewel ontginningsmagtigings wat kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 verleen word dus streng gesproke glad nie in hierdie hfst vermeld behoort te word nie, word dit bloot volledigheidshalwe tog gedoen.

³⁹⁴. Daar bestaan egter statutêre vereistes tov die vorm en registrasie van bv mineraalhuurkontrakte en sessies daarvan - sien a 3 en 4 van die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956. Skatpligtige ooreenkomste moet ook aan sekere vereistes voldoen om as sodanig te kwalifiseer. Afgesien van aanvullende of bykomstige regte wat daarin verleen word, is die inhoud van hierdie kontrakte egter primêr 'n saak vir onderhandeling tussen die partye daartoe.

³⁹⁵. Die omskrywing van 'n prospekteerkontrak in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 maak trouens juis vir opsies daartoe voorsiening.

³⁹⁶. Alhoewel dit dalk nie primêr met die oog daarop gesluit is nie.

ook in hierdie opsig beskou word as 'n ooreenkoms gerig op die opsporing en ontginning van minerale.³⁹⁷ Indien grond gekoop word, word oorgang van die mineraalregte uit die aard van die saak bewerkstellig deur en tesame met registrasie van oordrag van die grond in die betrokke akteskantoor en, indien mineraalregte afsonderlik gekoop word, geskied oorgang daarvan deur middel van die verlyding van 'n notariële akte van sessie gevolg deur registrasie daarvan in 'n akteskantoor.³⁹⁸ Daar sal uiteraard telkens aan die gewone statutêre vereistes van toepassing op sodanige kontrakte voldoen moet word, byvoorbeeld die skriftelike sluiting van koopkontrakte van grond of 'n belang daarin in ooreenstemming met die bepalings van die Wet op die Vervreemding van Grond 68 van 1981.³⁹⁹

Ware prospekteerkontrakte in die wye sin van die woord kan die opsie bevat om die regte op 'n mineraal, sekere minerale of alle minerale met betrekking tot die grond of 'n gedeelte

397. 'n Koopkontrak is 'n voorbeeld van 'n ius in personam ad rem acquirendam. Voor registrasie het die koper slegs persoonlike regte voortspruitend uit die koopkontrak; by registrasie verkry hy saaklike regte tov die eiendom en gaan sy vorderingsreg om registrasie te eis tot niet. Dit gebeur dikwels dat besit van die koopsaak hangende die registrasie van eiendomsoordrag solank aan die koper gegee word, gewoonlik teen betaling van okkupasiehuur. Indien die voordele van en die risiko's verbonde aan die eiendom daarmee saam op die koper oorgaan, wat gewoonlik die geval is, is hy geregtig op die voordele wat mag voortspruit uit prospektering en mineraalontginning. Hy sal self kan prospekteer en myn of hy sal prospekteer- en mineraalhuurkontrakte kan aangaan en sal ingevolge die koopkontrak van die geregistreerde eienaar kan eis om die nodige toestemming te verleen vir die verkryging van prospekteerpermitte kragtens a 6(1)(b) en ontginningsmagtigings kragtens a 9(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991.

398. Om uitvoering aan sodanige verkoping van mineraalregte te gee, word 'n notariële akte van sessie van mineraalregte deur die "verkoper" (regsverlener / sedent) aan die "koper" (regsverkryger / sessionaris) in die betrokke akteskantoor geregistreer.

399. Sien Van Rensburg & Treisman Alienation of Land Act 23 - 73.

daarvan te koop. Dit is een van die wyses waarop iemand die mineraalreghouer ten opsigte van iemand anders se grond kan word. Die prospekteerkontrak kan egter ook die opsie insluit om die grond of 'n gedeelte daarvan te koop, by die uitoefening van welke opsie dit beskou kan word asof 'n gewone koopkontrak ten opsigte van die grond gesluit is. In eersgenoemde geval word die koper 'n blote mineraalreghouer en in laasgenoemde geval word hy 'n grondeienaar. Soos reeds aangetoon is, kan die eienaar van grond waarvan alle mineraalregte nog nie afgeskei is nie, vir alle praktiese doeleindes ook as 'n mineraalreghouer beskou word. 'n Belangrike verskil tussen 'n blote mineraalreghouer en sodanige grondeienaar is egter dat die koper van die mineraalregte nie by registrasie van sessie van die mineraalregte dadelik die eienaar van die minerale word nie. Hy word dit eers wanneer die minerale afgeskei word van die grond waarvan dit deel vorm.⁴⁰⁰ Dit spruit voort uit die regsbeginnsel dat die eienaar van grond⁴⁰¹ ook die eienaar is van alles wat deel van die grond vorm⁴⁰² en een stuk grond kan dus nie deur meer as een eienaar in horisontale lae besit word nie.⁴⁰³

As gevolg van die feit dat die bevoordeelde of verkryger van 'n kontrak betreffende minerale die reg het om 'n gedeelte van die saak wat die onderwerp van die kontrak vorm toe te eien, het die hofe beslis dat mineraalhuurkontrakte met koopkontrakte vergelyk eerder as met huurkontrakte.⁴⁰⁴ In Drymiotis v Du Toit⁴⁰⁵ het regter Marais hieroor gesê:

-
400. Sien Le Roux v Loewenthal 1905 TS 742 en Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289.
401. Wat by die registrasie van eiendomsoordrag aan hom ook die eienaar van enige minerale in die grond word.
402. Sien bv Rocher v Registrar of Deeds 1911 TPA 311 op 315, Erasmus & Lategan v Union Govt 1954 3 SA 415 (O) 417 en Wille Principles 208.
403. Sien Coronation Collieries Ltd v Malan 1911 TPA 577 op 591 en ook Le Roux v Loewenthal 1905 TS 742.
404. Sien die bespreking van Ex parte Lanham's Executors 1908 TS 330 en veral Edwards (Waaikraal) GMC Ltd v Mamogale & Bakwena Mines Ltd 1927 TPA 288 in 6.3.1.
405. 1969 1 SA 631 (T) 632.

The authorities indicate that a similarity with purchase and sale is rather to be looked for - not a sale of mineral rights but a sale of the minerals severed from the land. What we call a mineral lease is really, when properly considered, a sale out and out of a portion of the land.

Die verkryging van mineraalregte, en daarmee gepaardgaande prospekterregte, deur die koop van grond of 'n gedeelte daarvan en die koop van die regte op 'n mineraal, sekere minerale of alle minerale met betrekking tot grond of 'n gedeelte daarvan, of 'n aandeel daarin, is dus deeglik verskans in die Suid-Afrikaanse regspraak en statuutreg betreffende mineraal- en mynregte.

Op presies dieselfde basis kan enige ander vorm van eiendomsverkryging, hetsy oorspronklik of afgelei, hetsy geme-neregterlik of statutêr, insluitende deur onteiening, verkrygende verjaring,⁴⁰⁶ erfopvolging, occupatio, accessio, verbeurdverklaring,⁴⁰⁷ ensovoorts, die oorgang en verkryging van mineraal-, prospekter- en mynregte tot gevolg hê.

4.7 Gevolgtrekkings

Die vraag ontstaan of dit enigsins nog nodig is om prospekterkontrakte en mineraalhuurkontrakte te sluit en of die toestemming vereis ooreenkomstig artikels 6(1)(b) en 9(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991 en die daarmee gepaardgaande verkryging van 'n prospekterpermit ooreenkomstig artikel 6 en 'n ontginningsmagtiging ooreenkomstig artikel 9 van die wet dit nie voldoende vervang nie.

Die kenmerkende essentialia van prospekterkontrakte wat kragtens die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 regis-

⁴⁰⁶. Sien Franklin LAWSA Vol 18 28 - 31.

⁴⁰⁷. Al hierdie wyses van eiendomsverkryging is egter nie op afgeskeide mineraalregte van toepassing nie.

treerbaar is, is die notariële verlening van eerstens die bevoegdheid om vir 'n besondere mineraal of minerale of alle minerale op die geheel of 'n gedeelte van 'n afgebakende stuk grond te prospekter en tweedens die verlening van 'n opsie om die grond of die mineraalregte, of 'n gedeelte daarvan of 'n aandeel daarin, te koop of om 'n mineraalhuur te verkry. Soos reeds aangetoon is, word die meeste prospekterkontrakte in die praktyk onderhands gesluit en nie geregistreer nie. Die enigste nadeel wat hieraan kleef is dat dit nie afdwingbaar is teenoor derdes wat nie van die bestaan van die kontrak kennis dra of geag word daarvan kennis te dra nie.

Prospekteerkontrakte kan wel eensydiglik verleen word en daar word slegs ooreenkomstig die bepalings van die Wet op die Vervreemding van Grond 68 van 1981 vereis dat dit skriftelik moet wees. Artikel 6(1)(b) van die Mineralewet 50 van 1991 vereis ook skriftelike toestemming. Sodanige toestemming kan eweneens eensydiglik verleen word en daar word aan die hand gedoen dat daar in die dokument waarin dit verleen word vir al die relevante aangeleenthede wat in 4.2 behandel is, voorsiening gemaak kan word. Die aanvullende of bykomstige bevoegdhede waarop 'n prospekterder gemenerereglik geregtig is kan daarin uitgespel, uitgebrei of ingekort word en voorsiening kan gemaak word vir geldigheidstydperke, betaling van prospektergelde, oorgang van regte op opvolgers in titel of regverkrygendes, ensovoorts. Dit kan die eerste essentialium van prospekterkontrakte dus in feitlik alle opsigte vervang.

Die enigste probleem is dat artikel 13 van die Mineralewet 50 van 1991 bepaal dat 'n prospekterpermit "nie vervreem, oorgedra, gesedeer of met verband beswaar" mag word nie.⁴⁰⁸

⁴⁰⁸. Daar moet onthou word dat daar ook beperkings op die sessie van die regte wat daarkragtens verleen word in prospekterkontrakte ingesluit kan word.

Die toestemming self kan egter vatbaar wees vir vervreemding, oordrag, beswaring⁴⁰⁹ of sessie. Daar is geen rede waarom die toestemming nie aan 'n natuurlike persoon en sy opvolgers in titel of 'n regs persoon en die regverkrygendes daarvan verleen kan word nie. Die nuutste houer daarvan kan dan telkens op grond daarvan 'n nuwe prospekteeërpermit ooreenkomstig artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 verkry.

Wanneer dit by die tweede essentialium van prospekteeërkontrakte kom, is die causa causans vir die verlening van die opsie die uiteindelijke verkryging van die reg om te myn. Die verkryging van die grond, die mineraalregte, 'n mineraalhuur, 'n myntitel of 'n skatpligtige ooreenkoms is almal gerig op die ontginning van minerale. Die reg om minerale te ontgin hoef egter nie noodwendig by wyse van een of meer van die verskillende opsies waarvoor daar in die omskrywing van 'n prospekteeërkontrak in artikel 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 of artikel 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 voorsiening gemaak word, verkry te word nie. Dit kan, soos hieronder aangetoon word, by wyse van die verlening van die toestemming vermeld in artikel 9(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991 vermag word. Daar word aan die hand gedoen dat, indien die dokument waarin toestemming verleen word om kragtens artikel 6(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991 'n prospekteeërpermit te bekom, terselfdertyd toestemming bevat om by die ontdekking van minerale 'n ontginningsmagtigting kragtens artikel 9(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991 te verkry, die prospek-

409. Aangesien daar geen voorsiening vir die registrasie van sodanige toestemming nie bestaan, sal die houer daarvan, indien hy nie op grond daarvan 'n verband kan kry nie, hom tot die sluiting van 'n prospekteeërkontrak moet wend, vir die registrasie waarvan daar inderdaad in die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 voorsiening gemaak word en waaraan daar aldus status verleen word op grond waarvan 'n verband dalk wel verkry sal kan word. 'n Notariële verband sal moontlik wel ogv die bestaan van die toestemming verleen word.

teerder in wesenlik dieselfde posisie geplaas kan word as waarin hy sou gewees het indien daar 'n prospekteerkontrak met 'n opsie om 'n mineraalhuur te verkry, aan hom verleen is.

'n Mineraalhuurkontrak behels nie 'n huur van minerale nie, maar wel die huur van mineraalregte.⁴¹⁰ Artikel 3(1) van die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956 bepaal dat huurkontrakte van mineraalregte notarieel aangegaan moet word ten einde geldig te wees en in die betrokke akteskantoor geregistreer moet word⁴¹¹ ten einde teenoor derdes afdwingbaar te wees. Daar bestaan geen statutêre omskrywing van mineraalhuurkontrakte nie. 'n Kontrak waarin die reg om te myn verleen word sonder dat daar 'n verhuuring van mineraalregte plaasvind,⁴¹² sal dus nie 'n mineraalhuurkontrak wees nie en die bepalings van artikel 3(1) van die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956 sal nie daarop van toepassing wees nie. Sodanige kontrak kan eensydiglik verleen word by wyse van die verlening van toestemming soos voorsien in artikel 9(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991 om vir eie rekening op die geheel of 'n gedeelte van die grond vir 'n sekere mineraal of minerale of alle minerale te myn en oor die ontginde minerale te beskik. Die verlening van toestemming kragtens artikel 9(1)(b) teen vergoeding, sal dus wel 'n mineraalhuurkontrak daarstel.

Net soos in die geval van toestemming om te prospekteer kragtens artikel 6(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991, kan die aanvullende of bykomstige regte waarop 'n myner

410. Daar is reeds aangetoon dat die term "mineraalhuurkontrak" in verskeie opsigte anomalies en nie in ooreenstemming met die gemeneregtlike begrip van "huur" is nie.

411. "[T]een die titelbewys van die betrokke grond of die betrokke sertifikaat van die mineraalregte, na gelang van die geval, geregistreer".

412. Dws waarin daar nie vir die betaling van vergoeding aan die verhuurder voorsiening gemaak word nie.

gemenereregterlik geregtig is by wyse van voorwaardes in die dokument waarin die verlening van die toestemming kragtens artikel 9(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991 beliggaam word, uiteengesit, ingeperk of uitgebrei word. Al die relevante aangeleenthede wat in 4.5.1 bespreek is, kan ook daarin gereël word.

Artikel 13 van die Mineraalwet 50 van 1991 bepaal dat 'n ontginningsmagtiging ook "nie vervreem, oorgedra, gesedeer of met verband beswaar" mag word nie.⁴¹³ Die vereiste toestemming self kan egter in hierdie geval ook vatbaar wees vir vervreemding, oordrag, sessie of beswaring⁴¹⁴ en die nuutste houer daarvan kan dan op grond daarvan 'n nuwe ontginningsmagtiging ooreenkomstig artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 verkry. 'n Myner kan dus in wesenlik dieselfde posisie geplaas word as waarin hy sou gewees het indien daar 'n mineraalhuurkontrak aan hom verleen is.

Die nodigheid om prospekter- en mineraalhuurkontrakte te sluit, het dus tot 'n mate vervaag. Alhoewel die verlening van die vereiste toestemming om te prospekter en die verkryging van 'n prospekterpermit op grond daarvan, asook die verlening van die vereiste toestemming om te myn vir en te beskik oor minerale en die verkryging van 'n ontginningsmagtiging op grond daarvan, nie oorgang van onderskeidelik die gemenereregterlike prospekter- en ontginningsbevoegdhede van die regsverlener tot gevolg het nie, verkry beide die

⁴¹³. Mineraalhuurkontrakte kan ook beperkings op die sessie, ens, daarvan bevat.

⁴¹⁴. Aangesien daar geen voorsiening bestaan vir die registrasie van sodanige toestemming nie, sal die houer daarvan, indien hy nie op grond daarvan 'n verband kan kry nie, hom egter tot die sluiting van 'n mineraalhuurkontrak moet wend, vir die registrasie waarvan daar wel in die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 voorsiening gemaak word en waaraan daar aldus status verleen word op grond waarvan 'n verband moontlik wel verkry kan word. 'n Notariële verband sal dalk wel ogv die bestaan van die toestemming verleen word.

prospekteerder en die myner ongetwyfeld prospekteer- en mynregte, wat weens die feit dat daar nie voorsiening vir die registrasie daarvan bestaan nie, nie ooreenkomstig artikel 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 as saaklik aangemerkt kan word nie. Daar word dus voorsien dat prospekteerders en myners wat sekerheid van reg en titel verlang, wat sekerlik meerendeels wel die geval is, steeds die roete van sluiting en registrasie van prospekteer- en mineraalhuurkontrakte sal volg,⁴¹⁵ al word hul regte, indien hulle sou besluit om bovermelde alternatiewe metode te volg, statutêr beskerm deurdat daar nie kragtens artikel 15 van die Mineralewet 50 van 1991 aan iemand anders 'n prospekteerpermit of ontginningsmagtiging ten opsigte van dieselfde grond en minerale uitgereik kan word nie.⁴¹⁶

Soos in hoofstuk 1 aangedui is, is 'n laaste vraag wat in verband met prospekteermagtigings ontstaan of daar werklik so 'n groot verskil is tussen die prospekteerhure, -permitte en -lisensies wat kragtens die herroepe wetgewing verleen is en die prospekteerpermitte wat kragtens die Mineralewet 50 van 1991 verkry kan word. Die vraag is, met ander woorde, of die herroepe wetgewing inderdaad oorgang van regte tot gevolg gehad het en of dit bloot voorsiening gemaak het vir die verlening van statutêre magtigings om gemeneregtelike

415. Volgens Badenhorst & Van Heerden 1992 THRHR 220 op 233 dui die behoud van die formaliteits- en registrasievoorskrifte vir prospekteer- en mineraalhuurkontrakte daarop dat die wetgewer se bedoeling nie kon wees dat die oorgang van prospekteer- en ontginningsbevoegdhede en die bestaan en bewys daarvan aan blote skriftelike toestemming gekoppel kon word nie aangesien dit tot gevolg sou hê dat regsekerheid en die effektiwiteit van die aktesregistrasiesistelsel daarmee heen sou wees. Indien dit wel die wetgewer se bedoeling was, kon dit maklik bewerkstellig gewees het deur die herroeping van die relevante gedeeltes van die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956, die Wet op die Vervreemding van Grond 68 van 1981, die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967.

416. Sien a 15 van die Mineralewet 50 van 1991.

regte uit te oefen, soos wat die Mineraalwet 50 van 1991 tans voorsien. Aan die ander kant kan gevra word of die Mineraalwet 50 van 1991 inderdaad slegs die verlening van statutêre magtigings om gemeneregtelike prospekter- en mynregte uit te oefen behels en of dit nie dalk ook, soos die herroepe wetgewing, indien dit wel die geval was, die verlening van die betrokke gemeneregtelike bevoegdhede omvat nie.

Daar is in hoofstuk 1 daarop gewys dat die verkryging van gemeneregtelike mineraalregte nie die enigste voorvereiste vir mineraaleksploitasie is nie en dat die uitoefening van mineraalregte gewoonlik onderworpe is aan die voorafverkryging van magtiging daartoe by die staat.

By die verlening van prospekterregte kragtens die herroepe wetgewing moes daar ook onderskei word tussen verkryging van die gemeneregtelike reg om te prospekter en statutêre magtiging om te prospekter. Die gemeneregtelike mineraalregte self het dikwels in 'n privaatpersoon⁴¹⁷ gesetel, terwyl die reg om vir die minerale te prospekter⁴¹⁸ en te myn⁴¹⁹ vir die staat voorbehou⁴²⁰ is.⁴²¹ Die verlening van magtiging om te prospekter was ook dikwels 'n voorloper tot die verlening van magtiging om te myn in die sin dat slegs die houër van die prospektermagtiging om die myntitel aansoek kon doen. Waar die reg om te prospekter vir die staat voorbehou is,⁴²² was dit nie vir die voornemende prospekterder nodig

417. In die geval van staatsgrond en vervreemde staatsgrond was dit die staat self.

418. Igv aardolie.

419. Igv aardolie, edelmetale en edelgesteentes.

420. Sien a 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en a 2 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

421. Dws uitgesonderd prospektering na en ontginning van onedele minerale en "vrygestelde" edelgesteentes op privaatgrond, wat in die grondeienaar of blote mineraalreghouer gesetel het. Sien a 2(1)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en a 3 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

422. Wat slegs by aardolie die geval was.

om benewens magtiging by die staat ook die gemeneregtlike prospekteeërrege van die mineraalreghouer te bekom nie. Dit het⁴²³ die indruk geskep dat die staat tegelykertyd⁴²⁴ beide die gemeneregtlike reg en die magtiging om te prospekteeër aan die prospekteeërder verleen het.⁴²⁵ In werklikheid was dit egter nie die geval nie. Waar die regte om vir die mineraal te prospekteeër, dit te myn en daarop te beskik statuutêr vir die staat voorbehou is, het die gemeneregtlike mineraalrege steeds in die privaas mineraalreghouer gesetel. Uitoefening daarvan deur die gemeneregtlike mineraalreghouer is bloot deur die herroepe wetgewing opgeskort. Alhoewel die gemeneregtlike regte dus deur die staat uitgeoefen en verleen is, het dit egter nie op die staat oorgegaan nie. Afgesien van die inkomste wat hy by die staat gekry het,⁴²⁶ was die gemeneregtlike mineraalreghouer se regte dus bloot prakties aan bande gelê in die sin dat hy nie self sonder die nodige statutêre magtiging enige eksplorasiebevoegdhede op grond daarvan kon uitoefen nie. Ongeag die feit dat alle praktiese mineraalrege ten opsigte van byvoorbeeld aardolie statutêr vir die staat voorbehou is, het die Wet op Mynrege 20 van 1967 dus self erkenning aan die voortbestaan van die gemeneregtlike regte van privaatregtlike mineraalreghouers

423. In die lig van die algemene reël dat slegs die mineraalreghouer of iemand aan wie hy die reg daartoe verleen het, mag prospekteeër.

424. En in dieselfde proses.

425. Maw dat (veral in die geval van prospekteeërhure) die verlening van die prospekteeërmagtiging tot gevolg gehad het dat die gemeneregtlike prospekteeërrege ook op die prospekteeërder oorgegaan het.

426. Ten spyte daarvan dat die reg om vir aardolie te prospekteeër dus kragtens a 2(1)(a) van die Wet op Mynrege 20 van 1967 vir die staat voorbehou is, het bv a 30(3) van die wet bepaal dat die staat aan "die houer van die reg op aardolie ten opsigte van private grond" vergoeding moes betaal vir die inbreuk op sy gemeneregtlike regte, sodanige vergoeding synde 'n deel van die inkomste wat die staat uit die aanmatiging van die gemeneregtlike mineraalreghouer se privaatregtlike regte verkry het, wat daarom nie as skadevergoeding vir die inbreuk daarop of as 'n vorm van statutêre onteiening beskou kan word nie.

verleen.⁴²⁷ Daar word dus aan die hand gedoen dat die herroepe wetgewing nie die oorgang van gemeneregtlike regte tot gevolg gehad het nie, maar bloot die statutêre opskorting van die bevoegdhede om dit uit te oefen behels het. Daar word verder aan die hand gedoen dat die Mineraalwet 50 van 1991 dienooreenkomstig nie die oorgang van enige gemeneregtlike regte tot gevolg het nie, maar bloot die opheffing van bovermelde opskorting.

Alhoewel dit gedeeltelik kontraktueel van aard was,⁴²⁸ was prospekterhure, -permitte en -lisensies blote statutêre magtigings om te prospekter⁴²⁹ wat nie die oorgang van gemeneregtlike prospekterregte tot gevolg gehad het nie,⁴³⁰ behalwe waar die staat die privaatregtelike houer van die betrokke mineraalregte was, in welke geval die verlening van die statutêre magtiging tegelykertyd deels die verlening van gemeneregtlike prospekterregte ingehou het.

Dit wil dus voorkom asof die herroepe wetgewing inderdaad nie so inbreukmakend op gemeneregtlike eksplorasieregte ingewerk het as wat oënskyklik algemeen aanvaar is nie en dat die Mineraalwet 50 van 1991 nie soseer hervestigend nie,

427. Sien ook a 2(1)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967, ten aansien waarvan Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 217 - 218 te kenne gee dat dit nie die verlening van statutêre mineraalregte ingehou het nie, maar die statutêre bevestiging van gemeneregtlike mineraalregte.

428. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 60 en Neebe v Registrar of Mining Titles 1902 TS 65, Ondombo Beleggings (Edms) Bpk v Minister of Mineral & Energy Affairs 1991 4 SA 718 (A) en Rand Leases (Vogelstruisfontein) GMC Ltd v Registrar of Mining Titles 1938 TPA 383.

429. Maw om gemeneregtlike prospekterregte uit te oefen.

430. Dit kon egter, weens die feit dat die gemeneregtlike mineraalregte in die geval van staatsgrond en vervreemde staatsgrond aan die staat behoort het en die reg op prospektering na edelgesteentes en edelmetale dus, benewens die statutêre voorbehoue regte, ook in die staat gesetel het, in sodanige gevalle beide die verlening van prospekterregte en die verlening van magtiging om te prospekter behels het.

maar eerder bevestigend te werk gaan in hierdie verband.⁴³¹

4.8 Samevatting

Noudat daar 'n sistematiese uiteensetting van beide statutêre en gemeneregtelijke prospektee- en mynregte en -magtigings bestaan, kan daar vervolgens oorgegaan word na 'n ondersoek van die regsraad van prospektee- en mynregte. Soos voorheen aangetoon is, kan 'n juridiese analise van prospektee- en mynregte nie direk op die gemenereg gebaseer word nie, maar moet algemene gemeneregtelijke beginsels met die oog daarop ondersoek word. Gevolglik moet daar by 'n ondersoek van die vraag of prospektee- en mynregte beperkte saaklike regte is, ten eerste bepaal word wat saaklike regte en, in die besonder, beperkte saaklike regte is. Aangesien dit blyk dat prospektee- en mynregte deel van eiendomsreg of mineraalregte vorm of daarvan afgelei kan word, kan sinvolle gevolgtrekkings oor die regsraad van prospektee- en mynregte slegs teen die agtergrond van (beperkte) saaklike regte, eiendomsreg en regte op onafgeskeide minerale gemaak word. Verbandhoudende aspekte van hierdie regsfigure word dus kortliks in hoofstuk 5 bespreek alvorens die regsraad van prospektee- en mynregte in hoofstuk 6 aandag geniet.

⁴³¹. Sien veral a 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991, wat volgens Kaplan & Dale Minerals Act 6 en 9 waarskynlik as 'n "restatement of the common law" bedoel is. Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 217 - 218 het basies dieselfde van a 2(1)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 gesê.

OORSPRONG VAN PROSPEKTEERREGTE

5.1 Inleiding	364
5.2 Saaklike regte en beperkte saaklike regte	366
5.3 Eiendomsreg	383
5.4 Mineraalregte	389
5.4.1 Afskeiding van mineraalregte van grondeiendomsreg	394
5.4.1.1 Sertifikaat van regte op minerale	400
5.4.1.1.1 Geen voorbehoud in grondtitel	400
5.4.1.1.1.1 Grondeienaar	400
5.4.1.1.1.2 Dorpstigter	401
5.4.1.1.1.3 Grondverdelers	401
5.4.1.1.2 Voorbehoud van mineraalregte in grondtitel	402
5.4.1.1.2.1 Oordraggewer	402
5.4.1.1.2.2 Staat	403
5.4.1.1.2.3 Voor die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937	403
5.4.1.1.2.4 Dorpseienaar	404
5.4.1.2 Notariële sessies van mineraalregte	405
5.4.1.3 Onteiening	410
5.4.1.4 Rektifikasie	412
5.4.1.5 Mede-mineraalregthouers	412
5.4.2 Inhoud van mineraalregte	413
5.4.2.1 Regte, bevoegdhede en verpligtinge van mineraalregthouers	413
5.4.2.2 Verhouding tussen mineraalregthouers en grondeienaars	418
5.4.2.3 Beperkings op mineraalregte	423
5.4.3 Voorwerp van mineraalregte	439
5.4.4 Verlies en totnietgang van mineraalregte	445
5.4.5 Regsaard van mineraalregte	449
5.4.5.1 Klassifikasie van mineraalregte	451
5.4.5.1.1 Benadering van die howe	451
5.4.5.1.2 Standpunte van die skrywers	457

5.4.5.1.3 Wetgewing	462
5.4.5.1.4 Samevatting	462
5.4.5.2 Omskrywing van mineraalregte	471
5.5 Gevolgtrekkings	478
5.6 Samevatting	482

5.1 Inleiding

In hoofstuk 1 en aan die einde van hoofstuk 2 is aangedui dat prospekterregte deel van hoofsaaklik grondeiendomsreg of daarvan afgeskeide mineraalregte vorm, of dat mineraalregte daarvan afgelei kan word, dat die hoofdoel met hierdie proefskrif is om te bepaal of prospekterregte beperkte saaklike regte is en dat afleidings oor die regs aard van prospekterregte slegs teen die agtergrond van die omskrywing van saaklike regte, eiendomsreg en mineraalregte gemaak word. Aspekte van laasgenoemde regsfigure word dus kortliks in hierdie hoofstuk behandel.

In hoofstuk 1 is ook aangedui dat daar in ooreenstemming met gemeneregtlike beginsels algemeen aanvaar word dat eiendomsreg die omvattendste en volledigste saaklike reg is en dat alle ander saaklike regte daarvan afgelei word. Daar word ook algemeen aanvaar dat 'n grondeienaar in beginsel¹ daarop geregtig is om onder andere op sy grond te prospekter na minerale, dit te myn, dit van die grond af te skei, dit te verwyder en verder daaroor te beskik. Hy mag ook hierdie bevoegdhede aan iemand anders verleen. Die regsverkryger verkry normaalweg al die bevoegdhede wat die grondeienaar sou gehad het indien afskeiding daarvan nie plaasgevind het nie,² asook die aanvullende of bykomstige regte

-
1. Benewens verkryging van die gemeneregtlike regte onderhewig aan privaat- en publiekregtelike beperkings wat daarop van toepassing mag wees, moet die uitoefening daarvan normaalweg voorafgegaan word deur die verkryging van statutêre magtiging daarvoor by die staat.
 2. Insluitende die reg om een of meer van sy bevoegdhede verder te vervreem.

wat redelikerwys deur hom benodig word om sy bevoegdhede na behore uit te oefen.

Ten einde hulle van ander eienaarsbevoegdhede te onderskei, word bevoegdhede wat met die eksploitasie van minerale in verband staan "mineraalbevoegdhede" genoem. Wanneer 'n grondeienaar afstand doen van een of meer van sy eienaarsbevoegdhede en dit 'n vermindering van sy eiendomsreg of 'n beswaring van die grond self daarstel wat op regsopvolgers bindend is en in die hande van die regsverkryger 'n selfstandige bestaan voer,³ word dit in die hande van die regsverkryger beskou as 'n saaklike reg, en spesifiek 'n beperkte saaklike reg. In hoofstuk 1 is aangedui dat mineraalregte voorbeelde van sodanige beperkte saaklike regte is.⁴ Ten einde hom van die houer van ander beperkte saaklike regte te onderskei, word die houer daarvan 'n "mineraalreghouer" genoem.

Aangesien die bevoegdhede van 'n houer van gemeneregtelike mineraalregte in die meeste opsigte⁵ ooreenstem met (sommige van)⁶ die bevoegdhede van die grondeienaar waaraan dit ontleen is, kan 'n grondeienaar wie se mineraalbevoegdhede nie van sy grondeiendomsreg afgeskei is nie,⁷ vir alle praktiese doeleindes ook as 'n mineraalreghouer beskou word.

Beide grondeienaars en mineraalreghouers het dus bevoegdhede wat op die eksploitasie van minerale gerig is. Hulle hoef egter nie noodwendig self al hul bevoegdhede uit te oefen of

³. Onafhanklik van die reg waarvan dit afgelei is.

⁴. Sien oa Van der Merwe Sakereg 551 en Govt of the RSA v Oceana Development Investment Trust plc 1989 1 SA 35 (T) 36. Serwitute is seker die bekendste voorbeelde van beperkte saaklike regte.

⁵. Hieronder word op die verskille gewys.

⁶. 'n Grondeienaar se eiendomsreg strek heelwat verder as die eksploitasie van minerale; 'n mineraalreghouer se bevoegdhede is daartoe beperk.

⁷. Soos aan die einde van hfst 1 aangetoon is.

dit te vervreem nie en mag byvoorbeeld slegs hul prospek-
teerbevoegdhede uitoefen of die reg daartoe aan 'n prospek-
teerder verleen. Indien die moontlike werking van die nemo
plus iuris-reël vir 'n oomblik buite rekening gelaat word,
blyk dit dat die regte wat 'n prospekterder by 'n grond-
eienaar kan kry identies is aan die regte wat hy by 'n mine-
raalreghouer kan kry.⁸

Om die regsaaard, inhoud en indeling van prospekterregte te
begryp, moet daar gevolglik gekyk word na beide eiendomsreg
en mineraalregte, waarvan prospekterregte deel vorm of
waarvan dit afgelei is.⁹

5.2 Saaklike regte en beperkte saaklike regte

Ten einde te bepaal of prospekterregte beperkte saaklike
regte is, moet allereers bepaal word wat saaklike regte en
beperkte saaklike regte is en wat die teorieë daarvoor en
toetse daarvoor is.

8. Aangesien 'n mineraalreghouer self die houer van 'n afge-
leide saaklike reg is, ontstaan die vraag of die reg wat
'n prospekterder by 'n grondeienaar kan kry verskil van
die reg wat hy by 'n mineraalreghouer kan kry, asook pre-
sies wat die prospekterder verkry: 'n blote (simplici-
ter) bevoegdheid om te prospekter, of 'n selfstandige en
onafhanklike prospekterreg? Indien prospekterregte 'n
sinvolle, afsonderlike voortbestaan in die hande van 'n
prospekterder kan voer en indien aanvaar word dat mine-
raalregte 'n beperkte saaklike reg is, waaruit prospek-
terregte afgelei word, blyk dit dat, aangesien 'n pros-
pekterder sy bevoegdhede direk of "indirek" by óf 'n
grondeienaar óf 'n mineraalreghouer kan kry, hy óf 'n
"oorspronklike" beperkte saaklike reg óf 'n "afgeleide"
beperkte saaklike reg kan verkry.

9. Onderstaande moet egter geensins as 'n volledige behande-
ling van sake- en eiendomsreg beskou word nie. Daarvoor
moet liever na erkende sakereghandboeke soos Van der Mer-
we Sakereg, Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehand-
boek, Kleyn & Boraine Silberberg en ook Nel Conveyancing
verwys word. Bloot ten einde die volgende hoofstukke be-
hoorlik in perspektief te plaas en ter wille van begrip
van die beginsels en terminologie wat daarin gebruik
word, word enkele aspekte van sake- en eiendomsreg ver-
volgens kortliks aangeraak.

'n Saaklike reg kan omskryf word as 'n subjektiewe reg wat tot inhoud het dat die reghebbende 'n regsbeskermdede aanspraak¹⁰ op of beheer oor 'n bepaalde saak geniet.¹¹ Subjektiewe regte kan omskryf word as die aansprake van regssubjekte op regsobjekte, wat impliseer dat daar 'n regsverhouding tussen die reghebbende en die regsobjek bestaan, ingevolge waarvan die regssubjek bevoeg is om die regsobjek te geniet en daaroor te beskik, asook 'n regsverhouding tussen die regssubjek en derdes, uit hoofde waarvan die reghebbende van ander regssubjekte kan vorder om sy aanspraak op die regsobjek te duld en te respekteer.¹² Sake is stoflike goed met waarde, in die sin dat dit juridiese behoeftes van regssubjekte bevredig en as sodanig die voorwerpe van subjektiewe regte kan wees.¹³

Gewoonlik word daar tussen vier verskillende soorte regsobjekte onderskei, naamlik sake, immateriële goedere, persoon-

-
10. Van der Vyver 1988 SALJ 1 op 6 en 11 en Huldigingsbundel 206 - 214 onderskei tussen "reg" in die sin van 'n kompetensie, dws die bevoegdheid van 'n persoon om die funksies van 'n regssubjek uit te oefen, soos beïnvloed deur "interne" faktore soos sy ouderdom, ras, geslag, verstandelike vermoëns, ens, en "eksterne" faktore soos sy domisilie, nasionaliteit, solvensie, buite-egtelikheid, ens, "reg" in die sin van die aanspraak wat 'n regssubjek m.b.t. ander regssubjekte tov 'n regsvoorwerp het, welke regte ingedeel kan word in saaklike regte, vorderingsregte, immateriële goedereregte en persoonlikheidsregte, en "reg" in die sin van 'n bevoegdheid wat 'n regssubjek het om wettiglik met die voorwerp van sy reg te handel en wat die inhoud van sy aanspraak daarstel. In eersgenoemde sin dui sy kompetensie op wat 'n regssubjek "kan" doen en in laasgenoemde sin dui sy bevoegdhede op wat hy regsgeldiglik met die voorwerp van sy reg (in die sin van sy "aanspraaksreg") "mag" doen. Sien ook Van Zyl & Van der Vyver Inleiding 412 - 413.
 11. Beskerming van die verhouding tussen 'n regssubjek en 'n regsobjek deur die reg is kenmerkend van subjektiewe regte. Sien Olivier, Pienaar & Van der Walt Studente-handboek 6 - 7.
 12. Sien Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 8 en 12 - 13.
 13. Sien Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 9 - 12.

likheidsgoed en prestasies en, na gelang van die aard van die betrokke regsobjek,¹⁴ kan subjektiewe regte in saaklike regte, immateriële goedereregte, persoonlikheidsregte¹⁵ en vorderingsregte ingedeel word.¹⁶ In ooreenstemming hiermee kan saaklike regte omskryf word as die aanspraak van 'n regsobjek op 'n stoflike ding, wat 'n saak genoem word, wat impliseer dat daar 'n primêre verhouding tussen die regsobjek en 'n saak bestaan, uit hoofde waarvan die reghebbende bevoeg is om die saak te geniet en daaroor te beskik, asook 'n sekondêre verhouding tussen die regsobjek en derdes, uit hoofde waarvan die reghebbende van ander regsobjekte kan vorder om sy aanspraak op die saak te duld en te respekteer.¹⁷ Saaklike regte behels dus hoofsaaklik¹⁸ die verhouding¹⁹ tussen 'n reghebbende (regsobjek)²⁰ en 'n saak (regs-

-
14. Daar bestaan ook ander kriteriums waarvolgens subjektiewe regte onderskei kan word. Sien bv Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 13 - 22, waar die indeling van subjektiewe regte volgens die aard van die betrokke regsobjek, die waarde van die betrokke regsobjek en die afdwingbaarheid van die betrokke reg behandel word.
 15. Sien Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 14. Vir omskrywings van immateriële goedereregte en persoonlikheidsregte, sien Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 13.
 16. Sien Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 13 - 14 en Van der Vyver Doctrine 224 - 236.
 17. Sien Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 13.
 18. Benewens die primêre regsobjek-regsobjek-verhouding, omvat saaklike regte, soos reeds aangetoon is, ook 'n sekondêre regsobjek-regsobjek-verhouding in die sin dat die reghebbende van ander regsobjekte kan verg om nie op sy reg op die saak inbreuk te maak nie. Sien Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 12 - 13 en Van der Vyver Huldigingsbundel 211 - 212.
 19. Sien Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 4 - 6.
 20. 'n Regsobjek kan gedefinieer word as die draer van regte, bevoegdhede en verpligtinge of, soos Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 38 dit stel, "juridiese kompetensies, subjektiewe regte (met die daarby inbegrepe bevoegdhede) en regsverpligtinge". Regsobjektiwiteit kan omskryf word as die vermoë om 'n regsobjek te wees en 'n regsobjek is die voorwerp van die subjektiewe reg van 'n regsobjek, maw dit waarop iemand met 'n subjektiewe reg aanspraak het. Sien ook Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 3 - 4.

objek)²¹ en die omvang van die reghebbende se aanspraak of beheer hang saam met die aard van die betrokke saaklike reg.²²

Daar bestaan twee hoofgroepe saaklike regte, naamlik die ius in re propria,²³ wat deur eiendomsreg verleen word, en iura in re aliena,²⁴ wat slaan op beperkte saaklike regte.²⁵ Volgens die Romeinsregtelike numerus clausus-beginsel is slegs daardie regte wat met 'n actio in rem beskerm kon word, as saaklike regte erken.²⁶ Alhoewel die Suid-Afrikaanse reg in navolging van Germaanse reg nie die numerus clausus-beginsel aanvaar het nie, word slegs 'n klein aantal saaklike regte erken en streng eise aan uitbreiding van die kategorie beperkte saaklike regte gestel.²⁷

Dit is nie altyd maklik om saaklike regte, wat ten aansien van beide roerende en onroerende goed gevestig kan word, van ander subjektiewe regte, veral persoonlike²⁸ of vorderings-

21. Sien Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 4.

22. Sien Van Zyl & Van der Vyver Inleiding 421, Delpont & Olivier Vonnisbundel 1, Kleyn & Boraine Silberberg 43 ev en Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 7.

23. Eiendomsreg is die enigste ius in re propria en behels 'n saaklike reg op eie goed. Sien Delpont & Olivier Vonnisbundel 1 - 2, Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 14 en Kleyn & Boraine Silberberg 48.

24. Sien Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 14, Kleyn & Boraine Silberberg 48 ev, Delpont & Olivier Vonnisbundel 1 - 2 en Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 7.

25. Hieronder word aangetoon dat eiendomsreg in beginsel die omvattendste en volledigste beheer oor 'n saak verleen. Alle ander saaklike regte word van eiendomsreg afgelei en omvat 'n mindere aanspraak op die betrokke saak. Daarom word sodanige regte "beperkte saaklike regte" genoem, wat selfstandige regte is wat tot stand kom wanneer een of meer bevoegdhede van eiendomsreg afgeskei en aan 'n ander regsobjek oorgedra word. Iura in re aliena behels egter nie net saaklike regte op die eiendom van iemand anders nie, maar kan ook tov ander beperkte saaklike regte gevestig word. Sien Van der Merwe Sakereg 69.

26. Sien Van der Vyver Doctrine 219 - 220.

27. Sien Van der Merwe Sakereg 9, 11 - 12 en 65 - 68.

28. Wat van persoonlikheidsregte onderskei moet word. Vir 'n omskrywing van persoonlikheidsregte, sien Van der Vyver

regte²⁹ wat op onroerende sake betrekking het,³⁰ te onderskei³¹ nie en daar bestaan verskeie teorieë oor die onderskeid tussen hierdie regte.³² Daar kan wel kritiek teen al

(vervolg)

- & Joubert Persone- en Familiereg 13.
29. 'n Vorderingsreg kan omskryf word as die aanspraak van 'n regs subjek op 'n handeling van iemand anders, wat 'n prestasie genoem word, wat impliseer dat daar 'n primêre verhouding tussen die regs subjek en die prestasie bestaan, uit hoofde waarvan die reghebbende bevoeg is om voordeel uit die prestasie te trek en daaroor te beskik, asook 'n sekondêre verhouding tussen die regs subjek en derdes, uit hoofde waarvan die regs subjek van ander kan vorder om sy aanspraak op die prestasie te duld en te respekteer. Sien Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 14.
 30. Hierdie subjektiewe regte het primêr tot inhoud dat die reghebbende 'n regsbeskernde aanspraak teenoor 'n ander regs subjek het om op 'n bepaalde wyse te presteer, welke prestasie die vorm van 'n dare, facere of non facere kan aanneem. In die primêre regs subjek-regsubjek-verhouding, kan die reghebbende se vorderingsreg bv op die besit of gebruik van 'n saak betrekking hê en, alhoewel die reghebbende geen direkte aanspraak op die saak het nie, is dit juis om hierdie rede soms baie moeilik om, veral wanneer dit by registrasie van regte kom, tussen saaklike en persoonlike regte te onderskei. Vgl Sonnekus Vonnisbundel 4.
 31. Volgens Van der Merwe Sakereg 58 - 60 vorm die teoretiese onderskeid tussen saaklike en persoonlike regte die grondslag van die verdeling van die vermoënsreg in sake-reg en verbintenisreg en kan die onderskeid teruggevoer word na die Romeinsregtelike indeling van remedies in actiones in rem en actiones in personam. Eersgenoemde was op die saak self gebaseer en kon ingestel word teen enigeen wat die saak besit het; laasgenoemde was gerig teen 'n spesifieke persoon wat tot prestasie gebonde was. Regte is as ondergeskik aan aksies beskou omdat eersgenoemde slegs deur laasgenoemde afgedwing kon word en die reg het eers gedurende die middeleeue ontwikkel tot 'n onderskeid tussen persoonlike en saaklike regte. Sien Van der Walt 1992 THRHR 170 op 172 - 178, asook Van Warmelo 1959 Acta Juridica 84 op 84 ev, Reinsma Onderskeid 155, Delpont & Olivier Vonnisbundel 4 en Sonnekus 1991 TSAR 173 op 174 - 175. Saaklike regte kan dus ook aan die hand van die historiese onderskeid tussen saaklike regte en vorderingsregte, oftewel persoonlike regte, omskryf word. Sien Van der Merwe Sakereg 58 - 63.
 32. Sien Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 24 - 27 en, oor die algemeen, Van der Walt 1992 THRHR 170 op 180 - 194. Volgens die hedendaagse persoonlikteitsteorie of respektueleer val die klem op die werking van die reg en is saaklike regte absolute regte wat teenoor die hele wêreld werking het, terwyl persoonlike regte slegs

die verskillende teorieë ingebring word,³³ maar daar bestaan tog 'n aantal ooglopende verskille tussen persoonlike en saaklike regte wat kan dien as riglyne waarvolgens hulle van mekaar onderskei kan word.³⁴

'n Groot deel van bovermelde probleem draai om die registrasie van beperkte saaklike regte op onroerende sake, veral wanneer hierdie regte by testament of kontrak geskep word. Sover dit die registrasie van saaklike regte aanbetref, verleen artikel 3 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 erkenning aan die bestaande kategorieë registreerbare regte³⁵ en word daar in die besonder in artikel 3(1)(r) van die

(vervolg)

relatiewe werking het en slegs teenoor 'n persoon wat tot prestasie verplig is, gehandhaaf kan word. Sien Maasdorp Institutes 10, Hahlo & Kahn Union of South Africa 571, Kleyn & Borraine Silberberg 43 - 44, Sonnekus 1991 TSAR 173 op 175 - 176, Reinsma Onderscheid 173 ev en Sonnekus Vonnisbundel 3. Volgens die klassieke teorie lê die verskil in die aard van die regsbetrekking en het saaklike regte te doen met die regsverhouding tussen 'n regsobjek en 'n regsobjek, terwyl persoonlike regte slaan op die verhouding tussen twee regsobjekte onderling. Sien verder Reinsma Onderscheid 170 - 173, Kleyn & Borraine Silberberg 43, Van der Merwe Sakereg 60 - 63 en Delport & Olivier Vonnisbundel 5. Sien ook Van der Merwe Beskerming van Vorderingsregte 153 ev. Volgens die subjektiewe regteleer of regsobjektiwiteitsteorie kan 'n subjektiewe reg omskryf word as die aanspraak van 'n regsobjek op 'n regsobjek, wat impliseer dat daar 'n verhouding tussen die regsobjek en die regsobjek bestaan ingevolge waarvan die regsobjek geregtig en bevoeg is om sekere bevoegdhede tav die regsobjek uit te oefen, asook 'n verhouding mbt die regsobjek tussen die regsobjek en ander regsobjekte, op grond waarvan eersgenoemde regsobjek van ander regsobjekte kan eis dat hulle sy aanspraak op die regsobjek moet respekteer en nie inbreuk daarop moet maak nie. Vgl Van der Walt 1986 TSAR 173 ev en Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 12 - 13.

33. Sien Van der Merwe Sakereg 60 - 63, Van der Vyver Doctrine 220 - 224 en Reinsma Onderscheid 173 ev.
34. Sien Van der Merwe Sakereg 63 - 64, Reinsma Onderscheid 182 - 196 en Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 20 - 22.
35. Sien Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 27 - 28.

wet vir die registrasie van saaklike regte voorsiening gemaak.³⁶ Artikel 63 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 verbied die registrasie van persoonlike regte³⁷ en in artikel 102(1) van die wet word "saaklike reg" omskryf as omvattende³⁸ " 'n reg wat by registrasie 'n saaklike reg word",³⁹ wat tot gevolg het dat slegs geregistreerde regte

³⁶. Sien ook Delpont & Olivier Vonnisbundel 1 - 2 en Van Warmelo 1959 Acta Juridica 84 op 84 ev.

³⁷. A 63 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 bemoeilik in die proses die vasstelling van die kategorieë saaklike regte. Gelees met die woordskrywing van "saaklike reg" in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, skep dit die indruk dat slegs saaklike regte geregistreer mag word en dat alle geregistreerde regte noodwendig saaklike regte is. By nadere ondersoek blyk dit nie die geval te wees nie. Eerstens is verskeie persoonlike regte, soos voorkeepsregte, terugvallingsregte, verbodings op vervreemding en fideikommissêre regte, tradisioneel registreerbaar en word onder sekere omstandighede deur registrasie daaraan saaklike beskerming verleen. Tweedens kan 'n persoonlike reg of voorwaarde wat nie 'n beperking op eiendomsreg daarstel nie, ooreenkomstig die voorbehoudsbepaling by a 63 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 geregistreer word indien die registrateur dit beskou as aanvullend tot of diensbaar aan 'n registreerbare reg of voorwaarde wat in dieselfde akte vervat word. Sien verder Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 28 en vgl Nel Conveyancing 207 - 208. Die deur word hierdeur wyd oopgegooi vir die registrasie van persoonlike regte. Sien Van der Merwe Sakereg 80 - 88 en Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 376 - 380. Daar word in teenstelling met Registrar of Deeds (T) v The Ferreira Deep Ltd 1930 AA 169 op 180, met Van der Merwe Sakereg 83 - 84 saamgestem dat die registrasie van 'n persoonlike reg nie daaraan 'n saaklike karakter gee nie en dat, indien 'n persoonlike reg wel geregistreer word, die aard daarvan nie deur registrasie verander nie. Daar word dus aan die hand gedoen dat 'n vorderingsreg sy persoonlike karakter behou, ongeag of dit geregistreer word of nie, en dat registrasie, waar dit wel plaasvind, geensins die aard daarvan verander van persoonlik na saaklik nie.

³⁸. Daar word aan die hand gedoen dat die woord "omvat" in die woordskrywing gebruik is in die sin van "insluit", en nie "beteken" nie, omdat saaklike regte ook sonder registrasie deur bv verjaring en onteiening gevestig kan word.

³⁹. In 6.2.1 word gewys op die verwarring wat agv hierdie woordskrywing mgt saaklike en vorderingsregte op grond en die registrasie daarvan ontstaan het.

as saaklik aangemerkt kan word.⁴⁰ Volgens beide Van der Merwe⁴¹ en Nel⁴² was die appèlafdeling van die hooggeregshof se beslissing in Registrar of Deeds (Transvaal) v The Ferreira Deep Ltd⁴³ dat iura in personam ad rem acquirendam persoonlike regte is wat by registrasie saaklik word,⁴⁴ vir die woordskrywing van saaklike regte in artikel 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 verantwoordelik.⁴⁵ Die vraag is egter welke regte saaklik en dus registreerbaar is.

Dit blyk dat die hof voorkeur⁴⁶ gee aan die "subtraction from dominium"-toets⁴⁷ om te bepaal welke regte registreer-

40. Volgens hierdie woordskrywing kom saaklike regte, uitgesonderd wanneer dit deur regsverwerking verkry word, bv dmv onteiening of verjaring, tot stand by registrasie daarvan in akteskantore. In die geval van beperkte saaklike regte gaan die betrokke bevoegdhede reeds by notariële sessie daarvan oor op die regsverkryger, maar sy reg kan ooreenkomstig hierdie woordskrywing ook eers ná registrasie as saaklik aangemerkt word. Al het die regsverlener by notariële uitvoering van die sessie al sy (beperkte saaklike) regte aan die regsverkryger gesedeer, is die regsverkryger se regte vóór registrasie bloot persoonlik van aard. Sien verder Delpoit & Olivier Vonnisbundel 4 en Nel Conveyancing 207 ev, asook, oor die algemeen, Boraine Probleme Rakende Registreerbaarheid.

41. Sakereg 86.

42. Conveyancing 208.

43. 1930 AA 169.

44. Volgens De Villiers, HR, se obiter dictum op 180 "the definition of such (personal) rights excludes their registration. But that does not apply to the class of personal rights which are known as iura in personam ad rem acquirendam ... [which] ... is a personal right until registration, when it is converted into a real right by such registration". Sien ook Odendaalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O) 607 - 608.

45. Sien ook Delpoit & Olivier Vonnisbundel 7 - 8.

46. Die personaliteitsteorie word ook in die regspraak gebruik om te bepaal of 'n reg saaklik en gevolglik registreerbaar is. Vgl Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 380 - 388, Sonnekus 1991 TSAR 173 op 178 - 179 en Van der Merwe Sakereg 63 en 70 - 83.

47. Soms ook die "diminution of ownership"-, "burden on property"- of "charge upon land"-toets genoem. Sien Van der Merwe Sakereg 72, Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O) ("diminution of ownership"), Schwedhelm v Hauman 1947 1

baar is.⁴⁸ Delpont en Olivier⁴⁹ voer aan dat hierdie toets so wyd is dat die kategorieë saaklike regte onbeperk daardeur uitgebrei kan word⁵⁰ en dat dit ook slegs gebruik kan word om beperkte saaklike regte, en nie eiendomsreg self nie, te identifiseer. Van der Walt⁵¹ toon egter aan dat die toets slegs bedoel was om tussen sekere⁵² vorderingsregte en sekere⁵³ beperkte saaklike regte te onderskei, en nie om eiendomsreg te identifiseer nie. Hy sê ook dat nie alle beperkings op eiendomsreg saaklike regte daarstel nie en dat die toets vir 'n saaklike reg is of dit 'n vermindering van eiendomsreg of 'n beswaring van die grond self in die hand werk.⁵⁴

Van der Merwe⁵⁵ toon egter aan die hand van Ex parte Geldenhuys,⁵⁶ Registrar of Deeds (Transvaal) v The Ferreira Deep Ltd,⁵⁷ Odendaalsrus Gold, General Investments and Extensions

(vervolg)

SA 127 (OK) ("subtraction from the dominium") en Ex parte Geldenhuys 1926 OPA 155 ("deduction from the dominium").

48. Volgens hierdie toets is 'n reg saaklik van aard indien dit 'n beperking op dominium daarstel; indien dit net op 'n bepaalde persoon bindend is, is dit 'n persoonlike reg. Sien Ex parte Geldenhuys 1926 OPA 155, Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds 1990 4 SA 614 (K) en Odendaalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O) en vgl Delpont & Olivier Vonnisbundel 5 - 6, Van der Merwe Sakereg 72 - 83 en Van der Vyver Doctrine 243 - 245.
49. Vonnisbundel 6. Sien ook die 1e uitg van Van der Merwe Sakereg 53 - 54.
50. Dit hou nie rekening met die feit dat alle beperkings op dominium nie beperkte saaklike regte daarstel nie. Vgl Sonnekus 1991 TSAR 173 op 178.
51. 1992 THRHR 170 op 181.
52. In die besonder daardie vorderingsregte wat op onroerende sake betrekking het, word hier aan die hand gedoen.
53. In die besonder die saaklike ooreenkomste voortvloeiende uit iura in personam ad rem acquirendam.
54. Sien verder Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 380 - 389.
55. Sakereg 70 ev.
56. 1926 OPA 155.
57. 1930 AA 169.

Ltd v Registrar of Deeds,⁵⁸ Nel NO v Commissioner for Inland Revenue,⁵⁹ Lorentz v Melle and Others,⁶⁰ Barclays Western Bank Ltd v Comfy Hotels Ltd⁶¹ en Adinvale (Pty) Ltd v Warmbaths Town Council⁶² aan dat die howe eintlik twee kriteriums gebruik om te bepaal of regte saaklik en dus registreerbaar is, naamlik dat die bedoeling van die persoon wat die reg skep⁶³ moet wees om die grondeienaar en sy regsopvolgers te bind en dat die aard van die reg sodanig moet wees dat dit 'n "subtraction from dominium" meebring ten opsigte van die grond waaroor dit geregistreer is.⁶⁴ In eersgenoemde saak het 'n testateur bepaal dat sy grond by wyse van loting aan sy vyf kinders moes gaan en dat die een wat die gedeelte met die woonhuis daarop kry, aan elk van die ander £200 moes betaal. Die hof⁶⁵ het beslis dat:

One has to look not so much to the right, but to the correlative obligation. If that obligation is a burden upon the land, a subtraction from the dominium, the corresponding right is real and registrable; if it is not such an obligation, but merely an obligation binding on some person or other, the corresponding right is a personal right, or right in personam, and it cannot as a rule be registered.

58. 1953 1 SA 600 (O).

59. 1960 1 SA 227 (A).

60. 1978 3 SA 1044 (T).

61. 1980 4 SA 174 (OK).

62. 1981 3 SA 516 (T).

63. Bv 'n testateur of die regsverlenende party in 'n kontrak.

64. Daar bestaan egter ook ander standpunte oor hierdie aan-
geleentheid. Volgens Delpont & Olivier Vonnisbundel 6
moet daar in samehang met die bedoeling van die partye
en die "subtraction from dominium"-toets op die inhoud
van die reg gelet word. Vir ander skrywers is die af-
dwingbaarheid van die reg of die aard van die regsobjek
weer deurslaggewend. Sien oor die algemeen Van der Vyver
& Joubert Persone- en Familiereg 8 ev. So het feitlik
elke skrywer oor die onderwerp sy eie voorkeure in
verband daarmee.

65. By monde van De Villiers, RP (soos hy toe was), op 164.

Afgesien daarvan dat die verpligting tot betaling nie aan die ander kinders 'n direkte bevoegdheid ten opsigte van die familieplaas verleen of die eiendomsreg van die erfgenaam daarvan aan bande gelê het nie, is registrasie van die voorwaarde tog toegelaat omdat dit so intiem verbonde was aan die saaklike regte wat uit die testament voortgevloei het.⁶⁶

Daar bestaan ook ander vorderingsregte wat tradisioneel registreerbaar is, soos voorkoopsregte, beperkings op vervreemding, onera realia⁶⁷ en terugvallingsregte.⁶⁸ Verder maak die voorbehoudsbepaling by artikel 63(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 voorsiening vir die registrasie van persoonlike voorwaardes wat aanvullend is tot of andersins diensbaar is aan registreerbare regte en in dieselfde akte vervat word. Registrasie maak egter nie hierdie regte saaklik van aard nie en, alhoewel hulle geregistreer kan word, bly hulle persoonlik.⁶⁹

Volgens Van der Merwe⁷⁰ word iura in personam ad rem acquirendam⁷¹ ook beskou as 'n klas persoonlike regte⁷² wat re-

66. Sien Van der Merwe Sakereg 84 - 85.

67. Sover dit onera realia aanbetref, sal dit normaalweg, indien nie uit hoofde van die voorbehoudsbepaling by a 63(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nie, as saaklike reg uit hoofde van die "subtraction from dominium"-toets in eie reg registreerbaar wees op voorwaarde dat dit nie 'n bloot persoonlike reg om 'n positiwiese prestasie van iemand anders te eis, is nie. Sien egter Registrar of Deeds (T) v The Ferreira Deep Ltd 1930 AA 169 op 180, waar beslis is dat hierdie soort vorderingsregte deur registrasie saaklik word.

68. Vgl Van der Merwe Sakereg 83 - 88.

69. Sien Ex parte Geldenhuys 1926 OPA 155 op 164 - 165 en die ander sake waarna hierbo verwys is, asook Consistory of Steytlerville v Bosman (1893) 10 SC 67. In 6.2.1 word die teoretiese verklarings vir die registrasie van vorderingsregte behandel.

70. Sakereg 84.

71. Van der Merwe Sakereg 86 - 87 sê dat daar twee betekenisse aan die begrip iura in personam ad rem acquirendam geheg kan word, nl die letterlike betekenis dat dit die reg teen 'n persoon op die oordrag van 'n saak is of dat dit verwys na registreerbare persoonlike regte, die registrasie waarvan sekere praktiese gevolge het, soos voorkoops- en terugvallingsregte. Dit blyk dat eersge-

gistreerbaar is⁷³ en word opsies in prospekteerkontrakte as saaklike regte beskou.⁷⁴ In 6.2.1 word ondersoek ingestel na die korrektheid van veral laasgenoemde beskouing.

Daar is hierbo aangedui dat subjektiewe regte ook uit hoofde van hul afdwingbaarheid ingedeel kan word. Volgens hierdie indeling is regte "absoluut" indien dit, soos saaklike regte, teen enigeen afgedwing kan word en "relatief" indien dit, soos vorderingsregte, slegs teenoor 'n bepaalde persoon, wat tot prestasie in die vorm van dare, facere of non facere gebonde is, afdwingbaar is.⁷⁵ Van der Vyver en Joubert⁷⁶ toon egter aan dat vorderingsregte ook absoluut is in die sin dat daar in die sekondêre regs subjek-derdes-verhouding van alle ander regs subjekte gevorder kan word om nie op die primêre regs subjek-regsubjek-verhouding inbreuk te maak nie, net soos wat daar in die geval van saaklike regte in die sekondêre regs subjek-regsubjek-verhouding van alle derdes

(vervolg)

noemde die meer algemene betekenis is - vgl Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 14, Delpont & Olivier Vonnisbundel 8 en 590, Van Warmelo 1959 Acta Juridica 84 op 86, Reinsma Onderscheid 139, Odendaalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O) en Registrar of Deeds (T) v The Ferreira Deep Ltd 1930 AA 169 op 180.

72. Sien ook Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 14.

73. Sakereg 85. In 6.2.1 word egter aangetoon dat iura in personam ad rem acquirendam nie self geregistreer word nie, maar dat daar in die geval van hierdie persoonlike regte tussen die betrokke verbintenisskeppende en saaklike ooreenkomste onderskei moet word: Die verbintenis-skeppende ooreenkoms gee, soos alle ander kontrakte, slegs aanleiding tot 'n vorderingsreg, die ius in personam ad rem acquirendam, wat persoonlik van aard en nie registreerbaar is nie. Die saaklike ooreenkoms, wat voortvloei uit voldoening aan hierdie vorderingsreg, kom tot stand deur en materialiseer by registrasie, wanneer die ius in personam ad rem acquirendam tot niet gaan en die betrokke saaklike regte bly voortbestaan.

74. In die volgende hfst word ondersoek ingestel na die vraag of hierdie beskouing geregverdig is.

75. Vgl Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 15 - 16.

76. Persone- en Familiereg 17 - 18.

gevorder kan word om nie op die primêre regsobjek-regsobjek-verhouding inbreuk te maak nie.

Daarbenewens voer Van der Vyver en Joubert⁷⁷ aan dat daar heelwat saaklike regte is wat nie teenoor opvolgers in titel afdwingbaar is nie. Hulle verduidelik dat, indien A aan B 'n registreerbare reg van weg oor A se grond verleen, die kontrak⁷⁸ wel aan B 'n vorderingsreg verleen om van A te eis dat die serwituut geregistreer word, maar dat B vóór registrasie reeds teenoor A daarop geregtig is om die betrokke pad te gebruik en dat A regtens verplig is om dit te gedoog. B se reg is nie teenoor opvolgers in titel van die dienende erf afdwingbaar nie en, indien A die grond voor die registrasie van B se reg aan C verkoop, kan B nie sy vorderingsregte om registrasie te eis en die pad te gebruik teenoor C afdwing nie, behalwe as C van B se regte geweet het. Die oorspronklike kontrak tussen A en B verleen dus aan B meer regte as bloot die vorderingsreg om registrasie van sy serwituut te eis. Indien 'n saaklike reg 'n subjektiewe reg is waarvan die objek 'n saak is, vloei B se reg om die pad te gebruik uit 'n saaklike reg wat nie teenoor opvolgers in titel van die regsobjek daarvan afdwingbaar is nie, maar wel teenoor derdes wat nie mag verhoed dat B die pad gebruik nie. Ten einde hierdie teenstrydigheid op te los, doen Van der Vyver⁷⁹ aan die hand dat "ongeregistreerde saaklike regte" eintlik "relatiewe" saaklike regte is in die sin dat dit slegs werking het tussen die partye tot die ooreenkoms en derdes wat van die bestaan daarvan kennis dra,⁸⁰ terwyl registrasie daarvan die effek het dat dit absolute werking "teenoor die hele wêreld"⁸¹ verkry.⁸²

77. Persone- en Familiereg 18 ev.

78. Die skrywers het seker "ingevolge die kontrak" bedoel.

79. Sien Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 18 - 20 en Van der Vyver Doctrine 236 - 241.

80. Ogv die kennisleer.

81. Delpont & Olivier Vonnisbundel 1 toon op grond van Oden-daalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O) aan dat dit in werklikheid slegs die eienaar van die saak, sy regsopvolgers en ander persone wat 'n belang by die saak mag

Hierdie standpunt word gekritiseer deur Van der Walt,⁸³ wat aantoon dat die objek van die reg om 'n "ongeregistreerde serwituut" uit te oefen nie die grond is nie, maar die reg om van die ander kontraksparty te vorder om hom te weerhou van aanspraak op die eksklusiewe beheer oor die saak waarop hy andersins as eienaar geregtig sou gewees het, met ander woorde, 'n non facere.⁸⁴ Volgens Van der Walt se standpunt

(vervolg)

- hê, raak.
82. Voor registrasie is dit ook teenoor derdes addwingbaar in die sin dat hulle nie op sy reg om die pad te gebruik inbreuk mag maak nie.
83. 1986 TSAR 173 op 173, waar hy aanvoer dat Van der Vyver se "relatiewe saaklike regte"-teorie voortspruit uit probleme rondom die afdwinging van subjektiewe regte soos beoordeel volgens die aard van die betrokke regs-objek, en veral 178 - 179.
84. Van der Vyver 1988 SALJ 1 op 13 gee te kenne dat Van der Walt 'n lid is van "a new generation of historicists within the ranks of Afrikaans academics [who] have embarked on a desperate attempt to salvage the common-law [*sic*] concept of real rights by falling back on the original source of the distinction between real rights and personal rights in the Roman law of civil procedure", dws op die basis van die onderskeid tussen actiones in rem en actiones in personam. Hy sê (op 14) dat Van der Walt voorgee dat die houer van 'n ongeregisteerde serwituut nie op sy reg kan staatmaak sonder verwysing na die ooreenkoms tussen homself en die grondeienaar nie, terwyl hy in die geval van 'n geregisteerde diensbaarheid bloot op die geëndosseerde titelakte van die grond hoof staat te maak en verduidelik dat "surely the procedural question regarding the basis of proof of one's right does not determine the nature of that right". Hy sê verder dat Van der Walt versuim het om te onderskei tussen die vorderingsreg van die serwituuthouer om registrasie te eis en sy reg om die diensbaarheid uit te oefen, wat niks anders as 'n saaklike reg is nie, en verwys glad nie in die nuutste uitgawe van Persone- en Familiereg na Van der Walt se standpunt nie. Sien ook Van der Vyver Doctrine 243. Die punt is egter dat Van der Walt nêrens hierdie bewerings gemaak het nie en met Van der Vyver saamgestem het dat, sover dit die regsobjek-derdes-verhouding aanbetref, beide saaklike en vorderingsregte absolute werking het in die sin dat dit teenoor die hele wêreld afgedwing kan word en dat daar van ander regsobjekte geverg kan word dat hulle hul weerhou van inbreuk op die verhouding tussen die kontrakspartye. Van der Walt sê egter wel (op 177) dat wanneer dit by die regsobjek-regsobjek-verhouding kom, die regsobjek nie die saak is nie, maar die reg om van

verkry die reghebbende in bovermelde voorbeelde dus nie 'n saaklike reg om die reg van weg te gebruik nie, maar kan sy reg beskou word as 'n vorderingsreg gerig op die benutting daarvan. Hiervolgens verkry die reghebbende, in die geval van 'n ius in personam ad rem acquirendam waar die saak hangende die registrasie van die reg solank aan hom beskikbaar gestel word, nie 'n saaklike reg daarop nie, maar bloot 'n (tussentydse) besit- of gebruiksreg, wat persoonlik van aard is.⁸⁵

Dit wil voorkom asof Van der Vyver se hele benadering berus op die veronderstelling dat die regsverkryger voor registrasie solank die pad mag gebruik. Dit is egter heel moontlik dat die partye nie net kan ooreenkom dat die regsverkryger eers vanaf registrasie daarop geregtig sal wees nie, maar die feitelike "inwerkingtreding" van die regsverkryger se saaklike reg kan selfs by ooreenkoms tot ná registrasie uitgestel of opgeskort word, in welke geval die meeste van Van der Vyver se besware vanself verdwyn. Waar daar egter wel sodanige vergunning bestaan, berus dit op ooreenkoms en is dit gevolglik persoonlik van aard. Dit duur vanaf kontraksluiting tot registrasie, waartydens dit ingevolge die ooreenkoms⁸⁶ tot niet gaan en deur die regsverkryger se saaklike reg vervang word. Aangesien hy daarna op sy direkte reg op die saak kan staatmaak, het die serwituuthouer dan nie

(vervolg)

die ander kontraksparty te verg om hom te weerhou van aanspraak op die eksklusiewe beheer oor die saak waarop hy andersins as eienaar geregtig sou gewees het, maw 'n non facere. Sonnekus Vonnisbundel 4 wys ook daarop dat die reg van 'n huurder om 'n saak te gebruik 'n blote vorderingsreg is, en nie 'n saaklike reg nie. Sien ook Sonnekus 1987 TSAR 223 op 223 ev.

85. Soos Van der Walt 1986 TSAR 173 op 174 - 175 verder aantoon, word vorderingsregte ook teen alle derdes beskerm aangesien daar meestal van ander regsubjekte vereis kan word om dit te eerbiedig. Sien ook Van der Merwe Beskerming van Vorderingsregte 119 - 126.

86. En tesame daarmee.

meer die tussentydse vorderingsreg nodig nie. Van belang is dat Van der Vyver toegee⁸⁷ "dat B vóór registrasie van sy reg teenoor A geregtig is om die betrokke pad te gebruik" en dat B dus nie 'n direkte reg op die pad het nie, maar 'n indirekte reg via A, wat in die primêre regsobjek-regsubjek-verhouding verplig is tot prestasie in die vorm van dare,⁸⁸ facere⁸⁹ en non facere.⁹⁰ Van der Vyver gee ook toe⁹¹ dat B se reg "wel teen derdes afdwingbaar [is] in die sin dat niemand mag verhoed dat B die pad gebruik nie". Dit strook met sy eie omskrywing van vorderingsregte⁹² en dit wil voorkom asof Van der Vyver en Joubert se opvatting dalk ontstaan het as gevolg van 'n teoreties onsuier vermenging⁹³ van die indeling van subjektiewe regte aan die hand van die aard van die regsobjek⁹⁴ met die indeling van subjektiewe regte aan die hand van die afdwingbaarheid⁹⁵ daarvan.⁹⁶

In die praktyk is daar ook nie altyd van 'n ius in personam ad rem acquirendam sprake nie. Dit kan wel gebeur dat 'n grondeienaar instem (verbintenisskeppende ooreenkoms) om aan iemand 'n diensbaarheid soos 'n reg van weg te verleen (ontstaan van vorderingsreg van "serwituuthouer")⁹⁷ wat geregis-

87. Sien Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 19.

88. Die beskikbaarstelling van die pad.

89. Beskerming van B se reg teenoor A se opvolgers in titel en ander derdes.

90. Weerhouding van inbreuk op B se reg.

91. Sien Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 19.

92. Sien Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 14.

93. Sien Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 18 - 19 en veral 22.

94. Wat hulle bespreek in Persone- en Familiereg 13 - 14.

95. Die feit dat B nie sy vorderingsregte op gebruik van die pad en om registrasie van sy serwituut te eis teenoor C kan afdwing nie, hang saam met die feit dat hy dit nie eers teenoor A, met wie hy die ooreenkoms het, sal kan afdwing nie. Sien Van der Merwe Sakereg 64, wat aantoon dat persoonlike remedies meestal op skadevergoeding gerig is en dat spesifieke nakoming slegs in uitsonderingsgevalle gelas word.

96. Wat hulle bespreek in Persone- en Familiereg 15 - 16.

97. Aangesien 'n diensbaarheid 'n beperkte saaklike reg is wat by registrasie daarvan tot stand kom, kan daar streng gesproke nie voor sodanige registrasie van die reghebbende as 'n "serwituuthouer" gepraat word nie;

treer en teen die titelakte van die eienaar se grond aange-
teken kan word (die saaklike ooreenkoms), in welke geval
daar inderdaad van 'n ius in personam ad rem acquirendam
sprake is.⁹⁸ Dit kan egter net so maklik gebeur dat die
partye byvoorbeeld ooreenkom dat die grondeienaar aan die
regsverkryger 'n toegangspad verleen, maar om nie die reg te
laat registreer nie. In so 'n geval het die regsverkryger
geen vorderingsreg op 'n diensbaarheid nie, maar aangesien
hy 'n reg om die pad te gebruik verkry, wil dit op die oog
af voorkom asof hy 'n direkte reg op 'n saak en dus 'n saak-
like reg kry.⁹⁹ "Saaklike reg" dui egter weens die woordom-
skrywing daarvan in artikel 102(1) van die Registrasie van
Aktes Wet 47 van 1937 op 'n "geregistreeerde reg". Daar kan
dus nie van iets soos "ongeregistreeerde saaklike regte"

(vervolg)

- totdat registrasie plaasvind, het hy net 'n vorderings-
reg op verkryging van die diensbaarheid.
98. Die punt is dat dit juis nie die verbinteniskeppende
gedeelte van die transaksie is wat geregistreeer word
nie, maar die sakeregtelike aspek daarvan, wat heelte-
mal in ooreenstemming is met die reël dat slegs saak-
like regte en geen persoonlike regte nie, geregistreeer
mag word. Waar registrasie 'n vereiste vir die saaklike
werking van 'n reg is, maw waar dit deel van die saak-
like ooreenkoms vorm, kan dit steeds gesien word asof
die reghebbende 'n vorderingsreg op registrasie het en
dat sy saaklike reg by registrasie ontstaan. Sien ver-
der Badenhorst 1991 TSAR 181 op 187, Badenhorst & Coet-
ser 1991 De Jure 375 op 385 en Van der Merwe Sakereg
301. Sien ook Odendaalsrus Gold, General Investments &
Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O)
604 en Kain v Kahn 1986 4 SA 251 (K) 255.
99. Daar word hier aan die hand gedoen dat hierdie wanop-
vatting waarskynlik nie soseer weens die omskrywing van
saaklike regte as absoluut en persoonlike of vorder-
ingsregte as relatief (in die sin dat eersgenoemde
teenoor die hele wêreld afdwingbaar is, terwyl laasge-
noemde slegs teenoor die skuldenaar afdwingbaar is)
ontstaan het nie (sien Sonnekus 1991 TSAR 173 op 177),
maar weens die feit dat persoonlike regte (alhoewel dalk
slegs indirek) ook op sake betrekking kan hê en die feit
dat seker die bekendste beperkte saaklike regte, naamlik
serwitude, volgens die reg in persoon-like en saaklike
diensbaarhede ingedeel word. Soos hieronder aangedui
word, word "persoonlik" vir die doeleindes van
laasgenoemde indeling egter in 'n heel ander sin
gebruik. Sien intussen Nel Conveyancing 210 ev.

sprake wees nie, want saaklike regte kom eers by registrasie tot stand. Al het sy reg dus op 'n saak betrekking, het 'n regsverkryger voor registrasie slegs 'n vorderingsreg op verkryging van 'n saaklike reg teen die regsverlener. In die afwesigheid van registrasie het hy 'n bloot persoonlike reg en in die volgende hoofstuk word aangetoon hoedat bostaande beginsels ook op prospekterregte van toepassing is.

5.3 Eiendomsreg

Soos reeds aangedui is, vorm prospekterregte deel van eiendomsreg of mineraalregte, of kan dit daarvan afgelei word. In 5.4 word aangetoon dat mineraalregte eweneens deel van eiendomsreg vorm of daarvan afgelei kan word. Prospekterregte kan dus van mineraalregte¹⁰⁰ of direk van eiendomsreg¹⁰¹ afgelei word. Aangesien eiendomsreg 'n saaklike reg is, is dit dus moontlik dat prospekterregte 'n beperkte saaklike reg kan wees en, ten einde te bepaal of blote gemenereregterlike prospekterregte inderdaad beperkte saaklike regte kan daarstel, is dit nodig om eiendomsreg kortliks te omskryf.

Die inhoud van eiendomsreg kan omskryf word as die somtotaal van die bevoegdhede en verpligtinge¹⁰² van 'n eienaar ten opsigte van die voorwerp van sy reg.¹⁰³ Dit beteken nie dat eiendom gesien kan word as 'n bondeltjie regte waarvan 'n eienaar stuksgewys dele kan afsplits en vervreem nie.¹⁰⁴

100. Aangesien mineraalregte self afgeleide regte is, is prospekterregte in sodanige gevalle "afgeleide" of "indirek" afgeleide regte.

101. In welke geval die prospekterregte "oorspronklik" afgeleide regte is.

102. Sien Van der Walt 1987 SALJ 469 op 479.

103. Volledige eiendomsreg is egter nie geleë in die somtotaal van die bevoegdhede wat daardeur verleen word nie, maar die bevoegdhede wat daaruit voortvloei dui op die omvang van die eiendomsreg. Sien Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 32 - 35 en Van der Walt 1988 De Jure 16.

104. Die abstrakte teorie, en nie die Engels- en Amerikaans-regterlike "bundle of rights"-teorieë nie, is in Suid-

Slegs die geheel van die bevoegdhede wat by eiendom inbegrepe is of 'n eweredige deel daarvan, maar nooit slegs 'n bepaalde bevoegdheid nie, kan deur die eienaar in eiendomsreg aan 'n ander oorgedra word. Omdat die inhoud van eiendomsreg wissel na gelang van die beperkings waaraan dit onderhewig is,¹⁰⁵ is dit nie moontlik om 'n algemene reël met betrekking tot die bevoegdhede van 'n eienaar te gee nie. Oor die algemeen verleen eiendomsreg aan 'n eienaar die bevoegdhede om sy saak te besit, dit te geniet, dit te gebruik, daaroor te beskik, dit te vervreem, dit te beswaar, inbreukmaking daarop af te weer en dit te verbruik.¹⁰⁶ Verder hou eiendomsreg normaalweg vir 'n eienaar vindikasiebevoegdhede,¹⁰⁷ reversionêre bevoegdhede¹⁰⁸ en ontginningsbevoegdhede¹⁰⁹ in ten opsigte van die voorwerp van sy reg, dit wil sê, ten opsigte van die saak as regsobjek. Die aard,

(vervolg)

Afrika tav eiendomsreg aanvaar. Sien egter Dale Mineral Rights 109, wat aantoon dat die wetgewer se identifikasie van die regte om te prospekter na, myn vir en beskik oor minerale bygedra het tot die gebruik van die term "mineraalregte" in die sin van 'n bondeltjie regte, maar vgl Badenhorst 1991 TSAR 181 op 182. Dit kom wel voor asof die wetgewer in bv a 2(1)(a) en (b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en in a 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 die regte om te prospekter, te myn en te beskik as 'n eenheid behandel het, maar by nadere ondersoek van die betrokke statute blyk dit dat die wetgewer baie duidelik tussen prospekter- en mynregte onderskei. Dit blyk verder dat die wetgewer nog altyd net die prospektering na en ontginning (myn) van minerale statutêr gereguleer het en hom in elk geval nog nooit eintlik, behalwe miskien vir die verbod op die besit van en handeldryf in sekere minerale soos onbewerkte edelmetale, ongeslypte diamante en bronmateriaal, veel met die beskikkingregte van mineraalreghouers tov afgeskeide minerale bemoei het nie. Sien verder Badenhorst Ontginning 5 - 8.

105. Sien Van der Merwe Sakereg 176 - 185.

106. Die sg ius abutendi. Die bevoegdheid om 'n saak positief te misbruik word egter deesdae al hoe meer aan bande gelê. Sien Van der Merwe Sakereg 173. Vgl ook Badenhorst Ontginning 115 en 183 - 210.

107. Sien Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 33.

108. Sien Cowen Landownership 76.

109. Sien Badenhorst Ontginning 111.

inhoud en omvang van eienaarsbevoegdhede is dus ook afhanklik van die aard van die saak.¹¹⁰

Soos reeds aangetoon is, verleen eiendomsreg in beginsel die omvattendste en volledigste beheer oor 'n saak.¹¹¹ Alle ander saaklike regte word van eiendomsreg afgelei en omvat 'n mindere aanspraak op die betrokke saak. Daarom word sodanige regte "beperkte saaklike regte" genoem,¹¹² wat tot stand kom wanneer een of meer bevoegdhede van eiendomsreg afgeskei en aan 'n ander regsobjek oorgedra word.¹¹³ Nie alle eiendoms-

110. Sekere sake is bv van nature verbruikbaar, soos kos en klere, terwyl ander sake as 'n reël nie vernietig kan word nie, soos grond.

111. Vir nuwe tendense mgt die benadering tot eiendomsreg, sien Cowen Landownership 10 - 12, Van der Walt Introduction 1 - 7, Van der Walt Future Common Law Landownership 31 - 34, Lewis 1985 Acta Juridica 241 op 258 - 262, Budlender 1992 SAJHR 295 - 304, Cross 1992 SAJHR 305 - 331, Lewis 1992 SAJHR 389 - 430 en Van der Walt 1992 SAJHR 431 - 450.

112. Beperkte saaklike regte is absoluut in die sin dat hulle teen die eienaar van die saak, sy regsopvolgers, ander belanghebbendes en persone met kennis van die bestaan van die reg beskerm of afgedwing kan word. Sien Delpont & Olivier Vonnisbundel 1.

113. Wat beteken dat die eienaar hom van die spesifieke bevoegdheid moet weerhou. Dit kan ook beskou word asof die eienaar eintlik nie afstand doen van die betrokke bevoegdheid nie en dat hy slegs toestem dat sy eienaarsbevoegdhede op 'n bepaalde manier opgeskort word tgv uitoefening daarvan deur iemand anders; wanneer die beperking wegval groei sy eiendom dan weer tot volle omvang aan sonder dat daar sprake van teruggawe van verleende regte is. Hierdie verskynsel dui op die elasticiteit van eiendom, ingevolge waarvan alle beperkte saaklike regte as 'n onnatuurlike belasting van eiendom beskou word en selfs nudum dominium by die verval van beperkings daarop weer tot volle omvang aangroei. Sien oor die algemeen Van der Merwe Sakereg 169 - 176. Sien verder Van der Walt 1988 De Jure 16 en Badenhorst Ontginning 573 - 574. Dit bly teoreties omstrede of die eienaar sy bevoegdhede afskei en of hy dit net vir die duur van die beperkte saaklike reg opskort, welke vraag buite die bestek hiervan val. In die lig daarvan dat a 70(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 bepaal dat mineraalregte wat van grondeiendomsreg geskei is altyd kragtens aparte titel gehou word, al word die mineraalreghouer en die grondeienaar daarna weer dieselfde persoon, wil dit voorkom asof dit in die geval van mineraalregte nader aan korrek is om van die

regtelike bevoegdhede is egter vatbaar vir oordrag aan ander regssubjekte nie:¹¹⁴ sommige van die bevoegdhede wat deur eiendomsreg verleen word kan wel alleenstaande vervreem word;¹¹⁵ in ander gevalle kan dit egter slegs sinvol in samehang met verdere eienaarsbevoegdhede verleen word.¹¹⁶

Eiendomsreg is dus die omvattendste saaklike reg en alle ander saaklike regte word daarvan afgelei.¹¹⁷ Dit kan gesien word as 'n verhouding tussen regssubjekte en stoflike regsobjekte.¹¹⁸ Tradisioneel is in beginsel¹¹⁹ aanvaar dat eien-

(vervolg)

- "afskeiding" daarvan te praat. Wanneer daar hierin van die "afskeiding" van mineraal- en prospekteerregte gepraat word, moet bovermelde teoretiese onderskeid egter voortdurend voor oë gehou word.
114. Sommige eienaarsbevoegdhede kan nie van eiendomsreg afgeskei word en 'n onafhanklike voortbestaan voer nie, bv die eienaar se vindikasiebevoegdheid, sy vervreemdingsbevoegdheid of die inherente "kern" van sy eiendomsreg as sodanig. Sien Van der Walt 1987 THRRR 462 op 473 - 474. Dit beteken nie dat die houer van 'n beperkte saaklike reg nie 'n vervreemdingsbevoegdheid het nie. Die vervreemdingsbevoegdheid van die houer van 'n beperkte saaklike reg moet egter onderskei word van die vervreemdingsbevoegdheid van 'n eienaar: in eersgenoemde geval doen die houer van die beperkte saaklike reg afstand van sy reg op die saak; in laasgenoemde geval doen die eienaar afstand van die saak. Die houer van die beperkte saaklike reg kan ooreenkomstig die nemo plus iuris-reël slegs van sy reg daarop, en nie van die saak self nie, afstand doen. Verlening van die eienaarsbevoegdheid om 'n saak te verbruik of te vernietig sal by uitoefening daarvan deur 'n regsverkryger blyk gelykstaande te gewees het aan oordrag van eiendomsreg op die saak deur die eienaar.
115. Bv die bevoegdheid om 'n saak te besit.
116. Die bevoegdheid om 'n saak te gebruik gaan bv gewoonlik gepaard met die bevoegdheid om dit te besit.
117. Om dit te onderskei van beperkte saaklike regte word eiendom omskryf as die saaklike reg wat die omvangrykste heerskappy oor 'n saak verleen. Sien ook Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 31 - 32.
118. Sien Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 35 - 36. In die ruimste sin dui eiendomsreg ingevolge die leerstuk van subjektiewe regte enersyds op 'n verhouding tussen 'n regssubjek en 'n regsobjek en andersyds op 'n verhouding tussen regssubjekte onderling. Sien Badenhorst Ontginning 5.
119. Dws onderhewig aan 'n verskeidenheid "privaat- en publiekregtelike" (welke onderskeid nie in die Romeinse reg bestaan het nie) beperkings daarop.

domsreg volledige en onbegrensde beheer oor 'n saak verleen¹²⁰ en dat 'n eienaar binne die grense van die reg na willekeur met sy saak kan handel en enige inbreuk op sy regte daarop teen enigeen kan afweer.¹²¹ Die Romeins-Hollandse juriste het gemeen dat die absolute werking of afdwingbaarheid van eiendomsreg kenmerkend daarvan is.¹²²

In ooreenstemming met die stelreëls cuius est solum eius est usque ad coelum et ad inferos,¹²³ omne quod inaedificatur solo cedit¹²⁴ en superficies solo cedit kan 'n grondeienaar binne die perke van die reg¹²⁵ met byvoorbeeld die minerale in of op sy grond doen wat hy wil, insluitende die opsporing, ontginning, vervreemding of verbruik daarvan,¹²⁶ son-

120. Die sg totaliteitsbeginsel.

121. Die sg uitsluitlikheidskenmerk van eiendomsreg.

122. Vgl Van der Merwe Sakereg 170.

123. Sien D 43 24 22 4, Joubert 1959 THRHR 27 op 27, London & SA Exploration Co v Rouliot (1890) 8 SC 74 op 90, Rocher v Registrar of Deeds 1911 TPA 311 op 315 en Erasmus & Lategan v Union Govt 1954 3 SA (O) 417. Sien egter Pienaar 1989 THRHR 216 op 216 - 227, waar die skrywer aantoon dat, tsv die algemene aanvaarding van die leerstuk in die regsliteratuur, daar geen gemeneregtelike gesag bestaan vir die aanname dat eiendomsreg van grond die lugspasie daarbo insluit nie. Hy wys daarop dat die regspraak slegs obiter en sonder verwysing na gemeneregtelike bronne aanvaar dat eiendomsreg van 'n onroerende saak ook eiendomsreg van die lugspasie daarbo insluit tot die mate waarin dit redelikerwys uitgeoefen kan word en onderworpe aan publiekregtelike beperkings daarop. Hy wys ook daarop dat slegs afleidings tot hierdie effek gemaak kan word en dat die statuutreg geen direkte verwysings na die eiendomsreg van lugspasie bevat nie. Hy doen aan die hand dat bykomstige wetgewing nodig sal wees om die horisontale verdeling van lugruimeenhede moontlik te maak. Sien verder Franklin LAWSA Vol 18 6 en, vir 'n bespreking van die toepassing van hierdie reël in die Suid-Afrikaanse mineraal- en mynreg, Dale Mineral Rights 74 - 87.

124. Sien Van der Walt 1987 THRHR 462 op 472 en die gesag wat deur hom aangehaal word.

125. Onderworpe aan bureregtelike, natuuregtelike, statutêre en kontraktuele beperkings daarop. Sien verder Van der Merwe Sakereg 176 - 213.

126. Sien Badenhorst 1989 De Jure 379 op 390, Badenhorst 1990 TSAR 239 op 474 en Badenhorst 1991 TSAR 113 op 114.

der verwysing na enige ander persoon of instansie. Gemene-regtelik kan 'n grondeienaar¹²⁷ dus vryelik op sy grond prospektee na, myn vir en handel¹²⁸ met enige minerale daarin,¹²⁹ of hy kan sy bevoegdhede in hierdie verband aan iemand anders oormak. 'n Grondeienaar kan¹³⁰ dus sy sub-jektiewe regte¹³¹ op die minerale in sy grond van sy eiendomsreg van die grond afskei¹³² en aan 'n ander persoon verleen. Die regsverkryger verkry dan 'n beperkte saaklike reg¹³³ wat bekendstaan as "mineraalregte"¹³⁴ en wat vir registrasie in 'n akteskantoor vatbaar is.¹³⁵ Alhoewel dit daaruit afgelei is, kan mineraalregte dus 'n bestaan onafhanklik van eiendomsreg voer¹³⁶ en dit kan geklassifiseer word as iura in re aliena.¹³⁷

-
127. Volgens Badenhorst Ontginning 3 en 9 ontstaan die bevoegdheid om minerale te eksploteer by die ontstaan van volledige eiendomsreg.
128. In welke verband daar onderskei kan word tussen sy bevoegdheid om die minerale van die grond af te skei en sy bevoegdhede om dit te verwyder en daaroor te beskik.
129. Soos in hfst 2 aangedui is, het hy ook die aanvullende of bykomstige regte wat redelikerwys deur hom benodig word om sy mineraalregte ekonomies en effektief te kan uitoefen.
130. Volgens Van der Vyver 1988 SALJ 1 op 6 is sy reg in hierdie sin 'n "kompetensie".
131. Volgens Van der Vyver 1988 SALJ 1 op 6 slaan sy regte in hierdie verband op sy "bevoegdhede".
132. Sien Badenhorst 1991 TSAR 113 op 114, Joubert 1959 THRHR 27 op 27 en a 70(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Die wyses van afskeiding word in 5.4.1 behandel.
133. Sien die woordskrywing van "saaklike reg" in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.
134. Vir redes vir gebruik van die term "mineraalregte" eerder as "mineraalreg" of "minerale regte", sien Badenhorst 1991 TSAR 181 op 181 - 182.
135. Sien a 3(1)(m), 16 en 71(4)(b) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.
136. Sien Joubert 1959 THRHR 27 op 29 en Badenhorst Ontginning 75 - 80.
137. Soos in hfst 2 aangetoon is, is die eienaar van grond ook eienaar van enige minerale daarin. Dit is egter moontlik vir iemand anders as die grondeienaar om in-tussen solank regte op sodanige minerale te hou, welke regte uit die aard van die saak iura in re aliena is. Hieronder word aangetoon hoedat mineraalregte egter onder sekere omstandighede ook as iura in re sua of iura in re propria beskou kan word.

5.4 Mineraalregte¹³⁸

Daar word algemeen aanvaar dat mineraalregte beperkte saaklike regte is. Soos in 5.3 aangetoon is, word prospektee-regte in mineraalregte vervat of kan dit daarvan afgelei word. Ten einde te bepaal of prospektee-regte ook beperkte saaklike regte is of kan wees, is dit dus nodig om vas te stel presies wat mineraalregte en die regs aard en -indeling daarvan is.

Wanneer 'n grondeienaar sy bevoegdhede met betrekking tot die eksploitasie van die minerale in sy grond, oftewel sy "mineraalbevoegdhede", aan iemand anders vervreem, verkry die regsverkryger oor die algemeen al die bevoegdhede wat die grondeienaar sou gehad het indien afskeiding daarvan nie plaasgevind het nie. Die eienaarsbevoegdhede word in die hande van die regsverkryger verhef tot 'n beperkte saaklike reg op minerale, oftewel mineraalregte, en die houer daarvan staan bekend as 'n mineraalreghouer.

Daar word algemeen aanvaar dat 'n mineraalreghouer die bevoegdhede het om die grond waarop sy regte betrekking het te betree met die oog daarop om te prospektee na minerale en om alles te doen wat redelikerwys noodsaaklik is om ekonomies en effektief na minerale te prospektee en te soek, dit te myn en van die grond waarin dit voorkom af te skei, dit te verwyder en daaroor te beskik.¹³⁹ Soos egter in hoofstuk 2 aangedui is, word minerale by hul afskeiding van grond¹⁴⁰

¹³⁸. Vgl oor die algemeen Dale Mineral Rights 93 - 109.

¹³⁹. Hy het ook die bevoegdheid om sy gemeneregtelike prospektee- en/of ontginningsbevoegdhede aan 'n derde te vervreem.

¹⁴⁰. Daar is ook aangedui dat die afskeiding van minerale uit water en uitskot nie in alle opsigte aan die afskeiding daarvan uit grond gelykgestel kan word nie omdat uitskot en water onder sekere omstandighede van self reeds roerend kan wees (en die minerale daarin dus ook).

roerend en die eiendom van die mineraalreghouer.¹⁴¹ Die verwydering daarvan en verdere beskikking daarvoor geskied gevolglik op grond van eiendomsreg en mineraalregte is dus nie so omvattend as wat nog altyd algemeen aanvaar is nie. Daarom kan gesê word dat mineraalregte by die afskeiding van die minerale tot niet gaan ten opsigte van sodanige afgeskeide minerale.¹⁴² Soos egter hieronder aangetoon word, is die regsobjek van 'n mineraalreghouer se subjektiewe reg op minerale die grond, water of uitskot waarin die minerale voorkom en nie die minerale self nie. Indien 'n mineraalreghouer se bevoegdhede dus alle minerale insluit en nie beperk is tot slegs 'n sekere mineraal of net sekere minerale nie, mag hy verder prospekteer en verdere minerale wat as gevolg daarvan ontdek word, ook ontgin. Sy mineraalregte gaan dus nie in hierdie opsig tot niet nie.

Volgens Badenhorst¹⁴³ ontstaan die bevoegdheid om minerale te ontgin by die ontstaan van volledige eiendomsreg. Afhangende van wat hy met "ontgin" bedoel het, kan Badenhorst se stelling nie ongekwalfiseerd bly staan nie. As hy daarmee "myn" bedoel het, hang dit af van wie die houer van die reg is. In die geval van 'n grondeienaar ontstaan sy bevoegdheid om vir minerale te myn tesame met sy ander mineraalbevoegdhede by die verkryging van eiendomsreg op grond ten opsigte waarvan die mineraalregte nog nie afgeskei is nie. In die geval van 'n blote mineraalreghouer ontstaan dit by verkryging van die afgeskeide mineraalregte op een van die maniere wat in 5.4.1 bespreek word. Vir 'n mineraalhuurder¹⁴⁴ ont-

141. Of 'n myner wat kontraktueel daarop geregtig is. Daar moet ook onderskei word tussen die afskeiding van minerale van die grond waarin dit voorkom, wat in hfst 2 behandel is, en die afskeiding van mineraalregte van eiendomsreg, wat in 5.4.1 behandel word.

142. Of dit gaan oor in eiendomsreg op die afgeskeide minerale.

143. Ontginning 3 en 9.

144. Sien 4.5.1.

staan dit by notariële uitvoering van die mineraalhuurkontrak waarkragtens hy dit verkry. As Badenhorst daarmee "eksploitasie", dit wil sê, die somtotaal van alle mineraalbevoegdhede, bedoel het, ontstaan dit ook in die geval van 'n grondeienaar by die verkryging van eiendomsreg op grond ten opsigte waarvan die mineraalregte nog nie afgeskei is nie en in die geval van 'n blote mineraalreghouer by die verkryging van afgeskeide mineraalregte. In die geval van 'n prospekterder, aan wie slegs die grondeienaar of blote mineraalreghouer se prospekterbevoegdhede verleen word, kom sy reg ooreenkomstig algemene kontrakteregbeginsels tot stand by ondertekening van die prospekteerkontrak deur of namens albei partye.¹⁴⁵

Aan die begin van hierdie hoofstuk is aangedui dat, aangesien die mineraalbevoegdhede van 'n grondeienaar wesenlik ooreenstem met die bevoegdhede van 'n gemeneregtlike mineraalreghouer, 'n grondeienaar, wie se mineraalbevoegdhede nie van sy grondeiendomsreg afgeskei is nie, vir alle praktiese doeleindes ook as 'n mineraalreghouer beskou kan word.

Afgesien van formele verskille¹⁴⁶ tussen hulle, is daar egter 'n belangrike, regsteoretiese verskil tussen die bevoegdhede van grondeienaars en mineraalreghouers. Daar is reeds aangedui dat, benewens sy ander "mineraalbevoegdhede",¹⁴⁷ 'n blote mineraalreghouer ook die bevoegdheid het om

¹⁴⁵. Of, na gelang van wat die partye daaromtrent ooreenkomstig het, by notariële uitvoering of registrasie van die prospekteerkontrak.

¹⁴⁶. Soos bv mbt registrasie.

¹⁴⁷. Nadat 'n grondeienaar se mineraalbevoegdhede notarieel aan 'n regsverkryger oorgedra en by registrasie in sy hande tot die beperkte saaklike reg genaamd "mineraalregte" verhef is, het sodanige mineraalreghouer eweneens "mineraalbevoegdhede", wat ooreenstem met die mineraalbevoegdhede van 'n grondeienaar wie se "mineraalregte" nog nie van sy grondeiendomsreg afgeskei is nie. Hierdie terminologie kan dus nie aangewend word om tussen die bevoegdhede van sodanige grondeienaar en 'n blote mineraalreghouer te onderskei nie.

afgeskeide minerale toe te eien. Aangesien 'n grondeienaar, wie se mineraalbevoegdhede nie van sy grondeiendomsreg afgeskei is nie, reeds eienaar van die minerale in sy grond is,¹⁴⁸ verkry hy nie by afskeiding van die minerale van die grond waarin dit voorkom eiendomsreg daarop soos 'n mineraalreghouer nie. Hy het reeds eiendomsreg op die minerale, ongeag of hulle afgeskei is al dan nie, en het dus nie soos 'n blote mineraalreghouer ook 'n toeëieningsbevoegdheid ten opsigte van ontginde minerale nie.¹⁴⁹

Alhoewel daar streng gesproke eers ná afskeiding daarvan en registrasie van "oordrag"¹⁵⁰ daarvan aan 'n blote mineraalreghouer, van 'n grondeienaar se mineraalbevoegdhede as "mineraalregte" gepraat kan word,¹⁵¹ kan 'n eienaar van grond ten opsigte waarvan die mineraalregte nog nie afgeskei is nie, dus eweneens in eie reg as 'n "mineraalreghouer" beskou word,¹⁵² al is hy eintlik 'n "mineraalbevoegdhedehouer", welke onderskeid gedurig voor oë gehou moet word. Om doelmatigheidsredes word sodanige grondeienaar hierin, tensy die

148. Ooreenkomstig bogenoemde cuius est solum eius est ad coelum et ad inferos-, omne quod inaedificatur solo cedit- en superficies solo cedit-reëls.

149. Eintlik is dit heel logies: aangesien 'n grondeienaar reeds die eienaar van die minerale is, het hy nie hierdie bevoegdheid nodig nie. Presies dieselfde geld m.b.t. die aanvullende of bykomstige bevoegdhede van blote mineraalreghouers. Aan die ander kant kan 'n grondeienaar aan 'n prospekteeerder wyer aanvullende of bykomstige regte verleen as wat 'n blote mineraalreghouer ooreenkomstig die nemo plus iuris-reël aan hom kan verleen. By sodanige regsverlenings moet daar sorg gedra word dat daar nie deur gedetailleerde omskrywings van aanvullende of bykomstige bevoegdhede afbreuk gedoen word aan die wye bevoegdheide waarop 'n prospekteeerder reeds kragtens die gemenereregterlik geregtig is nie.

150. Sien 3.3.4.7.

151. Sien Badenhorst 1991 TSAR 239 op 251 - 252 en Badenhorst Ontginning 8 - 9.

152. Voor afskeiding plaasvind, setel die "mineraalbevoegdhede" uit die aard van die saak nog in die grondeienaar en kan hy dus in alle opsigte ook as 'n mineraalreghouer beskou word.

teendeel aangedui word, 'n mineraalreghouer genoem, met 'n mineraalreghouer gelykgestel en as 'n mineraalreghouer behandel.

'n Grondeienaar, wie se mineraalregte wel al van die eiendomsreg van sy grond afgeskei is maar deur homself kragtens 'n afsonderlike titel gehou word, kan dus beide 'n blote grondeienaar én 'n blote mineraalreghouer wees en funksioneer gevolglik in beide hoedanighede. Dit is egter nie te sê dat, sodra daar 'n ander mineraalreghouer as die grondeienaar bestaan, laasgenoemde noodwendig slegs 'n blote grondeienaar is nie, want in 'n gegewe geval kan 'n grondeienaar ooreenkomstig artikel 70(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 net die regte op een of meer spesifieke minerale in sy grond of ten opsigte van 'n gedeelte van sy grond afskei van sy eiendomsreg daarvan. In sodanige geval sal hy, benewens die houer of houters van die afgeskeide regte op die betrokke mineraal of minerale, self ook nog die houer van mineraalbevoegdhede ten opsigte van die oorblywende minerale in sy grond wees.¹⁵³ Daar kan dus meer as een

¹⁵³. Dieselfde moontlikheid bestaan egter nie waar die grondeienaar self sy mineraalbevoegdhede van sy grondeiendomsreg afskei en kragtens 'n afsonderlike mineraaltitel hou nie, want ingevolge a 70(6) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 word vereis dat hy in sodanige geval 'n sertifikaat van regte op minerale moet uitneem tov al die (oorblywende) minerale in sy grond en hy sal dus altyd in so 'n geval 'n blote grondeienaar (én blote mineraalreghouer) word. Mineraalregte kan dus deur 'n grondeienaar van sy eiendomsreg afgeskei word en self kragtens 'n afsonderlike mineraaltitel gehou word, in welke geval sodanige mineraalregte dalk ook as iura in re sua of iura in re propria beskou kan word. Waar hy egter tevore kragtens a 70(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 van sy bevoegdhede tov slegs 'n sekere mineraal of sekere minerale afstand gedoen het en hy die betrokke regte weer terugkry, gedagtig daaraan dat mineraalregte wat eenmaal van die eiendomsreg van grond afgeskei is daarna altyd ooreenkomstig a 70(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 onder aparte titel gehou word en dat confusio nie plaasvind wanneer dit tesame met die eiendomsreg van die grond weer in dieselfde persoon verenig word nie, sal hy egter 'n mineraalreghouer kragtens die mineraaltitel en 'n grondeienaar (in teenstelling met

mineraalreghouer ten opsigte van dieselfde stuk grond bestaan en die eienaar daarvan kan in meer as een hoedanigheid ten opsigte daarvan funksioneer.

5.4.1 Afskeiding van mineraalregte van grondeiendomsreg¹⁵⁴

Die wisselwerking tussen eiendomsreg, mineraalregte en prospekterregte is van belang by die bepaling van die regs aard van prospekterregte, wat direk uit grondeiendomsreg of (indirek) uit mineraalregte afgelei kan word. Soos reeds aangedui is, is mineraalregte beperkte saaklike regte wat self uit eiendomsreg afgelei kan word. Ten einde te bepaal of prospekterregte ook beperkte saaklike regte kan wees wat van eiendomsreg of mineraalregte afgeskei en oorgedra kan word, moet die afskeiding van blote mineraalregte van grondeiendomsreg ten aanvang ondersoek word.

Een van die eienaarsbevoegdhede waarna hierbo verwys is, behels die afskeiding van mineraalregte van die eiendomsreg van grond.¹⁵⁵ Dit gaan dus hier oor die verkryging van titel op die minerale afsonderlik van die grondtitel¹⁵⁶ en daar is

(vervolg)

'n blote grondeienaar) kragtens sy grondtitel (insluitende die oorblywende mineraalbevoegdhede wat hy daarkragtens hou) wees. Sien Nel Conveyancing 415. Dieselfde geld waar 'n grondeienaar ooreenkomstig a 70(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 van sy mineraalbevoegdhede tov slegs 'n gedeelte van sy grond afstand gedoen het. Indien hy egter voorheen al sy mineraalbevoegdhede afgeskei en vervreem het, sal hy 'n blote mineraalreghouer kragtens sy mineraaltitel(s) en 'n blote grondeienaar kragtens sy titelakte vir die grond wees.

154. Sien oor die algemeen Badenhorst Ontginning 211 - 564, Dale Mineral Rights 89 - 93 en 143 - 147, Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 593 - 602 en Laurens Aktebesorging 110 - 111.
155. Hierdie reg vorm nie self deel van mineraalregte nie en die uitoefening daarvan is eintlik die voorloper tot die totstandkoming van afsonderlike mineraalregte.
156. Daar word opgemerk dat daar dikwels in die literatuur, wanneer mineraalregte aldus afgeskei is, na die oorblywende grondtitel verwys word as die "oppervlaktitel". Net so word daar onderskeidend na die eienaar van grond, waarvan die mineraalregte nog nie afgeskei is

vyf maniere¹⁵⁷ waarop mineraalregte van grondeiendomsreg af-

(vervolg)

nie, verwys as die "grondeienaar" en na die eienaar van grond, waarvan die mineraalregte wel afgeskei is, as die "oppervlakeienaar". Sien verder Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 4, vn 6. Hierdie onderskeid is onverantwoordbaar. Daar is reeds daarop gewys en dit skyn algemeen aanvaar te word dat mineraalregte maar net een van die onderdele van die omvattende versameling regte wat eiendomsreg daarstel is. Die minerale daarin is ongetwyfeld nie die enigste belang wat die eienaar in sy grond het nie en dit is nie so dat die oomblik wanneer hy van sy mineraalregte afstand doen, hy slegs belange in die oppervlak van sy grond oorhou nie. In die eerste plek staan dit vas dat hy nie noodwendig van sy regte op al die minerale in sy grond afstand moet doen nie en dat hy dit slegs tav 'n enkele mineraal of sekere minerale tot die geheel of 'n gedeelte van sy grond kan doen. Dan het hy nog lank nie afstand van al sy ander regte op die grond gedoen nie en regverdig dit nie die beperking om hom daarna as slegs die eienaar van die grondoppervlak te beskou nie. Selfs al het hy ook van al sy mineraalregte ontslae geraak, is dit heel denkbaar dat daar in sy versameling eienaarsbevoegdhede nog heelparty ander regte m.b.t. die grond bestaan wat niks met minerale te doene het nie en wat nie net tot die oppervlak van die grond beperk is nie, soos bv sy regte op boorgatwater. Net so is prospekteerders en myners, wat die reg het om vir die doeleindes van uitoefening van hul regte van gedeeltes van die grondoppervlak gebruik te maak, nog lank nie daarom oppervlak-eienaars nie. Wanneer 'n grondeienaar 'n diensbaarheid soos 'n reg van weg oor die oppervlak van sy grond aan iemand verleen, het niemand hom nog ooit daarna 'n "ondergrondse eienaar" probeer noem omdat hy van 'n reg op die oppervlak van sy grond afstand gedoen het nie; waarom dan die teenoorgestelde toelaat wanneer dit by mineraalregte kom? Om hierdie redes word daar hierin deurentyd voor afskeiding van die mineraalregte van die "grondtitel" en die "grondeienaar" gepraat en word daar eerder onderskeidend na die beperkte "mineraaltitel" en mindere "blote mineraalreghouer" verwys as om afbreuk aan die eienaar en sy omvattende dominium te doen. Om doelmatigheidsredes word daar ná afskeiding van die mineraalregte onderskeidend na die "residuele" of "blote" grondtitel en -eienaar verwys.

157. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 5 - 6 en Kleyn & Boraine Silberberg 406 - 407. Sien ook Badenhorst 1990 TSAR 239 op 467 - 470, waar hy die afskeiding en oorgang van mineraalregte behandel onder die opskrifte "The acquisition of rights to minerals" (op 467 - 469) en "The transfer of rights to minerals" (op 469 - 470). Delpont & Olivier Vonnisbundel 680 sê dat daar 4 afskeidingsmetodes is, maar noem direk daarna 5 metodes waarop afsonderlike mineraaltitels verkry kan

geskei kan word:¹⁵⁸

Die gebruiklike manier waarop mineraalregte van die grond afgeskei en oorgemaak word, is deur sessie van die regte deur die eienaar van die grond aan iemand anders. Dit geskied deur die registrasie van 'n notariële akte van sessie.¹⁵⁹ Vervolgens kan 'n grondeienaar by oordrag van die grond vir hom in die akte van transport van daardie grond die mineraalregte voorbehou.¹⁶⁰ Daarbenewens kan die eie-

(vervolg)

- word. Sien ook Franklin LAWSA Vol 18 6 - 7, wat ook sê dat daar 4 metodes van afskeiding is, en Dale Contracts 230, wat sê dat daar 3 metodes is.
158. Sien a 70 tot 74 bis en 32 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, asook vorm RR van die aktesregulasies. Die voorbereiding van 'n sertifikaat van regte op minerale en nie-notariële sessies van mineraalregte is die funksie van 'n aktevervaardiger en notariële sessies van minerale val vanselfsprekend binne die aktiwiteitsfeer van notarissee publiek. In die Kaapprovinsie moet daarop gelet word dat alle voorwaardes nie van titel tot titel oorgedra word nie en voorwaardes mag verskuil wees in die oorspronklike titelakte. Kragtens Sir John Cradock se proklamasie van 1813 mag daar verder 'n statutêre voorbehoud vir die staat van die regte op goud, silwer en edelgesteentes wees. Die transportbesorger sal gevolglik gevra word om te sertifiseer, m.b.t enige voorbehoud of oorspronklike sessie van mineraalregte of uitreiking van 'n sertifikaat van regte op minerale, dat daar geen rekord in of op enige titel betreffende die grond is dat die regte wat voorbehou, gesedeer of afgeskei staan te word reeds voorheen aldus mee gehandel is nie en, indien die Cradock-proklamasie wel van toepassing is, moet die regte op alle goud, silwer en edelgesteentes van sodanige sessie, voorbehoud of afskeiding uitgesluit word.
159. Sien a 70(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, gelees met a 16 daarvan.
160. Sien a 71 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Mineraalregte kan ook vir slegs 'n bepaalde tydperk gesedeer of voorbehou word, mits voorsiening gemaak is in die sessie of voorbehoud vir terugseiding aan die oorspronklike sedent. Sien Ex parte Mackenzie 1950 3 SA 507 (O). Eintlik is die sessie of voorbehoud self ewigdurend, maar geskied dit onderhewig aan 'n verpligting tot terugseiding. Sien verder Nel Conveyancing 401.

naar, in stede van om vir hom die mineraalregte voor te behou, slegs die reg voorbehou om statutêre inkomste verkry uit die gebruik van die grond of die opbrengste daarvan¹⁶¹ te eis.¹⁶² Hierdie voorbehoude stel volgens die regspraak beperkings op die eiendomsreg van die grond daar en is gevolglik registreerbaar.¹⁶³ 'n Derde manier waarop mineraalregte afsonderlik van die eiendomsreg van grond gevestig kan word, is deur die uitsluiting van die mineraalregte by die verdeling van gemeenskaplike grond.¹⁶⁴ Indien die regte op minerale aan twee of meer persone gesamentlik behoort, kan 'n verdeling van hul regte verder bewerkstellig word deur die registrasie van 'n notariële verdelingsessie.¹⁶⁵ Vervolgens kan die eienaar van grond 'n sertifikaat van regte op minerale uitneem ten opsigte van al die mineraalregte wat hy nog kragtens sy grondtitel hou.¹⁶⁶ Laastens kan mineraalregte van grondeiendomsreg afgeskei word deur 'n nie-notariële sessie van mineraalregte na aanleiding van 'n ont-eiening of vestiging van die betrokke mineraalregte in die staat deur statuut.

Afsonderlike mineraalregte kom dus onder andere tot stand wanneer 'n grondeienaar sy regte op die minerale in sy grond afskei van sy eiendomsreg van die grond en dit daarna self

-
161. Sien Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O) en Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds 1990 4 SA 614 (K).
 162. In teenstelling met die sertifikaat van regte op minerale wat daar vir mineraalregte uitgereik word, word daar by die registrasie van hierdie regte in 'n aktekantoor aan die reghebbende 'n sertifikaat van geregistreerde saaklike regte ooreenkomstig a 64(2) bis van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 uitgereik. Sien vorm Z van die aktesregulasies.
 163. Sien Odendaalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O).
 164. Sien a 73 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Hierdie bepaling vervang die beslissing in Rocher v Registrar of Deeds 1911 TPA 311.
 165. Sien a 73 bis van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en Nel Conveyancing 415 - 416.
 166. Sien a 70(5) en (6) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

kragtens 'n selfstandige mineraaltitel afsonderlik van sy residuele grondtitel hou of dit by wyse van sessie aan iemand anders oordra.¹⁶⁷ 'n Grondeienaar is dus eintlik ook 'n mineraalreghouer¹⁶⁸ totdat die mineraalregte van sy grondeiendomsreg afgeskei word. Sodra 'n aparte sertifikaat, sessie of voorbehoud van mineraalregte egter geregistreer word, word die mineraalregte kragtens 'n afsonderlike titel gehou deur die grondeienaar of deur iemand anders.¹⁶⁹ Verval deur samesmelting vind nie daarna plaas nie, selfs al word die grondeienaar en die blote mineraalreghouer later dieselfde persoon.¹⁷⁰

-
167. Na welke "oordrag", soos Badenhorst 1990 TSAR 239 op 474 tereg aantoon, die betrokke regte vir die eerste keer as iura in re aliena kan bekendstaan. Sien ook Badenhorst Ontginning 75 - 80. Verder word nie hiermee te kenne gegee dat, alvorens die mineraalregte aan iemand anders vervreem kan word, die grondeienaar dit eers van sy grondeiendomsreg moet afskei nie. Hieronder word aangetoon dat die afskeiding en "oordrag" tydens dieselfde proses direk uit die grondeienaar se grondtitel geskied.
168. Soos reeds aangedui is, is hy in werklikheid die houer van "mineraalbevoegdhede", maar stem sy bevoegdhede sodanig ooreen met die bevoegdhede van 'n blote mineraalreghouer, dat 'n grondeienaar vir alle praktiese doeleindes ook as 'n mineraalreghouer beskou kan word. Gevolglik word hy hierin as sodanig behandel.
169. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 5 en 593, Dale Mineral Rights 89, Ex parte Geldenhuys 1921 TPA 72 op 77, Ex parte Pierce 1959 3 SA 628 (O) 633 en a 70 - 74 bis van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, asook Joubert 1959 THRHR 27 op 28.
170. In teenstelling met bv die geval waar die houer van 'n diensbaarheid oor grond die eienaar van die grond word en die diensbaarheid dan by registrasie van die grond op naam van die serwituuthouer outomaties verval ooreenkomstig die nulla res sua servit-reël sonder dat dit vir die registrateur nodig is om die nodige aantekening in verband met die verval van die diensbaarheid op die nuwe titelakte aan te bring, bepaal a 70(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 (ingevoeg deur die Wysigingswet op die Registrasie van Aktes 43 van 1957) dat mineraalregte wat eenmaal afgeskei is van grondeiendomsreg apart gehou moet word en dat geen samesmelting aangeteken mag word as die mineraalreghouer en die grondeienaar daarna weer dieselfde persoon word nie. Dit geld selfs waar die mineraalregte vir slegs 'n bepaalde tydperk gesedeer is. A 70(4) geld egter slegs waar 'n aparte titel vir die mineraalregte

Aangesien mineraalregte deelbaar is in die sin dat afskeiding ten opsigte van alle minerale, 'n spesifieke mineraal of sekere minerale met betrekking tot die geheel of 'n gedeelte van die betrokke grond of aandele daarin kan plaasvind,¹⁷¹ is 'n houer van afgeskeide mineraalregte, onderworpe aan die nemo plus iuris-reël en sekere statutêre beperkings op onderverdeling van mineraalregte, eweneens daarop geregtig om verdere afskeidings van mineraalregte vanuit sy mineraaltitel te bewerkstellig. 'n Blote mineraalreghouer kan dus normaalweg sy mineraalregte, gedeeltes daarvan of aandele daarin verder vervreem.

Die transaksie wat aanleiding gee tot die afskeiding van mineraalregte kan verskeie vorms aanneem. Gewoonlik gaan die grondeienaar 'n prospekteerkontrak met die koper van die mineraalregte aan.¹⁷²

Die volgende gevalle kan onderskei word:¹⁷³

(vervolg)

uitgereik is. Waar daar 'n voorbehoud van die mineraalregte in die titelakte was waarvoor geen sertifikaat van regte op minerale uitgereik is nie, bv regte voorbehoud voor die inwerkingtreding van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 of deur die staat, en die houer van sodanige mineraalregte word ook die eienaar van die grond, moet die registrateur van aktes die samesmelting op die titelakte aanteken. Die nuwe eienaar kan egter vooraf in sy hoedanigheid as mineraalreghouer aansoek doen om 'n sertifikaat van regte op minerale kragtens a 71(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en, alhoewel dit tydens dieselfde registrasiehandeeling mag plaasvind, moet die uitreiking van die sertifikaat van regte op minerale die registrasie van oordrag van die grond aan hom voorafgaan. Dit vermy dan die aantekening van die samesmelting en behou die afskeiding van die mineraalregte. Sien verder Apex Mines Ltd v Administrator, Tvl 1986 4 SA 581 (T).

171. Sien Badenhorst 1989 De Jure 379 op 382.

172. Sien 4.2 en Van der Merwe Sakereg 557.

173. Vgl Nel Conveyancing 402 - 412, wie se indeling in hierdie onderafdeling gevolg word, Badenhorst 1989 De Jure 379 op 381, Badenhorst 1990 TSAR 239 op 467 - 473, Van der Merwe Sakereg 556 - 557, Badenhorst 1991 TSAR 113 op 116 - 117, Badenhorst Ontginning 16 - 74 en 80 - 88 en Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek

5.4.1.1 Sertifikaat van regte op minerale

Mineraalregte kan afgeskei word van grondeiendomsreg deur die uitneem van 'n sertifikaat van regte op minerale, ongeag die feit dat daar geen voorbehoud van sodanige regte in enige grondtitel was nie, of by wyse van sodanige voorbehoud gekoppel aan die uitneem van die sertifikaat¹⁷⁴ deur die mineraalreghouer.

5.4.1.1.1 Geen voorbehoud in grondtitel

5.4.1.1.1.1 Grondeienaar

Indien die grondeienaar ook die mineraalregte kragtens sy grondtitel hou, kan hy 'n sertifikaat van regte op minerale kry vir al die minerale wat hy daarkragtens hou.¹⁷⁵ As hy die eienaar van al die mineraalregte is, kan hy nie 'n sertifikaat van regte op minerale kry vir net sekere van die regte of 'n aandeel daarin nie en, as hy die eienaar van slegs sekere mineraalregte is, kan hy net 'n sertifikaat van regte op minerale kry vir al die oorblywende mineraalregte wat hy kragtens die grondtitel hou, buiten dit wat reeds voorbehou of gesedeer is. Hy moet dus al sy mineraalregte van sy grondtitel afskei.¹⁷⁶

(vervolg)

309.

174. Sien a 70 - 74 bis van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

175. Sien vorm JJ van die aktesregulasies en a 70(5) en (6) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

176. Kragtens a 70(6) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 moet die konsep-sertifikaat ingedien word saam met die grondtitel, 'n geskrewe aansoek van die grondeienaar om uitreiking van die sertifikaat van regte op minerale en enige verband of ander geregistreerde reg, soos bv 'n prospekteerkontrak, waaraan die mineraalregte onderhewig mag wees, sowel as die toestemming van die houer daarvan. Indien die mineraalregte uitgesluit staan te word by die onderverdeling van die grond, is sodanige toestemming van die houters van verbande of ander saaklike regte nie nodig nie. A 73 en ook a 70(6) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 is so

5.4.1.1.1.2 Dorpstigter

Wanneer 'n dorp gestig word onderhewig aan 'n voorbehoud van mineraalregte vir die dorpsseienaar, moet die dorpsseienaar gelyktydig met die opening van die dorpsregister 'n sertifikaat van regte op minerale ten aansien van die erwe in die dorp uitneem. Hy mag ook op aansoek 'n sertifikaat van regte op minerale ten opsigte van die restant van die dorp (strate en oop spasies waaraan nie erfnommers toegeken is nie) uitneem¹⁷⁷ op voorwaarde dat 'n sertifikaat van die landmeter-generaal betreffende die grootte van die restant saam met sy aansoek by die akteskantoor ingedien word.¹⁷⁸

5.4.1.1.1.3 Grondverdelers

Indien mineraalregte uitgesluit word uit 'n ooreenkoms tussen mede-eienaars om hul grond onderling te verdeel,¹⁷⁹ moet die mede-eienaars sertifikate van regte op minerale uitneem ten aansien van hul onderskeie aandele in al die mineraalregte wat op die grond van toepassing is en wat tussen hulle verdeel gaan word.

(vervolg)

bewoord dat, indien 'n ander saaklike reg, soos 'n vruggebruik, nie kragtens 'n aparte titel gehou word nie, geen toestemming van die vruggebruiker nodig is nie. Die grondtitel word geëndosseer ten effekte dat 'n sertifikaat van regte op minerale uitgereik is mbt die (oorblywende) mineraalregte gehou kragtens daardie titel. Die titel tot enige verband of saaklike reg word ook geëndosseer en die sertifikaat van regte op minerale word geëndosseer betreffende die vervanging van die verband daaroor en dit moet 'n verwysing bevat na die saaklike reg waaraan dit onderworpe is.

177. Sien a 71(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en aktesreg 38.

178. Sien vorm DD van die aktesregulasies.

179. Sien Nel Conveyancing 300 - 304.

5.4.1.1.2 Voorbehoud van mineraalregte in grondtitel

5.4.1.1.2.1 Oordraggewer

Wanneer iemand grond oordra onderworpe aan die voorbehoud van regte op minerale in sy guns, moet hy gelyktydig daarmee 'n sertifikaat van regte op minerale uitneem.¹⁸⁰

Indien die regte op sekere minerale reeds voorbehoud of gesedeer is, kan die oordraggewer slegs (sommige van) die oorblywende mineraalregte vir homself voorbehoud, solank hy nie probeer om dit wat voorheen voorbehoud of gesedeer is voor te behoud nie.

Waar die oordraggewer al die regte op minerale voorbehoud, maar 'n sessie of voorbehoud van die mineraalregte het reeds ten opsigte van 'n spesifieke gedeelte van die grond plaasgevind, word al die mineraalregte vir hom voorbehoud, uitgesluit dit wat reeds gesedeer is, met vermelding van die besonderhede van sodanige vorige sessies, indien enige, in die voorbehoudsklousule¹⁸¹ in die transportakte.

180. Sien vorm BB van die aktesregulasies. Geen aansoek is nodig nie aangesien die uitreiking verplig word kragtens a 71(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Kragtens a 70(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 kan die voorbehoud betrekking hê op 'n gedeelte van grond wat oorgedra word of die hele stuk grond wat oorgedra word en, in beide gevalle, op alle mineraalregte of die regte op net sekere, gespesifiseerde minerale of net 'n gemelde aandeel in die regte op spesifieke minerale of al die minerale. Indien die voorbehoud slegs 'n gedeelte van die grond behels, moet 'n diagram van die gedeelte voorberei word. Sien a 71(3) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Daar moet na die diagram verwys word in die voorbehoud in die titelakte en in die sertifikaat, waarby die diagram aangeheg moet word. Sien aktesreg 73(1) en (2).

181. Indien iemand bv 'n $\frac{1}{4}$ aandeel in 'n plaas hou en sy grondtitel bevat 'n aantekening dat 'n $\frac{1}{4}$ aandeel in die mineraalregte mbt die hele plaas reeds gesedeer is, hou hy 'n $\frac{1}{4}$ aandeel, minus $\frac{1}{8}$ aandeel van die mineraalregte op die hele plaas, want 'n $\frac{1}{4}$ van sy $\frac{1}{4}$ (en 'n $\frac{1}{4}$ van die ander mede-eienaar se $\frac{1}{4}$) is reeds vervreem. Dws hy hou $\frac{1}{4}$ van $\frac{3}{4}$, oftewel $\frac{1}{4} - \frac{1}{8} = \frac{3}{8}$ (0,3750) aandeel

5.4.1.1.2.2 Staat

Kragtens artikel 72 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 hoef die staat, wanneer hy grond toeken, nie 'n sertifikaat van regte op minerale uit te neem nie, dit wil sê, artikel 71 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 is nie op die staat van toepassing nie. Die minister van openbare werke en grondsake kan te eniger tyd aansoek doen om 'n sertifikaat van regte op minerale¹⁸² en mineraalregte aldus afskei van grond wat deur die staat besit word¹⁸³ of wat voorheen aan die staat behoort het.

5.4.1.1.2.3 Voor die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937

Indien regte op minerale voorbehoud is voor die inwerkingtreding van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937¹⁸⁴ kan 'n sertifikaat van regte op minerale aan die oorspronklike houer van die regte uitgereik word op sy skriftelike aansoek.¹⁸⁵ Kragtens artikel 71(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 moet die houer van die titel waarin die voorbehoud voorkom dit op aanvraag aan die aansoeker

(vervolg)

in die mineraalregte oor die hele plaas (en die ander mede-eienaar ook). Daar moet dus onder die voorwaardes 'n klousule ingevoeg word dat die $\frac{1}{2}$ aandeel van die eiendom wat oorgedra word onderhewig is aan die voorbehoud van 'n $\frac{3}{8}$ aandeel van die mineraalregte op die (hele) plaas vir die oordraggewer en die sertifikaat van regte op minerale moet bloot aandui, ooreenkomstig die algemene gebruik, dat hy 'n $\frac{3}{8}$ aandeel in die mineraalregte m.b.t. die plaas hou. Wanneer daar aandeelhouding in grond ter sprake is, moet daar dus sorg gedra word dat die voorbehoud van mineraalregte geskied m.b.t. die hele plaas en nie net die gedeelte of aandeel wat oorgedra word nie.

182. Sien vorm FF van die aktesregulasies.

183. Sien vorm GG van die aktesregulasies.

184. Dws voorbehoud het plaasgevind sonder die daarmee gepaardgaande uitreiking van 'n sertifikaat van regte op minerale.

185. Sien a 71(2)(a) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en vorm EE van die aktesregulasies.

oorhandig. Die huidige grondtitel, wat die voorbehoud van die mineraalregte bevat,¹⁸⁶ is die titel vir daardie mineraalregte, behalwe in die Oranje-Vrystaat, waar beslis is dat, sover dit voorbehoude voor 1 September 1937¹⁸⁷ aanbetref, die voorafgaande titel die mineraaltitel is.¹⁸⁸ In die Oranje-Vrystaat moet beide die voorafgaande (sonder die voorbehoud) en die huidige grondtitels (met die voorbehoud) dus ingedien word (en ook tussenin-titels wat die voorbehoud bevat), want die registrateur mag nie die sertifikaat van regte op minerale uitreik sonder om die uitreiking daarvan teen die bestaande titel te endosseer nie¹⁸⁹ en, indien die huidige grondeienaar weier om sy titelakte te oorhandig, kan hy by wyse van 'n hofbevel verplig word om dit te doen.

5.4.1.1.2.4 Dorpseienaar

Indien 'n dorpseienaar¹⁹⁰ die (ongeregistreerde) houer van mineraalregte is kragtens 'n voorbehoud voor die inwerking-treding van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937¹⁹¹ ten opsigte van grond waarop 'n dorp voor of sedert die inwerking-treding van die wet uitgelê is, hoef die dorpseienaar nie die titel van elke erf, perseel, standplaas, ensovoorts, in te dien vir endossement nie. Die registrateur maak bloot 'n aantekening in die betrokke grondregister (caveat) en endosseer in die praktyk die betrokke titels na gelang hulle vir die een of ander registrasiehandeling ingedien word. Hy kan die transportbesorger vra om by uitreiking van 'n serti-

186. Sien Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289.

187. Die datum van inwerking-treding van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

188. Sien Ex parte Du Preez 1907 ORC 15. Sien egter Badenhorst Ontginning 87.

189. Ten spyte daarvan dat die voorbehoud as 'n voorwaarde in die titelakte vervat is. Sien a 71(4)(b) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

190. Sien a 71(2) bis van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

191. Dws sonder dat daar tov die voorbehoud 'n sertifikaat van regte op minerale aan die dorpseienaar uitgereik is.

fikaat kragtens artikel 71(2) bis van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 te sertifiseer dat geen sertifikate kragtens artikel 71(2) van die wet vanuit die individuele standplaastitels uitgereik is nie.¹⁹²

5.4.1.2 Notariële sessies van mineraalregte

Wanneer die mineraalregte gehou word kragtens 'n aparte mineraaltitel, dit wil sê, kragtens 'n sertifikaat van regte op minerale of 'n voorafgaande akte van sessie, moet opvolgende handelinge met die mineraalregte ook geskied by wyse van 'n notariële akte van sessie.¹⁹³ As die mineraalregte steeds kragtens die grondtitel gehou word en dus nog nie voorheen afgeskei is nie, word dit terselfdertyd afgeskei deur middel van die akte van sessie van die eienaar aan die persoon of persone aan wie hy afstand van daardie mineraalregte doen¹⁹⁴ en kragtens artikel 70(2) van die Registrasie

¹⁹². Sien vorm NN van die aktesregulasies.

¹⁹³. Sien Dale Contracts 230 - 233 en Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 602 - 605 en a 3(1)(n) en 16 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 128 - 132 behandel sessies as een van die kontrakte "wat oor mineraleregte gaan". Alhoewel dit dmv verlyding van 'n notariële kontrak geskied, moet 'n sessie egter eerder beskou word as die meganisme waardeur oordrag van mineraalregte bewerkstellig word. Soos reeds aangetoon is, gee sessie van beperkte saaklike regte bloot tot vorderingsregte aanleiding, naamlik iura in personam ad rem acquirendam, ten aansien waarvan daar onderskei moet word tussen die verbintenisskeppende ooreenkoms, wat 'n vorderingsreg om registrasie te eis (dare) tot inhoud het (en om tussen sessie en registrasie deur (facere) en teenoor (non facere) die regsverlener beskerming en handhawing van sy regte te eis, asook dalk tussentydse gebruiksregte tav die voorwerp van die regte), en 'n saaklike ooreenkoms wat tot stand kom by registrasie, waarna die beperkte saaklike regte wat daarkragtens verleen word voortbestaan terwyl die persoonlike ooreenkoms (bovermelde vorderingsreg) tot niet gaan.

¹⁹⁴. Die moeder- of brontitel, waaruit die mineraalregte gesedeer word, kan dus wees: (a) die grondtitel, titelakte of akte van transport (waar die mineraalregte nog nie afgeskei is nie, is dit nie nodig om eers 'n sertifikaat van regte op minerale uit te neem nie; sessie kan kragtens a 70(1) van die Registrasie van Aktes Wet

van Aktes Wet 47 van 1937 geskied sodanige afskeiding uit die grondeiendomsreg met betrekking tot die geheel of 'n gedeelte van 'n geregistreerde stuk grond. Dit kan ook geskied met betrekking tot alle mineraalregte in die algemeen of ten opsigte van die regte op 'n besondere mineraal of minerale.¹⁹⁵

Artikel 71(6) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 bepaal dat, waar mineraalregte voor die inwerkingtreding van die wet in 'n grondtitel voorbehou is en steeds daarkragtens gehou word, al die regte wat aldus gehou word kragtens 'n notariële akte gesedeer mag word, maar dat geen sessie van 'n deel, gedeelte of aandeel in sodanige regte mag plaasvind en die geheel of 'n gedeelte van sodanige regte ook nie met verband beswaar of verhuur mag word nie, tensy die houer van die regte eers 'n sertifikaat van regte op minerale uitneem ten opsigte van al die regte wat aldus voorbehou is.

Die sessie word opgestel op dieselfde wyse as 'n akte van oordrag van grond, maar dit word uitgevoer voor 'n notaris alvorens dit geregistreer word deur 'n registrateur van aktes.¹⁹⁶ In teenstelling met aktes voor 'n registrateur

(vervolg)

- 47 van 1937 direk uit die transportakte geskied), (b) 'n sertifikaat van regte op die minerale of (c) die akte van 'n vorige sessie van die mineraalregte.
195. 'n Diagram van die grond waarop die sessie van toepassing is en wat deur die landmeter-generaal goedgekeur en geregistreer is, word benodig indien regte verleen word mbt slegs 'n gedeelte van grond, algemeen bekend as 'n "mineraalgebied", waaroor mineraalregte gehou word. Soos reeds aangedui is, is die sessie van mineraalregte onderworpe aan anti-fragmentasie bepalings waarkragtens dit nie moontlik is om sonder ministeriële toestemming sessies te registreer waardeur aandeel in mineraalregte geskep of die aantal aandeel in die mineraalregte vermeerder of die aantal houer van aandeel vermeerder word nie.
196. Omdat sessies van mineraalregte in 'n akteskantoor geregistreer word, is die volgende bepalings van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 in die besonder daarop van toepassing: (a) a 3(1)(m), wat 'n registrateur van aktes magtig om notariële sessies van mineraalregte en notariële wysigings daarvan, ens, te registreer, (b) a 16, wat bepaal dat saaklike regte in

uitgevoer, is die praktiese effek hiervan dat, waar die sedent byvoorbeeld 'n agent is, of iemand wat in 'n sekere hoedanigheid optree, dit die notaris se plig is om verteenwoordigers en gevolmagtigdes se bevoegdhede na te gaan en die registrateur het nie die mag om bewyse daarvan te verg nie,¹⁹⁷ tensy dit uit die akte self blyk dat die persoon nie

(vervolg)

grond (soos mineraalregte - sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 11) slegs oorgedra mag word dmv 'n sessie van mineraalregte wat deur 'n registrateur van aktes geregistreer word, (c) a 73 bis, wat handel met verdelingssessies (sien ook vorm II van die aktesregulasies), (d) aktesreg 73, wat handel oor die noodsaaklikheid van diagramme waar mineraalregte gesedeer word tov 'n nog onomskryfde gedeelte van grond - "mine-raalgebied-diagramme", wat nie noodwendig die onderverdelings van grond soos aangedui op onderverdelings- en ander diagramme van toepassing op die grond volg nie (aangesien daar nie met grond of aandele in mineraalregte gehandel word nie, is toestemming kragtens die Wet op die Onderverdeling van Landbougrond 70 van 1970 of die anti-fragmentasiebepalings in die Mineraalwet 50 van 1991 nie nodig nie), (e) aktesreg 61(2), wat bepaal dat eensydige sessies van mineraalregte toelaatbaar is indien geen verpligtings op die sessionaris gelê word nie (normaalweg is daar egter wel sodanige verpligtings en gewoonlik is die akte van sessie dus tweesydig; eensydige sessies van mineraalregte kan ook nie plaasvind waar die sessie uitvoering gee aan 'n donasie nie, want in sodanige geval moet daar 'n aanvaardingsklousule in die akte vervat word ten aansien waarvan, benewens die sedent of sy gevolmagtigde, die bevooroordeelde (sessionaris) of sy gevolmagtigde ook voor die notaris moet verskyn om die aanvaarding uit te voer).

197. Sien Transvaal Land Co v Registrar of Deeds 1909 TS 759. Vir die registrasie van sessies van mineraalregte moet die volgende dokumente egter wel by 'n akteskantoor ingedien word: (a) die konsep notariële sessie in duplikaat (behalwe in Pretoria en Johannesburg, waar dit in enkelvoud ingedien word) - sien aktesreg 45(2) en (2A), (b) die bestaande titel (sertifikaat van regte op minerale, (vorige) notariële akte van sessie van mineraalregte of grondtitel, na gelang van die geval), (c) 'n finale hereregtekuitansie of 'n hereregtedepositokuitansie met 'n sertifikaat kragtens a 11(3) van die Wet op Hereregte 40 van 1949 of, indien BTW betaalbaar is, 'n a 9(11) vrystellingssertifikaat, (d) 'n solvensieverklaring deur die sedent, (e) toestemming deur die verbandhouer tot kansellering van of vrystelling uit enige verband, en (f) indien van toepassing, 'n mineraalgebied-diagram mbt 'n nog onomskryfde gedeelte van enige stuk grond - sien aktesreg 73. Die Groepsgebiedewet 36 van 1966 was selfs voor die herroeping daarvan

die nodige bevoegdheid om te kontrakteer het nie.¹⁹⁸

Bestaande titelvoorwaardes moet in die nuwe sessie oorgedra word waar die sessie uit die grondtitel voortspruit.¹⁹⁹ Daarbenewens is bykomstige persoonlike regte kragtens artikel 63(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 in sessies van mineraalregte registreerbaar. Voorkoopsregte, terugvallingsregte en fideikommissêre regte mag in die notariële sessie (met verwysing na die gesag van die skeppende dokument, byvoorbeeld 'n testament) ingesluit word, maar artikel 67 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937²⁰⁰ is net van toepassing op oordragaktes van grond en 'n vruggebruik of ander saaklike reg kan nie voorbehou word in aktes van sessie van mineraalregte nie.²⁰¹ 'n Reg op minerale, maar nie 'n huur²⁰² daarvan nie, mag voorbehou of gesedeer word vir 'n spesifieke tydperk op voorwaarde dat voorsiening gemaak word in die voorbehoud of sessie vir terugsedering na die oorspronklike sedent.²⁰³ 'n Reg op minerale kan ook nie afgeskei word van een grondstuk en saaklik aan 'n ander eiendom gekoppel word nie.²⁰⁴ Aangesien mineraalregte onroer-

(vervolg)

- nooit op sessies van mineraalregte van toepassing nie.
198. Sien Breitenbach v Frankel 1913 AA 390 en Ex parte Bester 1930 OPA 177.
 199. Asook bepalings vervat in die ooreenkoms wat tot die sessie aanleiding gee.
 200. Ingevolge waarvan persoonlike diensbaarhede onder sekere omstandighede by die oordrag van grond vir die oordraggewer voorbehou kan word.
 201. Sien die voorbeeld in Nel Conveyancing 412.
 202. Mineraalhure is in 4.5.1 bespreek.
 203. Sien Ex parte Mackenzie 1950 3 SA 507 (O).
 204. Sien Nel Conveyancing 401 en Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289. Soos in 5.4.2 en 5.4.5.2 aangetoon word, is dit in beginsel wel moontlik dat mineraalregte erfdiensbaarhede kan wees in die sin dat hulle ten gunste van 'n heersende erf oor 'n dienende erf gevestig kan word. Sien Webb v Beaver Investments (Pty) Ltd 1954 1 SA 13 (T) 25 - 26 en Ex parte Eloff 1953 1 SA 617 (T). Hahlo & Kahn Union of South Africa 764 sê "there would seem to be no objection, in principle, to the constitution of a praedial servitude of mineral rights in favour of a praedium dominans". Verder kan mineraalregte self die voorwerp van 'n persoonlike diensbaarheid soos vruggebruik wees.

rend is, kan hulle deur verbande (in teenstelling met notariële verbande) beswaar word.²⁰⁵

Waar die sedent deur die ontvanger van inkomste as 'n "ondernemer" bestempel word, is belasting op toegevoegde waarde op die totale geldwaarde van die transaksie betaalbaar. Andersins is hereregte op die transaksie wat tot die sessie aanleiding gee op die normale manier betaalbaar op die vergoeding of die waarde, watter een ook al die meeste is.²⁰⁶

205. Sien die woordomsrywings van "verband" en "notariële verband" in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

206. Sien a 2 van die Wet op Hereregte 40 van 1949 en die woordomsrywings van "eiendom" (veral subpara (c) daarvan) en "transaksie" in a 1 en ook a 5 van die wet. Opsiegelede moet kragtens a 6(1)(b) by die vergoeding gevoeg word. Alhoewel die datum van verkryging (soos omskryf in a 1 van die wet) die datum van uitoefening van die opsie is, word die realistiese waarde (soos ook omskryf in a 1 van die wet) bereken soos tvt die datum van verkryging van die opsie deur die persoon wat dit uitoefen, dws as die persoon wat dit uitoefen die oorspronklike verkryger is, is die datum van kontraksluiting van belang en, as hy die opsie by wyse van sessie bekom het, is die datum van die sessie bepalend (sien die voorbehoudsbepaling by die woordomskrywing van "realistiese waarde" in a 1). Ten einde die waarde te bepaal, raadpleeg die ontvanger van inkomste die streeksdirekteur van die departement van mineraal- en energiesake. Sien a 5(7)(d) van die Wet op Hereregte 40 van 1949. Vertragings ontstaan dikwels en, tensy BTW betaalbaar is, mag die sessionaris dit verkieslik vind om 'n deposito op hereregte te betaal (en aldus 'n hereregte depositokwitansie te verkry) en dan sekuriteit te verskaf (gewoonlik in die vorm van 'n onderneming) vir die betaling van enige uitstaande hereregte. Dit stel die ontvanger in staat om 'n sertifikaat kragtens a 9(11) of 11(3) van die Wet op Hereregte 40 van 1949 uit te reik dat die transaksie van die betaling van hereregte vrygestel is of dat sekuriteit tot sy bevreëdiging verskaf is. Registrasie van die sessie is dan moontlik kragtens a 12(2) van die Wet op Hereregte 40 van 1949. Die aansoek om uitstel van die tyd waarbinne die addisionele betaling gemaak moet word sonder boete, kan egter slegs gebring word indien die deposito betaal is binne 6 maande na die verkryging, soos omskryf in a 1 van die Wet op Hereregte 40 van 1949. Sien ook a 4(3) van die Wet op Hereregte 40 van 1949, die woordomsrywings van "ondernemer" en "onderneming" in a 1 en a 7 en 8 van die Wet op Belasting op Toegevoegde Waarde 89

5.4.1.3 Onteiening²⁰⁷

Indien grond onteien word sonder dat die mineraalregte ook onteien word,²⁰⁸ bepaal artikel 70(3) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 dat 'n sertifikaat van regte op minerale gelyktydig met die oordrag van die grond aan die onteienaar deur die grondeienaar²⁰⁹ op aansoek uitgeneem

(vervolg)

van 1991 en Kaplan & Dale Minerals Act 1 - 2. Waar die vergoeding tantième, 'n aandeel in winste of ander periodieke betalings of iets anders as geld is, vereis die ontvanger igv hereregte-betalings 'n skatting gebaseer op verbandhoudende toekomstige feite wat die bedrag van sodanige betalings sal bepaal, bv die hoeveelheid minerale wat elke jaar gemyn gaan word en die jaarlikse tantième wat vir die duur van die reg daarvoor betaal gaan word, welke totale betaling se huidige waarde bepaal word teen 'n koers wat wissel van tyd tot tyd ooreenkomstig die inflasiekoers, onderworpe aan sekere diskonto's wat vir risikofaktore toegelaat word. Aangesien dit uiteraard onmoontlik is om vooraf te sê presies hoeveel minerale daar in die grond is en hoeveel daarvan winsgewend gemyn sal kan word, word daar, ná berekening van die hoeveelhede, daarop 'n sekere diskonto van byvoorbeeld 10% of 15% toegelaat vir ingeval die ontginning minder suksesvol blyk weens ondergrondse toestande wat aangetref mag word, bv klipbanke, sinkgate, waterkompartemente, ens. Sien ook a 8 van die Wet op Hereregte 40 van 1949. Waar BTW betaalbaar is, is dit betaalbaar op alle tantième of periodieke betalings, soos en wanneer dit gemaak word.

²⁰⁷. Sien Franklin LAWSA Vol 18 277 - 289.

²⁰⁸. Die onteienende behou dus sy mineraalregte. Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 69 - 71 toon egter met verwysing na Erasmus & Lategan v Union Govt 1954 3 SA 415 (O) tereg aan dat, indien die mineraalregte nog nie voorheen van die grondeiendomsreg afgeskei is nie, onteiening van die grond ook onteiening van die mineraalregte insluit, maar dat, as die mineraalregte reeds van die grondeiendomsreg afgeskei is, onteiening van die grond nie die mineraalregte raak nie, dat kennis van die onteiening aan die blote mineraalreghouer gegee moet word en dat sy mineraalregte, indien dit ook benodig word, apart onteien moet word.

²⁰⁹. Aangesien eiendomsreg gewoonlik by betekening van die kennisgewing van onteiening oorgaan, behoort a 70(3) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 eintlik hier van die "gewese" eienaar te praat.

moet word.²¹⁰

Die mineraalregte kan egter self ook onteien word²¹¹ en aldus afgeskei word van die eiendomsreg van die grond. Dit geskied by wyse van 'n sessie ooreenkomstig artikel 32 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.²¹²

210. Sien vorm AA van die aktesregulasies, waarvolgens die voorbehoud in die onteieningsoordrag gemaak word asof die onteiene die oordraggewer is wat die mineraalregte voorbehou. In hierdie geval moet verbande ingedien word vir endossement ten spyte daarvan dat verbande normaalweg nie ingedien word by onteieningsoordragte nie, want die mineraalregte is nie ook onteien nie en die verband moet ingedien word vir kansellasië, vrystelling of vervanging teen die sertifikaat en die verband self moet geëndosseer word m.b.t. die uitreiking van die sertifikaat van regte op minerale. Die titel van enige reg wat die mineraalregte affekteer, soos 'n huurkontrak, 'n vruggebruik of 'n prospekterkontrak, moet dus ook vir endossering ingedien word. Sien verder a 71(5) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

211. Sonder dat die grond onteien word.

212. A 32 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 is die enigste voorbeeld van 'n sessie van 'n saaklike reg wat deur 'n registrateur van aktes uitgevoer word ogv 'n akte wat deur 'n transportbesorger ooreenkomstig aktesreg 43 voorberei is. Alle ander sessies, behalwe vir die sessie van 'n verband, geskied notarieel ooreenkomstig a 16 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Vorm RR van die aktesregulasies is vir hierdie sessies voorgeskryf en in hierdie geval hoef verbande nie ingedien te word nie. Sien a 32(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Hereregte of BTW is normaalweg nie by onteienings betaalbaar nie, belastingvereffeningsbewyse word nie benodig nie en, in die geval van boedels, hoef belastinguitklarings ook nie verkry te word nie. 'n Sertifikaat moet egter deur of namens die regsverkryger by die registrateur ingedien word ten effekte dat daar aan alle regsvereistes i.v.m. die onteiening voldoen is. 'n Afskrif van die onteieningskennisgewing en 'n diagram van die geaffekteerde gebied wat deur die landmeter-generaal goedgekeur is, moet egter wel, tesame met die titel van die mineraalregte, ingedien word, tensy 'n eedsverklaring ingedien word ten effekte dat die mineraaltitel nie opgespoor kon word nie.

5.4.1.4 Rektifikasie

Indien dieselfde mineraalregte weens 'n fout geregistreer staan op die name van verskillende persone, ongeag of dit deur sessie of voorbehoud geskied het, kan 'n registrateur van aktes, by die sessie van die regte deur een of meerdere sodanige persone aan die mineraalreghouer, aan laasgenoemde 'n sertifikaat van regte op minerale ten opsigte van die betrokke mineraal of minerale uitreik.²¹³

5.4.1.5 Mede-mineraalreghouers²¹⁴

Mineraalregte kan gehou word in aandele en die houer van sodanige aandeel, dit wil sê, 'n mede-mineraalreghouer, kan sonder die toestemming van die ander mineraalreghouers van sy aandeel afstand doen.²¹⁵ Of hy mag prospekteeer en myn sonder die toestemming van die ander mineraalreghouers, hang daarvan af of sodanige prospektering of ontginning die aanwending van die grond vir 'n nuwe doel tot gevolg het (byvoorbeeld omdat dit tot dusver nog net vir landboudoeleindes gebruik is). Waar die mineraalregte gehou word deur iemand anders as die grondeienaar, is prospektering en mineraalontginning die essensie van die hou van sodanige mineraalregte en gevolglik nie 'n nuwe aanwending nie.²¹⁶

²¹³. Sien vorm OO van die aktesregulasies en a 74 bis van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Sien ook a 37 en 39(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en sien verder Nel Conveyancing 388 - 390.

²¹⁴. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 199 - 210, Delpont & Olivier Vonnisbundel 689, Nel Conveyancing 414, Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 313 - 314, Franklin LAWSA Vol 18 75 - 80, Dale Contracts 238 - 240 en Erasmus v Afrikander Pty Mines Ltd 1976 1 SA 950 (W).

²¹⁵. Sien Schultz v Schuurman 1913 TPA 424.

²¹⁶. Om hierdie beperking te omseil hoef die mineraalregte bloot van die grondeiendomsreg afgeskei te word deur die uitneem van 'n sertifikaat van regte op minerale. Sien verder Erasmus v Afrikander Pty Mines Ltd 1976 1 SA 950 (W) en Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 91 - 95.

5.4.2 Inhoud van mineraalregte

Aangesien prospekteeërregte in eiendomsreg of mineraalregte vervat is of daarvan afgelei kan word, is beperkings op eiendomsreg en mineraalregte eweneens op prospekteeërregte van toepassing en kan dit aanduidend van die regs aard van prospekteeërregte wees. Die vraag is dus vervolgens wat mineraalbevoegd hede vir 'n grondeienaar of afgeskeide mineraalregte vir die houer²¹⁷ daarvan inhou.

5.4.2.1 Regte, bevoegd hede en verpligtinge van mineraalreghouers²¹⁸

'n Mineraalreghouer is volgens algemene beskouing primêr daarop geregtig om die grond waarop sy regte betrekking het te betree, te soek vir minerale en, indien hy enige minerale vind, dit af te skei, dit te verwyder en daaroor te beskik onderhewig aan alle statutêre bepalings wat op sy aktiwiteit van toepassing mag wees.²¹⁹ Daarbenewens het hy oor die algemeen ook nog alle aanvullende of bykomstige bevoegd hede wat hy redelikerwys benodig om sy bovermelde bevoegd hede te kan uitoefen,²²⁰ byvoorbeeld die regte om toegangs- en ander paaie te maak, grondverskuiwingstoerusting, toetsapparate en ander gereedskap op die grond te bring en te gebruik, geboue en ander verbeterings soos omheining daarop op te rig, re-duseerwerke te bedryf, spoorlyne te laat aanlê, woonkwartie-

217. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 21 - 28.

218. Vgl Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 61 - 69 en Franklin LAWSA Vol 18 31 ev.

219. Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 7 wys daarop dat die houer van 'n notariële mineraalhuur ook hierdie bevoegd hede het. Sien ook Franklin LAWSA Vol 18 7 - 8 en Nel Conveyancing 416 - 422.

220. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 113 ev, Nel Conveyancing 412 - 413, Van der Merwe Sakereg 562 - 563, Kaplan & Dale Minerals Act 9, Kleyn & Boraine Silberberg 412 en Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds 1990 4 SA 614 (K).

re te bou, ensovoorts, na gelang van die omstandighede en vereistes van elke besondere geval. Al hierdie bevoegdhede kan gemeneregtelik, kontraktueel of statutêr uitgebrei of beperk word.²²¹

Artikel 47(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 bepaal dat die houer van 'n mynreg²²² dieselfde regte op die gebruik van die betrokke grondoppervlak het as wat 'n mineraalreghouer gemeneregtelik het. 'n Mynreghouer word dus met betrekking tot oppervlakgebruik gelykgestel aan 'n gemeneregtelike mineraalreghouer. Hierdie bepaling was nodig omdat 'n mynreghouer nie sy regte by 'n mineraalreghouer gekry het nie²²³ en dus nie geregtig was op die aanvullende of bykomstige bevoegdhede waarop 'n mineraalreghouer gemeneregtelik geregtig was nie. Alhoewel die Mineraalwet 50 van 1991 nie voorsiening maak vir die verlening van enige oppervlakregte nie,²²⁴ het 'n mynreghouer dit ook nie meer nodig nie omdat hy nou ingevolge artikel 47(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 kan staat maak op dieselfde regte wat 'n gemeneregtelike mineraalreghouer in die verlede ten aansien van ongeproklameerde privaatgrond geniet het.

Daar is hierbo en in hoofstuk 1 reeds daarop gewys dat eiendomsreg in ooreenstemming met algemene gemeneregtelike beginsels omskryf kan word as die volledige en omvattendste saaklike reg en dat alle beperkte saaklike regte daarvan afgelei word. Eiendomsreg behels onder andere die bevoegd-

221. Sien verder Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 7, Hudson v Mann 1950 4 SA 485 (T) en Apex Mines Ltd v Administrator, Tvl 1986 4 SA 581 (T) en 1988 3 SA 1 (A).

222. Sien 3.2.4, 3.4.2 en 4.5.2.

223. Hy het sy regte kragtens die herroepe wetgewing verkry.
224. Oppervlakregpermitte wat ttv die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 geldig was, bly egter ooreenkomstig a 48 daarvan van krag en word nie deur die werking van a 42 van die wet gekanselleer nie. Sien egter a 45 van die Mineraalwet 50 van 1991 mbt edelgesteentes en a 46 van die Mineraalwet 50 van 1991 mbt diamante.

hede tot besit van en beheer oor die voorwerp van die reg, gebruikmaking en genieting van die saak, beskikking, oftewel die bevoegdheid om te bepaal wat met die saak mag gebeur of nie daarmee gedoen mag word nie, verbruik en vernietiging daarvan en die bevoegdheid om die saak of gedeeltes daarvan te vervreem. In ooreenstemming met die cujus est solum eius est usque ad coelum et ad inferos-reël het 'n grondeienaar ook hierdie bevoegdhede ten aansien van minerale in of op sy grond. Nie net mag die grondeienaar dus self sy eiendom betree, na minerale prospektee, dit myn, afskei, verwyder en daaroor beskik nie, maar hy mag al sy regte ten opsigte van die minerale in sy grond, oftewel sy mineraalbevoegdhede, van die eiendomsreg van sy grond losmaak en dit óf benewens sy residuele grondtitel self kragtens 'n afsonderlike mineraaltitel hou óf dit aan iemand anders vervreem. Om die inhoud van mineraalregte te bepaal, moet dus begin word by die eiendomsreg van die grond waarvan dit afgelei is. Dit kan as algemene reël gestel word dat 'n mineraalreghouer gemeneregtelik al die regte op minerale in die grond het wat 'n grondeienaar sou gehad het indien afskeiding van die mineraalregte van die grondeiendomsreg nie plaasgevind het nie.²²⁵

-
225. Daar is reeds aangedui dat daar onderskei moet word tussen die bevoegdhede van 'n mineraalreghouer soos verleen of toegelaat deur of dmv kontrakte, myn- en ander wetgewing en die gemenerereg. In hfst 4 is aange-
toon dat daarteen gewaak moet word dat daar nie deur die uitdruklike verlening van sekere regte in bv prospektee-
kontrakte en mineraalhuurkontrakte dalk inbreuk gemaak word op die wye regte van mineraalreghouers wat deur die statuut- en/of die gemenerereg verleen word nie. Vgl ook Dale Contracts 219. Afgesien van dit wat uitdruklik daarin omskryf word, moet die inhoud van mineraalregte gesien word teen die agtergrond van die hoofdoelstellings van die Mineraalwet 50 van 1991, wat in die "lang titel" daarvan beskryf word as "Om die prospektering na en die optimale ontginning, verwerking en benutting van minerale te reël; voorsiening te maak vir die veiligheid en gesondheid van persone betrokke by myne en bedrywe; die ordelike benutting en die rehabilitasie van die oppervlak van grond tydens en na prospektee- en mynwerksaamhede te reël; en voorsiening te maak vir aangeleenthede wat daarmee in verband staan". Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 1 - 20. Die

'n Mineraalreghouer het ook die volgende verpligtinge²²⁶ teenoor die grondeienaar:²²⁷

Soos in hoofstuk 2 aangetoon is, moet hy binne 'n redelike tyd met prospektering begin. Wat 'n redelike tyd is, sal afhang van die besondere feite en omstandighede van elke geval. Alhoewel die Mineraalwet 50 van 1991 maatreëls bevat om te verhinder dat 'n mineraalreghouer die grond waarop sy mineraalregte van toepassing is "opsluit" teen ontginning van die minerale daarin,²²⁸ kan geen mineraalreghouer verplig word om sy mineraalregte uit te oefen nie.

(vervolg)

hoofdoelstelling van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 was "Om voorsiening te maak vir die reëling en beheer van prospektering na en myn vir en handel in edelgesteentes en vir aangeleenthede wat daarmee in verband staan". Die hoofdoelstelling van die Wet op Mynregte 20 van 1967 was "Om prospektering na en ontginning van edelmetale, onedele minerale en aardolie in die Republiek te reël, en om voorsiening te maak vir aangeleenthede wat daarmee in verband staan". Daar kan dus gesien word dat daar 'n groot verskil in benadering met die Mineraalwet 50 van 1991 was en daar word aan die hand gedoen dat hierdie verskil 'n bepalende invloed op die inhoud van mineraalregte het. Dit gaan nou hoofsaaklik oor "optimale ontginning", "veiligheid en gesondheid", "ordelike benutting" en "rehabilitasie". Ter nastrewing van die verwesenliking van hierdie hoofdoelstellings, het die wet noodwendig beperkings op die inhoud van mineraalregte tot gevolg, wat nie as 'n terugkeer na die gemeneregtelijke posisie aangemerkt kan word nie.

226. Oor die algemeen het elke bevoegdheid wat uit 'n subjektiewe reg voortvloei 'n teenoorgestelde verpligting tot gevolg. Subjektiewe bevoegdhede moet in hierdie verband onderskei word van kompetensiebevoegdhede. Iemand wat daarop geregtig is om bv 'n testament te maak (kompetensiebevoegdheid), is nie verplig om sy reg daartoe uit te oefen nie. Iemand wat 'n subjektiewe reg (bv 'n beperkte saaklike reg soos 'n diensbaarheid) verkry, is altyd verplig om sy bevoegdhede op 'n sekere wyse uit te oefen.

227. Sien Van der Merwe Sakereg 563 - 564 en Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 55 - 60.

228. Vgl Hoofstuk IV van die Mineraalwet 50 van 1991.

Soos ook in hoofstuk 2 aangetoon is, moet hy sy bevoegdhede civiliter modo uitoefen, dit wil sê, op so 'n wyse dat hy nie meer inbreuk op die regte van die grondeienaar maak as wat redelikerwys noodsaaklik is nie, en vergoeding betaal vir enige skade wat deur hom aangerig word.²²⁹

Hy moet sydelingse steun aan 'n buureienaar verskaf²³⁰ en is oor die algemeen verplig om te sorg dat die oppervlak van die grond waaronder hy sy bevoegdhede uitoefen in natuurlike staat behoue bly. Afhangende van die plek waar die minerale voorkom²³¹ en die ontginningsmetode²³² wat gebruik word, moet prospekter- en mynaktiwiteite sodanig uitgeoefen word dat die grondoppervlak nie onnodig²³³ versteur of insinkings daarvan veroorsaak word nie.²³⁴

Die grondeienaar is aan die ander kant verplig om die mine-raalreghouer toe te laat om al sy bevoegdhede vryelik uit te oefen.²³⁵

229. Sien veral Hudson v Mann 1950 4 SA 485 (T) en Zuurbekom Ltd v Union Corp Ltd 1947 1 SA 514 (A).

230. Sien London & S A Exploration Co v Rouliot (1890) 8 SC 74 op 85 en Eskom v Fourie 1988 2 SA 627 (T).

231. Nie alleen is dit 'n statutêre vereiste vir prospektering dat daar 'n versteuring van die grondoppervlak moet plaasvind nie, maar in die geval van ontginning van minerale op of vlak onder die grondoppervlak, is versteuring en insinking daarvan dikwels onvermydelik.

232. Dagbou- en oopgroefontginning van minerale het noodwendig versteuring en selfs vernietiging van die grondoppervlak tot gevolg en juis om hierdie rede is een van die hoofdoelstellings van die Mineraalwet 50 van 1991 die rehabilitasie van die grondoppervlak.

233. Van der Merwe Sakereg 564 noem nie hierdie vereiste of die voorgaande twee voorbehoude nie.

234. Sien verder Municipal Council of Johannesburg v Robinson GMC Ltd 1923 WPA 99 op 110.

235. Vgl Van der Merwe Sakereg 565 - 566 en Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 61 - 77.

5.4.2.2 Verhouding tussen mineraalreghouers en grondeienaars²³⁶

'n Mineraalreghouer is normaalweg daarop geregtig om te eniger tyd met mineraalontginning²³⁷ te begin. Wanneer die blote grondeienaar egter die oppervlak wil ontwikkel op 'n wyse wat mineraalontginning sal bemoeilik of benadeel, geniet die mineraalreghouer se bevoegdhede voorkeur bo die blote grondeienaar s'n en word dit deur die howe beskerm.²³⁸ Die mineraalreghouer moet egter sy bevoegdhede binne 'n redelike tyd uitoefen of begin uitoefen en mag nie die ontwikkeling van die grondoppervlak verydel deur vir 'n onbepaalde tyd onaktief te bly nie. Indien die versuim van die mineraalreghouer om sy bevoegdhede uit te oefen tot onredelikheid, onregverdigheid of onbillikheid aanleiding gee of op mala fides neerkom, sal die howe voorkeur aan die blote grondeienaar se bevoegdhede gee.²³⁹

'n Mineraalreghouer moet sy bevoegdhede só uitoefen dat hy nie meer inbreuk op die regte van die grondeienaar maak as wat redelikerwys noodsaaklik is nie. Hy moet sy bevoegdhede civilliter modo uitoefen deur die aktiwiteite van die grondeienaar in ag te neem by die oprigting van geboue, paaie, pypleidings en ander noodsaaklike konstruksies.²⁴⁰ Die mineraalreghouer hoef homself egter nie enige ongerief aan te

236. Sien oor die algemeen Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 113 - 196, Kleyn & Boraine Silberberg 412 - 414, Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 53 - 77, Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 313 en Franklin LAWSA Vol 18 8 en 31 ev.

237. In die wye sin van die woord.

238. Sien Nolte v Johannesburg Consolidated Investment Co Ltd 1943 AA 293, Transvaal Property & Investment Co Ltd & Reinhold & Co v S A Townships Mining & Finance Corp Ltd & the Administrator 1938 TPA 512 en Yelland v Group Areas Development Board 1960 2 SA 151 (T).

239. Sien Zuurbekom Ltd v Union Corp Ltd 1947 1 SA 514 (A).

240. Sien Hudson v Mann 1950 4 SA 485 (T), Nolte v Johannesburg Consolidated Investment Co Ltd 1943 AA 293, Witbank Colliery Ltd v Lazarus 1929 TPA 529 en Zuurbekom Ltd v Union Corp Ltd 1947 1 SA 514 (A).

doen nie en dit maak nie saak as sy aktiwiteite skadelik vir die grondeienaar se belange is nie.²⁴¹ Waar daar 'n botsing van belange ontstaan, sal die houe aan die mineraalreghouer voorkeur gee. Die mineraalreghouer se verpligting is voorts nie beperk tot slegs die betrokke grondeienaar nie en sluit ook alle buureienaars²⁴² en laerliggende oewereienaars²⁴³ in.

Die verpligting van die mineraalreghouer om laterale (sydelingse) steun en ondersteun te handhaaf het in die besonder in Elektrisiteitsvoorsieningskommissie v Fourie²⁴⁴ ter sprake gekom. Van der Walt²⁴⁵ wys daarop dat hierdie verpligting plaaslik ontwikkel het en nie van gemeneregtlike oorsprong is nie. Hy sê²⁴⁶ dat die standpunt dat die reg op laterale en ondersteun 'n diensbaarheid is, onderskei moet word van die reg op laterale en ondersteun, wat soms uit die verlening van 'n diensbaarheid voortspruit of daarby ter sprake kan kom.²⁴⁷ Hy onderskei gevalle waar die toestand van die grondoppervlak deur oop uitgrawings beïnvloed word en daar 'n vertikale skeidslyn tussen stukke grond ter sprake is, van gevalle waar dit deur ondergrondse mynboubedrywighede beïnvloed word en daar 'n horisontale skeidslyn ter sprake is.²⁴⁸ Hy kom tot die gevolgtrekking dat, alhoewel die reg nie van gemeneregtlike oorsprong is nie, eersgenoemde geval gemaklik by die tradisionele burereg ingeskakel kan word, maar dat natuurregsreëls soos sic utere tuo ut alienum non laedas, wat gewoonlik op die burereg van toepassing is,²⁴⁹

241. Sien Finbro Furnishers (Pty) Ltd v Registrar of Deeds, Bloemfontein 1985 4 SA 773 (A) 807 - 808 en Hudson v Mann 1950 4 SA 485 (T) 488.

242. Sien Levin v Vogelstruis Estates & GMC Ltd 1921 WPA 66.

243. Sien Prinsloo v Luipaardsvlei Estates GMC Ltd 1933 WPA 6 en Rivas v Premier (Tvl) DMC Ltd 1929 WPA 1.

244. 1988 2 SA 627 (T).

245. 1987 THRHR 462 op 465 - 467.

246. Sien Van der Walt 1987 THRHR 462 op 468.

247. Sien ook Van der Merwe Sakereg 186.

248. Sien Van der Walt 1987 THRHR 462 op 469 - 470.

249. Vgl London & SA Exploration Co v Rouliot (1890) 8 SC 74 op 99.

nie sonder meer ook in laasgenoemde geval toepaslik sal wees nie. Hy wys daarop dat die reg op ondersteun in laasgenoemde geval ook eiesoortig is omdat die skadelike bedrywighede van die mineraalreghouer en die skadelike gevolge vir die grondeienaars op dieselfde stuk grond plaasvind en dat die gemeenereg nie daarvoor voorsiening maak nie omdat die verhouding tussen buureienaars ontbreek. Hy kom tot die gevolgtrekking dat hierdie verhouding tussen grondeienaars en mineraalreghouers ontstaan het as gevolg van die unieke ontwikkeling van die mineraal- en mynreg hier te lande in 'n poging om geskille tussen die partye op te los.²⁵⁰

Van der Walt²⁵¹ behandel in die lig van die besondere feite van die saak ook die vraag of 'n grondeienaar van sy reg op laterale steun en ondersteun aan iemand anders as die mineraalreghouer of 'n buureienaar afstand kan doen. Hy sê dat dit wil voorkom asof die reg op laterale en ondersteun so 'n inherente en geïntegreerde deel van die verhouding tussen buureienaars van grond is dat dit nie van die reg op die grond losgemaak kan word nie. Dit impliseer dat bureregte-like aansprake nie los van die grondeiendomsreg vervreem of onteien kan word nie, met die gevolg dat dit nie as een van die reghebbende se inhoudsbevoegdhede gesien moet word nie.

Van der Vyver²⁵² sê dat, in die lig van die omskrywing van 'n bevoegdheid as dit wat 'n reghouer regtens met die voorwerp van sy reg mag doen, die vordering van eienaars of ander reghebbendes op die integriteit of onskendbaarheid van die voorwerp van hul regte as deel van die regsobjek-regsubjek-verhouding ingedeel moet word en nie as deel van die regsobjek-regsubjek-verhouding nie. Hy sê dat die reg op sydelingse, oppervlak- en ondergrondse steun gevolglik nie oordraagbaar is nie en gevolglik ook nie onteien kan word

250. Sien Van der Walt 1987 THRHR 462 op 471 - 473.

251. 1987 THRHR 462 op 473 - 474.

252. 1988 SALJ 1 op 11.

nie, maar dat 'n eienaar of ander reghebbende van sy verbandhoudende vordering afstand kan doen, met die gevolg dat die daarmee gepaardgaande verpligting van derdes om hulle te weerhou van inbreuk op die regsobjek verval. Volgens Van der Vyver se standpunt doen die grondeienaar nie afstand van sy reg op ondersteun nie, maar word sy vorderingsreg om weerhouding van inbreuk daarop te eis, vrywillig of van regsweë opgeskort.

Soos reeds gesê is, het 'n mineraalreghouer normaalweg die bevoegdhede om die betrokke grond te betree, te soek vir minerale en, indien hy dit vind, dit te myn, dit af te skei en dit toe te eien, asook die bykomstige of aanvullende bevoegdhede wat redelikerwys deur hom benodig word om effektief en ekonomies winsgewend te kan myn. Waar die minerale honderde meter diep onder die grond voorkom, sal die grondeienaar sekerlik kan aanspraak maak op 'n reg tot ondersteun. Waar dit vlakker onder die grondoppervlak voorkom, kan die integriteit van die oppervlak soms bewaar word deur ondergrondse stutpilare in 'n myn te laat. Die grondeienaar kan egter toestem dat die "total extraction"-mynboumetode gevolg word,²⁵³ wat meerendeels wel oppervlakinsinkings tydens die daaropvolgende stabilisasieproses tot gevolg het. Wanneer die minerale baie vlak onder die grondoppervlak voorkom, kan dit gebeur dat die voor-die-hand-liggende mynboumetode is om die boonste grondlaag te verwyder en die minerale uit te grawe. Indien die grondeienaar dus nie self tot oopgroefontginning toegestem het nie, kan dit gebeur dat die mineraalreghouer deur regswerking van die verpligting tot ondersteun vrygestel word.²⁵⁴

Wat egter eintlik in sodanige gevalle gebeur, is dat die

²⁵³. Welke mynmetode dikwels ook van owerheidsweë goedkeuring wegdra.

²⁵⁴. Dit gebeur trouens daaglik in die praktyk na gelang van omstandighede soos die ligging (diepte) van die minerale en die ontginningsmetode wat gebruik word.

myner, as deel van sy aanvullende of bykomstige bevoegdhede, in sekere gevalle die bevoegdheid kry om ondersteut te onttrek, wat onderskei moet word van die grondeienaar se reg op ondersteut.

Die probleem in die Fourie-saak²⁵⁵ was dat daar gepoog is om die reg op ondersteut te onteien. Daar is beslis dat dit nie van grondeiendomsreg afgeskei kan word nie. Wat egter onteien moes gewees het, is die reg om ondersteut te onttrek, wat wel van grondeiendomsreg afgeskei kan word. Aangesien Eskom nie die nodige bevoegdheid om te onteien gehad het nie, sou die eis egter in elk geval nie geslaag het nie.

Dit kan dalk ook gesien word asof die kwytskelding van sy verpligting tot ondersteut by noodwendige implikasie beteken dat die myner die teenoorgestelde bevoegdheid verkry²⁵⁶ om die grondoppervlak te verwoes of te laat insink. Aangesien hy 'n afgeleide saaklike reg het, moes hy sy bevoegdheid direk of indirek²⁵⁷ by die grondeienaar gekry het, met die noodwendig teenoorgestelde gevolg dat die grondeienaar van sy reg tot ondersteut afstand gedoen het of ontnem is.²⁵⁸ Die enigste gevolgtrekking wat hieruit gemaak kan word, is dat die reg op ondersteut wel afsonderlik van die eiendomsreg van die grond afgestaan of andersins vervreem kan word.²⁵⁹

²⁵⁵. 1988 2 SA 627 (T).

²⁵⁶. Die reg daarop is dus wel by sy inhoudsbevoegdhede inbegrepe en dit bestaan in die hande van die myner as sy bevoegdheid om ondersteut te onttrek, wat onderskei moet word van die grondeienaar se reg op ondersteut.

²⁵⁷. Indien nie vrywillig nie, dan statutêr of deur regswerking en selfs via 'n blote mineraalreghouer, wat impliseer dat die reg van die grondeienaar op die mineraalreghouer moes oorgegaan het. Dit beteken dat dit wel van die eiendomsreg van grond afgeskei en vervreem kan word.

²⁵⁸. Ooreenkomstig die nemo plus iuris-reël.

²⁵⁹. Kleyn & Boraine Silberberg 413 is van mening dat die reg op ondersteut slegs aan die mineraalreghouer vervreem mag word en nie aan enige derde nie. Hiermee kan nie akkoord gegaan word nie. Daar is geen rede waarom 'n grondeienaar nie aan iemand die reg kan verleen om 'n tunnel vir bv 'n moltrein of 'n pypleiding vlak onder die oppervlak van sy grond te grawe nie.

Dit wil dus voorkom asof, ten spyte daarvan dat die reg op sydelingse²⁶⁰ en ondersteut bureregterlik van aard is, ten minste in die konteks van die sui generis mineraal- en mynreg wel daarvan afstand gedoen kan word,²⁶¹ wat tot gevolg het dat die blote mineraalreghouer en die myner ooreenstemmende bevoegdhede verkry in die sin dat hulle in sekere gevalle die bevoegdheid het om ondersteut te onttrek.

5.4.2.3 Beperkings op mineraalregte²⁶²

Die beginsels uiteengesit in 2.4.3²⁶³ het tot gevolg gehad dat die ontwikkeling van byvoorbeeld landbouhoewes en dorpsgebiede gemenereregterlik²⁶⁴ aan mineraalontginning onderworpe

260. Daar word aan die hand gedoen dat indirek van selfs die reg op sydelingse steun afstand gedoen kan word. Daar is niks wat 'n buureienaar verhinder om aan 'n myner toestemming te gee om tot reg op die grens van sy grond oopgroefmynbou te beoefen nie. As die grenswand sou instort, soos deur die regsverlener voorsien is of voorsien moes gewees het, en die aanliggende grond beskadig word, het die eienaar daarvan geen eis teen 'n myner wat binne die grense van sy toestemming opgetree en die voorwaardes daarvan nagekom het nie. Volgens Van der Vyver se standpunt behels dit opskorting van die bevoegdheid om 'n vorderingsreg af te dwing; volgens die alternatiewe beskouing behels dit verlening van 'n bevoegdheid. Indien ooreengekom is dat die myner voorkomende maatreëls moes tref, is dit egter 'n heel ander saak.

261. Deur die verlening van toestemming tot inbreuk daarop.

262. Aangesien hierdie onderwerp diepgaande behandeling word deur Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 113 - 153, 199 - 260 en ook Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 53 - 77, word daar slegs volledigheidshalwe hier op enkele aspekte gewys. Sien ook oor die algemeen Badenhorst 1990 TSAR 239 op 465 - 467 en Laurens Aktebesorging 111 - 112.

263. Veral in Hudson v Mann 1950 4 SA 485 (T).

264. In a 23(1) van die Mineralewet 50 van 1991 word bepaal dat, indien iemand die oppervlak van enige grond by 'n dorpsbeplanningskema inlyf of laat inlyf of voornemens is om dit te doen en dit volgens die oordeel van die minister die optimale ontginning van ekonomiese ontginbare minerale in of op sodanige grond of in uitskot daarop nadelig kan beïnvloed, kan die minister die saak laat ondersoek en, na oorweging van die uitslae en die kommentaar van die betrokke, hom gelas om die saak

gestel is. Volgens die provinsiale Ordonnansies op Dorpsbeplanning en Dorpe is mineraalreghouers se toestemming tot dorpstigting vereis en die Wet op Fisiese Beplanning 88 van 1967 het tot gevolg gehad dat myngrond algemeen van sone-rings, stadsbeplanningskemas en gebruiksbeperkings vrygestel is. Die gemene-reg het ook nie vir enige eise vir skade of vergoeding van grondeienaars weens die uitoefening van mine-raalregte voorsiening gemaak nie.²⁶⁵ Soos in 5.4.2.2 aange-toon is, mag selfs die sydelingse en ondersteut van grond-deur mineraalreghouers onttrek word indien dit nodig is vir die uitoefening van hul regte. Dit beteken egter nie dat mineraalregte nie aan enige beperkings onderhewig is nie.

Benewens inbreukmaking op prospekterregte,²⁶⁶ het die her-roepse Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 ook verdere inbreukmaking op die regte van mineraalreghouers bevat. Hierdie wet se hoofdoel was die beperking van verdel-ing van mineraalregte as gevolg van die onhoudbare posisie waarin mynmaatskappye hulself bevind het in hul pogings om mineraalregte wat tevore in aandele versnipper is, te kon-soliddeer.²⁶⁷ Die wet het verdere sodanige verdelings by oor-eenkoms en deur erfopvolging sonder die voorafgaande toe-stemming van die minister beperk.²⁶⁸ Dit het ook voorsiening

(vervolg)

reg te stel. Mineraalregte geniet dus nie net gemene-regtelike voorkeur bo oppervlakregte nie.

²⁶⁵. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 135.

²⁶⁶. Aangesien prospekterregte, soos hierbo uiteengesit is, 'n onderdeel van mineraalregte vorm, stel enige beperkings op prospekterregte noodwendig ook inbreukmakings op mineraalregte daar en gevolglik moet 2.4.2 saam met hierdie onderafdeling gelees word.

²⁶⁷. In Erasmus v Afrikander Pty Mines Ltd 1976 1 SA 950 (W) het die houer van 1/520 aandeel onredelik geweier om sy aandeel te verkoop aan 'n mynmaatskappy wat al die ander aandele gehou het. Sien verder Franklin LAWSA Vol 18 80 - 90.

²⁶⁸. Die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 het die fragmentasie van mineraalregte verhinder deur die onderverdeling daarvan te beperk. Kragtens a 2(1) van hierdie wet was die goedkeuring van die minister vanaf 27 Maart 1975 (ongegag of daar al voorheen op oor-eengekom is) nodig vir die registrasie van enige akte wat die verdeling van enige mineraalregte tussen twee

gemaak vir tussentrede deur die staat waar die mineraalregte van die grondeiendomsreg afgeskei en onderverdeel is en 'n persoon wat, van voorneme was om op die betrokke grond te prospektee, nie die regte daartoe kon verkry nie, onder andere weens die feit dat dit nie maklik vasgestel kon word waar die mineraalreghouer(s) was nie of omdat onredelike voorwaardes deur die mineraalreghouer(s) gestel is.²⁶⁹

(vervolg)

of meer persone in aandele of wat 'n vermeerdering in die aantal houe van aandele in die mineraalregte tot gevolg gehad het. Die minister sou sy toestemming weerhou as hy oortuig was dat sodanige verdeling of vermeerdering die effek sou hê om die verkryging van prospektee- of mynregte tov die betrokke grond wesenlik te bemoeilik of te belemmer. Gevolglik was dit nie moontlik om sonder die toestemming van die minister bv 'n sessie van mineraalregte te registreer waar die sedent al die mineraalregte gehou het en 'n aandeel aan iemand wou sedgeer of waar die sedent die houer van bv 'n ½ aandeel was en 'n ¼ aandeel wou sedgeer nie. Dit het ook gegeld mbt die oorgang van mineraalregte by wyse van erfopvolging, ongeag die datum van die dood van die oorledene. Waar die mineraalregte in aandele op meer as een persoon vererf het, het die erfgename gewoonlik 'n herverdelingsooreenkoms aangegaan of 'n regs persoon gestig om sessie van die regte te neem (alhoewel dit uiteraard hereregte of BTW en ander kostes behels het), want by gebrek hieraan het a 3 van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 bepaal dat die eksekuteur die betrokke mineraalregte te gelde moes maak en met die netto opbrengs ooreenkomstig die testate of intestate erfreg moes handel. Sien ook Van der Merwe Sakereg 557 en Nel Conveyancing 413 - 414.

269. A 4(1) van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 het bepaal dat die minister in hierdie gevalle aan die mynkommissaris opdrag kon gee om 'n prospekteepermit uit te reik of, in die geval van onedele minerale, aan die aansoeker toestemming kon verleen om te prospektee. Waar die resultate van die prospektering die minister laat glo het dat minerale in ontginbare hoeveelhede in die grond voorkom, kon hy op skriftelike aansoek aan die persoon wat kragtens a 4(1) van die wet geregtig was om te prospektee 'n sertifikaat uitreik wat die registrateur van aktes gemagtig het om 'n sessie van die aandele in die betrokke mineraalregte tgv die aansoeker te registreer. Dit het neergekom op 'n onteiening van die aandele in die mineraalregte en in a 5 van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 is ook voorsiening gemaak vir die betaling van vergoeding daarvoor. Laastens het a 6 van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette voorsiening gemaak vir seteling van die reg op die verkryging van privaatgrond

Hierdie beperkings het egter slegs gegeld waar die mineraalregte reeds van die grondeiendomsreg afgeskei is of op die punt was om deur registrasie aldus afgeskei te word. Waar die grondtitel nie vir voorbehoud of sessie van die mineraalregte voorsiening gemaak het nie en die grond daarkragtens gehou met die nodige ministeriële toestemming²⁷⁰ in aandele aan verskeie persone oorgedra sou word, wat beteken het dat die mineraalregte in identiese aandele sou oorgaan op die oordragnemers, was toestemming kragtens die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 nie nodig nie.²⁷¹ Aangesien die wet die fragmentasie van mineraalregte, en nie mynregte nie, beperk het, het die verbod ook nie gegeld vir die skepping van mineraalgebiede, mede-huurders van mineraal- en mynhure, die sessie van (al die) regte op verskillende minerale of verdelingsessies²⁷² nie.²⁷³

Met die oog op optimale ontginning en benutting van minerale bevat Hoofstuk IV van die Mineraalwet 50 van 1991 soortge-lyke bepalings. Benewens die reeds genoemde inbreukmaking op prospekteerregte, word in artikel 20 van die Mineraalwet 50

(vervolg)

- in die staat waar, agv mynaktiwiteite, die gebruik van die grond vir boerderydoeleindes verhinder is of enige gedeelte van die grond 'n onekonomiese boerderyeenheid sou word. Sien Nel Conveyancing 429 - 430.
270. Ooreenkomstig die relevante bepalings van die Wet op die Onderverdeling van Landbougrond 70 van 1970.
271. Sien Dale Contracts 239.
272. Volgens a 73 bis van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 geld daar by die verdeling van mineraalregte tussen die houer van aandele daarin dieselfde vereistes as by die verdeling van grond tussen mede-eienaars. Sien hieroor Nel Conveyancing 290 - 304. Aktesreg 73(1) en (2) sal toepassing vind en mineraalonderverdelings- en -moederdiagramme moet ingedien word - sien vorm II van die aktesregulasies. Dit kom egter selde voor en geen ministeriële toestemming was kragtens die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 vir sodanige "herverdelings" nodig nie.
273. Sien Dale Contracts 239.

van 1991 beperkings op die verdeling van mineraalregte vervat²⁷⁴ en kragtens artikel 21 daarvan word beperkings ingestel op die verkryging van mineraalregte deur erfopvolging.²⁷⁵ Die onderskeie artikels bepaal naamlik:

20. (1) Ondanks enige andersluidende wetsbepalings, maar behoudens artikels 71(2)(a) en 73 bis van die Registrasie van Aktes Wet, 1937 (Wet No. 47 van 1937), word geen akte wat, indien dit geregistreer sou word, uitvoering sou gee aan-

(a) die verdeling van die reg op enige mineraal of minerale ten opsigte van die grond tussen twee of meer persone in aandele; of

(b) 'n vermeerdering van die aantal houders van aandele in 'n reg op enige mineraal of minerale ten opsigte van die grond,

en indien sodanige reg van die eiendom van die betrokke grond geskei is of by registrasie van sodanige akte aldus geskei staan te word,²⁷⁶ deur die betrokke registrateur van aktes geregistreer nie, tensy die Direkteur-generaal kragtens subartikel (3) sodanige verdeling of vermeerdering skriftelik goedgekeur het.

274. Sien Kleyn & Boraine Silberberg 416 en Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 309 - 310.

275. Sien Kleyn & Boraine Silberberg 417.

276. Hierdie voorwaarde is deur die Mineraalwysigingswet 103 van 1993 ingevoeg. Aangesien beide 'n nuwe sertifikaat van regte op minerale en 'n konsep-transportakte met 'n voorbehoudsklausule tov mineraalregte daarin ná registrasie daarvan ook "aktes" sal wees, is dit nie duidelik waarom die wetgewer afgeskeide mineraalregte en mineraalregte wat afgeskei staan te word, uitdruklik wou vermeld nie. Voor hierdie wysiging was die enigste verskil tussen a 2(1) van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 en a 20 van die Mineraalwet 50 van 1991 dat eersgenoemde die voorbehoud bevat het "dat 'n goedkeuring alleen vereis word indien die betrokke reg op enige mineraal of minerale van die eiendomsreg van die betrokke grond geskei is of by registrasie van daardie akte geskei sal word". Soos West 1992 De Rebus 87 op 88 aangetoon het, was die effek hiervan dat, waar mineraalregte nog nie van die grondeiendomsreg afgeskei is nie en steeds kragtens die grondtitel gehou is, daar ook goedkeuring van die direkteur-generaal verkry en by die akteskantoor ingedien moes word.

(2) Iemand wat die goedkeuring van die Direkteur-generaal vir 'n verdeling of vermeerdering bedoel in subartikel (1) verlang, moet 'n skriftelike aansoek, tesame met die voorgeskrewe aansoekgeld, asook die dokumente en enige ander inligting wat nodig is om die Direkteur-generaal in staat te stel om tot 'n behoorlike beslissing te geraak, by die betrokke streekdirekteur indien.

(3) Die Direkteur-generaal kan, na ooreweging van 'n aansoek bedoel in subartikel (2), die verdeling of vermeerdering wat die onderwerp van so 'n aansoek uitmaak, skriftelik goedkeur, of weier om dit aldus goed te keur indien hy oortuig is dat so 'n verdeling of vermeerdering enige van die oogmerke van hierdie Wet nadelig kan beïnvloed.

21. Indien voldoening aan 'n testamentêre beskikking of die reg betreffende intestate erfopvolging 'n verdeling of vermeerdering soos bedoel in artikel 20(1) tot gevolg sal hê en die Direkteur-generaal kragtens artikel 20(3) geweier het om so 'n verdeling of vermeerdering goed te keur en die betrokke erfgename of begunstigdes nie in staat is om tot 'n ooreenkoms te kom wat nie so 'n verdeling of vermeerdering tot gevolg sal hê nie, moet die eksekuteur in die betrokke boedel, ondanks enige andersluidende wetsbepalings of testamentêre bepalinge, die betrokke reg op 'n mineraal of 'n aandeel daarin te gelde maak en oor die netto opbrengs daarvan beskik ooreenkomstig sodanige testamentêre beskikking of die reg betreffende intestate erfopvolging, na gelang van die geval.

Waar die mineraalregte ten volle of gedeeltelik van die eiendomsreg van die grond geskei is en die prospekteeërregte weens 'n verskeidenheid redes nie geredelik verkry kon word nie, het artikel 4 van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 voorsiening gemaak vir prospekteeërpermitte vir edelgesteentes en edelmetale en vir prospekteeërtoestemming vir onedele minerale, asook prospekteeër- en delfooreenkoms²⁷⁷ soos voorsien in artikel 20 van die Wet op Edelge-

²⁷⁷. Vir die voortbestaan waarvan daar in a 47 van die Mineralewet 50 van 1991 voorsiening gemaak word, welke bepaling deur die Mineralewysigingswet 103 van 1993 gewy-

steentes 73 van 1964 en vir die verlening van prospekterhure kragtens artikel 16 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 ten opsigte van edelmetale en onedele minerale wat deur die staat en 'n privaat mineraalreghouer in (onverdeelde) aandele gehou word.²⁷⁸

Volgens artikel 4(1)(A) van die Aanvullende Wet op die Mineralewette 10 van 1975 was hierdie prospekterpermitte hernu-
baar.²⁷⁹ Volgens artikel 44(1) van die Mineralewet 50 van

(vervolg)

sig is.

278. A 4(1) van die Aanvullende Wet op die Mineralewette 10 van 1975 het bepaal dat, indien die reg op enige edelgesteentes, edelmetale of onedele minerale in geheel of gedeeltelik geskei is van die grondeiendom en geregistreer is a) in geheel op die naam van een mineraalreghouer of op die name van meerdere mineraalreghouers in aandele, of b) in die naam van die staat en een of meer ander mineraalreghouers in aandele, en enige persoon wat op sodanige grond wou prospekter vir sodanige minerale die minister oortuig het dat die reg om te prospekter 1) nie maklik bekom kon word nie as gevolg daarvan dat a) dit nie maklik vasstelbaar was waar die mineraalreghouers was nie, of b) iemand geregtig op 'n aandeel in die mineraalregte agv testate of intestate erfopvolging 2 jaar na vestiging van sy reg nog nie sessie daarvan ontvang het nie, of c) enige mineraalreghouer onredelik geweier het om te onderhandel oor die verlening van prospekterregte, of d) onredelike terme en voorwaardes deur die mineraalreghouers vereis is, of 2) dit nie maklik bekom kon word nie vir enige ander rede wat die minister genoegsaam geag het, kon die minister die betrokke mynkommissaris aansê om 'n prospekterpermit vir edelgesteentes of edelmetale uit te reik of toestemming te gee vir prospektering na onedele minerale. A 4(2) van die wet het bepaal dat geen sodanige aanwysing of toestemming egter gegee kon word indien 'n enkele persoon die houer van aandele in die betrokke mineraalregte en/of kragtens a 84 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 prospekterkontrakte, prospekterregte of meer as 50% van die regte op edelgesteentes, edelmetale of onedele minerale gehou het nie, behalwe in sy guns of met sy skriftelike toestemming, tensy hy nie opgespoor kon word nie of om enige ander rede wat die minister as voldoende geag het.

279. Soos ook prospekterpermitte verleen kragtens a 6 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 en a 7(2)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

1991 is sodanige permitte en toestemmings²⁸⁰ slegs geldig vir die lopende duur daarvan. Daarna moet die prospekteeerder 'n prospekteepermit ooreenkomstig artikel 6, gelees met artikel 44(6), van die Mineraalwet 50 van 1991 verkry, ingevolge waarvan hy die mineraalregte of die toestemming van die houer van die betrokke aandele in die regte moet hê.

Dit was egter juis omdat daar probleme met die verkryging van die nodige toestemming was dat artikel 4 van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 in die lewe geroep is. Wanneer die prospekteeerder nou dieselfde probleme kry, moet hy maar staatmaak op die aandele wat hy self hou, indien enige, en dan 'n prospekteepermit met betrekking daartoe verkry. Andersins moet hy hom beroep op artikel 17 van die Mineraalwet 50 van 1991, ingevolge waarvan die minister die nodige toestemming vir 'n aansoek kragtens artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 kan verleen. Artikel 17 van die Mineraalwet 50 van 1991 erken egter net twee van die verskeie redes vir ministeriële tussentrede vermeld in die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975. Artikel 17 sal dus nie 'n remedie verskaf in alle gevalle wat deur die herroepe Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 gedek is nie.

'n Verdere moontlikheid is om op artikel 24 van die Mineraalwet 50 van 1991 staat te maak, ingevolge waarvan die minister, as hy dit in die openbare belang nodig ag, mineraalregte of 'n aandeel daarin met betrekking tot grond mag onteien ten behoeve van 'n aansoeker.²⁸¹ Daarin word soos

²⁸⁰. Verleen kragtens die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975.

²⁸¹. Vgl a 183 van die Wet op Mynregte 20 van 1967, ingevolge waarvan die staatspresident soortgelyke regte gehad het. Waar die minister kragtens a 24 van die Mineraalwet 50 van 1991 "enige reg" kan onteien, was die staatspresident se bevoegdhede egter beperk tot regte wat kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 of voorafgaande wette op prospektering of mynbou verleen is. Die bevoegdhede wat dmv a 24 van die Mineraalwet 50 van 1991 met die oog op die optimale ontginning en benut-

volg bepaal:

24. (1) Indien die Minister dit te eniger tyd in die openbare belang nodig ag om enige reg (met inbegrip van eiendomsreg) of aandeel daarin-

(a) ten opsigte van grond, die oppervlak of enige gedeelte onder die oppervlak van grond; of

(b) op 'n mineraal ten opsigte van grond,

te onteien, kan hy so 'n reg of aandeel daarin onteien; Met dien verstande dat die persoon op wie se versoek sodanige reg of aandeel daarin onteien is, as daar is, die persoon wie se reg daarop of aandeel daarin onteien is vir sodanige reg of aandeel daarin moet vergoed tot 'n bedrag waaromtrent onderling ooreengekom word of, indien ooreenkoms nie bereik kan word nie, tot 'n bedrag wat by arbitrasie ooreenkomstig die Wet op Arbitrasie, 1965 (Wet No. 42 van 1965), bepaal word of deur 'n bevoegde hof indien laasgenoemde persoon laasgenoemde prosedure verkies: Met dien verstande verder dat by die berekening van laasgenoemde bedrag, artikel 12 van die Onteieningswet, 1975 (Wet No. 63 van 1975), mutatis mutandis van toepassing is asof daar 'n onteiening van eiendom of die neem van 'n reg ingevolge laasgenoemde Wet plaasgevind het.

(2) Die reg op grond of 'n mineraal of aandeel daarin wat kragtens subartikel (1) onteien is, setel in die persoon op wie se versoek dit onteien is.

Die mening word hier gehuldig dat die minister se bevoegdhede in hierdie verband ook prospektee- en mynregte insluit.

'n Prospekteeerder kan ook probeer om die staat se mede-mineeraalregte, indien enige, ten opsigte van die betrokke grond te verkry. Hy kan dan ooreenkomstig artikel 6(3) van die Mineraalwet 50 van 1991 by die minister die toestemming wat in artikel 6(1)(b) vir die uitreiking van 'n prospekteeper-

(vervolg)

ting van minerale aan die minister verleen word, is dus heelwat wyer.

mit kragtens artikel 6(1) vereis word, verkry en begin prospekteer. Hy hoef dan slegs op artikel 24 van die Mineraalwet 50 van 1991 staat te maak vir verkryging van die privaat mineraalreghouer se aandele indien die prospekteerresultate dit regverdig.²⁸²

Artikels 17 en 24 van die Mineraalwet 50 van 1991 verleen ook nie aan 'n prospekteerder wat 'n prospekteerpermit kragtens artikel 4 van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 verkry het enige voorkeursregte as aansoeker ingevolge artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 nie. Daarbenewens sal sodanige prospekteerder, as hy sy prospekteerpermit wil hernu, aan die maatstawwe²⁸³ in artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 moet voldoen, wat strenger vereistes aan hom stel as wat die geval kragtens die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 was.

'n Belangrike bepaling in 'n prospekteerpermit of toestemming uitgereik kragtens die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 was dat die houer daarvan geregtig was om sessie van die mineraalregte of 'n aandeel daarin te verkry uit hoofde van 'n sertifikaat te dien effekte deur die minister ingevolge artikel 5 van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 uitgereik.²⁸⁴ weens die herroeping

282. Die prospekteerder sal 'n stadium in sy prospektering bereik wanneer hy self kan besluit of daar 'n ekonomiese genoegsame mineraalneerslag is om ontginning te regverdig. Hy sal dan die onteiening kan regverdig en vergoeding daarvoor kan beraam.

283. Ingestel ter nastrewing van verwesenliking van die hoofdoelstellings van die Mineraalwet 50 van 1991.

284. A 5 van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 het bepaal dat indien, agv prospektering deur 'n persoon daartoe gemagtig kragtens die wet, die minister oortuig was dat daar redelike gronde was om te glo dat daar genoegsame minerale bestaan, hy aan die persoon 'n sertifikaat kon uitreik wat die betrokke registrateur van aktes gemagtig het om sessie van sodanige aandele as wat nie in sy naam geregistreer is nie of waarvoor hy nie prospekteerkontrakte gehou het nie, op sy naam te registreer. Die sertifikaat was voldoende magtiging vir die registrateur en is vir die doeleindes van a 32 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 geag die

van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 wil dit voorkom asof die bedoeling van die wetgewer nie was dat hierdie 'n bepaling moes wees wat van krag moet bly ooreenkomstig artikel 44(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 nie. Gevolglik sal die prospekterder om 'n ontginningsmagtiging aansoek moet doen ooreenkomstig artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 en as voorvereiste die mineraalregte moet hou of die mineraalreghouer se toestemming moet hê. As hy self 'n mede-mineraalreghouer is, kan hy staatmaak op die gemene regtelike regte van 'n mede-mineraalreghouer en 'n ontginningsmagtiging kry met betrekking tot die aandeel wat hy hou. Andersins moet hy ooreenkomstig artikel 17 van die Mineraalwet 50 van 1991 'n sertifikaat van die minister kry wat hom magtig om sessie van die regte of 'n aandeel daarin te verkry, maar weer eens is dit beperk tot die bovermelde gronde.²⁸⁵ Die hou van 'n prospekterpermit kragtens artikel 4 van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 sal ook nie aan die prospekterder enige voorkeursreg verleen tot die verkryging van 'n sertifikaat ooreenkomstig artikel 17 van die Mineraalwet 50 van 1991 nie.

Anders kan artikel 24 van die Mineraalwet 50 van 1991 gebruik word, solank die onteiening in die openbare belang is. Weer eens sal die houer van 'n prospekterpermit wat uitgereik is kragtens artikel 4 van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 nie aan die prospekterder enige voorkeur verleen nie. Selfs al was die beroep op artikel 24

(vervolg)

aandeel in die mineraalregte wat daarin vermeld is te setel in die sessionaris wat daarin vermeld is. Die sessionaris moes ooreenkomstig a 5(4)(b) van die Aanvullende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 aan die direkteur-generaal 'n bedrag betaal wat geag is vergoeding te wees vir die aandele in die mineraalregte wat aan hom gesedeer is. Alle kostes verbonde aan die sessie was ook deur die sessionaris betaalbaar.

285. N1 dat die betrokke mineraalreghouer nie opgespoor kan word nie of dat sessie van die regte aan die bevoordeelde nie plaasgevind het nie binne 2 jaar nadat hy ogv erfopvolging daarop geregtig geword het.

van die Mineraalwet 50 van 1991 suksesvol en die prospek-
teerder word die gemeneregtelike houer van die mineraalreg
of 'n aandeel daarin, sal hy steeds 'n ontginningsmagtiging
benodig in die plek van die verskillende myntitels waarvoor
die herroepe wetgewing voorsiening gemaak het.

Artikels 22 en 23 van die Mineraalwet 50 van 1991 bepaal
dat, indien die minister na ondersoek sou bevind dat iemand
mynwerkzaamhede verrig of oppervlakregte uitoefen op 'n wyse
wat in stryd is met die oogmerk van optimale ontginning van
minerale van die Mineraalwet 50 van 1991, hy die oortreder
kan gelas om regstellende stappe te doen. Daarbenewens het
die minister, soos reeds gesê is, indien hy dit in landsbe-
lang ag, kragtens artikel 24 van die Mineraalwet 50 van 1991
die bevoegdheid om enige oppervlak- of mineraalregte, met
inbegrip van eiendomsreg, te onteien of, indien hy oortuig
is dat spesiale maatreëls nodig is teen diefstal van mine-
rale, die besit daarvan kragtens artikel 25(1) te verbied.
Laasgenoemde artikel bepaal soos volg:

25. (1) Die Minister kan, indien hy oor-
tuig is dat spesiale maatreëls nodig is teen
diefstal van 'n bepaalde mineraal of mine-
rale in die algemeen, onderworpe aan die
voorwaardes wat deur hom bepaal mag word, by
kennisgewing in die Staatskoerant 'n verbod
plaas op die besit van so 'n mineraal of
minerale.

(2) Die bestuurder van 'n myn of bedryf
kan 'n persoon werkzaam by sodanige myn of
bedryf deursoek of laat deursoek vir 'n
mineraal ten opsigte waarvan die besit
kragtens subartikel (1) verbied is.

Nie net is al die verbodings wat voorheen in die Aanvul-
lende Wet op die Mineraalwette 10 van 1975 was ter bevor-
dering van optimale mineraalontginning weer in die Mineraal-
wet 50 van 1991 opgeneem en verskans nie, maar die minis-
teriële bevoegdhede om inbreuk te maak op privaat mineraal-
regte is eintlik nou wyer as voorheen. Daar kan dus nie gesê
word dat die Mineraalwet 50 van 1991 in hierdie opsig 'n

terugkeer na die gemeneregtelike posisie bewerkstellig het nie.

Geen ministeriële toestemming tot onderverdeling van mineraalregte word benodig indien 'n sertifikaat van regte op minerale kragtens artikel 71(2)(a) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 uitgereik word met betrekking tot mineraalregte wat voor die inwerkingtreding van genoemde wet in 'n titel voorbehou is nie en, soos reeds gesê is, is geen goedkeuring in die geval van 'n onderverdeling van mineraalregte kragtens artikel 73 bis van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nodig nie.²⁸⁶ In alle ander gevalle is ministeriële toestemming nodig of anders kan registrasie nie in 'n akteskantoor plaasvind nie.

Wanneer mineraalregte afsonderlik onder gesamentlike titels gehou word, bepaal artikel 74 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 dat artikel 34 daarvan ook van toepassing is, dit wil sê, enige gesamentlike mineraalregthouer kan om 'n sertifikaat van regte op minerale met betrekking tot sy aandeel in die mineraalregte aansoek doen en geen sessie van 'n gedeelte van sy aandeel in die mineraalregte word toegelaat tensy hy eers sodanige sertifikaat van regte op minerale verkry het nie.²⁸⁷ Kragtens artikel 34(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 kan al die gesamentlike eienaars saam 'n gedeelte van die mineraalregte wat kragtens hul titel gehou word, sodeer of met verband beswaar of die hele aandeel wat kragtens die titel gehou word, verhuur. Hier is dus ook beperkings op vrye handel met mineraalregte.

286. Sien die voorbehoudsbepaling by a 20(1) van die Minerale Wet 50 van 1991.

287. Die mede-mineraalregthouer moet sy aansoek kragtens a 37(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 indien op vorm JJ van die aktesregulasies. Enige verband op die bestaande titel moet ingedien word vir vervanging, maar die toestemming van die verbandhouer is nie nodig nie. Sien a 37(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

Waar die mineraalregte nie van grondeiendomsreg afgeskei is of afgeskei word nie, moet die bepalinge van die Wet op die Onderverdeling van Landbougrond 70 van 1970 nie uit die oog verloor word nie. Hierdie wet verbied die onderverdeling van sekere landbougrond sonder ministeriële toestemming, asook die vermeerdering van die aantal aandele in die grond, die sluiting van langtermynhure oor gedeeltes daarvan, die verkoping van 'n onverdeelde gedeelte van die grond, die verlening van 'n reg oor enige gedeelte daarvan vir langer as tien jaar en, met die uitsondering van lynserwitte, die registrasie van diensbaarhede daarvoor. Sover dit verkopings van gedeeltes van landbougrond en verlenings van regte op sulke gedeeltes vir langer as tien jaar aanbetref, het die verbod egter nie meer gegeld²⁸⁸ as dit gedoen is vir die doeleindes van 'n myn nie, soos omskryf in artikel 1 van die meerendeels herroepe Wet op Myne en Bedrywe 27 van 1956, welke woordskrywing gruisgroewe ingesluit het. Waar saaklike regte verleen word ten opsigte van sand, gruis, klei, rots of klip met betrekking tot 'n onopgemete stuk grond, is die verbod ook nie meer van toepassing nie.²⁸⁹ Alhoewel die verkoop van grond vir die doeleindes van 'n myn dus nie toestemming geverg het nie, was dit egter wel nog nodig vir die feitelike onderverdeling van die grond en, wanneer dit kom by die onderverdeling van grond, is daar, benewens die woordskrywings in bovermelde wette, 'n verskeidenheid ander wetgewing wat nagegaan behoort te word, byvoorbeeld die Transvaalse Grondordonnansies.²⁹⁰

288. Kragtens die Wysigingswet op die Onderverdeling van Landbougrond 33 van 1984.

289. Die betrokke "reg", soos omskryf in die Wet op die Onderverdeling van Landbougrond 70 van 1970, sluit uitdruklik nie enige mineraal-, prospekter- of mynregte in nie en dit kan daarbenewens geargumenteer word dat die woord "mineraal" hier 'n wye betekenis het wat sand, gruis, rots, klip en klei insluit. Sien Finbro Furnishers (Pty) Ltd v Registrar of Deeds, Bloemfontein 1985 4 SA 773 (A) en Bellville-Inry (Edms) Bpk v Continental China (Pty) Ltd 1976 3 SA 583 (K).

290. Nl die Ordonnansie op die Verdeling van Grond 20 van 1986 (T) en sy voorgangers, die Landbouhoeven (Trans-

Die mees dramatiese inbreukmaking op die uitoefening van mineraalregte is statutêre onteiening. Behalwe vir die algemene mag van die staatspresident om enige reg te onteien²⁹¹ en van die minister van landbou, die uitvoerende komitee van 'n provinsie en sekere plaaslike owerhede om enige eiendom (insluitende mineraalregte) te onteien vir openbare doeleindes,²⁹² bestaan daar spesiale statutêre voorsiening vir die onteiening van mineraalregte vir dorpsstigtingsdoeleindes. Die Ordonnansie op Dorpsbeplanning en Dorpe 15 van 1986 (Transvaal) vereis dat 'n mineraalreghouer, mynreghouer²⁹³ en/of prospekteerkontrahouer moet toestem tot die stigting van 'n dorp op die grond ten opsigte waarvan hy die mineraalregte, mynregte en/of prospekteerregte hou. Artikel 2 van die Wet op Onteiening van Mineraalregte (Dorpe) 96 van 1969 magtig egter die administrateur om mineraalregte te onteien oor grond wat benodig word vir die stigting of ontwikkeling van 'n dorp waar die mineraalreghouer nie bereid is om toe te stem tot sodanige stigting of ontwikkeling nie of nie bereid is om teen redelike vergoeding van sy regte afstand te doen nie. Voorsiening word verder gemaak vir sessie van hierdie regte aan die persoon op wie se aandrang dit onteien is op voorwaarde dat die administrateur al die kostes verbonde aan die onteiening van hom verhaal het, insluitende die bedrag wat as vergoeding vir die mineraalregte betaal is.²⁹⁴

(vervolg)

vaal) Registratie Wet 22 van 1919 (a 5(2)) en die Ordonnansie op die Verdeling van Grond 20 van 1957 (T) (a 36(1)). Sien ook die Ordonnansie op Dorpsbeplanning en Dorpe 15 van 1986 (T) en sy voorgangers, die Townships Amendment Act 34 van 1908 (a 57) die Ordonnansie op Dorpsbeplanning en Dorpe 25 van 1965 (T). Sien verder Nel Conveyancing 178 ev en Laurens Aktebesorging 1 - 20.

291. Vgl a 183 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

292. Sien a 2 van die Onteieningswet 63 van 1975.

293. Bv die houer van 'n mineraalhuurkontrak. Sien 4.5.1.

294. Sien a 6 van die Wet op Onteiening van Mineraalregte (Dorpe) 96 van 1969.

In 2.4.2 is vermeld dat 'n streekdirekteur kragtens artikel 7(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 die grense kan bepaal, uitwys of laat uitwys van die gebiede vermeld in artikel 7(1) waar daar, behoudens die bepalings van artikel 20 van die Wet op Nasionale Parke 57 van 1976, nie sonder die minister se skriftelike toestemming en ooreenkomstig die voorwaardes deur hom opgelê, geprospekter mag word nie. Volgens byvoorbeeld artikel 7(1)(a) van die Mineraalwet 50 van 1991 mag daar nie sonder ministeriële toestemming in of op grond wat 'n dorps- of stadsgebied uitmaak, geprospekter word nie. Sodanige prospekterder sal uiteraard ook die gemeeneregtelike prospekterregte ten opsigte van die betrokke grond moet hou of sal die skriftelike toestemming om vir sy eie rekening te prospekter van sodanige houer moet verkry alvorens hy 'n prospekterpermit kragtens artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 sal kan verkry. Aangesien dit sinneloos sou wees om aan iemand ministeriële toestemming om te prospekter kragtens artikel 7(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 te verleen sonder dat hy daarop geregtig is om enige ekonomies ontginbare minerale wat as gevolg van sodanige prospektering ontdek mag word te myn en 'n ontginningmagtiging kragtens artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 vir hierdie doel te verkry, word die mening hier gehuldig dat die betrokke bepaling eintlik verder gaan as wat op die oog af mag voorkom en dat dit impliseer dat die reg om sonder ministeriële toestemming in of op sodanige grond te myn ook daarkragtens verbied word. Artikel 7 van die Mineraalwet 50 van 1991 stel dus 'n verdere beperking op mineraalregte daar.²⁹⁵

²⁹⁵. Indien die staat die mineraalreghouer is, kan toestemming ooreenkomstig a 6(1)(b) en 9(1)(b) vir uitreiking van prospekterpermitte en ontginningmagtigings onderskeidelik kragtens a 6(3) en 9(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 deur die minister verleen word. Indien die staat se mineraalregte betrekking het op een van die plekke vermeld in a 7(1) van die Mineraalwet 50 van 1991, sal die verlening van toestemming kragtens a 6(3) waarskynlik genoegsaam wees en sal daar nie ook nog toestemming kragtens a 7(1) verkry hoef te word nie.

Laastens het sekere staatsinstellings en semi-staatsinstellings die reg om onder andere mineraalregte te onteien. Kragtens die Onteiening (Stigting van Ondernemings) Wet 39 van 1951 kan enige onderneming wat deur die parlement verklaar is as 'n onderneming waarop die wet van toepassing is enige grond insluitende saaklike regte daarop onteien. Sasol is byvoorbeeld tot sodanige onderneming verklaar.

Gevolgtlik het die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 geen noemenswaardige veranderings in bostaande verband teweeggebring en geen terugkeer na die gemeneregte-like posisie bewerkstellig nie. Die wet het eerder verswarend ingewerk en groter inbreuk op mineraalregte veroorsaak as wat voorheen die geval was.

Waar alluviale edelgesteente-delwerpe kragtens artikel 45 van die Mineraalwet 50 van 1991 gedeproklameer is, verkry die staat kragtens artikel 46(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 nie net op 1 Januarie 1994 die regte om diamante te ontgin en daaroor te beskik nie, maar ook die reg op die gebruik van die oppervlak van die betrokke grond. Dit het tot gevolg dat die staat nie net ten aansien van diamante mynregte sal kan verleen nie, maar ook oppervlakregte ten opsigte van die betrokke grond.²⁹⁶

5.4.3 Voorwerp van mineraalregte

Veral wanneer dit by 'n analise van die beskikkingsbevoegdheid ten opsigte van minerale kom, is dit belangrik om te bepaal wat die regsobjek van die subjektiewe regte op minerale is: die grond of die minerale.

(vervolg)

Omgekeerd kan, mits daar aan die "vir eie rekening"-vereiste voldoen word, die verlening van toestemming kragtens a 7(1) ook toestemming kragtens a 6(1)(b) en 6(3) daarstel.

296. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 89.

In hul artikel getiteld "Weer eens die betekenis van die woord mineraal" maak Badenhorst en Van Heerden²⁹⁷ die stelling dat daar moontlik uit die stelling van Van der Merwe²⁹⁸ dat mineraalregte die regte ten aansien van 'n mineraal of minerale is, ten onregte afgelei kan word dat die mineraal of minerale as die regsobjek van mineraalregte beskou kan word.²⁹⁹ Hulle doen aan die hand dat die betekenis van die woord "mineraal" nie vir die identifisering van die regsobjek van mineraalregte van belang is nie, maar wel vir die doeleindes van bepaling van die bevoegdhede wat voortspruit uit mineraalregte.³⁰⁰ Hulle maak staat op Van der Merwe³⁰¹ se voorbeeld van 'n onroerende saak as -

(i) 'n afgebakende stuk grond wat as sodanig in die akteskantoor geregistreer is, tesame met die geologiese bestanddele daarvan

en toon aan dat die minerale, synde geologiese bestanddele van die afgebakende stuk grond, deel vorm van die grond.³⁰² Op grond daarvan sê Badenhorst³⁰³ dat die regsobjek van 'n

297. 1991 TSAR 181 op 184.

298. Sakereg 554.

299. Van der Merwe Sakereg 558 sê uitdruklik dat minerale die voorwerp van mineraalregte is.

300. Nie net is dit hoofsaaklik wat Badenhorst & Van Heerden in die res van hul bydrae doen nie, maar in elkeen van die hofsake, boeke en artikels wat handel oor die vraag "Wat is 'n mineraal?", is daar gepoog om minerale te identifiseer aan die hand van die betekenis van die woord.

301. Sakereg 42.

302. Sien Erasmus & Lategan v Union Govt 1954 3 SA (O) 415 op 417, Gluckman v Solomon 1921 TPA 335 op 338, Neebe v Registrar of Mining Titles 1902 TS 65 op 85, Odendaalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O) 604, Rocher v Registrar of Deeds 1911 TPA 311 op 315, Union Govt (Minister of Railways & Harbours) v Marais 1920 AA 240 op 246, Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289 op 295 en Dale Mineral Rights 40 en 76 - 83.

303. 1990 TSAR 239 op 239. Sien ook Badenhorst Ontginning (vi).

mineraalreg die grond is en nie die minerale daarin nie.³⁰⁴

In 2.3.2 is aangetoon dat 'n hoofsaak 'n selfstandige saak is, terwyl 'n bysaak weens die verbinding daarvan met die hoofsaak 'n bestanddeel van die hoofsaak is. Wanneer 'n saak met grond verbind is, word die grond altyd as hoofsaak en die saak wat daarmee verbind is as bysaak beskou. Omdat 'n hoofsaak en 'n bysaak 'n eenheid is, kan slegs een regsbe-trekking ten opsigte van die verbinding bestaan en daarom is eiendomsvoorbewoud ten opsigte van die bysaak by oordrag van die hoofsaak of afsonderlike oordrag van die bysaak ook nie moontlik nie.³⁰⁵ Dit ly dus min twyfel dat die grond as hoofsaak die voorwerp van mineraalregte is. Soos hierbo aangetoon word, vorm onafgeskeide minerale deel van die grond³⁰⁶ en kan eiendomsreg op of oordrag van minerale nie kragtens die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 geregis-treer word nie. Ten spyte van die skynbaar algemeen aanvaar-de omskrywing van mineraalregte as regte ten opsigte van minerale en selfs die uitdruklike indeling van minerale as die voorwerp van mineraalregte,³⁰⁷ kan die minerale dus nie self as die regsobjek van mineraalregte beskou word nie³⁰⁸ en daarom is die term "regte op minerale" nie in alle opsig-te 'n waardige sinoniem vir "mineraalregte" nie.

Dit blyk dus dat, weens die afwesigheid van die vereiste van selfstandigheid,³⁰⁹ minerale voor hul afskeiding van die grond nie as selfstandige sake beskou kan word nie en dat die objek van mineraalregte die grond waarin die minerale voorkom is.

304. Contra Van der Merwe Sakereg 554 en 558.

305. Sien Van der Merwe Sakereg 51 - 52.

306. Sien Van der Merwe Sakereg 42. Die mening word gehuldig dat minerale deel van die geologiese bestanddele van grond vorm.

307. Sien Van der Merwe Sakereg 554 en 558.

308. Sien verder Badenhorst 1990 TSAR 239 op 239 en Badenhorst 1991 TSAR 181 op 184.

309. Sien Van der Merwe Sakereg 25 - 26.

In die Mineraalwet 50 van 1991 self verskyn die sinsnede "ten opsigte van die betrokke mineraal en grond" op verskeie plekke³¹⁰ in verband met prospekterpermitte en ontginningsmagtigings, waaruit moontlik die afleiding gemaak kan word dat die wetgewer van mening is dat beide die grond en die minerale die regsobjek is van statutêre magtigings om mineraalregte uit te oefen. Tog word daar ewe dikwels gepraat van "die grond wat die onderwerp van die permit of magtiging uitmaak".³¹¹

Dit blyk verder dat 'n mineraalreghouer by afskeiding van die minerale uit die grond, waartydens hulle roerend word, eiendomsreg daarop verkry³¹² en dat hy alle verdere handelinge daarmee uit hoofde van sy eiendomsreg daarop verrig en nie meer kragtens sy mineraalregte nie.³¹³ Aangesien die reg om afgeskeide minerale te verwyder en verder daaroor te beskik dus inhoudsbevoegdhede van eiendomsreg is, beteken dit dat mineraalregte (eksploitasiebevoegdhede) nie so wyd is as wat nog altyd deur die houe, die wetgewer en die skrywers algemeen aanvaar is nie.³¹⁴ Mineraalregte hou dus slegs die

310. Bv in die voorbehoudsbepaling by a 5(2)(a) en in a 15 van die Mineraalwet 50 van 1991.

311. Bv in a 10, 11(2) en 12 van die Mineraalwet 50 van 1991. Sien ook a 20(1) van die Mineraalwet 50 van 1991.

312. Sien Badenhorst 1990 TSAR 239 op 465 en Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 6 - 7, asook die gesag wat deur hulle aangehaal word.

313. Vgl Badenhorst & Van Heerden 1992 De Jure 205 op 209 - 211 en Badenhorst Ontginning 115 - 117. Daar word veral met Badenhorst saamgestem dat die uitoefening van die bevoegdhede om afgeskeide minerale te verwyder en daaroor te beskik afhanklik is van die bestaan en uitoefening van die bevoegdhede om die grond te betree, te prospekter en te myn en dat eiendomsreg van die afgeskeide minerale die gewone eiendomsbevoegdhede tot inhoud het.

314. In bv Lazarus & Jackson v Wessels, Olivier & the Coronation Freehold Estates, Town & Mines Ltd 1903 TS 499 op 510, Le Roux v Loewenthal 1905 TS 742 op 745, Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289 op 294, Rocher v Registrar of Deeds 1911 TPA 311 op 316, Gluckman v Solomon 1921 TPA 335 op 338, Douglas Colliery Ltd v Bothma 1947 3 SA 602 (T) 610, Ex parte Pierce 1950 3 SA

bevoegdhede in om die grond te betree, te soek vir minerale, minerale wat gevind word te myn en dit af te skei, asook die aanvullende of bykomstige bevoegdhede wat redelikerwys nodig is om dit effektief en ekonomies³¹⁵ te doen, en die bevoegd-

(vervolg)

628 (O) 634 en Erasmus v Afrikander Pty Mines Ltd 1976 1 SA 950 (W) 956 word te kenne gegee dat 'n mineraalreghouer die bevoegdhede voortspruitend uit eiendomsreg het om die grond te betree, te prospekteeer na minerale, minerale wat gevind word te myn, van die grond te skei, te verwyder en daaroor te beskik. In a 2(1) van die Wet op Mynregte 20 van 1967, a 2 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 en veral a 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 onderskei die wetgewer ook tussen die bevoegdhede van mineraalreghouers om die grond te betree, te prospekteeer na, te myn vir en te beskik oor minerale. Badenhorst Ontginning 112 onderskei aan die hand van die wetgewing en regspraak tussen (a) die bevoegdheid om die grond te betree vir die doeleindes van prospektering en ontginning (myn), (b) die bevoegdheid om vir minerale te prospekteeer, (c) die bevoegdheid om minerale te myn, (d) die bevoegdheid om die minerale te verwyder, en (e) die bevoegdheid om oor die minerale te beskik. Hy noem dit "ontginningsbevoegdhede" en toon aan (op 114 - 115) dat bevoegdhede (a) tot (c) op die oog af oorvleuel met die eiendomsbevoegdhede "besit", "genot", "gebruik", "verbruik" en "vernietig", maar eintlik slegs slaan op uitoefening van die gebruiks- en genotsbevoegdheid en hy stel dit daaraan gelyk (op 117). Op 118 - 119 identifiseer hy die betrokke bevoegdhede as ontginningsbevoegdhede en sê (op 120) dat, omdat die gebruiks- en genotsbevoegdheid meer opsigtelik is, na die oorblywende ontginningsbevoegdhede bloot as "bykomstige ontginningsbevoegdhede" verwys kan word. Dit is dus nie altyd duidelik presies wat Badenhorst met "ontginningsbevoegdheid" bedoel nie en, wanneer hy van "gebruiks- en genotsbevoegdheid" praat, of hy die inhoudsbevoegdhede van eiendomsreg of mineraalregte in gedagte het nie. Dit is om hierdie rede verkieslik om te onderskei tussen eiendomsregbevoegdhede (sien Badenhorst Ontginning 108 - 111), mineraalregbevoegdhede (sien Badenhorst Ontginning 118 - 119) en eksploitasiebevoegdhede (sien Badenhorst Ontginning 112) en om die term "ontginningsbevoegdhede" in ooreenstemming met die terminologie gebruik in die Mineraalwet 50 van 1991 te reserveer vir die bevoegdheid om minerale te myn. Andersins kan van lg as "ontginningsbevoegdhede in die eng sin van die woord" en van eksploratiebevoegdhede as "ontginningsbevoegdhede in die wye sin van die woord" gepraat word.

315. Hoewel hierdie vereistes dalk streng gesproke nie gemenereglik deel van mineraalregte gevorm het nie, het Innes, HR, in Douglas v Baynes 1907 TS 506 op 513 gesê: "First the ground is prospected in order to ascertain

heid om die afgeskeide minerale toe te eien.³¹⁶ Die daaropvolgende verwydering van en beskikking oor afgeskeide minerale geskied uit hoofde van eiendomsreg daarop en nie uit hoofde van mineraalregte nie.³¹⁷

Die algemene beskouing dat 'n mineraalreghouer ook daarop geregtig is om afgeskeide minerale te verwyder en verder daaroor te beskik, hou by noodwendige implikasie in dat, by die afskeiding van die minerale van die grond waarin dit voorkom of waarvan dit deel vorm, die regsobjek van die mineraalregte van die grond na die minerale self (moet) verskuif of verander. Soos egter hierbo aangetoon is, is die verwydering van en beskikking oor afgeskeide minerale inhouddsbevoegdhede van die eienaars daarvan. In hierbo en in hoofstuk 2 is die mening verder uitgespreek dat mineraalregte by die afskeiding van die minerale, wanneer die mineraalreghouer se mineraalregte oorgaan in eiendomsreg, ten opsig-

(vervolg)

whether there are minerals in paying quantities. Then it is developed in order to test whether the minerals which have been found are such as to warrant the working of the property as a mining proposition." In Finbro Furnishers (Pty) Ltd v Registrar of Deeds, Bloemfontein 1985 4 SA 773 (A) word "profitable economic exploitation" vereis. Daar word aanvaar dat sommige myne wat teen 'n verlies bedryf word, soos veral bv die ERPM myn aan die Oos-Rand, in landsbelang en dan veral in belang van die ekonomie ter wille van die instandhouding van werkseleenthede en die verdien van buitelandse valuta, dmv staats-subsidies aan die gang gehou word, maar daar word aan die hand gedoen dat, veral wanneer dit kom by 'n konflik van belange tussen mineraalreghouers en grondeienaars, die bedryf van onekonomiese mynbouaktiwiteite nie voorkeur sal geniet bo ekonomiese oppervlaktontwikkelings nie omdat dit prima facie mala fide et non civiliter modo sal wees. In a 23(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 word ook vereis dat die mineraal in "ekonomies ontginbare hoeveelhede" moet voorkom.

316. Daar word dus aan die hand gedoen dat 'n "toeëieningsbevoegdheid" tov afgeskeide minerale by die lysie "eksploitasiebevoegdhede" van Badenhorst 1991 TSAR 181 op 185 gevoeg moet word.

317. Vgl egter Badenhorst 1991 TSAR 113 op 115.

te van sodanige minerale tot niet gaan of uitgeput raak, maar dat dit ten opsigte van die grond bly voortbestaan, met die gevolg dat daar met die ontginning van die betrokke mineraal of minerale voortgegaan mag word.³¹⁸

5.4.4 Verlies en totnietgang van mineraalregte

Die meeste skrywers behandel hierdie onderwerp tesame met die verkryging, afskeiding en oordrag van mineraalregte.³¹⁹ Wanneer 'n mineraalreghouer van sy bevoegdhede afstand doen deur dit af te skei van sy grondeiendomsreg en aan iemand anders oor te maak, verloor hy dit by noodwendige implikasie en verkry die blote mineraalreghouer dit uit die aard van die saak.

Hierbo is aangedui dat, as afsonderlike mineraalregte eers tot stand gekom het, dit nie maklik tot niet gaan nie en dat dit nie soos diensbaarhede verval wanneer dit in die hande van die grondeienaar met sy eiendomsreg herenig word nie. Daar is ook aangedui dat, indien 'n maatskappy ontbind sonder om oor sy mineraalregte te beskik, die staat dit as bona vacantia verkry.³²⁰

Daar is egter twee verdere aangeleenthede wat hier ondersoek behoort te word:

Die eerste is die vraag of die afsonderlike behoud van mineraalregte nie onder sekere omstandighede wel tot niet kan gaan indien dit in die hande van 'n grondeienaar³²¹ met sy

318. Of dat, wanneer verbeterde eksplorasië- en ontginningsmetodes op die teenwoordigheid van verdere minerale dui, daar later met mineraaleksplotasie op dieselfde grond voortgegaan kan word.

319. Sien bv Badenhorst 1989 - 1990 Obiter 199 op 204 - 206, Van der Merwe Sakereg 556 - 559 en Badenhorst 1990 TSAR 239 op 467 - 473.

320. Sien Van der Merwe Sakereg 558, Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 79 en Ex parte Marchini 1964 1 SA 147 (T).

321. Eintlik bestaan hier 2 moontlikhede: of die grondeienaar kan weer sy afgeskeide mineraalregte terugkry, of

eiendomsreg herenig word nie, ten spyte daarvan dat artikel 70(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 bepaal dat, wanneer regte op minerale eers van die eiendomsreg van grond geskei is, die mineraalregte en die grond daarna elk onder afsonderlike titel "besit" word.

Artikel 70(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 bepaal:

Wanneer regte op minerale van die eiendomsreg van grond geskei is word sodanige regte op minerale en die grond ondanks andersluidende bepalings van enige ander wet daarna elk onder aparte titel besit, al is die houer van die regte op minerale ook die eienaar van die grond.

Voor die inwerkingtreding van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 kon mineraalregte by die oordrag van die grond voorbehou word deur die opname van 'n voorwaarde te dien effekte in die nuwe titelakte van die oordragnemer en sonder dat dit vir die oordraggewer nodig was om eers 'n sertifikaat van regte op minerale uit te neem soos wat tans in artikel 71(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 vereis word. Artikel 71(6) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 bepaal dat sodanige mineraalregte eers met 'n verband beswaar of verhuur kan word of dat daar slegs op 'n ander wyse as deur sessie van al die regte daarvoor beskik kan word nadat 'n sertifikaat van regte op minerale daarvoor uitgereik is.³²² Die mineraalreghouer is dus nie verplig om

(vervolg)

- die blote mineraalreghouer kan ook eiendomsreg op die betrokke grond verkry.
322. Juis daarom maak a 71(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 daarvoor voorsiening dat die "besitter" van die mineraalregte sodanige sertifikaat kan kry op aansoek en na voorlegging van die titelakte waarkragtens die grond besit word. Die huidige grondtitel is dus terselfdertyd die mineraaltitel, behalwe in die OVS, waar die mineraalreghouer se laaste grondtitel die mineraaltitel is. Sien Ex parte Du Preez 1907 ORC 15. Sien egter Badenhorst Ontginning 87.

sodanige sertifikaat uit te neem as hy nie sy mineraalregte met verband wil beswaar of wil verhuur nie en 'n sertifikaat van regte op minerale word ook nie benodig indien al die mineraalregte, wat kragtens die huidige grondtitel gehou word, gesedeer word nie.³²³

Indien die mineraalreghouer weer ook die grondeienaar word, moet hy sy grondeiendomsreg en sy mineraalregte volgens artikel 70(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 "daarna elk onder aparte titel besit". Die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 vereis egter nie dat, alvorens hy weer oordrag van die betrokke eiendom kan kry, hy eers 'n sertifikaat van regte op minerale vir sy mineraalregte moet uitneem nie en hy sal sy grondeiendomsreg en sy mineraalregte dus kragtens dieselfde titel hou. Die voorwaarde waarkragtens hy sy mineraalregte hou en wat intussen van titelakte tot titelakte oorgedra is, sal waarskynlik ooreenkomstig akteskantoorpraktyk uit sy nuwe titelakte weggelaat moet word. In sodanige geval sal die afsonderlike behoud van mineraalregte dus wel verval.

Die mineraalregte sal waarskynlik ook onder bovermelde omstandighede verval indien die houer daarvan toestem tot kansellasië van die voorwaarde waarkragtens hy dit hou. Die huidige grondeienaar se eiendomsreg sal by verwydering van die betrokke voorwaarde uit sy titelakte ooreenkomstig die elastisiteitsbeginsel weer tot volle wasdom aangroei.

Van der Merwe³²⁴ sê dat mineraalregte waarskynlik slegs deur afstanddoening daarvan aan die grondeienaar, gepaard met die

³²³. Dit is verdere bevestiging daarvan dat Nel Conveyancing fouteer deur te kenne te gee dat, alvorens 'n grondeienaar met sy mineraalregte mag handel, hy eers 'n sertifikaat van regte op minerale ten opsigte daarvan moet uitneem; selfs 'n gewese grondeienaar kan sy mineraalregte vervreem sonder dat dit nodig is om eers sodanige sertifikaat te verkry.

³²⁴. Sakereg 558 - 559.

kansellasië van die registrasie, tot niet gaan. Behalwe as Van der Merwe daarmee onder bogenoemde omstandighede toestemming tot kansellasië van die voorbehoudsklausule bedoel, word nie daarmee saamgestem nie. As 'n sertifikaat van regte op minerale eenmaal uitgereik is of mineraalregte by wyse van 'n akte van sessie oorgegaan het, kan die betrokke titel nie weer gekanselleer word nie.³²⁵ "Afstanddoening" van die mineraalregte aan die grondeienaar sal moet geskied by wyse van sessie daarvan aan (of terug aan) die grondeienaar, wat die betrokke mineraalregte daarna altyd ooreenkomstig artikel 70(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 kragtens 'n aparte titel daarvoor sal hou, naamlik 'n akte van (terug-) sessie van mineraalregte.

Slegs waar mineraalregte deur voorbehoud daarvan afgeskei is van die eiendomsreg van grond sonder die uitneem van 'n sertifikaat van regte op minerale,³²⁶ bestaan die moontlikheid van daaropvolgende samesmelting van die eiendomsreg en die mineraalregte dus.³²⁷

'n Verdere moontlikheid, wat ter oorweging aan die hand gedoen word, is die reeds vermelde beskouing dat 'n mineraalreghouer by afskeiding van die minerale van die grond, waartydens dit roerend word, eiendomsreg daarop verkry en dat hy alle verdere handeling daarvoor uit hoofde van sy eiendomsreg daarop verrig en nie meer kragtens sy mineraalregte nie. Indien die reg om afgeskeide minerale te verwyder en verder daarvoor te beskik 'n inhoudsbevoegdheid van eiendomsreg is, beteken dit dat mineraalregte nie so wyd is as wat nog altyd

325. Behalwe in die geval van 'n verband, die sessie van 'n verband as sekuriteit of ooreenkomstig 'n hofbevel tot die teendeel, mag 'n registrateur van aktes kragtens a 6 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 in elk geval geen akte kanselleer nie.

326. En kragtens a 71(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 is dit sedert die inwerkingtreding van die wet nie meer moontlik nie.

327. Vgl Nel Conveyancing 415 en sien Badenhorst 1989 De Jure 379 op 383 - 385.

aanvaar is nie. Mineraalregte hou dan slegs die bevoegdhede in om die grond te betree, te soek vir minerale, minerale wat gevind word te myn, dit af te skei en dit toe te eien, asook die aanvullende of bykomstige regte wat redelikerwys benodig word om dit ekonomies en effektief te kan doen. Die reg op verwydering van en beskikking oor minerale is dus "eiendomsregbevoegdhede" en nie "mineraalregbevoegdhede" nie.³²⁸ Dit beteken dat, sodra die betrokke minerale uit die grond afgeskei word, die mineraalregte daarop deur regswerking tot niet gaan of oorgaan in eiendomsreg. Aangesien die grond, soos reeds gesê, die voorwerp van die mineraalregte is, en nie die minerale daarin nie, gaan die mineraalregte self egter nie tot niet nie en bly dit voortbestaan solank die grond bestaan. Dit beteken dat die mineraalreghouer altyd later,³²⁹ wanneer prospekteertegnieke en/of mynmetodes dalk nog verder verbeter het, of wanneer hoë mineraalpryse die ontginning van laegraad-erts regverdig, weer mag teruggaan en verder mag prospekteer en myn. Sover dit reeds afgeskeide minerale aanbetref, bly sy mineraalregte egter van selfsprekend uitgeput en betekenisloos.

5.4.5 Regsaard van mineraalregte

Mineraalregte word³³⁰ algemeen omskryf as beperkte saaklike regte³³¹ wat die houters daarvan magtig³³² om die betrokke

328. Vgl egter Badenhorst 1991 TSAR 113 op 115.

329. Tensy anders ooreengekom is en op voorwaarde dat hy 'n prospekteerpermit en 'n ontginningsmagtigting kragtens a 6 en 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 kan bekom.

330. Ooreenkomstig die "subtraction from dominium"-toets.

331. Sien Govt of the RSA v Oceana Development Investment Trust plc 1989 1 SA 35 (T) 36 en Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 307.

332. Volgens die regsobjektiewiteitsteorie is 'n bevoegdheid die inhoud van 'n subjektiewe reg en dui dit op wat 'n regsobjek regtens met 'n regsobjek mag doen uit hoofde van sy subjektiewe reg daarop. 'n Bevoegdheid dui gevolglik op die gecorlooftheid van 'n handeling. Sien Badenhorst 1991 TSAR 181 op 184, Van der Vyver 1988 SALJ 1 op 11, Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 29 en Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 7 - 8.

grond te betree, te prospekteeer na minerale en, indien ekonomies ontginbare mineraalneerslae ontdek word, dit te myn, dit af te skei, dit te verwyder en verder daaroor te beskik.³³³ Oor die algemeen mag 'n mineraalreghouer self sy eksplorasiebevoegdhede uitoefen of hy kan die reg daartoe aan iemand anders verleen. 'n "Mineraalreghouer" kan dus, ongeag of hy 'n grondeienaar³³⁴ of 'n blote mineraalreghouer is, sy prospekteeer- en/of ontginningsbevoegdhede van sy grondeiendomsreg of sy mineraalregte,³³⁵ na gelang van die geval, losmaak en aan iemand anders oormak, gewoonlik by wyse van 'n prospekteeerkontrak of 'n mineraalhuurkontrak.³³⁶

Onder andere aangesien dit direkte regte op die saak van 'n ander verleen, is mineraalregte saaklik van aard en gevolglik vatbaar vir registrasie in 'n akteskantoor.³³⁷ Badenhorst³³⁸ wys oortuigend daarop dat, alhoewel daar heelwat gesag vir die beskrywing van mineraalregte as onliggaamlike,

-
333. Sien Badenhorst 1989 De Jure 379 op 390, Badenhorst 1990 TSAR 239 op 239 en 465, Badenhorst & Van Heerden 1991 TSAR 181 op 185, Badenhorst 1991 TSAR 113 op 115, Nel Conveyancing 401 en Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 307. Sien ook Hudson v Mann 1950 4 SA 485 (T) 488, Erasmus v Afrikander Pty Mines Ltd 1976 1 SA 950 (W) 956, Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O) 634, Rocher v Registrar of Deeds 1911 TPA 311 op 316 en Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289 op 294 - 295.
334. Soos hierbo aangedui is, setel hierdie bevoegdhede voor afskeiding van die mineraalregte van die eiendomsreg van sy grond ook in 'n grondeienaar. Sien Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 130.
335. 'n Blote mineraalreghouer kan normaalweg ook, met inagneming van die nemo plus iuris-reël en statutêre beperkings op die onderverdeling van mineraalregte, al sy regte aan iemand anders sodeer of net sekere bevoegdhede, bv sy prospekteeerbevoegdheid, tov alle of sekere minerale of 'n spesifieke mineraal waaroor sy mineraalregte strek en tov die geheel of 'n gedeelte van die grond waarop dit van toepassing is, of 'n aandeel daarin, aan iemand anders verleen.
336. Welke aangeleenthede veral in hfst 4 behandel is. Sien ook Van der Merwe Sakereg 557.
337. Sien a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.
338. 1989 - 1990 Obiter 199 op 203.

onroerende sake bestaan, die klassifikasie van regte as roerend of onroerend nie logies is nie omdat die kriterium van beweeglikheid nie op onliggaamlike sake van toepassing kan wees nie.³³⁹ Weens die feit dat dit uit eiendomsreg afkomstig is, is mineraalregte afgeleide regte en, aangesien dit 'n bestaan onafhanklik van eiendomsreg kan voer,³⁴⁰ is dit in die besonder beperkte saaklike regte.³⁴¹

5.4.5.1 Klassifikasie van mineraalregte

Daar bestaan verskeie standpunte oor die regsindeling van mineraalregte.³⁴²

5.4.5.1.1 Benadering van die howe³⁴³

Alhoewel hulle nog altyd aanvaar het dat mineraalregte beperkte saaklike regte is,³⁴⁴ het die howe moeite ondervind met die indeling daarvan, soos blyk uit die volgende dictum³⁴⁵ van hoofregter Innes:

I must confess to having at first experienced considerable difficulty - a difficulty

-
339. Sien ook Badenhorst 1989 De Jure 379 op 387 - 388, Badenhorst 1990 TSAR 239 op 250 - 251, Badenhorst 1991 TSAR 113 op 117 - 118, Van der Merwe Sakereg 40 - 42, Badenhorst Ontginning 599 - 604 en Govt of the RSA v Oceana Development Investment Trust plc 1989 1 SA 35 (T) 36.
340. Sien Van der Merwe Sakereg 70 ev vir die vereistes vir totstandkoming van beperkte saaklike regte.
341. Sien oor die algemeen verder Badenhorst Ontginning (iv) - (vii) en 565 - 628.
342. Sien Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 98 - 121. Vir 'n kort opsomming van die situasie, sien Van der Merwe Sakereg 559.
343. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 8 - 14.
344. Sien Lazarus & Jackson v Wessels, Olivier & the Coronation Freehold Estates, Town & Mines Ltd 1903 TS 499 op 510, Rocher v Registrar of Deeds 1911 TPA 311 op 315, Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O) 628 en 634 en Erasmus v Afrikander Pty Mines Ltd 1976 1 SA 950 (W) 956.
345. In Lazarus & Jackson v Wessels, Olivier & the Coronation Freehold Estates, Town & Mines Ltd 1903 TS 499 op 510.

which pressed me during the argument - in finding an appropriate juristic niche in which to place this right. Rights of that nature are peculiar to the circumstances of the country, and do not readily fall under any of the classes of real rights discussed by the commentators. They seem at first sight to be very much of the nature of personal servitudes; but then they are freely assignable.

Die feit dat mineraalregte geregistreer moes wees ten einde teenoor derdes geldig en afdwingbaar te wees, het tot gevolg gehad dat die hoofregter hulle as saaklike regte beskou het. Die feit dat die mineraalregthouer geregtig was om op die grond van 'n ander te gaan en 'n bevoegdheid uit te oefen wat normaalweg slegs verband hou met eiendomsreg - in hierdie geval die verwydering van 'n deel van die saak - het die hof tot die gevolgtrekking laat kom dat mineraalregte saaklike regte is na die aard van serwitute, maar dat hulle verskil van gewone persoonlike diensbaarhede deurdat hulle vryelik oordraagbaar is. Dit was die eerste belangrike stap in die rigting van die juridiese analise van mineraalregte.

Die uitspraak in Van Vuren v Registrar of Deeds³⁴⁶ was nog 'n mylpaal in hierdie regsanalise. In hierdie saak het hoofregter Innes weer mineraalregte as "in the nature of a personal right, but freely assignable" beskou.³⁴⁷ Van belang in die Van Vuren-saak is die bespreking oor die wyse waarop die regte tot stand gebring en oorgedra moet word. Hoofregter Innes het die welbekende beginsel van registrasie van saaklike diensbaarhede teen die titel van die dienende erf op mineraalregte toegepas en bevind dat hierdie oordraagbare, persoonlike serwituutregte teen die titelakte van die beswaarde grond geregistreer moes word, maar³⁴⁸ -

the point is that servitudes, whether real or personal, must originate from the dominus

³⁴⁶. 1907 TS 289.

³⁴⁷. Sien Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289 op 294.

³⁴⁸. Sien Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289 op 295.

of the land affected by them. They cannot be constituted by any person except the owner. Take a simple example. A sells to B his farm, Blackacre, reserving, in popular language, the mineral rights; such a reservation, it is common cause, may be effected by a provision duly inserted in the transfer of the farm which is passed to B. Now the true nature of such a transaction is that A transfers the dominium of the property to B, on condition that B, when he takes transfer, constitutes a personal quasi-servitude in favour of A.

Dit wil dus voorkom asof hoofregter Innes tereg die bevoegd-hede wat deur eiendomsreg verleen word as 'n eenheid beskou het en dat hy ook oortuig was dat enige vermindering daarvan slegs sy oorsprong by die eienaar kon hê deur die oordrag van beperkte regte ten opsigte van sy eiendom aan 'n ander. Dat die hoofregter egter nog nie oortuig was van die presiese aard van die reg nie, blyk uit die feit dat hy dit om die beurt op een bladsy van die uitspraak³⁴⁹ 'n quasi-servitude", 'n "personal servitutorial right" en 'n "personal quasi-servitude" noem. Hy het egter klem gelê op die feit dat mineraalregte verskil van persoonlike regte in die sin dat hulle vryelik oordraagbaar is en na die leeftyd van die mineraalreghouer bly voortbestaan, dit wil sê, dat dit kan oorgaan op sy opvolgers in titel of erfgename.³⁵⁰

Hierdie analise deur hoofregter Innes is gedurende die volgende veertig jaar herhaal, maar daar is nie daarop uitgebrei nie.³⁵¹

³⁴⁹. Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289 op 295.

³⁵⁰. Sien Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289 op 294 en Lazarus & Jackson v Wessels, Olivier & the Coronation Freehold Estates, Town & Mines Ltd 1903 TS 499 op 510.

³⁵¹. Sien bv Witbank Colliery Ltd v Malan & Coronation Colliery Co Ltd 1910 TPA 667 op 676, waarin beslis is dat mineraalregte saaklike regte analoog aan diensbaarhede is; Coronation Collieries Ltd v Malan 1911 TPA 577 op 591, Rocher v Registrar of Deeds 1911 TPA 311 op 316, Webb v Beaver Investments (Pty) Ltd 1954 1 SA 13 (T) 25 en Ex parte Marchini 1964 1 SA 147 (T) 151, waarin beslis is dat mineraalregte kwasie-servitude is, en Webb

Eers in 1950 is weer probeer om mineraalregte te omskryf toe die Oranje-Vrystaatse Provinsiale Afdeling in Ex parte Pierce³⁵² moes beslis wat die regs aard was van 'n testamentêre bepaling dat, indien minerale op enige van die testateur se drie plase gevind word, die winste tussen sy vyf kinders verdeel moet word. Die registrateur van aktes het geweier om notariële sessies van mineraalregte ten gunste van die kinders te registreer omdat hy van mening was dat 'n reg om in winste te deel 'n persoonlike reg en daarom nie kragtens die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 registreerbaar was nie. Regter Brink het³⁵³ beslis dat die verpligting op 'n persoon as die eienaar van grond om 'n gedeelte van die opbrengs van daardie grond oor te betaal 'n saaklike reg skeep aangesien sodanige betaling 'n vermindering van of aftrekking van sy eiendomsreg daarstel. Hy het gevolglik bevind dat die aldus geskepte saaklike reg wel registreerbaar was. Sover dit die aard van mineraalregte aanbetref, het hy opgemerk:³⁵⁴

There can be no doubt, however, that a grant of mineral rights confers real rights, because it entitles the holder to go onto the property to search for minerals and to remove them: there is clearly a subtraction from the full dominium of the owner of the land concerned. Perhaps it is correct to say

(vervolg)

- v Beaver Investments (Pty) Ltd 1954 1 SA 13 (T) 25 en Ex parte Marchini 1964 1 SA 147 (T) 150, waarin beslis is dat mineraalregte persoonlike kwasie-serwitute is. Sien ook Gluckman v Solomon 1921 TPA 335, Edwards (Waaikraal) GMC Ltd v Mamogale & Bakwena Mines Ltd 1927 TPA 288, Transvaal Property & Investment Co Ltd & Reinhold & Co v S A Townships Mining & Finance Corp Ltd & the Administrator 1938 TPA 512, Nolte v Johannesburg Consolidated Investment Co Ltd 1943 AA 295, Zuurbekom Ltd v Union Corp Ltd 1947 1 SA 514 (A) en Douglas Colliery Ltd v Bothma 1947 1 SA 602 (T). Sien verder Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 8 - 10.
352. 1950 3 SA 628 (O).
353. Steunende op Voet Comm ad Pand 1 8 22 - 25.
354. Sien Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O) 634.

that mineral rights constitute a class of real rights sui generis.

Alhoewel bloot tentatief en obiter, was dit die eerste beslissing waarin die hof mineraalregte as afsonderlik en verskillend van kwasie-serwiture of regte soortgelyk aan diensbaarhede beskou het.

Vier jaar later het die Transvaalse hooggeregshof weer die geleentheid gekry om die aard van mineraalregte te ondersoek.³⁵⁵ In die hof a quo is mineraalregte geklassifiseer as saaklike kwasie-serwiture omdat die mineraalregte in hierdie besondere saak voorbehou is vir die eienaars van die restant van 'n plaas, maar in appèl is beslis dat hulle persoonlike kwasie-serwiture was.³⁵⁶

Tot dusver staan die regter in Ex parte Pierce³⁵⁷ dus alleen en geen daaropvolgende beslissing ondersteun die standpunt dat mineraalregte sui generis saaklike regte is nie, behalwe miskien 'n verbygaande verwysing daarna in die onlangse saak van Erasmus v Afrikander Proprietary Mines Ltd.³⁵⁸ Hierdie nuwe benadering het egter nog nie wortel geskiet nie en verdere voorbeelde van beslissings waarin mineraalregte meer onlangs nog as kwasie-serwiture beskou is, is Ex parte Marchini³⁵⁹ en Jonordon Investments (Pty) Ltd v De Aar Drankwinkel (Edms) Bpk,³⁶⁰ alhoewel dit in laasgenoemde saak

355. Webb v Beaver Investments (Pty) Ltd 1954 1 SA 13 (T), 'n volbankbeslissing.

356. Om tot hierdie beslissing te kom het die hof staatgemaak op die uitsprake in Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289 en Rocher v Registrar of Deeds 1911 TPA 311.

357. 1950 3 SA 628 (O).

358. 1976 1 SA 950 (W) 956. Sien ook Apex Mines Ltd v Administrator, Tvl 1986 4 SA 581 (T) 590 - 591.

359. 1964 1 SA 147 (T).

360. 1969 2 SA 117 (K). Hierdie uitspraak is in appèl omvergewerp (sien Hotel De Aar v Jonordon Investments (Edms) Bpk 1972 2 SA 400 (A)), maar dit affekteer nie die geldigheid van die dictum waarna verwys is nie.

bloot by wyse van 'n obiter dictum was. In die Marchini-saak moes die hof slegs beslis of, waar die mineraalreghouer opgehou het om te bestaan, die mineraalregte teruggeval het aan die eienaar van die grond ten opsigte waarvan dit verleen is en of die mineraalregte na die staat gegaan het as bona vacantia. Ná verwysing na sommige van die beslissings wat hierbo vermeld is, het die regter afgesluit:³⁶¹

In the light of these decisions it is clear that the rights which were ceded to Rogerston Collieries Ltd (the defunct company and former holder of the mineral rights which were not ceded upon final liquidation of the company) constituted a personal quasi-servitude which the company could alienate freely and which continued to exist after it was abandoned on the liquidation of the company and when the company itself ceased to exist.

Daar is beslis dat by afstanddoening die mineraalregte nie op die eienaar teruggeval het nie, maar as bona vacantia na die staat moes gaan.³⁶²

Hierdie beslissing kan dalk gekritiseer word op grond daarvan dat, as mineraalregte persoonlike kwasi-servitude was, hulle onvermydelik vergelyk sou moes word met ander soortgelyke regte, naamlik gewone persoonlike servitude. Die algemene reël van toepassing op persoonlike diensbaarhede is dat hulle terugval op die grondeienaar wanneer hul houer ophou om te bestaan.³⁶³ Indien die hof bevind het dat mineraalregte hierdie eienskap met gewone persoonlike diensbaarhede gemeen het, sou dit gevolg het dat die mineraalregte teruggeval het aan die eienaar van die grond en sou die applikant dalk wel kon bewys dat hy daarop geregtig is. Indien die hof egter die benadering van die Pierce-saak gevolg het³⁶⁴ met

³⁶¹. Sien Ex parte Marchini 1964 1 SA 147 (T) 150.

³⁶². Sien verder Govt of the RSA v Oceana Development Investment Trust plc 1989 1 SA 35 (T) en Sonnekus 1989 De Jure 167 op 167 - 180.

³⁶³. Sien Hahlo & Kahn Union of South Africa 612.

³⁶⁴. Die advokaat vir die applikant het wel na Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O) verwys.

betrekking tot mineraalregte, sou die verwarring met persoonlike diensbaarhede waarskynlik nie plaasgevind het nie en, alhoewel dieselfde resultaat bereik sou gewees het, sou dit miskien op 'n meer korrekte grondslag gewees het.³⁶⁵

In Government of the Republic of South Africa v Oceana Development Investment Trust plc³⁶⁶ het regter Goldstone die mening uitgespreek dat -

whatever the precise juristic nature of mineral rights may be, there is also no doubt that they are incorporeal rights relating to immovable property and hence must be regarded themselves as immovable incorporeals.

Soos Badenhorst³⁶⁷ aantoon, is ook hierdie poging om mineraalregte te klassifiseer onoortuigend omdat, alhoewel dit aanvaar word dat sake kragtens die gemenereg ingedeel kan word in liggaamlike of stoflike (res corporales) en onliggaamlike of onstoflike (res incorporales) sake,³⁶⁸ die verwysing na onliggaamlike regte verwarrend is omdat regte uit die aard van die saak onliggaamlik is en die indruk deur regter Goldstone geskep word dat regte ook liggaamlik kan wees.³⁶⁹

5.4.5.1.2 Standpunte van die skrywers³⁷⁰

Die handboeke en ander geskrifte oor die onderwerp van mine-

³⁶⁵. Sien verder Badenhorst 1989 De Jure 379 op 384 - 385 en Van der Merwe Sakereg 558.

³⁶⁶. 1989 1 SA 35 (T) 36.

³⁶⁷. 1989 De Jure 189 op 387 - 388, 1989 - 1990 Obiter 199 op 202 - 203, 1990 TSAR 239 op 250 - 251 en 1991 TSAR 113 op 117.

³⁶⁸. Sien Van der Merwe Sakereg 36 - 37 en Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 4 en 13 - 23.

³⁶⁹. Sien verder Badenhorst Ontginning 599 - 604.

³⁷⁰. Behalwe daarvoor dat hul jongste bronne en standpunte aangehaal word, word dieselfde skrywers as in Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 10 - 12 in hierdie onderafdeling behandel, asook nuwer skrywers.

raalregte demonstreer die uiteenlopendheid van opinie onder die skrywers oor die aard van hierdie regte.³⁷¹

De Wet³⁷² waarsku teen die neiging van die houe om amper elke reg waarby 'n saak betrokke is as 'n persoonlike diensbaarheid te beskou en wys daarop dat mineraalregte nie as saaklike serwitude beskou kan word nie, omdat hierdie regte aan 'n heersende erf gekoppel sou moes word, en ook nie as persoonlike diensbaarhede nie, omdat laasgenoemde salva rei substantia uitgeoefen moet word en in tydsduur beperk is tot die lewe van die serwituuthouer. Hy kom dus tot die gevolgtrekking dat:³⁷³

Die redelike houding om in te neem skyn te wees dat die regte op minerale beperkte saaklike regte sui generis is. 'n Nuwe species van saaklike regte word geskep, maar 'n saaklike reg met omskrewe inhoud. Die serwituut as regsinstelling word dan nie verkrag nie, en die weg word nie geopen vir die belasting van grond tot in die oneindige met sogenaamde persoonlike diensbaarhede nie. Die reg ken geen numerus clausus saaklike regte nie, en waar die behoefte bestaan vir die verlening van absolute beskerming van 'n direkte reg op 'n saak, kan daardie reg tot saaklike reg verhef word.

Lee³⁷⁴ verwys slegs in die verbygaan na mineraalregte en dit is nie heeltemal duidelik hoe hy hulle klassifiseer nie. Hy verwys na hulle onder die opskrif "Anomalous personal servitudes", maar sy enigste kommentaar is 'n verwysing na twee gedeeltes uit hofsake oor mineraalregte, naamlik dat hulle "of the nature of a personal servitude"³⁷⁵ is en dat hulle "do not readily fall under any of the classes of real rights

371. En ook die onvermoë van sommige van hulle om tussen mineraalregte en mynregte te onderskei.

372. 1943 THRHR 187 op 191 - 192.

373. Sien De Wet 1943 THRHR 187 op 192. Sien egter Beinart 1971 Acta Juridica 131 op 139.

374. Introduction 182.

375. Sien Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289 op 294.

discussed by the commentators".³⁷⁶

Joubert³⁷⁷ beprek die benadering van die Suid-Afrikaanse howe oor die aard van mineraalregte in detail. Hy verwys na die besondere omstandighede betreffende die voorkoms van minerale in Suid-Afrika, wat gelei het tot die afskeiding van mineraalregte van die eiendomsreg van grond, 'n ontwikkeling wat onbekend was in die Romeinse en Romeins-Hollandse reg. Hy wys op die verskille tussen mineraalregte aan die een kant en diensbaarhede (saaklik en persoonlik) aan die ander kant, maar sien geen beswaar daarteen om mineraalregte diensbaarhede te noem nie, hetsy mineraalserwitute of kwasie-serwitute, solank die verskille tussen mineraalregte en diensbaarhede in gedagte gehou word. Hy maak beswaar teen die term sui generis saaklike regte soos gebruik in Ex parte Pierce,³⁷⁸ en beskou mineraalregte as hoofsaaklik diensbaarhede omdat hulle aan die houer daarvan die reg verleen om sekere dinge op die eiendom van 'n ander te doen.

Van Warmelo³⁷⁹ waarsku teen gebruik van die term "kwasie-serwituut". Hy wys daarop dat kwasie-diensbaarhede aan die Romeine in 'n ander sin bekend was, naamlik 'n vruggebruik van verbruikbare sake, soos geld of koring.³⁸⁰

Hahlo en Kahn³⁸¹ sê ook dat "mynregte" dikwels geklassifiseer word "as quasi- or mineral servitudes, but the better view is that they constitute a class of real rights sui generis". Later³⁸² haal hulle Ex parte Pierce³⁸³ met goed-

376. Sien Lazarus & Jackson v Wessels, Olivier & the Coronation Freehold Estates, Town & Mines Ltd 1903 TS 499 op 510.

377. 1959 THRHR 27 op 29 - 31.

378. 1950 3 SA 628 (O).

379. 1959 Acta Juridica 84 op 90 - 91.

380. Sien ook Van Warmelo 1960 Acta Juridica 106 op 107, Van der Merwe Sakereg 560 en De Wet 1943 THRHR 187 op 192.

381. Union of South Africa 601.

382. Hahlo & Kahn Union of South Africa 763 - 764.

383. 1950 3 SA 628 (O).

keuring aan, maar wys ook daarop dat mineraalregte algemeen as persoonlike kwasie-serwitute of minerale-serwitute beskou word.

Reinsma³⁸⁴ spreek, ná verwysing na die menings van ander skrywers en die howe oor mineraalregte, 'n voorkeur uit vir die sienings van De Wet en van die hof in Ex parte Pierce³⁸⁵ dat mineraalregte as sui generis saaklike regte beskou moet word. Delport en Olivier,³⁸⁶ Van der Merwe³⁸⁷ en Sonnekus³⁸⁸ huldig almal dieselfde standpunte as De Wet en Reinsma.

Hall en Kellaway³⁸⁹ was³⁹⁰ die enigste skrywers wat mineraalregte ten tye van die Pierce-saak as sui generis beskou het. In die latere uitgawe van hul boek word nie na die Pierce-saak verwys nie, maar beweer hulle op gesag van Ex parte Marchini³⁹¹ dat mineraalregte sui generis saaklike regte met karaktertrekke van persoonlike serwitute is. Hierdie saak is egter gesag vir die standpunt dat mineraalregte persoonlike kwasie-serwitute is.

Maasdorp³⁹² bespreek mineraalregte onder die opskrif "Personal Servitudes". Hy sien egter ook 'n reg op 'n mynkleim³⁹³ as 'n "new form of perpetual or hereditary usufruct, analogous to the emphyteusis or quitrent tenure of the common law".³⁹⁴

384. Onderscheid 58 ev.

385. 1950 3 SA 628 (O).

386. Vonnisbundel 682.

387. Sakereg 561.

388. Vonnisbundel 440.

389. Servitudes 179.

390. Behalwe vir De Wet 1943 THRHR 187.

391. 1964 1 SA 147 (T).

392. Institutes 184 ev.

393. Een van die myntitels wat kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 verleen is, dws 'n mynreg en nie 'n mineraalreg nie.

394. Sien Maasdorp Institutes op 186. Ewigdurende erfpag verskil egter wesenlik van mineraalregte in die sin dat, waar ewigdurende erfpag gerig is op die eksploitasie van die oppervlak van die grond vir landbou- en ander doeleindes, mineraalregte uitsluitlik gerig is op

Franklin en Kaplan,³⁹⁵ na 'n uitvoerige bespreking van die meeste van die verskillende standpunte en gesag oor die onderwerp, spreek 'n voorkeur vir die term "quasi-servitude" uit en doen aan die hand dat daar, op voorwaarde dat die verskille tussen mineraalregte en persoonlike of saaklike diensbaarhede in gedagte gehou word, "no cogent reason in logic or principle why that description should be discarded in favour of that of 'real rights sui generis'" bestaan nie. Dale³⁹⁶ stem saam met Franklin en Kaplan.

Wille verwys op een bladsy³⁹⁷ na mynregte as 'n "real right sui generis" en op 'n ander³⁹⁸ as 'n "important class of personal servitudes". Alhoewel dit wil voorkom asof daar moontlik bedoel is om mineraalregte te bespreek, is daar egter 'n groot verskil tussen mynregte en mineraalregte, wat dalk uit die oog verloor is en wat gevolglik nie die bydrae van veel waarde maak nie.

Kleyn en Borraine³⁹⁹ kritiseer die gebruik van die term "quasi servitudes" en wys op die verskille tussen mineraalregte en persoonlike servitute. Hulle haal ook Ex parte Pierce⁴⁰⁰ met goedkeuring aan, maar gee toe dat dit nie die huidige stand van die reg weerspieël nie. Ongelukkig onder-

(vervolg)

die ontginning van die minerale in die grond en die verdere beskikking daarvoor as selfstandige entiteite. Sien Neebe v Registrar of Mining Titles 1902 TS 65. Soos die hof verder in Master v African Mines Corp Ltd 1907 TS 925 en in Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O) verduidelik het, is die posisie van 'n mineraalreghouer anders as dié van 'n vruggebruiker en 'n emphyteuticarius in die sin dat die mineraalreghouer nie nodig het om die eiendom waarop sy reg betrekking het salva rei substantia te gebruik nie; die ius abutendi is inherent aan sy reg.

395. Mining & Mineral Laws 8 - 15.

396. Mineral Rights 104 - 105.

397. Wille Principles 257.

398. Wille Principles 327.

399. Silberberg 411 - 412.

400. 1950 3 SA 628 (O).

skei hulle ook nie⁴⁰¹ behoorlik tussen mineraal- en mynregte nie.

Volgens Olivier, Pienaar en Van der Walt⁴⁰² is mineraalregte beperkte saaklike regte sui generis.

Wilmans⁴⁰³ sê dat mineraalregte as 'n aparte saaklike reg geklassifiseer en "mineraleregte" genoem moet word.

Badenhorst⁴⁰⁴ is van mening dat die reg 'n stadium bereik het waar mineraalregte bloot beskou moet word as afsonderlike beperkte saaklike regte met kenmerkende karaktertrekke,⁴⁰⁵ na welke regte bloot as "mineraalregte" verwys moet word. Sy standpunt word in 5.4.5.2 verder behandel.

5.4.5.1.3 Wetgewing

Aangesien die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 voorsiening maak vir die registrasie van mineraalregte, kan daaruit afgelei word dat dit saaklike regte is. Nie die herroepe mynwetgewing óf die Mineraalwet 50 van 1991 bevat egter enige aanduiding van die regswetenskaplike aard en indeling van mineraalregte nie.

5.4.5.1.4 Samevatting

Daar skyn algemeen aanvaar te word dat mineraalregte beperkte saaklike regte of iura in re aliena is⁴⁰⁶ wat die besker-

401. Veral op 412 - 413.

402. Studentehandboek 307.

403. Verbandhoudende Kontrakte 122. Op 122 - 125 betoog hy egter dat mineraalregte as eiendomsreg op die minerale self beskou moet word.

404. 1990 TSAR 239 op 251 en 465 ev.

405. Sien Badenhorst 1989 De Jure 379 op 389, Badenhorst 1989 - 1990 Obiter 199 op 203 en Badenhorst 1990 TSAR 239 op 475 - 476.

406. Sien Kleyn & Boraine Silberberg 411 en Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 32 en 307.

ming van artikels 70 tot 74 bis van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 geniet.⁴⁰⁷

Omdat mineraalregte ooreenkomste met diensbaarhede vertoon, is dit in die Transvaalse howe gebruiklik om dit as "quasi-servitudes" te bestempel.⁴⁰⁸ Volgens hierdie standpunt is mineraalregte verder persoonlike kwasie-diensbaarhede.⁴⁰⁹ Hulle verskil egter van persoonlike diensbaarhede in die volgende opsigte:⁴¹⁰ Eerstens is mineraalregte vryelik oordraagbaar en oorerflik,⁴¹¹ terwyl persoonlike diensbaarhede hoogs persoonlike saaklike regte is wat ten nouste aan die persoon van die reghebbende verbonde is en met sy dood verval.⁴¹² Artikel 68 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, wat voorsiening maak vir die aantekening van verval van persoonlike diensbaarhede, is dus nie op mineraalregte, wat oordraagbare regte is, van toepassing nie.⁴¹³ Tweedens moet persoonlike diensbaarhede salva rei substantia, dit wil sê, met behoud van die wese van die saak, uitgeoefen word, terwyl mineraalregte die bevoegdheid verleen om minerale te ontgin, al word die grondstuk ook wesenlik daardeur verander.⁴¹⁴ Derdens bestaan daar die moontlikheid dat 'n

407. Vgl Sonnekus Vonnisbundel 440.

408. Sien Coronation Collieries Ltd v Malan 1911 TPA 577 op 591 en Rocher v Registrar of Deeds 1911 TPA 311 op 316. Sien ook Jonordon Investments (Pty) Ltd v De Aar Drankwinkel (Edms) Bpk 1969 2 SA 117 (K) 126.

409. Sien Lazarus & Jackson v Wessels, Olivier & the Coronation Freehold Estates, Town & Mines Ltd 1903 TS 499 op 510, Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289 op 295 - 297 en Ex parte Marchini 1964 1 SA 147 (T) 150.

410. Sien Van der Merwe Sakereg 560 - 561, Badenhorst 1990 TSAR 239 op 252 en Kleyn & Boraine Silberberg 412.

411. Sien Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289 op 294 en Webb v Beaver Investments (Pty) Ltd 1954 1 SA 13 (T) 25.

412. Sien Lazarus & Jackson v Wessels, Olivier & the Coronation Freehold Estates, Town & Mines Ltd 1903 TS 499 op 510 en Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289 op 294.

413. Sien Nel Conveyancing 401.

414. Sien Master v African Mines Corp Ltd 1907 TS 925, Ex parte Venter 1934 TPA 69, Ex parte Erasmus 1950 1 SA 359 (T) en Ex parte Eloff 1953 1 SA 617 (T). Afhangende van die mynboumetode wat gevolg word, kan die grondop-

diensbaarheid soos vruggebruik ten opsigte van mineraalregte verleen kan word.⁴¹⁵ Dit is ingevolge die stelreël dat 'n diensbaarheid nie ten opsigte van 'n bestaande diensbaarheid verleen kan word nie⁴¹⁶ onmoontlik in die geval van persoonlike diensbaarhede.

Mineraalregte se skakeling met persoonlike diensbaarhede geskied dus bloot uit hoofde van die oppervlakkige ooreenkomste wat daar tussen regte op minerale en persoonlike diensbaarhede bestaan.⁴¹⁷ So het 'n mineraalreghouer, net soos 'n vruggebruiker, die primêre reg om die grond van 'n ander te betree en 'n gedeelte van (die opbrengs van) die grond te verwyder en vir homself toe te eien. Verder kan mineraalregte, net soos in die geval van vruggebruik, ook met verbande beswaar word ooreenkomstig artikel 71(5) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Daar moet egter daarteen gewaak word om mineraalregte nie om hierdie redes met persoonlike diensbaarhede gelyk te stel nie, want vruggebruik is in die eerste plek maar een van verskeie moontlike persoonlike diensbaarhede. Verder toon mineraalregte hierdie ooreenkomste nie alleenlik met vruggebruik nie, maar ook met ander regte, soos saaklike diensbaarhede. Mineraalregte kan dus netsowel daármee gelykgestel word en genoemde ooreenkomste stel dus nie genoegsame redes vir die gelykstelling van mineraalregte met persoonlike serwitute daar nie.

Dit is in beginsel wel moontlik dat mineraalregte erfdiensbaarhede kan wees in die sin dat hulle ten gunste van 'n

(vervolg)

- pervlak selfs daardeur vernietig word, soos in die geval van oopgroefontginning.
415. Sien Ex parte Eloff 1953 1 SA 617 (T) 620 en Hahlo & Kahn Union of South Africa 764 en vgl Badenhorst Ontginning 447 - 475 en 560 - 563.
416. Servitus non servitutis est of servitus servitutis non potest.
417. Sien Van der Merwe Sakereg 559. Sien verder Badenhorst 1990 TSAR 239 op 252.

heersende erf oor 'n dienende erf gevestig kan word.⁴¹⁸ Mineraalregte verskil egter ook in verskeie opsigte van saaklike serwitute, oftewel erfdiensbaarhede.⁴¹⁹ Ten eerste word mineraalregte ten gunste van 'n natuurlike of regs persoon gevestig, terwyl erfdiensbaarhede ten gunste van 'n heersende erf oor 'n dienende erf gevestig word. Ten tweede kan mineraalregte afsonderlik van die grond waarop dit van toepassing is vervreem word, terwyl erfdiensbaarhede aan die heersende en dienende erwe kleef en slegs tesame daarmee vervreem kan word.⁴²⁰ Derdens is mineraalregte deelbaar.⁴²¹ Dit smelt dus nie saam met die eiendomsreg van die grond indien dit in die hande van die grondeienaar verenig word nie,⁴²² terwyl erfdiensbaarhede ondeelbaar is en in die geval van samesmelting deur confusio beëindig word.⁴²³ Vierdens hoef mineraalregte nie slegs tot voordeel van die heersende erf uitgeoefen te word nie. Die opbrengs van die regte op minerale hoef dus nie tot nut of verbetering van 'n heersende erf aangewend te word nie, terwyl, ingevolge die utilitas-beginsel wat by erfdiensbaarhede geld, dit tot verhoging van die nut en waarde van die heersende erf moet strek.⁴²⁴

418. Sien Webb v Beaver Investments (Pty) Ltd 1954 1 SA 13 (T) 25 - 26. Hahlo & Kahn Union of South Africa 764 sê verder dat: "Although there appears to be no recorded case in which a grant or reservation of mineral rights has been held to constitute a praedial servitude, there would seem to be no objection, in principle, to the constitution of a praedial servitude of mineral rights in favour of a praedium dominans". Sien ook Ex parte Eloff 1953 1 SA 617 (T).

419. Sien Van der Merwe Sakereg 560, Viljoen Rights & Duties 33 - 34 en Badenhorst 1990 TSAR 239 op 252.

420. Sien Rocher v Registrar of Deeds 1911 TPA 311 op 315.

421. Sien a 73 bis(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

422. Sien Van der Merwe Sakereg 558. Agv die werking van a 70(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 is die nulli res sua servit-reël nie daarop van toepassing nie. Sien Badenhorst 1989 De Jure 379 op 383 - 386.

423. Sien a 70(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Vgl ook Ex parte Marchini 1964 1 SA 147 (T).

424. Sien oor die algemeen Van der Merwe Sakereg 458 - 550.

Dit ly dus min twyfel dat mineraalregte nóg persoonlike,⁴²⁵ nóg saaklike⁴²⁶ diensbaarhede is.

Ten spyte daarvan dat daar aan die ander kant slegs obiter-en "perhabs"-verwysings deur die houe na mineraalregte as sui generis saaklike regte was,⁴²⁷ is die meeste skrywers van mening dat die begrip "mineraalregte" ontwikkel het tot op die punt waar vereis word dat dit geklassifiseer en behandel word as 'n afsonderlike kategorie saaklike regte. Die erkenning van hierdie feit sou sekerlik ook nie afbreuk doen aan die pionierswerk wat deur die houe, veral net na die begin van hierdie eeu, en die ouer regsrywers gedoen is nie. Hul tegniek om mineraalregte te vergelyk met 'n bestaande, welbekende begrip sal verseker in die toekoms nog vrugbaar bly wanneer soortgelyke probleme ontstaan, maar die afgelope tagtig jaar van dalk die mees intense mynaktiwiteite in die geskiedenis van die mensdom het verskille tus-

425. Opsommend kan gesê word dat mineraalregte verskil van persoonlike diensbaarhede deurdat hulle vryelik oordraagbaar is, na die leeftyd van die houer kan bly voortbestaan en nie salva rei substantia uitgeoefen hoef te word nie. Om mineraalregte as diensbaarhede te beskou is ook in konflik met die servitus servitutis esse non potest-reël omdat 'n diensbaarheid oor mineraalregte wel geskep kan word. Sien verder Joubert 1959 THRHR 27 op 31, Dreyer v Letterstedt's Executors (1865) 5 Searle 88 op 99 en Engelbrecht v Brits 1906 TS 274 op 287.

426. Opsommend kan gesê word dat mineraalregte verskil van saaklike diensbaarhede in die volgende opsigte: mineraalregte word sonder uitsondering gekoppel aan 'n persoon en nie aan 'n heersende erf nie, hulle kan afsonderlik van die grond waarop hulle betrekking het vervreem word, hulle kan verdeel word (sien Joubert 1959 THRHR 27 op 31) en geen samesmelting vind plaas wanneer die mineraalregte en die eiendomsreg van die grond waarop hulle betrekking het verenig word in die hande van dieselfde persoon nie (sien a 70(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937).

427. Sien Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O) 634, Erasmus v Afrikander Pty Mines Ltd 1976 1 SA 950 (W) 956 en Apex Mines Ltd v Administrator, Tvl 1986 4 SA 581 (T) 590 - 591.

sen mineraalregte en diensbaarhede tot gevolg gehad wat juridies so fundamenteel is dat die twee nie langer saam geklassifiseer kan word nie.

Volgens Van Wyk⁴²⁸ geld presies dieselfde ten opsigte van beperkende voorwaardes. Sy toon aan hoedat daar sedert Consistory of Steytlerville v Bosman⁴²⁹ 'n verskeidenheid hofsake was waarin beslis is dat beperkende voorwaardes wel serwitude⁴³⁰ is, terwyl in ander sake die teenoorgestelde⁴³¹ beslis is,⁴³² totdat daar 'n neiging ontstaan het om beperkende titelvoorwaardes te beskou as ten gunste van die dorpseienaar persoonlik ingestel, wat tot gevolg gehad het dat die houe in navolging van bovermelde saak tussen persoonlike⁴³³ en saaklike⁴³⁴ diensbaarhede begin onderskei het eerder as om te beslis of beperkende voorwaardes serwitude is. Sy wys op die verskille tussen beperkende voorwaardes en

428. Restrictive Conditions 93 - 106.

429. (1893) 10 SC 67. Van Wyk Restrictive Conditions 93 - 94 toon aan dat die hof bloot 'n verbod om drank te verkoop as 'n serwituut beskou het en dat, aangesien hier nie 'n dorpsontwikkelingskema ter sprake was nie, die beslissing nie gesag is vir die standpunt dat beperkende voorwaardes serwitude is nie.

430. Nl Hattingh v Robertson (1904) 21 SC 273, Alexander v Johns 1912 WPA 91, Venter v Duff 1946 OPA 294 op 300, Ex parte Kajee Family Trust 1943 NPA 257, Berger v Bloemfontein Town Council 1935 OPA 115 en Ex parte Dall 1944 WPA 141.

431. Nl Gassner & Blumber v Baker 1931 WPA 23, Castelijn v Sim 1929 NLR 253 en Cannon v Picadilly Mansions (Pty) Ltd 1934 WPA 187.

432. In Alexander v Johns 1912 AA 431, Ex parte Uvongo Borough Council 1966 1 SA 788 (N) en Norbreck (Pty) Ltd v Rand Townships Registrar 1948 1 SA 1037 (W) is die vraag oopgelaat.

433. Sien Ex parte Steinberg 1940 KPA 1, Ex parte Parow Municipality 1942 KPA 316, Ex parte Brink 1949 1 SA 1186 (N) en die res van die gesag deur Van Wyk Restrictive Conditions 97 vn 190 aangehaal. Sien verder Van Wyk Restrictive Conditions 98 - 99.

434. Sien Margate Estates Ltd v Urtel 1965 1 SA 279 (N) en die res van die gesag deur Van Wyk Restrictive Conditions 97 vn 189 aangehaal. Sien verder Van Wyk Restrictive Conditions 97 - 98.

diensbaarhede⁴³⁵ en kom tot die gevolgtrekking⁴³⁶ dat beperkende voorwaardes nie diensbaarhede is nie, maar 'n verdere klas sui generis beperkte saaklike regte analoog aan serwitute.

Badenhorst⁴³⁷ bespreek ook die belangrikste sake waarin mineraalregte met serwitute gelykgestel is en die verskille tussen serwitute en mineraalregte. Hy kom tot die gevolgtrekking dat, alhoewel analoog daaraan, mineraalregte drasties verskil van persoonlike serwitute en erfdiensbaarhede en dat die logiese eindontwikkeling van die konvensionele benadering om 'n bekende voertuig te gebruik om 'n nuwe verskynsel uit te bou, met ander woorde, om serwitute te gebruik om mineraalregte te ontwikkel, die erkenning van mineraalregte as 'n afsonderlike saaklike reg met eiesoortige kenmerke is.⁴³⁸

Die regsteorie het nou die stadium bereik waar erkenning verleen moet word aan die onafhanklike karakter van mineraalregte as 'n afsonderlike klas beperkte saaklike regte. Hierdie standpunt het die bykomende voordeel dat die beginsels wat op diensbaarhede van toepassing is nie so afgewater word dat die deur geopen word vir die belasting van grond met 'n oneindige aantal analoë beperkte saaklike regte nie. Die standpunt dat mineraalregte sui generis saaklike regte is, is die eenvoudigste oplossing en ook regsteoreties die aanneemlikste, want die pogings om mineraalregte by een van die bestaande kategorieë saaklike regte in te deel, is almal onoortuigend.⁴³⁹

Alhoewel dit dalk regsteoreties meer korrek is om mineraalregte te beskryf as sui generis saaklike regte en dit be-

435. Van Wyk Restrictive Conditions 99 - 105.

436. Van Wyk Restrictive Conditions 105 - 106.

437. Ontleëning 582 - 591.

438. Sien verder Badenhorst Ontginning 592 - 599 en 608 - 610.

439. Vgl Van der Merwe Sakereg 560 - 561.

treurenswaardig is dat al die howe nog nie hierdie stap vorentoe langs die pad van volwasse ontwikkeling en regsberedenering oor die onderwerp wou neem nie, bestaan daar egter in die substantiewe reg slegs enkele verwysings na die "sui generis" indeling teenoor herhaalde verskansings deur die appèlafdeling van die hooggeregshof van die "persoonlike kwasie-serwituut"-indeling.⁴⁴⁰

Al word daar toegegee dat mineraalregte nie ware diensbaare hede is nie,⁴⁴¹ ly dit aan die ander kant ewe min twyfel dat mineraalregte baie sterk karaktertrekke van veral persoonlike, maar ook erfdiensbaare hede toon. Juis omdat dit bindend op opvolgers in titel met betrekking tot die grond en vryelik oordraagbaar is, word dit nie persoonlike diensbaare hede nie, maar onderskeidend persoonlike "kwasie"-diensbaare hede genoem.⁴⁴² Alhoewel mineraalregte dus op die oog af sekere

440. Soos Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 12 - 14 tereg op gesag van Nolte v Johannesburg Consolidated Investment Co Ltd 1943 AA 295 en SAR&H v Transvaal Consolidated Land & Exploration Co Ltd 1961 2 SA 467 (A) uitwys. Sien ook Franklin LAWSA Vol 18 8 en Du Preez v Beyers 1989 1 SA 320 (T) 324, waar regter Van der Walt verduidelik dat mineraalregte op grond van Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289 in die Transvaal as persoonlike quasi-servitute en op grond van Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O) in die OVS as eiesoortige saaklike regte beskou word, maar dat die appèlafdeling in Nolte v Johannesburg Consolidated Investment Co Ltd 1943 AA 293 aanvaar het dat dit quasi-servitute is.

441. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 8, Dale Mineral Rights 93 en Apex Mines Ltd v Administrator, Tvl 1986 4 SA 581 (T). Sien verder Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 12 - 21.

442. Nel Conveyancing 401 vra of 'n mineraalreg 'n persoonlike reg of 'n "servitudinal" reg is. Die vraag kan op 'n wanopvatting dui in die sin dat diensbaare hede van self ook persoonlik of saaklik van aard is (hulle is óf persoonlike óf erfdiensbaare hede). Indien die skrywer aanvaar dat mineraalregte wel diensbaare hede is, moes sy vraag gewees het of dit persoonlike of saaklike "diensbaare hede" is en, indien nie, of mineraalregte persoonlike of saaklike "regte" is, want alle regte is uit die aard van die saak nie diensbaare hede nie. Alle servitute is wel saaklike regte, maar nie omgekeer nie. Indien Nel wel 'n wanopvatting huldig, hoef hy nie alleen te voel nie, want in Cowley v Hahn 1987 1 SA 440 (OK) het die hof 'n soortgelyke fout begaan. Soos Van der Walt

ooreenkomste met veral persoonlike en selfs ook saaklike diensbaarhede toon, is dit juis die verskille, die sui generis kenmerke daarvan, wat die invoeging van die onderskeiende "kwasie-" tot gevolg gehad het. Daar bestaan ook geen ander "kwasie-serwitude" in die reg as mineraalregte nie.⁴⁴³

Daar bestaan dus argumente vir én teen beide standpunte.

(vervolg)

1987 THRRH 343 op 346 - 352 aantoon, moet daar in die eerste plek onderskei word tussen saaklike regte en persoonlike regte of vorderingsregte. Sekere geregistreerde saaklike regte stel wel diensbaarhede daar, wat na gelang van omstandighede óf saaklik (in die geval van erfdiensbaarhede) óf persoonlik (in die geval van persoonlike diensbaarhede) kan wees. Persoonlike diensbaarhede, wat saaklike regte is, moenie met persoonlike regte, wat vorderingsregte is, gelykgestel of verwar word nie. Sien ook Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 19. Van der Walt 1986 TSAR 173 op 175 dui aan dat Van der Vyver se voorgestelde oplossing vir die terminologiese problematiek rondom absolute en relatiewe regte nie vir vorderingsregte van belang is nie en dat die probleem oorbrug kan word deur bloot die begrip "persoonlike regte" te vermy en van "vorderingsregte" of "creditor's rights" te praat. Sien ook Breed 1987 THRRH 352 op 352 - 356 en vgl Nel Conveyancing 207 - 267. Sien verder Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289, Webb v Beaver Investments (Pty) Ltd 1954 1 SA 13 (T) en Ex parte Marchini 1964 1 SA 147 (T). In a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 word "aandeel" omskryf as "met betrekking tot grond en regte op minerale, 'n onverdeelde aandeel". Dit beteken dat daar nooit ivm registrasie van grond en mineraalregte van "onverdeelde aandele" gepraat behoort te word nie omdat die blote gebruik van die woord "aandeel" reeds op 'n "onverdeelde" aandeel dui. Sien verder Nel Conveyancing 117 - 118. Net soos wat daar in die konteks van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nie van "onverdeelde" aandele gepraat behoort te word nie, behoort daar streng gesproke nie van "geregistreeerde" saaklike regte of diensbaarhede gepraat te word nie omdat "saaklike reg" en "registrasie" mekaar oor en weer impliseer in die lig van die woordomskrywing van "saaklike reg" in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en saaklike regte by registrasie ontstaan.

443. Soos hierbo aangedui is, is beperkende titelvoorwaardes in 'n aantal hofbeslissings met serwitude gelykgestel; oor mineraalregte is daar tot dusver nog net beslis dat dit "kwasie-serwitude" is.

5.4.5.2 Omskrywing van mineraalregte

Die omskrywing van mineraalregte vloei uit die regsraad en klassifikasie daarvan voort.

Objektief beskou, indien iemand die term "sui generis (beperkte) saaklike regte" alleenstaande iewers sou teëkom en daaromtrent sou navraag doen, gaan die antwoord wees dat dit "eiesoortige regte afgelei van eiendomsreg" is. Die antwoord gaan nie noodwendig iets oor mineraalregte inhou nie, want die term dui glad nie eers daarop nie. Presies dieselfde geld vir "persoonlike kwasi-serwitude": dit is "iets soos 'n persoonlike diensbaarheid", wat ook nie noodwendig iets met mineraalregte te doene hoef te hê nie. Sover dit hierdie indelings aanbetref, kan dieselfde kritiek dus teen beide benamings⁴⁴⁴ ingebring word.

Joubert⁴⁴⁵ se "mineraalserwitude"⁴⁴⁶ kan ook dui op die feit dat 'n diensbaarheid soos vruggebruik ten aansien van mineraalregte gevestig kan word⁴⁴⁷ of dat, soos hierbo aangedui is, dit teoreties moontlik is dat mineraalregte ten gunste van 'n heersende erf oor 'n dienende erf gevestig sal kan word.⁴⁴⁸ Nie net kan daar in hierdie verband verwarring ontstaan nie, maar Joubert doen verder aan die hand dat "minerale diensbaarhede" omskryf moet word aan die hand van die verskille wat dit met persoonlike en erfdiensbaarhede toon, terwyl hieronder aangetoon word dat mineraalregte afsonderlik omskryf behoort te word.

444. Alhoewel aanvaar word dat benamings klassifikasiegevolge kan hê, gaan dit vir 'n oomblik hier bloot oor terminologie.

445. 1959 THRHR 27 op 31.

446. Sien ook Wilms Verbandhoudende Kontrakte 122.

447. Maw "diensbaarhede op mineraalregte".

448. Sien Webb v Beaver Investments (Pty) Ltd 1954 1 SA 13 (T) 25 - 26, Ex parte Eloff 1953 1 SA 617 (T) en Hahlo & Kahn Union of South Africa 764.

Daar word algemeen aanvaar dat die reg nie 'n numerus clausus beperkte saaklike regte erken nie.⁴⁴⁹ Die reg erken egter slegs twee diensbaarhede, naamlik persoonlike en saaklike diensbaarhede. Daar bestaan dus wel 'n numerus clausus diensbaarhede. Gevolglik kan daar nie regserkenning aan die bestaan van 'n verdere, afsonderlike soort diensbaarheid gegee word bloot omdat dit die reg om iets op 'n ander se grond te doen met diensbaarhede in gemeen het⁴⁵⁰ nie. Om mineraalregte in 'n gekunstelde sub-kategorie "persoonlike kwasie-serwitute" in te dwing of daaraan die niksseggende naam "sui generis beperkte saaklike regte" te gee, neem dus nie die saak verder nie.

Aangesien mineraalregte ontwikkel het tot op 'n stadium waar dit 'n hele aantal kenmerkende en onderskeidende eienskappe toon, is dit nie meer nodig om dit aan die hand van persoonlike en saaklike diensbaarhede te omskryf na gelang van wat dit nie is nie; dit moet eerder afsonderlik omskryf word aan die hand van wat dit regswetenskaplik wel is.⁴⁵¹

Die volgende kenmerkende eienskappe van mineraalregte kan onderskei word:⁴⁵²

Mineraalregte is eiesoortige beperkte saaklike regte,⁴⁵³

449. Sien Van Warmelo 1959 Acta Juridica 84 op 84 ev.

450. Soos reeds aangetoon is, bestaan daar, benewens hierdie hoofooreenkoms tussen hulle, 'n hele klomp onderskeidende verskille tussen persoonlike diensbaarhede, saaklike diensbaarhede en mineraalregte.

451. Dit is ook die standpunt van Badenhorst 1991 TSAR 113 op 116 - 118 en Ontginning 608 - 610.

452. Sien Badenhorst 1989 De Jure 379 op 389, Badenhorst 1990 TSAR 239 op 475 - 476, Van der Merwe Sakereg 561 - 562, Franklin LAWSA Vol 18 8 - 9 en Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 14 - 15.

453. Sien Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O) 634, Govt of the RSA v Oceana Development Investment Trust plc 1989 1 SA 35 (T) 36, Lazarus & Jackson v Wessels, Olivier & the Coronation Freehold Estates, Town & Mines Ltd 1903 TS 499 op 510 en Rocher v Registrar of Deeds 1911 TPA 311 op 315.

maar is nie noodwendig iura in re aliena nie; waar 'n grondeienaar self sy mineraalregte van sy grondeiendomsreg afskei en kragtens 'n afsonderlike mineraaltitel hou⁴⁵⁴ of waar hy reeds afgeskeide mineraalregte van 'n blote mineraalreghouer terugontvang, kan mineraalregte moontlik in hierdie sin as iura in re sua beskou word.⁴⁵⁵ Aangesien mineraalregte nie diensbaarhede is nie, is die nemini res sua servit-reël nie daarop van toepassing nie. Aangesien mineraalregte self die voorwerp van vruggebruik⁴⁵⁶ kan wees,⁴⁵⁷ is die servitus servitutis non potest-reël ook nie daarop van toepassing nie.⁴⁵⁸ Mineraalregte word ten gunste van 'n natuurlike of regspersoon oor 'n praedium serviens gevestig en nie ten gunste van 'n praedium dominans oor 'n praedium serviens nie.⁴⁵⁹ Dit kan ook afsonderlik van die grond waarop dit betrekking het vervreem word.⁴⁶⁰ Sodra dit afgeskei is van

454. Sien a 70(5) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

455. Sien Badenhorst Ontginning 607. Daar word toegegee dat voorheen te kenne gegee is dat algemeen aanvaar word en dat dit in ooreenstemming met die gemenerereg is dat eiendomsreg die enigste ius in re propria is, maar a 70(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 kan dalk as statutêre inbreuk op die elastisiteitskenmerk van eiendomsreg beskou word. Indien dit 'n bloot formele doelmatigheidsmaatreël is, wat nie aan die beskouing dat 'n grondeienaar sy mineraalbevoegdhede as deel van sy eienaarsbevoegdhede hou, afbreuk doen nie, val die bewering dat mineraalregte iura in re sua kan wees deur die mat. Indien dit nie regsteoreties korrek is om 'n grondeienaar se mineraalbevoegdhede of sy afgeskeide mineraalregte alleenstaande as iura in re propria te beskou nie, vorm dit ten minste deel van eiendomsreg as ius in re sua aangesien dit daarvan afgelei word. Laasgenoemde beskouing strook egter nie met a 70(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nie.

456. 'n Persoonlike diensbaarheid kan tov mineraalregte gevestig word.

457. Sien Kleyn & Boraine Silberberg 412.

458. Wat 'n verdere bewys is dat mineraalregte nie diensbaarhede is nie.

459. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 14, Van der Merwe Sakereg 560, Viljoen Rights & Duties 33 en Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 20.

460. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 14, Van der Merwe Sakereg 560, Viljoen Rights & Duties 33 en Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 20.

die eiendomsreg van die grond, word dit daarna ooreenkomstig artikel 70(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 altyd gehou onder 'n aparte titel, wat nie deur confusio verval wanneer dit weer in die hande van die grondeienaar met sy eiendomsreg herenig word nie.⁴⁶¹ Mineraalregte is ooreenkomstig artikel 73 bis(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, maar onderhewig aan artikels 20 en 21 van die Mineraalwet 50 van 1991, deelbaar.⁴⁶² Dit is ook vryelik oordraagbaar en oorerflik⁴⁶³ en, in teenstelling met persoonlike diensbaarhede wat by die dood van die houer daarvan verval, bly dit dus voortbestaan by die afsterwe, likwidasië of insolvensie van die reghebbende en gaan oor op sy erfgename, regsverkrygers of opvolgers in titel, na gelang van die geval.⁴⁶⁴ In teenstelling met diensbaarhede, hoef mineraalregte nie salva rei substantia uitgeoefen te word nie⁴⁶⁵ en die opbrengste wat voortspruit uit die uitoefening daarvan kan gekommersialiseer word.⁴⁶⁶ Beperkte saaklike regte kan ten opsigte van mineraalregte verleen word.⁴⁶⁷ Laastens wissel die voorwerp van mineraalregte en die aard en eiendomsreg van minerale na gelang daarvan of die minerale al van die betrokke grond afgeskei is al dan nie: indien dit nog nie afgeskei is nie, vorm dit ooreenkomstig die cuius est solum eius est usque ad coelum et ad

461. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 15, Van der Merwe Sakereg 560, Viljoen Rights & Duties 33, Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 20 en Beyers v Du Preez 1989 1 SA 328 (T) 336.

462. Vgl Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 15, Van der Merwe Sakereg 460, Viljoen Rights & Duties 33 en Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 20.

463. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 15, Van der Merwe Sakereg 560, Viljoen Rights & Duties 33, Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 20 en Du Preez v Beyers 1989 1 SA 320 (T) 324.

464. Sien Viljoen Rights & Duties 33 en Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 20.

465. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 15, Van der Merwe Sakereg 560, Viljoen Rights & Duties 33, Viljoen & Bosman Guide to Mining Rights 20 en Kleyn & Borraine Silberberg 412.

466. Sien Van der Merwe Sakereg 560.

467. Vgl Badenhorst Ontginning 447 - 482 en 560 - 564.

inferos-reël deel van die grond, is dit onroerend, setel eiendomsreg daarvan in die grondeienaar en is die objek van die mineraalregte die grond; wanneer die minerale uit die grond afgeskei word, word dit selfstandige, roerende sake, setel eiendomsreg daarvan in die mineraalreghouer en word die minerale self die regsobjek⁴⁶⁸ van die mineraalregte, gaan die mineraalregte tot niet ten opsigte van afgeskeide minerale, maar bly dit voortbestaan ten opsigte van die betrokke grond,⁴⁶⁹ of gaan dit oor in eiendomsreg op die afgeskeide minerale.

In beginsel word met Badenhorst⁴⁷⁰ se omskrywing van mineraalregte saamgestem, maar nie met al die detail daarvan nie. Hy omskryf mineraalregte as -

a real right⁴⁷¹ in respect of land⁴⁷² which entitles its holder to go upon such land for the purposes of exploitation of minerals, to prospect for such minerals, and if he finds any,⁴⁷³ to mine such minerals, to determine what may be done on the land for the afore-going purposes⁴⁷⁴ and to alienate such mineral rights. Upon extraction of the minerals from the land the entitlement to dispose of

-
468. Al is dit, soos reeds aan die hand gedoen is, net vir daardie teoretiese oogwink wanneer die mineraalregte daarop, by afskeiding van minerale van die grond waarin dit was en waarvan dit deel gevorm het, oorgaan in eiendomsreg daarop.
469. Soos hierbo en in hfst 2 aangedui is, is laasgenoemde standpunt teoreties die aanneemlikste.
470. 1991 TSAR 113 op 118.
471. Daar word aangeneem dat hier 'n "beperkte" saaklike reg bedoel word wat vatbaar is vir registrasie in 'n aktekantoor en nie bv een van Van der Vyver se "relatiewe saaklike regte" nie.
472. Dit laat minerale in water en uitskot buite rekening, asook prospektering dmv tegnieke wat nie betreding van die grond behels nie.
473. Hierdie is 'n vanselfsprekende voorwaarde. Niemand sal gaan myn op grond wat nie mineraalhoudend is nie.
474. 'n Mineraalreghouer mag, onderworpe aan statutêre, gemeneragtlike en kontraktuele beperkings, slegs doen wat redelikerwys noodsaaklik is vir hom om sy regte uit te oefen en hy moet dit civiliter modo doen.

such minerals is inter alia⁴⁷⁵ acquired by virtue of ownership.

Daar word aan die hand gedoen dat 'n akkurater en vollediger antwoord op die vraag "Wat is mineraalregte?" is:

Dit is registreerbare⁴⁷⁶ beperkte saaklike regte,⁴⁷⁷ of aandele⁴⁷⁸ daarin, wat analoog⁴⁷⁹ aan veral persoonlike diensbaarhede is, maar eiesoortige⁴⁸⁰ kenmerke het,⁴⁸¹ wat aan die houer daarvan die bevoegdhede⁴⁸² verleen⁴⁸³ om die voorwerp daarvan⁴⁸⁴ binne die perke van die reg⁴⁸⁵ te eksploiteer⁴⁸⁶ deur wat ook al redelikerwys⁴⁸⁷ nodig mag

-
475. Daar word betwyfel of daar onder die omstandighede enige ander grondslag as eiendomsreg vir hierdie bevoegdheid kan wees.
476. Sien a 3(1)(m), 16, 63 en 70 tot 74 bis van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, asook die woordomskrywing van "saaklike reg" in a 102(1) daarvan. Soos reeds aangedui is, dui die blote beskrywing van die reg as saaklik reeds ooreenkomstig genoemde woordomskrywing op registrasie daarvan en dit is gevolglik tautologies om van 'n "geregistreerde saaklike reg" te praat.
477. Wat na gelang van die omstandighede óf iura in re aliena óf iura in re sua kan wees.
478. Wat volgens a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 dui op "onverdeelde" aandele.
479. "Kwasie-". Sien verder Badenhorst Ontginning 582 - 592.
480. Sui generis. Sien verder Badenhorst Ontginning 592 - 599.
481. Vgl Badenhorst 1989 De Jure 379 op 389 en Badenhorst 1990 TSAR 239 op 475 - 476.
482. Gepaardgaande met regte en verpligtinge.
483. Ooreenkomstig die regsobjektiewiteitsteorie.
484. Synde voor afskeiding van die minerale die grond waarin die minerale voorkom (gesamentlik), maar by afskeiding die grond en die afgeskeide minerale self (afsonderlik). Die mineraalregte gaan na toeëiening tot niet tov of gaan oor in eiendomsreg op afgeskeide minerale, maar bly voortbestaan tov die grond met enige verdere, onafgeskeide minerale nog daarin. Contra Badenhorst 1990 TSAR 239 op 239 en Badenhorst 1991 TSAR 181 op 184.
485. Synde statutêre, gemenereregtelike (insluitende bureregtelike en natuurregtelike) en kontraktuele beperkings. Vgl Badenhorst 1990 TSAR 239 op 465 - 467.
486. "Eksploitasie" word hier in die eng sin bedoel, maw wat Badenhorst 1991 TSAR 181 op 185 "die gebruik- en genotsbevoegdheid" noem, en nie in die wye sin, as sou dit al die "eksploitasiebevoegdhede" van 'n mineraalreghouer wat Badenhorst aldaar opnoem, insluit nie.
487. Bona fide et civiliter modo.

wees te doen⁴⁸⁸ om te prospektee⁴⁸⁹ na die betrokke mineraal,⁴⁹⁰ daarvoor te myn,⁴⁹¹ dit af te skei⁴⁹² en die roerende⁴⁹³ minerale toe te eien,⁴⁹⁴ asook die reg om sy bevoegdhede te vervreem,⁴⁹⁵ te beswaar en inbreukmakings daarop af te weer.⁴⁹⁶

Aangesien die aard, inhoud, omvang en indeling van die betrokke regte duidelik en vasstaande is, word daar dus met Badenhorst saamgestem dat daarna bloot as "mineraalregte" verwys kan word.⁴⁹⁷ Aan die een kant sal dit die skrywers, en aan die ander kant ook die howe, tevrede stel.

Van belang vir die doeleindes hiervan is die feit dat die Mineraalwet 50 van 1991, en in die besonder die woordomskrywing van "minerale" in artikel 1 daarvan, geen veran-

-
488. Wat slaan op statutêre en gemeneregtlike aanvullende of bykomstige bevoegdhede. Sien ook Badenhorst 1991 TSAR 181 op 185, waar dit, na dit wil voorkom, "die beskikkingsbevoegdheid" genoem word.
489. Wat nie slegs tot betreding van die grond en versteuring van die grondoppervlak beperk moet wees nie, maar ook "tegnologiese" prospektering behoort in te sluit.
490. Afhangende van wat met in ag neming van a 70(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 gewoonlik by wyse van 'n prospekteerkontrak ooreengekom word.
491. Vanselfsprekend op voorwaarde dat ekonomies ontginbare mineraalneerslae gevind word. "Myn" word hier as werkwoord gebesig.
492. Van die grond waarin dit voorkom of waarvan dit deel vorm. In hfst 2 is aangedui dat dat uitskot en water ook die voorwerp van mineraalregte kan vorm.
493. Wat aandui dat minerale by die afskeiding daarvan van onroerende na roerende sake verander.
494. Waarna die mineraalreghouer uit hoofde van eiendomsreg daarop geregtig is om afgeskeide minerale te verwyder en verder daaroor te beskik. Vgl ook Badenhorst 1989 De Jure 379 op 390.
495. Die "vervreemdingsbevoegdheid".
496. Wat Badenhorst 1991 TSAR 181 op 185 onderskeidelik "die vervreemdingsbevoegdheid", "die beswaringsbevoegdheid" en "die afweringsbevoegdheid" van die houer van eksplorasiebevoegdhede (in die wye sin van die woord), oftewel 'n mineraalreghouer, noem. Vgl ook Badenhorst De Jure 189 op 390, Badenhorst 1990 TSAR 239 op 474 - 475 en Badenhorst 1991 TSAR 113 op 115.
497. Vgl egter die woordomskrywings in Badenhorst 1990 TSAR 239 op 239 en 475 en Badenhorst 1991 TSAR 113 op 118.

derings op die gebied van die juridiese indeling van mineraalregte teweeggebring het nie.

5.5 Gevolgtrekkings

Aan die begin van hierdie hoofstuk is aangetoon dat, om die aard, inhoud en indeling van prospekteeërregte te begryp, daar gekyk moet word na beide eiendomsreg en mineraalregte, waarvan prospekteeërregte deel vorm of waaruit dit afgelei word. Soos ook aan die begin van hierdie hoofstuk aangetoon is, het beide grondeienaars en mineraalreghouers bevoegdhede wat op die eksploitasie van minerale gerig is, maar hoef hulle nie noodwendig self al hul bevoegdhede uit te oefen of dit te vervreem nie en mag hulle byvoorbeeld slegs hul prospekteeërbevoegdhede uitoefen of die reg daartoe aan 'n prospekteeërder verleen.

Behalwe daarvoor dat 'n grondeienaar dalk aan 'n prospekteeërder meer of wyer regte kan verleen as wat 'n blote mineraalreghouer ooreenkomstig die nemo plus iuris-reël kan doen,⁴⁹⁸ blyk dit dat die regte wat 'n prospekteeërder by 'n grondeienaar kan kry identies is aan die regte wat hy by 'n mineraalreghouer kan kry. Vir die prospekteeërder maak dit geen saak of hy sy regte aan 'n grondeienaar of aan 'n blote mineraalreghouer, wat self die houer van 'n afgeleide saaklike reg is, ontleen en of hy "oorspronklik" afgeleide regte by 'n grondeienaar of "indirek" afgeleide regte by 'n blote mineraalreghouer kry nie. In hoofstuk 6 word ondersoek ingestel of 'n prospekteeërder beperkte saaklike regte⁴⁹⁹ verkry.⁵⁰⁰

⁴⁹⁸. In welke verband daar daarteen gewaak moet word dat daar nie dalk in die proses in die prospekteeërkontrak beperkings op die wye regte waarop die prospekteeërder reeds ingevolge die gemenerereg geregtig is, geplaas word nie. Vgl Dale *Contracts* 219.

⁴⁹⁹. En dan in die besonder "beperkte" saaklike regte.

⁵⁰⁰. Maw of hy 'n blote (*simpliciter*) bevoegdheid om te prospekteeër, of 'n selfstandige en onafhanklike prospekteeërreg verkry.

'n Saaklike reg is 'n subjektiewe reg wat 'n direkte reg op 'n saak tot inhoud het. Eiendomsreg is die mees omvattende saaklike reg en alle ander saaklike regte word daarvan afgelei. Om as 'n beperkte saaklike reg te kwalifiseer, moet 'n reg 'n vermindering van eiendomsreg in die hand werk,⁵⁰¹ afdwingbaar teenoor die regsopvolgers van die verlener daarvan wees en 'n onafhanklike bestaan kan voer. Volgens die woordomskrywing van "saaklike reg" in artikel 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 is dit "'n reg wat by registrasie saaklik word", wat behoudens enkele uitsonderings tot gevolg het dat slegs geregistreeerde regte op onroerende goed as saaklik aangemerkt kan word.

Dit is nie altyd maklik om saaklike regte van ander subjektiewe regte, veral persoonlike regte, te onderskei nie en probleme ontstaan dikwels by persoonlike regte wat op sake betrekking het en in die besonder by iura in personam ad rem acquirendam, veral waar daar aan die regsverkryger, hangende die registrasie van sy saaklike reg, die reg verleen word om solank die saak te besit, gebruik, ensovoorts, in welke geval dit mag lyk asof hy voor registrasie reeds 'n direkte reg op die saak en dus 'n beperkte saaklike reg kry. Volgens van der Vyver⁵⁰² is sodanige "ongeregistreeerde saaklike

501. Die howe gee voorkeur aan die "subtraction from the dominium"-toets, wat soms ook die "diminution of ownership"-, "burden on property"- of "charge upon land"-toets genoem word, om te bepaal welke regte registreerbaar is. Volgens hierdie toets is 'n reg saaklik van aard indien dit 'n beperking op dominium daargestel, terwyl dit 'n persoonlike reg is indien dit net op 'n bepaalde persoon bindend is. Die persoonlike teorie word ook in die regspraak gebruik om te bepaal of 'n reg registreerbaar (en dus saaklik van aard) is. Vgl Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 380 - 388, Sonnekus 1991 TSAR 173 op 178 - 179, Delport & Olivier Vonnisbundel 5 - 6 en Van der Merwe Sakereg 63 en 70 - 83 en sien Ex parte Geldenhuys 1926 OPA 155 en Odenaalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O).

502. In Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 18 - 20.

regte" eintlik "relatiewe" saaklike regte wat slegs werking het tussen die partye tot die ooreenkoms en mense wat van die bestaan daarvan kennis dra, terwyl registrasie daarvan die effek het dat dit absolute werking "teenoor die hele wêreld" verkry. Volgens Van der Walt⁵⁰³ verkry die regsverkryger egter nie 'n saaklike reg nie, maar 'n vorderingsreg gerig op die benutting van die saak, oftewel 'n (tussentydse) besit- en/of gebruiksreg, wat persoonlik van aard is.

Daar word algemeen aanvaar dat mineraalregte beperkte saaklike regte of iura in re aliena is. Dit kan dus van eiendomsreg afgeskei⁵⁰⁴ en aan 'n blote mineraalreghouer vervreem word. Dit kan egter ook deur die grondeienaar self kragtens 'n afsonderlike titel gehou word, in welke geval afgeskeide mineraalregte as iura in re sua beskou kan word.⁵⁰⁵ Geregistreerde mineraalregte is onstoflik en onroerend⁵⁰⁶ en in Du Preez v Beyers⁵⁰⁷ is die verskillende benaderings van die howe oor die indeling daarvan saamgevat.⁵⁰⁸ Die meeste skrywers is ten gunste daarvan dat

503. 1986 TSAR 173 op 173 ev en 1992 THRRH 170 op 189 - 190 en 200 - 203.

504. Op een van die wyses wat in 5.4.1 bespreek is.

505. Alhoewel dit teenstrydig is met die beskouing dat eiendomsreg die enigste ius in re propria is. Sien Delport & Olivier Vonnisbundel 1 - 2, Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 14 en Kleyn & Borraine Silberberg 48.

506. Sien Nel Conveyancing 400 en Badenhorst Ontginning (iv) - (vii) en 579. Badenhorst 1989 - 1990 Obiter 199 op 203 wys oortuigend daarop dat, alhoewel daar heelwat gesag bestaan vir die beskrywing van mineraalregte as onliggaamlike, onroerende sake, die klassifikasie van regte as roerend of onroerend nie logies is nie omdat die kriterium van beweeglikheid nie van toepassing kan wees op onliggaamlike sake nie. Sien ook Badenhorst 1989 De Jure 379 op 387 - 388, Badenhorst 1990 TSAR 239 op 250 - 251, Badenhorst 1991 TSAR 113 op 117 - 118, Van der Merwe Sakereg 40 - 42, Badenhorst Ontginning 599 - 604 en Govt of the RSA v Oceana Development Investment Trust plc 1989 1 SA 35 (T) 36.

507. 1989 1 SA 320 (T) 324.

508. Van der Walt, R, het verduidelik dat mineraalregte op grond van Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289 in die Transvaal as persoonlike quasi-serwitute en op grond van Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O) in die OVS

mineraalregte as sui generis regte analoog aan serwiture geklassifiseer moet word⁵⁰⁹ en daar word aan die hand gedoen dat dit as 'n afsonderlike kategorie beperkte saaklike regte gekenmerk deur onderskeidende karaktertrekke bloot as "mineraalregte" bestempel behoort te word.

Behoudens die beperkings op prospekter- en mineraalregte, word daar ook algemeen aanvaar dat mineraalregte die bevoegdhede inhou om die betrokke grond te betree, te prospekter na minerale, dit te myn, dit af te skei, dit te verwyder en verder daaroor te beskik. Indien minerale by hul afskeiding roerend en die eiendom van die mineraalreghouer word,⁵¹⁰ beteken dit egter, soos in hoofstuk 2 aangetoon is, dat die verwydering daarvan en verdere beskikking daaroor nie op grond van sy mineraalregte nie, maar op grond van eiendomsreg geskied. Mineraalregte sluit dus, in teenstelling met die algemene beskouing daaroor, slegs die bevoegdhede in om die grond te betree, te prospekter na die betrokke minerale en, indien dit in ekonomies ontginbare hoeveelhede ontdek word, dit te myn, dit af te skei en dit toe te eien.⁵¹¹ Die mineraalregte, wat ontstaan by die ontstaan van grondeiendomsreg,⁵¹² gaan tydens laasgenoemde proses tot niet ten opsigte van sodanige afgeskeide minerale of gaan oor in eiendomsreg daarop.⁵¹³

(vervolg)

as eiesoortige saaklike regte beskou word, maar dat die appèlafdeling in Nolte v Johannesburg Consolidated Investment Co Ltd 1943 AA 293 aanvaar het dat dit quasi-serwiture is.

509. Van Wyk Restrictive Conditions 93 - 106 toon aan dat beperkende titelvoorwaardes ook vir sodanige indeling en omskrywing kwalifiseer. Sien ook Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 122.

510. Of 'n myner wat kontraktueel daarop geregtig is.

511. 'n Grondeienaar wat self sy mineraalregte uitoefen is reeds ingevolge die cuius est solum eius est ad coelum et ad inferos-reël die eienaar van enige minerale in sy grond en het dus nie by die afskeiding daarvan 'n toeëieningsbevoegdheid tov sodanige roerende minerale nie.

512. Vgl Badenhorst Ontginning 3 en 9.

513. Die mineraalregte gaan egter nie tot niet nie en mag steeds, afhangende van wat kontraktueel daaroor tussen die partye ooreengekom is, tov die oorblywende minerale in die grond uitgeoefen word. Sodanige verdere eksplui-

Mineraalregte kan dus omskryf word as registreerbare beperkte saaklike regte, of aandele daarin, wat analoog aan veral persoonlike diensbaarhede is, maar eiessoortige kenmerke het, wat aan die houer daarvan die bevoegdhede verleen om die voorwerp daarvan binne die perke van die reg te eksploiteer deur wat ook al redelikerwys nodig mag wees te doen om te prospekter na die betrokke mineraal, daarvoor te myn, dit af te skei en die roerende minerale toe te eien, asook die reg om sy bevoegdhede te vervreem, te beswaar en inbreukmakings daarop af te weer.

Daar bestaan verskeie wyses waarop mineraalregte tot stand kan kom deur afskeiding daarvan van eiendomsreg en tot niet kan gaan deur vervreemding of oorgang daarvan. Daar word aan die hand gedoen dat, waar mineraalregte deur voorbehoud daarvan afgeskei is van die eiendomsreg van grond sonder die uitneem van 'n sertifikaat van regte op minerale, die moontlikheid bestaan dat dit ook tot niet kan gaan by wyse van die samesmelting daarvan met eiendomsreg indien dit in die hande van die grondeienaar met sy eiendomsreg herenig word.

Daar bestaan laastens verskeie beperkings op mineraalregte wat, as gevolg daarvan dat prospekterregte deel van mineraalregte vorm of daarvan afgelei kan word, eweneens op prospekterregte van toepassing is.

5.6 Samevatting

Daar is reeds aangetoon dat prospekterregte deel van grondeiendomsreg of daarvan afgeskeide mineraalregte vorm, of dat dit daarvan afgelei kan word, dat die hoofdoel met hierdie

(vervolg)

tasie geskied normaalweg ook ogv dieselfde, oorspronklike mineraalregte. Soos in 5.4.3 aangetoon is, blyk hieruit ook dat die grond, en nie die minerale nie, die regsobjek van mineraalregte is.

proefskrif is om te bepaal of prospekteeërregte beperkte saaklike regte is en dat afleidings oor die regs aard van prospekteeërregte slegs teen die agtergrond van eiendomsreg en mineraalregte gemaak kan word. Elk van hierdie begrippe is kortliks in hierdie hoofstuk teen die agtergrond van die Mineraalwet 50 van 1991 ondersoek ten einde op die wisselwerking tussen hulle te dui en in samehang met die bevindinge in hoofstuk 2 'n omskrywing van mineraalregte daar te stel.

As gevolg daarvan dat prospekteeërregte vervat is in grondeiendomsreg of afgeskeide mineraalregte, wat onderskeidelik 'n saaklike reg en beperkte saaklike regte daarstel, en omdat prospekteeërregte alternatiewelik direk van eiendomsreg of "indirek" van blote mineraalregte afgelei kan word, is dit teoreties moontlik dat prospekteeërregte ook saaklik van aard kan wees. Indien prospekteeërregte wel beperkte saaklike regte is, behoort dit dan ook, soos wat mineraalregte van eiendomsreg afgeskei en oorgedra kan word, van grondeiendomsreg of blote mineraalregte, na gelang van die geval, afgeskei en oorgedra te kan word. Of dit inderdaad die geval is, word in die volgende hoofstuk ondersoek aan die hand van die sistematiese uiteensetting van die verskillende soorte prospekteeërregte soos wat dit in die vorige twee hoofstukke behandel is.

REGSAARD VAN PROSPEKTEERREGTE

6.1 Statutêre prospekteermagtigings	486
6.1.1 Vorige posisie	486
6.1.2 Huidige posisie	490
6.2 Gemeneregtlike prospekterregte	490
6.2.1 Prospekterkontrakte	491
6.2.1.1 Algemeen	491
6.2.1.2 Ongeregistreerde prospekterkontrakte	493
6.2.1.3 Geregistreerde prospekterkontrakte	494
6.2.1.3.1 Regsaard en registrasie van saaklike en persoonlike regte	494
6.2.1.3.2 Prospekterregte	525
6.2.1.3.3 Opsies	555
6.2.1.3.4 Registrasie van prospekterkontrakte	571
6.2.1.3.5 Samevatting	573
6.2.2 Benoemingsooreenkomste	576
6.3 Gemeneregtlike mynregte	587
6.3.1 Mineraalhuurkontrakte	587
6.3.2 Statutêre mynregte	596
6.3.2.1 Mynhuurkontrakte	596
6.3.2.2 Skatpligtige ooreenkomste	599
6.4 Statutêre ontginningsmagtigings	599
6.5 Ander verkrygings van prospekterregte	601
6.6 Gevolgtrekkings	605
6.7 Samevatting	623

Soos voorheen aangedui is, is die hoofdoel met hierdie proefskrif om te bepaal of blote prospekterregte beperkte saaklike regte is of kan wees. Die verskillende prospekterregte wat in hoofstukke 3 en 4 behandel is, word in hierdie hoofstuk in oënskou geneem teen die agtergrond van die voorafgaande oorsig oor saaklike regte, eiendomsreg en mineraalregte (beperkte saaklike regte) in hoofstuk 5.

6.1 Statutêre prospekteermagtigings

6.1.1 Vorige posisie

Ingevolge die herroepe wetgewing was aardolie die enigste mineraal ten opsigte waarvan die reg om daarna te prospekteer statutêr vir die staat voorbehou is. Die reg om na aardolie te prospekteer moes dus (via Soekor) deur middel van prospekteerhure by die staat gekry word. In alle ander gevalle het die reg om te prospekteer onaangeraak in die gemene-regtelike mineraalreghouers gesetel. Prospekteermagtigings moes egter nogtans by die staat verkry word in alle gevalle waar die reg om te myn statutêr vir die staat voorbehou is. Die enigste gevalle waar die reg om daarvoor te myn nie statutêr vir die staat voorbehou is nie, was onedele minerale op privaatgrond¹ en vrygestelde edelgesteentes.² Slegs in hierdie twee gevalle was dit dus nie nodig om enige statutêre magtiging om daarna te prospekteer (óf daarvoor te myn) by die staat te kry nie.³ Die reg om na alle ander minerale op alle ander soorte grond te myn is statutêr vir die staat voorbehou en daar moes statutêre magtiging tot beide prospektering na én ontginning van die betrokke mine-

-
1. Sien a 2(1)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967. Soos reeds aangetoon is, kan hierdie bepaling seker as statutêre voorbehoud van die regte op onedele minerale op ongeproklameerde privaatgrond vir die gemene-regtelike houters daarvan beskou word, maar is dit waarskynlik teoreties en sistematies suiwerder om dit, net soos in die geval van a 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991, bloot as (gedeeltelike) statutêre bevestiging van die privaat-regtelike regte van gemene-regtelike mineraalreghouers te beskou.
 2. Sien a 3 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.
 3. Die mineraalontginning self moes egter geskied onderhewig aan verbandhoudende statutêre maatreëls wat daarop van toepassing kon wees, bv die Wet op Myne en Bedrywe 27 van 1956, die Wet op Bedryfsiektes in Myne en Bedrywe 78 van 1973, die Wet op Kernenergie 92 van 1982, die Wet op Energie 42 van 1987, die Wet op die Beheer van Tieroog 77 van 1977, die Wet op Diamante 56 van 1986, die Wet op Steenkool 32 van 1983, ens.

rale op die betrokke grond by die staat gekry word.⁴

Prospekteerhure, -permitte en -lisensies moes dus alleenlik verkry word waar die reg om te myn statutêr in die staat gesetel het.⁵ Prospekteerlisensies is slegs kragtens artikel 12 van die Wet op Mynregte 20 van 1967, dit wil sê, in verband met vervreemde staatsgrond, uitgereik. Die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 het nie vir die uitreiking van enige prospekteerlisensies voorsiening gemaak nie en 'n prospekteerpermit moes in alle gevalle, insluitende by vervreemde staatsgrond, verkry word waar prospektering nie ingevolge 'n prospekteerhuur of na die vrygestelde edelgesteentes vermeld in artikel 3 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 plaasgevind het nie.

Iemand wat wou prospekteer na minerale anders as onedele minerale op privaatgrond of vrygestelde edelgesteentes,⁶ moes allereers, benewens statutêre prospekteermagtiging by die staat, ook gemeneregtelike prospekteerrechte by die privaat mineraalreghouer kry. Waar die gemeneregtelike prospekteerrechte of 'n aandeel daarin egter in die staat gesetel het, was dit nie nodig om benewens die statutêre prospekteermagtiging ook nog die privaatregtelike prospekteerrechte van die staat te bekom nie. Dit was voldoende om slegs die statutêre prospekteermagtiging by die staat te kry, wat dus óf vrystelling van die algemene verpligting om ook die gemeneregtelike prospekteerrechte te verkry óf gedeeltelik die

4. Sien a 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en a 2 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

5. In die geval van aardolie, ongeag welke tipe grond betrokke was, is beide die reg om daarna te prospekteer en die reg om daarvoor te myn kragtens a 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 vir die staat voorbehou en moes daar uiteraard statutêre magtigings tot beide die prospektering daarna (prospekteerhure) en die ontginning daarvan (mynhure) by die staat verkry word.

6. Iemand wat na onedele minerale op privaatgrond en vrygestelde edelgesteentes wou prospekteer, moes slegs die gemeneregtelike reg daartoe by die privaat mineraalreghouer kry.

verlening van die gemeneregtelike prospekterregte behels het.

In die geval van prospekteerlisensies wat kragtens artikel 12 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 uitgereik is, met ander woorde, in die geval van vervreemde staatsgrond, kon die eienaar of huurder van ongeproklameerde vervreemde staatsgrond, ten opsigte waarvan 'n prospekteerlisensie uitgereik is, self of deur 'n benoemde na edelmetale en onedele minerale op die grond prospekter. In die geval van prospekteerpermitte wat kragtens artikel 5 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 uitgereik is, kon die eienaar of huurder, of hul benoemde, wat 'n geldige prospekteerpermit gehou het, op ongeproklameerde vervreemde staatsgrond na edelgesteentes prospekter.⁷ Geen verdere verkryging van die gemeneregtelike prospekterregte van die staat was nodig nie. Die verlening van statutêre prospekteermagtigings het dus in beide gevalle ook vrystelling van die algemene verpligting om eers die gemeneregtelike prospekterregte te verkry of die verlening daarvan deur die staat geïmpliseer.

In alle ander gevalle waar prospekteerpermitte⁸ of -hure⁹ uitgereik is en die staat nie 'n privaatregtelike belang in die mineraalregte gehad het nie, was dit egter blote statutêre magtigings om gemeneregtelike prospekterregte uit te oefen, moes die gemeneregtelike prospekterregte of toestemming tot prospektering deur die voornemende prospekteerder vooraf by die grondeienaar of blote mineraalreghouer verkry word en het die verlening van die magtiging nie ook die ver-

7. As die benoemingsooreenkoms, wat 'n eienaar van ongeproklameerde vervreemde staatsgrond aan sy benoemde verleen het, in die mynbriewekantoor geregistreer is, was dit teenoor die regsopvolgers van die regsverlener afdwingbaar.

8. Dws uitgesonderd kragtens a 5 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

9. Dws uitgesonderd kragtens a 14 en 15, gelees met a 22, van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

lening van die gemeneregtelike prospekteeërregte of vrystelling van die verpligting om dit te verkry, ingehou nie.¹⁰

Waar die verlening van prospekteermagtigings aan die houer van gemeneregtelike mineraalregte of sy prospekteerder blote statutêre magtiging ingehou het om sy privaatregtelike (beperkte saaklike) mineraalregte gedeeltelik¹¹ uit te oefen, het die statutêre magtiging nie deel van die gemeneregtelike regte gevorm nie¹² en kon die regte wat daardeur verleen is nie as saaklike regte aangemerkt word nie omdat, ongeag die feit dat dit regsopvolgers moontlik kon bind, dit geen direkte bevoegdhede ten opsigte van die saak van 'n ander verleen en daar in die besonder geen "subtraction from dominium" plaasgevind het nie. Dit was bloot statutêre sanksionering van die uitoefening van bestaande bevoegdhede. Waar die verlening van statutêre prospekteermagtigings egter deels die verlening van gemeneregtelike prospekteeërregte behels het, het dit wel die verlening van 'n (onder)deel van privaatregtelike (beperkte saaklike) mineraalregte daargestel, en daarom is die meeste van wat hieronder gesê word oor die regs aard van die prospekteeërregte wat by wyse van prospekteerkontrakte verleen word, mutatis mutandis daarop van toepassing.

10. Sien Rogoff v Andrews 1949 2 SA 57 (T).

11. Dws sy bevoegdhede om die grond te betree en te prospekteer na minerale, maar nie sy bevoegdhede om ontdekte minerale te myn, af te skei en toe te eien nie.

12. Dale Contracts 216 wys ook daarop dat, waar die staat nie die houer van die gemeneregtelike regte op edelmetale of edelgesteentes in die betrokke grond was nie, die noodsaaklikheid om 'n prospekteerhuur, -lisensie of -permit te verkry slegs 'n voorvereiste vir die uitoefening van die reg om te prospekteer deur die persoon in wie sodanige reg gesetel het of die persoon aan wie hy weer hierdie reg verleen het, was en dat dit nie op sig self die (gemeneregtelike) prospekteerreg, of enige deel daarvan, gevorm het nie. Sien verder a 7 van die Wet op Mynregte 20 van 1967, a 4 - 6 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 en Rogoff v Andrews 1949 2 SA 57 (T).

6.1.2 Huidige posisie

In teenstelling met die situasie kragtens die herroepe wetgewing, is die prospektee- en ontginningsmagtigings wat kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 verkry kan word, in alle gevalle blote statutêre magtigings tot die uitoefening van gemeneregtelike prospektee- en mynregte, en dit hou geensins die (gedeeltelike) verlening van gemeneregtelike prospektee- of mynregte in nie. Hierdie magtigings word, intendeel, slegs uitgereik aan iemand wat reeds die houer van die gemeneregtelike mineraalregte of iemand met sy skriftelike toestemming is. Alhoewel die verkryging van die nodige statutêre magtiging dus 'n noodsaaklike voorvereiste vir en die sleutel tot die uitoefening van die gemeneregtelike regte is, hou dit geensins die verlening daarvan of enige onderdeel daarvan in nie en behels die verkryging van die statutêre magtigings geensins die verlening van privaatregtelike beperkte saaklike regte nie.

6.2 Gemeneregtelike prospektee-regte

Alhoewel sommige skrywers¹³ tereg die bovermelde statutêre prospekteermagtigings¹⁴ as kontraktueel van aard beskou omdat dit nie alleen¹⁵ in sommige gevalle tegelykertyd die verlening van gemeneregtelike prospektee-regte behels nie, maar daarin meestal voorwaardes vervat is wat met die staat onderhandel is en onderworpe waaraan die prospektering wat daarkragtens geskied moet plaasvind, word in hierdie onderafdeling die suiwer privaatregtelik-kontraktuele verlening van gemeneregtelike prospektee-regte behandel.¹⁶

¹³. Sien bv Badenhorst 1992 THRHR 220 op 223 en 229.

¹⁴. Nl prospektee-lisensies, -huurkontrakte en -permitte.

¹⁵. Soos hierbo en in hfst 3 en veral 4 aangetoon is.

¹⁶. Daar kan wel geargumenteer word dat die inhoud van veral prospektee-huurkontrakte ook hoofsaaklik privaatregtelik van aard is, in die sin dat dit deur die staat in sy hoedanigheid as privaatregtelike houer van ('n onderdeel in) gemeneregtelike mineraalregte verleen is (uitgesonderd in die geval van aardolie, waar die staat dalk bloot die "statutêre mineraalreghouer" kragtens a 2(1)

6.2.1 Prospekteerkontrakte¹⁷

6.2.1.1 Algemeen

Die hoofsaak by prospekteerkontrakte is verkryging van die reg om te prospekteer, wat tradisioneel die bevoegdhede insluit om die betrokke grond te betree en met die personeel, apparaat, masjinerie, toerusting, ensovoorts, wat vir die doel nodig is, te prospekteer¹⁸ na die betrokke mineraal of minerale. Daarbenewens het 'n prospekteerder die aanvullende of bykomstige regte wat redelikerwys deur hom benodig word om sy prospekteerrechte ekonomies en effektief, maar steeds bona fide et civiliter modo en met inagneming van die grondeienaar se ondergeskikte belange, te kan uitoefen, asook die reg om monsters van enige ontdekte stowwe vir identifisering, ontleding, analise, ensovoorts, te verwyder.

Verlening van die reg om te prospekteer het nie die oorgang van enige mineraalregte tot gevolg nie.¹⁹ Dit wil voorkom

(vervolg)

(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 kon wees). Dit kan egter van prospekteerkontrakte onderskei word in die sin dat die vooraf-verkryging van prospekteerhure statutêr verplig is in al die gevalle wat in 4.4.1 vermeld is, terwyl alle prospektering nie noodwendig deur die sluiting van prospekteerkontrakte voorafgegaan word nie, bv waar die grondeienaar of blote mineraalreghouer self wil prospekteer. Die nodige statutêre prospekteermagtigings moes/moet egter steeds deur sodanige voornemende prospekteerders verkry word. Waar prospekteerkontrakte wel gesluit word, is (behalwe daarvoor dat die kontrak aan sekere vereistes moet voldoen ten einde registreerbaar te wees) die vorm en inhoud daarvan geheel en al sonder tussenkoms van die staat 'n saak vir onderhandeling tussen privaatpersone. Dieselfde het gegeld waar die eienaar of huurder van vervreemde staatsgrond self wou prospekteer of 'n benoemingsooreenkoms aan 'n benoemde verleen het.

17. Sien, oor die algemeen, Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 170 - 176.
18. Vgl a 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991, wat gedeeltelike, statutêre bevestiging van gemeneregtelike prospekteerrechte inhou.
19. Sien Cape Coast Exploration Ltd v Registrar of Deeds 1935 KPA 200 op 210.

asof Badenhorst en Van Heerden²⁰ dalk 'n ander mening in hierdie verband toegedaan is wanneer hulle sê dat -

die bevoegdhede wat 'n mineraalreg tot inhoud het, kan egter aan 'n ander persoon oorgedra word deur die vestiging van 'n saaklike reg. By die verkryging van hierdie bevoegdhede hetsy deur die staat deur middel van 'n statutêre vestiging van bevoegdhede (bv ingevolge a 2(1)(a) van die Wet op Mynregte) hetsy deur 'n kontraksparty deur middel van registrasie (van bv 'n prospekteerkontrak - die reg om te prospekteer - of 'n mineralehuurkontrak - die reg om te myn - ten aansien van onedele minerale, soos aangeref in "private grond") kom saaklike regte eers werklik tot stand.

Soos egter reeds aangedui is, verkry 'n prospekteerder, behalwe vir die reg op verwydering van minerale vir doeleindes van identifisering, ontleding, analise, ensovoorts,²¹ geen regte op die minerale self anders as om daarna te prospekteer nie.²²

Bovermelde aanvullende of bykomstige bevoegdhede hang egter saam met en is afhanklik van uitoefening van die primêre reg om te prospekteer.

Soos reeds aangetoon is, is verlening van die blote reg om te prospekteer betekenisloos indien dit nie met 'n reg op verkryging van die grond (of 'n gedeelte daarvan of 'n aandeel in die eiendomsreg daarop) of die mineraalregte op die geheel of 'n gedeelte van die grond (of 'n aandeel daarin) of die reg (of 'n aandeel daarin) om die minerale in of op die grond of 'n gedeelte daarvan te myn, gepaard gaan nie.²³ Een of meer van laasgenoemde regte, of samestellings

20. Sien Badenhorst & Van Heerden 1991 TSAR 181 op 182. Sien ook Badenhorst 1990 TSAR 531 op 533.

21. Sien Ex parte Pretorius 1934 TPA 287 op 289.

22. Sien Murchison Exploration & Mining Co Ltd v CIR 1938 TPA 421 op 426.

23. Soos in hfst 2 aangetoon is, is prospektering normaalweg 'n baie duur proses en dit sou sinneloos wees om die onkoste wat daaraan verbonde is aan te gaan sonder die

of wisselvorme daarvan, word dus normaalweg saam met die reg om te prospekteer aan 'n prospekteerder verleen, gewoonlik by wyse van die insluiting van 'n opsie of alternatiewe opsies tot dien effekte in 'n prospekteerkontrak.

Vervolgens ontstaan vrae omtrent die regs aard van die bovermelde primêre regte²⁴ wat by wyse van prospekteerkontrakte verleen word en, in die besonder,²⁵ of blote prospekteerregte beperkte saaklike regte is of kan wees.

6.2.1.2 Ongeregistreerde prospekteerkontrakte

Beide die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 maak voorsiening vir die registrasie van prospekteerkontrakte wat aan sekere vereistes²⁶ voldoen. Prospekteerkontrakte wat nie

(vervolg)

reg om die voordele wat daaruit mag voortspruit te verkry of daarin te deel. Die hoofdoel met die verkryging van die eiendomsreg of die mineraalregte op die grond, is verkryging van die eksploitasiebevoegdhede wat daarmee saamgaan, wat die reg om die minerale te ontgin insluit. Dit kan ook wees dat die doel met die verkryging van die grond of die mineraalregte belegging of die opbou van reserwes is, maar die uiteindelijke hoofdoel is die ontginning van die minerale. Ware prospekteerkontrakte in die wye sin van die woord kan dus omskryf word as ooreenkomste wat gerig is op die verkryging van prospekteerregte en grondeiendomsreg, mineraalregte en/of mynregte. Dit gaan dus hoofsaaklik oor die opsporing van minerale en die verkryging of huur van die regte daarop met die oog op die (uiteindelijke) ontginning daarvan. Soos reeds aangetoon is, behels 'n verkryging van grondeiendomsreg normaalweg ook die verkryging van die mineraalregte en behels 'n verkryging van mineraalregte normaalweg ook die verkryging van die mynregte, wat elkeen normaalweg ook die verkryging van prospekteerregte insluit. Daar bestaan dus 'n sterk onderlinge verband tussen hierdie regte.

24. Nl die prospekteerregte en opsie(s).

25. Gedagtig daaraan dat, soos in hfst 5 aangetoon is, prospekteerregte deel vorm of afgelei word van grondeiendomsreg of mineraalregte, wat onderskeidelik 'n saaklike reg en beperkte saaklike regte is.

26. Hierdie essentia van registreerbare prospekteerkontrakte is in hfst 4 behandel en word hieronder verder bespreek.

streng aan die omskrywings daarvan in onderskeidelik artikel 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en artikel 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 voldoen nie, is nie vatbaar vir registrasie in onderskeidelik 'n akteskantoor of die mynbriewekantoor nie. Selfs al voldoen 'n prospekteerkontrak aan die essentialia vir registrasie daarvan,²⁷ is daar egter geen statutêre verpligting²⁸ op die partye om dit te laat registreer nie en die prospekteerkontrak kan regsgeldig onderhands tussen hulle bly voortbestaan. In sodanige geval, en dus ook in die teoreties moontlike geval van onregistreerbare prospekteerkontrakte,²⁹ bestaan daar geen twyfel oor die feit dat die prospekteerder se suiwer kontraktuele regte³⁰ bloot persoonlik van aard is nie.³¹

6.2.1.3 Geregistreerde prospekteerkontrakte

6.2.1.3.1 Regsaard en registrasie van saaklike en persoonlike regte

Die groot verwarring wat met betrekking tot vorderingsregte op onroerende sake en die registrasie daarvan bestaan, het

27. Maw al het dit 'n verlening van prospekteerregte gekoppel aan een of meer (in die alternatief) van die statutêr omskrewe opsies tot inhoud.

28. Soos in 4.2.10 aangedui is, word die keuse om die prospekteerkontrak op sy eie onkoste, maar met die samewerking van die verlener daarvan, te laat registreer, gewoonlik aan die prospekteerder oorgelaat. Daar kan dus wel ex contractu 'n verpligting tot registrasie bestaan.

29. Maw waar die prospekteerkontrak nie 'n verlening van prospekteerregte gekoppel aan een of meer van die statutêr omskrewe opsies tot inhoud het nie en dus nie aan die woordskrywing van "prospekteerkontrak" in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 of a 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 voldoen nie.

30. Dws beide die prospekteerregte én die opsie(s).

31. Die partye het maw bedoel om slegs vorderingsregte te skep.

sy ontstaan te wyte gehad aan onder andere die omskrywing van "saaklike reg" in artikel 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 as omvattende³² " 'n reg wat by registrasie 'n saaklike reg word", welke woordskrywing die indruk skep dat die registrasie van regte daarvan saaklike regte maak.

In Registrar of Deeds (Transvaal) v The Ferreira Deep Ltd³³ is in ooreenstemming met bogenoemde standpunt beslis dat iura in personam ad rem acquirendam en beswarings van onroerende goed persoonlik bly tot by hul registrasie, wanneer hulle saaklik word. Hierdie saak word met goedkeuring deur Franklin en Kaplan³⁴ aangehaal, maar is nie gesag vir genoemde beskouing nie.

In die eerste plek is dit vóór die inwerkingtreding van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 beslis en, soos in 5.2 aangetoon is, wys beide Van der Merwe³⁵ en Nel³⁶ daarop dat hierdie hofsak waarskynlik tot die bovermelde woordskrywing van "saaklike reg" aanleiding gegee het.³⁷

Verder druis die beslissing in teen artikel 3(1)(r) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, wat bepaal dat 'n registrateur van aktes alle saaklike regte wat nie in die res van artikel 3(1) vermeld word nie, moet registreer. Dit is ook strydig met artikel 63(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, wat bepaal dat vorderingsregte op onroerende goed en voorwaardes wat nie die uitoefening van eiendomsreg beperk nie, nie geregistreer mag word nie.

32. Soos in hfst 5 aangetoon is, word aan die hand gedoen dat die woord "omvat" in die woordskrywing gebruik is in die sin van "insluit", en nie "beteken" nie, omdat saaklike regte ook sonder registrasie, deur bv verjaring of onteiening, gevestig kan word.

33. 1930 AA 169.

34. Mining & Mineral Laws 631.

35. Sakereg 86.

36. Conveyancing 208.

37. Maar nie omgekeerd nie.

Laasgenoemde bepalings skep die indruk dat slegs saaklike regte geregistreer mag word.

Hierdie indruk is egter nie korrek nie, want daar bestaan verskeie vorderingsregte wat tradisioneel³⁸ registreerbaar is, soos voorkoopsregte, beperkings op vervreemding, onera realia³⁹ en terugvallingsregte,⁴⁰ wat almal ten spyte van die registrasie daarvan steeds persoonlik van aard bly.⁴¹ Die registrasie van vorderingsregte verleen dus nie daaraan 'n saaklike karakter nie en, selfs waar dit foutiewelik of per abuis geskied het, verander sodanige registrasie nie die regs aard van die betrokke vorderingsregte van persoonlik na saaklik nie.⁴²

38. Sien Registrar of Deeds (T) v The Ferreira Deep Ltd 1930 AA 169 op 180 - 181 ivm die tradisionele registrasie van mineraalregte in Transvaal, ongeag of dit persoonlik of saaklik van aard is.

39. Sover dit onera realia aanbetref, sal dit normaalweg, indien nie uit hoofde van die voorbehoudsbepaling by a 63(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nie, as saaklike reg uit hoofde van die "subtraction from dominium"-toets in eie reg registreerbaar wees op voorwaarde dat dit nie 'n bloot persoonlike reg om 'n positielike prestasie van iemand anders te eis, is nie. Sien egter Registrar of Deeds (T) v The Ferreira Deep Ltd 1930 AA 169 op 180, waar beslis is dat hierdie soort vorderingsregte deur registrasie saaklik word.

40. Vgl Van der Merwe Sakereg 83 - 88.

41. Sien Delpont & Olivier Vonnisbundel 4, Nel Conveyancing 207 ev, Van der Merwe Sakereg 83 - 85, Sonnekus 1991 TSAR 173 op 180, Ex parte Geldenhuys 1926 OPA 155 op 164 - 165, Lorentz v Melle 1978 3 SA 1044 (T) 1058D en Opperman v Uitvoerende Komitee van die Verteenwoordigende Owerheid van die Blankes 1991 1 SA 372 (SWA).

42. Sien Consistory of Steytlerville v Bosman (1893) 10 SC 67, Hollins v Registrar of Deeds 1904 TS 603, B S A Co v Buluwayo Municipality 1919 AA 84 op 93, De Wet v Apex Mines Ltd 1943 TPA 190 op 195, Schwedhelm v Hauman 1947 1 SA 127 (OK) 136, Van der Merwe v Wiese 1948 4 SA 8 (K) 11, Fine Wool Products of S A v Director of Valuations 1950 4 SA 490 (OK) 499B, Odendaalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O) 602F en 608G, Nel v CIR 1960 1 SA 227 (A), Hotel De Aar v Jonordon Investments (Edms) Bpk 1972 2 SA 400 (A) 405D en Lorentz v Melle 1978 3 SA 1044 (T) 1049H - 1050A en 1055F.

Verder is die registrasie van persoonlike regte in Ex parte Geldenhuys⁴³ toegelaat bloot omdat dit so nou aan die betrokke saaklike reg verbonde was. Die hof het egter geensins gesê dat die betrokke vorderingsregte as gevolg van sodanige registrasie saaklik sou word nie.⁴⁴

Laastens maak die voorbehoudsbepaling by artikel 63(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 voorsiening vir die registrasie van persoonlike voorwaardes wat aanvullend is tot of andersins diensbaar is aan registreerbare regte en in dieselfde akte vervat word.⁴⁵ Daar word egter nêrens in die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 bepaal dat sodanige persoonlike regte by hul registrasie saaklike regte word nie.

Die teoretiese verklaring vir die registrasie van vorderingsregte is dat daar doelmatigheidsredes of beleidsoorwegings bestaan waarom dit deur die reg toegelaat of vereis word:

Daar kan onderskei word tussen gevalle waar registrasie van persoonlike regte bloot vir doeleindes van regsekerheid toegelaat word⁴⁶ en gevalle waar die regsbeleid vereis dat daar aan die vorderingsreg sekerheid en beskerming verleen word

43. 1926 OPA 155.

44. Sien verder Van der Merwe Sakereg 84 - 85.

45. A 63 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 bemoeilik in die proses die vasstelling van die kategorieë saaklike regte. Gelees met die welbekende woordomskriving van "saaklike reg" in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, skep dit die indruk dat slegs saaklike regte geregistreer mag word en dat alle geregistreeerde regte noodwendig saaklike regte is. By nadere ondersoek blyk dit egter nie die geval te wees nie. Sien verder Olivier, Pienaar & Van der Walt Studentehandboek 28, Nel Conveyancing 207 - 208, Van der Merwe Sakereg 80 - 88 en Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 376 - 380.

46. By waar die registrasie 'n publisiteitsfunksie vervul. Sien ook Van der Merwe Sakereg 13 - 14 en 300 - 301.

wat vergelykbaar is met die sekerheid en beskerming wat uit saaklike regte voortvloei. In beide gevalle bly die reg ondanks die registrasie daarvan persoonlik,⁴⁷ maar in laasgenoemde geval word daar deur registrasie daaraan saaklike werking of beskerming verleen.⁴⁸

'n Derde moontlikheid is dat registrasie van 'n reg wat andersins persoonlik sou wees, deur die reg vereis word, ná welke registrasie die reg as 'n saaklike reg beskou word.⁴⁹

'n Laaste moontlikheid is dat daar statutêre magtiging vir die registrasie van vorderingsregte bestaan, in welke geval dit nie saaklike beskerming nie, maar statutêre beskerming verkry.⁵⁰

Vervolgens word daar hier in teenstelling met die beslissing in Registrar of Deeds (Transvaal) v The Ferreira Deep Ltd⁵¹ aan die hand gedoen dat die sinsnede wat hierbo aangehaal is dat "'n saaklike reg word"⁵² nie "in 'n saaklike reg veran-

47. Bovermelde registreerbare vorderingsregte is voorbeelde hiervan.

48. Sien Sonnekus 1987 TSAR 223 op 223 ev en vergelyk die analoë werking van die huur gaat voor koop-reël by ongeregistreerde korttermynhure.

49. Die regsbeleid vereis maw dat die reg saaklik moet wees en daar word statutêr bepaal dat 'n saaklike reg by registrasie van 'n persoonlike reg ontstaan. Hierdie verskynsel is nie aan die Suid-Afrikaanse reg bekend nie, maar kom wel in sekere Europese regstelsels en, soos in 7.4 aangetoon word, in die VSA staat Louisiana voor. As gevolg van die bestaan van hierdie moontlikheid, word die term "saaklike status" vermy omdat dit verwarring kan veroorsaak tussen hierdie geval, waar persoonlike regte deur registrasie saaklik word, en die vorige geval, waar daar deur registrasie saaklike werking of beskerming aan persoonlike regte verleen word.

50. In 6.2.2 word aan die hand gedoen dat hierdie moontlikheid van toepassing is by die registrasie van benoemingsooreenkomste kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967.

51. 1930 AA 169.

52. In die woordskrywing van "saaklike reg" in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

der word" beteken nie, maar dat dit "as 'n saaklike reg tot stand kom" beteken. Volgens sodanige uitleg ontstaan afgeleide saaklike regte⁵³ dus by registrasie daarvan in aktekantore.⁵⁴

Laasgenoemde benadering kan ten beste beskryf word aan die hand van iura in personam ad rem acquirendam, wat die hoofbron van bovermelde verwarring is en in verband waarmee Van der Merwe⁵⁵ aanvoer dat die registrasie daarvan met die totstandkoming van beperkte saaklike regte verband hou. Sy stelling skeep, in teenstelling met sy standpunt dat die registrasie van vorderingsregte nie daaraan 'n saaklike karakter verleen nie, die indruk dat dit die vorderingsregte self is wat geregistreer word en dat die registrasie daarvan die totstandkoming van saaklike regte tot gevolg het.

Soos in 5.2 aangetoon is, moet daar egter by iura in personam ad rem acquirendam⁵⁶ tussen die verbintenisskeppende en saaklike ooreenkomste onderskei word: eersgenoemde word nie geregistreer nie, maar wel die saaklike ooreenkoms wat daaruit⁵⁷ voortvloei. By registrasie kom die saaklike regte in die hande van die regsverkryger tot stand en gaan sy vorderingregte tot niet. Dit is heeltemal in ooreenstemming met die reël dat slegs saaklike regte geregistreer mag word.

53. Saaklike regte wat statutêr of deur regswerking op oorspronklike wyse verkry word, bv dmv onteiening, verjaring of occupatio, ontstaan egter normaalweg reeds voor registrasie.

54. Vgl Sonnekus 1991 TSAR 173 op 180.

55. Sakereg 85 - 88.

56. Hierdie regte is, soos wat die benaming daarvan aandui, slegs vorderingsregte, oftewel, soos in Odendaalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O) 604A beslis is, "personal rights in respect of registrable real rights". Sien egter Kain v Kahn 1986 4 SA 251 (K) 255B vir 'n regsteoreties suiwerder omskrywing van hierdie regte.

57. Dws uit voldoening aan die vorderingsreg op prestasie in die vorm van dare, facere en/of non facere.

Waar registrasie 'n vereiste vir die saaklike werking van 'n reg is, met ander woorde, waar dit deel van die saaklike ooreenkoms vorm, kan dit gesien word asof die reghebbende 'n vorderingsreg op registrasie (die verbintenisskeppende ooreenkoms) het en dat sy saaklike reg by registrasie (die saaklike ooreenkoms) tot stand kom.⁵⁸

In die geval van beperkte saaklike regte gaan die betrokke bevoegdhede dikwels reeds by notariële sessie daarvan oor op die regsverkryger, maar sy reg kan ooreenkomstig hierdie benadering ook eers ná registrasie as saaklik aangemerkt word. Tussen sessie en registrasie het hy slegs vorderingsregte (onder andere op registrasie), en sy saaklike regte kom eers by registrasie tot stand, waartydens sy voormelde vorderingsregte tot niet gaan. Sy vorderingsregte word egter nie deur registrasie in saaklike regte omskep nie en al het die regsverlener ook by notariële uitvoering van die sessie ál sy (beperkte saaklike) regte aan die regsverkryger gesedeer, het die regsverkryger vóór registrasie dus bloot persoonlike regte.⁵⁹

Registrasie is dus nie bepalend met betrekking tot die regs-aard van regte nie. Hiermee word bedoel dat die onderhawige tipe saaklike regte wel eers by registrasie ontstaan, maar dat registrasie nie regte in saaklike regte verander nie en dat alle geregistreerde regte nie noodwendig saaklike regte is nie. Daar geld gevolglik ander oorwegings as registrasie by beantwoording van die vraag of regte persoonlik of saaklik van aard is.⁶⁰

58. Sien Van der Walt 1986 TSAR 173 op 177, waar hy saamstem met hierdie stelling in die 2e uitg van Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 20.

59. Sien verder Delpont & Olivier Vonnisbundel 4 en Nel Conveyancing 207 ev, asook, oor die algemeen, Boraine Probleme Rakende Registreerbaarheid.

60. Boraine Probleme Rakende Registreerbaarheid 132 - 133 se voorstel dat daar nie meer tussen saaklike en vorderingsregte onderskei behoort te word nie, maar wel tussen registreerbare en onregistreerbare regte, bied dus geen oplossing vir die onderhawige vraagstuk nie. Die-

In teenstelling met die indruk wat deur die omskrywing van "saaklike reg" in artikel 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937⁶¹ geskep word dat die registrasie van regte daarvan saaklike regte maak, is die vraag nie welke regte registreerbaar en dus saaklik is nie, maar wel watter regte saaklik van aard en dus registreerbaar is. Daar is ook reeds daarop gewys dat, uitgesonderd die wat oorspronklik⁶² deur regswerking of statutêr⁶³ ontstaan, die meeste saaklike regte op onroerende goed eers deur en by registrasie tot stand kom.⁶⁴ Die vraag moet dus eintlik wees of daar in die onderhawige gevalle by registrasie (beperkte) saaklike regte sal ontstaan.

Ten einde te bepaal welke regte registreerbaar is, moet daar gevolglik allereers behoorlik tussen saaklike en vorderings-regte onderskei word.

Waarskynlik ten einde die beperking in artikel 63(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 dat slegs saaklike regte geregistreer kan word, te bowe te kom, doen Van der Vyver⁶⁵ in verband met persoonlike regte wat op onroerende sake betrekking het, aan die hand dat sodanige "ongeregistreerde saaklike regte" voor die registrasie daarvan "relatiewe" saaklike regte is in die sin dat dit slegs werking het tussen die partye tot die ooreenkoms en derdes wat van die bestaan daarvan kennis dra, terwyl registrasie daarvan

(vervolg)

selfde geld vir Van der Vyver Doctrine 245 se siening dat die onderskeid tussen saaklike en vorderingsregte nie meer van belang in die Suid-Afrikaanse reg is nie. Sien verder Van der Walt 1992 THRHR 170 op 193 - 194.

61. Nl dat "'saaklike reg' omvat 'n reg wat by registrasie 'n saaklike reg word".

62. Bv occupatio.

63. Bv onteiening en verkrygende verjaring.

64. Dws op afgeleide wyse. In die geval van roerende sake word saaklike regte op afgeleide wyse deur lewering gevestig.

65. Doctrine 236 - 241.

die effek het dat dit absolute werking teenoor die hele wêreld verkry.

In die eerste plek is dit nie moontlik dat dieselfde reg tegelykertyd beide persoonlik én saaklik van aard kan wees nie en, soos reeds aangedui is, gaan dit in werklikheid hier oor vorderingsregte op onroerende sake. Selfs waar vorderingsregte op die verkryging van saaklike regte gerig is, bly sodanige vorderingsregte steeds persoonlik van aard.

Daar is hierbo daarop gewys dat die registrasie van vorderingsregte dit nie in saaklike regte verander nie en dat daar by iura in personam ad rem acquirendam onderskei moet word tussen die verbintenisskeppende ooreenkoms, wat persoonlik van aard is en nie geregistreer word nie, en die saaklike ooreenkoms, wat uit voldoening aan die betrokke vorderingsreg voortvloei en wel registreerbaar is. Daar bestaan nie 'n tussenin-kategorie persoonlike regte op onroerende sake wat in transitu is om by registrasie in saaklike regte te verander en intussen solank "ongeregistreerde" of "relatiewe" beperkte saaklike regte genoem kan word nie.

Aangesien saaklike regte op onroerende sake normaalweg eers by registrasie ontstaan, is dit dus onvanpas om die betrokke regte voor registrasie as saaklik te beskryf en daar bestaan nie iets soos of "relatiewe"⁶⁶ saaklike regte nie.⁶⁷

Verder toon Van der Walt⁶⁸ aan dat die objek van die reg om 'n "ongeregistreerde serwituut" uit te oefen nie die grond

⁶⁶. Dws beide Van der Vyver Doctrine 236 - 241 én Lewis 1987 SALJ 599 op 609 se "relatiewe saaklike regte". Sien Van der Walt 1992 THRHR 170 op 189 - 190.

⁶⁷. Dit gebeur wel dat, bv waar eiendomsreg van grond deur occupatio, verjaring of onteiening verkry word, 'n grondeienaar 'n saaklike reg verkry alvorens registrasie kan plaasvind en dat daar in hierdie sin van 'n "ongeregistreerde" saaklike reg gepraat kan word.

⁶⁸. 1986 TSAR 173 op 177 - 178.

is nie, maar die reg om van die ander kontraksparty te vorder om hom te weerhou van aanspraak op die eksklusiewe beheer oor die saak waarop hy andersins as eienaar geregtig sou gewees het en dat dit, met ander woorde, 'n vorderingsreg is wat gerig is op prestasie in die vorm van non facere. Indien die saak waarop die vorderingsreg betrekking het in afwagting van registrasie solank aan die regsverkryger beskikbaar gestel word,⁶⁹ kan dit dus as 'n tussentydse gebruiksreg, wat persoonlik van aard is, beskou word.

Soos in 5.2 aangetoon is, is dit nie altyd maklik om tussen die verskillende subjektiewe regte te onderskei nie en daar ontstaan dikwels verwarring tussen veral saaklike regte en persoonlike regte wat op onroerende sake betrekking het. Daar bestaan verskeie toetse om saaklike regte te identifiseer, teen elkeen waarvan kritiek ingebring kan word, maar daar bestaan tog 'n aantal ooglopende verskille tussen saaklike en persoonlike regte wat kan dien as riglyne waarvolgens hulle van mekaar onderskei kan word.⁷⁰ Ongelukkig verskaf hierdie prototipe-benadering self geen a priori-toets vir laasgenoemde doeleindes nie.⁷¹

Sonnekus⁷² toon aan dat daar tradisioneel tussen saaklike en vorderingsregte onderskei word op grond van die klassieke teorie⁷³ of aan die hand van die personaliteitsteorie, ofte-

69. Wat blykbaar deur Van der Vyver Doctrine 238 as outomaties by die transaksie ingesluit beskou word, maar die bestaan en regs aard van welke reg van ooreenkoms tussen die partye te dien effekte afhanklik is. Sien Van der Walt 1992 THRHR 170 op 189, vn 130.

70. Sien Van der Merwe Sakereg 63 - 64, Reinsma Onderskeid 182 - 196, Van der Vyver & Joubert Persone- en Familie-reg 20 - 22, Olivier, Pienaar & Van der Walt Studente-handboek 28 - 29 en Van der Walt 1992 THRHR 170 op 192.

71. Sien Sonnekus 1991 TSAR 173 op 175 en Van der Walt 1992 THRHR 170 op 192.

72. 1991 TSAR 173 op 174.

73. Volgens die klassieke teorie het 'n saaklike reg 'n saak tot voorwerp en bestaan daar 'n verhouding tussen die regs subjek en die saak, terwyl 'n persoonlike reg prestasie tot voorwerp het en omskryf word as 'n verhouding tussen die regs subjek en 'n ander persoon. In eersgenoem-

wel respekteleer.⁷⁴

Ten spyte van die kritiek daarteen, bevat die klassieke teorie 'n element van waarheid deurdat, wanneer dit met 'n vorderingsreg vergelyk word, 'n saaklike reg 'n direkte verband met 'n saak impliseer. Dit beteken dat daar in die geval van 'n vorderingsreg, indien dit op 'n saak betrekking het, slegs met verwysing na iemand anders 'n indirekte verhouding met die saak bestaan.⁷⁵ Sonnekus⁷⁶ gee toe dat die

(vervolg)

de geval het die regsobjek sonder verwysing na enigemand anders direkte bevoegdhede ten opsigte van die saak; in laasgenoemde geval, waar dit op 'n saak betrekking het, het die regsobjek nie direkte beheer- en beskikkingsbevoegdhede oor die saak nie, maar bloot 'n vorderingsreg teen iemand anders vir prestasie in die vorm van dare, facere of non facere. Sien Erlax Properties (Pty) Ltd v Registrar of Deeds 1992 1 SA 879 (A) 884I.

74. Volgens die personaliteitsteorie, wat oor die afdwinging van die onderskeie regte gaan en deur regter King in die Pearly Beach Trust-saak toegepas is, word 'n saaklike reg gekenmerk deur die feit dat álmal verplig is om die reghebbende se reg op sy saak te eerbiedig, terwyl die reghebbende van 'n vorderingsreg sy reg slegs teenoor die prestasiepligtige(s) kan handhaaf. Sien Hahlo & Kahn Union of South Africa 571. Uit 'n teoreties onsuiver (sien Van der Vyver Doctrine 237 ev) vergelyking van die regsobjek-regsubjek-verhouding by saaklike regte met die regsobjek-regsubjek-verhouding by vorderingsregte maak eksponente van laasgenoemde teorie dan die gevolgtrekking dat saaklike regte teenoor die hele wêreld afdwingbaar is, terwyl vorderingsregte slegs teenoor die prestasiepligtige(s) afdwingbaar is. Die sg "relatiewe beskermingswaardigheid" van vorderingsregte, teenoor die sg "absolute afdwingbaarheid" van saaklike regte, het in Jansen v Pienaar (1881) 1 SC 276 reeds ter sprake gekom. Soos in 5.2 aangedui is, het Van der Merwe Beskerming van vorderingsregte 119 - 126 en 155 vn 99. egter in 1959 reeds aangetoon dat vorderingsregte, net soos enige ander regsbeskermingswaardige belang, ook teen aantasting deur enige derdes beskerm word. Sien ook Van der Walt 1986 TSAR 173 op 173 ev, Isaacman v Miller 1922 TPA 56 op 61, Dun v S A Merchants Combined Credit Bureau 1968 1 SA 209 (K) 215G en Godongwana v Mpisana 1982 4 SA 814 (TK).

75. Sien verder Van der Walt 1992 THRHR 170 op 184 - 186.

76. 1991 TSAR 173 op 175. Sien egter ook Van der Walt 1992 THRHR 170 op 186 - 189.

respekteleer ook 'n element van waarheid bevat in die sin dat prestasie slegs van die prestasiepligtige gevorder kan word, maar hy wys daarop dat hierdie kenmerk vorderingsregte nie van saaklike regte onderskei nie omdat die houer van 'n saaklike reg eweneens slegs 'n reg op sy eie saak as regsobjek het.

Die subjektiewe regte-teorie is baie nuttig om tussen die regsobjek-regsofjek- en regsobjek-regsofjek-verhoudings by alle regte te onderskei, veral omdat dit voornoemde teorieë in hierdie verband toelig, maar is self ook vir kritiek vatbaar.⁷⁷

Volgens Van der Walt⁷⁸ is die toets vir 'n saaklike reg of, met inagneming daarvan dat nie alle beperkings op eiendomsreg beperkte saaklike regte daarstel nie, daar 'n sodanige vermindering van eiendomsreg of 'n beswaring van die grond self is dat dit beskou kan word asof 'n gedeelte van die eiendomsreg aan iemand anders oorgedra word.⁷⁹ Volgens Van der Merwe⁸⁰ is 'n reg volgens die regspraak saaklik van aard indien dit 'n "subtraction from dominium" daarstel wat op die regsopvolgers van die regsverlener bindend is.⁸¹ Die houe gee voorkeur aan die "subtraction from dominium"-toets, maar neem ook die bedoeling van regsverleners om 'n grondeienaar en sy regsopvolgers te bind in ag, om te bepaal welke regte saaklik en dus registreerbaar is.⁸²

77. Sien Van der Walt 1992 THRHR 170 op 190 - 192.

78. 1992 THRHR 170 op 181.

79. Sien ook Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 380 - 389.

80. Sakereg 70 ev.

81. Sien Ex parte Geldenhuys 1926 OPA 155, Registrar of Deeds (T) v The Ferreira Deep Ltd 1930 AA 169, Odenaalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O), Nel v CIR 1960 1 SA 227 (A), Lorentz v Melle 1978 3 SA 1044 (T), Barclays Western Bank Ltd v Comfy Hotels Ltd 1980 4 SA 174 (OK), Adinvale (Pty) Ltd v Warmbaths Town Council 1981 3 SA 516 (T) en Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds 1990 4 SA 614 (K).

82. Maar nie omgekeerd, maw "registreerbaar en dus saaklik", nie. Sien verder Van der Merwe Sakereg 70 ev.

Van der Walt⁸³ toon aan die hand van Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds⁸⁴ aan dat voormelde artikel 63(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 die wetgewer se aanvaarding van die toets vir registreerbaarheid wat deur die houe ontwikkel is, weerspieël. Hierdie sogenaamde "subtraction from dominium"-toets⁸⁵ is oor 'n aantal hofsake heen ontwikkel en toegepas⁸⁶ om te bepaal of sekere voorwaardes in koopkontrakte en testamente registreerbare beperkte saaklike regte skep. Dit is in laasgenoemde verband in Ex parte Geldenhuys⁸⁷ as volg verwoord:

One has to look not so much to the right, but to the correlative obligation. If that obligation is a burden upon the land, a subtraction from the dominium, the corresponding right is real and registrable; if it is not such an obligation, but merely an obligation binding on some person or other, the corresponding right is a personal right, or right in personam, and it cannot as a rule be registered.

⁸³. 1992 THRRR 170 op 171 en 180.

⁸⁴. 1990 4 SA 614 (K) 615G.

⁸⁵. Soms ook die "diminution of ownership"- of "burden on property"- of "charge upon land"-toets genoem. Sien Van der Merwe Sakereg 72, Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O) ("diminution of ownership"), Schwedhelm v Hauman 1947 1 SA 127 (OK) ("subtraction from the dominium"), Ex parte Geldenhuys 1926 OPA 155 ("deduction from the dominium") en Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds 1990 4 SA 614 (K) ("charge on the property").

⁸⁶. Sien bv Registrar of Deeds (T) v The Ferreira Deep Ltd 1930 AA 169, Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O) en Oden-daalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O).

⁸⁷. 1926 OPA 155 op 164. Sien ook Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 380 - 382, waar hulle oa aandui dat hierdie sg "klassieke formulering" van die toets voorafgegaan is deur vroeë formulering daarvan in Consistory of Steytlerville v Bosman (1893) 10 SC 67 op 69 en Hollins v Registrar of Deeds 1904 TS 603 op 605 en hulle teen die agtergrond van die subjektiewe regte-teorie 'n hersiene formulering daarvan voorstel.

Sonnekus⁸⁸ kritiseer hierdie toets op die basis dat daar verskeie beperkings op eiendomsreg bestaan wat nie beperkte saaklike regte daarstel nie en stel voor dat daar eerder na die aard van die objek van 'n reg en die ontstaansbronne van die reg gekyk moet word om te bepaal of dit saaklik of persoonlik van aard is.

Van der Walt⁸⁹ sê egter dat die foutiewe aanname dat alle beperkte saaklike regte beperkings op eiendomsreg daarstel en dat alle beperkings op eiendomsreg daarom beperkte saaklike regte is, nie genoegsaam is om die "subtraction from dominium"-toets te kelder nie. Soos hierbo aangetoon is, stem hy saam met Sonnekus dat nie alle beperkings op eiendomsreg beperkte saaklike regte is nie en hy verduidelik met verwysing na De Groot⁹⁰ se onderskeid tussen beperkte saaklike regte en eiendomreg wat deur beperkte saaklike regte beperk is, dat die toets gebaseer is op die veronderstelling dat 'n beperkte saaklike reg 'n deel van eiendomsreg is wat daarvan afgeskei⁹¹ en aan iemand anders oorgedra is. Hy sê dat die beskouing dat 'n saaklike reg 'n reg op 'n saak sonder tussenkoms van iemand anders is, ooreenstem met die eerste maatstaf wat deur Sonnekus⁹² aan die hand gedoen word en dat dit aandui dat die "subtraction from dominium"-toets tóg sinvol aangewend kan word.

⁸⁸. 1991 TSAR 173 op 177 - 180. Sien egter Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 375 - 389.

⁸⁹. 1992 THRHR 170 op 181.

⁹⁰. Inleidinge tot de Hollandsche rechtsgeleerdheid 2.3.9 - 2.3.11.

⁹¹. Van der Walt 1992 THRHR 170 op 181 vn 82 wys ook daarop dat gebruik van hierdie term afbreuk doen aan die elasticiteitskenmerk van eiendomsreg. Daarvolgens doen 'n grondeienaar by die verlening van beperkte saaklike regte nie van die betrokke regte afstand nie, maar skort hy bloot sy regte op totdat sy eiendomsreg by verval van die beperkte saaklike regte weer tot volle wasdom aangroei. Soos egter tevore reeds aangetoon is, is hierdie kwessie teoreties omstrede en dit val buite die bestek van hierdie proefskrif. Die howe se "subtraction from dominium"-toets berus in elk geval op Grotius se verminderings- of afskeidingsbeskouing.

⁹². 1991 TSAR 173 op 179.

Van der Walt⁹³ sê verder dat 'n ondersoek na die vraag of 'n reg saaklik of persoonlik is, gewoonlik drie hoofvrae behels: of die bedoeling was dat dit 'n saaklike reg moet wees; of die kontrak inderdaad 'n reg daarstel wat essensieel saaklik is; en of regspolitieke oorwegings die skepping van sodanige saaklike reg toelaat.

Hy behandel die aangeleentheid aan die hand van voorwaardes wat finansiële verpligtings ople.⁹⁴ Alhoewel dit dalk nie direk op die onderhawige vraag na die regs aard van blote prospekterregte in geregistreerde prospekterkontrakte betrekking het nie, word in die volgende onderafdeling aangetoon dat die betrokke beginsels ook op sodanige prospekterregte toegepas kan word.

In verband met die vraag oor die bedoeling om 'n saaklike reg te skep, toon Van der Walt aan dat in Executors, Estate Rogier v Trustee, Estate Weir⁹⁵ beslis is dat 'n verpligting om geld te betaal nie aan die essentialia van diensbaarhede voldoen nie, nie 'n "subtraction from dominium" daarstel nie en dus slegs 'n vorderingsreg is. In Lorentz v Melle and Others⁹⁶ het die hof aanvaar dat die partye bedoel het dat die voorwaarde na hul oorlye in werking moes bly en dat dit 'n "subtraction from dominium" daargestel het, maar desnieteenstaande beslis dat die beperking slegs die grondeienaar gebind het, en nie die grond self nie. Daar is dus beslis dat, ten spyte daarvan dat die partye dalk subjektief bedoel het om 'n saaklike reg te skep, die beperking objektief net 'n persoonlike reg kon daarstel.⁹⁷

93. 1992 THRHR 170 op 179.

94. Soos wat in die Pearly Beach Trust-saak die geval was. Sien Van der Walt 1992 THRHR 170 op 195 - 200. Die vraag of 'n verpligting om geld te betaal 'n saaklike reg kan daarstel, is doelbewus oopgelaat in Nel v CIR 1960 1 SA 227 (A) 232H - 233A.

95. 1927 SR 33.

96. 1978 3 SA 1044 (T), wat hieronder verder bespreek word.

97. Soos reeds aangetoon is, is daar ook beslis dat sodanige reg, ten spyte van die registrasie daarvan, steeds 'n

In Willoughby's Consolidated Co Ltd v Copthall Stores Ltd⁹⁸ is egter beslis dat 'n diensbaarheid, soos enige ander saaklike reg, by wyse van ooreenkoms verkry kan word⁹⁹ en dat die vraag of 'n kontraktuele reg 'n diensbaarheid is, afhang van die bedoeling van die partye tot die kontrak, soos vergestalt in die bepalinge van die kontrak.¹⁰⁰

In Ex parte Pierce and Others¹⁰¹ is 'n bepaling in 'n testament dat die opbrengs van minerale wat op die testateur se plase ontdek mag word staaksgewyse tussen sy erfgename verdeel moet word, as 'n bron van saaklike regte en dus registreerbaar beskou. Regter Brink het beslis¹⁰² dat -

an obligation to pay money imposed on the owner of land qua owner out of the proceeds of the land may well be regarded as a diminution of the ownership and as creating real rights.

Hy toon aan dat Voet¹⁰³ 'n aantal voorbeelde noem van waar verpligtings op die eienaars van grond om geld te betaal as iura in re beskou word en beslis¹⁰⁴ -

(vervolg)

vorderingsreg gebly het.

98. 1918 AA 1.

99. Daar word algemeen aanvaar dat nuwe kategorieë beperkte saaklike regte by testamentêre beskikking of kontrak geskep kan word. Sien Van Warmelo 1959 Acta Juridica 84 op 97 - 98 en Van der Merwe Sakereg 70, asook Badenhorst Ontginning en Van Wyk Restrictive Conditions, waarin die beginsel op die klassifikasie van onderskeidelik die bevoegdheid om minerale te ontgin en beperkende voorwaardes toegepas is.

100. Sien ook oa Executors, Estate Napier v Trustee, Estate Weir 1927 SR 33 op 45 en Hotel De Aar v Jonordon Investments (Edms) Bpk 1972 2 SA 400 (A) 406B.

101. 1950 3 SA 628 (O).

102. Op 635D.

103. 1.8.22, 23 en 24. Dit staan egter nie vas dat veral Voet 1.8.23 vir sodanige uitleg vatbaar is nie en daar bestaan gesag tot die teendeel in Voet 8.3.12. Sien ook Lorentz v Melle 1978 3 SA 1044 (T) 1052F en 1055A.

104. Op 636B.

In my view, where land is bequeathed to a legatee subject to the condition that after a stated period the property must be sold and the proceeds divided among certain persons, the condition imposed amounts to a diminution of the legatee's right of ownership and is registrable as conferring real rights on the ultimate beneficiaries.

In Commissioner for Inland Revenue v Estate Hobson¹⁰⁵ is by wyse van 'n opvolgende notariële akte bevestig dat 'n verpligting op die oordragnemer van grond om aan die oordraggewer se eggenote jaargelde te betaal, op die regsopvolgers van die oordragnemer bindend sou wees. Daar is beslis dat die verpligting 'n "charge upon the land and a subtraction from the full dominium in the land" daargestel het.¹⁰⁶

In Barclays Western Bank v Comfy Hotels Ltd¹⁰⁷ het regter Smalberger beslis dat 'n bepaling in 'n verband dat die verbandhouer op die huuropbrengs en vrugte van die grond geregtig was, saaklike regte daargestel het.

In N G Kerk, Aberdeen v Land and Agricultural Bank of South Africa¹⁰⁸ is beslis dat 'n verpligting op 'n koper om ewigdurend aan die verkoper van grond 'n jaarlikse erfpacht te betaal 'n "charge on the property" en dienooreenkomstig bindend is op regsopvolgers, wat ook die betaling in hul onderskeie hoedanighede as eienaars van die grond sou moes maak. Daar is gevolglik bevind dat die bepaling dus as saaklik van aard registreerbaar is.

¹⁰⁵. 1933 KPA 386. Sien ook Nel v CIR 1960 1 SA 227 (A) 232H - 233A, waar die vraag na die onderskeid tussen saaklike en vorderingsregte egter doelbewus ooggelaat is.

¹⁰⁶. Sien Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds 1990 4 SA 614 (K) 617A.

¹⁰⁷. 1980 4 SA 174 (OK). Sien egter die kritiek van Van der Merwe Sakereg 84 teen hierdie beslissing.

¹⁰⁸. 1934 2 PH M36.

In Lorentz v Melle and Others¹⁰⁹ het die hof egter verder beslis dat die bedoeling van die partye nie die enigste oorweging is by die vraag of 'n reg saaklik of persoonlik is nie en dat hul bedoeling géén rol speel wanneer die reg wat deur die partye geskep is objektief nie 'n diensbaarheid kan wees nie. Van der Walt¹¹⁰ vind dit aanvaarbaar, op voorwaarde dat dit nie as verskoning gebruik word om die bedoeling van die partye te ignoreer nie. Hy doen aan die hand dat die feit dat daar 'n verpligting om 'n geldsom te betaal ter sprake was, klaarblyklik die hof genoop het om die bedoeling van die partye in laasgenoemde saak te ignoreer. Hy sê vervolgens dat die vraag of die hof die partye se bedoeling mag ignoreer van die aard van die verpligting afhang.

In Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds¹¹¹ het 'n koopkontrak onder andere die bepalinge bevat dat 'n derde daarop geregtig is om van die oordragnemer en sy regsverkrygers 'n gedeelte te ontvang van die vergoeding wat verkry word van enige persoon aan wie die reg verleen word om op die grond te prospekteer, asook van enige vergoeding wat as gevolg van onteiening van die grond ontvang word. Regter King het, ná verwysing na die meeste van die bovermelde hofsake,¹¹² beslis¹¹³ dat die ius disponendi of vervreemdingbevoegdheid een van die eienaarsbevoegdhede of deel van eiendomsreg is en dat, indien hierdie bevoegdheid beperk is in die sin dat die grondeienaar by vervreemding van sy eiendom nie die volle voordeel van die vervreemding kry nie, sy eiendomsreg ook beperk is. Daar is verder beslis¹¹⁴ dat die betrokke

109. 1978 3 SA 1044 (T) 1050H, welke beslissing hieronder verder bespreek word.

110. 1992 THRHR 196.

111. 1990 4 SA 614 (K).

112. Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 386 - 388 huldig egter die standpunt dat die regspraak waarna die regter verwys het, nie juis sy beslissing steun nie. Daarbenewens dui hulle (op 384, 385 en 389) aan dat die beslissing na hul mening oor die algemeen foutief was.

113. Op 617I.

114. Op 618E.

regte op regsverkrygers qua eienaar bindend is en nie na willekeur beëindig kan word nie, asook dat beperkings van hierdie aard, wat die reg van 'n grondeienaar op genot van sy ius disponendi kwalifiseer, registreerbaar is kragtens artikel 3(1)(r) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

Volgens Sonnekus¹¹⁵ dra laasgenoemde beslissing nie by tot oplossing van die vraag na die onderskeid tussen saaklike en vorderingsregte nie. Hy voer aan dat die feit dat die verkooper beoog het dat opvolgende eienaars qua eienaars deur die betrokke beding gebind moes wees, nie alleenstaande voldoende is om 'n reg, wat andersins ooglopend 'n vorderingsreg sou wees, "om te tower in 'n registreerbare saaklike reg nie".¹¹⁶

Sonnekus¹¹⁷ toon aan dat regter King se stelling in die Pearly Beach Trust-saak¹¹⁸ dat -

[i]t is common cause that, insofar as the condition here will bind not only the owner of the land but also his successors in title, it does not create a personal right,

115. 1991 TSAR 173 op 173.

116. Sien Sonnekus 1991 TSAR 173 op 174. Alhoewel dit duidelik is wat Sonnekus met die term "registreerbare saaklike reg" bedoel (sien ook N G Kerk, Aberdeen v Land and Agricultural Bank of South Africa 1934 2 PH M36 hierbo), is sy gekose terminologie vatbaar vir kritiek. Net soos wat daar nie van "ongeregistreerde (of 'relatiewe') saaklike regte" gepraat kan word nie, kan daar, soos ook reeds aangedui is, streng gesproke nie in 'n geval soos hierdie, waar die betrokke saaklike regte eers by registrasie tot stand sou kom (indien dit sou blyk dat dit wel vir sodanige registrasie vatbaar is), van "registreerbare saaklike regte" gepraat word nie. 'n Reg kan nie voor die ontstaan daarvan as registreerbaar aangemerkt word asof dit reeds bestaan nie en dit sou nader aan korrek gewees het om te sê: "by registrasie om te tower in 'n saaklike reg nie".

117. 1991 TSAR 173 op 176 - 177.

118. 1990 4 SA 614 (K) 615D.

net soos die stelling in die Odendaalsrus Gold-saak¹¹⁹ dat -

such a right, if binding on the owner's successors and creditors, would be a real right. In this particular case the right reserved is a diminution of the rights of the owner of the land, qua owner, and on registration of this right it will become binding on all subsequent owners and therefore a real right in the land itself. As such it is registrable,

'n "sirkelredenasie par excellence" is en dat daar vergeet word dat nog nie bepaal is hoe saaklike regte onderskeidend van vorderingsregte geïdentifiseer word nie.¹²⁰

Die beslissing in die Pearly Beach Trust-saak¹²¹ dat die betrokke voorwaarde "does not create a personal right" kan, aangesien daar nie hier van persoonlikheidsregte of immateriële goedereregte sprake is nie, slegs beteken dat 'n saaklike reg dus wel daardeur in die lewe geroep word.¹²² Daarmee is die saak egter nog lank nie afgehandel nie, want soos hieronder aangetoon word, gaan dit hier slegs oor die eerste been van Van der Merwe¹²³ se toets vir saaklike regte: nadat bepaal is dat die reg op die regsopvolgers van die grondeienaar bindend sal wees, moet nog bepaal word of dit by registrasie 'n "subtraction from dominium" sal daarstel. Soos Van der Merwe aandui, sal daar volgens die regspraak by registrasie 'n beperkte saaklike reg tot stand kom slegs indien die antwoord op beide vrae positief is.

Daar word dus, aangesien die regter¹²⁴ slegs met beantwoording van die eerste vraag besig was, aan die hand gedoen dat dit waarskynlik die rede is waarom hy nie op daardie stadium

119. 1953 1 SA 600 (O) 611G.

120. Sien ook Kain v Khan 1986 4 SA 251 (K) 257B en Sonnekus 1987 TSAR 223 op 235.

121. 1990 4 SA 614 (K) 615D.

122. Vgl Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 379.

123. Sakereg 72.

124. Op 615D.

al beslis het dat daar 'n beperkte saaklike reg ter sprake was nie, maar net solank aangedui het dat, in soverre dit op die regsopvolgers van die regsverlener bindend was, die bepaling nie 'n vorderingsreg daargestel het nie. Daar moet dus nie te veel gewag van die oënskynlike "sirkelredenasië" in bostaande aanhaling gemaak word nie.

Sover dit die tweede been van Van der Merwe se toets vir saaklike regte aanbetref, het juis dít, naamlik die vraag of daar 'n "subtraction from dominium" was, die onderwerp van die registrateur van aktes se beswaar teen die registrasie van die reg gevorm.

In die Pearly Beach Trust-saak¹²⁵ het die betrokke registrateur dus op die "subtraction from dominium"-toets staatgemaak om by die beoordeling van die registreerbaarheid van regte op onroerende sake tot die gevolgtrekking te kom dat, aangesien die reg nie 'n beperking op eiendom daargestel het nie, dit nie registreerbaar was nie. Volgens hom sou die eiendomsreg van opvolgende grondeienaars nie deur die betrokke voorwaardes beperk word nie, maar sou hulle hoogstens verplig wees om sekere betalings aan die reghebbende te maak indien die voorwaardes sou materialiseer.

Volgens Sonnekus¹²⁶ kon hierdie gevolgtrekking sonder toepassing van die "subtraction from dominium"-toets bereik gewees het. Hy kritiseer, soos reeds aangetoon is, hierdie toets,¹²⁷ soos dit in Ex parte Geldenhuys¹²⁸ geformuleer is, op die basis dat -

125. 1990 4 SA 614 (K) 615F.

126. 1991 TSAR 173 op 177 - 178.

127. Volgens hom is dit ook verwerp in Lorentz v Melle 1978 3 SA 1044 (T), maar hierdie saak is bloot gesag daarvoor dat die beperkings op eiendomsreg in die Pierce-, Estate Hobson-, Comfy Hotels-, N G Kerk, Aberdeen- en Pearly Beach Trust-sake hierbo verkeerdelik as "subtractions from dominium" aangesien is. Sien ook Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 380.

128. 1926 OPA 155 op 164.

Die standpunt dat 'n reg wat die eiendomsreg op grond beperk, altyd saaklik is, is waarskynlik die produk van die trek van 'n analogie tussen die iura in re aliena (beperkte saaklike regte) en sodanige regte; beperkte saaklike regte beperk altyd die eiendomsreg en gevolglik moet - so loop die argument - elke reg wat die eiendomsreg van die grondeienaar beperk, saaklik wees. Indien hierdie argument geldig sou wees, sou alle mense mans moes wees want alle mans is mense. Die feit dat alle beperkte saaklike regte beperkings op die eiendomsreg meebring, kan hoogstens daarop dui dat sommige van die regte wat beperkings op eiendomsreg plaas beperkte saaklike regte is.¹²⁹

Sonnekus¹³⁰ doen aan die hand dat die volgende maatstawwe aangewend moes gewees het:

(1) Die aard van die objek van die reg: 'n Saaklike reg is 'n reg op 'n saak; 'n vorderingsreg is 'n reg op menslike prestasie. As 'n reg sonder medewerking van 'n ander¹³¹ be-

129. Sonnekus 1991 TSAR 173 op 178 sê voorts "Dieselfde redenasië word egter nie by beperkings op die bevoegdhede van die eienaar van roerende sake toegepas nie. Die bevoegdhede van 'n eienaar kan immers deur 'n magdom ander regte soos ook deur kompetensies ontleen aan die norme van die objektiewe reg beperk word sonder dat die aldus bevoegde party saaklike regte op die betrokke saak verkry. ... 'n [T]ydlike ...verbod ... [op roerende sake beperk die eienaar daarvan se] ... genotsbevoegdhede ... sonder om ... 'n saaklike reg ... te vestig. Aangesien die aard van die tersaaklike reg wat kwansuis uit die beperking voortvloei tog nie afhanklik kan wees van die feit dat dit betrekking het op 'n roerende en nie 'n onroerende saak nie, is die argument klaarblyklik ongeldig." Van der Walt 1992 THRHR 170 op 181 sê ook dat nie alle beperkings op dominium beperkte saaklike regte is nie. Sien verder Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 380 - 389.

130. 1991 TSAR 173 op 179 - 180.

131. Dit is essensieel ook wat Van der Walt 1986 TSAR 173 op 178 reeds gesê het, maar ten opsigte waarvan Van der Vyver 1988 SALJ 1 op 14 hom klaarblyklik verkeerd verstaan en toe gekritiseer het op grond daarvan dat die basis van bewys van (die bestaan van) 'n reg (ter afdwinging daarvan) nie bepalend is m.b.t. die regs aard daarvan nie.

voegdhede ten opsigte van 'n saak verleen, is dit saaklik indien die ontstaansbron daarvan ook daarop dui dat dit saaklik is. Laasgenoemde voorbehoud is nodig om saaklike regte te onderskei van vorderingsregte wat op sake betrekking het. Indien die reg egter primêr die bevoegdheid verleen om van iemand te vorder om 'n sekere handeling te verrig of op 'n sekere wyse te presteer (dare, facere en/of non facere), is dit 'n persoonlike reg, al het die reg ook op 'n saak betrekking.

(2) Die ontstaansbronne van die reg: 'n Saaklike reg ontstaan op óf oorspronklike (byvoorbeeld occupatio) óf afgeleide (lewering in die geval van roerende sake en registrasie in die geval van onroerende sake) wyse, terwyl 'n vorderingsreg ex contractu, ex delictu of ex variis causarum iuris figuris ontstaan.

Die Duitse reg verskil fundamenteel van die Suid-Afrikaanse reg in die sin dat eersgenoemde slegs 'n numerus clausus beperkte saaklike regte erken. In hierdie verband het veral Van Warmelo,¹³² na 'n analise van die historiese ontwikkeling van die begrip "saaklike reg" en verbandhoudende regspraak, tot die gevolgtrekking gekom dat daar nie net 'n numerus clausus beperkte saaklike regte in die Suid-Afrikaanse reg bestaan nie en dat daarin nuwe beperkte saaklike regte bestaan wat nie aan die gemenerereg bekend was nie.¹³³ Hy sê dat sodanige saaklike regte nie noodwendig aan die vereistes vir servitude hoef te voldoen nie¹³⁴ en dat die

132. 1959 Acta Juridica 84 op 97 - 98. Sien ook Van Warmelo 1960 Acta Juridica 106 op 106 - 115.

133. Bv mineraalregte.

134. Van Warmelo se aanvoerwerk in hierdie verband het neerslag gevind in oa Badenhorst Ontginning en Van Wyk Restrictive Conditions, waar beide hierdie skrywers tog onderskeidelik mineraalregte en beperkte saaklike regte aantoon dat dit in eie reg afsonderlike beperkte saaklike regte is, wat niks met diensbaarhede te doen het nie. Sien egter Lorentz v Melle 1978 3 SA 1044 (T) 1052A.

kenmerke van 'n beperkte saaklike reg is dat daar 'n reghouer moet wees, dat die reg normaalweg 'n liggaamlike saak tot voorwerp het, dat die reg reëlmatig tot stand moes gekom het¹³⁵ en dat die partye moes bedoel het om 'n saaklike reg te skep. Hy deel dus tot 'n groot mate De Wet¹³⁶ se siening dat -

[d]ie reg ken geen numerus clausus saaklike regte nie, en waar die behoefte bestaan vir die verlening van absolute beskerming van 'n direkte reg op 'n saak, kan daardie reg tot saaklike reg verhef word,

maar het geen beswaar, mits die gemeenskap dit vereis, teen die afwatering van diensbaarhede en die kwasie-feodale beswaring van eiendom met allerlei saaklike en persoonlike beperkings nie en sê:¹³⁷

[T]here is no reason why we should not, in modern law, consider real rights as all such rights which have effect against the whole world and which may be enforced by the holder without recourse to an intermediate person. For a right to have this effect, it must be properly constituted; ... it has ... to be registered.

In Duitsland bestaan daar wetgewing waardeur aan sulke beskermingswaardige regte die nodige beskerming verleen kan word. In Suid-Afrika kan sodanige beskerming slegs deur die erkenning van sodanige regte as beperkte saaklike regte bereik word.¹³⁸

Dit blyk dus dat Sonnekus se aanval op die "subtraction from dominium"-toets, soos dit in die bostaande aanhaling uit die

¹³⁵. Maw lewering in die geval van roerende en registrasie in die geval van onroerende sake.

¹³⁶. 1943 THRRR 187 op 191 - 192.

¹³⁷. 1959 Acta Juridica 84 op 97.

¹³⁸. Wat die hof gepoog het om in die Pearly Beach Trust- en Lorentz-sake te bewerkstellig.

Geldenuys-saak¹³⁹ geformuleer is, te fel is. Al gaan dit dalk nie ver genoeg nie, word dieselfde eindresultaat deur regsteoreties suiwer toepassings van die toets bereik,¹⁴⁰ dit verteenwoordig die huidige stand van die reg, dit word algemeen as norm in die een of ander vorm deur die howe en ook die wetgewer toegepas¹⁴¹ en dit stem wesenlik ooreen met die standpunte van die meeste skrywers, waaronder Van der Merwe,¹⁴² Badenhorst en Coetser¹⁴³ en Van der Walt.¹⁴⁴

Sonnekus se argument dat 'n reg op betaling van 'n geldsom persoonlik is omdat dit 'n eis op prestasie deur iemand anders en nie direkte bevoegdhede ten opsigte van die saak self sonder verwysing na iemand anders behels nie, is egter

139. 1926 OPA 155 op 164.

140. In teenstelling met gekunstelde toepassings daarvan om sekere vooropgestelde resultate te bereik, ten opsigte waarvan hier aan die hand gedoen word dat dit in die Pearly Beach Trust-saak die geval was. Soos hieronder aangedui word, kon wesenlik dieselfde resultate ewe maklik bereik gewees het deur 'n eenvoudige toepassing van die voorbehoudsbepaling by a 63(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 of die uitsondering in die Geldenuys-saak, waarop aan die begin van hierdie onderafdeling gewys is. Presies dieselfde geld ook vir die Pierce-, Estate Hobson-, Comfy Hotels- en N G Kerk, Aberdeen-beslissings hierbo. Sien egter Van der Merwe Sakereg 84 - 85, waar hy aantoon dat dit onseker is wat die trefwydte van die Geldenuys-uitsondering is.

141. Sien a 63(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds 1990 4 SA 614 (K) 615G - H.

142. Sakereg 70 ev.

143. 1991 De Jure 375 op 380 - 389.

144. Sien 1992 THRHR 170 op 181 waar hy teen die agtergrond daarvan dat nie alle beperkings op eiendomsreg beperkte saaklike regte is nie, sê dat die toets vir 'n saaklike reg is of dit 'n vermindering van eiendomsreg of 'n beswaring van die grond self in die hand werk, wat beskou moet word asof 'n beperkte saaklike reg 'n deel van eiendomsreg is wat daarvan afgeskei en aan iemand anders oorgedra is. In 5.2 is aangedui dat Van der Walt 1992 THRHR 170 op 179 en 181 aantoon dat die "subtraction from dominium"-toets slegs bedoel was om tussen sekere vorderingsregte (wat op onroerende sake betrekking het) en sekere beperkte saaklike regte (wat uit iura in personam ad rem acquirendam voortvloei) te onderskei.

oortuigend. Volgens hom het die betrokke verpligting verder kontraktueel ontstaan en was die registrasie daarvan bloot gemik op die afdwinging daarvan op die regsopvolgers van die grondeienaar.

Daar moet egter gewaak word teen 'n te wye of teoretiese foutiewe toepassing van Sonnekus se tweede maatstaf. Verreweg die meeste erkende beperkte saaklike regte soos mineraalregte en diensbaarhede het hul ontstaan aan kontrakte of testamente te danke en daar is hierbo daarop gewys dat selfs nuwe kategorieë beperkte saaklike regte deur testamentêre beskikking of kontrak geskep kan word. Hiermee word egter nie te kenne gegee dat die beperkte saaklike reg self ex contractu of ex variis causarum iuris figuris ontstaan nie; daar is tevore reeds duidelik te kenne gegee dat die standpunt hier gehuldig word dat sodanige beperkte saaklike regte eers deur en by registrasie ontstaan.

Daar moet veral by iura in personam ad rem acquirendam daarteen gewaak word om nie, weens die feit dat die ontstaan van 'n saaklike reg deur en by registrasie sy oorsprong aan 'n kontrak te danke het, die kontrak self as die ontstaansbron van die reg te beskou en beperkte saaklike regte gevolglik as van persoonlike aard te beskou nie. Juis om hierdie rede is voorheen verduidelik hoedat daar by iura in personam ad rem acquirendam tussen die verbintenisskeppende en saaklike ooreenkomste onderskei moet word. By die kontraktuele skepping van beperkte saaklike regte moet die verbintenisskeppende ooreenkoms nie as die bron van die saaklike reg gesien word nie; afgeleide saaklike regte ontstaan by die totstandkoming van die saaklike ooreenkoms deur registrasie. Die vraag is dus nie net of die regte ex contractu ontstaan nie.

Sover dit Sonnekus se eersgenoemde standpunt aanbetref, ontstaan die vraag of die feit dat betaling van geld betrokke is noodwendig beteken dat 'n vorderingsreg ter sprake is en of die reg nie saaklik kan wees ten spyte daarvan dat die

geld by die grondeienaar ingevorder moet word en nie fisies deur die grond self opgelewer word nie. Daar word toegegee dat die vereiste dat saaklike regte sonder verwysing na iemand anders uitgeoefen moet word, laasgenoemde moontlikheid streng gesproke uitsluit, maar Van der Walt¹⁴⁵ vra of 'n minder streng interpretasie nie moontlik en nodig is weens die behoefte vir die afdwinging van sekere regte teenoor regsopvolgers nie. Hy toon aan dat afwatering van die vereiste dat saaklike regte sonder verwysing na iemand anders uitgeoefen moet word, in ooreenstemming met die subjektiewe regte-teorie en die regspraak is en dat die erkenning van finansiële verpligtinge as beperkte saaklike regte nie inbreuk op eiendomsreg as instelling maak nie, mits dit 'n direkte verhouding tussen die regsverkryger en die grond self skep.

In Lorentz v Melle and Others¹⁴⁶ is beslis dat 'n klousule ingevolge waarvan 'n grondeienaar verplig is om van sy winste afstand te doen 'n "subtraction from dominium" daarstel, maar nie 'n erfdiensbaarheid is nie. Vir laasgenoemde doeleindes was dit volgens die hof nodig dat daar 'n beperking op die reg van die eienaar op die genot van sy grond in die fisiese sin moes wees.

Soos hierbo aangetoon is, is die hof se uitspraak in verband met die bedoeling van die partye in beginsel aanvaarbaar, maar die probleem met hierdie beslissing is dat die hof bevind het dat daar wel 'n "subtraction from dominium" was, en toe daarbenewens vereis het dat daar verder 'n vermindering van die grondeienaar se fisiese genotsbevoegdhede moes wees. Laasgenoemde vereiste is egter nie deur De Groot óf in die Geldenhuys-saak¹⁴⁷ gestel nie en berus op 'n argarariese siening van die gebruik van grond, wat Van der Walt se teorie

145. 1992 THRHR 170 op 197 - 200.

146. 1978 3 SA 1044 (T) 1052A - E.

147. 1926 OPA 155.

oor regspolitieke oorwegings by hedendaagse ontwikkelings in laasgenoemde verband hieronder na vore bring.

Dit blyk dus dat die Lorentz-saak op 'n verkeerde interpretasie van die Geldenhuys-saak berus. Daar bestaan geen gemeneregtelike gesag vir die vereiste dat daar 'n beperking op die grondeienaar se fisiese genot van sy grond moet wees nie. Die "subtraction from dominium"-toets hou ook nie noodwendig verband met die totstandkoming van slegs serwitute nie en die hof het nagelaat om te beslis of 'n ander kategorie beperkte saaklike regte nie dalk deur die betrokke voorwaarde in die lewe geroep kon gewees het nie.¹⁴⁸

Die vraag is gevolglik ook nie bloot of 'n grondeienaar se gebruiksbevoegdhede fisies ingekort word of bloot of die reg op prestasie betrekking het nie.

Volgens Van der Walt het ontwikkelende grondregte tot gevolg dat die gebruik van grond en regte daarop nie altyd 'n fisiese verhouding met die grond inhou nie, maar word ekonomiese eksploitasie al hoe belangriker, en vereis die regsbeleid dalk dat finansiële regte op grond beskerm moet word deur erkenning daarvan as beperkte saaklike regte, wat in effek in die Pearly Beach Trust-saak gedoen is en ten opsigte waarvan hierbo aangetoon is dat dit in beginsel wel moontlik is.¹⁴⁹

Die enigste vraag hier is dus of die betrokke regte regs-

¹⁴⁸. Sien ook Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 387. In Lorentz v Melle 1978 3 SA 1044 (T) 1052A het Nesbitt, R, beslis dat "the mere fact that the profits clause amounts to a subtraction from the dominium (as I think it does) does not make it, even on registration, a real servitude The right (and obligation) under consideration ... is essentially a personal one sounding in money and cannot be equated to the servitudes referred to".

¹⁴⁹. Sien Van Warmelo 1959 Acta Juridica 84 op 97 - 98 en 1960 Acta Juridica 106 op 106 - 115.

politities belangrik genoeg is om die beskerming daarvan as beperkte saaklike regte te regverdig.

Volgens Van der Walt is 'n verpligting om 'n gedeelte van 'n oes of die opbrengs van ontwikkeling oor te betaal, aan die grond self verbonde en kan dit dus 'n beperkte saaklike reg daarstel omdat daar 'n direkte verhouding tussen die regsverkryger as regsobjek en die grond as regsobjek bestaan, alhoewel daar geen fisiese verband tussen die regsverkryger en die grond bestaan nie. Dit geld egter slegs waar die finansiële verpligting op die grond self, of die vrugte of opbrengs daarvan, betrekking het.¹⁵⁰

Dit blyk dus dat die "subtraction from dominium"-toets nog steeds toegepas sal kan word en dat die registrasie van vorderingsregte steeds beperk sal word deur die vereiste dat die voorwaarde op die grond self, of die vrugte of opbrengs daarvan, betrekking moet hê.

Dit sal ook inpas by die genoemde vereistes van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937,¹⁵¹ wat volgens Van der Merwe¹⁵² ooreenkomstig die regspraak vergestalt in die volgende twee afsonderlike, maar verwante vrae waarvolgens regte saaklik van aard is indien hulle ná registrasie die grond self direk beswaar en die eiendomsreg op die grond beperk.

150. Vgl Executors, Estate Napier v Trustee, Estate Weir 1927 SR 33 op 44 en Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O) 635E. Van der Walt 1992 THRHR 170 op 200 lug aan die hand van Executors, Estate Napier v Trustee, Estate Weir 1927 SR 33 op 42 die mening dat hierdie benadering ook tov soortgelyke verpligtings om geld te betaal, maar wat nie op die grond self of die vrugte of opbrengs daarvan betrekking het nie, gevolg kan word indien dit ooreenkomstig die nie-toepassing van die numerus clausus-reël as 'n afsonderlike kategorie beperkte saaklike regte beskou word.

151. Sien ook Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 376 - 377.

152. Sakereg 72.

Eerstens, of die partye bedoel het om saaklike regte te skep in die sin dat dit ná registrasie die regsverlener en sy regsopvolgers qua eienaars van die grond moet bind:

In Fine Wool Products of South Africa and Another v Director of Valuations¹⁵³ het 'n plaaslike owerheid grond verkoop onderworpe aan 'n voorwaarde dat, indien die koper dit weer sou verkoop, die prys nie meer as die aanvanklike koopprys mag wees nie. Daar is beslis dat, alhoewel daar duidelik 'n "subtraction from dominium" was, die beperking nie 'n saaklike reg daargestel het nie omdat dit nie op die regsverkrygers van die eienaar bindend was nie deurdat "the correlative obligation was not intended to 'run with' the land".¹⁵⁴

In Ex parte Geldenhuys,¹⁵⁵ Fine Wool Products of South Africa and Another v Director of Valuations¹⁵⁶ en Odenaalsrus Gold, General Investments and Extensions Ltd v Registrar of Deeds¹⁵⁷ is ook beslis dat die toets vir registreerbaarheid is of die gepaardgaande verpligting bindend is op die regsopvolgers van die persoon waarop dit rus.

Die direkte beswaring van die grond self het tot gevolg dat die reg geldig en afdwingbaar teenoor enige opvolgende eienaar van die grond is. Die reg behels dus nie 'n verhouding tussen die regsverlener en die regsverkryger nie, maar 'n direkte verhouding tussen die regsverkryger en die grond self.

Die bedoeling van die partye tot die kontrak waarin die reg geskep¹⁵⁸ word, is aanduidend van die regs aard van die reg.

153. 1950 4 SA 490 (OK).

154. Sien Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds 1990 4 SA 614 (K) 616I.

155. 1926 OPA 155 op 164.

156. 1950 4 SA 490 (OK) 499.

157. 1953 1 SA 600 (O) 605E en 609H.

158. Daar is reeds aangetoon dat die saaklike reg wat uit iura in personam ad rem acquirendam voortvloei self eers by registrasie van die saaklike ooreenkoms ontstaan.

Solank dit wat hulle bedoel het regtens moontlik is, moet hul bedoeling in ag geneem word: indien hulle bedoel het dat slegs die spesifieke (huidige) grondeienaar in sy persoonlike hoedanigheid aan die reg gebonde moet wees, kan dit slegs 'n vorderingsreg wees; indien hulle bedoel het dat die grondeienaar in sy hoedanigheid as grondeienaar gebonde moet wees, kan die reg saaklik van aard wees omdat dit 'n beperking plaas op enige grondeienaar qua grondeienaar, wie dit ook al mag wees; indien hulle bedoel het dat alle opvolgende grondeienaars ook daaraan gebonde moet wees, het hulle waarskynlik bedoel om 'n beperkte saaklike reg te skep.¹⁵⁹

Indien die partye bedoel het om 'n reg te skep wat die grond self beswaar of enige eienaar daarvan bind, moet daar, gedagtig daaraan dat saaklike regte 'n direkte verhouding tussen die regsobjek en die grond as regsobjek sonder verwysing na ander regsobjekte inhou, volgens Van der Walt slegs bepaal word of die betrokke verpligting geregistreer en as 'n beperkte saaklike reg erken kan en behoort te word.

Tweedens, of die reg by registrasie 'n "subtraction from dominium" sal daarstel:

Die tweede vraag is dus of die reg objektief 'n beperkte saaklike reg kan wees. Die reg moet as 'n beperkte saaklike reg kan bestaan en geregistreer kan word met die effek dat dit 'n direkte verhouding tussen die regsverkryger en die grond self daarstel. In hierdie verband mag bestaande regsreëls rakende die registreerbaarheid van sodanige beperkings 'n rol speel of dit mag nodig wees om te kyk of die beperking die grond self direk beswaar en of dit slegs die grondeienaar in sy persoonlike hoedanigheid bind. Laastens mag regspolitiese oorwegings om registrasie van beperkings toe te laat,¹⁶⁰ al dan nie,¹⁶¹ hier 'n rol speel.¹⁶²

159. Sien Van der Walt 1992 THRHR 170 op 202.

160. Daar word aan die hand gedoen dat dit in die Pearly Beach Trust-saak die geval was.

161. Daar word aan die hand gedoen dat dit in die Lorentz-

In laasgenoemde verband sê Van der Walt met verwysing na Van Warmelo¹⁶³ se stelling dat "[s]ociety is not there for the law, but law is there for society", dat nuwe ontwikkelings in die handel en gemeenskap wat die skepping van nuwe beperkte saaklike regte regverdig, toegelaat moet word. Sover dit die onderhawige finansiële verpligtings op grondeienaars aanbetref, is dit nodig dat die vereiste dat 'n beperkte saaklike reg 'n direkte verband sonder verwysing na enigiemand anders tussen die regsverkryger en die grond moet daarstel, verslap moet word. Dit is nodig om tred te hou met veranderende wyses van grondbenutting en dit is prakties moontlik omdat dit beperk kan word tot regte wat die grond self beswaar en nie net die grondeienaar in sy persoonlike hoedanigheid bind nie: die toets is of die verpligting 'n beswaring van die grond self inhou in die sin dat dit (eendomsreg op) die grond direk beperk en nie slegs die huidige grondeienaar in sy persoonlike hoedanigheid nie. Dit beteken dat finansiële verpligtings beperkte saaklike regte kan wees indien dit op die grond self of die vrugte of opbrengs daarvan betrekking het.

In teenstelling met Sonnekus¹⁶⁴ en Badenhorst en Coetser,¹⁶⁵ doen Van der Walt¹⁶⁶ dus tereg aan die hand dat die Pearly Beach Trust-beslissing wel aanvaarbaar is.

6.2.1.3.2 Prospekterregte

Soos tevore aangedui is, is die hoofoogmerk met hierdie proefskrif om te bepaal of blote prospekterregte beperkte

(vervolg)

saak die geval was.

162. Sien Van der Walt 1992 THRHR 170 op 202 - 203.

163. 1959 Acta Juridica 84 op 97.

164. 1991 TSAR 173 op 173 ev.

165. 1991 De Jure 375 op 375 ev.

166. 1992 THRHR 173 op 203.

saaklike regte is of kan wees.¹⁶⁷

Franklin en Kaplan¹⁶⁸ doen, met 'n beroep op Kotzé v Newmont South Africa Ltd,¹⁶⁹ aan die hand dat 'n verlening van prospekterregte 'n vermindering of aftrekking van die volle dominium van die eienaar en aldus 'n saaklike reg daarstel. In die Kotzé-saak het dit egter gegaan oor die vraag of 'n prospekterkontrak 'n belang in grond vir die doeleindes van die Wet op die Formaliteite vir Koopkontrakte van Grond 71 van 1969 daarstel en daar is tereg beslis dat dit wel die geval is. Dit beteken egter nie dat 'n prospekterkontrak saaklike regte verleen nie, maar bloot dat dit skriftelik moet wees.¹⁷⁰

Franklin en Kaplan¹⁷¹ steun voorts op Bowker v Registrar of Deeds¹⁷² as gesag vir hul standpunt dat 'n geregistreerde prospekterkontrak saaklike regte daarstel. In hierdie saak het 'n Transvaalse notaris aldaar 'n notariële akte van sessie van 'n prospekterkontrak oor Vrystaatse plase uitgevoer. Sonder om te sê of die onderwerp van die kontrak saaklike regte is, is beslis dat die kontrak voor 'n Vrystaatse notaris verly moes gewees het. In die lig van die omskrywing van "notaris" in artikel 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937¹⁷³ dat dit, met betrekking tot 'n akte wat saaklike regte op grond oordra, iemand is

167. In hierdie onderafdeling sluit, tensy die teendeel uit die konteks blyk, alle verwysings na "grondeienaar" ook "blote mineraalreghouer" in ten einde voorsiening te maak vir gevalle waar die grondeienaar nie ook die mineraalreghouer is nie omdat die mineraalregte van die grondeiendomsreg afgeskei is en in 'n blote mineraalreghouer setel.

168. Mining & Mineral Laws 630.

169. 1977 3 SA 368 (NK).

170. Sien egter 4.2.2.

171. Mining & Mineral Laws 633. Sien ook Franklin LAWSA Vol 18 10 - 11.

172. 1939 AA 401.

173. Gelees met a 16 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

wat as sodanig praktiseer in die provinsie waarin die grond geregistreer is, het die beslissing egter slegs by implikasie tot inhoud dat daar in die geval van prospekteerkontrakte met saaklike regte op grond gehandel word en die hof het geen aandag aan die onderhawige vraagstuk geskenk nie.¹⁷⁴

In Lazarus and Jackson v Wessels, Olivier and the Coronation Freehold Estates, Town and Mines Ltd¹⁷⁵ is ook beslis dat die reg om te prospekteer, wanneer dit geregistreer is, 'n saaklike reg is. Omgekeerd beteken dit dat ongeregistreerde prospekteerrechte vorderingsregte is. Daar is egter hierbo aangetoon dat registrasie nie bepalend is by beantwoording van die vraag of 'n reg persoonlik of saaklik van aard is nie en dat registrasie nie van 'n vorderingsreg 'n saaklike reg maak nie. As 'n reg eenmaal persoonlik of saaklik van aard is, bly dit sodanige karaktertrek behou en verander die aard daarvan nie na gelang gewoontereg, praktyksreëls of wetgewing die registrasie daarvan toelaat, vereis of verbied nie.¹⁷⁶

In Odendaalsrus Gold, General Investments and Extensions Ltd v Registrar of Deeds¹⁷⁷ is prospekteerkontrakte ingesluit onder die "persoonlike regte wat registreerbare saaklike regte" is. As waarnemende regterpresident Horwitz die woord "saaklike" uit die aanhaling weggelaat het, was hierdie saak dalk nog 'n waterskeiding, want daar is reeds daarop gewys dat sekere vorderingsregte wel registreerbaar is.¹⁷⁸ Daar

174. Sien a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, wat nie net 'n omskrywing van die ware prospekteerkontrak in die wye sin van die woord bevat nie, maar ook 'n "notaris publiek" omskryf as synde 'n notaris wat praktiseer in die provinsie waarin die grond geleë is. Sien Bowker v Registrar of Deeds 1939 AA 401 en vergelyk die ooreenstemmende omskrywings in die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967.

175. 1903 TS 499 op 510.

176. Sien ook Van der Merwe Sakereg 83 - 84.

177. 1953 1 SA 600 (O) 604B.

178. Maar dat registrasie nie die regs aard daarvan na saaklik verander nie.

word ook algemeen aanvaar dat saaklike regte registreerbaar is, maar geen reg kan beide persoonlik én saaklik van aard wees nie.

Nie een van bovermelde gewysdes bied dus gesag vir die oënskyklik algemeen aanvaarde standpunt dat 'n verlening van prospekteeërregte by wyse van 'n geregistreeerde prospekteeërkontrak beperkte saaklike regte daarstel nie.

By toepassing van die beginsels wat in die vorige onderafdeling uiteengesit is, word in die eerste plek gevind dat die registrasie van vorderingsregte dit nie in saaklike regte verander nie en dat alle geregistreeerde regte nie noodwendig saaklik van aard is nie. Die feit dat die registrasie van prospekteeërkontrakte kragtens die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 toegelaat word, beteken dus ook nie dat die regte wat kragtens geregistreeerde prospekteeërkontrakte verleen word noodwendig saaklik van aard is nie. Registrasie is dus ook nie bepalend met betrekking tot die regs aard van prospekteeërregte nie en daar geld ander oorwegings as registrasie by beantwoording van die vraag of prospekteeërregte beperkte saaklike regte is of kan wees.

Ook in die geval van prospekteeërregte is die vraag in elk geval nie of die regte saaklik en dus registreerbaar (of selfs andersom) is nie, maar wel of beperkte saaklike regte by die registrasie daarvan tot stand kom.

Volgens Van der Merwe¹⁷⁹ is 'n reg ooreenkomstig die regspraak saaklik van aard indien dit by registrasie 'n "subtraction from dominium" daarstel wat op die regsopvolgers van die regsverlener bindend is.¹⁸⁰

¹⁷⁹. Sakereg 70 ev.

¹⁸⁰. Die hof gee dus voorkeur aan die "subtraction from dominium"-toets, maar neem ook die bedoeling van die regsverlener om die grondeienaar en sy regsopvolgers te bind in ag, om te bepaal welke regte registreerbaar is.

Volgens Van der Walt¹⁸¹ behels 'n ondersoek na die vraag of 'n reg wat uit kontrak ontstaan saaklik of persoonlik is, die vrae of dit die partye se bedoeling was dat dit 'n saaklike reg moet wees, of die kontrak 'n reg skep wat by registrasie saaklik sal wees en of die regsbeleid die skepping van sodanige saaklike reg toelaat. Dit pas aan by die vereistes van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937,¹⁸² wat volgens Van der Merwe¹⁸³ afhanklik is van die vrae of die partye bedoel het om saaklike regte te skep in die sin dat dit ná registrasie die regsverlener en sy regsopvolgers qua eienaars van die grond bind en of die reg by registrasie 'n "subtraction from dominium" daarstel. Hiervolgens is regte dus saaklik van aard indien hulle ná registrasie die grond self direk beswaar¹⁸⁴ en die eiendomsreg op die grond beperk.

In die eerste plek is die bedoeling van die partye tot die kontrak waarin die reg geskep word dus normaalweg aanduidend van die regs aard van die betrokke reg.¹⁸⁵

(vervolg)

Sien Ex parte Geldenhuys 1926 OPA 155, Registrar of Deeds (T) v The Ferreira Deep Ltd 1930 AA 169, Oden-daalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O), Nel v CIR 1960 1 SA 227 (A), Lorentz v Melle 1978 3 SA 1044 (T), Barclays Western Bank Ltd v Comfy Hotels Ltd 1980 4 SA 174 (OK), Adinvale (Pty) Ltd v Warmbaths Town Council 1981 3 SA 516 (T) en Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds 1990 4 SA 614 (K).

181. 1992 THRHR 170 op 179.

182. Sien ook Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 376 - 377.

183. Sakereg 72.

184. Die direkte beswaring van die grond self het tot gevolg dat die reg geldig en afdwingbaar teenoor enige opvolgende eienaar van die grond is. Die reg behels dus nie 'n verhouding tussen die regsverlener en die regsverkryger nie, maar 'n direkte verhouding tussen die regsverkryger en die grond self.

185. Solank dit wat die partye bedoel het regtens moontlik is, moet hul bedoeling in ag geneem word: indien hulle bedoel het dat slegs die spesifieke (huidige) grondeienaar in sy persoonlike hoedanigheid aan die reg gebonde moet wees, kan dit slegs 'n vorderingsreg wees; indien hulle bedoel het dat die grondeienaar in sy hoedanig-

In veral 6.2.1.2 is aangetoon dat die bedoeling om slegs vorderingsregte te skep algemeen aan die partye tot ongeregistreerde en onregistreerbare¹⁸⁶ prospekteerkontrakte toegeskryf word. Beide die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 maak egter voorsiening vir die registrasie van prospekteerkontrakte wat aan sekere vereistes voldoen. Selfs al voldoen 'n prospekteerkontrak aan die essentialia vir registrasie daarvan,¹⁸⁷ is daar egter geen statutêre verpligting¹⁸⁸ op die partye om dit te laat registreer nie en in die praktyk word verreweg die meeste prospekteerkontrakte inderdaad nooit geregistreer nie.¹⁸⁹ In sodanige geval, en dus ook in die teoreties moontlike geval van onregistreerbare prospekteerkontrakte, bestaan daar geen twyfel oor die feit dat die prospekteerder se suiwer kontraktuele regte¹⁹⁰ bloot persoonlik van aard is nie.¹⁹¹

(vervolg)

heid as grondeienaar gebonde moet wees, kan die reg saaklik van aard wees omdat dit 'n beperking plaas op enige grondeienaar qua grondeienaar, wie dit ook al mag wees; indien hulle bedoel het dat enige opvolgende grondeienaars ook daaraan gebonde moet wees, het hulle waarskynlik bedoel om 'n beperkte saaklike reg te skep. Sien Van der Walt 1992 THRHR 170 op 202.

186. Maw waar die prospekteerkontrak nie 'n verlening van prospekteerrechte gekoppel aan een of meer van die statutêre omskrewe opsies tot inhoud het nie en dus nie aan die woordomscribing van "prospekteerkontrak" in a 102 (1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 of a 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 voldoen nie.
187. Maw al het dit 'n verlening van prospekteerrechte gekoppel aan een of meer (in die alternatiewe) van die statutêre omskrewe opsies tot inhoud.
188. Soos in 4.2.10 aangedui is, word die keuse om die prospekteerkontrak op sy eie onkoste, maar met die samewerking van die verlener daarvan, te laat registreer, gewoonlik aan die prospekteerder oorgelaat. Daar kan gevolglik wel ex contractu 'n verpligting tot registrasie bestaan.
189. Dit word slegs onderhands gesluit en bestaan daarna regsgeldig inter partes voort.
190. Dws beide die prospekteerrechte én die opsie(s).
191. Waar 'n ongeregistreerde of onregistreerbare prospekteerkontrak 'n bepaling bevat dat dit teenoor regsopvolgers bindend sal wees, het die prospekteerder slegs

Waar die partye egter besluit om wel hul registreerbare prospekteerkontrak notarieel te laat verly en te laat registreer,¹⁹² doen hulle dit na alle waarskynlikheid omdat hulle wil hê dat die verlening van blote prospekteerrechte nie net die huidige grondeienaar nie, maar ook sy regsopvolgers moet bind. Hulle bedoel dan, met ander woorde, om die prospekteerder se regte te beskerm deur die grond self direk te beswaar¹⁹³ en om deur die verlening van prospekteerrechte saaklike regte te skep in die sin dat dit ná registrasie die regsverlener en sy regsopvolgers qua eienaars van die grond moet bind.

Indien die partye bedoel het om 'n reg te skep wat die grond self beswaar of enige eienaar daarvan bind, moet daar, gedagtig daaraan dat saaklike regte 'n direkte verhouding tussen die regsobjek en die grond as regsobjek sonder verwysing na ander regsobjekte inhou, volgens Van der Walt net nog bepaal word of die betrokke verpligting geregistreer en as 'n beperkte saaklike reg erken kan en behoort te word.

Aangesien die verlening van blote prospekteerrechte hier geskied by wyse van 'n registreerbare prospekteerkontrak, vir

(vervolg)

'n vorderingsreg teen die regsverlener om sy regsopvolgers van die bestaan van die prospekteerkontrak in kennis te stel. Doen hy dit wel, is hulle uit hoofde van die kennisleer gebonde. Versuim hy om dit te doen, kan die prospekteerder dalk skade van hom eis, maar hy sal nie die prospekteerkontrak teenoor regsopvolgers sonder kennis kan afdwing nie. Word die prospekteerkontrak geregistreer, vloei die werking van die kennisleer uit registrasie voort en sal regsopvolgers daaraan gebonde wees, tensy hulle kan bewys dat hulle werklik geen kennis van die bestaan van die prospekteerkontrak gehad het nie.

192. Aangesien dit meestal nie van veel belang vir die regsverlener is nie, geskied registrasie gewoonlik op aandrang van die prospekteerder, wat beoog om aldus beter gesekureerde regte te verkry.

193. En dus ook alle latere grondeienaars te bind.

die registrasie waarvan daar statutêr voorsiening gemaak word, lyk dit op die oog af asof dit wel moontlik is dat daar uitvoering aan die bedoeling van die partye gegee kan word en dat die regsbeleid dit toelaat.¹⁹⁴

In laasgenoemde verband kan aangevoer word dat die regte wat met die opsporing en ontginning van minerale te doen het so belangrik is dat hulle regspolitie die beste moontlike beskerming moet geniet, moontlik deur hulle almal as saaklike regte te sien. Daar is in veral 2.4.3 en 5.4.2 aangetoon dat hierdie regte voorkeur bo eienaarsbelange geniet en die optimale uitoefening daarvan word weens die ooglopende ekonomiese belang daarvan uitdruklik verskans en bevorder in die Mineraalwet 50 van 1991. Sodanige beskouing sou ook met verwysing na die Pearly Beach Trust-saak¹⁹⁵ in ooreenstemming met Van der Walt¹⁹⁶ se standpunt oor hedendaagse ontwikkelings op die gebied van grondgebruik wees.

Ten spyte van die kritiek teen hierdie saak, is egter tereg in Lorentz v Melle and Others¹⁹⁷ beslis¹⁹⁸ dat die bedoeling van die partye nie die enigste oorweging is by beantwoording van die vraag of regte saaklik of persoonlik van aard is nie en dat hul subjektiewe bedoeling, soos uitgedruk in die kon-

194. By registrasie van die prospekteerkontrak word dit teen die titelakte van die grond en die mineraal- of myntitel, indien van toepassing, aangeteken en die grond en mineraal- of mynregte is daarna daaraan onderworpe tot dat die prospekteerkontrak gekanselleer word of deur tydsverloop verval of die opsie daarin uitgeoefen word. Daar sal normaalweg 'n afsonderlike mineraaltitel bestaan indien die mineraalregte tevore van die grondeiendomsreg afgeskei is en daar sal 'n myntitel bestaan indien een verkry is.

195. 1990 4 SA 614 (K).

196. 1992 THRHR 173 op 197 - 200.

197. 1978 3 SA 1044 (T) 1050H.

198. Welke gedeelte van die beslissing, soos hierbo aangetoon is, ook vir Van der Walt 1992 THRHR 170 op 196 aanvaarbaar is op voorwaarde dat dit nie as verskoning gebruik word om die bedoeling van die partye te ignoreer nie.

trak, irrelevant is indien dit sou blyk dat die reg wat deur die partye geskep is objektief nie 'n beperkte saaklike reg kan daarstel nie.

Daarbenewens sê Sonnekus¹⁹⁹ met verwysing na die Pearly Beach Trust-saak: 200

In die onderhawige geval sou 'n bevinding dat dit nie oor saaklike regte nie maar wel oor vorderingsregte in die betrokke beding handel, daartoe gevoer het dat die beding nie registreerbaar sou wees nie. Aangesien daar op geen manier prestasieverpigtiging vir of namens onbetrokke derdes opgelê kan word nie, sou die aansprake van die 'reghebbende' nie in die toekoms teen enige opvolger in titel van die koper afdwingbaar wees nie.

In Lorentz v Melle and Others²⁰¹ is egter verder beslis dat:

It follows from this that a personal obligation even if registered does not become binding upon a transferee of the land from the debtor unless such transferee takes the obligation over.²⁰²

Daar is hierbo aangedui dat daar veronderstel word dat die hoofoorweging vir die registrasie van prospekteerkontrakte is om die regsopvolgers van die grondeienaar of blote mine-raalreghouer, asook alle ander derdes, aan die verlening van die prospekteerkontrak te bind. Aangesien die prospekteerkontrak nie alleen in 'n akteskantoor of die mynbriewekantoor geregistreer word nie, maar die registrasie daarvan ook by wyse van endossement teen die titelakte van die grond en die mineraal- of myntitel aangeteken word, sal daar op grond van die kennisleer vermoed word dat die oordragener of ses-sionaris wel van die bestaan van die geregistreerde prospek-teerkontrak bewus was. Indien sodanige regsverkryger desnie-

199. 1991 TSAR 173 op 180.

200. 1990 4 SA 614 (K).

201. 1978 3 SA 1044 (T) 1058D.

202. Eie onderstreping.

teenstaande met (registrasie van) die transaksie voortgegaan het, sal vermoed word dat hy die verpligting om die prospekterder toe te laat om sy prospekterregte uit te oefen, ten minste stilswyend aanvaar het.

Die verlangde effek kan dus ook uit hoofde van die kennisleer bereik word en, afgesien daarvan dat die bedoeling van die partye nie deurslaggewend is by bepaling van die regs-aard van die reg wat deur hulle geskep is nie, beteken die feit dat die regsopvolgers van die grondeienaar of blote mineraalreghouer telkens in hul persoonlike hoedanighede aan die verlening van prospekterregte gebonde is, nie noodwendig dat daar 'n beperking, waaraan alle derdes gebonde is,²⁰³ op die grond self rus nie. Die vraag of 'n reg die grond self direk beswaar, hang dus ook saam met 'n ondersoek na die objek van die reg.

Waar 'n prospekterder in afwagting van die registrasie van die prospekterkontrak solank toegelaat word om met prospektering te begin, is daar ook nie by 'n verlening van prospekterregte enige sprake van "ongeregistreerde" of "relatiewe" saaklike regte nie²⁰⁴ en die prospekterder se reg

²⁰³. Die feit dat derdes gebonde is, is ook nie op sigself deurslaggewend om te bepaal of 'n reg persoonlik of saaklik van aard is nie, want daar is reeds aangetoon dat daar ook in die geval van vorderingsregte in die sekondêre regs subjek-regsubjekte-verhouding van derdes gevorder kan word om nie op die primêre regs subjek-regsubjek-verhouding inbreuk te maak nie.

²⁰⁴. Daar is hierbo daarop gewys dat die registrasie van vorderingsregte dit nie in saaklike regte verander nie en dat daar by iura in personam ad rem acquirendam onderskei moet word tussen die verbintenisskeppende ooreenkoms, wat persoonlik van aard is en nie geregistreer word nie, en die saaklike ooreenkoms, wat uit voldoening aan die betrokke vorderingsreg voortvloei en wel registreerbaar is. Daar is ook daarop gewys dat daar nie 'n tussenin-kategorie persoonlike regte op onroerende sake bestaan wat in transitu is om by registrasie in saaklike regte te verander en intussen solank "ongeregistreerde" of "relatiewe" beperkte saaklike regte genoem kan word nie. Daar is laastens aangetoon dat, aangesien die onderhawige tipe saaklike regte op onroerende sake normaalweg eers by registrasie ont-

kan hier ook aangemerkt word as 'n blote (tussentydse) gebruiksreg, wat persoonlik van aard is.

Die objek van sodanige prospekteeerder se prospekteeerrechte is die reg om van die regsverlener te vorder om hom te weerhou van aanspraak op die eksklusiewe beheer oor die saak waarop hy andersins as eienaar geregtig sou gewees het, met ander woorde, 'n non facere.²⁰⁵ Volgens hierdie beskouing verkry die prospekteeerder in sodanige geval dus nie 'n saaklike reg om op die grond te prospekteeer nie. Sy reg kan eerder beskou word as 'n vorderingsreg wat op die benutting van die grond vir prospekteeerdoeleindes gerig is. Net soos waar die onroerende saak in die geval van 'n ius in personam ad rem acqui- rendam in afwagting van die registrasie van die saaklike ooreenkoms solank aan die reghebbende beskikbaar gestel word, het die prospekteeerder dus ook nie 'n saaklike reg nie, maar bloot 'n gebruiksreg, wat persoonlik van aard is.²⁰⁶

Daar is reeds aangetoon dat die registrasie van vorderingsregte dit nie in saaklike regte verander nie en dat algemeen aanvaar word dat 'n prospekteeerder in die geval van ongeregistreerde en onregistreerbare prospekteeerkontrakte slegs vorderingsregte verkry omdat die partye bedoel het om slegs vorderingsregte te skep. Waar die prospekteeerder dus in afwagting van die registrasie van die prospekteeerkontrak toegelaat word om solank sy prospekteeerrechte uit te oefen,

(vervolg)

staan, dit onvanpas is om die betrokke regte voor registrasie al as saaklik te beskryf en dat daar nie iets soos of "relatiewe" saaklike regte in die Suid-Afrikaanse reg bestaan nie.

205. Vgl Van der Walt 1986 TSAR 173 op 177 ev.

206. Soos Van der Walt 1986 TSAR 173 op 174 - 175 aantoon, word vorderingsregte ook teen alle derdes beskerm aangesien daar meestal van ander regsobjekte (veral dié met kennis van die bestaan van die persoonlike reg) vereis kan word om dit te eerbiedig. Sien ook Van der Merwe Beskerming van Vorderingsregte 119 - 126.

oefen hy gevolglik vorderingsregte ingevolge 'n ongeregistreerde prospekteerkontrak uit en sodanige prospekteerregte word nie deur die willekeurige daaropvolgende registrasie van die prospekteerkontrak in saaklike regte verander nie. In bostaande verband is daarop gewys dat dit nie moontlik is dat dieselfde reg tegelykertyd beide persoonlik én saaklik van aard kan wees nie en dat dit in werklikheid hier oor vorderingsregte op onroerende sake gaan.

Daar is ook reeds aangetoon dat registrasie nie die regs aard van regte affekteer nie en dat, selfs waar vorderingsregte op die verkryging van saaklike regte gerig is, sodanige vorderingsregte steeds persoonlik van aard bly. In die geval van 'n verlening van prospekteerregte is daar nie, soos by iura in personam ad rem acquirendam, enige sprake van 'n verbintenisskeppende ooreenkoms wat aanleiding gee tot 'n saaklike ooreenkoms wat tot stand kom by registrasie, wanneer die vorderingsreg weens voldoening tot niet gaan nie. Soos hierbo aangetoon is, verkry 'n prospekteerder die bevoegdheid om op die grond na minerale te soek, asook sekere aanvullende en bykomstige bevoegdhede. 'n Verlening van blote prospekteerregte hou dus op sigself nie die verlening van enige iura in personam ad rem acquirendam nie; dít kom ter sprake by die opsies wat saam met die prospekteerregte in 'n prospekteerkontrak aan 'n prospekteerder verleen word en wat in die volgende onderafdeling behandel word. 'n Verlening van prospekteerregte het egter self niks met die totnietgang van vorderingsregte en die ontstaan van saaklike regte deur en by registrasie te doen nie. Al wat 'n prospekteerder uit hoofde van sy prospekteerregte mag doen, is om na minerale te soek. Hy verkry daarmee saam ook sekere aanvullende of bykomstige bevoegdhede wat met prospektering verband hou.

Die enigste verskil tussen 'n registreerbare en 'n geregistreerde prospekteerkontrak is dat laasgenoemde uit hoofde van die kennisleer weens die publisiteitsfunksie wat deur

registrasie vervul word,²⁰⁷ op die regsopvolgers van die regsverlener bindend is. Alleenstaande is laasgenoemde feit egter onvoldoende om blote prospekteeërregte as beperkte saaklike regte te kwalifiseer. Daar moet onthou word dat 'n prospekteeërkontrak kan bepaal dat dit by ondertekening deur die partye in werking tree en daar is reeds aangetoon dat die prospekteeërder in sodanige geval slegs vorderingsregte verkry. Dieselfde prospekteeërkontrak kan egter bepaal dat die prospekteeërder dit daarna, indien hy wil, notarieel kan laat verly en registreer.²⁰⁸ Daar is ook reeds aangetoon dat die registrasie van vorderingsregte dit nie in saaklike regte "ontower" nie. Die prospekteeërder se regte verander dus ook nie as gevolg van die registrasie van die prospekteeërkontrak in beperkte saaklike regte nie.

Daar is verder aangetoon dat saaklike regte wat op afgeleide wyse gevestig word, eers deur en by registrasie ontstaan.²⁰⁹ Registrasie is egter nie op sigself bepalend met betrekking tot die regs aard van regte nie. Nie alleen verander registrasie daarvan nie die regs aard van regte nie, maar alle geregistreeerde regte is nie noodwendig saaklike regte nie en daar bestaan verskeie vorderingsregte ten opsigte waarvan daar tradisioneel,²¹⁰ statutêr²¹¹ en in die regspraak²¹² vir die registrasie daarvan voorsiening gemaak word. Ten spyte van sodanige registrasie, bly genoemde regte egter blote vorderingsregte. Aangesien prospekteeërregte dus reeds by

207. Hierdie aspek word hieronder verder toegelig.

208. Gewoonlik word daarin ook bepaal dat dit op die koste van die prospekteeërder, maar met die medewerking van die grondeienaar of blote mineraalreghouer moet geskied.

209. En daar word hier aan die hand gedoen dat, indien prospekteeërregte wel beperkte saaklike regte was, hierdie reël normaalweg ook ten opsigte daarvan sou gegeld het.

210. Bv voorkoopsregte, terugvallingsregte, onera realia, ens.

211. Bv ingevolge die voorbehoudsbepaling by a 63(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

212. Sien Ex parte Geldenhuys 1926 OPA 155: "omdat dit so intiem aan die betrokke saaklike reg verbonde is".

kontraksluiting as vorderingsregte tot stand kom, bly dit daarna ook ad infinitum persoonlik van aard, ongeag die feit dat die kontrak waarkragtens dit verleen is dalk daarna geregistreer word.

Dit maak ook geen verskil indien die inwerkingtreding van die prospekteerkontrak tot by registrasie, of enige latere tydstop, uitgestel word nie. Die prospekteerder se regte kom reeds by kontraksluiting tot stand en registrasie, al dan nie, het niks met die ontstaan daarvan te doen nie. Die prospekteerder se prospekteerregte is dus ab initio blote vorderingsregte wat ex contractu²¹³ ontstaan en dit bly hierdie karaktertrek behou, en die grondeienaar en sy regsopvolgers met kennis is bloot kontraktueel²¹⁴ verplig om die prospekteerder se aktiwiteite te gedoog, ongeag of die prospekteerkontrak waarkragtens die prospekteerregte verleen en die prospektering privaatregtelik gemagtig word, geregistreer word, al dan nie.

Registrasie maak dus geen verskil aan die regs aard van 'n prospekteerder se blote prospekteerregte of die inhoud daarvan en die omvang van sy bevoegdhede na gelang die prospekteerkontrak geregistreer word, al dan nie, en of hy onmiddellik na kontraksluiting, in afwagting van registrasie van die prospekteerkontrak of eers daarna met prospektering begin nie. Soos in die geval waar die prospekteerder voor registrasie solank toegelaat word om met prospektering te begin, kan sy regte dus andersins ook beskou word as blote gebruiksregte, wat persoonlik van aard is.

In veral 5.4.3 is aangedui dat, alhoewel dit met die eerste oogopslag mag voorkom en skynbaar algemeen²¹⁵ aanvaar word

²¹³. Of ex variis causarum iuris figuris.

²¹⁴. Verlenings van prospekteerregte geskied gewoonlik kontraktueel of erfregtelik.

²¹⁵. Met die uitsondering van Badenhorst 1990 TSAR 239 op 239. Sien ook Badenhorst Ontginning (vi).

die geval te wees, die minerale in die betrokke grond in werklikheid nie die voorwerp van mineraalregte is nie, maar wel die grond self. Omdat die regsobjek van beide grondeiendomsreg en blote mineraalregte die grond is, mag dit, omdat prospekteeërregte deel van grondeiendomsreg of blote mineraalregte vorm of daarvan afgelei word, op die oog af voorkom asof die objek van prospekteeërregte ook die grond self is. Alhoewel dit op grond betrekking mag hê, bly prospekteeërregte egter blote vorderingsregte ongeag die feit dat die prospekteeërkontrak waarkragtens dit verleen word geregistreer (kan) word. As vorderingsregte moet prospekteeërregte dus op prestasie in die vorm van dare, facere en/of non facere gerig wees.

Soos reeds aangetoon is, kan die objek van 'n prospekteeërder se prospekteeërregte beskou word as die reg om van die regsverlener te vorder om hom te weerhou van aanspraak op die eksklusiewe beheer oor die saak, waarop hy andersins as eienaar geregtig sou gewees het, met ander woorde, 'n non facere.²¹⁶ Volgens hierdie beskouing verkry 'n prospekteeërder dus nie 'n saaklike reg om op die grond te prospekteeër nie, maar 'n vorderingsreg wat op die benutting van die grond vir prospekteeërdoeleindes gerig is.²¹⁷

²¹⁶. Vgl Van der Walt 1986 TSAR 173 op 177 ev.

²¹⁷. Hierdie vorderingsreg moet nie met die persoonlike diensbaarheid usus, wat 'n klassieke Romeinsregtelike ius in re alienum is, verwar word nie. In 5.4.5 is aangetoon dat mineraalregte, waarin prospekteeërregte vervat is of waarvan dit afgelei kan word, sodanig van diensbaarhede verskil dat hulle nie langer saam geklassifiseer kan word nie. Die klassifikasie van mineraalregte as beperkte saaklike regte geskied op 'n afsonderlike, selfstandige basis en het niks te doen met die feit dat diensbaarhede ook beperkte saaklike regte is nie. Die feit dat blote prospekteeërregte dalk op die oog af na usus lyk, maak dus nie van prospekteeërregte beperkte saaklike regte nie. Daarbenewens gaan dit in die geval van prospekteeërregte oor die uitoefening van 'n enkele inhoudsbevoegdheid van grondeienaars, terwyl usus 'n versameling sodanige bevoegdhede tot inhoud het.

Dit blyk dus dat prospekteeërregte een van die gevalle is²¹⁸ waar statutêre magtiging tot die registrasie van 'n vorderingsreg die praktiese effek het dat daar, sonder om dit in 'n saaklike reg te verander, aan die vorderingsreg beskerming verleen word wat vergelyk met die beskerming wat aan saaklike regte kleef. Selfs al het die indirekte beskerming wat verleen word deur die registrasie van sekere prospekteeërkontrakte (en gevolglik daarmee saam ook die prospekteeërregte wat daarkragtens verkry word) dalk prakties tot gevolg dat die gebondenheid van regsopvolgers ingevolge die kennisleer in effek aan die regsverkryger 'n direkte reg op die grond self verleen, word hieronder aan die hand gedoen dat daar in elk geval nie aan die tweede been van die toets vir 'n saaklike reg, naamlik die "subtraction from dominium"-vereiste, voldoen word nie.

Aangesien die afdwingbaarheid van die verlening van prospekteeërregte teenoor regsopvolgers egter nie uit enige direkte beswaring van die grond voortspruit nie, blyk dit dus dat daar nie aan die eerste been van die "Van der Merwe-toets" voldoen word nie en dat prospekteeërregte gevolglik nie saaklik van aard is nie.

Daar is hierbo aangedui dat, nadat vasgestel is dat die partye bedoel het om 'n saaklike reg te skep en daar bepaal is dat die betrokke regte registreerbaar is, daar nog bepaal moet word of dit as beperkte saaklike regte erken kan en behoort te word. Aangesien reeds aangetoon is dat die regsverkryger se regte nie die grond direk beswaar nie en dat registrasie nie moontlik is omdat daar by registrasie saaklike regte ontstaan nie, maar bloot omdat daar statutêre voorsiening vir die registrasie van die betrokke vorderingsregte gemaak word, is dit eintlik nie nodig nie, maar nog-

²¹⁸. Wat aan die begin van die vorige onderafdeling genoem is.

tans word die tweede been van bovermelde toets volledigheidshalwe wel ondersoek.

Die tweede vereiste vir 'n saaklike reg is dat die beperking by registrasie 'n "subtraction from dominium" moet daarstel.²¹⁹ Daar is in die vorige onderafdeling aangetoon dat die toets vir 'n saaklike reg volgens Van der Walt²²⁰ is of, met inagneming daarvan dat nie alle beperkings op eiendomsreg beperkte saaklike regte daarstel nie, daar sodanige vermindering van eiendomsreg of beswaring van die grond self is dat dit beskou kan word asof 'n gedeelte van die eiendomsreg aan iemand anders oorgedra word.²²¹

Daar is reeds aangetoon dat²²² 'n verlening van prospekterregte slegs tot gevolg het dat die prospekteerder daarop geregtig is om op die grond na minerale te soek. Hy mag niks verder doen uit hoofde van sy blote prospekterregte nie en 'n verlening van prospekterregte het dus nie tot gevolg dat daar 'n vermindering van eiendomsreg of beswaring van die grond self plaasvind wat met oordrag van 'n gedeelte van die eiendomsreg aan iemand anders vergelyk kan word nie.²²³ Die prospekteerder is slegs daarop geregtig om na minerale te prospekter, maar het geen toeëienings- of enige soortgelyke

219. Die tweede vraag is of die reg objektief 'n beperkte saaklike reg kan wees. Die reg moet as 'n beperkte saaklike reg kan bestaan en geregistreer kan word met die effek dat dit 'n direkte verhouding tussen die regsverkryger en die grond self daarstel. In hierdie verband mag bestaande regsreëls rakende die registreerbaarheid van sodanige beperkings 'n rol speel of dit mag nodig wees om te kyk of die beperking die grond self direk beswaar en of dit slegs die grondeienaar in sy persoonlike hoedanigheid bind. Laastens mag regsprolitieke oorwegings om registrasie van beperkings toe te laat, al dan nie, hier 'n rol speel. Sien Van der Walt 1992 THRHR 170 op 202 - 203.

220. 1992 THRHR 170 op 181.

221. Sien ook Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 389.

222. Uitgesonderd die verwydering van minerale vir analise, ens.

223. Daar vind ook geen waardevermindering van die grond plaas nie.

ander of verdere bevoegdhede nie. Daar vind dus geen vermindering of aftrekking van die eienaar se eiendomsreg tydens hierdie proses plaas nie²²⁴ en daar word gevolglik nie by 'n verlening van prospekterregte aan die "subtraction from dominium"-toets voldoen nie.

Die blote feit dat 'n grondeienaar, ná verlening van prospekterregte aan 'n prospekterder, nie meer sy prospekterbevoegdhede self kan uitoefen nie,²²⁵ beteken ook nie noodwendig dat die prospekterder 'n saaklike reg verkry het nie: daar is reeds aangetoon dat daar 'n verskeidenheid beperkings op eiendomsreg bestaan wat nie as saaklike regte kwalifiseer nie.²²⁶

Al word daar dalk nie met die redes vir die beslissing in die Pearly Beach Trust-saak²²⁷ saamgestem nie, doen dit nie afbreuk aan die geldigheid van die hof se stelling dat die ius disponendi of vervreemdingbevoegdheid een van die eie-

224. Indien die opsie, wat saam met die prospekterregte verleen word, om die grond, die mineraalregte of 'n mineraalhuur te verkry, uitgeoefen sou word, is dit egter 'n heel ander saak.

225. Wat beteken dat die eienaar hom van die spesifieke bevoegdheid moet weerhou. Dit kan ook beskou word asof die eienaar eintlik nie afstand doen van die betrokke bevoegdheid nie en dat hy slegs toestem dat sy eienaarsbevoegdhede op 'n bepaalde manier opgeskort word tgv uitoefening daarvan deur iemand anders; wanneer die beperking wegval groei sy eiendom dan weer tot volle omvang aan sonder dat daar sprake van teruggawe van verleende regte is. Hierdie verskynsel dui op die elasticiteit van eiendom, ingevolge waarvan alle beperkte saaklike regte as 'n onnatuurlike belasting van eiendom beskou word en selfs nudum dominium by die verval van beperkings daarop weer tot volle omvang aangroei. Sien oor die algemeen Van der Merwe Sakereg 169 - 176. Sien verder Van der Walt 1988 De Jure 16 en Badenhorst Ontginning 573 - 574.

226. Indien 'n grondeienaar bv 'n korttermyn-huurkontrak oor sy onroerende eiendom verleen, kan hy dit normaalweg ook nie meer self gebruik of okkupeer nie, maar tog verkry die huurder bloot 'n vorderingsreg. Sien Sonnekus Vonnisbundel 4 en Sonnekus 1987 TSAR 223 op 223 ev.

227. 1990 4 SA 614 (K).

naarsbevoegdhede of deel van eiendomsreg is en dat, indien hierdie bevoegdheid beperk is in die sin dat die grondeienaar by vervreemding van sy eiendom nie die volle voordeel van die vervreemding kry nie, sy eiendomsreg ook beperk is nie.

Daar word by toepassing van bostaande beginsel aan die hand gedoen dat 'n verlening van prospekteeërregte nie tot gevolg sal hê dat die grondeienaar nie die volle voordeel van die vervreemding van sy eiendom sal kry nie.²²⁸ al wat die houer van prospekteeërregte verkry, is die reg om, benewens sekere aanvullende of bykomstige bevoegdhede, op die grond na minerale te soek. Om aan iemand hierdie reg te verleen, bring geen vermindering van die eiendomsreg daarop of 'n beswaring van die betrokke grond self mee nie. Dit maak ook nie inbreuk op die grondeienaar se ius disponendi in bostaande sin nie. Gevolglik word daar by 'n verlening van prospekteeërregte nie die nodige inbreuk op eiendomsreg self daargestel om die "subtraction from dominium"-toets te bevredig nie.

Vir 'n "subtraction from dominium" om te kan plaasvind, moet dit in elk geval allereers vasstaan dat die betrokke reg wel regtens vir afskeiding van grondeiendomsreg vatbaar is.

Soos in 5.3 aangetoon is, verleen eiendomsreg in beginsel die omvattendste en volledigste beheer oor 'n saak²²⁹ en word alle ander saaklike regte daarvan afgelei. Sodanige

²²⁸. Daar is in hfst 2 aangetoon dat die verkryging van prospekteergelde gewoonlik 'n nuttige bron van inkomste vir grondeienaars is en dat prospekteeërs hul bevoegdhede bona fide et civiliter modo en met inagneming van die grondeienaars se belange moet uitoefen. 'n Verlening van prospekteeërregte kan dus, intendeel, in die praktyk daartoe lei dat 'n grondeienaar by vervreemding van sy grond eintlik groter voordele verkry.

²²⁹. Sonnekus 1991 TSAR 173 op 176 toon egter aan dat die rei vindicatio van 'n eienaar nie alleen deur bv es-toppel opgeskort kan word nie, maar dat eiendomsreg aan 'n magdom privaat- en publiekregtelike beperkings onderhewig is.

"beperkte saaklike regte" omvat mindere aansprake op die betrokke saak en kom tot stand wanneer een of meer bevoegdhede van eiendomsreg afgeskei en aan 'n ander regs subjek oorgedra word.²³⁰ Nie alle "eiendomsregtelike bevoegdhede" is egter vir afsonderlike oordrag aan ander regs subjekte vatbaar nie;²³¹ sommige van die bevoegdhede wat deur eiendomsreg verleen word kan wel alleenstaande vervreem word;²³² in ander gevalle kan dit egter slegs sinvol in samehang met verdere eienaarsbevoegdhede verleen word.²³³ In hierdie verband is reeds aangetoon dat 'n verlening van prospekterregte²³⁴ sinneloos is indien dit nie met sekere opsies gepaard gaan nie.

In 5.4.2.2 is aangetoon dat Van der Vyver²³⁵ na aanleiding van Elektrisiteitsvoorsieningskommissie v Fourie²³⁶ gesê het dat die reg op sydelingse, oppervlak- en ondergrondse steun nie oordraagbaar is nie en dat Van der Walt²³⁷ gesê het dat die reg op laterale en onderstut so 'n inherente en geïntegreerde deel van die verhouding tussen die buureienaars van

230. In 5.3 is ook aangetoon dat dit teoreties omstrede is of die eienaar sy bevoegdhede afskei en of hy dit net vir die duur van die beperkte saaklike reg opskort. Die vraag val buite die omvang en bestek van hierdie proefskrif en daar word bloot weens doelmatigheidsoorwegings hierin met gebruik van die term "afskel" in bovermelde verband volhard.

231. Sommige eienaarsbevoegdhede kan nie van eiendomsreg afgeskei word en 'n onafhanklike voortbestaan voer nie, bv die eienaar se vindikasiebevoegdheid, sy vervreemdingsbevoegdheid of die inherente "kern" van sy eiendomsreg as sodanig. Sien Van der Walt 1987 THRHR 462 op 473 - 474.

232. Bv die bevoegdheid om 'n saak te besit.

233. Die bevoegdheid om 'n saak te gebruik gaan bv gewoonlik gepaard met die bevoegdheid om dit te besit.

234. Dws indien die afsonderlike vervreemding van blote prospekterregte enigszins regtens moontlik is.

235. 1988 SALJ 1 op 11.

236. 1988 2 SA 627 (T). Soos in 5.4.2 aangedui is, het hierdie saak nie oor prospekterregte gegaan nie en dit word bloot hier aangehaal ter illustrasie van die stelling dat nie alle inhoudsbevoegdhede van grondeienaars vir afsonderlike vervreemding vatbaar is nie.

237. 1987 THRHR 462 op 473 - 474.

grond is, dat dit nie 'n inhoudsbevoegdheid is wat van die grondeiendomsreg losgemaak kan word nie.²³⁸ Blote prospekterregte is dus nie die enigste eienaarsbevoegdheid wat nie vir afsonderlike vervreemding vatbaar is of die alleenstaande voorwerp van beperkte saaklike regte kan vorm nie.

Indien blote prospekterregte van eiendomsreg of afgeskeide mineraalregte afgeskei en oorgedra kon word, sou dit beteken dat die res van die grondeienaar se mineraalregte, waarvan sodanige blote prospekterregte deel gevorm het, gesteriliseer is. Die grondeienaar sou nie meer self die prospekterregte kon uitoefen nie en sou dus nie na minerale kon soek nie.²³⁹ Die houer van die blote prospekterregte sou aan die ander kant kon prospekter, maar behalwe vir verwydering van monsters van ontdekte minerale vir analise, ensovoorts, sou hy prakties niks verder met sy blote prospekterregte kon doen nie.²⁴⁰ Die verlening van die reg om te prospekter is dus vanselfsprekend betekenisloos indien dit nie met een of meer²⁴¹ van die omskrewe²⁴² opsies gepaard gaan nie.

Dit wil voorkom asof juis die feit dat 'n verlening van prospekterregte normaalweg wel met die verlening van 'n opsie gepaard gaan, dalk die oorsaak is van die algemene beskouing dat prospekterregte beperkte saaklike regte is.

238. Daar is egter ook aangetoon dat wat eintlik gebeur, is dat die myner in sekere gevalle die bevoegdheid kry om ondersteut te onttrek, wat onderskei moet word van die grondeienaar se reg op ondersteut, en dat die probleem in die Fourie-saak was dat daar gepoog is om die reg op ondersteut te onteien, terwyl die reg om ondersteut te onttrek onteien moes gewees het.

239. Hy sou wel bekende mineraalneerslae kon ontgin en as deel van die ontginningsproses na sodanige minerale kon prospekter, maar nie na enige ander minerale nie.

240. Om hierdie rede kan die teoretiese bestaan van ware prospekterkontrakte in die eng sin van die woord buite rekening gelaat word.

241. In die alternatief.

242. Dit is ook moontlik dat ander opsies in prospekterkontrakte verleen kan word, maar sodanige prospekterkontrakte sal nie geregistreer kan word nie.

Die regsraad van die opsies word eintlik eers in die volgende onderafdeling behandel, maar daar word solank hier aan die hand gedoen dat, ongeag die feit dat daar 'n baie nou verband²⁴³ tussen die prospekteeërregte en die opsies bestaan, die feit dat die opsie saaklik van aard is, al dan nie, geen uitwerking op die regsraad van die prospekteeërregte self het nie.

Daar is in die vorige onderafdeling aangetoon dat die voorbehoudsbepaling by artikel 63(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 bepaal dat persoonlike voorwaardes wat aanvullend is tot of andersins diensbaar is aan registreerbare regte en in dieselfde akte vervat word, geregistreeër mag word, maar dat sodanige registrasie nie die betrokke vorderingsregte in saaklike regte omskep nie.²⁴⁴ Al is die opsie dus ook saaklik van aard en dalk die rede waarom prospekteeërkontrakte registreerbaar is,²⁴⁵ is die prospekteeërregte wat daarmee saam verleen word, nie noodwendig óók saaklike regte nie. 'n Teenoorgestelde beskouing sou nie alleen met artikel 63(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 bots nie, maar sou tot gevolg hê dat al die bepalinge van prospekteeërkontrakte²⁴⁶ as saaklik van aard aangemerkt kon word.

Alhoewel die registrasie van prospekteeërkontrakte ook eintlik eers in 'n volgende onderafdeling behandel word, is dit

243. Alhoewel die verskillende opsies sinvol alleenstaande verleen kan word, kan, soos reeds aangedui is, blote prospekteeërregte nie sinvol sonder die opsies verleen word nie. Opsies wat alleenstaande verleen word, kan egter normaalweg nie geregistreeër word nie, behalwe moontlik ingevolge die voorbehoudsbepaling by a 63(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

244. Dit geld ook vir die reeds genoemde vorderingsregte wat tradisioneel of ooreenkomstig die regspraak registreerbaar is.

245. In die volgende onderafdelings word 'n teenoorgestelde standpunt aan die hand gedoen.

246. Wat, soos in 4.2 aangetoon is, 'n wye verskeidenheid aangeleenthede kan dek.

dienstig om die historiese agtergrond van die registrasie van prospekteerkontrakte ook hier reeds kortliks te vermeld.

In Hollins v Registrar of Deeds²⁴⁷ het hoofregter Innes verwys na 'n kommissie wat aangestel is om die registrasie van prospekteerkontrakte te ondersoek, wat gelei het tot die Ordonnansie op die Registrasie van Prospekteerkontrakte 11 van 1904 (Transvaal). Daarin is voorsiening gemaak vir die aantekening van prospekteerkontrakte in 'n aparte register, en nie vir die registrasie daarvan teen die titelakte van die grond of die mineraaltitel nie.

Aangesien die gewone registrasie van beperkte saaklike regte wel ooreenkomstig die akteswetgewing toegelaat is, kan hierdie spesiale voorsiening vir die aantekening van prospekteerkontrakte dalk gesien word as 'n aanduiding daarvan dat die wetgewer prospekteerkontrakte as baie belangrik beskou het, maar nie as 'n bron van beperkte saaklike regte nie.

Artikel 5 van die Ordonnansie op die Registrasie van Prospekteerkontrakte 11 van 1904 (Transvaal) het bepaal dat sodanige aantekening regsopvolgers sou bind. Daar was gevolglik statutêre voorsiening vir die beskerming van die regte wat by die aantekening daarvan kragtens prospekteerkontrakte verleen is. Volgens Franklin en Kaplan²⁴⁸ was die gevolg hiervan dat die regte wat by wyse van prospekteerkontrakte verleen is, as saaklik van aard beskou kon word.²⁴⁹ Opvolgende akteswetgewing, soos die Registration of Deeds and Titles Act 25 van 1909 en die Deeds Registries Act 13 van 1918, het egter nie hierdie bepaling herhaal nie, maar het, soos die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, wel vir die

247. 1904 TS 603 op 607 - 608.

248. Mining & Mineral Laws 632.

249. Soos egter hierbo aan die hand gedoen is, vloei sodanige gebondenheid dalk uit die werking van die kennisleer voort en nie noodwendig uit 'n direkte beswaring van die grond self nie.

registrasie van prospekteerkontrakte en endossement daarvan teen die titelakte van die grond of die mineraalregte voorsiening gemaak.

Uit die feit dat prospekteerkontrakte nie ab initio registreerbaar was nie en dat daar steeds spesiale, afsonderlike voorsiening vir die registrasie daarvan in artikel 3(1)(q) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937²⁵⁰ bestaan,²⁵¹ kan dalk die afleiding gemaak word dat die wetgewer se bedoeling nog nooit was dat daar as gevolg van die registrasie daarvan aan prospekteerkontrakte of die regte wat daarkragtens verleen word, saaklike werking of beskerming moes kleef nie. Nadat prospekteerkontrakte aanvanklik bloot in 'n spesiale register aangeteken kon word, is die registrasie daarvan kragtens opvolgende akteswetgewing ook slegs in sekere omskrewe gevalle toegelaat.²⁵² Dit mag alles bloot weens doelmatigheidsoorwegings wees, maar dit kan ook daarop dui dat prospekteerregte selfs in die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nie saam met saaklike regte geklassifiseer word nie.²⁵³

Indien dit wel die bedoeling van die wetgewer was dat geregistreeerde prospekteerkontrakte beperkte saaklike regte moes daarstel, sou die besluit of hul prospekteerkontrak geregistreer moet word, al dan nie, waarskynlik nie aan die keuse van die partye oorgelaat gewees het nie en sou die hele aanleentheid dalk anders gereël gewees het, soos byvoorbeeld in die geval van grondverkopings, waar die koopkontrak in

250. En a 5(1)(n) van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967.

251. Net soos vir huweliksvoorwaardekontrakte in a 3(1)(k) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, ten aansien waarvan daar blykbaar geen algemene beskouing bestaan dat die regte wat daarkragtens verleen word bloot agv registrasie saaklik van aard word nie.

252. Nl waar beide die essentia vir die registrasie daarvan in die prospekteerkontrak vervat is.

253. Hierdie aangeleentheid word in 6.2.1.3.3 en veral in 6.2.1.3.4 verder behandel.

alle gevalle deur die registrasie van 'n akte van oordrag opgevolg moet word ten einde effek daaraan te gee.

In samehang daarmee is die enigste verdere vraag hier of blote prospekteeërregte wel regspolitities belangrik genoeg is om die beskerming en erkenning daarvan as beperkte saaklike regte te regverdig. Hierbo is aangedui dat prospekteeërregte volgens beide die regspraak en die toepaslike wetgewing as 'n reël sekere voorkeure geniet. Die rede daarvoor is dalk juis omdat prospekteeërregte nie saaklike beskerming geniet nie en dus sodanige ander beskerming behoef, welke bevoordeling tot 'n groot mate onnodig sou gewees het indien prospekteeërregte wel beperkte saaklike regte was.

Die vraag of blote prospekteeërregte beperkte saaklike regte kan wees verskil van die vraag of finansiële verpligtings beperkte saaklike regte kan daarstel in die opsig dat daar reeds statutêre voorsiening vir die registrasie van 'n verlening van prospekteeërregte by wyse van 'n registreerbare prospekteeërkontrak bestaan, terwyl dit in laasgenoemde geval gaan oor die vraag of finansiële verpligtings geregistreer kan en behoort te word, al dan nie.

Daar word reeds voldoende voorsiening gemaak vir die beskerming van prospekteeërregte by wyse van die verlening van 'n registreerbare prospekteeërkontrak, indien registrasie daarvan deur die partye verlang, of om die een of ander rede deur hulle benodig sou word. Soos hierbo aangedui is en hieronder²⁵⁴ aangetoon word, gaan dit nie alleen in hierdie verband oor bovermelde bevoordelings nie, maar is daar by die registrasie van prospekteeërkontrakte uit hoofde van die kennisleer beskerming teenoor die regsopvolgers²⁵⁵ van die grondeienaar of blote mineraalreghouer²⁵⁶ geleë in die pu-

254. In 6.2.1.3.4.

255. En ook ander, onbetrokke derdes.

256. Indien die prospekteeërkontrak deur 'n blote mineraalreghouer verleen word, kan die prospekteeërder steeds, behoudens die nemo plus iuris-reël, sy persoonlike

blisiteitsfunksie wat deur registrasie vervul word.

Daar is ook nie hier enige sprake van verslapping van bestaande registrasievereistes om die registrasie van prospekterregte te bewerkstellig nie. Die enigste besondere²⁵⁷ registrasievereistes is dat die prospekteerkontrak notarieel verly moet wees en aan die woordskrywing daarvan in artikel 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 of artikel 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 moet voldoen. Daar bestaan dus ook reeds voldoende voorsiening vir die registrasie van prospekterregte (wat saam met sekere opsies in registreerbare prospekteerkontrakte verleen word), indien dit verlang of benodig sou word.

Afgesien daarvan dat dit betwyfel word of die afsonderlike verlening van blote prospekterregte enigszins regtens moontlik is, dit wil sê, anders as tesame met 'n opsie en by wyse van 'n prospekteerkontrak, en dat die aktesregistrasiestelsel in elk geval nie tans daarvoor voorsiening maak nie, bestaan daar tans ook geen behoefte aan die afsonderlike registrasie van slegs blote prospekterregte as beperkte saaklike regte nie.

Dit gaan dus nie hier oor die skepping van nuwe beperkte saaklike regte as gevolg van nuwe ontwikkelings in die handel of die gemeenskap wat die toelating van sodanige regskepping vereis of regverdig nie. Alhoewel daar in die pers en ander media reeds verskeie aanduidings gegee is dat die nuwe Suid-Afrikaanse regering van voornemens is om dalk opnuut ingrypende veranderings aan die mineraal- en mynregstelsel aan te bring, is daar op hierdie stadium nog geen

(vervolg)

prospekterregte via die blote mineraalreghouer, wat (soos in 5.4.5 aangetoon is) wel die houer van 'n beperkte saaklike reg is, teenoor die betrokke grondeienaar en sy regsopvolgers ook (laat) afdwing, selfs al is die prospekteerkontrak ook nie geregistreer nie.

257. Dws buiten die normale aktespraktykvereistes.

sprake van tred hou met veranderende wyses van grondbenutting in hierdie verband nie. Dit is dus nie vir die doeleindes van hierdie proefskrif nodig om die praktiese uitvoerbaarheid en uitwerking van sodanige moontlikheid²⁵⁸ verder te ondersoek nie.

By toepassing van die maatstawwe wat deur Sonnekus²⁵⁹ aan die hand gedoen word om tussen saaklike en vorderingsregte te onderskei, word bevind dat:

(1) Sover dit die aard van die objek van die reg aanbetref, is reeds aangetoon dat 'n prospekteeerder se prospekteeerregte beskou kan word as vorderingsregte wat tot inhoud het dat hy van die grondeienaar kan vorder om niks te doen wat op sy prospekteeerregte inbreuk sal maak nie, met ander woorde, prestasie in die vorm van non facere.

(2) Sover dit die ontstaansbronne van die reg aanbetref, ly dit weinig twyfel dat blote prospekteeerregte normaalweg ex contractu ontstaan, en nie deur en by registrasie nie.

Prospekteeerregte, ongeag of dit geregistreer is al dan nie, is dus ook volgens die "Sonnekus-toets" blote vorderingsregte.

Daar word aan die hand gedoen dat die enigste gevolgtrekking wat gemaak kan word, is dat prospekteeerregte blote vorderingsregte is, vir die registrasie waarvan daar onder sekere omstandighede statutêr voorsiening gemaak word, welke registrasie uit hoofde van die kennisleer tot gevolg het dat die regsopvolgers van die regsverlener aan die verlening van prospekteeerregte gebonde is, maar wat nie die prospekteeerregte saaklik van aard maak nie en sonder dat die grond of

²⁵⁸. Maw die afsonderlike registrasie van blote prospekteeerregte.

²⁵⁹. 1991 TSAR 173 op 179 - 180.

blote mineraalregte direk daardeur beswaar of aan 'n "subtraction from dominium" onderwerp word.

Franklin en Kaplan²⁶⁰ voer verder aan dat, waar prospekterregte nie deur die grondeienaar nie, maar deur die mineraalreghouer verleen word, hy aan die prospekterder 'n deel van sy saaklike reg op die grond oordra omdat mineraalregte die reg om te prospekter insluit.

In Cape Coast Exploration Ltd v Registrar of Deeds²⁶¹ is egter uitdruklik beslis dat 'n prospekterkontrak nie 'n mineraalreg daarstel nie. 'n Verlening van prospekterregte behels dus geensins die verlening van mineraalregte nie. Inteendeel, een van die moontlike opsies in registreerbare prospekterkontrakte kan wees om die mineraalregte te koop. Op dieselfde basis sou dus geargumenteer kon word dat 'n verlening van prospekterregte deur 'n grondeienaar op oordrag van 'n deel van sy grond neerkom omdat grondeiendomsreg ook normaalweg die reg om te prospekter insluit. Soos in die geval van mineraalregte, is verkryging van die grond of 'n gedeelte daarvan of 'n aandeel daarin egter bloot van die statutêr voorgeskrewe moontlike opsies in registreerbare prospekterkontrakte. Hieronder word aangetoon dat die feit dat prospekterregte in grondeiendomsreg of blote mineraalregte vervat is, wat onderskeidelik 'n saaklike en beperkte saaklike regte is, nie noodwendig beteken dat blote prospekterregte self ook saaklike of beperkte saaklike regte is nie.

Voorts is Franklin en Kaplan se onderskeid tussen prospekterkontrakte wat deur mineraalreghouers verleen is en prospekterkontrakte wat deur grondeienaars verleen is, onoortuigend. Die enigste verskil tussen hierdie twee soorte prospekterkontrakte is daarin geleë dat 'n grondeienaar

²⁶⁰. Mining & Mineral Laws 630.

²⁶¹. 1935 KPA 200.

gemeneregtelik²⁶² aan 'n prospekteeërder wyer aanvullende of bykomstige regte kan verleen as wat 'n blote mineraalreg-houer kan doen.²⁶³

'n Vergelyking tussen prospekteeërregte wat by wyse van 'n prospekteeërkontrak verleen word en afgeskeide mineraalregte, ten opsigte waarvan in hoofstuk 5 aangetoon is dat dit wel beperkte saaklike regte is, toon aan dat, alhoewel prospekteeërregte in mineraalregte vervat is of daarvan afgelei kan word, daar fundamentele verskille tussen verleende prospekteeërregte en blote mineraalregte bestaan. Afgesien daarvan dat die verskillende wyses waarop mineraalregte van grondeiendomsreg afgeskei kan word nie op prospekteeërregte van toepassing is nie, word gevind dat die prospekteeërregte outomaties weer by die betrokke eiendomsreg of blote mineraalregte aanwas wanneer 'n prospekteeërkontrak byvoorbeeld gekanselleer word. In die geval van afgeskeide mineraalregte moet dit teruggesedeer word aan die grondeienaar of vorige blote mineraalreghouer en in die geval van ander beperkte saaklike regte moet daar 'n formele akte van kansellasië verly en geregistreer word. Word dieselfde proses as by die identifisering van mineraalregte as afsonderlike beperkte saaklike regte, naamlik vergelyking daarvan met bekende regsfigure soos diensbaarhede, op blote prospekteeër- en mineraalregte toegepas, word bevind dat, alhoewel prospekteeërregte van mineraalregte afgelei kan word, hulle so drasties van mekaar verskil dat hulle nie sinvol vergelyk kan word nie.

262. Agv die werking van die nemo plus iuris-reël.

263. Daar is reeds aangetoon dat blote mineraalreghouers en grondeienaars verder van mekaar verskil deurdat eersgenoemde nie ooreenkomstig die cuius est solum-beginsel die eienaar van onafgeskeide minerale is nie en dat laasgenoemde nie 'n toeëieningsbevoegdheid tov afgeskeide minerale het nie aangesien hy reeds ooreenkomstig die cuius est solum-reël die eienaar daarvan is en nie sodanige bevoegdheid nodig het nie.

Die feit dat prospekteeërregte vervat is in of afgelei kan word van grondeiendomsreg of afgeskeide mineraalregte, wat onderskeidelik 'n saaklike reg en beperkte saaklike regte is, beteken ook nie dat prospekteeërregte as element van "volledige" grondeiendomsreg of blote mineraalregte noodwendig ook op sigself saaklik van aard is nie. Hierbo is aangetoon dat nie alle eiendomsregtelike bevoegdhede vir oordrag aan ander regssubjekte vatbaar is nie en dat, alhoewel sommige van die bevoegdhede wat deur eiendomsreg verleen word wel alleenstaande vervreem kan word, dit in ander gevalle slegs sinvol in samehang met verdere eienaarsbevoegdhede verleen kan word. Daar word aan die hand gedoen dat laasgenoemde eienaarsbevoegdhede geen sinvolle bestaan onafhanklik van eiendomsreg kan voer nie en dus nie beperkte saaklike regte kan daarstel nie. Daar is reeds daarop gewys dat daar geen wesenlike verskil bestaan tussen prospekteeërregte wat deur grondeienaars verleen word en prospekteeërregte wat deur blote mineraalreghouers verleen word nie²⁶⁴ en dat 'n verlening van prospekteeërregte betekenisloos is indien dit nie met sekere opsies gepaard gaan nie.

Dit blyk dus dat prospekteeërregte blote vorderingsregte is en daar word hier aan die hand gedoen dat, afgesien dalk van oorwegings soos kostes en beslommernis, een van die redes waarom die meeste prospekteeërkontrakte nie geregistreer word nie, juis is omdat registrasie geen veranderings aan die regsraad van die persoonlike regte wat daarkragtens verleen word, meebring nie.²⁶⁵

²⁶⁴. Die besware teen die klassifikasie van prospekteeërregte as saaklik van aard bloot omdat dit deel vorm of afgelei kan word van eiendomsreg, wat wel saaklik van aard is, geld dus ook tov blote mineraalregte. Die blote feit dat mineraalbevoegdhede, wat voor afskeiding deel van grondeiendomsreg vorm, ná hul afskeiding beperkte saaklike regte daarstel, beteken ook nie noodwendig dat presies dieselfde mbt blote prospekteeërregte geld nie: blote mineraalregte word nie as beperkte saaklike regte geklassifiseer bloot omdat dit van eiendomsreg afgeskei kan word nie.

²⁶⁵. Die redes vir die registrasie van prospekteeërkontrakte, waar dit wel plaasvind, word in 6.2.1.3.4 behandel.

6.2.1.3.3 Opsies²⁶⁶

Al word daarin prospekteeërregte verleen,²⁶⁷ is 'n prospekteeërkontrak nie registreerbaar indien dit nie ook 'n opsie bevat wat voldoen aan die vereistes daarvoor in die woordomskrywings van "prospekteerkontrak" in die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 nie. Slegs prospekteeërkontrakte wat een of meer (in die alternatief) van die omskrewe²⁶⁸ opsies bevat, is dus registreerbaar.²⁶⁹ Hierho is aangetoon dat prospekteeërregte nie saaklik van aard is nie. Dit wil dus voorkom asof die insluiting van die opsie daarin moontlik die rede is waarom prospekteeërkontrakte registreerbaar is en algemeen as 'n bron van beperkte saaklike regte beskou word.

Van der Merwe²⁷⁰ toon aan dat opsies in prospekteeërkontrakte as saaklike regte beskou word, maar sê ook²⁷¹ dat iura in

²⁶⁶. Alhoewel 'n ondersoek na die regs aard van die opsies, wat gewoonlik tesame met prospekteeërregte in prospekteeërkontrakte verleen word, streng gesproke buite die omvang van hierdie proefskrif val omdat dit vanselfsprekend op sigself geen verdere lig op die persoonlike regs aard van blote prospekteeërregte kan werp nie, is die gesamentlike verlening van prospekteeërregte en sekere omskrewe opsies in registreerbare prospekteeërkontrakte só nou verbonde en statutêr inter-afhanklik dat die volgende bespreking wel geregverdig is.

²⁶⁷. Welke verlening self ook aan die woordomskrywings van "prospekteerkontrak" in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en a 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 moet voldoen alvorens die prospekteeërkontrak registreerbaar sal wees, bv die vereiste dat die reg om te prospekteeër deur sekere omskrewe persone verleen moet word, nl die grondeienaar of die blote mineraalreghouer.

²⁶⁸. Dws soos omskryf in en registreerbaar volgens die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967.

²⁶⁹. Prospekteeërkontrakte wat ander opsies bevat kan geldig inter partes voortbestaan, maar is ook nie registreerbaar nie.

²⁷⁰. Sakereg 84.

²⁷¹. Sien Van der Merwe Sakereg 85.

personam ad rem acquirendam,²⁷² waarvan opsies ooglopende voorbeelde is, beskou word as 'n klas persoonlike regte²⁷³ wat registreerbaar is.

Hierbo is egter aangetoon dat iura in personam ad rem acquirendam nie self geregistreer word en aldus tot saaklike regte aanleiding gee of deur registrasie in saaklike regte omgetower word nie, maar dat daar in die geval van hierdie persoonlike regte tussen die betrokke verbintenisskeppende en saaklike ooreenkomste onderskei moet word: Die verbintenisskeppende ooreenkoms gee, soos alle ander kontrakte, slegs aanleiding tot 'n vorderingsreg, die ius in personam ad rem acquirendam, wat persoonlik van aard en normaalweg nie registreerbaar is nie.²⁷⁴ Die saaklike ooreenkoms, wat voortvloei uit voldoening aan hierdie vorderingsreg deur nakoming van die regsverlener se verpligting tot prestasie, kom tot stand deur en materialiseer by registrasie, wanneer die ius in personam ad rem acquirendam weens voldoening aan die vordering tot niet gaan en die betrokke saaklike reg in

272. Van der Merwe Sakereg 86 - 87 sê dat daar twee betekenisse aan die begrip iura in personam ad rem acquirendam geheg kan word, nl die letterlike betekenis dat dit die reg teen 'n persoon op die oordrag van 'n saak is of dat dit verwys na registreerbare persoonlike regte, die registrasie waarvan sekere praktiese gevolge het, soos voorkeeps- en terugvallingsregte. Dit blyk dat eersgenoemde die meer algemene betekenis is - vgl Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 14, Delpont & Olivier Vonnisbundel 8 en 590, Van Warmelo 1959 Acta Juridica 84 op 86, Reinsma Onderscheid 139, Odendaalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O) en Registrar of Deeds (T) v The Ferreira Deep Ltd 1930 AA 169 op 180.

273. Sien ook Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 14.

274. Tensy daar statutêre magtiging vir die registrasie daarvan bestaan, bv as geïntegreerde deel van 'n prospekterkontrak, vir die registrasie waarvan daar in a 3(1)(q), gelees met die woordomskeywing van "prospekteerkontrak" in a 102(1), van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en a 5(1)(n), gelees met die woordomskeywing van "prospekteerkontrak" in a 1, van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 voorsiening gemaak word.

die hande van die regsverkryger tot stand kom en bly voortbestaan, welke registrasiehandeling van die voorafgaande registrasie van die aanvanklike prospekteerkontrak onderskei moet word. Waar registrasie 'n vereiste vir die saaklike werking van 'n reg is, met ander woorde, waar dit deel van die saaklike ooreenkoms vorm,²⁷⁵ het die reghebbende 'n vorderingsreg op registrasie en kom sy saaklike reg by registrasie tot stand.²⁷⁶

Franklin en Kaplan²⁷⁷ sê dat artikel 63 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 gelees moet word met artikel 3(1) (q) en artikels 84 en 85 van die wet en dat die gevolggtrekking wat daaruit gemaak kan word is dat, in teenstelling met die gemeneregtelike posisie met betrekking tot opsies, die wetgewer bedoel het dat 'n opsie om regte op minerale te koop of te huur, gekoppel aan en vervat in 'n prospekteerkontrak, as 'n saaklike reg beskou moet word.²⁷⁸ Hulle maak staat op Hollins v Registrar of Deeds,²⁷⁹ waarin hoofregter Innes verwys het na 'n kommissie wat aangestel is om die registrasie van prospekteerkontrakte te ondersoek, wat gelei het tot die Ordonnansie op die Registrasie van Prospekteerkontrakte 11 van 1904 (Transvaal). Daarin is voorsiening

275. Daar is voorheen reeds aangedui dat daar geen statutêre verpligting op die partye tot 'n registreerbare prospekteerkontrak rus om die kontrak notarieel te laat verly en te laat registreer nie. Sodanige verpligting kan egter wel in die prospekteerkontrak deur die partye self opgelê word.

276. Sien Van der Walt 1986 TSAR 173 op 177, waar hy saamstem met hierdie stelling in die 2e uitg van Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 20.

277. Mining & Mineral Laws 632.

278. Hiermee kan nie saamgestem word nie: al wat gebeur het is dat die wetgewer, soos in die geval van die voorbehoudsbepaling by a 63(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, die registrasie van hierdie besondere persoonlike reg toegelaat het. Hierdeur word egter nie voorgegee dat die verskillende moontlike opsies in 'n prospekteerkontrak persoonlike voorwaardes wat aanvullend is tot of andersins diensbaar aan registreerbare regte is, daarstel nie.

279. 1904 TS 603 op 607 - 608.

gemaak vir die registrasie van prospekteerkontrakte in 'n register, en nie teen die titelakte van die betrokke grond of mineraalregte nie.²⁸⁰ Artikel 5 daarvan het bepaal dat sodanige registrasie opvolgende kopers of huurders van die grond en skuldeisers bind,²⁸¹ maar nie voorafgaande verbandhouders nie. Volgens Franklin en Kaplan was die gevolg hiervan dat die inhoud van prospekteerkontrakte, dit wil sê, beide die (verlening van) prospekteerrechte én die opsie, as saaklik beskou is.²⁸² In die volgende onderafdeling word 'n teenoorgestelde standpunt aan die hand gedoen.

Franklin en Kaplan²⁸³ sê verder dat 'n opsie 'n aanbod om te verkoop en dus deel van 'n koopkontrak is. Hulle sê ook dat, met die uitsondering van iura in personam ad rem acquirendam, vorderingsregte nie registreerbaar is nie en dat 'n kontrak slegs tot vorderingsregte aanleiding gee, al het dit ook betrekking op die oordrag van onroerende goed, welke regte persoonlik bly tot by registrasie van oordrag, waar-

280. Aangesien sodanige registrasie van beperkte saaklike regte wel ooreenkomstig die akteswetgewing toegelaat is, kan hierdie spesiale voorsiening vir die aantekening van prospekteerkontrakte dalk gesien word as 'n aanduiding dat die wetgewer dit as baie belangrik beskou het, maar nie as 'n beperkte saaklike reg of die bron daarvan nie.

281. Net soos in die geval van benoemingsooreenkomste, was daar gevolglik statutêre voorsiening vir die saaklike werking en beskerming van die regte wat by die registrasie van prospekteerkontrakte kragtens sodanige prospekteerkontrakte verleen is.

282. Opvolgende akteswetgewing soos die Registration of Deeds and Titles Act 25 van 1909 (T) en die Deeds Registries Act 13 van 1918, het nie hierdie bepaling herhaal nie, maar het, soos die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, wel die registrasie van die prospekteerkontrak teen die titelakte van die grond of die mineraalregte toegelaat. Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 632 voer aan dat geredeneer kan word dat die effek van die weglating van genoemde a 5 dalk kan wees dat die beskerming wat daardeur verleen is, ook weggeval het, maar dat die feit dat die registrasie van prospekteerkontrakte teen titelaktes daarná toegelaat is, op die teenoorgestelde dui.

283. Mining & Mineral Laws 631.

tydens dit daardeur in saaklike regte verander word. Hulle steun op Registrar of Deeds (Transvaal) v The Ferreira Deep Ltd,²⁸⁴ as gesag daarvoor dat beswarings van onroerende goed (onera realia) ook persoonlik bly tot by registrasie, wanneer hulle saaklik word. Soos hierbo aangetoon is, word daar nie met hierdie beskouings saamgestem nie: Daar bestaan verskeie vorderingsregte wat registreerbaar is en die registrasie van vorderingsregte maak nie daarvan saaklike regte nie.

Die beslissing in Registrar of Deeds (Transvaal) v The Ferreira Deep Ltd dat iura in personam ad rem acquirendam by registrasie saaklik word,²⁸⁵ druis onder andere in teen artikel 63(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, ingevolge waarvan vorderingsregte nie registreerbaar is nie. Die mees ooglopende sodanige persoonlike reg, selfs wanneer dit gerig is op die verkryging van onroerende eiendom, naamlik die opsie, is normaalweg ook nie op sigself registreerbaar nie.²⁸⁶ Die rede hiervoor is dat 'n opsie bloot 'n vor-

284. 1930 AA 169 op 180.

285. Daar word in teenstelling hiermee met Van der Merwe Sakereg 83 - 84 saamgestem dat die registrasie van 'n persoonlike reg nie daaraan 'n saaklike karakter gee nie en dat, indien 'n persoonlike reg wel geregistreeer word, die aard daarvan nie deur registrasie verander nie. Daar word dus aan die hand gedoen dat 'n vorderingsreg sy persoonlike karakter behou, ongeag of dit geregistreeer word of nie, en dat registrasie, waar dit wel plaasvind, geensins die aard daarvan verander van persoonlik na saaklik nie. Soos reeds aangetoon is, moet daar in die geval van iura in personam ad rem acquirendam onderskei word tussen die verbintenis-skeppende ooreenkoms, wat bloot tot vorderingsregte aanleiding gee, en die saaklike ooreenkoms, wat by registrasie daarvan aan die reghebbende saaklike regte verleen.

286. Alhoewel 'n opsie 'n "sterker" reg as 'n voorkoopsreg is in die sin dat die houer daarvan gewoonlik na willekeur die eienaar kan verplig om te verkoop, terwyl die houer van 'n voorkoopsreg moet wag totdat die eienaar besluit om te verkoop alvorens hy sy reg kan uitoefen, is opsies nie registreerbaar nie omdat daar nie van beswaring van regsopvolgers sprake is indien die grond-eienaar sy verpligtinge ingevolge 'n opsie nakom nie. Sien Van der Merwe Sakereg 80.

deringsreg aan die reghebbende verleen en in Lazarus and Jackson v Wessels, Olivier and the Coronation Freehold Estates, Town and Mines Ltd²⁸⁷ het hoofregter Innes tereg beslis dat 'n opsie bloot 'n persoonlike reg is.

Kragtens beide die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 is die bestaan van die opsie 'n essensiële vereiste vir die registrasie van 'n prospekteerkontrak en volgens Franklin en Kaplan²⁸⁸ is die opsie nie 'n voorwaarde van die prospekteerkontrak nie, maar 'n geïntegreerde deel daarvan. Die vraag ontstaan nou of hierdie element van registreerbare prospekteerkontrakte tot so 'n mate 'n geïntegreerde of essensiële element van die kontrak is dat dit onafskeibaar deel daarvan vorm.

In Uys v Sam Friedman Ltd²⁸⁹ en Shalala v Gelb²⁹⁰ is wel beslis dat die opsie om 'n huurkontrak te hernu nie van die huur afskeibaar is nie en dat dit by die beskerming verleen deur die huur gaat voor koop-reël ingesluit is. Daar is egter 'n verskil tussen 'n opsie in 'n kontrak met betrekking tot een van die bepalinge van die kontrak (byvoorbeeld tydsduur) en 'n opsie in 'n kontrak, die uitoefening waarvan aanleiding gee tot 'n ander kontrak,²⁹¹ soos in 'n prospekteerkontrak, waar uitoefening van die opsie aanleiding gee tot 'n koopkontrak, 'n sessie van mineraalregte of 'n mineraalhuurkontrak.

Die insluiting van die opsie, wat 'n geïntegreerde deel van prospekteerkontrakte vorm, het tot gevolg dat prospekteerkontrakte 'n dubbele funksie vervul, naamlik (1) die verle-

287. 1903 TS 499 op 510.

288. Mining & Mineral Laws 633.

289. 1935 AA 165.

290. 1950 1 SA 851 (K).

291. Wat lyk na 'n pactum de contrahendo waaraan statutêre bestaansreg verleen word.

ning van prospekterregte en (2) die verlening van 'n reg op verkryging van die grond (of 'n gedeelte daarvan of 'n aandeel in die eiendomsreg daarop) of die mineraalregte op die geheel of 'n gedeelte van die grond (of 'n aandeel daarin) of die reg (of 'n aandeel daarin) om die minerale in of op die grond of 'n gedeelte daarvan te myn, welke opsie 'n ius in personam ad rem acquirendam daargestel.²⁹² Eersgenoemde is slegs vorderingsregte en daar is reeds aan die hand gedoen dat dit in die geval van prospekterkontrakte persoonlike gebruiksregte²⁹³ is, wat gekoppel word aan die voorgeskrewe opsies, wat self persoonlik van aard en normaalweg nie registreerbaar is nie²⁹⁴ en wat by die uitoefening daarvan aanleiding gee tot saaklike regte wat wel registreerbaar is.²⁹⁵

292. In die geval van iura in personam ad rem acquirendam moet daar, soos reeds aangedui is, tussen die verbintenisskeppende en saaklike ooreenkomste onderskei word. Die verbintenisskeppende ooreenkoms is kontraktueel en dus persoonlik van aard en het 'n prestasie in die vorm van dare, facere of non facere tot inhoud. In die tersaaklike geval behels dit primêr die reg van die regsverkryger om van die regsverlener te vorder om ná uitoefening van die opsie mee te help om die regte wat daaruit voortvloei te bekom en niks te doen wat die verlening daarvan aan hom sal verhinder nie. Die saaklike ooreenkoms behels die totstandkoming van saaklike regte in die hande van die regsverkryger of oordrag daarvan aan hom deur registrasie van die verlening daarvan, waartydens die verbintenisskeppende ooreenkoms tot niet gaan en waarna slegs die regsverkryger se saaklike reg of beperkte saaklike regte, na gelang van die geval, (en die regsverlener se residuele regte, indien van toepassing) bly voortbestaan.

293. Nl die reg om te prospekter, wat dus 'n persoonlike of vorderingsreg is.

294. Dit is iura in personam ad rem acquirendam, maw persoonlike of vorderingsregte wat gerig is op die vestiging van saaklike regte ingevolge saaklike ooreenkomste wat wel registreerbaar is.

295. In teenstelling met Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 631 se beskouing hieroor, is dit dus nie die ius in personam ad rem acquirendam self wat geregistreer (en by registrasie saaklik) word nie, maar die saaklike ooreenkoms wat uit die ius in personam ad rem acquirendam voortvloei.

Laasgenoemde registrasiehandelinge, wat uit die uitoefening van die opsies in registreerbare prospekteerkontrakte voortvloei, moet egter van die voorafgaande registrasie van die prospekteerkontrak self onderskei word. Die registrasie van prospekteerkontrakte word uitdruklik in artikels 3(1)(g) en 84 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 gemagtig en word in die volgende onderafdeling behandel. Soos egter in die vorige onderafdeling aangetoon is, verander sodanige registrasie nie die prospekteerrechte wat by wyse van prospekteerkontrakte verleen word, in saaklike regte nie.

Opsies verskil egter van blote prospekteerrechte in die sin dat dit normaalweg wel alleenstaande 'n sinvolle bestaan afsonderlik van grondeiendomsreg of blote mineraalregte kan voer.²⁹⁶ Die vraag ontstaan nou of die opsies wat by wyse van geregistreerde prospekteerkontrakte verleen word nie dalk tog saaklike regte daarstel of 'n saaklike karakter aanneem nie.

Daar is hierbo reeds daarop gewys dat opsies iura in personam ad rem acquirendam is, en daarom as vorderingsregte normaalweg nie registreerbaar is nie. Slegs wanneer dit in sekere statutêr omskrewe verskyningsvorme tesame met prospekteerrechte by wyse van prospekteerkontrakte verleen word, is dit as 'n geïntegreerde deel van 'n prospekteerkontrak registreerbaar. Daar is egter, soos reeds aangedui is, geen verpligting op die partye om hul prospekteerkontrak te laat registreer nie. Dit kan onderhands gesluit word en regsgeldiglik inter partes bly voortbestaan. Dit is egter gewoonlik na keuse en op koste van die prospekteerder (en met behulp

²⁹⁶. Dit is heel moontlik dat iemand aan iemand anders 'n opsie kan verleen om sy grond, mineraalregte of mynregte te koop of om aan hom 'n mineraalhuur te verleen sonder dat daar noodwendig enige sprake van voorafgaande prospektering is. As die opsie uitgeoefen word, sal die regsverkryger as deel van sy eiendomsreg, mineraalregte, mynregte of mineraalhuur, outomaties daarop geregtig word om te prospekteer.

van die regsverlener) wel registreerbaar.²⁹⁷

In die vorige onderafdelings is aangetoon dat die regte wat by wyse van ongeregistreerde²⁹⁸ prospekteerkontrakte verleen word, vorderingsregte is. Daar is ook aangetoon dat registrasie nie die regs aard van vorderingsregte verander nie.²⁹⁹ Indien 'n prospekteerkontrak dus notarieseel verly en geregistreer word, word die regte wat daarkragtens verleen word ook nie saaklik van aard nie.

Daar is verder aangetoon dat saaklike regte op onroerende goed wat nie deur onteiening, verkrygende verjaring, occupatio, ensovoorts, statutêr of deur regswerking oorspronklik tot stand kom nie, eers deur en by registrasie tot stand kom.³⁰⁰ Die regte wat kragtens 'n prospekteerkontrak verleen word, en dus ook die opsie, kom egter reeds by kontraksluiting tot stand en nóg die daaropvolgende notariële verlyding, nóg die registrasie van die prospekteerkontrak speel enige rol by die ontstaan van die vorderingsregte wat daarkragtens verleen word. Aangesien die registrasie van vorderingsregte dit nie in saaklike regte verander nie,³⁰¹ veran-

297. Sien 4.2.10.

298. En ook onregistreerbare prospekteerkontrakte.

299. Sien Delpont & Olivier Vonnisbundel 4, Nel Conveyancing 207 ev, Van der Merwe Sakereg 83 - 85, Sonnekus 1991 TSAR 173 op 180, Ex parte Geldenhuys 1926 OPA 155 op 164 - 165, Opperman v Uitvoerende Komitee van die Verteenwoordigende Owerheid van die Blanke 1991 1 SA 372 (SWA), Consistory of Steytlerville v Bosman (1893) 10 SC 67, Hollins v Registrar of Deeds 1904 TS 603, B S A Co v Buluwayo Municipality 1919 AA 84 op 93, De Wet v Apex Mines Ltd 1943 TPA 190 op 195, Schwedhelm v Hauman 1947 1 SA 127 (OK) 136, Van der Merwe v Wiese 1948 4 SA 8 (K) 11, Fine Wool Products of S A v Director of Valuations 1950 4 SA 490 (OK) 499B, Odendaalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O) 602F en 608G, Nel v CIR 1960 1 SA 227 (A), Hotel De Aar v Jonordon Investments (Edms) Bpk 1972 2 SA 400 (A) 405D en Lorentz v Melle 1978 3 SA 1044 (T) 1049H - 1050A, 1055F en 1058D.

300. Saaklike regte op roerende goed word deur en by lewering gevestig.

301. Sien Van der Merwe Sakereg 83 - 85, Ex parte Geldenhuys 1926 OPA 155 op 164 - 165, Lorentz v Melle 1978 3 SA

der die registrasie van prospekteerkontrakte dus ook nie die regsraad van die opsies wat daarin verleen word van persoonlike na saaklike regte nie.

By toepassing van die beginsels wat in die vorige onderafdelings uiteengesit is, word dus in die eerste plek gevind dat die registrasie van vorderingsregte dit nie in saaklike regte verander nie en dat alle geregistreeerde regte nie noodwendig saaklik van aard is nie. Die feit dat die registrasie van prospekteerkontrakte kragtens die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 toegelaat word, beteken dus ook nie dat die regte wat kragtens geregistreeerde prospekteerkontrakte verleen word noodwendig saaklik van aard is nie. Registrasie is dus ook nie bepalend met betrekking tot die regsraad van die opsies wat by wyse van geregistreeerde prospekteerkontrakte verleen word nie en daar geld ander oorwegings as registrasie by beantwoording van die vraag of sodanige opsies beperkte saaklike regte is of kan wees.

Ook in die geval van die opsies is die vraag in elk geval nie of die regte saaklik en dus registreerbaar (of selfs andersom) is nie, maar wel of beperkte saaklike regte by die registrasie daarvan tot stand kom.

Volgens Van der Merwe³⁰² is 'n reg ooreenkomstig die regspraak saaklik van aard indien dit by registrasie 'n "subtraction from dominium" daarstel wat die regsopvolgers van die regsverlener bind.³⁰³ Volgens Van der Walt³⁰⁴ behels 'n

(vervolg)

1044 (T) 1058D en Sonnekus 1991 TSAR 173 op 180.

302. Sakereg 70 ev.

303. Die hof gee dus voorkeur aan die "subtraction from dominium"-toets, maar neem ook die bedoeling van die regsverlener om die grondeienaar en sy regsopvolgers te bind in ag, om te bepaal welke regte registreerbaar is. Sien Ex parte Geldenhuys 1926 OPA 155, Registrar of Deeds (T) v The Ferreira Deep Ltd 1930 AA 169, Odenaalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O), Nel v CIR 1960 1 SA 227 (A), Lorentz v Melle 1978 3 SA 1044 (T), Barc-

ondersoek na die vraag of 'n reg saaklik of persoonlik is, die vrae of dit die partye se bedoeling was dat dit 'n saaklike reg moet wees, of die kontrak 'n reg skeep wat by registrasie saaklik sal wees en of die regsbeleid die skepping van sodanige saaklike reg toelaat. Dit pas aan by die vereistes van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937,³⁰⁵ wat volgens Van der Merwe³⁰⁶ afhanklik is van die vrae of die partye bedoel het om saaklike regte te skeep in die sin dat dit ná registrasie die regsverlener en sy regsopvolgers qua eienaars van die grond bind en of die reg by registrasie 'n "subtraction from dominium" daarstel. Hiervolgens is regte dus saaklik van aard indien hulle ná registrasie die grond self direk beswaar³⁰⁷ en die eiendomsreg op die grond beperk.

Net soos in die geval van blote prospekterregte in die vorige onderafdeling, mag die partye tot die prospekterkontrak dalk subjektief bedoel om die regsopvolgers van die regsverlener te bind. In Lorentz v Melle and Others³⁰⁸ is egter beslis³⁰⁹ dat die bedoeling van die partye nie die enigste oorweging is by beantwoording van die vraag of regte

(vervolg)

lays Western Bank Ltd v Comfy Hotels Ltd 1980 4 SA 174 (OK), Adinvale (Pty) Ltd v Warmbaths Town Council 1981 3 SA 516 (T) en Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds 1990 4 SA 614 (K).

304. 1992 THRHR 170 op 179.

305. Sien ook Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 376 - 377.

306. Sakereg 72.

307. Die direkte beswaring van die grond self het tot gevolg dat die reg geldig en afdwingbaar teenoor enige opvolgende eienaar van die grond is. Die reg behels dus nie 'n verhouding tussen die regsverlener en die regsverkryger nie, maar 'n direkte verhouding tussen die regsverkryger en die grond self.

308. 1978 3 SA 1044 (T) 1050H.

309. Welke gedeelte van die beslissing, soos hierbo aangegeen is, ook vir Van der Walt 1992 THRHR 170 op 196 aanvaarbaar is op voorwaarde dat dit nie as verskoning gebruik word om die bedoeling van die partye te ignoreer nie.

saaklik of persoonlik van aard is nie en dat hul subjektiewe bedoeling irrelevant is indien dit sou blyk dat die reg wat hulle geskep het objektief nie 'n beperkte saaklike reg kan wees nie. Daar is egter verder beslis³¹⁰ dat 'n vorderings-reg, selfs wanneer dit geregistreer is, nie die regsverlener se regsopvolgers bind nie, tensy hulle sy verpligting tot prestasie oorneem.

Aangesien die prospekteerkontrak nie alleen in 'n akteskantoor of die mynbriewekantoor geregistreer word nie, maar die registrasie daarvan ook by wyse van endossement teen die titelakte van die grond en die mineraal- of myntitel aangeteken word, sal daar op grond van die kennisleer vermoed word dat die oordragnemer of sessionaris wel van die bestaan van die geregistreerde prospekteerkontrak bewus was. Indien sodanige regsverkryger desnieteenstaande met (registrasie van) die transaksie voortgegaan het, sal vermoed word dat hy die verpligting om die prospekteerder toe te laat om die opsie uit te oefen, ten minste stilswyend aanvaar het.

Indien dit dus, aangesien die bedoeling van die partye nie deurslaggewend is nie, sou blyk dat die opsies blote vorderingsregte is en dat dit dus nie die grond self direk beswaar nie, sal die regsopvolgers van die regsverlener steeds uit hoofde van die kennisleer aan die verlening van die opsies gebonde wees, want al geskied registrasie omdat dit statutêr gemagtig word en nie omdat die betrokke regte saaklik van aard is nie, vervul registrasie steeds 'n publisi-teitsfunksie. Aangesien die afdwingbaarheid van die opsie teenoor regsopvolgers nie uit 'n direkte beswaring van die grond voortspruit nie, blyk dit dus dat die opsie nie saaklik van aard is nie.

Ook hier word die tweede been van die "Van der Merwe-toets" volledigshalwe ondersoek.

³¹⁰. 1978 3 SA 1044 (T) 1058D.

Die tweede kenmerk van 'n saaklike reg is dat die beperking by registrasie 'n "subtraction from dominium" daarstel.³¹¹ Daar is in die vorige onderafdelings aangetoon dat die toets vir 'n saaklike reg volgens Van der Walt³¹² is of, met inagneming daarvan dat nie alle beperkings op eiendomsreg beperkte saaklike regte daarstel nie, daar sodanige vermindering van eiendomsreg of beswaring van die grond self is dat dit beskou kan word asof 'n gedeelte van die eiendomsreg aan iemand anders oorgedra word.³¹³

Die opsie het tot inhoud dat die prospekteerder by die ontdekking van ekonomies ontginbare mineraalneeslae³¹⁴ die reg het om die grond of die mineraalregte³¹⁵ te koop of om 'n mineraalhuur te verkry.³¹⁶ Die uitoefening van hierdie ius in personam ad rem acquirendam gee wel uiteindelik aanleiding tot die ontstaan van saaklike regte in die hande van

-
311. Die tweede vraag is dus of die reg objektief 'n beperkte saaklike reg kan wees. Die reg moet as 'n beperkte saaklike reg kan bestaan en geregistreer kan word met die effek dat dit 'n direkte verhouding tussen die regsverkryger en die grond self daarstel. In hierdie verband mag bestaande regsreëls rakende die registreerbaarheid van sodanige beperkings 'n rol speel, of dit mag nodig wees om te kyk of die beperking die grond self direk beswaar en of dit slegs die grondeienaar in sy persoonlike hoedanigheid bind. Laastens mag regspositiese oorwegings om registrasie van beperkings toe te laat, al dan nie, hier 'n rol speel. Sien Van der Walt 1992 THRHR 170 op 202 - 203.
312. 1992 THRHR 170 op 181.
313. Sien ook Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 389.
314. Alhoewel algemeen aanvaar word dat hierdie vanselfsprekende voorwaarde verband hou met die rede vir die aanvanklike verlening van prospekteerkontrakte, is dit nie 'n gemenereregtelike voorvereiste vir die uitoefening van die opsie nie.
315. Die opsie om die grond te koop kan vanselfsprekend nie deur 'n blote mineraalreghouer verleen word nie, terwyl die opsie om die mineraalregte te koop vanselfsprekend nie deur 'n blote grondeienaar verleen kan word nie.
316. Tov die geheel of 'n gedeelte van die grond, 'n sekere mineraal, sekere minerale of alle minerale, of 'n aan-deel daarin.

die regsverkryger, maar stel op sigself geen aftrekking of vermindering van eiendomsreg daar nie. Daar vind ook nie noodwendig by verlening van die opsie, soos in Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds³¹⁷ voorgestel is, 'n beperking van die grondeienaar se ius disponendi of vervreemdingsbevoegdheid plaas in die sin dat hy by vervreemding van sy eiendom nie die volle voordeel van die vervreemding sal kry nie. Indien die opsie is om die grond of die blote mineraal-regte te koop, mag die eienaar dit nou wel nie vir die geldigheidsduur daarvan aan iemand anders verkoop nie, maar daar vind geen vermindering van eiendomsreg self plaas nie. Presies dieselfde behoort dus te geld as in die geval van soortgelyke ander opsies, wat alledaags voorkom en nie in 'n geregistreerde prospekterkontrak vervat is nie,³¹⁸ maar ten opsigte waarvan daar algemeen aanvaar word dat dit blote vorderingsregte is.³¹⁹

By toepassing van die "subtraction from dominium"-toets, soos geformuleer in Ex parte Geldenhuys,³²⁰ word dus gevind dat die verlening van die opsie ook "merely an obligation binding on some person or other" in die hand werk en dus ook nie 'n verlening van beperkte saaklike regte daarstel nie. Ten einde 'n beperkte saaklike reg daar te stel, moet die beperking 'n vermindering van die eiendomsreg en 'n beswaring van die grond self in die hand werk.³²¹

Ooreenkomstig Van der Walt³²² se standpunt kan daar by die verlening van 'n opsie ook gesê word dat die objek van die regsverkryger se reg is om van die ander kontraksparty te eis dat hy hom weerhou van aanspraak op die eksklusiewe be-

317. 1990 4 SA 614 (K) 617I.

318. Wat dus ook nie registreerbaar is nie.

319. Sien Lazarus & Jackson v Wessels, Olivier & the Coronation Freehold Estates, Town & Mines Ltd 1903 TS 499 op 510.

320. 1926 OPA 155 op 164.

321. Sien Van der Walt 1992 THRHR 170 op 181.

322. 1986 TSAR 173 op 177 - 178.

heer oor die saak waarop hy andersins as eienaar geregtig sou gewees het en dat dit, met ander woorde, 'n vorderingsreg is wat op prestasie in die vorm van non facere gerig is.

Dit blyk dat algemeen aanvaar word dat die opsies wat by wyse van registreerbare prospekteerkontrakte verleen word persoonlik van aard is omdat die partye tot sodanige onge-registreerde prospekteerkontrak bedoel het om slegs vorderingsregte te skep.³²³ In Lorentz v Melle and Others³²⁴ het regter Nestadt beslis dat vorderingsregte, al word dit ook geregistreer, nie saaklike beperkings op eiendomsreg daarstel nie. Waar die partye dus besluit het om wel hul prospekteerkontrak te laat registreer, geld presies dieselfde en het dit nie tot gevolg dat die verlening van die opsie kragtens sodanige prospekteerkontrak skielik 'n saaklike reg daarstel nie.

Sonder om enigsins te kenne te gee dat slegs prospekteerregte by wyse van registreerbare prospekteerkontrakte verleen kan word of dat die opsie nie 'n essentialium daarvan is nie, word daar gevolglik hier aan die hand gedoen dat die opsie ook nie as gevolg van die feit dat die registrasie van prospekteerkontrakte statutêr toegelaat word, 'n saaklike karakter verkry nie. Alhoewel dit as 'n geïntegreerde deel en 'n essentialium van 'n registreerbare prospekteerkontrak geregistreer word, bly 'n opsie 'n vorderingsreg.

Daar moet onthou word dat die kontraktuele verlening van prospekteerregte nie noodwendig by wyse van registreerbare prospekteerkontrakte soos omskryf in die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 of die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 hoef te geskied nie. Dit beteken dat 'n opsie net 'n essentialium van ware prospekteerkontrakte

³²³. Sien 6.2.1.2. Dieselfde bedoeling word teen wil en dank en by noodwendige implikasie aan die partye tot onregistreerbare prospekteerkontrakte toegeskryf.

³²⁴. 1978 3 SA 1044 (T) 1052A.

in die wye sin van die woord en nie 'n geïntegreerde deel van elke denkbare soort prospekteerkontrak is nie. Afgesien daarvan dat prospekteerkontrakte regsgeldig onderhands aangegaan kan word, wat trouens meerendeels in die praktyk gebeur,³²⁵ vloei daar egter, soos ook voorheen aangedui is, geen praktiese voordeel uit die verlening van 'n ware prospekteerkontrak in die eng sin van die woord nie.³²⁶ Die verlening van blote prospekteerregte is dus betekenisloos indien dit nie met 'n opsie gepaard gaan nie en, alhoewel dit dalk wel teoreties moontlik³²⁷ is om slegs prospekteerregte aan iemand te verleen, is die opsie in die praktyk 'n onontbeerlike deel van prospekteerkontrakte.

Aangesien daar reeds statutêr voorsiening gemaak word vir die registrasie van opsies en die opsie by die registrasie daarvan³²⁸ uit hoofde van die kennisleer genoegsame beskerming jeens die regsopvolgers van die regsverlener geniet, bestaan daar op hierdie stadium ook geen regspolitiese redes vir die erkenning daarvan as 'n afsonderlike beperkte saaklike reg nie.

Ook by toepassing van die "Sonnekus-toets",³²⁹ word bevind dat die objek van die opsie die reg is om by uitoefening daarvan van die regsverlener oordrag van die grond, sessie van die blote mineraalregte of verlening van 'n mineraalhuur

325. Sien 4.1 en 4.2.10.

326. Sien 4.1.

327. Alhoewel geen voorbeeld van soiets in die praktyk opgespoor kon word nie, is dit seker moontlik dat, afgesien van ware prospekteerkontrakte in die eng sin van die woord, blote prospekteerregte by wyse van iets soos 'n "Notariële Akte van Sessie van Prospekteerregte" van eiendomsreg of afgeskeide mineraalregte, na gelang van die geval, afgeskei en oorgedra kan word en dat, indien blote prospekteerregte beperkte saaklike regte daargestel, sodanige regsverlening kragtens a 3(1)(r) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 geregistreer kan word.

328. Deur, in en tesame met die (registrasie van die) prospekteerkontrak waarkragtens dit verleen word.

329. Sien 6.2.1.3.1.

te eis. Al het dit betrekking op 'n onroerende saak of 'n reg daarop, bly die opsie as ius in personam ad rem acqui-
rendam 'n reg op menslike prestasie in die vorm van dare of facere en as sulks 'n vorderingsreg, want dit ontstaan daar-
benewens in die normale gang van sake ex contractu.

Daar word dus hier, in teenstelling met die algemene beskou-
ing daaroor, aan die hand gedoen dat die opsies wat tesame
met blote prospekteeërregte³³⁰ by wyse van geregistreeerde
prospekteerkontrakte verleen word, net soos die opsies wat
by wyse van ongeregistreeerde prospekteeërkontrakte verleen
word, blote vorderingsregte en nie saaklik van aard is nie.

6.2.1.3.4 Registrasie van prospekteeërkontrakte

Prospekteerkontrakte is registreerbaar in 'n akteskantoor³³¹
of die mynbriewekantoor, na gelang van die geval, terwyl an-
der kontrakte wat opsies met betrekking tot grond verleen
nie registreerbaar is nie. Soos egter reeds hierbo aangetoon
is, is die opsies in prospekteeërkontrakte ook blote vorder-
ingsregte en kan die verlening daarvan nie die rede wees
waarom prospekteeërkontrakte registreerbaar is nie. Dit wil
gevolglik voorkom asof die verlening van prospekteeërregte
inderdaad die rede moet wees waarom prospekteeërkontrakte
registreerbaar is. Soos egter tevore aangetoon is, is prospek-
teeërregte ook vorderingsregte. Aangesien nie die prospek-
teeërregte óf die opsies dus vanself saaklik van aard is nie,
ontstaan die vraag waarom prospekteeërkontrakte dan regis-
treerbaar is en wat die effek van die registrasie daarvan
is.

Hierbo is aangetoon dat daar onderskei moet word tussen waar

330. Ten aansien waarvan daar in die vorige onderafdeling
aangetoon is dat dit ook slegs vorderingsregte is.

331. Die registrasie van prospekteeërkontrakte word uitdruk-
lik in a 3(1)(q) en 84 van die Registrasie van Aktes
Wet 47 van 1937 toegelaat.

registrasie vir doeleindes van regsekerheid toegelaat word en waar die regsbeleid vereis dat die reg by registrasie saaklike werking of beskerming moet kry.³³² Daar is ook reeds op die ekonomiese belang van prospekteerkontrakte gewys, asook die feit dat prospekteerkontrakte nie ab initio registreerbaar was nie, waaruit die afleiding gemaak kan word dat die wetgewer se bedoeling nie was dat daar deur die registrasie daarvan aan prospekteerkontrakte saaklike werking of beskerming verleen moes word nie. Die registrasie van prospekteerkontrakte teen die titelaktes van grond kragtens opvolgende akteswetgewing is ook slegs in sekere omkrewe gevalle toegelaat.³³³

Prospekteerkontrakte kon aanvanklik bloot in 'n register aangeteken³³⁴ word en die magtiging van hul registrasie in gevolge opvolgende akteswetgewing is waarskynlik gebaseer op dieselfde oorwegings as wat ten opsigte van die registrasie van ander registreerbare vorderingsregte gegeld het, naamlik beleidsoorwegings soos ekonomiese belang, regsekerheid, handhawing van wet en orde, ensovoorts. Word daar na artikel 3(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 gekyk, word gevind dat daar, net soos in die geval van huweliksvoorwaardekontrakte,³³⁵ steeds spesiale, afsonderlike voor-

332. In eersgenoemde geval bly die reg tsv die registrasie daarvan bloot persoonlik; in laasgenoemde geval bly dit ook persoonlik, maar word deur registrasie daaraan sekerheid en beskerming verleen wat vergelyk met dié van saaklike regte.

333. Nl waar beide die essentialia vir die registrasie daarvan in die prospekteerkontrak vervat is.

334. Terwyl saaklike regte geregistreer kon word.

335. Wat ewe belangrik is. Sien a 3(1)(k) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Daar moet onthou word dat, in die geval van bv koopkontrakte van grond, in verband waarmee daar allerlei statutêre formaliteite en geldigheidsvereistes bestaan, dit nie die kontrak self is wat geregistreer word nie, maar 'n transportakte wat daaruit voortspruit. Die transportakte stel ook nie by die registrasie daarvan self 'n saaklike reg daar nie, maar by sodanige registrasie ontstaan die saaklike regte wat daarkragtens verleen word ooreenkomstig die woordomskriving van "saaklike reg" in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

siening vir die registrasie van prospekteerkontrakte bestaan. Dit mag wel bloot weens doelmatigheidsoorwegings wees, maar dit kan ook aanduidend daarvan wees dat prospekteerrechte selfs in die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nie saam met saaklike regte geklassifiseer word nie.

Aangesien beide die prospekteerrechte én die opsie dus persoonlik van aard is, en dit ondanks registrasie bly, blyk dit dat die rede vir die registrasie van prospekteerkontrakte is dat dit weens ekonomiese redes en in belang van regsekerheid vir publikasiedoeleindes toegelaat word.³³⁶ Die registrasie van registreerbare prospekteerkontrakte het egter nie die verlening van beperkte saaklike regte daardeur tot gevolg nie.

6.2.1.3.5 Samevatting

Regsteoreties die suiwerste benadering is dat, net soos in die geval van ander kontrakte, registreerbare prospekteerkontrakte voor of in die afwesigheid van die registrasie daarvan slegs vorderingsregte daarstel. Ten einde registreerbaar te wees, moet sodanige kontraktuele verlening van prospekteerrechte aan sekere vereistes voldoen en gekoppel word aan sekere statutêr omskrewe opsies, wat iura in personam ad rem acquirendam en dus self persoonlik van aard is. Laasgenoemde vorderingsregte is verbintenisskeppende ooreenkomste, ingevolge waarvan oordrag van die regte deur die regsverkrygers van die regsverleners gevorder kan word en by

³³⁶. In die geval van prospekteerkontrakte wat kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 geregistreer word, dien daarop gelet te word dat hierdie wet nie dieselfde of enige soortgelyke woordskrywing van "saaklike reg" as die een in die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 bevat nie. Aangesien die regte wat daarkragtens geregistreer word dus nie daarin as saaklik aangemerkt word nie, bestaan daar in die geval van sodanige registrasies nog minder twyfel oor die persoonlike aard van die betrokke regte.

nakoming waarvan saaklike ooreenkomste daargestel word. By registrasie kom die saaklike regte tot stand, word dit oorgedra aan die regsverkryger en gaan die verbintenisskeppende ooreenkoms tot niet.

Die ius in personam ad rem acquirendam³³⁷ is dus beliggaam in die opsie³³⁸ en die ius in re alienum materialiseer by die registrasie van die oordrag van die grond,³³⁹ die registrasie van die akte van sessie van mineraalregte³⁴⁰ of die registrasie van die mineraalhuurkontrak,³⁴¹ na gelang van

-
337. Wat self 'n vorderingsreg is, welke verbintenisskeppende ooreenkoms tot inhoud het dat die regsverkryger 'n vordering teen die regsverlener het op oordrag van die grond, sessie van die mineraalregte of verlening 'n mineraalhuurkontrak, na gelang van die geval.
338. Wat 'n vorderingsreg is wat 'n geïntegreerde deel van die prospekteerkontrak vorm.
339. Soos in 5.3 aangetoon is, is eiendomsreg die omvattendste saaklike reg en word alle beperkte saaklike regte daarvan afgelei. Die feit dat prospekteerregte in eiendomsreg vervat is of daarvan afgelei kan word en die moontlikheid dat eiendomsreg verkry kan word agv uitoefening van die opsie daartoe, indien enigsins, wat saam met prospekteerregte in prospekteerkontrakte verleen word, affekteer nie die regs aard van blote prospekteerregte as vorderingsregte nie.
340. Soos in 5.4.5 aangetoon is, is mineraalregte beperkte saaklike regte. Die feit dat prospekteerregte in mineraalregte vervat is of daarvan afgelei kan word en die moontlikheid dat mineraalregte verkry kan word agv uitoefening van die opsie daartoe, indien enigsins, wat saam met prospekteerregte in prospekteerkontrakte verleen word, affekteer nie die regs aard van blote prospekteerregte as vorderingsregte nie.
341. In 6.3 word ondersoek of die reg om te myn 'n beperkte saaklike reg is. Soos in die vorige twee vn aangetoon is, affekteer die feit dat prospekteerregte in eiendomsreg of mineraalregte vervat is of daarvan afgelei kan word en die moontlikheid dat eiendomsreg of mineraalregte verkry kan word agv uitoefening van die opsie daartoe, indien enigsins, wat saam met prospekteerregte in prospekteerkontrakte verleen word, nie die regs aard van blote prospekteerregte as vorderingsregte nie. Op dieselfde basis behoort die feit dat enige verlening van die reg om te myn gemeneregtelik ook die reg insluit om na die betrokke mineraal te prospekteer en die moontlikheid dat die reg om te myn verkry kan word agv uitoefening van die opsie daartoe, indien enigsins, wat saam met prospekteerregte in prospekteerkontrakte verleen word, nie die regs aard van blote prospekteerregte

die geval, wat uit die uitoefening, indien enigsins, van die opsie voortvloei. Voormelde registrasiehandelinge moet egter onderskei word van die registrasie van die prospekteerkontrak, waarkragtens die prospekteerrechte en opsies ten aanvang verleen word. Hierdie vorderingsregte bly ondanks laasgenoemde registrasie albei persoonlik van aard en die registrasie van die prospekteerkontrak, wat bloot weens doelmatigheidsredes en beleidsoorwegings toegelaat word, maak nie die regte wat kragtens die prospekteerkontrak verleen word saaklik van aard nie.

Dit blyk dus dat nóg die verlening van prospekteerrechte, nóg die opsie, wat beide slegs vorderingsregte daarstel en nie andersins registreerbaar is nie, enige bepalende rol by die registrasie van prospekteerkontrakte speel. Die regsraad van die opsie en die prospekteerrechte as vorderingsregte word nie deur die registrasie van die prospekteerkontrak, al dan nie, geraak nie. Soos reeds aangedui is, is prospekteerrechte persoonlike gebruiks- of vorderingsregte wat nie 'n "subtraction from dominium" daarstel nie en geen direkte beswaring van die grond of mineraalregte, na gelang van die geval, in die hand werk nie.

Omdat die verlening van die prospekteerrechte en die opsie deur die prospekteerkontrak beide geïntegreerde onderdele van 'n registreerbare prospekteerkontrak is, vind die registrasie van hierdie vorderingsregte deur en tesame met registrasie van die prospekteerkontrak plaas. Die insluiting van hierdie statutêr omskrewe vorderingsregte is essentialia van registreerbare prospekteerkontrakte. Die registrasie van vorderingsregte maak dit egter nie saaklik van aard nie. Aangesien die registrasie van sekere prospekteerkontrakte dus statutêr toegelaat word, maar die registrasie van alle prospekteerkontrakte nie statutêr vereis word nie, word aan

(vervolg)

as vorderingsregte te affekteer nie.

die hand gedoen dat die registrasie daarvan, waarna geen saaklike status kleef aan die regte wat daarkragtens verleen word nie, bloot ter wille van regsekerheid³⁴² en om ekonomiese redes deur die wetgewer toegelaat word.

6.2.2 Benoemingsooreenkomste

Soos in 4.3.1 aangedui is, is benoemingsooreenkomste wat kragtens die herroepe wetgewing verleen is, hoofsaaklik gerig op die verlening van prospekteerregte. Hierdie benoemingsooreenkomste lyk op die oog af soos prospekteerkontrakte omdat dit ook die reg om te prospekteer verleen, maar hulle was skeppings van statuut en gevolglik moes daar vir registrasiedoeleindes streng aan die bewoording van die betrokke wette gehou word. Hulle verskil ook fundamenteel van prospekteerkontrakte met betrekking tot die regte wat in die plek van die opsies in registreerbare prospekteerkontrakte verleen word: in die geval van edelmetale en onedele minerale kon die houer van 'n benoemingsooreenkoms ooreenkomstig artikel 19 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 om 'n mynhuur en in die geval van edelgesteentes ooreenkomstig artikel 8 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 om 'n eienaarsertifikaat aansoek doen.

Soos ook reeds aangedui is, sluit die reg om te prospekteer gemenerereglik die bevoegdhede in om die betrokke grond te betree en met die personeel, apparaat, masjinerie en toerusting wat vir die doel nodig mag wees te prospekteer na en te soek vir die betrokke mineraal of minerale.³⁴³ Daarbenewens

³⁴². En in die besonder ter wille van bewys van die bestaan van die prospekteerkontrak, gepaardgaande met die prospekteerder se bevoegdheid om van derdes te verg dat hulle sy regte respekter en nie daarop inbreuk maak nie. Dit gaan dus oor verskansing van die publisiteitsbeginsel.

³⁴³. Vgl a 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991, wat gedeeltelike, statutêre bevestiging van gemenerereglike prospekteerregte inhoud.

het die benoemingssooreenkomshouer die aanvullende of bykomstige regte wat redelikerwys deur hom benodig word om sy regte ekonomies en effektief, maar steeds bona fide et civiliter modo en met inagneming van die "eienaar of huurder van [die] vervreemde Staatsgrond" se ondergeskikte belange, te kan uitoefen, asook die reg om monsters van enige ontdekte stowwe te verwyder vir identifisering, ontleding, analise, ensovoorts. Die meeste van wat hierbo oor die regs aard van prospekterregte gesê is, is dus mutatis mutandis op benoemingssooreenkomste van toepassing.

Volgens artikel 19 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 was 'n notariële akte, waardeur 'n eienaar van grond aan wie 'n prospekterlisensie uitgereik is, aan sy benoemde die reg verleen het om te prospekter na enige edelmetaal of onedele mineraal waarop die reg ten opsigte van daardie grond vir die staat voorbehou is, tesame met die reg om 'n mynhuur oor die grond as benoemde van die eienaar ingevolge artikel 25(1)(c) van die wet te verkry, by registrasie daarvan in die mynbriewekantoor op die regsopvolgers van die eienaar bindend. 'n Voorvereiste vir die verlening van 'n benoemingssooreenkoms was dus dat daar aan die eienaar van die vervreemde staatsgrond 'n prospekterlisensie uitgereik moes gewees het. In 6.1.1 is aangetoon dat die verlening van 'n prospekterlisensie in hierdie geval deels die verlening van gemeneregtelike prospekterregte behels het.³⁴⁴

Die respondente in Trans-Natal Steenkoolkorporasie Bpk v

³⁴⁴. Aangesien die grondeienaar nie die mineraalreghouer is nie, kan hy nie prospekterkontrakte tov die grond verleen nie. Sodra hy egter 'n prospekterlisensie bekom het, kan hy wel dmv benoemingssooreenkomste gemeneregtelike prospekterregte verleen. Dit beteken dat die verlening van die prospekterlisensie mbt edelmetale en onedele minerale op ongeproklameerde vervreemde staatsgrond nie net blote statutêre magtiging om te prospekter behels nie, maar ook die verlening van gemeneregtelike prospekterregte inhou.

Lombaard³⁴⁵ was die houters van 'n prospekteeerlisensie wat kragtens artikel 12 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 uitgereik is. Die betrokke mineraalregte is vir die staat voorbehou³⁴⁶ en die respondente het aan die appellant 'n geregistreerde, notariële benoemingsooreenkoms verleen vir vyf jaar, waarbinne die appellant 'n mynhuur kragtens artikel 25(1)(c) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 kon kry of die opsie kon uitoefen om die prospekteeerperiode ewigdurend te verleng, in welke gevalle die appellant R250,00 per hektaar aan die respondente moes betaal. Die respondente het daarna die plaas aan ene Michau verkoop, wat dit op sy beurt weer aan ene Grobbelaar verkoop het. Eersgenoemde koopkontrak het 'n addendum bevat waarkragtens die opbrengs van opsie-uitoefening deur die appellant aan die respondente betaal moes word. Die benoemingsooreenkoms is teen beide Michau en Grobbelaar se grondtitelaktes aangeteken en die hof het aanvaar dat die appellant geen kennis van die bovermelde voorwaarde ten gunste van die respondente gedra het nie. Op die laaste dag van die prospekteeerperiode het die appellant die opsie om die benoemingsooreenkoms ewigdurend te verleng teenoor Grobbelaar uitgeoefen en aan hom R110 780 betaal. Die respondente het daarna 'n aksie vir betaling van die bedrag teen die appellant ingestel.

In die hof a quo³⁴⁷ het regter Daniels beslis dat die registrasie van die benoemingsooreenkoms in die mynbriewekantoor vanweë die bepalinge van artikel 19 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 tot gevolg gehad het dat die appellant en die respondente se regte teenoor Michau en Grobbelaar beskerm is en dat hulle verplig was om die bepalinge daarvan te duld. Daar is ook beslis dat dit onnodig was om die addendum tot die koopkontrak met Michau aan te gaan of om soortgelyke bepalinge in die koopkontrak met Grobbelaar in te sluit en

345. 1988 3 SA 625 (A).

346. Dws "vervreemde Staatsgrond".

347. Die TPA.

dat Grobbelaar geen prospekterregte aan die appellant kon verleen nie aangesien die appellant se regte uit die kontrak met die respondente voortgevloei het.³⁴⁸ Daar is laastens beslis dat dit korrek was dat kennis van uitoefening van die opsie aan Grobbelaar gegee is, omdat, aangesien die respondente aangedring het op betaling van die vergoeding, dit duidelik was dat hulle afstand gedoen het van hul reg om kennis van die uitoefening van die opsie te ontvang.³⁴⁹

In appèl is beslis dat artikel 19 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 bloot bepaal dat 'n geregistreerde benoemingsooreenkoms die opvolger in titel van die eienaar bind en dat dit dus vanselfsprekend was dat Grobbelaar die uitoefening van die opsie deur die appellant moes duld, maar dat, indien die reël waarvolgens 'n regsopvolger volledig in die skoene van die eienaar tree van toepassing was, kennis van die opsie-uitoefening nie net aan Grobbelaar gegee sou moes gewees het nie, maar dat die betaling ook aan hom gemaak sou moes word. Die hof het verder beslis dat, indien veronderstel word dat die respondente afstand kon doen van hul reg om kennis van die opsie-uitoefening te kry en dat hul aandrang op betaling sodanige afstanddoening daargestel het, dit lank na die sperdatum vir uitoefening van die opsie gebeur het, dat die aanbod tot verlenging van die ooreenkoms sou verval het indien dit nie voor die verval daarvan deur die appellant uitgeoefen is nie en dat daar nie meer 'n reg sou wees waarvan die respondente sou kon afstand doen nie; die gepoogde afstanddoening na die uitoefening van die opsie kon dus nie herlewing van die regte en verpligtinge wat deur die opsie geskep is, tot gevolg hê nie.

Beide uitsprake is verwarrend. Die hof moes eenvoudig beslis het dat die regte wat by wyse van die benoemingsooreenkoms

³⁴⁸. Wat die indruk skep dat benoemingsooreenkomste tot persoonlike regte aanleiding gee.

³⁴⁹. Wat die indruk skep dat benoemingsooreenkomste tot saaklike regte aanleiding gee.

verleen is kragtens artikel 19 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 teenoor Grobbelaar³⁵⁰ in sy hoedanigheid as opvolger in titel van die eienaar³⁵¹ bindend was. Dit sou beteken het dat die opsie inderdaad teenoor hom uitgeoefen moes word en dat betaling aan hom moes geskied het. Dit was nie nodig om sekerheid te kry oor die vraag of die betrokke verpligtinge deur middel van delegasie, soos regte deur middel van sessie, moes oorgegaan het nie. Die enigste verpligting voortspruitend uit die uitoefening van die opsie deur die appellant was om die nodige betaling te maak aan die persoon teenoor wie die opsie uitgeoefen moes word, naamlik die huidige grondeienaar. Benoemingsooreenkomste het nie die afskeiding en oorgang van mineraalregte tot gevolg nie en voorbehoud van die reg om die betaling voortspruitend uit die uitoefening van die opsie te ontvang, het nie tot gevolg dat die opsie teenoor die respondente uitgeoefen sou moes word nie. Die appellant het nie eers geweet van hierdie voorbehoud nie. Al waarvan die appellant kennis moes gedra het, was dat artikel 19 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 bepaal dat geregistreerde benoemingsooreenkomste teenoor die opvolgers in titel van die verlener van die ooreenkoms bindend is en dat enige opsie wat daaruit voortvloei dus teen die huidige sodanige opvolger in titel uitgeoefen moet word. Die appellant moes dus sy verpligtinge teenoor die huidige grondeienaar nakom.³⁵² Wat verder met die betaling moes gebeur was, sover dit die appellant aanbetref het, res inter alios acta. Sover dit die oorbetalings van die geld aan die respondente aanbetref, het hulle 'n persoonlike eis voortspruitend uit die koopkontrak daarvoor teen Michau gehad en moontlik ook op grond van die nemo plus iuris-reël teen Grobbelaar. Die respondente het dus die verkeerde party gedagvaar en dáárom moes hul eis afgewys gewees het.

350. Die huidige eienaar.

351. Dws die respondente.

352. Hieruit blyk dat geregistreerde benoemingsooreenkomste inderdaad tot saaklike regte aanleiding gee.

'n Benoemingsooreenkoms was³⁵³ vervolgens ooreenkomstig artikel 19 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 registreerbaar indien die eienaar van die vervreemde staatsgrond daarin aan sy benoemde die reg verleen het om te prospekteeer na enige edelmetaal of onedele mineraal, asook die reg om 'n mynhuur oor die grond ingevolge artikel 25(1)(c) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 te verkry. Beide die reg om te prospekteeer en die reg om 'n mynhuur te verkry, moes dus in die benoemingsooreenkoms vervat word. Benoemingsooreenkomste wat kragtens die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 verleen is, verskil nie net van benoemingsooreenkomste wat kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 verleen is sover dit hul bepalings betreffende onderskeidelik prospekteeerpermitte en prospekteeerlisensies aanbetref nie, maar artikel 8 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 het verder bepaal dat die eienaar van vervreemde staatsgrond in 'n registreerbare benoemingsooreenkoms aan sy benoemde die alleenreg om na edelgesteentes te prospekteeer, óf die reg om te prospekteeer tesame met die reg om oordrag van die eienaarsertifikaat te neem, kon verleen. In hierdie geval was die benoemingsooreenkoms dus registreerbaar³⁵⁴ al is daarin slegs prospekteeerregte verleen en geen verdere regte nie.

In teenstelling met prospekteeerkontrakte,³⁵⁵ het die verle-

353. Soos voorheen aangedui is, word die mening gehuldig dat benoemingsooreenkomste wat voor die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 aangegaan is, steeds kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 geregistreeer kan word. Om hierdie rede kan alles ivm benoemingsooreenkomste nie in die verlede tyd geskryf word nie.

354. Mits die prospekteeerder, hetsy dit die eienaar, die huurder of die eienaar se benoemde was, 'n prospekteeerpermit gehou het.

355. Wat, soos in 6.2.1 aangedui is, die verlening van persoonlike prospekteeerregte tesame met iura in personam ad rem acquirendam (opsies) behels, by die uitoefening van welke persoonlike regte die prospekteeërs van die regsverleners kan vorder om die grond aan hulle te verkoop en oor te dra, die mineraalregte aan hulle te se-deer of aan hulle mineraalhuurkontrakte te verleen, by die registrasie van welke transaksies die prospekteeërs beperkte saaklike regte verkry.

ning van benoemingsooreenkomste dus óf slegs 'n verlening van blote prospekteeërregte behels, óf 'n verlening van persoonlike prospekteeërregte, tesame met die reg om op aansoek 'n myntitel by die staat te verkry. Soos in 6.2.1 aangetoon is, is blote prospekteeërregte nie beperkte saaklike regte nie, maar persoonlike gebruiksregte, wat vorderingsregte is. Verder was daar nie hier sprake van enige verlening van opsies, die uitoefening waarvan uiteindelik tot die verkryging van beperkte saaklike regte gelei het nie, maar slegs van verlening van die reg om by die staat om die toepaslike myntitel aansoek te doen, welke aansoek nie noodwendig suksesvol was nie. Die toestaan van die aansoek het dus nie direk uit die verlening van die benoemingsooreenkoms voortgevloei nie³⁵⁶ en 'n ondersoek na die regsraad van die statutêre mynregte wat in die geval van suksesvolle aansoeke verleen is, val streng gesproke buite die omvang en bestek van hierdie proefskrif. Sodanige mynregte kan in elk geval nie meer sedert die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 verkry word nie en benoemingsooreenkomste het in effek dus op sigself sedert 1 Januarie 1992 slegs die verlening van prospekteeërregte tot gevolg. Dit is wel so dat daar ingevolge die Mineraalwet 50 van 1991 sekere statutêre voordele aan die houters van benoemingsooreenkomste verleen word, maar 'n benoemingsooreenkoms self verleen tans slegs prospekteeërregte.³⁵⁷

356. Die bring van die aansoek kan dalk as 'n novus actus interveniens beskou word.

357. Dit kan dus vergelyk word met ware prospekteeërkontrakte in die eng sin van die woord en om hierdie rede, ten einde benoemingsooreenkomshouters te "vergoed" vir die verlies van die (voorkeurs-) regte wat andersins uit hul benoemingsooreenkomste sou voortgevloei het, word tans in a 43 van die Mineraalwet 50 van 1991 bepaal dat hulle en hul opvolgers in titel (natuurlike persone) of regverkrygendes (regspersone) vir die doeleindes van die uitreiking van prospekteeërpermitte geag word die alleenhouters van die betrokke mineraalregte te wees en sekere voorkeursregte of skadevergoedingsaksies en benoemingsbevoegdhede aan hulle verleen.

Die registrasie van benoemingsooreenkomste geskied ooreenkomstig artikel 5(1)(d), gelees met die woordskrywing van "benoemingsooreenkoms" in artikel 1, van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967. In 6.2.1 is aangetoon dat die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 nie soos die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 'n woordskrywing van "saaklike reg" bevat nie en dat registrasies kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 'n suiwer publisiteitsfunksie vervul. Die feit dat daar uitdruklik in beide artikel 19 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en artikel 8 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 bepaal is dat 'n benoemingsooreenkoms by die registrasie daarvan in die mynbriewekantoor op die regsopvolgers van die eienaar bindend is, het egter tot gevolg dat daar aan geregistreerde benoemingsooreenkomste statutêre beskerming verleen word wat vergelyk met die beskerming wat aan (beperkte) saaklike regte kleef.

Aangesien die wetgewer netsowel in bogenoemde artikels kon bepaal het dat sodanige registrasie 'n direkte beswaring van die grond tot gevolg het, word aan die hand gedoen dat die uitdruklike bepaling dat die benoemingsooreenkoms by die registrasie daarvan op regsopvolgers bindend is alternatiewelik as blote statutêre bevestiging van die werking van die kennisleer beskou kan word. Selfs al het die feit dat die regsopvolgers van die grondeienaar telkens in hul persoonlike hoedanighede aan die verlening van die benoemingsooreenkoms gebonde is dalk in effek tot gevolg dat dit vir alle praktiese doeleindes as 'n direkte beswaring van die grond self beskou kan word, is in die vorige afdeling aangetoon dat 'n verlening van blote prospekterregte nie 'n "subtraction from dominium" daarstel nie en dat daar gevolglik in elk geval nie aan die tweede been van die toets vir beperkte saaklike regte voldoen word nie.

Daar is dus uitdruklik by wyse van artikel 19 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en artikel 8 van die Wet op Edelge-

steentes 73 van 1964 aan registreerbare benoemingsooreenkomste wat vóór die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 geregistreer is, statutêre beskerming verleen. Beide artikels is deur die Mineraalwet 50 van 1991 herroep en, afgesien daarvan dat hierdie tipe benoemingsooreenkomste dus ook nie meer sedert 1 Januarie 1992 regsgeldig aangegaan kan word nie, het die statutêre beskerming wat kragtens genoemde artikels by die registrasie van registreerbare benoemingsooreenkomste verleen is, daarmee saam verval. Registreerbare benoemingsooreenkomste wat voor die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 gesluit is, kan sedertdien steeds notarieel verly en kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 geregistreer word, maar sedert 1 Januarie 1992 vervul sodanige registrasie, net soos ander registrasies kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 ten opsigte waarvan daar nie spesifieke statutêre voorsiening vir die "quasi-saaklike" beskerming daarvan bestaan nie, 'n blote publiseitsfunksie.

Soos in die geval van prospekteerkontrakte wat kragtens die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 registreerbaar is, vloei die registrasie van benoemingsooreenkomste dus voort uit spesifieke statutêre magtiging³⁵⁸ daartoe. In die geval van prospekteerkontrakte het daar egter nog nooit enige soortgelyke statutêre voorsiening vir die "quasi-saaklike" beskerming daarvan bestaan nie, en daarom vervul registrasie daarvan nog altyd net 'n blote publiseitsfunksie.

Slegs benoemingsooreenkomste wat deur die eienaars van vervreemde staatsgrond verleen is, kan geregistreer word, en daar is slegs deur registrasie aan sodanige benoemingsoor-

³⁵⁸. Soos in die geval van prospekteerkontrakte, is daar geen verpligting op die partye om registreerbare benoemingsooreenkomste te laat registreer nie en kan dit regsgeldig inter partes bly voortbestaan, maar kleef nadele aan versuim om dit te registreer en word dit gewoonlik op sy koste aan die keuse van die benoemde oorgelaat.

eenkomste statutêre beskerming verleen. Die regte wat in die ooreenkoms verleen is, is dus slegs in hierdie gevalle by registrasie statutêr beskerm. Die registrasie van die ooreenkoms het egter nie tot gevolg gehad dat die regte wat daarkragtens verleen is saaklik geword het nie; dit het eenvoudig vorderingsregte gebly. Benoemingsooreenkoms wat deur huurders van "vervreemde Staatsgrond" verleen is³⁵⁹ en ongeregistreerde benoemingsooreenkoms het, net soos ongeregistreerbare en ongeregistreerde prospekterkontrakte, ooglopend suiwer vorderingsregte verleen.³⁶⁰ Afgesien van die statutêre beskerming wat kleef aan benoemingsooreenkoms wat voor die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 geregistreer is, is die verskil tussen geregistreeerde en ongeregistreerde benoemingsooreenkoms dat die houer van eersgenoemde sekere voorkeursregte gehad het om in eie naam mynregte te verkry, terwyl die houer van laasgenoemde van die eienaar of huurder van die grond afhanklik was vir die verlening van sy mynregte aan hom.³⁶¹ Tans word die houer van 'n geregistreeerde benoemingsooreenkoms³⁶² vir die doeleindes van die uitreiking van 'n prospekterpermit geag die alleenhouer van die betrokke mineraalregte te wees.³⁶³

'n Benoemingsooreenkoms wat kragtens artikel 43(3) van die Mineraalwet 50 van 1991 verleen word, is ook by registrasie daarvan bindend op die regsopvolgers van die verlener daarvan, maar die houer daarvan verkry bloot 'n voorkeepsreg,

359. Maw ongeregistreerbare benoemingsooreenkoms.

360. Aangesien hy tussentydse gebruiksregte tov die onroerende saak van iemand anders verkry, het die houer van sodanige benoemingsooreenkoms slegs persoonlike regte.

361. 'n Mynhuurkontrak kon bepaal dat dit nie gesedeer mag word nie. Dit het egter nie 'n eienaar of huurder verhinder om die mynreg in eie naam te bekom en te behou en dan 'n privaat ooreenkoms ivm die ontginning van die mineraal of minerale met 'n myner aan te gaan nie.

362. Vir die duur van die benoemingsooreenkoms wat val binne 5 jaar na die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 of die langer tydperk wat deur die minister op skriftelike aansoek goedgekeur mag word.

363. Sien a 43(1) van die Mineraalwet 50 van 1991.

wat persoonlik van aard is ten spyte daarvan dat registrasie van die ooreenkoms toegelaat word. Die houer verkry die reg om, indien die staat sy mineraalregte wil vervreem, dit te koop of, indien die staat sy mineraalregte aan iemand anders vervreem, 'n reg op vergoeding.³⁶⁴ Net soos benoemingsooreenkomste wat kragtens die herroepe wetgewing verleen is, gee benoemingsooreenkomste wat kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 verleen word dus slegs tot vorderingsregte aanleiding, maar kleef daar by registrasie statutêre beskerming aan die regte wat daarkragtens verleen word. Presies dieselfde geld dus in hierdie opsig met betrekking tot benoemingsooreenkomste wat voor 1 Januarie 1992 kragtens die herroepe wetgewing verleen en ingevolge die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 geregistreer is en benoemingsooreenkomste wat sedertdien kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 verleen en ingevolge die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 geregistreer word. Ten spyte van sodanige registrasie, bly die regte wat kragtens die kontrak verleen word egter steeds persoonlik van aard.

Die blote prospekterregte wat kragtens benoemingsooreenkomste verleen word, is identies aan die prospekterregte wat by wyse van prospekterkontrakte verleen word. In die vorige afdeling is daar ten aansien van laasgenoemde prospekterregte aangetoon dat dit by toepassing van al die toetse vir saaklike regte blyk dat dit nie beperkte saaklike regte is of kan wees nie omdat dit ten alle tye persoonlik van aard is en slegs vorderingsregte daarstel. Presies dieselfde geld dus vir die prospekterregte wat by wyse van benoemingsooreenkomste verleen is.

364. Net soos wat die houer van 'n benoemingsooreenkoms, wat kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 verleen is, die reg gehad het om vir 'n myn huur aansoek te doen, het hy die reg om andersins van die staat toestemming kragtens a 8(2) en 9(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 te eis.

6.3 Gemeneregtelike mynregte

Soos in 6.2.1³⁶⁵ aangetoon is, affekteer die feit dat prospekteeërregte in eiendomsreg of mineraalregte vervat is of daarvan afgelei kan word en die moontlikheid dat eiendomsreg of mineraalregte verkry kan word deur uitoefening van die opsies daartoe, wat meestal saam met die prospekteeërregte in prospekteeërkontrakte verleen word, nie die regsaaard van blote prospekteeërregte as vorderingsregte nie. Op dieselfde basis behoort die feit dat enige verlening van die reg om te myn gemeneregtelik ook die reg insluit om na die betrokke mineraal te prospekteeër³⁶⁶ en die moontlikheid dat die reg om te myn verkry kan word deur uitoefening van die opsie daartoe, wat saam met die prospekteeërregte in 'n prospekteeërkontrak verleen kan word, nie die regsaaard van blote prospekteeërregte as vorderingsregte te affekteer nie. In 6.2.2 is aangedui dat 'n ondersoek na die regsaaard van mynregte self eintlik buite die omvang en bestek van hierdie proefskrif val. Soos egter hierbo aangetoon is, word gemeneregtelik daarmee saam prospekteeërregte verleen en die verskillende mynregte word dus net vlugtig ondersoek met die oog op bepaling van die regsaaard van die prospekteeërregte wat daarmee saamgaan.

6.3.1 Mineraalhuurkontrakte³⁶⁷

Geregistreerde mineraalhure is onroerende eiendom soos omskryf in artikel 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Ongeag of mineraalhure selfstandig of as gevolg van uitoefening van 'n opsie in 'n prospekteeërkontrak om die betrokke mineraalregte te huur, tot stand kom, ontstaan vrae oor die aard van die kontrak en die regte wat daarkragtens

³⁶⁵. Vn 86 hierbo.

³⁶⁶. Sien West Witwatersrand Areas Ltd v Roos 1936 AA 62, CIR v L. P. Syndicate Ltd 1928 TPA 199 op 205 en Dale Mineral Rights 114.

³⁶⁷. Vgl Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 140 - 145.

verleen word. Omdat dit die ius abutendi verleen, is 'n mineraalhuur ooglopend nie 'n gewone huurkontrak nie³⁶⁸ en dit verskil nie slegs van 'n gewone huur deurdat dit aan die huurder die reg verleen om oor die huursaak te beskik nie, maar gebruik van die term "huur" behels eintlik 'n wannebening, want mineraalhuurkontrakte omvat hoofsaaklik die reg om minerale teen vergoeding te ontgin vir 'n sekere tydperk en ook daarna te prospekter.³⁶⁹

Daar is al na mineraalhure as 'n verkoping van minerale ná afskeiding daarvan deur die huurder verwys. In Drymiotis v Du Toit³⁷⁰ het die hof 'n mineraalhuur soos volg beskryf:³⁷¹

The 'mineral lessee' has the right to occupy the land for the duration of the 'lease' and for the purpose of mining and removing the mineral deposits, the subject-matter of the contract. In that limited respect the contract has something of a lease of land. As soon, however, as he has taken possession of the portions he intends to remove from the land in terms of his contract, the landowner cannot but lose his ownership in those portions. Ownership in the minerals passes as soon as the 'lessee' takes possession of them. That seems to be an essential feature of the performance of a mineral lease. The other elements in a mineral lease are the right to occupy the mineral-bearing land for the purpose of extracting the minerals and the payment by the 'lessee' to the owner of the agreed remuneration. The latter may take any commercial form, such as periodic payments similar to a rental, a fixed or sliding scale commission on the output of the mining operations, a lump sum, and the like. It matters little what the parties call the quid pro quo; the statutory title of 'lease' itself is inappropriate.

368. Sien Wiseman v De Pinna 1986 1 SA 38 (A) 47 en Bozzone v SIR 1975 4 SA 579 (A).

369. Sien Kleyn & Boraine Silberberg 412 en Ex parte Latham's Executors 1908 TS 330.

370. 1969 1 SA 631 (T).

371. Sien verder Drymiotis v Du Toit 1969 1 SA 631 (T) en Wiseman v De Pinna 1986 1 SA 38 (A).

In Neebe v Registrar of Mining Titles³⁷² moes die hof besluit of die regsverwantskap tussen die staat en die houer van 'n prospekteerkleim dieselfde as tussen 'n huurder en 'n verhuurder was. Een van die argumente wat die hof toegepas het om tot sy beslissing te kom, is eweneens van toepassing op die houer van 'n mineraalhuur.³⁷³ Volgens die hof het die huurder van grond die reg om dit te gebruik en mag hy die vrugte van die grond neem, maar moet hy die grond in stand hou, terwyl die houer van 'n prospekteerkleimlisensie (net soos die huurder van mineraalregte) 'n deel van die grond mag verwyder en slegs die oppervlak daarvan mag gebruik vir sover dit nodig is om die hoofdoel om na minerale te soek en dit te myn, te bereik.³⁷⁴

In Uitenhage Divisional Council v Port Elizabeth Municipality³⁷⁵ moes die hof besluit wat die aard van 'n kontrak was waarin Uitenhage ooreengekom het om aan Port Elizabeth 'n stuk grond te verhuur om klip daarvan te verwyder. Die hof het verwys na die Neebe-saak,³⁷⁶ waarin gesê is dat die kleimhouer die ius utendi en die ius abutendi het. Met verwysing na laasgenoemde reg, het die hof bevind:³⁷⁷

Emphasis was thus laid on the grant of a ius abutendi, a right to make substantial inroads upon the corpus of the property, as being wholly inconsistent with the lessee's rights under a contract of lease.

³⁷². 1902 TS 65.

³⁷³. 'n Mineraalhuur verskil van 'n mynhuur deurdat eersgenoemde deur 'n mineraalreghouer (wat ook die eienaar van die betrokke eiendom kan wees) verleen word, terwyl mynhure deur die minister kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967 verleen is.

³⁷⁴. In casu het die hof bevind dat die regte van 'n kleim-lisensiehouer 'n skepping van statuut en daarom sui generis was.

³⁷⁵. 1944 ODPA 1.

³⁷⁶. 1902 TS 65.

³⁷⁷. Sien Uitenhage Divisional Council v Port Elizabeth Municipality 1944 ODPA 1 op 7.

Daar is beslis dat, ten spyte daarvan dat dit so genoem is, die kontrak vir die verwydering van klip nie 'n huurkontrak in die juridiese sin van die woord was nie.

Die reg van die huurder om 'n gedeelte van die voorwerp van die huurkontrak toe te eien is die belangrikste verskilpunt tussen gewone hure en mineraalhure. In Ex parte Lanham's Executors³⁷⁸ het regter Wessels gesê:

It is true we speak of a 'lease of mineral rights'; but 'lease', properly, excludes all idea of a ius abutendi; the lessee has no ius abutendi. A so-called lease of mineral rights is virtually a disposal of the minerals; except perhaps in the rare cases where the minerals are said to be naturally renewed. The so-called lessee has not the ius utendi only, but both the ius utendi and the ius abutendi.

As gevolg van die feit dat die huurder van mineraalregte die reg het om 'n gedeelte van die saak wat die onderwerp van die kontrak vorm toe te eien, het die hof beslis dat hierdie kontrakte met koopkontrakte vergelyk, eerder as met huurkontrakte.³⁷⁹ Gevolglik het regter Marais in Drymiotis v Du Toit³⁸⁰ gesê:

The test to be applied to the contract in hand is therefore not the features of locatio conductio. The authorities indicate that a similarity with purchase and sale is rather to be looked for - not a sale of mineral rights but a sale of the minerals severed from the land.

In Edwards (Waaikraal) Gold Mining Company Ltd v Mamogale NO and Bakwena Mines Ltd³⁸¹ het die hof die verskil tussen 'n

378. 1908 TS 330 op 331. Sien ook Drymiotis v Du Toit 1969 1 SA 631 (T) en die hofsake waarna daarin verwys is.

379. Sien bv Ex parte Lanham's Executors 1908 TS 330.

380. 1969 1 SA 631 (T) 632.

381. 1927 TPA 288.

verhuring en 'n verkoping van mineraalregte ondersoek. In die geval van 'n verkoping van mineraalregte is daar geen periodieke betalings of sprake van hernuwing van die kontrak nie. Die hof het ook verwys na die moontlikheid, in die geval van 'n huurkontrak, om dit te kanselleer by versuim om die huur te betaal en na die feit dat die huurder se regte beperk is terwyl 'n koper se regte absoluut is. In die geval van 'n mineraalhuur loop die verhuurder ook die risiko dat die huurder of houer die huurkontrak sal kanselleer en ophou om huur te betaal. Laastens het die hof verwys na sekere statutêre bepalings waarin 'n onderskeid gemaak word tussen 'n verhuring en 'n verkoping van mineraalregte. Laasgenoemde twee regsfigure kan dus nie gelyk gestel word nie.

In Neebe v Registrar of Mining Titles³⁸² en Neethling v Vesta Gold Mining Company³⁸³ het die hof opgemerk dat die houer van 'n mineraalhuur, anders as 'n gewone huurder, nie terugbetaling van 'n gedeelte van die huur weens verlies van die voordeel van okkupasie deur vis maior of casus fortuitus kan eis nie.

'n Mens kan aflei dat mineraalhure net ooreenstem met ander hure vir sover beide onder sekere omstandighede beëindig mag word en dat periodieke betalings deur die houer van 'n mineraalhuur kenmerkend van hierdie tipe kontrak is. Aan die ander kant kan geredeneer word dat 'n kontrak waarkragtens 'n sekere bate verkry word in ruil vir 'n periodieke betaling of huur, tantième of 'n aandeel in die winste, meer na die aard van 'n verkoop op afbetaling is.³⁸⁴ 'n Huur van mineraalregte verskil egter van 'n huurkoopkontrak deurdat in die geval van sodanige verkoping dit onvermydelik bepaal

382. 1902 TS 65.

383. 1903 TH 404.

384. Aangesien 'n mineraalhuur 'n belang in grond is, sal die bepalings van die Wet op die Vervreemding van Grond 68 van 1981 daarop van toepassing wees. Sien verder, oor die algemeen, Van Rensburg & Treisman Alienation of Land Act 92 - 236.

word dat eiendomsreg op die verkoopte saak slegs by betaling van die laaste paaiement oorgaan, terwyl dieselfde nie gesê kan word van mineraalhure nie. In laasgenoemde geval gaan eiendomsreg op die minerale oor sodra hulle afgeskei word van die grond, ongeag van betaling van die huur, tantième of 'n aandeel in die winste. By versuim om te betaal maak die kontrak gewoonlik voorsiening vir die kansellasië daarvan, maar dit het geen effek op die eiendomsreg van minerale wat reeds van die grond afgeskei is nie.

Die mening word gehuldig dat daar in geheel soveel verskille tussen hure van mineraalregte en gewone huurkontrakte is, dat eersgenoemde nie na regte huurkontrakte genoem kan word nie.³⁸⁵ 'n Mens moet egter realisties wees en aanvaar dat die term "mineraalhuur" al vir die afgelope eeu³⁸⁶ deel van die regsterminologie is. Dit sal baie moeilik wees, indien nie onmoontlik nie, om op hierdie stadium 'n nuwe benaming daarvoor te kry wat algemene byval sal vind en deur almal gebruik sal word. In hierdie verband kan verwys word na die uitspraak van regter Curlewis in Edwards (Waaikraal) Gold Mining Company Ltd v Mamogale NO and Bakwena Mines Ltd³⁸⁷ dat -

Now, while I agree that a lease of minerals is not, strictly speaking, a lease in the ordinary sense as known to our law, I shall not attempt to classify it under any juridical phraseology known to Roman-Dutch law, but treat it as a form of contract well-known and recognised in, though perhaps peculiar to, this country.

385. Sien Buy's v South Rand Exploration Co Ltd 1910 TPA 1058 op 1062.

386. Die eerste saak waarin hierdie term gebruik is, was Lawley v Van Dyk (1888) 2 SAR 246.

387. 1927 TPA 288 op 296. Lee Introduction 299 beskou, met verwysing na hierdie saak, 'n huur van mineraalregte as 'n sui generis kontrak. Sien ook Kleyn & Boraine Sil-berberg 12.

Indien 'n mineraalhuurder 'n onderhuurkontrak verleen en sy eie huurkontrak om die een of ander rede ten einde loop, bind die huurder se verpligtinge jeens die onderhuurder nie die verhuurder asof die onderhuurder 'n opvolger in titel van die huurder is nie.

Sover dit die registrasie van mineraalhuurkontrakte en die vraag of saaklike regte daardeur verleen word, aanbetref, is die meeste van wat in 6.2.1 oor prospekteerkontrakte gesê is mutatis mutandis daarop van toepassing. Die enigste verskille is dat daar, benewens die verskillende formaliteitsvereistes betreffende die geldige sluiting daarvan, slegs voorsiening bestaan vir registrasie van mineraalhuurkontrakte in akteskantore en nie ook in die mynbriewekantoor nie en dat, waar prospekteerkontrakte gerig is op die verkryging van prospekteerrechte en 'n opsie om die grond of die mineraalregte of 'n mineraalhuur te verkry, mineraalhuurkontrakte hoofsaaklik gerig is op verlening van die reg om teen vergoeding 'n spesifieke mineraal of minerale of alle minerale op 'n afgebakende stuk grond of 'n gedeelte daarvan te myn, gewoonlik vir 'n vasgestelde tydperk.

Die hoofsaak by mineraalhure is dus verkryging van die reg om te myn, wat gemeneregtelik³⁸⁸ die bevoegdhede insluit om die betrokke grond te betree en met die personeel, apparaat, masjinerie en toerusting wat vir die doel nodig mag wees te myn vir die betrokke mineraal of minerale en dit af te skei van die grond waarin dit voorkom. Daarbenewens het 'n mineraalhuurder die aanvullende en bykomstige regte wat redelikerwys deur hom benodig word om sy regte ekonomies en effektief, maar steeds bona fide et civiliter modo en met inagneming van die grondeienaar se ondergeskikte belange, te kan uitoefen. Hy het ook die reg om verder na die betrokke mine-

³⁸⁸. Vgl a 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991, wat gedeeltelike, statutêre bevestiging van gemeneregtelike mynregte inhou.

raal of minerale te prospekter en te soek en om minerale wat as gevolg van sodanige verdere prospektering ontdek mag word, ook te myn en af te skei.³⁸⁹ Alhoewel artikel 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 ook voorsiening maak vir beskikking oor ontginde minerale, wat die bevoegdhede insluit om dit ná die afskeiding daarvan toe te eien en te verwyder, word die mening gehuldig dat die mineraalhuurder nie op grond van sy mynreg nie, maar op grond van eiendomsreg oor afgeskeide minerale beskik.

Indien die bevoegdhede van hierdie mynreghouers vergelyk word met dié van blote mineraalreghouers, wat wel beperkte saaklike regte het,³⁹⁰ word gesien dat hulle wesenlik ooreenstem. 'n Mineraalreghouer het die primêre bevoegdhede om te prospekter, te myn en toe te eien, asook die gewone aanvullende of bykomstige bevoegdhede. Alhoewel die verlening van 'n mineraalhuurkontrak normaalweg veronderstel dat voorafgaande prospektering reeds suksesvol plaasgevind het, is dit nie noodwendig die geval nie. Waar minerale ooglopend voorkom, byvoorbeeld op die oppervlak van grond of by die natuurlike voortsetting van 'n ondergrondse mineraalneerslag onder die oppervlak van 'n aangrensende stuk grond, hoef die ontginning van die minerale nie altyd deur prospektering voorafgegaan te word nie. Soos verder ook reeds aangetoon is, kan prospektering by die aanvanklike verlening van die reg om te prospekter beperk word tot 'n sekere mineraal of minerale op 'n gedeelte van die grond. Aangesien 'n mineraalhuurder gemeneregterlik daarop geregtig is om te prospekter na die mineraal of minerale waarvoor gemyn word, verskil sy bevoegdhede dus nie noodwendig van dié van blote mineraalreghouers nie. Die houters van gemeneregterlike myn-

389. Alhoewel die myner iemand anders mag kry om sodanige prospektering vir hom te doen, is die bestaan van sy prospekterbevoegdheid afhanklik van die uitoefening van sy reg om te myn en hy kan nie soos grondeienaars en mineraalreghouers sy prospekterbevoegdhede aan 'n onafhanklike prospekterder verleen nie.

390. Soos in 5.4 aangetoon is.

regte kan dus in hierdie opsig gelyk gestel word aan mineraalreghouers.³⁹¹

Weer eens het dus nie soseer die feit dat registrasie van mineraalhuurkontrakte in akteskantore toegelaat word of die feit dat daardeur beperkings op die eiendom van iemand anders verleen word nie, maar die feit dat daar deur die verlening van gemeneregtelike mynregte 'n "subtraction from dominium" plaasvind, wat by registrasie die regsopvolgers van die verlener van die kontrak bind en die grond aldus direk beswaar, die verlening van beperkte saaklike regte na aanleiding van hierdie sui generis kontrak tot gevolg. Geme-neregtelike mynregte kan 'n bestaan voer onafhanklik van die regte waaruit dit afgelei is en het dus, in teenstelling met 'n verlening van prospekterregte,³⁹² wel die totstandkoming van beperkte saaklike regte tot gevolg.

Alhoewel daar gevolglik hier aan die hand gedoen word dat gemeneregtelike mynregte 'n verdere kategorie sui generis beperkte saaklike regte soortgelyk aan mineraalregte daargestel, is reeds aangedui dat 'n ondersoek na die regs aard van mynregte buite die omvang van hierdie proefskrif val en dat dit eintlik hier gaan oor die regs aard van die prospekterregte wat gemeneregtelik saam met sodanige mynregte verleen word. In hierdie verband is reeds hierbo aangetoon dat laasgenoemde prospekterregte in alle opsigte kan ooreenstem met die prospekterregte van mineraalreghouers, prospekterkontrahouers en benoemingsooreenkomshouers. Sover dit prospektering na die mineraal of minerale waarvoor gemyn word aan-

³⁹¹. Moontlik is dit waarom Lord Sumner in Minister of Railways and Harbours of the Union of SA v Simmer and Jack Pty Mines Ltd 1918 AC 591 PC 600 en sommige van die skrywers wat in 5.4.5.1.2 behandel is, soos Hahlo & Kahn, Kley n & Boraine, Maasdorp en Wille, nie behoorlik tussen mineraal- en mynregte onderskei het nie.

³⁹². Dit wil voorkom asof die hoofoorweging in hierdie verband die bestaan van die myner se toëningsbevoegdheid is. Vgl Lorentz v Melle 1978 3 SA (T) 1044.

betref, kan die houer van 'n mineraalhuurkontrak dus presies dieselfde bevoegdhede as sodanige ander prospekteeerreghouers hê en daar word aan die hand gedoen dat die verlening van blote prospekteeerrechte aan hom ook nie die verlening van enige beperkte saaklike reg tot gevolg het nie. Die reg om te myn stel dus wel 'n beperkte saaklike reg daar, maar nie die blote prospekteeerbevoegdhede wat stilswyend daarmee saam verleen word nie.

By toepassing van die toetse wat in veral 6.2.1.3.2 behandel is, blyk dit dus dat prospekteeerrechte ook in hierdie geval blote vorderingsregte en dus persoonlik van aard is.

6.3.2 Statutêre mynregte

Die twee belangrikste myntitels wat kragtens die herroepe wetgewing verkry kon word, was mynkleims en mynhure. Aangesien kleims feitlik suiwer statutêre magtigings om te myn was, word daarvan slegs mynhure, asook skatpligtige ooreenkomste, vervolgens baie kortliks hier behandel. Die res van hierdie uitgebreide studieveld val buite die omvang en bestek van hierdie proefskrif en daar word slegs op die verlening van prospekteeerrechte tesame met en as deel van laasgenoemde twee mynregte gekonsentreer. Daar word byvoorbeeld glad nie hierin na die interessante verskille tussen die verskillende soorte myntitels op die verskillende soorte grond waarvoor die herroepe wetgewing voorsiening gemaak het, gewys nie.

6.3.2.1 Mynhuurkontrakte

In 4.5.2.1 is aangetoon dat mynhuurkontrakte een van die myntitels³⁹³ was wat kragtens die Wet op Mynregte 20 van 1967³⁹⁴ deur die staat verleen is. Aangesien die gemenerereg-

³⁹³. Sien die woordskrywing van "myntitel" in a 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967.

³⁹⁴. In hierdie geval a 25(1)(c) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

telike mineraalregte in die geval van staatsgrond en vervreemde staatsgrond privaatregtelik in die staat gesetel het,³⁹⁵ het die toekenning van die mynhuur in sodanige gevalle nie alleen statutêre magtiging tot die uitoefening van die gemeneregtelike mynregte behels nie, maar tegelykertyd die verlening daarvan ingehou. In die geval van privaatgrond is die grondeienaar vergoed vir die inbreuk op sy regte met 'n deel van die huurinkomste en sy belange beskerm by wyse van sekere uithoudings.

Soos reeds aangedui is, is 'n myner gemenereglik daarop geregtig om die betrokke grond te betree en met die personeel, apparaat, masjinerie en toerusting wat vir dié doel nodig is, te myn vir die betrokke mineraal, dit af te skei uit die grond en dit toe te eien.³⁹⁶ Daarbenewens het hy die aanvullende of bykomstige regte wat redelikerwys deur hom benodig word om sy regte ekonomies en effektief, maar steeds bona fide et civiliter modo en met inagneming van die grondeienaar se ondergeskikte belange, uit te oefen, asook die reg om verder na die betrokke mineraal of minerale te prospekter. Laasgenoemde reg sluit gemenereglik die bevoegdhede in om die betrokke grond te betree en met die personeel, apparaat, masjinerie en toerusting wat vir dié doel nodig is, te prospekter vir die betrokke mineraal.

Daar is reeds aangetoon dat die reg om te prospekter tot 'n sekere mineraal of minerale beperk kan word. Die feit dat 'n myner slegs mag prospekter na die mineraal of minerale waarvoor hy myn, behels dus nie noodwendig 'n beperking op

395. Maw nie kragtens statutêre voorbehoud daarvan nie. Uiteraard setel die mineraalregte in die meeste sodanige gevalle steeds in die staat, maar kan die grond streng gesproke kan nie meer as "vervreemde Staatsgrond" omskryf word nie.

396. Vgl a 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991, wat gedeeltelike, statutêre bevestiging van gemeneregtelike mynregte inhou.

sy prospekteeerbevoegdhede wanneer dit vergelyk word met die van 'n prospekteeerder nie en dit kan daaraan gelyk gestel word.

Net soos in die geval van blote prospekteeërregte, is blote ontginningsbevoegdhede betekenisloos indien dit nie gepaard gaan met die bykomende reg om afgeskeide minerale toe te eien nie. Alleenstaande kan dit gevolglik ook geen sinvolle bestaan onafhanklik van eiendomsreg of mineraalregte voer nie. Aangesien gemeneregtelike mynregte egter normaalweg wel sodanige toeëieningsbevoegdheid insluit en 'n "subtraction from dominium" daarstel wat bindend op die regsopvolgers van die mineraalreghouer is, kan dit wel beperkte saaklike regte wees.³⁹⁷ Hierdie reg sluit die bevoegdheid om te prospekteeër in. Die prospekteeërreg val egter saam met en die bestaan daarvan is afhanklik van uitoefening van die reg om te myn. Die myner kan dus nie sy prospekteeerbevoegdhede afsonderlik vervreem of dit op dieselfde wyse as grondeienaars en blote mineraalreghouers aan onafhanklike prospekteeërs verleen nie.³⁹⁸

Daar word dus hier aan die hand gedoen dat die prospekteeërregte wat verleen is saam met hierdie statutêre magtigings om gemeneregtelike regte om te myn uit te oefen, ook nie afsonderlike beperkte saaklike regte kan wees nie. Aangesien die prospekteeërregte wat in hierdie geval stilswyend saam met die reg om te myn verleen word ook identies is aan die prospekteeërregte wat in die vorige onderafdelings behandel is, blyk dit ook by toepassing van die toetse vir beperkte saaklike regte wat in veral 6.2.1.3.2 behandel is, dat

397. Vgl Lorentz v Melle 1978 3 SA 1044 (T). Daarbenewens is hierdie direkte regte op die eiendom van iemand anders in die mynbriewekantoor registreerbaar, maar word aan die hand gedoen dat sodanige registrasie, wat statutêr gemagtig word, 'n blote publisiteitsfunksie vervul en nie plaasvind omdat mynregte iura in re aliena is nie.

398. Iemand anders kan egter sy (verdere) prospektering vir hom doen.

die onderhawige prospekteeërregte ook blote vorderingsregte en dus persoonlik van aard is.

6.3.2.2 Skatpligtige ooreenkomste

Soos in 4.5.2.2 aangetoon is, het die houer van 'n skatpligtige ooreenkoms sy mynreg by 'n myntitelhouer gekry. Ooreenkomstig die nemo plus iuris-reël kan 'n regsverkryger nie meer regte kry as wat die regsverlener gehad het nie en, aangesien 'n mynreghouer se prospekteeërbevoegdhede nie beperkte saaklike was of kon wees nie, word aan die hand gedoen dat die prospekteeërregte wat saam met die betrokke myntitels aan die houters van skatpligtige ooreenkomste verleen is, ook nie afsonderlike beperkte saaklike regte was nie.

Daar word dus hier aan die hand gedoen dat die prospekteeërregte wat stilswyend verleen is saam met hierdie privaatregtelike verlenings van statutêre magtiging om gemeneregtelike regte om te myn uit te oefen, ook nie afsonderlike beperkte saaklike regte kan wees nie. Aangesien die onderhawige prospekteeërregte ook identies is aan die prospekteeërregte wat in die vorige onderafdelings behandel is, blyk dit weer eens by toepassing van die toetse vir beperkte saaklike regte wat in veral 6.2.1.3.2 behandel is, dat hierdie prospekteeërregte eweneens slegs blote vorderingsregte en dus persoonlik van aard is.

6.4 Statutêre ontginningsmagtigings

Daar is reeds in 6.1.2 aangedui dat die mening gehuldig word dat die ontginningsmagtigings wat kragtens artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 verleen word bloot statutêre magtiging inhou om bestaande, gemeneregtelike mynregte, wat uit eiendomsreg of blote mineraalregte afgelei en saaklik van aard is, uit te oefen. Die totstandkoming van die magtiging is, net soos in die geval van prospekteeërpermitte wat kragtens artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 uitgereik

word, afhanklik van die hou van die gemeneregtlike mine-
raalregte of toestemming om dit uit te oefen en die uitrei-
king van die ontginningsmagtigings het nie die verlening van
gemeneregtlike mynregte tot gevolg nie. Dit sluit dus ook
nie enige verlening van prospekterregte in nie. Dit behels
bloot indirek die magtigings om die prospekterbevoegdhede
wat saam met die gemeneregtlike mynregte verkry word, uit
te oefen deur magtigings van die uitoefening van die myn-
regte. Die uitreiking van die ontginningsmagtigings het geen
invloed op die regspraak van sodanige prospekterregte nie.

Ingevolge die nuwe bedeling soos deur die Mineralewet 50 van
1991 ingestel, is hierdie regte egter inter-afhanklik van
mekaar: gemeneregtlike prospekter- en mynregte kan nie
uitgeoefen word sonder uitreiking van die statutêre magti-
gings vermeld in artikels 6 en 9 van die Mineralewet 50 van
1991 nie en laasgenoemde magtigings kan nie verkry word
alvorens die gemeneregtlike mine- of die vereiste
toestemming van die houer daarvan verkry is nie. Die gemene-
regtelike regte kan egter alleenstaande verkry word, maar
nie die statutêre magtigings om dit uit te oefen nie. Alhoe-
wel die statutêre magtigings dus onlosmaaklik deel van die
gemeneregtlike regte vorm,³⁹⁹ gaan dit nie oor op regsop-
volgers nie,⁴⁰⁰ stel dit nie vanself 'n "subtraction from
dominium" daar nie en is dit bloot magtigings om gemeneregte-
like regte uit te oefen.⁴⁰¹ Ontginningsmagtigings wat krag-
tens artikel 9 van die Mineralewet 50 van 1991 verleen is,
stel dus op sigself, net soos in die geval van prospekter-
permitte wat kragtens artikel 6 van die Mineralewet 50 van
1991 verleen is, geen beperkte saaklike (prospekter)regte
daar nie.⁴⁰²

399. In die sin dat laasgenoemde nie in die praktyk sonder
eersgenoemde uitgeoefen kan word nie.

400. Dit is weens die verbod in a 13 van die Mineralewet 50
van 1991 nie daarvoor vatbaar nie.

401. Waar daar wel sodanige "subtraction" plaasgevind het.

402. Alhoewel a 5(1) van die Mineralewet 50 van 1991 ook
uitdruklik voorsiening maak vir "beskikking" oor ont-
ginde minerale, wat slegs die bevoegdhede kan insluit

6.5 Ander verkrygings van prospekterregte⁴⁰³

Registreerbare prospekterkontrakte, benoemingsooreenkomste en skatpligtige ooreenkomste word statutêr omskryf en moet voldoen aan hul onderskeie omskrywings. Die ander kontrakte waarkragtens mineraal- en prospekterregte verkry kan word is hoofsaaklik privaat ooreenkomste wat deur die gemenerereg beheers word.⁴⁰⁴

Dit is heel moontlik dat iemand, sonder om vooraf prospekterkontrakte, ensovoorts, aan te gaan, grond, waarvan die mineraalregte nog nie afgeskei is nie, en/of mineraalregte, wat reeds van die grond afgeskei is, kan verkry op grond van 'n doodgewone koopkontrak en aldus 'n mineraalreghouer kan word.⁴⁰⁵ Aangesien die koper dan presies dieselfde prospek-

(vervolg)

om dit ná die afskeiding en toeëiening daarvan te verwyder en verder daarmee te handel, word die mening gehuldig dat daar nie op grond van mineraal- of mynregte nie, maar op grond van eiendomsreg (op roerende sake) oor afgeskeide minerale beskik word. Soos reeds aangedui is, kan a 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 as bloot statutêre bevestiging van gemeneregtelijke regte beskou word. Die mening word dus gehuldig dat enige privaatregtelijke beskikking oor afgeskeide minerale nie soseer uit hoofde van hierdie statutêre magtiging nie, maar op grond van gemeneregtelijke eiendomsreg plaasvind.

403. 'n Bespreking van die tydstip van oorgang van risiko en voordele by elk van die gevalle wat hieronder bespreek word, val buite die beoogde trefwydte van hierdie proefskrif. Dit gaan hierin slegs oor die blote prospekterregte wat telkens tesame met en as deel van die betrokke regsverkrygings verkry word.

404. Daar bestaan egter statutêre vereistes tov die vorm en registrasie van bv mineraalhuurkontrakte en sessies daarvan - sien a 3 en 4 van die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956. Skatpligtige ooreenkomste moet ook aan sekere vereistes voldoen om as sodanig te kwalifiseer. Afgesien van aanvullende of bykomstige regte wat daarin verleen word, is die inhoud van hierdie kontrakte egter primêr 'n saak vir onderhandeling tussen die partye daartoe.

405. Die omskrywing van 'n prospekterkontrak in artikel 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 maak trouens juis vir opsies daartoe voorsiening.

teerregte sal hê as wat 'n grondeienaar of 'n blote mineraalreghouer normaalweg het, kan die koopkontrak⁴⁰⁶ sekerlik ook in hierdie opsig beskou word as 'n ooreenkoms gerig op die opsporing en ontginning van minerale.⁴⁰⁷ Indien grond gekoop word, word oorgang van die mineraalregte uit die aard van die saak bewerkstellig deur en tesame met registrasie van oordrag van die grond in die betrokke akteskantoor en, indien mineraalregte afsonderlik gekoop word, geskied oorgang daarvan deur middel van die verlyding van 'n notariële akte van sessie gevolg deur registrasie daarvan in 'n akteskantoor.⁴⁰⁸ Daar sal uiteraard telkens aan die gewone statuêre vereistes van toepassing op sodanige kontrakte voldoen moet word, byvoorbeeld die skriftelike sluiting van koopkontrakte van grond of 'n belang daarin in ooreenstemming met die bepalings van die Wet op die Vervreemding van Grond 68 van 1981.⁴⁰⁹

406. Alhoewel dit dalk nie primêr met die oog daarop gesluit is nie.

407. 'n Koopkontrak omvat 'n voorbeeld van 'n ius in personam ad rem acquirendam. Voor registrasie het die koper slegs persoonlike regte voortspruitend uit die koopkontrak; by registrasie verkry hy saaklike regte tov die eiendom en gaan sy vorderingsreg om registrasie te eis tot niet. Dit gebeur dikwels dat besit van die koopsaak hangende die registrasie van eiendomsoordrag solank aan die koper gegee word, gewoonlik teen betaling van okupasiehuur. Indien die voordele van en die risiko's verbonde aan die eiendom daarmee saam op die koper oorgaan, wat gewoonlik die geval is, is hy geregtig op die voordele wat mag voortspruit uit prospektering en mineraalontginning. Hy sal self kan prospekteer en myn of hy sal prospekteer- en mineraalhuurkontrakte kan aangaan en sal ingevolge die koopkontrak van die geregistreerde eienaar kan eis om die nodige toestemming te verleen vir die verkryging van prospekteerpermitte kragtens a 6(1)(b) en ontginningsmagtigings kragtens a 9(1)(b) van die Mineralewet 50 van 1991.

408. Om uitvoering aan sodanige verkoping van mineraalregte te gee, word 'n notariële akte van sessie van mineraalregte deur die "verkoper" (regsverlener / sedent) aan die "koper" (regsverkryger / sessionaris) in die betrokke akteskantoor geregistreer.

409. Sien Van Rensburg & Treisman Alienation of Land Act 23 - 73.

Ware prospekteerkontrakte in die wye sin van die woord kan die opsie bevat om die regte op 'n mineraal, sekere minerale of alle minerale met betrekking tot die grond of 'n gedeelte daarvan te koop. Dit is een van die wyses waarop iemand die mineraalreghouer ten opsigte van iemand anders se grond kan word. Die prospekteerkontrak kan egter ook die opsie insluit om die grond of 'n gedeelte daarvan te koop, by die uitoefening van welke opsie dit beskou kan word asof 'n gewone koopkontrak ten opsigte van die grond gesluit is. In eersgenoemde geval word die koper 'n blote mineraalreghouer en in laasgenoemde geval word hy 'n grondeienaar. Soos reeds aangetoon is, kan die eienaar van grond waarvan alle mineraalregte nog nie afgeskei is nie, vir alle praktiese doeleindes ook as 'n mineraalreghouer beskou word. 'n Belangrike verskil tussen 'n blote mineraalreghouer en sodanige grondeienaar is egter dat die koper van die mineraalregte nie by registrasie van sessie van die mineraalregte dadelik die eienaar van die minerale word nie. Hy word dit eers wanneer die minerale afgeskei word van die grond waarvan dit deel vorm.⁴¹⁰ Dit spruit voort uit die regsbeginsel dat die eienaar van grond⁴¹¹ ook die eienaar is van alles wat deel van die grond vorm⁴¹² en een stuk grond kan dus nie deur meer as een eienaar in horisontale lae besit word nie.⁴¹³

As gevolg van die feit dat die bevoordeelde of verkryger van 'n kontrak betreffende minerale die reg het om 'n gedeelte

-
- ⁴¹⁰. En ongeag hoe, waar, wanneer of deur wie dit afgeskei word, behalwe, soos in 2.3.2 en 2.3.3 genoem is, indien dit gedoen word deur iemand, bv 'n myner, ingevolge 'n magtigende ooreenkoms, bv 'n mineraalhuur, wat deur die geregistreeerde mineraalreghouer verleen is. Sien verder Le Roux v Loewenthal 1905 TS 742 en Van Vuren v Registrar of Deeds 1907 TS 289.
- ⁴¹¹. Wat by die registrasie van eiendomsoordrag aan hom ook die eienaar van enige minerale in die grond word.
- ⁴¹². Sien bv Rocher v Registrar of Deeds 1911 TPA 311 op 315, Erasmus & Lategan v Union Govt 1954 3 SA 415 (O) 417 en Wille Principles 208.
- ⁴¹³. Sien Coronation Collieries Ltd v Malan 1911 TPA 577 op 591 en ook Le Roux v Loewenthal 1905 TS 742.

van die saak wat die onderwerp van die kontrak vorm toe te eien, het die hofe beslis dat mineraalhuurkontrakte met koopkontrakte vergelyk eerder as met huurkontrakte.⁴¹⁴ Soos reeds aangedui is, het regter Marais in Drymiotis v Du Toit⁴¹⁵ hieroor gesê:

The authorities indicate that a similarity with purchase and sale is rather to be looked for - not a sale of mineral rights but a sale of the minerals severed from the land. What we call a mineral lease is really, when properly considered, a sale out and out of a portion of the land.

Die verkryging van mineraalregte, en daarmee gepaardgaande prospekterregte, deur die koop van grond of 'n gedeelte daarvan en die koop van die regte op 'n mineraal, sekere minerale of alle minerale met betrekking tot grond of 'n gedeelte daarvan, of 'n aandeel daarin, is dus deeglik verskans in die Suid-Afrikaanse regspraak en statutereg betreffende mineraal- en mynregte.

Op presies dieselfde basis kan enige ander vorm van eiendomsverkryging, hetsy oorspronklik of afgelei, hetsy geme-neregterlik of statutêr, insluitende deur onteiening, verkrygende verjaring,⁴¹⁶ erfopvolging, occupatio, accessio, verbeurdverklaring,⁴¹⁷ ensovoorts, die oorgang en gevolglike verkryging van mineraal-, prospekter- en mynregte tot gevolg hê.

Die blote prospekterregte wat telkens daarmee saamgaan kan egter steeds nie as afsonderlike beperkte saaklike regte beskou word nie.

⁴¹⁴. Sien Ex parte Lanham's Executors 1908 TS 330 en veral Edwards (Waaikraal) GMC Ltd v Mamogale & Bakwena Mines Ltd 1927 TPA 288.

⁴¹⁵. 1969 1 SA 631 (T) 632.

⁴¹⁶. Sien Franklin LAWSA Vol 18 28 - 31.

⁴¹⁷. Al hierdie wyses van eiendomsverkryging is egter nie op afgeskeide mineraalregte van toepassing nie.

6.6 Gevolgtrekkings

Daar is aangetoon dat, om die regs aard van gemeneregtlike prospektee regte te bepaal, daar gekyk moet word na die regte waarvan dit deel vorm of waarvan dit afgelei is.⁴¹⁸ Daar is egter gesien dat die regs aard van eiendomsreg, mine raalregte en mynregte nie van bepalende belang vir die regs aard van prospektee regte is nie.

⁴¹⁸. Daar is daarop gewys dat eiendomsreg omskryf kan word as die volledigste en omvattendste saaklike reg en dat beperkte saaklike regte tot stand kom wanneer 'n eienaar afstand doen van een of meer van die bevoegdhede wat hy tav die voorwerp van sy eiendomsreg geniet, bv die afskeiding en vervreemding van sy bevoegdhede tov die minerale in sy grond. In ooreenstemming met die cuius est solum eius est ad coelum et ad inferos-reël mag 'n grondeienaar self sy eiendom betree, na minerale prospektee, dit myn, verwyder en daaroor beskik. Hy mag ook al (of sommige van) sy bevoegdhede tav die minerale in sy grond, oftewel sy mineraalregte, van die eiendomsreg van sy grond afskei en dit óf benewens sy residuele grondtitel self kragtens 'n afsonderlike mineraaltitel hou óf hy kan dit in geheel of ten dele aan iemand anders sedgeer. Aangesien sy regte uit eiendomsreg afgelei word, het 'n blote mineraalreghouer al daardie regte op die minerale in die grond wat die grondeienaar self sou gehad het indien afskeiding van die mineraalregte van die grondeiendomsreg nie plaasgevind het nie en kan sy beperkte saaklike reg as 'n afgeleide reg aangemerkt word. Gemeneregtlik is 'n blote mineraalreghouer eweneens daarop geregtig om die grond waarop sy regte betrekking het te betree, te soek vir minerale en, indien hy enige minerale vind, dit te myn, dit af te skei, dit te verwyder en daaroor te beskik. Daar is daarop gewys dat minerale by hul afskeiding uit die grond, water of uitskot waarvan dit deel gevorm het, roerend en die eiendom van die mineraalreghouer word en dat, in teenstelling met die algemene beskouing hieroor, laasgenoemde bevoegdhede, naamlik die verwydering van en verdere beskikking oor afgeskeide minerale, inhoudsbevoegdhede van eiendomsreg is en nie van mineraalregte nie. Wel by mineraalregte inbegrepe, is dus 'n toëieningsbevoegdheid. Verder het 'n mineraalreghouer ook nog alle aanvullende of bykomstige regte wat hy redelik benodig om sy mineraalregte te kan uitoefen. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 113 ev en Kaplan & Dale Minerals Act 9.

'n Grondeienaar wie se mineraalregte nog nie van sy grondeiendomsreg afgeskei is nie, is daarop geregtig om self te prospekteeer. Hy kan ook sy prospekteeerbevoegdhede van sy grondeiendomsreg afskei⁴¹⁹ en aan 'n prospekteeerder verleen. Na die afskeiding van mineraalregte van grondeiendomsreg, is 'n blote mineraalreghouer ook daarop geregtig om sy prospekteeerbevoegdhede uit te oefen of om dit van sy mineraalregte af te skei en aan 'n prospekteeerder te verleen. Aangesien die grondeienaar die houer van 'n saaklike reg en die mineraalreghouer die houer van 'n beperkte saaklike reg is, wil dit voorkom asof die prospekteeerder in eersgenoemde geval 'n "oorspronklik afgeleide" beperkte saaklike reg en in laasgenoemde geval 'n "indirek afgeleide" beperkte saaklike reg kan verkry. Tog, wanneer die inhoud van 'n prospekteeerder se regte van naderby beskou word, word gesien dat hy in beide gevalle presies dieselfde regte het en dat dit nie saak maak of hy sy bevoegdhede by 'n grondeienaar of 'n blote mineraalreghouer gekry het nie.⁴²⁰

Die enigste verskil is dat 'n blote mineraalreghouer ooreenkomstig die nemo plus iuris-reël nie aan die prospekteeerder meer regte kan verleen as wat hy self het nie, terwyl die eienaar wel aan die prospekteeerder wyer of meer regte kan verleen as waarop 'n prospekteeerder statutêr of gemenerereglik geregtig is.⁴²¹ Aan die ander kant het 'n grondeienaar

419. Die woord "afskei" word hier in die sin van verlening van blote prospekteeerregte dmv bv 'n prospekteeerkontrak bedoel en nie in dieselfde sin waarin dit in bv 5.4.1 by die afskeiding van blote mineraalregte van grondeiendomsreg gebruik is nie.

420. Maw of hy "oorspronklik" afgeleide saaklike regte of "indirek" afgeleide saaklike regte het nie. Normaalweg sal dit dus nie vir die prospekteeerder enige praktiese verskil inhou nie, maar dit is tog van teoretiese belang om te bepaal of hy 'n "oorspronklik" afgeleide beperkte saaklike reg, soos diensbaarhede en mineraalregte, of 'n "afgeleide" blote bevoegdheid het.

421. Daar bestaan enkele verdere verskille tussen die mineraalbevoegdhede van grondeienaars en dié van blote mineraalreghouers, waarop in hfst 5 gewys is, maar dit is nie vir 'n prospekteeerder van enige praktiese belang nie. Daar is ook reeds aangetoon dat daarteen gewaak

nie soos mineraal- en mynreghouers enige toeëieningsbevoegd- hede ten opsigte van afgeskeide minerale nie; hy is reeds die eienaar daarvan ooreenkomstig die cuius est solum-reël.

Daar is ook aangetoon dat die reg om te prospekteeer aan 'n prospekteeerder die bevoegdheid verleen om alles te doen wat nodig mag wees om ekonomies en effektief na mineraalneerslae te soek,⁴²² maar dat geen verlening van prospekteeerrechte die

(vervolg)

moet word dat daar nie kontraktueel op die wye regte waarop die prospekteeerder reeds ingevolge die gemenereregterig is, inbreuk gemaak word nie. Vgl Dale Contracts 220. Beperkings wat deur die grondeienaar op die blote mineraalreghouer gelê word by sessie van die mineraalregte aan hom, sal outomaties ook op die blote mineraalreghouer se prospekteeerder van toepassing wees, terwyl die grondeienaar met sy prospekteeerder sal kan onderhandel oor die omvang van sy prospekteeerrechte.

422. Sien Joubert 1959 THRHR 81 op 81 en Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 630. Oor die algemeen is 'n prospekteeerder daarop geregtig om die betrokke grond te betree, te soek vir minerale en monsters vir ontleding, ens, te verwyder. Daarbenewens het hy ook sodanige aanvullende of bykomstige bevoegdhede as wat hy redelik benodig om sy regte te kan uitoefen, bv die reg om toegangs- en ander paaie te maak, grondverskuiwingstoe- rusting, toetsapparate en ander gereedskap op die grond te bring en te gebruik, geboue en ander verbeterings soos omheininge daarop op te rig, spoorlyne te laat aanlê, woonkwartiere te bou, ens. Die aard, inhoud en omvang van sy bykomende regte is afhanklik van die omstandighede van elke geval, bv die soort mineraal waarna geprospekteeer word, die plek, wyse en diepte onder die grondoppervlak waarop dit verwag word teen- woordig te wees, ens. So sal iemand wat na 'n mineraal in of onder water soek, waarskynlik daarop geregtig wees om 'n boot of ander vaartuig wat spesiaal vir die doel aangepas is oor die grond te vervoer en op die water te gebruik. Iemand wat na diepliggende minerale soek, sal bv spesiale bore kan gebruik. Iemand wat na vlakliggende minerale soek, sal waarskynlik groot grondverskuiwingsmasjinerie nodig hê, terwyl iemand wat na oppervlakneerslae soek, dalk net vlak gate sal hoef te graawe. 'n Prospekteeerder wat in klipbanke na mine- rale soek sal dalk ooglopend daarop geregtig wees om plofstof te gebruik in die proses, terwyl dit aan die ander kant dalk weer nie redelik nodig sal wees vir iemand wat in water of sandgrond prospekteeer nie. Die prospekteeerder se gemeneregtlike regte in hierdie ver- band kan kontraktueel of statutêr uitgebrei of ingekort word. Daar is daarop gewys dat goud dikwels in verbin- ding met uraan voorkom en in sodanige gevalle behels

oorgang van enige mineraalregte tot gevolg het nie.⁴²³ Blote prospekteeërregte omvat gemenereregterlik slegs die bevoegdhede om die grond te betree, om te soek vir minerale en om monsters te verwyder vir esaaidoeleindes, asook die aanvullende of bykomstige regte wat die prospekteeërder vir die ongehinderde en ekonomies-effektiewe uitoefening van sy regte, bevoegdhede en verpligtinge benodig.

Waarskynlik as gevolg daarvan dat dit in die praktyk geen voordele vir prospekteeërders inhou nie, kon nie 'n enkele voorbeeld van waar blote prospekteeërregte alleenstaande verleen is, opgespoor word nie.⁴²⁴ Tog is dit teoreties moontlik dat 'n mineraalreghouer sy blote prospekteeërregte van sy eiendomsreg of mineraalregte⁴²⁵ kan afskei en aan iemand anders⁴²⁶ kan oormak. Alhoewel die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nie, soos in die geval van mineraalregte, vir die uitreiking van 'n verskeidenheid⁴²⁷ "sertifikate van prospekteeërregte" of iets soortgelyks voorsiening maak nie, is daar in beginsel geen rede waarom daar, byvoorbeeld by die oordrag van grond, nie 'n "notariële akte van voorbehoud van prospekteeërregte" verly, geregistreer en teen

(vervolg)

enige soektog na goud noodwendig ook prospektering na uraan. Verder bepaal a 5(3) van die Mineraalwet 50 van 1991 dat iemand wat 'n sekere mineraal ontgin kragtens 'n ontginningsmagtiging ook enige ander mineraal ten opsigte waarvan hy nie die mineraalreghouer is nie, maar wat noodwendig saam met eersgenoemde mineraal ontgin moet word, mag ontgin en daarvoor mag beskik, mits hy die houer van die reg op laasgenoemde mineraal vergoed ooreenkomstig die bepalings van genoemde a 5(3). Sien verder Kaplan & Dale Minerals Act 52 - 53.

423. Sien Cape Coast Exploration Ltd v Registrar of Deeds 1935 KPA 200 op 210.

424. Daar moet egter in gedagte gehou word dat soiets tot gevolg kan hê dat die res van die grondeienaar se mineraalbevoegdhede of die blote mineraalreghouer se mineraalregte betekenisloos word omdat hulle nog sal kan gaan myn, maar nie meer vooraf sal kan prospekteeër nie.

425. Na gelang van die geval.

426. Wat hier 'n prospekteeërder genoem word.

427. Afhange van die omstandighede van elke geval.

die titelakte van die grond aangeteken kan word nie.⁴²⁸ Net so is daar geen rede waarom 'n mineraalreghouer nie slegs sy prospekteeërregte van sy mineraalregte kan afskei en aan 'n prospekteeërder kan verleen nie.

Die prospekteeërder sal nie 'n erkende registrasiesertifikaat kragtens die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 kan kry nie, maar sy akte van voorbehoud of sessie van prospekteeërregte kan as sy titelakte dien,⁴²⁹ waarvandaan, tensy oordrag daarin⁴³⁰ of van regsweë⁴³¹ verbied word, verdere sessies van die prospekteeërregte ten aansien van 'n sekere mineraal of minerale of alle minerale en ten aansien van die geheel of 'n gedeelte van die grond waarop dit van toepassing is, of 'n aandeel daarin, kan geskied.⁴³² Van belang is dat die afskeiding van prospekteeërregte van grondeiendomsreg of⁴³³ mineraalregte teoreties wel moontlik is.⁴³⁴ Of blote

428. A 3(1)(r) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 maak voorsiening vir die registrasie van "saaklike regte wat nie uitdruklik in hierdie sub-artikel [sic] genoem word nie, en die oordrag, wysiging of opheffing van sulke geregistreerde regte".

429. Net soos in die geval van serwituutaktes.

430. Dmv 'n voorwaarde.

431. Bv igv insolvensie van die prospekteeërder.

432. Onderhewig aan die nemo plus iuris-reël.

433. Daar moet onthou word dat 'n grondeienaar net die regte op 'n sekere mineraal of minerale aan 'n blote mineraalreghouer kon sedgeer het. Iemand wat prospekteeërregte tav alle minerale in die grond wil hê, sal dus sessie daarvan van beide die mineraalreghouer (mbt die gespesifiseerde mineraal of minerale) en die grondeienaar (mbt die oorblywende minerale) moet verkry. Waar daar geen sessie van mineraalregte plaasgevind het nie, sal die prospekteeërregte mbt 'n sekere mineraal of minerale of alle minerale direk uit die grondtitel aan die prospekteeërder gesedgeer kan word. Waar daar geen sessie van mineraalregte plaasgevind het nie, maar die grondeienaar sy mineraalregte van sy grondtitel afskei het en kragtens 'n aparte sertifikaat van regte op minerale hou, sal sessie van die prospekteeërregte uit die sertifikaat moet plaasvind en in sodanige geval sal die prospekteeërder hom nie hoef te bekommer dat iemand anders dalk ook nog prospekteeërregte mbt die grond hou nie, want 'n grondeienaar moet sodanige sertifikaat uitneem tav al die mineraalregte wat hy kragtens sy grondtitel hou. Waar daar beide 'n sessie en 'n voorbehoud van mineraalregte plaasgevind het, sal die pros-

prospekteerregte beperkte saaklike regte is,⁴³⁵ is egter 'n heel ander vraag.

Dit wil voorkom asof blote prospekteerregte nie op sigself, soos diensbaarhede en mineraalregte, 'n bestaan onafhanklik van eiendomsreg kan voer nie. Ongeag of dit deur 'n grondeienaar of 'n blote mineraalreghouer verleen is, is die blote reg om na minerale te prospekteer dan slegs 'n onvervreembare onderdeel van, maar wel een van die bevoegdhede wat verleen kan word deur en inherent is aan die hou van mineraalbevoegdhede deur 'n grondeienaar⁴³⁶ of 'n blote mineraalreghouer. Alhoewel dit op die oog af voorkom asof 'n prospekteerreg tesame met die aanvullende of bykomstige regte wat daarmee saamgaan so 'n afsonderlike eenheid kan daarstel, is die inhoud van die prospekteerreg self beperk tot die opsporing van minerale en as sulks betekenisloos.⁴³⁷

(vervolg)

- pekteerder, net soos in die eerste geval hierbo, sy regte moet verkry van die betrokke houer daarvan.
434. Sien egter SIR v Struben Minerals (Pty) Ltd 1966 4 SA 582 (A) 587A - 588A. Alhoewel dit nie in die praktyk gebeur nie, moet 'n voornemende mineraalreghouer tog sorg dra dat die grondeienaar nie dalk al van die prospekteerregte vervreem het nie, want by sessie van die mineraalregte sal die blote mineraalreghouer in ooreenstemming met die nemo plus iuris-reël slegs die oorblywende regte op die minerale kry, dws uitgesonderd die reg om daarvoor te prospekteer en die regte wat aanvullend of bykomstig by prospektering is.
435. Prospektering is gewoonlik 'n duur proses en, indien die prospekteerder nie regte verkry tav minerale wat ontdek word nie, hou dit vir hom slegs kostes in en geen voordele nie. Die feit dat daar geen praktiese voordele vir prospekteerders uit blote prospekteerregte vloei nie, doen egter nie afbreuk aan die feit dat dit moontlik beperkte saaklike regte kan daarstel nie.
436. Daar moet onthou word dat 'n grondeienaar self ook 'n blote mineraalreghouer kan wees indien hy verkies het om al die mineraalregte wat hy kragtens sy titelakte hou van die grondtitel af te skei en dit kragtens 'n aparte mineraaltitel (sertifikaat van regte op minerale) te hou. Hy kan ook in laasgenoemde hoedanigheid aan die prospekteerder sy regte verleen.
437. Daar is daarop gewys dat die blote reg om te prospekteer sonder die reg om daarbenewens die mineraalregte of die grond of 'n gedeelte daarvan of 'n mineraalhuur te bekom, nie vir prospekteerders enige voordele inhou nie en dat die teoretiese bestaan van die ware prospek-

Die aktesregistrasiestelsel maak om juis hierdie rede nie voorsiening vir die uitreiking van afsonderlike titelsertifikate vir blote prospekteeërregte nie⁴³⁸ en die registrasie⁴³⁹ van die verlening van prospekteeërregte is slegs moontlik indien dit⁴⁴⁰ vervat word in 'n registreerbare prospekteeërkontrak, met ander woorde, indien dit met die verlening van een van die statutêr omskrewe opsies gepaard gaan. Dit lyk dus asof afgeskeide prospekteeërregte, indien die afskeiding daarvan van grondeiendomsreg of blote mineraalregte enigsins prakties moontlik is, alleenstaande nie selfstandige beperkte saaklike regte is of kan wees nie, maar dat die reg om na minerale te soek slegs 'n verleenbare bevoegdheid van grondeienaars en blote mineraalreghouers is.

Prospekteeërregte verskil verder in verskeie opsigte van mineraalregte. In hoofstuk 2 is daarop gewys dat, by die afskeiding daarvan van die grond waarin dit voorkom, minerale roerend en die eiendom word van die persoon wat daarop geregtig is om dit at te skei. Behalwe vir sekere uitsonderings, verkry die houer van blote prospekteeërregte⁴⁴¹ geen regte ten aansien van minerale wat as gevolg van sy prospektering ontdek mag word nie. 'n Mineraalreghouer is nie net geregtig om die grond te betree, te soek vir minerale, monsters te verwyder vir ontleding, ensovoorts, en op alle aanvullende of bykomstige regte wat daarmee saamgaan nie,⁴⁴²

(vervolg)

teerkontrak in die eng sin van die woord om hierdie rede buite rekening gelaat kan word.

438. Daar bestaan nie iets soos 'n sertifikaat van regte op prospektering of iets soortgelyks nie.

439. In 'n akteskantoor.

440. Tesame met genoemde ius in personam ad rem acquirendam.

441. Maw iemand wat slegs die eerste element van 'n prospekteeërkontrak hou, nl die reg om te prospekteeër, maar nie ook die tweede element nie, nl die opsie om die mineraalregte of die grond of 'n mineraalhuur te verkry.

442. Maw presies dieselfde regte as waarop prospekteeërs geregtig is.

maar is verder daarop geregtig om enige minerale wat ontdek mag word te myn, af te skei en toe te eien, asook alle aanvullende of bykomstige bevoegdhede wat met laasgenoemde bevoegdhede saamgaan. Die bevoegdhede van 'n mineraalreghouer sluit dus nie net al die bevoegdhede van 'n blote prospekterreghouer in nie, maar gaan heelwat verder.

Aangesien artikel 70(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937⁴⁴³ uitdruklik slegs op mineraalregte van toepassing is, en nie op verleende prospekterregte nie, is blote prospekterregte eintlik nader aan serwitute as mineraalregte omdat, indien dit 'n beperkte saaklike reg sou kon daarstel, dit sou verval indien dit weer in die hande van die mineraalreghouer met sy blote mineraalregte of in die hande van die grondeienaar met sy eiendomsreg herenig word.⁴⁴⁴ Die res van die verskille tussen serwitute en mineraalregte geld egter mutatis mutandis ook ten opsigte van prospekterregte en dieselfde oorwegings as in die geval van mineraalregte geld ook in die geval van prospekterregte by kritiek teen die klassifikasie daarvan as persoonlike kwasie-serwitute.

Die regspraak wat voorgehou word as gesag vir die algemene beskouing dat die regte wat kragtens geregistreerde prospekterkontrakte verleen word beperkte saaklike regte is, oortuig nie. Registrasie is ook nie bepalend met betrekking tot die regs aard van prospekterregte nie, want daar bestaan

443. Wat sedert 1957 tot gevolg het dat, waar mineraalregte eers eenmaal afgeskei is van grondeiendomsreg, dit daarna altyd kragtens 'n aparte titel gehou word, wat nie deur samesmelting verval indien die grondeienaar en die mineraalreghouer dalk op 'n later stadium weer dieselfde persoon word nie.

444. Die mening word egter gehuldig dat die verlening van blote prospekterregte slegs vorderingsregte skep wat nie soos beperkte saaklike regte (bv diensbaarhede) vir terugsedering vatbaar is nie omdat dit, ten spyte daarvan dat die verlening van die persoonlike gebruiksregte vervat is in prospekterkontrakte wat normaalweg self vir sessie vatbaar is, nooit aanvanklik afgestaan en oorgedra is nie.

verskeie persoonlike regte wat tradisioneel of ooreenkomstig die regspraak of wetgewing registreerbaar is. Ten spyte van sodanige registrasie word hierdie vorderingsregte egter nie deur die registrasie daarvan in beperkte saaklike regte omskep nie en daar geld ander oorwegings as registrasie by beantwoording van die vraag of prospekterregte beperkte saaklike regte is of kan wees.

Volgens Van der Merwe⁴⁴⁵ is 'n reg ooreenkomstig die regspraak saaklik van aard indien dit by registrasie 'n "subtraction from dominium" daarstel wat op die regsopvolgers van die regsverlener bindend is.⁴⁴⁶ Volgens Van der Walt⁴⁴⁷ behels 'n ondersoek na die vraag of 'n reg wat uit kontrak ontstaan saaklik of persoonlik is, die vrae of dit die partye se bedoeling was dat dit 'n saaklike reg moet wees, of die kontrak 'n reg skeep wat by registrasie saaklik sal wees en of die regsbeleid die skepping van sodanige saaklike reg toelaat. Hiervolgens is regte dus saaklik van aard indien hulle ná registrasie die grond self direk beswaar⁴⁴⁸ en die eiendomsreg op die grond beperk.

445. Sakereg 70 ev.

446. Die houe gee dus voorkeur aan die "subtraction from dominium"-toets, maar neem ook die bedoeling van die regsverlener om die grondeienaar en sy regsopvolgers te bind in ag, om te bepaal welke regte registreerbaar is. Sien Ex parte Geldenhuys 1926 OPA 155, Registrar of Deeds (T) v The Ferreira Deep Ltd 1930 AA 169, Oden-daalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O), Nel v CIR 1960 1 SA 227 (A), Lorentz v Melle 1978 3 SA 1044 (T), Barclays Western Bank Ltd v Comfy Hotels Ltd 1980 4 SA 174 (OK), Adinvale (Pty) Ltd v Warmbaths Town Council 1981 3 SA 516 (T) en Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds 1990 4 SA 614 (K).

447. 1992 THRHR 170 op 179.

448. Die direkte beswaring van die grond self het tot gevolg dat die reg geldig en afdwingbaar teenoor enige opvolgende eienaar van die grond is. Die reg behels dus nie 'n verhouding tussen die regsverlener en die regsverkryger nie, maar 'n direkte verhouding tussen die regsverkryger en die grond self.

Die bedoeling om slegs vorderingsregte te skep word algemeen aan die partye tot ongeregistreerde en ongeregistreerbare⁴⁴⁹ prospekteerkontrakte toegeskryf. Beide die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 maak wel voorsiening vir die registrasie van prospekteerkontrakte wat aan sekere vereistes voldoen. Selfs al voldoen 'n prospekteerkontrak aan die essentialia vir registrasie daarvan,⁴⁵⁰ is daar egter geen statutêre verpligting⁴⁵¹ op die partye om dit te laat registreer nie en in die praktyk word verreweg die meeste prospekteerkontrakte nooit geregistreer nie.⁴⁵² In sodanige geval⁴⁵³ bestaan daar geen twyfel oor die feit dat die prospekteerder se suiwer kontraktuele regte⁴⁵⁴ bloot persoonlik van aard is nie.

Waar die prospekteerkontrak streng aan die woordomskeuring daarvan in artikel 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 of artikel 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 voldoen en die partye besluit om dit wel notarieel te laat verly en te laat registreer, verander sodanige registrasie nie genoemde regte van persoonlike na

449. Maw waar die prospekteerkontrak nie 'n verlening van prospekteerrechte gekoppel aan een of meer van die statutêre omskrewe opsies tot inhoud het nie en dus nie aan die woordomskeuring van "prospekteerkontrak" in a 102 (1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 of a 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 voldoen nie.

450. Maw al het dit 'n verlening van prospekteerrechte gekoppel aan een of meer (in die alternatiewe) van die statutêre omskrewe opsies tot inhoud.

451. Soos in 4.2.10 aangedui is, word die keuse om die prospekteerkontrak op sy eie onkoste, maar met die samewerking van die verlener daarvan, te laat registreer, gewoonlik aan die prospekteerder oorgelaat. Daar kan gevolglik wel ex contractu 'n verpligting tot registrasie bestaan.

452. Dit word slegs onderhands gesluit en bestaan daarna regsgeldig inter partes voort.

453. En dus ook in die teoretiese moontlike geval van ongeregistreerbare prospekteerkontrakte.

454. Dws beide die prospekteerrechte én die opsie(s).

saaklike regte nie,⁴⁵⁵ maar word dit waarskynlik deur die partye gedoen omdat hulle wil hê dat die verlening van prospekterregte nie net die huidige grondeienaar nie, maar ook sy regsopvolgers moet bind.⁴⁵⁶ Daaruit kan afgelei word dat hulle dus bedoel om die prospekteerder se regte te beskerm deur die grond self direk daarmee te beswaar.⁴⁵⁷ Eersgenoemde gevolg kan egter ook uit hoofde van die kennisleer bereik word en, afgesien daarvan dat die bedoeling van die partye nie deurslaggewend is by bepaling van die regs aard van die reg wat deur hulle geskep word nie,⁴⁵⁸ beteken die feit dat die regsopvolgers van die grondeienaar of blote mineraal-reghouer telkens in hul persoonlike hoedanighede aan die verlening van prospekterregte gebonde is, nie noodwendig dat daar 'n beperking, waaraan derdes gebonde is,⁴⁵⁹ op die grond self rus nie.

Die vraag of 'n reg die grond self direk beswaar hang dus saam met 'n ondersoek na die objek van die reg en in hierdie verband is aangetoon dat die objek van 'n prospekteerder se prospekterregte beskou kan word as die reg om van die regsverlener te vorder om hom te weerhou van aanspraak op die eksklusiewe beheer oor die saak, waarop hy andersins as eienaar geregtig sou gewees het, met ander woorde, 'n non face-

455. Sien Ex parte Geldenhuys 1926 OPA 156 op 164 - 165, Lorentz v Melle 1978 3 SA 1044 (T) 1058D, Van der Merwe Sakereg 83 - 85 en Sonnekus 1991 TSAR 174 op 180.

456. Aangesien dit meestal nie van veel belang vir die regsverlener is nie, geskied registrasie gewoonlik op aandrang van die prospekteerder, wat beoog om aldus beter gesekureerde regte te verkry.

457. En dus ook alle latere grondeienaars te bind.

458. Sien Lorentz v Melle 1978 3 SA 1044 (T) 1050H en Van der Walt 1992 THRHR 170 op 196, wat egter maan dit nie as verskoning gebruik moet word om die bedoeling van die partye te ignoreer nie.

459. Die feit dat derdes gebonde is, is ook nie op sigself deurslaggewend om te bepaal of 'n reg persoonlik of saaklik van aard is nie, want daar is reeds aangetoon dat daar ook in die geval van vorderingsregte in die sekondêre regs subjek-regsubjekte-verhouding van derdes gevorder kan word om nie op die primêre regs subjek-regsubjek-verhouding inbreuk te maak nie.

re.⁴⁶⁰ volgens hierdie beskouing verkry 'n prospekteeerder dus nie 'n saaklike reg om op die grond te prospekteeer nie, maar 'n vorderingsreg wat op die benutting van die grond vir prospekteerdoeleindes gerig is.⁴⁶¹

Tensy dit statutêr of deur regsverwerking tot stand kom, ontstaan beperkte saaklike regte by registrasie. Beide die prospekteeerregte én die opsies kom egter reeds by kontraksluiting tot stand en die daaropvolgende registrasie van die prospekteeerkontrak het, selfs waar die inwerkingtreding van die prospekteeerregte en/of die opsies daarin tot ná registrasie uitgestel word, niks met die ontstaan daarvan te doen nie.

Dit blyk dus dat prospekteeerregte een van die gevalle is waar statutêre magtiging tot die registrasie van 'n vorderingsreg die praktiese effek het dat daar, sonder om dit in 'n saaklike reg te verander, aan die vorderingsreg beskerming verleen word wat vergelyk met die beskerming wat aan saaklike regte kleef. Selfs al het die indirekte beskerming wat verleen word deur die registrasie van sekere prospekteeerkontrakte (en gevolglik daarmee saam ook die prospekteeerregte wat daarkragtens verkry word) dalk prakties tot

⁴⁶⁰. Vgl Van der Walt 1986 *TSAR* 173 op 177 ev.

⁴⁶¹. Hierdie vorderingsreg moet nie met die persoonlike diensbaarheid usus, wat 'n klassieke Romeinsregtelike ius in re alienum is, verwar word nie. In 5.4.5 is aangetoon dat mineraalregte, waarin prospekteeerregte vervat is of waarvan dit afgelei kan word, sodanig van diensbaarhede verskil dat hulle nie langer saam geklassifiseer kan word nie. Die klassifikasie van mineraalregte as beperkte saaklike regte geskied op 'n afsonderlike, selfstandige basis en het niks te doen met die feit dat diensbaarhede ook beperkte saaklike regte is nie. Die feit dat blote prospekteeerregte dalk op die oog af na usus lyk, maak dus nie van prospekteeerregte beperkte saaklike regte nie. Daarbenewens gaan dit in die geval van prospekteeerregte oor die uitoefening van 'n enkele inhoudsbevoegdheid van grondeienaars, terwyl usus 'n versameling sodanige bevoegdhede tot inhoud het.

gevolg dat die gebondenheid van regsopvolgers ingevolge die kennisleer in effek aan die regsverkryger 'n direkte reg op die grond self verleen, is aangetoon dat daar in elk geval nie aan die tweede been van die toets vir 'n saaklike reg, naamlik die "subtraction from dominium"-vereiste, voldoen word nie.

In laasgenoemde verband sê Van der Walt⁴⁶² dat die toets vir 'n saaklike reg is of, met inagneming daarvan dat nie alle beperkings op eiendomsreg beperkte saaklike regte daarstel nie, daar sodanige vermindering van eiendomsreg of beswaring van die grond self is dat dit beskou kan word asof 'n deel van die eiendomsreg aan iemand anders oorgedra word.⁴⁶³

'n Verlening van prospekteeërregte het slegs tot gevolg dat die prospekteeërder daarop geregtig is om op die grond na minerale te soek.⁴⁶⁴ Hy mag niks verder doen uit hoofde van sy blote prospekteeërregte nie en 'n verlening van prospekteeërregte het dus nie tot gevolg dat daar 'n vermindering van eiendomsreg of beswaring van die grond self plaasvind wat met oordrag van 'n gedeelte van die eiendomsreg aan iemand anders vergelyk kan word nie.⁴⁶⁵ Die prospekteeërder is slegs daarop geregtig om na minerale te prospekteeër, maar het geen toeëienings- of enige soortgelyke ander of verdere bevoegdhede nie. Daar vind dus geen vermindering of aftrekking van die eienaar se eiendomsreg tydens hierdie proses plaas nie⁴⁶⁶ en daar word gevolglik nie by 'n verlening van

462. 1992 THRHR 170 op 181.

463. Sien ook Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 389.

464. Uitgesonderd die verwydering van monsters vir analise, identifikasie, ontleding, esaai, ens.

465. Alhoewel hierdie faktor nie noodwendig deurslaggewend is nie, vind daar ook geen waardevermindering van die grond plaas nie. Dit hang saam met die vereiste wat in Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds 1990 4 SA 614 (K) 617I gestel is dat daar 'n inbreuk op die grondeienaar se ius disponendi moet wees in die sin dat hy by vervreemding van die grond nie die volle voordeel daarvan kry nie.

466. Indien die opsie, wat saam met die prospekteeërregte verleen word, om die grond, die mineraalregte of 'n

prospekteerregte aan die "subtraction from dominium"-toets voldoen nie.

Vir 'n "subtraction from dominium" om te kan plaasvind, moet dit in elk geval vasstaan dat die betrokke reg wel regtens vir afskeiding van grondeiendomsreg vatbaar is. Daar is aangetoon dat nie alle "eiendomsregtelike bevoegdhede" vir afsonderlike oordrag aan ander regssubjekte vatbaar is nie⁴⁶⁷ en dat sommige van die bevoegdhede wat deur eiendomsreg verleen word wel alleenstaande vervreem kan word,⁴⁶⁸ maar dat dit in ander gevalle slegs sinvol in samehang met ander eiennaarsbevoegdhede verleen kan word.⁴⁶⁹ Daar is ook aangetoon dat 'n verlening van prospekterregte sinneloos is indien dit nie met sekere opsies gepaard gaan nie en dat dit betwyfel word of die afsonderlike verlening van blote prospekterregte enigsins regtens moontlik is, dit wil sê, anders as tesame met 'n opsie in 'n prospekterkontrak.⁴⁷⁰

Dit wil voorkom asof juis die feit dat 'n verlening van prospekterregte normaalweg wel met die verlening van 'n opsie gepaard gaan, dalk die oorsaak is van die algemene beskouing dat prospekterregte beperkte saaklike regte is. Die regsraad van die opsies is ondersoek teen die agtergrond

(vervolg)

- mineraalhuur te verkry, uitgeoefen sou word, is dit egter 'n heel ander saak.
467. Sommige eiennaarsbevoegdhede kan nie van eiendomsreg afgeskei word en 'n onafhanklike voortbestaan voer nie, bv die eienaar se vindikasiebevoegdheid, sy vervreemdingsbevoegdheid of die inherente "kern" van sy eiendomsreg as sodanig. Sien Van der Walt 1987 THRHR 462 op 473 - 474.
468. Bv die bevoegdheid om 'n saak te besit.
469. Die bevoegdheid om 'n saak te gebruik gaan bv gewoonlik gepaard met die bevoegdheid om dit te besit.
470. Afgesien daarvan dat die aktesregistrasiestelsel in elk geval nie daarvoor voorsiening maak nie, bestaan daar ook geen regspolitiese behoefte aan die afsonderlike registrasie van slegs blote prospekterregte as beperkte saaklike regte nie omdat daar reeds voldoende voorsiening vir (ander) beskerming en registrasie daarvan (dmv registreerbare prospekterkontrakte) bestaan.

van Van der Merwe⁴⁷¹ se stelling dat opsies in prospekteerkontrakte as saaklike regte beskou word, maar⁴⁷² dat iura in personam ad rem acquirendam,⁴⁷³ waarvan opsies ooglopende voorbeelde is, beskou word as 'n klas persoonlike regte⁴⁷⁴ wat registreerbaar is.

Iura in personam ad rem acquirendam word egter nie self geregistreer of deur registrasie in saaklike regte omskep nie. In die geval van hierdie persoonlike regte moet daar tussen die verbintenisskeppende en saaklike ooreenkomste onderskei word: die verbintenisskeppende ooreenkoms gee, soos alle ander kontrakte, slegs aanleiding tot 'n vorderingsreg, die ius in personam ad rem acquirendam, wat persoonlik van aard en normaalweg nie registreerbaar is nie.⁴⁷⁵ Die saaklike ooreenkoms, wat voortvloei uit bovermelde vorderingsreg wat gerig is op menslike prestasie, kom tot stand deur en materialiseer eers by registrasie, wanneer die ius in personam

471. Sakereg 84.

472. Sien Van der Merwe Sakereg 85.

473. Van der Merwe Sakereg 86 - 87 sê dat daar twee betekenisse aan die begrip iura in personam ad rem acquirendam geheg kan word, nl die letterlike betekenis dat dit die reg teen 'n persoon op die oordrag van 'n saak is of dat dit verwys na registreerbare persoonlike regte, die registrasie waarvan sekere praktiese gevolge het, soos voorkeeps- en terugvallingsregte. Dit blyk dat eersgenoemde die meer algemene betekenis is - vgl Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 14, Delpont & Olivier Vonnisbundel 8 en 590, Van Warmelo 1959 Acta Juridica 84 op 86, Reinsma Onderscheid 139, Odendaalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O) en Registrar of Deeds (T) v The Ferreira Deep Ltd 1930 AA 169 op 180.

474. Sien ook Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 14.

475. Tensy daar statutêre magtiging vir die registrasie daarvan bestaan, bv as geïntegreerde deel van 'n prospekteerkontrak, vir die registrasie waarvan daar in a 3(1)(q), gelees met die woordomskriving van "prospekteerkontrak" in a 102(1), van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en a 5(1)(n), gelees met die woordomskriving van "prospekteerkontrak" in a 1, van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 voorsiening gemaak word.

ad rem acquirendam weens voldoening tot niet gaan en die betrokke saaklike reg in die hande van die regsverkryger tot stand kom, welke registrasiehandeling van die voorafgaande registrasie van die aanvanklike prospekterkontrak onderskei moet word. Waar registrasie 'n vereiste vir die saaklike werking van 'n reg is, met ander woorde, waar dit deel van die saaklike ooreenkoms vorm, het die reghebbende 'n vorderingsreg op registrasie en sy saaklike reg kom by registrasie tot stand.⁴⁷⁶

Daar is geen gronde waarop die opsies wat by wyse van prospekterkontrakte verleen word, anders as ander opsies⁴⁷⁷ geklassifiseer kan word nie. By die toepassing van bovermelde toetse blyk daar dat eersgenoemde opsies ook nie beperkte saaklike regte nie, maar blote vorderingsregte is en dus nie die rede kan wees waarom prospekterkontrakte registreerbaar is nie. Aangesien nie die prospekterregte óf die opsies dus vanself saaklik van aard is nie, ontstaan die vraag waarom prospekterkontrakte dan registreerbaar is en wat die effek van die registrasie daarvan is.

Uit die feit dat prospekterkontrakte nie ab initio registreerbaar was nie⁴⁷⁸ en dat daar steeds spesiale, afsonderlike voorsiening vir die registrasie daarvan in artikels 3(1)(q) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en 5(1)(n) van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van

⁴⁷⁶. Sien Van der Walt 1986 TSAR 173 op 177, waar hy saamstem met hierdie stelling in die 2e uitg van Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 20.

⁴⁷⁷. Wat slegs van eersgenoemdes verskil deurdat daar nie statutêre voorsiening vir die registrasie daarvan bestaan nie, wat in elk geval geen effek op die regsraad daarvan het nie.

⁴⁷⁸. Nadat prospekterkontrakte aanvanklik bloot in 'n spesiale register aangeteken kon word, is die registrasie daarvan kragtens opvolgende akteswetgewing ook slegs in sekere omskrewe gevalle toegelaat, nl waar beide die essentialia vir die registrasie daarvan in die prospekterkontrak vervat is.

1967 bestaan,⁴⁷⁹ word aan die hand gedoen dat die afleiding gemaak kan word dat die wetgewer se bedoeling nog nooit was dat daar as gevolg van die registrasie daarvan aan prospek-teerkontrakte of die regte wat daarkragtens verleen word, saaklike werking of beskerming moet kleef nie.

Indien dit wel die bedoeling van die wetgewer was dat gere-gistreerde prospekteerkontrakte beperkte saaklike regte moes daarstel, sou die besluit of hul prospekteerkontrak geregis-treer moet word, al dan nie, waarskynlik nie aan die keuse van die partye oorgelaat gewees het nie en sou die hele aan-geleentheid anders gereël gewees het, byvoorbeeld soos in die geval van grondverkopings, waar die koopkontrak in alle gevalle deur die registrasie van 'n akte van oordrag opge-volg moet word ten einde gevolg aan die transaksie te gee.

Daar word gevolglik aan die hand gedoen dat, aangesien beide die prospekteerrechte én die opsie dus persoonlik van aard is, en dit ondanks registrasie bly, dit blyk dat die rede vir die registrasie van prospekteerkontrakte is dat dit weens ekonomiese redes en in belang van regsekerheid vir publikasiedoeleindes statutêr toegelaat word.⁴⁸⁰ Ook die aard van die objek en die ontstaansbronne van bovermelde regte dui daarop dat dit persoonlik van aard is⁴⁸¹ en daar

479. Net soos vir huweliksvoorwaardekontrakte in a 3(1)(k) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, ten aan-sien waarvan daar blykbaar geen algemene beskouing be-staan dat die regte wat daarkragtens verleen word bloot agv registrasie saaklik van aard word nie.

480. In die geval van prospekteerkontrakte wat kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 gere-gistreer word, dien daarop gelet te word dat hierdie wet nie dieselfde of enige soortgelyke woordomskrywing van "saaklike reg" as die een in die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 bevat nie. Aangesien die regte wat daarkragtens geregistreer word dus nie daarin as saaklik aangemerkt word nie, bestaan daar in die geval van sodanige registrasies nog minder twyfel oor die persoonlike aard van die betrokke regte en die suiwer publikasiefunksie van die registrasie daarvan.

481. Sien Sonnekus 1991 TSAR 173 op 179 - 180.

bestaan geen regspolitiese behoefte aan die erkenning daarvan as beperkte saaklike regte nie.

Die blote prospekteerregte wat by wyse van die ander "prospekteerkontrakte"⁴⁸² verkry kan word, is identies aan die wat kragtens bovermelde prospekteerkontrakte verkry word. Ten spyte daarvan dat dit by die registrasie daarvan statuutêr op sekere derdes bindend gemaak is, geld presies dieselfde as hierbo dus met betrekking tot die persoonlike regs aard van die prospekteerregte wat ingevolge benoemings-ooreenkomste verleen word.

Mynregte hou oor die algemeen die bevoegdhede in om die grond te betree en met die personeel, voertuie, masjinerie en toerusting wat vir dié doel nodig mag wees, te myn vir die betrokke mineraal of minerale, dit af te skei en die roerende minerale toe te eien. In teenstelling met prospekteerregte, verleen mynregte dus wel regte ten opsigte van die minerale benewens die reg op verwydering van monsters daarvan vir ontleding, ensovoorts, en na toeëiening daarvan is die myner uit hoofde van eiendomsreg daarop geregtig om die minerale te verwyder en verder daaroor te beskik. Hy het ook die aanvullende of bykomstige bevoegdhede wat hy redelikerwys benodig om sy gemeneregtlike mynregte ekonomies en effektief te kan uitoefen. Hy hou dus ná registrasie⁴⁸³ daarvan direkte regte op die eiendom van iemand anders, wat uit eiendomsreg of mineraalregte, na gelang van die geval, afgelei is, wat 'n "subtraction from dominium" daarstel en bindend op die regsopvolgers van die partye is. Sy gemeneregtlike regte om te myn kan, in teenstelling met blote

⁴⁸². In die wye sin van die woord.

⁴⁸³. Voor registrasie is sy reg indirek (via sy vorderingsreg of ingevolge die verbintenisskeppende ooreenkoms tussen die partye), bestaan daar nog geen "subtraction from dominium" nie (die regsverlener is wel persoonlik verbind tot prestasie) en is regsopvolgers en derdes (behoudens die werking van die kennisleer) nie daaraan gebonde nie.

prospekteerregte,⁴⁸⁴ onafhanklik van die regte waarvan dit afgelei is, 'n sinvolle bestaan voer.

Afgeskeide⁴⁸⁵ gemeneregtelike mynregte is dus, in teenstelling met blote prospekterregte, wel ingevolge bovermelde toetse beperkte saaklike regte.⁴⁸⁶ Sodanige regte om te myn sluit, inteendeel, al is dit ook op 'n verskillende basis en met 'n verskillende hoofdoel voor oë, die gemeneregtelike reg om te prospekter in. 'n Myner se prospekterbevoegdhede verskil egter nie noodwendig van dié van ander prospekterders nie en kan daaraan gelykgestel word, waaruit die gevolgtrekking gemaak kan word dat sodanige prospekterregte ook nie beperkte saaklike regte kan wees nie. Presies dieselfde geld vir die prospekterregte wat verleen word deur en ingeslote by mynhuurkontrakte, skatpligtige ooreenkomste en alle ander mynregte, statutêre prospekter- en ontginningsmagtigings, mineraalhuurkontrakte en enige prospekterregte wat indirek tesame met en as deel van enige ander verkryging van grondeiendomsreg of blote mineraalregte verleen word: dit bly op sigself, ongeag enige registrasies, steeds net blote vorderingsregte.

6.7 Samevatting

Waar die verlening van prospektermagtigings aan die houer van gemeneregtelike mineraalregte of sy prospekterder blote statutêre magtiging ingehou het om sy privaatregtelike prospekterregte uit te oefen, was die statutêre magtiging bloot sanksionering van die uitoefening die bevoegdhede van owerheidsweë. Waar die verlening van statutêre prospektermagtigings egter deels die verlening van gemeneregtelike prospek-

⁴⁸⁴. Blote ontginningsregte, wat nie die mineraalafskedding- en toeëieningsbevoegdhede insluit nie, kan egter net soos blote prospekterregte nie 'n sinvolle, afsonderlike voortbestaan voer nie en kan ook nie as beperkte saaklike regte aangemerkt word nie.

⁴⁸⁵. Die afskeiding vind by registrasie plaas.

⁴⁸⁶. Vgl Lorentz v Melle 1978 3 SA 1044 (T).

teerregte behels het, is die regsraad daarvan vergelykbaar met die regsraad van die prospekteeerregte wat deur middel van prospekteeerkontrakte verleen word.

Daar vloei geen praktiese voordele uit die verlening van ware prospekteeerkontrakte in die eng sin van die woord nie, want enige verlening van blote prospekteeerregte is betekenisloos indien dit nie met 'n opsie om die grond, die mine-raalregte of die reg om te myn te verkry, gepaard gaan nie. Alhoewel dit dalk teoreties moontlik is om slegs prospekteeerregte aan iemand te verleen, is die opsie in die praktyk 'n onontbeerlike deel van 'n prospekteeerkontrak.

Kragtens beide die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 is die verlening van sekere statutêr voorgeskrewe prospekteeerregte en opsies essensiële vereistes vir die registrasie van prospekteeerkontrakte, maar, al voldoen hulle ook aan hierdie essentialia, word die meeste prospekteeerkontrakte in die praktyk onderhands gesluit en nie geregistreer nie. Daar is geen statutêre verpligting op die partye om hul prospekteeerkontrak te laat registreer nie en dit kan regsgeldig onderhands tussen hulle bly voortbestaan. In sodanige geval bestaan daar geen twyfel oor die feit dat die prospekteeerder se kontraktuele regte bloot persoonlik van aard is nie want, net soos in die geval van ander kontrakte, gee registreerbare prospekteeerkontrakte voor of in die afwesigheid van registrasie slegs tot vorderingsregte aanleiding.

By toepassing van al die toetse vir saaklike regte, blyk dit dat blote prospekteeerregte nie beperkte saaklike regte nie, maar net vorderingsregte is wat slegs tesame met sekere opsies verleen kan word. Dit wil voorkom asof juis die feit dat 'n verlening van prospekteeerregte normaalweg wel met die verlening van sodanige opsies gepaard gaan, dalk die oorsaak is van die algemene beskouing dat prospekteeerregte beperkte saaklike regte is. Die regsraad van die opsies is ondersoek

teen die agtergrond van die stelling dat opsies in prospek-
teerkontrakte as saaklike regte beskou word, maar dat iura
in personam ad rem acquirendam, waarvan opsies voorbeelde
is, beskou word as 'n klas persoonlike regte wat registreer-
baar is.

Daar is aangetoon dat daar by uitoefening van die opsie,
synde 'n ius in personam ad rem acquirendam, onderskei moet
word tussen die saaklike en die verbintenisskeppende oor-
eenkoms, wat soos enige ander kontrak slegs persoonlike of
vorderingsregte verleen en ingevolge waarvan oordrag van die
betrokke regte deur die regsverkryger van die regsverlener
gevorder kan word. Voldoening aan die verbintenisskeppende
ooreenkoms gee dus aanleiding tot die betrokke saaklike oor-
eenkoms. By die registrasie wat voortvloei uit uitoefening
van die opsie kom saaklike regte in die hande van die regs-
verkryger tot stand en gaan die verbintenisskeppende ooreen-
koms tot niet.

Voormelde registrasiehandeling moet egter, indien die pros-
pekteerkontrak wel geregistreer word, onderskei word van
laasgenoemde registrasie, waarkragtens die prospekteerregte
en opsies ten aanvang verleen word. Soos in 6.2.1 aangetoon
is, is beide die prospekteerregte en die opsies persoonlik
van aard en nie die rede waarom die registrasie van prospek-
teerkontrakte statutêr toegelaat word nie. Hierdie vorder-
ingsregte bly ondanks hul registrasie albei persoonlik van
aard en die registrasie van die prospekteerkontrak, wat
bloot om doelmatigheids- en beleidsoorwegings toegelaat
word, maak nie die regte wat daarkragtens verleen word saak-
lik van aard nie.

Uit die feit dat prospekteerkontrakte nie ab initio regis-
treerbaar was nie en dat daar steeds afsonderlike statutêre
voorsiening vir die registrasie daarvan bestaan, is aan die
hand gedoen dat die afleiding gemaak kan word dat die wet-
gewer se bedoeling nog nooit was dat daar as gevolg van die

registrasie daarvan aan prospekteerkontrakte of die regte wat daarkragtens verleen word, saaklike werking of beskerming moes kleef nie. Indien dit wel die bedoeling van die wetgewer was dat geregistreeerde prospekteerkontrakte beperkte saaklike regte moes daarstel, sou ander reëlings getref gewees het.

Daar is dus aan die hand gedoen dat die rede vir die registrasie van prospekteerkontrakte is dat dit weens ekonomiese redes en in belang van regsekerheid vir publikasiedoeleindes statutêr toegelaat word en dat beide die prospekteerrechte én die opsies wat kragtens geregistreeerde prospekteerkontrakte verleen word persoonlik van aard is, en dit ondanks registrasie bly. Daar bestaan reeds voldoende voorsiening vir die registrasie van sekere verlenings van prospekteerrechte en die beskerming daarvan uit hoofde van die kennisleer⁴⁸⁷ en voorkeursmaatreëls ten gunste van ekonomies-effektiewe prospektering. Daar bestaan dus geen regspolitiese behoefte aan die afsonderlike registrasie van slegs blote prospekteerrechte of erkenning daarvan as beperkte saaklike regte nie.

Presies dieselfde geld vir die uitdruklike verlening van prospekteerrechte by wyse van benoemingsooreenkomste ingevolge die herroepe wetgewing: ten spyte daarvan dat die kontrak by registrasie ingevolge artikel 8 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 en artikel 19 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 statutêr op die regsopvolgers van die verlener daarvan bindend gemaak is, bly sodanige prospekteerrechte blote vorderingsregte. Benoemingsooreenkomste wat kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 verleen word, verleen ook ondanks die statutêr gemagtigde registrasie daarvan in die mynbriewekantoor uitdruklik slegs vorderingsregte.

⁴⁸⁷. Die werking waarvan by noodwendige implikasie met sodanige registrasie saamhang, asook, selfs waar die prospekteerkontrak nie geregistreeer word nie, met ander kennis van die verlening daarvan.

Mineraalhuurkontrakte, wat óf selfstandig óf as gevolg van uitoefening van die opsie daartoe in prospekteerkontrakte tot stand kan kom, moet notarieel aangegaan word ten einde geldig te wees en in die betrokke akteskantoor geregistreer word ten einde teenoor derdes afdwingbaar te wees. Dit verleen die reg om te myn, welke reg gemeneregterlik die bevoegdheid insluit om te prospekteer. Die verlening daarvan veronderstel dat prospektering reeds sukses-vol plaasgevind het, in welke geval die myner die bevoegdheid kry om, na gelang sy mynwerkzaamhede vorder, verder na die mineraal of minerale waarvoor daar gemyn word, te prospekteer. Aangesien die aanvanklike verlening van prospekteerrechte ook beperk kan word tot 'n sekere mineraal op 'n gedeelte van die grond, is 'n myner se prospekteerbevoegdhede nie noodwendig strenger beperk nie en dit kan aan die bevoegdhede van gewone prospekteerders gelyk gestel word.⁴⁸⁸

Soos in veral 6.2.1 aangetoon is, stel die bevoegdheid om die grond of 'n gedeelte daarvan te betree en met die personeel, voertuie, apparaat, masjinerie, toerusting, ensovoorts, wat vir die doel nodig is, te prospekteer na die betrokke mineraal of minerale en die aanvullende of bykomstige bevoegdhede uit te oefen wat redelikerwys nodig is om ekonomies en effektief, maar steeds bona fide et civiliter modo en met inagneming van die grondeienaar se ondergeskikte belange, te prospekteer, asook die reg om monsters van enige ontdekte stowwe vir identifisering, ontleding, analise en toetsing te verwyder, nie 'n "subtraction from dominium" daar wat op die regsopvolgers van die regsverlener bindend is nie. Ook in hierdie geval het die geïmpliseerde verlening van blote prospekteerrechte dus nie die verlening van beperk-

⁴⁸⁸. 'n Myner mag wel iemand kry om sy prospektering vir hom te doen, maar mag nie soos 'n grondeienaar of 'n blote mineraalreghouer prospekteerrechte by wyse van 'n prospekteerkontrak aan 'n buitestaander verleen nie; die uitoefening van sy prospekteerbevoegdhede moet met die uitoefening van sy ontginningsreg in verband staan.

te saaklike regte tot gevolg nie. Die feit dat die registrasie van die mineraalhuurkontrak ter wille van afdwingbaarheid teenoor derdes statutêr vereis word,⁴⁸⁹ maak nie van die regte wat daarkragtens verleen word saaklike regte nie.

Presies dieselfde geld vir die gemeneregtelike prospekteregte wat by implikasie ooreenkomstig die herroepe wetgewing by wyse van myntitels, soos mynhuurkontrakte, en skatpligtige ooreenkomste verleen is. Hierdie kontrakte is in die mynbriewekantoor geregistreer kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967, wat nie soos die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 'n woordomskrywing van "saaklike reg" bevat nie. Daar word dus aan die hand gedoen dat sodanige registrasies kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 bloot statutêre "publikasiebeskerming" geniet.

Die ontginningsmagtigings wat kragtens artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 uitgereik word, omvat blote statutêre sanksionering van die uitoefening van gemeneregtelike mynregte en daarmee gepaardgaande prospekterbevoegdhede. Dit het nie die verlening van prospekteregte of enige effek op die persoonlike aard daarvan tot gevolg nie.

Alle blote prospekteregte is dus klaarblyklik slegs vorderingsregte, ongeag of dit by wyse van geregistreerde aktes verleen word, en dit stel op sigself volgens geeneen van die toetse daarvoor onder enige omstandighede beperkte saaklike saaklike regte daar nie.

⁴⁸⁹. Indien die kontrak notarieel verly, maar nie geregistreer is nie, is dit steeds inter partes geldig.

REGSVERGELYKING

7.1 Inleiding	629
7.2 Duitsland	630
7.3 Australië	637
7.4 Louisiana (Verenigde State van Amerika)	645
7.5 Gevolgtrekkings	651
7.6 Samevatting	655

7.1 Inleiding

In hoofstuk 1 is aangetoon dat, wanneer dit by 'n juridiese analise van prospekteeërregte in die Suid-Afrikaanse reg kom, daar nie oudergewoonte by die gemenerereg begin kan word nie, omdat die gemenerereg weens 'n gebrek aan mynbedrywigheide nie juis met die ekspluitasie van minerale gehandel het nie. Aan die ander kant het die ontdekking van diamante en goud gedurende die laaste helfte van die negentiende eeu sulke fundamentele ontwikkelings op die gebied van die mineraal- en mynreg tot gevolg gehad, dat daar in elk geval baie min van die gemenerereg oorgebly het en dat die reg hoofsaaklik bestaan uit dit wat hier te lande ontwikkel is. Anders as by die meeste ander regsbegrippe, kan die aard en inhoud van mineraal-, myn- en prospekteeërregte dus nie met vrug behandel word met verwysing na ooreenstemmende beginsels van die Romeinse en Romeins-Hollandse reg nie.

Word daar dus met die oog op die oplossing van probleme wat in die mineraal- en mynreg mag ontstaan na die gemenerereg gekyk, word slegs 'n groot leemte gevind. Om te kyk na die regstelsels van ander lande waarin daar ook 'n resepsie van die Romeinse reg plaasgevind het en mynbou 'n belangriker rol as in die Nederlande gespeel het, soos in Italië, Spanje

en veral Duitsland, mag dalk baie meer lonend wees. Aangesien die resepsie van die Romeinse reg volledig daarin plaasgevind het en die Wes-Duitse mineraal- en mynreg goed ontwikkel is, sal dit sinvol wees om die posisie in die Duitse reg vlugtig te ondersoek.

Om soos die regters van die vorige eeu weer na die Engelse reg te gaan kyk, sal teoreties onsuiver wees. Die vraag ontstaan egter of daar nie in die lig van die groot rol wat Engelse reg alreeds in die Suid-Afrikaanse mineraal- en mynreg gespeel het, wel met vrug daarna gekyk kan word nie. Die Engelse mynbedryf is ongelukkig, met die uitsondering van steenkoolontginning, self nie baie goed ontwikkel nie en kan nie eintlik vergelyk word met die Suid-Afrikaanse situasie nie. Gevolglik moet daar eerder gekyk word na lande waarvan die regstelsels op Engelse reg geskoei is, maar waarin mynbou 'n belangriker ekonomiese rol speel as in Brittanje, soos veral in Wes-Australië.

Soos Badenhorst¹ aantoon, is mineraalregte in die Amerikaanse staat Louisiana grotendeels op Romeinse reg gebaseer en sy behandeling van die verbandhoudende gedeeltes daarvan behoort ook ondersoek te word.

7.2 Duitsland²

Die Duitse mineraal- en mynreg het 'n lang en interessante historiese ontwikkeling beleef.³ Veral na die verbroekeling

1. Ontginning (viii) en 824 - 871.

2. Sien oor die algemeen Kuehne & Trelease New West German Mining Law 371 - 394.

3. Sedert die vroegste tye is goud, silwer en edelgesteentes deur die farao's, godkonings en oosterse heersers opgeëis. Hierdie adel- of keiserlike eiendomskonsep het ook sy neerslag in die Romeinse reg gehad en is saam met ander Romeinsregtelike beginsels op myne en mineraalneerslae oor die Heilige Romeinse Ryk heen uitgebrei. So is ook die Germaanse reg deur Romeinse reg beïnvloed. Onder die middeleeuse feodale stelsel het die reg streeksgewys ontwikkel na gelang die landheer gemeen het dat hy sy regte via die keiser ontvang of hy dit in eie reg opgeëis

van die Verenigde Oostenrykse Keiserryk aan die begin van hierdie eeu, het die Algemene Pruisiese Mynwet van 1865, wat ook deur die na-middeleeuse resepsie van die Romeinse reg beïnvloed is, streeksgewys ontwikkel in talle wette oor uiteenlopende aangeleenthede wat uiteindelik herroep en saamgevat is in die Wes-Duitse Bundesberggesetz⁴ van 1982, wat sedertdien ook na die destydse Oos-Duitsland uitgebrei is.⁵

(vervolg)

het, soos wat verskeie Germaanse prinse gedoen het. Nogtans is 'n groot mate van eenvormigheid bewerkstellig deurdat myners, wie se kundigheid uiteraard hoog op prys gestel is deur die geldgierige heersers, allerlei voorkeure geniet het. Hulle was bv nie net van militêre diens vrygestel nie, maar kon veral vryelik tussen die verskillende heerskappye reis. Veral die reg van oud-Sakse, waar aktiewe mineraalontginning reeds sedert die 10e eeu plaasgevind het, het wêreldwye gevolge gehad. Met die verowering van Engeland het dit sodanige inslag in veral Derbyshire gevind dat die Noorse invalle nie veel invloed op die Angel-Saksiese mineraal- en mynreg gehad het nie. Laasgenoemde reg is nie net deur resepsie daarvan na Amerika uitgebrei nie, maar kolonialisasie het tot gevolg gehad dat elemente en kenmerke daarvan vandag nog in Suid-Afrikaanse, Australiese, Indiese, ens, reg te bespeur is. Sien verder Dale Mineral Rights 13 - 21.

4. Die Duitse woord "berg" het 'n ewe interessante geskiedenis en wêreldwye historiese gevolge gehad. In Saksiese mynreg het dit geslaan op 'n mineraalneerslag in die sin dat minerale nie alleen meestal in die berge ontdek is nie, maar ook dat die ontginning daarvan die opbou van 'n (uitskot-) berg tot gevolg gehad het. In Angel-Saksiese mynreg het dit as "bargh" neerslag gevind en baie Saksiese mynsterme, soos "strike", "stope" en "drift", en ook mynname, word vandag nog in veral Derby aangetref. Die "Bergmeister" van die Beierse Harzberge, 'n beaampte soortgelyk aan 'n "mynkommissaris", het in Engels 'n "barmaster" geword en in Amerika het 'n "bar" nie soseer op die viering van die ontdekking daarvan in 'n kroeg nie, maar op mineraalhoudende grond self gedui. Dit het nie net ook in streeks- en veral plaasname in Kalifornië neerslag gevind nie, maar, net soos wat aan die woorde "sevens" en "forty-niners" steeds 'n konnotasie van myne en myners uit die Amerikaanse goudstormlope van 1849 geheg kan word, dui die woord "bar" selfs in dobbelsterme steeds op 'n geluuskoot.

5. In a 1 van die BBergG word verduidelik dat, benewens konsolidasie, die hoofdoel daarvan is om die prospektering na en ontginning van minerale te reguleer en te bevorder ten einde die voorsiening van grondstowte te verbeter. Verskeie bepalings van die Verwaltungsverfahrensgesetz (Administratiewe Prosedure Kode) is ook op aspekte van

Hierdie wet bevat nie 'n omskrywing van minerale nie, maar onderskei tussen vrygestelde en grondeienaar-minerale en bevat uitvoerige lysste van eersgenoemde,⁶ wat as res nullius beskou kan word⁷ totdat dit gemyn, in besit geneem en eien-domsreg daarvan verkry is uit hoofde van ontginning kragtens statutêre magtiging daartoe en die betaling van produksie-belasting.⁸ Grondeienaar-minerale is alle minerale wat nie vir ontginning oopgestel is nie. Die reg om daarna te prospek-teer en daarvoor te myn setel as deel van sy titel in die grondeienaar.⁹ Alhoewel die eksploitasie van sommige grond-eienaar-minerale ooreenkomstig die bepalinge van die Bundes-berggesetz moet geskied,¹⁰ is dit dus nie vir die prospek-teerder of myner nodig om enige statutêre magtiging daartoe kragtens die wet te bekom nie.¹¹

In die geval van vrygestelde minerale¹² maak die Bundesberg-gesetz vir die verlening van eksplorasielisensies,¹³ eks-

(vervolg)

- die BBergG van toepassing, veral wanneer dit kom by bv die terugtrekking van magtigings wat kragtens die BBergG uitgereik is.
6. Sien a 3 par 3 van die BBergG en Dale Mineral Rights 30 - 31.
 7. Ten spyte daarvan dat dit in of op privaatch grond mag voorkom. Sien egter Dale Mineral Rights 28 - 29.
 8. Sien verder Dale Mineral Rights 21 - 23.
 9. Of as deel van 'n afgeleide titel in die persoon aan wie die grondeienaar sy regte verhuur het.
 10. Sien a 3 par 4 no 1 van die BBergG. Die BBergG is ook nie op alle minerale wat uit die aardoppervlak gehaal word, van toepassing nie. Minerale soos sand, gruis en turf- en leemgrond word deur die plaaslike omgewings-wetgewing van die Duitse state beheer en water word uit-druklik by wyse van a 3 par 1 van die omskrywing van minerale in die BBergG uitgesluit.
 11. Sien verder Dale Mineral Rights 23 - 30.
 12. Sien verder Dale Mineral Rights 30 - 34.
 13. Die houër daarvan kry die eksklusiewe reg om vir 'n spe-sifieke mineraal in 'n spesifieke gebied te prospek-teer, asook die reg om strukture op te rig en masjinerie te gebruik. Sien a 7 par 1 van die BBergG.

ploitasielisensies¹⁴ en mineraaleiendom¹⁵ voorsiening. Die grootte van die "Feld"¹⁶ van eksplorasielisensies kan beperk word ten einde kompetisie tussen prospekterders te stimuleer en optimale mineraaleksplorاسie aan te moedig.¹⁷ Die grootte van ontdekte mineraalneerslae bepaal die gevolglike grootte van eksplorasiegebiede,¹⁸ wat gewoonlik kleiner as eksplorasiegebiede is. Die grootte van mineraaleiendomsgebiede is beperk tot 2500 hektaar,¹⁹ maar een persoon mag meer as een eksplorasielisensie- of mineraaleiendomsgebied hou en aanliggende mineraaleiendomsgebiede mag gekonsolideer word.²⁰

Al drie bogenoemde ontginningsregte is oordraagbaar. Administratiewe toestemming moet vir die oordrag van eksplorasie- en eksplorasielisensies verkry word,²¹ maar toestemming mag net geweier word op dieselfde gronde as waarop die aanvanklike uitreiking van die lisensie geweier mag word,²² byvoorbeeld ooglopende finansiële onvermoë om optimale mineraalontginning te verseker.²³ Toestemming om mineraaleiendom oor

14. Die houer daarvan kry die eksklusiewe reg om 'n spesifieke mineraal op 'n spesifieke plek te myn en eiendomsreg daarvan te verkry. Hy mag ook installasies oprig, masjinerie gebruik, ens, en het ook die bykomende reg om minerale te myn wat nie afsonderlik van die mineraal ten opsigte waarvan hy gelisensieerd is, ontgin kan word nie. Sien a 8 par 1 van die BBergG.

15. Die houer daarvan kry dieselfde regte as die houer van 'n eksplorasielisensie, maar sy reg kan as saaklik aangemerkt word, wat tot gevolg het dat dit met verbande beswaar kan word ten einde mineraalontginning te finansier. Sien a 9 par 1 van die BBergG.

16. Die geldingsgebied van genoemde ontginningsmagtigings behels per definisie 'n spesifieke gedeelte van die aardkors wat met reguit lyne op die oppervlak en vertikaal in diepte afgemerkt word. Sien a 4 par 7 van die BBergG.

17. Sien a 16 par 2 van die BBergG.

18. Sien a 12 par 1 no 3 van die BBergG.

19. Sien a 13 no 3 van die BBergG.

20. Sien a 24 van die BBergG.

21. Sien a 22 par 1 van die BBergG.

22. Sien a 12 par 1 van die BBergG.

23. Sien a 11 no 7 van die BBergG.

te dra mag slegs geweier word as dit nie in die openbare belang is nie.²⁴

Tensy hy deur een van die gronde vir weiering in die Bundesberggesetz getref word,²⁵ is enige voornemende prospekterder daarop geregtig om 'n eksplorasielisensie en enige voornemende myner daarop geregtig om 'n eksplorasielisensie te verkry. Die houder van 'n eksplorasielisensie kan om mine-raaleiendom aansoek doen indien hy van winsgewende, voor-genome mineraalontginning in die hele mineraalgebied bewys kan lewer.²⁶ Die voordeel van mine-raaleiendom is dat saak-like sekerheid²⁷ daardeur verleen word.

Ten einde die opgaar van mineraal- en mynregte te verhinder en optimale eksplorasië en eksplorasie van minerale te verseker, bevat die Bundesberggesetz beperkings op die geldigheidsduur van elk van bovermelde magtigings. 'n Eksplorasielisensie is normaalweg slegs vir vyf jaar geldig, maar die duur daarvan kan verleng word indien dit in belang van ver-

²⁴. Sien a 23 par 1 van die BBergG.

²⁵. Bv versuim om die spesifieke mineraal waarvoor geprospekter of gemyn gaan word te vermeld, afwesigheid van 'n werksprogram met bewyse van 'n voldoende skema vir prospekter- en mynaktiwiteite, afwesigheid van 'n onderneming om die owerhede van die uitslae van prospektering in kennis te stel, bewyse van die aansoeker se persoonlike onbetroubaarheid, gebrek aan finansiële steun, gevaar dat die toepaslike en sistematiese prospektering na en ontginning van ander minerale verhinder sal word, inbreukmaking op minerale wat in openbare belang beskerm moet word en openbare belange wat die prospektering na en ontginning van minerale uitsluit, bv statutêre omgewingsbewaring, openbare vervoer, waterweë-beskerming, ens. Sien a 11 en 12 van die BBergG. Ten einde spesifieke weieringgronde te vermy, kan ook van owerheidsweë bykomende voorwaardes en vereistes kragtens a 5 van die BBergG opgelê word, bv die voorskryf van sekere mynboumetodes ten einde aanliggende minerale te beskerm. Sien Kuehne & Trelease New West German Mining Law 381 - 382.

²⁶. Sien a 13 no 2 van die BBergG.

²⁷. Insluitende sekerheid van titel en dus ook beter sekuri-teit.

dere, sistematiese prospektering is.²⁸ Eksploitasielisensies en mineraaleiendom mag slegs langer as vyftig jaar duur om die belegging wat vir die ontginning van die mineraalneerslag benodig is, te beskerm.²⁹ Behalwe as ontginningsaktiwiteite verdraag word weens geldige operasionele of ander redes wat nie aan die houer se gebrek aan belangstelling of sorg toegeskryf kan word nie,³⁰ moet eksplorاسie binne 'n jaar en eksploitasie binne drie jaar na die uitreiking van die lisensie 'n aanvang neem, by gebrek waaraan die lisensie herroep kan word. Eksplorاسie en eksploitasie mag ook nie vir langer as die onderskeidelik genoemde tydperke onderbreek word nie. Selfs mineraaleiendom mag beëindig word indien werk vir tien-jaar-tydperke nie begin of voortgesit word nie.³¹ Die genoemde lisensies kan ook herroep word indien omstandighede ontstaan wat die aanvanklike weiering van die toekenning daarvan tot gevolg sou gehad het.³² Onwettige lisensies³³ kan ook teruggetrek word.³⁴

Al het hy een van bovermelde magtigings verkry, mag 'n prospekterder of myner, tensy sy kleinskaalse aktiwiteite van mindere belang geen gevaar vir mense of eiendom inhou nie,³⁵ nie met sy aktiwiteite begin, dit voortsit of staak alvorens sy bedryfsplan³⁶ nie goedgekeur is nie.³⁷ Daar bestaan ver-

28. Sien a 16 par 4 van die BBergG.

29. Sien a 16 par 5 van die BBergG.

30. Sien a 18 par 3 - 4 van die BBergG.

31. Sien a 18 par 2 - 4 van die BBergG.

32. Sien a 18 par 1 van die BBergG. Eksploitasielisensies kan ook nie ná die toestaan van mineraaleiendom herroep word nie, want dit word outomaties by die toekenning van mineraaleiendom gekanselleer.

33. Bv lisensies verkry ogv dwang, wanvoorstelling, omkoopery, bedrog, ens, van die aansoeker of ogv die onkunde of onvermoë (bv tekort aan magtiging) van die uitreikende owerheid.

34. Sien a 52 par 4 van die BBergG en a 48 en 49 van die Administratiewe Prosedure Kode.

35. Sien a 51 par 2 en 3 van die BBergG.

36. Hierdie prosedure (Betriebsplanverfahren) is reeds ingevolge die Pruisiese Allgemeines Berggesetz van 1865 vereis.

37. Sien a 51 par 1 van die BBergG.

skillende sulke planne vir verbandhoudende doeleindes na gelang van welke inligting deur die owerheid vereis word.³⁸ Indien die voorgeskrewe vereistes nagekom word, is die aansoeker geregtig op goedkeuring van sy planne³⁹ en bykomende vereistes en voorwaardes mag van owerheidsweë by die goedkeuring daarvan opgelê word.⁴⁰

Nie alleen affekteer sekere mynboumetodes noodwendig die grondoppervlak nie, maar mineraalontginning gaan feitlik sonder uitsondering met gebruik van gedeeltes daarvan gepaard. 'n Eksplorasielisensiehouer moet gewoonlik die toestemming van die grondeienaar kry om die grond te betree.⁴¹ Hy moet oppervlakversteurings herstel en betaal vir enige onherstelbare skade. Indien dit vir die houer van 'n eksploitasielisensie of mineraaleiendom nodig is om ontginningsaktiwiteite daarop te begin of voort te sit, kan hy 'n gedeelte van die grondoppervlak by die grondeienaar huur.⁴² Indien die grondeienaar weier om saam te werk, kan hy van owerheidsweë verplig word om dit te doen.⁴³

Waar die regte van prospekteerders en myners voorheen absolute voorkeur bo die belange van die grondeienaars geniet het,⁴⁴ het die Bundesberggesetz 'n meer gebalanseerde bena-

38. Bv Hauptbetriebsplan (hoof bedryfsplan), Rahmenbetriebsplan (beraming-, skatting- of opsommingsplan), Sonderbetriebsplan (afsonderlike bedryfsplan), gemeinschaftlicher Betriebsplan (gesamentlike bedryfsplan) en Abschlussbetriebsplan (afsluitings- of eindplan). Slegs die hoof- en sluitingsplanne word ten alle tye vereis. Sien verder a 51 - 53 van die BBergG en Kuehne & Trelease New West German Mining Law 384 - 385.

39. Sien a 55 par 1 van die BBergG.

40. Sien a 5 van die BBergG en a 36 van die Administratiewe Prosedure Kode, asook Kuehne & Trelease New West German Mining Law 385.

41. Sien a 39 par 1 van die BBergG.

42. Ivm Grundabtretung (grondbetreding), sien a 77 par 1 van die BBergG.

43. Sien a 40 van die BBergG. Sien ook a 79 en 82 van die BBergG.

44. Selfs waar die skade wat daardeur veroorsaak is groter of meer was as die voordele wat uit prospektering of mineraalontginning verkry is.

dering van wedersydse weerhouding, aanpassing en voorkoming ingestel.⁴⁵ Dit maak verder, afhangende van die grootte van die prospekteergebied, voorsiening vir die betaling van relatief geringe jaarlikse tantième in die geval van 'n eksplorasielisensie.⁴⁶ In die geval van eksploitasielisensies en mineraaleiendom beloop die tantième normaalweg tien persent van die gemiddelde markprys van alle geproduseerde minerale.⁴⁷

7.3 Australië

Die Wes-Australiese mineraal- en mynregstelsel is omtrent net so oud en het nie net baie dieselfde historiese ontwikkeling as Suid-Afrika s'n gehad nie, maar dit speel 'n ewe belangrike rol in die landseksonomie.⁴⁸ Uiteenlopende mynwetgewing is ten aanvang in die Mining Act 1904 saamgevat.⁴⁹ Dit was nie alleen baie uitvoerig en hoofsaaklik op goudontginning gerig nie, maar dit het mettertyd verouderd geraak en kon nie die opbloeï van die mynbedryf in die laat sestigerjare hanteer nie.⁵⁰ Die Mining Act 1978 - 1982 het dit herroep en daarmee saam in die plek van die nege-en-dertig verskillende⁵¹ prospekter- en mynmagtigings, voorsiening gemaak vir slegs drie regte, naamlik 'n prospekterlisensie vir kleiner gebiede, 'n eksplorasielisensie vir groter gebiede en 'n mynhuur vir alle ontginningsvorme.⁵² Daar word ook voorsiening gemaak vir twee soorte aanvullende of bykom-

45. Sien a 110, 111 en 113 van die BBergG. Sien ook a 114 - 117 van die BBergG.

46. Sien a 30 par 1 en 3 van die BBergG.

47. Sien a 31 par 1 en 2 van die BBergG.

48. Sien Hunt & Lewis Mining Law Guide 3 en 19, Hunt 1981 ALJ 317 op 317 - 318 en Crommelin 1986 JE&NRL 65 op 65 - 79.

49. Sien Hunt & Lewis Mining Law Guide 19 - 20.

50. Sien Hunt & Lewis Mining Law Guide 3.

51. Sien Hunt & Lewis Mining Law Guide 21 en Hunt 1981 ALJ 317 op 317.

52. Sien Hunt & Lewis Mining Law Guide 21 - 22 en Hunt 1981 ALJ 317 op 317 - 318.

stige regte en die wet bevat uitvoerige oorgangsbepalings om voorsiening te maak vir die voortgesette geldigheid van magtigings wat kragtens die herroepe wet verleen is.⁵³

Toe minerale in 1842 ontdek is, is mineraalhoudende grond op dieselfde voorwaardes en teen dieselfde prys as ander grond verkoop. Later moes die verkoping van mineraalhoudende grond eers vir ten minste drie maande geadverteer word alvorens dit per openbare veiling (maar steeds op dieselfde voorwaardes en teen dieselfde prys as ander grond) verkoop is. Vanaf 1865 het allerlei skemas, wat bedoel was om die huur van mineraalhoudende grond finansiëel aantrekliker te maak as die aankoop daarvan, die lig gesien. Mettertyd het daar 'n tendens ontwikkel om mineraalregte te huur. Vanaf 1 Januarie 1899 is alle mineraalregte by die uitgifte van grond vir die Kroon voorbehou.⁵⁴ Die regte op goud en silwer is weens die koninklike prerogatief betreffende "adelmyne" vir eeue lank al vir die Kroon voorbehou.⁵⁵

Slegs mineraalregte wat voor 1 Januarie 1899 tesame met die aankoop van grond verkry is, is dus in privaatbesit en geen prospektering na of ontginning van minerale kan sonder die toestemming van die mineraalreghouer op sodanige grond plaasvind nie.⁵⁶ Tensy die grond op enige stadium na 1 Januarie 1899 weer in die Kroon gesetel het, is die Mining Act 1978 - 1982 ook nie daarop van toepassing nie. Daar is heelwat "voor-1899-grond" in Australië, maar nie een van die betrokke gebiede is juis in die besonder mineraalhoudend nie. Nogtans besit die eienaar daarvan ooreenkomstig die Australiese gemenereg alles wat op of onder die oppervlak van sy grond is, en gevolglik dus ook die minerale in of op sy grond.⁵⁷ Aangesien dit deel van die grond vorm, kan die

53. Sien Hunt & Lewis Mining Law Guide 26.

54. Sien Hunt & Lewis Mining Law Guide 19 - 20.

55. Sien Hunt & Lewis Mining Law Guide 20 en 38.

56. Sien Hunt & Lewis Mining Law Guide 23.

57. Die cuius est solum-beginsel van die Romeins-Hollandse reg is egter nie op Australiese reg, wat op Engelse reg gebaseer is, van toepassing nie. Vgl, ivm die toepas-

minerale oorgedra word asof dit grond is. Die grondeienaar mag dit myn of daarmee handel soos wat hy wil en hy hoef geen tantième aan die regering te betaal nie.⁵⁸ Oordrag van die grond sluit noodwendig ook oordrag van die minerale in, tensy dit uitdruklik uitgesluit is of tevore al afsonderlik oorgedra is. Die grondeienaar kan sekere of alle minerale by oordrag van die grond vir homself voorbehou en kan ook die minerale oordra sonder om die grond oor te dra.⁵⁹

Afgesien daarvan dat die grondeienaar self daarvoor aansoek kan doen, maak die Mining Act 1978 - 1982 daarvoor voorsiening dat die betrokke minister die wet op die grond van toepassing kan maak. In sodanige geval het die grondeienaar voorkeursregte om ontginningsmagtigings ten opsigte van die grond te bekom of om die grootste gedeelte (90%) van die inkomste wat daaruit verkry word, te ontvang. Hy kan steeds

(vervolg)

sing van genoemde beginsel in Engelse reg, Dale Mineral Rights 43 - 44. Dit is dus in Australië ook moontlik dat die grond aan een persoon en die minerale aan 'n ander persoon kan behoort. Sien die bespreking van "dubbele eiendomsreg" in Dale Mineral Rights 45 - 49 en Wilmans Verbandhoudende Kontrakte 58. Die Australiese skrywers onderskei dus nie tussen die minerale en die regte daarop nie. In wat volg word ooreenkomstig die geraadpleegde bronne na "minerale" verwys, maar dit moet in gedagte gehou word dat hierdie Australiese begrip nader is aan wat in die Suid-Afrikaanse reg "mineraalregte" genoem word.

58. Niemand, behalwe die grondeienaar, mag die grond betree met die oog op mineraalontginning tensy hy nie eers 'n permit kragtens a 30 van die Mining Act 1978 - 1982 verkry het nie. Sodanige permit magtig die houer daarvan om die grond te betree, te prospekteer na minerale, monstert te neem en te verwyder vir analise en 'n myngebied af te pen. Die prospekteerder kan daarna 'n mynmagtiging kragtens a 29 van die Mining Act 1978 - 1982 kry, wat hom in staat stel om die myngebied te betree en minerale te ontgin. Hy het in beide gevalle die aanvullende of bykomstige regte wat redelikerwys deur hom benodig word om sy regte ekonomies en effektief te kan uitoefen. Hy moet egter die grondeienaar vergoed vir die inbreuk op sy regte.
59. Sien Hunt & Lewis Mining Law Guide 38. In die Suid-Afrikaanse reg kan dieselfde met "mineraalregte" gebeur.

sy eiensaarsregte ten opsigte van die grond uitoefen en verloor nie eiendomsreg daarvan soos in die geval van "resumption" (onteiening) nie.⁶⁰ Hy behou ook 'n vetoreg ten opsigte van mynaktiwiteite op landerye. In die praktyk is daar egter nog nooit van hierdie prosedure gebruik gemaak nie.⁶¹

Waar die Mining Act 1978 - 1982⁶² wel van toepassing is,⁶³ moet prospekteerders en myners die volgende statutêre magtigings verkry alvorens hulle met mineraalexploitasie mag begin:

'n Prospekteerlisensie⁶⁴ uitgereik deur 'n mynregistrator of "warden"⁶⁵ kragtens artikel 48 van die Mining Act 1978 - 1982 magtig die houer daarvan om vir tot twee jaar⁶⁶ lank 'n prospekteergebied van tot tweehonderd hektaar groot⁶⁷ te betree met die werkers, kontrakteurs, voertuie, masjinerie en toerusting wat dienstig vir prospektering na minerale is en om by wyse van die grawe van putte, slote en gate en die boor van skagte en tunnels te prospekteer na enige minerale, behalwe ystererts.⁶⁸ Hy mag tot soveel as vyfhonderd ton⁶⁹

60. Sien Hunt 1981 ALJ 317 op 318, waar hy aantoon dat "resumption" van grond in openbare belang wel moontlik is.

61. Sien Hunt & Lewis Mining Law Guide 56 - 57 en Hunt 1981 ALJ 317 op 318.

62. Die bepalings waarvan aan die Environmental Protection Act 1971 ondergeskik is. Die Mining Act 1978 - 1982 bevat self uitvoeringe bepalings gerig op rehabilitasie en omgewingsbewaring. Sien Hunt & Lewis Mining Law Guide 22 - 23 en 47 - 50.

63. Alle kroongrond wat nie reeds aan 'n mynmagtiging onderworpe is nie, is oop vir openbare ontginning. Die minister mag egter sekere grond dmv a 19 van die Mining Act 1978 - 1982 uitsonder en aansoekers uitnoodi om vir mynmagtigings aansoek te doen. Sien Hunt 1981 ALJ 317 op 319.

64. Sien Hunt 1981 ALJ 317 op 320 - 321.

65. 'n Beampte soortgelyk aan die Suid-Afrikaanse streekdirekteur.

66. Wat vir 'n verdere 2 jaar periode verleng kan word. Sien a 45 van die Mining Act 1978 - 1982.

67. Sien a 40 van die Mining Act 1978 - 1982.

68. Waarvoor hy ministeriële toestemming kragtens a 111 van die Mining Act 1978 - 1982 benodig.

69. Indien hy sonder toestemming meer materiaal verwyder, kan hy sy prospekteerlisensie verbeur.

se monsters verwyder vir ontleding, wat sy eiendom word en waaroor hy mag beskik tot sy eie voordeel. Hy mag ook natuurlike waterbronne aanlê, pomp en gebruik. Daar is geen beperking op die aantal prospekteerlisensies wat 'n prospekteerder mag hou nie en die "warden" kan allerlei voorwaardes daarin oplê. Volgens Lang en Crommelin⁷⁰ verleen prospekteerlisensies nie saaklike regte⁷¹ nie omdat dit nie die nodige element van uitsluitlike besit inhou nie. Aangesien dit egter die reg om uit te haal, te verwyder en te verkoop verleen, al is dit ook net 'n beperkte hoeveelheid, behels dit wel 'n belang in die grond wat volgens die beginsels van die Suid-Afrikaanse reg 'n saaklike reg sou gewees het.

'n Eksplorasielisensie⁷² uitgereik deur 'n "warden" kragtens artikel 68 van die Mining Act 1978 - 1982 verleen aan 'n prospekteerder soortgelyke bevoegdhede as 'n prospekteerlisensie. Hy mag egter tot 'n duisend ton se monsters vir tot so lank as vyf⁷³ jaar verwyder vir ontleding oor 'n gebied van tot tweehonderd vierkante kilometer⁷⁴ (twintigduisend hektaar) groot. Aangesien daar egter nie uitdruklik in hierdie geval aan hom die reg verleen word om monsters uit te haal, te verwyder en vir sy eie rekening te verkoop nie, voer Lang en Crommelin⁷⁵ aan dat die prospekteerder nie hier 'n saaklike reg óf 'n belang in grond verkry nie.⁷⁶ Hy

70. Australian Mining & Petroleum Laws par 812. Daar moet egter onthou word dat Lang & Crommelin se boek voor die inwerkingtreding van die Mining Act 1978 - 1982 geskryf is.

71. "Leasehold interests".

72. Sien Hunt 1981 ALJ 317 op 321.

73. Wat slegs onder buitengewone omstandighede vir 1 jaar verleng mag word. Sien a 66 van die Mining Act 1978 - 1982.

74. Sien a 57 van die Mining Act 1978 - 1982.

75. Australian Mining & Petroleum Laws par 812.

76. Dit stem ooreen met die verlening van blote prospekteerregte in die Suid-Afrikaanse reg, wat nie 'n sinvolle bestaan afsonderlik van eiendomsreg kan voer nie en dus ook nie as beperkte saaklike regte kwalifiseer nie, al stel dit ook 'n "diminution of dominium" daar wat op regsopvolgers bindend gemaak kan word.

moet ook ministeriële toestemming kragtens artikel 111 van die Mining Act 1978 - 1982 hê om na ystererts te prospekteeer en daar is ook geen beperking op die aantal lisensies wat 'n prospekteeerder mag hou nie.⁷⁷

'n Mynhuur⁷⁸ uitgereik kragtens artikel 85 van die Mining Act 1978 - 1982 magtig die myner om tot tien vierkante kilometer⁷⁹ (eenduisend hektaar) grond te myn vir tot een-en-twintig jaar⁸⁰ lank vir enige minerale, dit te verwyder en daaroor te beskik en om natuurlike waterbronne aan te lê, te pomp en te gebruik. Hy mag ook enigiets anders doen wat nodig is om doeltreffend te myn. Afgeskeide minerale behoort aan hom⁸¹ en geen ander mynreg mag ten opsigte van dieselfde grond verleen word nie.⁸² Daar is geen beperking op die aantal mynhure wat 'n myner mag hou nie.⁸³ Hy mag vir enige mineraal myn, maar ystererts mag egter slegs met skriftelike ministeriële toestemming gemyn word.⁸⁴ Volgens Lang en Crommelin⁸⁵ verleen mynhure eksklusiewe beheer oor 'n sekere gebied vir 'n sekere termyn, behels dit in werklikheid 'n vervreemding van die minerale en word saaklike ("leasehold") regte daardeur verleen.⁸⁶

'n Algemene huur⁸⁷ word op aansoek deur die houer van 'n mynhuur met die goedkeuring van die "warden" deur die minister aan die mynhuurhouer uitgereik.⁸⁸ Dit behels verlening

77. Sien a 57(2a) van die Mining Act 1978 - 1982.

78. Sien Hunt 1981 ALJ 317 op 321 - 322.

79. Sien a 73 van die Mining Act 1978 - 1982.

80. Wat vir verdere sodanige tydperke hernu kan word. Sien a 78 van die Mining Act 1978 - 1982.

81. Sien a 85(2) van die Mining Act 1978 - 1982.

82. Sien a 85(3) van die Mining Act 1978 - 1982.

83. Sien a 73 van die Mining Act 1978 - 1982.

84. Sien a 111 van die Mining Act 1978 - 1982.

85. Australian Mining & Petroleum Laws par 916.

86. Dit stem ooreen met die verlening van mynregte en mine-raalhure in die Suid-Afrikaanse reg, wat inderdaad die verlening van saaklike regte behels.

87. Sien Hunt 1981 ALJ 317 op 322.

88. Sien a 86 van die Mining Act 1978 - 1982.

van die reg om 'n tot tweehonderd-en-vyftig hektaar groot stuk grond aanliggend of nabygeleë aan sy mynhuurgebied te gebruik in verband met sy ontginning van die minerale, byvoorbeeld die oprigting van reduksiewerke, die stoor van masjinerie, die verwerking en stoor van uitskot daarop, ensovoorts.

Daar bestaan 'n verskeidenheid algemene lisensies⁸⁹ wat vir spesifieke doeleindes in verband met mineraalexploitasie deur 'n "warden" aan die houer van 'n prospekteerlisensie, 'n eksplorasielisensie of 'n myn huur verleen kan word. 'n Onbepaalde aantal daarvan kan aan enige sodanige persoon ten opsigte van enige grond uitgereik word, ongeag die feit dat hy of iemand anders die grond dalk kragtens 'n prospekteerlisensie, 'n eksplorasielisensie of 'n myn huur hou. Voorbeelde van sulke algemene lisensies is vir 'n pad, 'n pyplyn, 'n kragdraad, 'n vervoerband, 'n tonnel, 'n brug, watertoevoer of enige ander doel wat direk met mineraalexploitasie in verband staan.

In Australië is soortgelyke probleme as in Suid-Afrika met die betekenis van die woord "mineraal" ervaar.⁹⁰ Probleme het veral in verband met klei, sand en sandsteen ontstaan.⁹¹ Die Mining Act 1904 het minerale omskryf as alle minerale (behalwe goud) en alle edelgesteentes. Om te bepaal of 'n stof 'n mineraal was, moes dus na die gemeneregtlike betekenis van die woord gekyk word. Aangesien die gemeneregtlike begrip nie vir presiese omskrywing vatbaar was nie, was dit telkens 'n feitlike vraag of 'n sekere stof 'n mineraal is of nie. Om hieroor te besluit het die hof telkens die

89. Sien a 91 van die Mining Act 1978 - 1982 en Hunt 1981 ALJ 317 op 322.

90. Sien Hunt 1981 ALJ 317 op 319.

91. Indien 'n "owner in fee simple", dws waar die mineraalregte vir die regering voorbehou is, 'n mineraalkleim of mineraalhuur afgepen het, moet hy tantième betaal; indien hy dit nie doen nie, kan die houer van 'n mynreg 'n kleim vir 'n groef op sy grond kom afpen.

betekenis van die betrokke term in die mynbedryf ondersoek en in ag geneem. Dit het tot gevolg gehad dat sekere stowwe, wat nie in 1904 as minerale beskou is nie, tans wel as minerale beskou word. Aangesien dit nie in 1904 die bedoeling van die wetgewer kon gewees het om 'n "moderne" mineraal, soos uraan, by die woordskrywing in die wet in te sluit nie, is die regte op sodanige minerale nie vir die regering voorbehou nie en setel eiendomsreg daarop in die betrokke grondeienaars. Slegs in die geval van die vervreemding van regeringsgrond ná die erkenning van uraan as 'n mineraal in die mynbedryf, is die regering die houer van die regte daarop.⁹²

In die Mining Act 1978 - 1982⁹³ word minerale omskryf as -

all naturally occurring substances obtained or obtainable from land by mining operations whether carried out under or on the surface of land, and includes gravel, shale (including oil shale), sand, clay, limestone, rock and evaporites, but does not include soil ... (or petroleum) ... or gravel, shale (not being oil shale), sand, clay, limestone or rock on private land.

In Wes-Australië sluit die reg om vir minerale te myn ook die reg om daarna te prospekteer in⁹⁴ en die houters van prospekteermagtigings het voorkeursregte om ontginningsmagtigings te verkry.⁹⁵ Behalwe daarvoor dat afsonderlike wette, naamlik die "Petroleum Acts" van 1967, die eksploitasie van aardolie reël, word daar ook nie meer in die

92. Sien Hunt & Lewis Mining Law Guide 37.

93. Sien a 8(1) van die Mining Act 1978 - 1982. Die wet bevat ook uitvoerige oorgangsbepalings om voorsiening te maak vir die prospekteer- en mynmagtigings wat kragtens die Mining Act 1904 verleen is. Vir verdere besonderhede oor sodanige magtigings, sien Condon Prospector's Guide 98 - 116, wat oor die reg van die provinsie Victoria gaan.

94. Sien Hunt & Lewis Mining Law Guide 42.

95. Sien Hunt & Lewis Mining Law Guide 22.

toepaslike wetgewing enige onderskeid tussen die verskillende soorte minerale gemaak nie.⁹⁶

7.4 Louisiana (Verenigde State van Amerika)⁹⁷

Badenhorst⁹⁸ toon aan dat die objektiewe reg van die Amerikaanse staat Louisiana⁹⁹ vanweë Franse beïnvloeding spruit uit die Napoleontiese kode,¹⁰⁰ wat op sy beurt teruggevoer kan word na die Romeinse reg, en dat die ontdekking en produksie van olie en gas aanleiding gegee het tot die ontwikkeling van mineraalreg as 'n hoogs gespesialiseerde vertakking van die privaatreë binne die raamwerk van die Louisiana Civil Code van 1870 en skeppende regspraak, wat gelei het tot die Louisiana Mineral Code van 1974.¹⁰¹ Waar die Mineral Code, wat teen die agtergrond van die Civil Code uitgelê moet word, swyg oor 'n aangeleentheid, moet daar na die Civil Code, ander staatswetgewing, soos die Louisiana Code of Civil Procedure, en regspraak gekyk word, met inagneming daarvan dat staats- en federale wetgewing alle ander bronne, insluitende regspraak, oorheers.¹⁰²

Die inhoud en omskrywing van sake, saaklike en persoonlike regte, eiendomsreg en iura in re aliena¹⁰³ stem wesenlik ooreen met die Suid-Afrikaanse weergawes daarvan.¹⁰⁴ Die

96. Sien Hunt & Lewis Mining Law Guide 22.

97. Hierdie onderafdeling word gebaseer op Badenhorst Ontginning 824 - 944.

98. Ontginning 824.

99. Wat verskil van die reg van al die ander VSA state, wat gegrond is op Britse "common law".

100. Asook Spaanse reg, per St Paul, R, in Wemple v Nabors Oil & Gas Co 97 So 666 (1923) 667.

101. Sien Badenhorst Ontginning 828 - 830.

102. Sien Badenhorst Ontginning 830 en 835 - 836.

103. Insluitende oa erfdiensbaarhede en persoonlike serwitude (nl usufructus, habitatio en usus), saaklike sekerheidsregte (nl pand en verband), superficies, emphyteusis, saaklike laste, mineraalregte en boubeperkings.

104. Sien Badenhorst Ontginning 837 - 844.

mineraalregsisteem word gekenmerk¹⁰⁵ deur 'n onderskeid tussen soliede minerale en olie, gas en ander vloeibare en gasaardige minerale. Kragtens artikel 5 van die Mineral Code word eiendomsreg op vaste minerale wat natuurlik in die grond voorkom, by grondeiendomsreg ingesluit. Onafgeskeide vaste minerale is nie vatbaar vir eiendomsverkryging afsonderlik van die grond nie. Eiendomsreg op vaste minerale kan slegs verkry deur besitsverkryging¹⁰⁶ daarvan afsonderlik van die grond en die reg ken nie 'n "mineral estate" wat afsonderlik en onafhanklik¹⁰⁷ van die "surface estate" bestaan, soos in Engelse reg nie.¹⁰⁸ Kragtens artikel 6 van die Mineral Code word olie en gas wat natuurlik voorkom nie by grondeiendomsreg ingesluit nie. Die grondeienaar het slegs 'n gekwalifiseerde reg daarop, naamlik om dit in besit te neem, en eers as hy dit in 'n houer opgevang het, verkry hy eiendomsreg daarop. Totdat hy dit aldus onder sy beheer gebring het, kan dit ontsnap uit sy grond en iemand anders kan eiendomsreg daarop vestig deur dit in besit te neem.¹⁰⁹

105. Sien Badenhorst Ontginning 844 - 858.

106. Wat kragtens a 7 van die Mineral Code plaasvind wanneer die minerale onder sodanige fisiese beheer van die verkryger is dat dit aan iemand anders gelever kan word. Sien Badenhorst Ontginning 857.

107. Contra Badenhorst Ontginning 855, wat waarskynlik aan 'n tikfout te wyte is.

108. Per St Paul, R, in Wemple v Nabors Oil & Gas Co 97 So 666 (1923) 667 en 669, waar hy verduidelik dat 'n "mineral estate" slegs 'n serwituut is tav die grond waarin die minerale is, welke serwituut net die reg verleen om minerale te verwyder en toe te eien. Oordrag van horisontale lae van die grond is onmoontlik, maar die reg laat die skepping van afsonderlike serwitute mbt verskillende dieptes en vlakke toe. Sien Badenhorst Ontginning 856 en die gesag aldaar deur hom aangehaal.

109. Per Sommerville, R, in Rives v Gulf Refining Co of La 62 So 623 (1913) 625 en St Paul, R, in Frost-Johnson Lumber Co v Sallings's Heirs 91 So 207 (1922) 234. Olie en gas word dus teoreties as res nullius beskou. Die regte op olie en gas is ook vergelyk met regte op wilde diere en daar bestaan 'n gedagtegang dat die verlening of voorbehoud van regte op olie en gas neerkom op 'n saaklike reg (serwituut). Sien Badenhorst Ontginning 848 - 851.

Die grondeienaar het egter die alleenreg om daarna te prospektee, die grond vir die produksie daarvan te ontwikkel om en besit en eiendomsreg daarvan te verkry.¹¹⁰ Badenhorst¹¹¹ toon aan dat die verskil tussen die eiendomsreg van vaste minerale en die nie-eiendomsreg van olie en gas bloot van akademiese aard is en dat dit verskillende teoretiese vertrekpunte het, maar dat dit geen praktiese effek het nie.

'n Grondeienaar het die bevoegdhede om te soek na minerale op sy grond, om sy grond te ontwikkel vir produksie van minerale en om besit en eiendomsreg van minerale te verkry.¹¹² Benewens die bevoegdheid om sy grond¹¹³ te verkoop, mag 'n grondeienaar sy bevoegdhede om te prospektee, om te produseer en om besit te verkry, in geheel of ten dele of in aandeel oordra, voorbehoud of verhuur en aldus verskillende mineraalregte¹¹⁴ ten opsigte van sy grond skeep, byvoorbeeld minerale serwitute,¹¹⁵ minerale winsaandeel,¹¹⁶ mineraalhure¹¹⁷ en uitvoerende regte.¹¹⁸

110. Sien a 6 van die Mineral Code en die gesag wat deur Badenhorst Ontginning 850 aangehaal word.

111. Ontginning 857 - 858.

112. Sien a 6, 8, 9, 10, 14 en 15 van die Mineral Code, soos bespreek deur Badenhorst Ontginning 859 - 864. Sien ook Badenhorst Ontginning 895 - 896.

113. Wat die verkoping van die grondeienaar mineraalregte kan insluit of onderhewig aan die uitdruklike voorbehoud van sy mineraalregte in sy guns kan geskied.

114. Sien Badenhorst Ontginning 865 - 868 en veral 869 - 871, waar hy aantoon dat die reg van Louisiana ook nie 'n numerus clausus saaklike regte ken nie en die inhoud van die genoemde mineraalregte, wat elk verskillende samestellings van prospektee- en ontginningsregte omvat, bespreek word, asook 872 - 876, waar hy verduidelik hoe en deur wie elk van die verskillende mineraalregte tot stand gebring kan word.

115. Genietingsregte tov iemand anders se grond, ingevolge waarvan die houer bevoeg is om te soek na minerale, minerale te produseer en besit van en eiendomsreg op minerale te verkry. Sien verder Badenhorst Ontginning 896 - 898.

116. Regte wat opgelê word tav iemand anders se grond of minerale serwituut, waarkragdens die houer geregtig is op 'n aandeel in die geproduseerde minerale. Sien verder Badenhorst Ontginning 898 - 899.

117. Regte van huurders ingevolge kontrakte met grondeienaars, minerale serwituuthouers of uitvoerende reg-

Hierdie mineraalregte is saaklike regte¹¹⁹ en word ook as onstoflike, onroerende sake¹²⁰ en uitvoerende belange, al dan nie,¹²¹ geklassifiseer. Hulle is in geheel of ten dele oordraagbaar¹²² en elkeen word op 'n kenmerkende manier beëindig.¹²³

(vervolg)

- houers om na minerale te soek en om dit te produseer. Sien verder Badenhorst Ontginning 899 - 900.
118. Regte wat opgelê word tav iemand anders se grond of minerale serwituut, ingevolge waarvan die houer geregtig is om 'n mineraalhuur tav sekere grond of mineraalregte te verleen. Sien verder Badenhorst Ontginning 900.
119. Volgens die regspraak is hulle gelykstaande aan serwitute. Volgens die skrywers is hulle beperkte persoonlike serwitute, sui generis saaklike regte wat nader aan beperkte persoonlike serwitute as erfdiensbaarhede is of regte wat aan die (Engelse) "common law" se profit à prendre of "easement" verwant is. Sien Badenhorst Ontginning 882 - 892.
120. Sien Badenhorst Ontginning 893 - 894.
121. Na gelang dit die uitvoerende reg omvat of nie. Sien Badenhorst Ontginning 894 - 895.
122. Badenhorst Ontginning 901 - 902 wys daarop dat daar by die oorgang van mineraalhure onderskei word tussen toewysing ("assignment") en onderhuur. In eersgenoemde geval gaan al die belange van die huurder tov die geheel of 'n gedeelte van die huurperseel oor; in laasgenoemde geval behou hy kontrole oor of 'n belang in die reg.
123. Minerale serwitute kan beëindig word deur verjaring weens nie-uitoefening vir 10 jaar, samesmelting met die titels waaruit dit geskep is, afstanddoening deur die houters daarvan, uitdruklike kwytskelding deur die houters, afloop van die termyn waarvoor hulle verleen is, vervulling van ontbindende voorwaardes wat daarin vervat is of beëindiging van die verleners se titels. Sien Badenhorst Ontginning 903 - 920. 'n Minerale winsaandeel word beëindig deur verjaring weens nie-uitoefening van die bevoegdhede wat daardeur verleen word vir 10 jaar, samesmelting met die titel waarkragens dit geskep is, afstanddoening of uitdruklike kwytskelding deur die houer daarvan, afloop van die termyn waarvoor dit verleen is of die vervulling van ontbindende voorwaardes waaraan dit onderhewig mag wees. Minerale winsaandeel word ook beëindig deur die beëindiging van die titels van die verleners daarvan, behalwe igv beëindiging van minerale serwitute agv erflatings of regshandelinge deur verleners wat die houters is van minerale serwitute wat deur minerale winsaandeel beswaar word, ten einde ongeregthede en ongerymdhede te bekamp. Sien Badenhorst Ontginning 921 - 928. Mineraalhure word beëindig by die afloop van die

Sover dit die betekenis van die woord "mineraal" aanbetref, is dit nie vir universele definisie vatbaar nie, maar vir beperking ooreenkomstig die bedoeling van die partye. Algemene omskrywings kan dubbelsinnig wees en in die wydste sin kan "mineraal" selfs die grond self insluit. Ekstrinsieke getuienis is toelaatbaar en die algemene reël is dat elke geval beoordeel moet word ooreenkomstig die bewoording van die akte, die omringende omstandighede en die bedoeling van die partye.¹²⁴

Sover dit prospektering aanbetref, blyk dit dat eiendomsreg, minerale serwitute en mineraalhure die bevoegdheid om na minerale te soek, inhou. Prospekterregte is egter nie so goed ontwikkel soos in Suid-Afrika nie.¹²⁵

Waar mineraalreg in Louisiana gebaseer is op gekodifiseerde "Civil Law" sakereg, het dit in Suid-Afrika ontstaan by wyse van 'n analogie met ongekodifiseerde "Civil Law" sakereg.¹²⁶ In beide regstelsels is die ontwikkeling moontlik gemaak deur regspraak en wetgewing; in Louisiana na die ontdekking van veral olie en gas en in Suid-Afrika na die ontdekking van veral goud en diamante. Die gelykstelling van olie en gas in Louisiana met wilde diere het gelei tot die toeëieningsreël en die nie-eiendomsregteorie; in Suid-Afrika word onafgeskeide minerale ooreenkomstig die cuius est solum-reël as deel van die grond beskou en omvat eiendomsreg van die

(vervolg)

termyne daarvan, wat in sekere gevalle beperk is tot 10 jaar, of die vervulling van uitdruklik ooreengekome onbindende voorwaardes. Sien Badenhorst Ontginning 928 - 929. 'n Uitvoerende reg wat onafhanklik van ander mineraalregte bestaan, verjaar na 10 jaar. Uitvoerende regte wat ander mineraalregte vergesel, word beëindig as sodanige mineraalregte beëindig word. Sien Badenhorst Ontginning 930 - 931.

124. Sien Badenhorst Ontginning 876 - 881.

125. Vgl Badenhorst Ontginning 939.

126. Sien Badenhorst Ontginning 933.

grond eiendomsreg van sodanige minerale. Die Suid-Afrikaanse toeëieningsreël geld ten opsigte van res nullius, maar onafgeskeide minerale word vanweë die toepassing van die cuius est solum-reël nooit as res nullius beskou nie.¹²⁷ In die geval van vaste minerale setel eiendomsreg in Louisiana ooreenkomstig die eiendomsregteorie in die grondeienaar en is die situasie dus dieselfde as in Suid-Afrika.¹²⁸ Sedert die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 word daar egter nie meer in Suid-Afrika tussen die hoofsoorte minerale onderskei nie.

In beide regstelsels word mineraalregte, na die aanvanklike gelykstelling daarvan met serwitude ten einde die verlening van iura in re aliena vir die doeleindes van mineraaleksplotasie te regverdig, erken as saaklike regte¹²⁹ wat verskil van serwitude en sekere sui generis kenmerke het. Mineraalregte word ook in beide regstelsels as onroerende onliggaamlike sake geklassifiseer en gebaseer op die "Civil Law" begrip van dominium van grond, wat die bevoegdhede insluit om na minerale te prospekter en daarvoor te myn.¹³⁰

Mineraalregte soos minerale winsaandeel en uitvoerende regte is onbekend in Suid-Afrika en die statutêre voorbehoud van regte, wat kragtens die herroepe wetgewing gegeld het, is onbekend in Louisiana. Afgesien daarvan dat prospekteerkontrakte verder hoogs ontwikkel is in Suid-Afrika, is daar tog mineraalregte wat grotendeels ooreenstem. Die minerale serwitude van Louisiana is feitlik identies aan Suid-Afrika se mineraalregte, en mineraalhure met soortgelyke inhoud word in beide stelsels aangetref. In Suid-Afrika kom saaklike regte tot stand by registrasie daarvan; in Louisiana

127. Uitgesonderd in die geval van minerale in geabandonneerde, roerende uitskot.

128. Sien Badenhorst Ontginning 933 - 936.

129. In Louisiana word mineraalregte statutêr as saaklik geklassifiseer.

130. Sien Badenhorst Ontginning 937 - 938.

kom dit tot stand by kontraksluiting en dien registrasie bloot as getuienis van die bestaan van die mineraalreg. Mineraalregte is in beide stelsels oordraagbaar. Die skepping van verskillende horisontale mineraalregte op dieselfde grond is egter onbekend in Suid-Afrika.¹³¹

In Suid-Afrika kan mineraalregte nie deur bevrydende verjaring beëindig word nie en ook nie meer deur samesmelting nie; in Louisiana is dit wel moontlik en is die reg op hierdie gebied goed ontwikkel.¹³² Hierdie verskille tussen die twee regstelsels kan volgens Badenhorst¹³³ aan beleidsoorwegings toegeskryf word. In Louisiana is die beleid skerp gekant teen die skepping van ewigdurende belange en gerig op die bevordering van die belange van die privaatsektor; in Suid-Afrika bestaan mineraalregte wat van grondeiendomsreg geskei is ewigdurend voort en bestaan daar sterk aanduidings dat die onlangse poging tot deregulering en privatisering by wyse van die Mineraalwet 50 van 1991 onder die nuwe regering gaan terugkeer na die vroeëre middewegbenadering, groter staatsinmenging of selfs staatsmonopolie.¹³⁴

Beide stelsels het dieselfde probleme met en oplossings vir die omvang, inhoud en betekenis van die woord "mineraal".¹³⁵

7.5 Gevolgtrekkings

Alhoewel die mineraal- en mynregstelsel van Suid-Afrika op ongekodifiseerde en dié van Louisiana op gekodifiseerde reg berus, het die "Civil Law" in beide gevalle die raamwerk verskaf waarbinne hierdie hoogs gespesialiseerde vertakkinge in beide regstelsels ontwikkel het.¹³⁶ Weens hul gemeenskap-

131. Sien Badenhorst Ontginning 939 - 941.

132. Sien Badenhorst Ontginning 941 - 943.

133. Ontginning 942.

134. Vgl Badenhorst Ontginning 943 - 944.

135. Vgl Badenhorst Ontginning 941.

136. Vgl Badenhorst Ontginning 944.

like Romeinsregtelike agtergrond, kan beide regstelsels dus met vrug by mekaar kers opsteek oor basiese beginsels.

Die Duitse indeling van minerale in vrygestelde¹³⁷ en grondeienaarminerale is vreemd aan die Suid-Afrikaanse reg. In Suid-Afrika behoort alle minerale aan die grondeienaar tot by die afskeiding daarvan, waarna dit roerend en die eiendom van die mineraalreghouer of sy genomineerde word. Alle gemeneregtelike mineraalregte word deur iemand gehou, hetsy dit 'n grondeienaar of 'n blote mineraalreghouer en hetsy dit 'n privaatpersoon, 'n regspersoon of die staat is, en al is dit ook net in onverdeelde aandele op 'n gedeelte van 'n stuk grond of 'n aandeel daarin. Daar is nie iets soos oopgestelde minerale, waarna enigiemand kan prospekteeer of waarvoor enigiemand kan myn, ongeag waar dit geleë is, bloot uit hoofde van statutêre magtiging daartoe, in Suid-Afrika nie. In Suid-Afrika mag niemand na minerale prospekteeer of daarvoor myn indien hy nie die gemeneregtelike mineraalreghouer is of sy toestemming het en daarbenewens statutêre magtiging daartoe verkry het nie. In die lig van die onsekerheid wat daar in hierdie verband in Duitsland geld,¹³⁸ is die Suid-Afrikaanse stelsel verkieslik.

Waar mineraalregte in Suid-Afrika meestal in privaatbesit is, is dit in Australië die uitsondering. Die Australiese situasie kan dus eintlik net vergelyk met wat kragtens die herroepe wetgewing in Suid-Afrika as "Staatsgrond" en "vervreemde Staatsgrond" bekendgestaan het, dit wil sê, waar die staat die gemeneregtelike mineraalreghouer is. Alhoewel die

137. Die regte op hierdie minerale behoort nie aan die staat of enige privaat- of regspersoon nie. Die minerale is res nullius en regte daarop kan dmv toeëiening verkry word deur enigiemand wat uit hoofde van statutêre magtiging en voldoening aan die verdere vereistes van die BbergG daarna prospekteeer of daarvoor myn, ongeag of dit voorkom in of op grond wat in privaatbesit is.

138. Vgl Kuehne & Trelease New West German Mining Law 377 en 379.

meeste minerale in Australië statutêr aan die regering behoort, terwyl die regte op die meeste minerale in Duitsland aan niemand behoort nie, is die Australiese en Duitse situasies eintlik baie dieselfde in die sin dat die houer van 'n prospekter- of ontginningsmagtiging uit hoofde van sodanige magtiging meestal vryelik na sodanige minerale mag prospekter en daarvoor mag myn, ongeag of dit in of op privaatgrond voorkom.

Sover dit statutêre magtiging om te prospekter en te myn aanbetref, stem die Suid-Afrikaanse en Duitse reg bloot getalsgewys ooreen in die sin dat daar 'n enkele prospektermagtiging en twee verskillende ontginningsmagtigings bestaan, terwyl die Australiese reg vir twee prospektermagtigings en een ontginningsmagtiging voorsiening maak. Die Duitse en veral die Australiese magtigings behels 'n beperking in die grootte van die gebied waaroor dit verkry kan word; in Suid-Afrika is dit afhanklik van die grootte van die grond waaroor die mineraalregte gehou word en wat privaatregtelik daaromtrent tussen die mineraalreghouer en die prospekterder of myner ooreengekom word.¹³⁹

Alhoewel dit gebaseer is op gemeneregtelike mineraalregte of toestemming van die houer daarvan, is die Suid-Afrikaanse magtigings van suiwer statutêre aard. Die Duitse eksplorasië- en eksplorasieslisensies is ook suiwer statutêre magtigings, maar mineraaleiendom, alhoewel dit 'n skepping van statuut is, verleen ook saaklike (privaatregtelike) regte. Hierdie verskynsel is nie aan die huidige Suid-Afrikaanse mineraal- en mynreg bekend nie. Behalwe vir oppervlakkige ooreenkomste tussen die Suid-Afrikaanse en Duitse statuutreg omdat beide die optimale ontginning van minerale en rehabilitasie vooropstel, bestaan daar eintlik geen besondere raakpunte tussen Suid-Afrikaanse en Duitse

¹³⁹. Ivm verlening van die reg of toestemming om te prospekter en/of te myn.

mineraal- en mynreg nie en is verdere regsvergelykende ondersoek in hierdie verband nutteloos.

Sover dit die Australiese mineraal- en mynreg aanbetref, bestaan daar die basiese beginsel-ooreenstemmings met die Suid-Afrikaanse reg dat geen prospektering na of ontginning van minerale sonder die toestemming van die grondeienaar of blote mineraalreghouer ten opsigte van privaat¹⁴⁰ mineraal-regte mag plaasvind nie.¹⁴¹ Net soos in Suid-Afrika, besit die eienaar van privaatgrond ooreenkomstig die (Australiese) gemenerereg alles wat op of onder die oppervlak van sy grond is, en gevolglik dus ook die minerale in of op sy grond.¹⁴² Aangesien dit deel van die grond vorm, word minerale as deel van die grond oorgedra. Eiendomsreg op minerale kan egter van grondeiendomsreg geskei en afsonderlik voorbehou of vervreem word. Die statutêre omskrywing van minerale neig in dieselfde rigting en soortgelyke probleme is met die identifikasie en indeling van minerale as in Suid-Afrika er-
vaar.¹⁴³

Sover dit statutêre prospekter- en ontginningsmagtigings in die Suid-Afrikaanse en Australiese reg aanbetref, stem die regte wat daardeur verleen word eintlik ook grotendeels ooreen. Die reg om te prospekter sluit ook die reg om te myn in, maar 'n belangrike verskil is dat die houer van 'n Australiese prospektermagtiging 'n voorkeursreg het om 'n ontginningsmagtiging te verkry.¹⁴⁴ Voor die onlangse inwer-

140. Insluitende die staat in sy privaatregtelike hoedanigheid in Suid-Afrika.

141. Uitgesonderd sekere statutêre uitsonderings.

142. Sien Hunt & Lewis Mining Law Guide 23 en 38. Soos voorheen aangetoon is, is hierdie reël egter nie op die cuius est solum-reël gebaseer nie.

143. In teenstelling met Duitsland, waar die toepaslike sta-
tuut uitvoerige lyste van minerale en hul indelings
bevat.

144. Dit mag wees agv die voorbehoud van minerale vir die
staat, soos wat kragtens die herroepe wetgewing ook in
die meerderheid gevalle tov mineraalregte in Suid-Afri-
ka gegeld het.

kingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 kon die houters van die regte op onedele minerale op ongeproklameerde privaatgrond en die houters van die regte op vrygestelde edelgesteentes in Suid-Afrika verder ook, soos in Australië ten opsigte van privaat minerale, daarna prospekteeer, dit myn en daarmee handel soos wat hulle wou en sonder om enige magtiging van owerheidsweë daarvoor te verkry. Huidiglik moet statutêre prospekteeer- en ontginningsmagtigings ook in so-danige gevalle in Suid-Afrika verkry word.

7.6 Samevatting

Alhoewel die Duitse mineraal- en mynreg deur die Romeinse reg beïnvloed is, is dit so lank gelede reeds gekodifiseer, dat dit min met die Suid-Afrikaanse mineraal- en mynreg in gemeen het. In teenstelling hiermee, kan daar met vrug na ooreenstemmende gemene-regtelike beginsels in die mineraal- en mynreg van die Amerikaanse staat Louisiana verwys word.

Ten spyte daarvan dat dit gebaseer is op Engelse reg, wat op sy beurt veral in sekere streke deur die oud-Saksiese reg van "middeleeuse Duitsland" oorheers is, het veral Wes-Australiese mineraal- en mynreg menige raakpunte met Suid-Afrika s'n. Dit bevat wel sekere verskynsels wat vreemd aan die Suid-Afrikaanse reg is, byvoorbeeld die "mineral estate" wat behels dat onafgeskeide minerale in grond aan iemand anders as die grondeienaar kan behoort, maar dit het 'n soortgelyke historiese ontwikkeling as die Suid-Afrikaanse mineraal- en mynreg beleef en dit is alombekend dat die Suid-Afrikaanse regters wat aan die einde van die vorige eeu hul regsopleiding in Engeland gehad het, dikwels onbewustelik op Engelse regsbegin-sels gesteun het ter oplossing van plaaslike probleme. Daar kan dus gerus na Australiese reg gekyk word om probleme met die Suid-Afrikaanse mineraal- en mynreg op te los.

Geeneen van bovermelde regstelsels kan egter direk op enige sistematisering van prospekteeerregte toegepas word nie en

dit werp ook nie lig op die vraag of prospekterregte in Suid-Afrika beperkte saaklike regte is nie.

SAMEVATTINGS EN GEVOLGTREKKINGS

8.1	Prospektering	657
8.2	Minerale	660
8.3	Prospekteerregte	661
8.3.1	Statutêre prospektee- en mynregte en -magtigings	661
8.3.1.1	Vorige posisie	661
8.3.1.2	Huidige posisie	663
8.3.2	Gemeneregtelike prospektee- en mynregte	664
8.4	Saaklike regte, eiendomsreg en mineraalregte	665
8.5	Regsraad van prospektee- en mynregte	676
8.5.1	Prospekteerkontrakte	677
8.5.2	Benoemingsooreenkomste	687
8.5.3	Mineraalhure en mynregte	689
8.5.4	Statutêre prospektee- en mynmagtigings	694
8.5.5	Ander verkrygings van prospektee- en mynregte	695
8.6	Effek van die Mineralewet 50 van 1991	695
8.7	Regsvergelyking	699
8.8	Opsomming	701

8.1 Prospektering

Alhoewel dit met die eerste oogopslag anders mag voorkom, is die woordomskrywing van "prospekteer" in die Mineralewet 50 van 1991 net so wyd as wat dit in die Wet op Mynregte 20 van 1967 was en, as gevolg van die insluiting van prospektering in grond onder die see en ander water en veral in uitskot, gaan dit eintlik verder.

Die vereiste dat prospektering moet geskied "op 'n wyse wat die oppervlak van die aarde ... versteur" hou 'n aantal probleme in. In die eerste plek behels 'n soektog na minerale in grond onder die oseane of ander water nie noodwendig op-

pervlakversteurings nie. Tweedens word grond onder oseane, mere, ensovoorts, nie normaalweg as deel van die "oppervlak"¹ beskou nie en dit wil voorkom asof die wetgewer eerder die "aardkors"² bedoel het. Derdens bestaan daar, afgesien van waarnemings met die blote oog, deesdae allerlei "tegnologiese" opnamemetodes deur middel waarvan daar "geprospekteer" kan word sonder dat die aardoppervlak daardeur versteur word.³ Alhoewel dit dalk nie doelbewus daarop gerig is nie, kan "tegnologiese prospektering"⁴ tot gevolg hê dat inligting oor die aan- of afwesigheid van minerale ingewin word sonder dat die mineraalreghouer daarvan bewus is en sonder dat hy vergoed word vir die inbreuk op sy prospekterbevoegdheid. Hy verloor dus die vergoeding waarvoor hy vir die verlening van sy prospekterregte sou beding het⁵ en dit wil voorkom asof die wetgewer nie in alle opsigte met tegnologiese ontwikkelings tred gehou het nie.

Daar word toegegee dat dit in landsbelang en voordelig vir die algemene publiek is dat daar akkurate kadastrale, weerkundige, ensovoorts, gegewens vryelik beskikbaar is en dat dit onrealisties is om van die landmeter-generaal of die weerburo te verwag om prospekteergelde aan mineraalreghouers te betaal elke keer wanneer byvoorbeeld 'n lugfoto geneem word waaruit afleidings oor die mineraalinhoud van die betrokke grond dalk gemaak kan word. Om hierdie rede word die invoeging van die "met opset soek"-gedeelte van bostaande woordomskriving verwelkom, maar daar word aan die hand gedoen dat die "oppervlak van die aarde ... versteur"-gedeelte

1. Wat gewoonlik die "bo-" of "buitekant" beteken.

2. Wat in die spreektaal die boonste grondlae insluit.

3. In sodanige gevalle hoef geen prospekterpermitte kragtens a 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 verkry te word nie, waarskynlik omdat dit optimale mineraalontginning bevorder sonder dat daar op die ander hoofdoelstellings van die Mineraalwet 50 van 1991 inbreuk gemaak word.

4. Bv vibroseismiese prospektering.

5. Waarskynlik sou die verlening van sy toestemming tot die uitoefening van sy bevoegdheid andersins op die normale wyse dmv 'n prospekterkontrak geskied het.

heroorweeg word. Indien dit nie geskrap word nie, behoort dit ten minste vir ander oppervlakversteurings as deur boorwerk en uitgrawings ook voorsiening te maak, want, alhoewel "uitgrawing of boorwerk" baie wyd is, bestaan daar ook ander moontlike vorms van oppervlakversteuring.⁶

Daar moet ook onderskei word tussen prospektering met die oog op die opsporing van minerale en prospektering met die oog op die ontginning⁷ van minerale. In West Witwatersrand Areas Ltd v Roos⁸ is al beslis dat die reg om te myn⁹ ook die reg om te prospekteer insluit en dit wil voorkom asof die wetgewer hierdie beginsel by wyse van die woordomskrywing van "myn" in die Mineraalwet 50 van 1991 wou verskans. In hierdie geval word nie vereis dat daar 'n versteuring van die oppervlak van die aarde, insluitende enige gedeeltes onder die see of ander water, of van uitskot, deur middel van uitgrawing of boorwerk moet wees alvorens die betrokke aktiwiteit prospektering daarstel nie en sodanige soektog na minerale stel volgens die Mineraalwet 50 van 1991 nie prospektering daar nie, maar vorm deel van mineraalontginning. Alhoewel dit beperk¹⁰ is tot prospektering na die besondere mineraal of minerale waarvoor daar gemyn word, is prospektering met die oog op mineraalontginning wyer as prospektering met die oog op mineraalopsporing omdat eersgenoemde 'n (verdere) soektog na die betrokke minerale onder in 'n myn kan insluit.

6. Soos bv dmv plofstof, fisiese of meganiese gelyk- of afskraping, insteek van mikrofoonstaanders en stamp van hidrouliese hamers, veroorsaking van stofwolke met helikopter- en vliegtuigskroewe, ens.

7. Wat uitdruklik van die omskrywing van "prospekteer" in die Mineraalwet 50 van 1991 uitgesluit is. Dit was ook die geval ingevolge die herroepe wetgewing.

8. 1936 AA 64. Sien ook CIR v L. P. Syndicate Ltd 1928 TPA 199 op 205 en Dale Mineral Rights 114.

9. Sien die woordomskrywing van "myn" in a 1 van die Mineraalwet 50 van 1991.

10. Aangesien daar normaalweg gemyn word vir dieselfde minerale as waarvoor daar geprospekteer is, is daar nie noodwendig sprake van enige "beperking" op prospekteer-aktiwiteite nie.

Die Mineraalwet 50 van 1991 het dus geen buitengewone verandering aan die omskrywing van "prospekteer" teweeggebring nie en daar word aan die hand gedoen dat daar oorweging geskenk behoort te word aan die eenvoudige omskrywing van "prospekteer" as "aktiwiteite gerig op die ontdekking van minerale", wat nie net bostaande onderskeid sal ondervang nie, maar ook prospektering in en op water en uitskot sal insluit.

8.2 Minerale

Die feit dat die Mineraalwet 50 van 1991 wel 'n woordomskrywing van "mineraal"¹¹ bevat, het geen verskil daaraan gemaak dat die bedoeling van die partye tot 'n kontrak of die bedoeling van die wetgewer in 'n statuut steeds deurslaggewend is by die bepaling van die vraag of 'n sekere stof 'n mineraal is al dan nie, veral as die betrokke kontrak of wet nie woordomskrywings bevat nie. Waar die kontrak of wet wel 'n omskrywing van "mineraal" of "minerale" bevat, is die betekenis daarvan in elk geval beperk tot die besondere kontrak of wet.

Aangesien die betrokke woordomskrywing dus beperk is tot die Mineraalwet 50 van 1991, sal 'n registrateur van aktes steeds op die beslissing in Finbro Furnishers (Pty) Ltd v Registrar of Deeds, Bloemfontein¹² moet staatmaak om registrasiehandelinge ten opsigte van sand, klip, rots, gruis en klei te regverdig. Ook in die geval van ander "grensgevalstowwe" geld die posisie steeds soos wat dit voor die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 was.¹³

¹¹. Sien die woordomskrywing van "mineraal" in a 1 van die Mineraalwet 50 van 1991.

¹². 1985 4 SA 773 (A).

¹³. Dit is dus duidelik dat alle stowwe nie regtens minerale is nie en dat dieselfde stof dalk in een sin 'n mineraal mag wees, maar nie vir ander doeleindes nie. Genoemde woordomskrywing bevat verder 'n aantal vaaghede en anomalieë oor aangeleenthede waaroor daar voor-

8.3 Prospekteeërregte

Die uitoefening van gemeneregtlike prospekteeërregte moet normaalweg deur die verkryging van statutêre magtiging daartoe voorafgegaan word.

8.3.1 Statutêre prospekteeër- en mynregte en -magtigings

Aangesien die reg om te myn ook die reg om te prospekteeër insluit, is die verskillende mynregte en -magtigings saam met die ooreenstemmende prospekteeërregte en -magtigings behandel. Hoofsaaklik as gevolg van die omvangryke oorgangsbepalings in die Mineraalwet 50 van 1991, is beide die vorige posisie, soos wat kragtens die herroepe wetgewing geldet, en die nuwe bedeling ingevolge die Mineraalwet 50 van 1991 saam met die relevante oorgangsbepalings behandel.

8.3.1.1 Vorige posisie

Minerale is statutêr geklassifiseer as edelmetale, onedele minerale, aardolie en edelgesteentes.¹⁴ Grond is statutêr ingedeel in privaatgrond, vervreemde staatsgrond en staatsgrond.¹⁵ Prospekteeër- en mynregte was afhanklik van die

(vervolg)

heen 'n redelike mate van duidelikheid bestaan het. Die "in", "op" en "onder" die "aarde", "water" en "uitskot" daarin kan verwarrend wees. Dit bestaan uit 'n mengsel van die woordomskriving van "delfstof" in die herroepe Wet op Myne en Bedrywe 27 van 1956 en die gevolg van die Finbro-saak en hou geen terugkeer na die gemenerereg in nie.

14. Sien die woordomskrivings van elk van hierdie hoofgroepe minerale in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en a 1 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.
15. Oor die algemeen was die staat nie die houër van gemeneregtlike mineraalregte tov privaatgrond nie, het die gemeneregtlike mineraalregte, maar nie die eiendomsreg van die grond nie, in die geval van vervreemde staatsgrond in die staat gesetel en was die staat igv staatsgrond beide die grondeienaar en die gemeneregtlike mineraalreghouër. Elkeen van hierdie begrippe is in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 omskryf, asook "geproklameerde grond". Verder was daar "swart" grond, "ge-

soort mineraal en die soort grond waarin dit voorgekom het.

In die geval van edelmetale het die reg om daarvoor te prospekter in die gemeneregtelike mineraalreghouer¹⁶ gesetel en die regte om dit te myn en daarvoor te beskik in die staat.¹⁷ In die geval van edelgesteentes het die reg om daarvoor te prospekter ook in die mineraalreghouer gesetel en die regte om dit myn en daarvoor te beskik in die staat,¹⁸ onderworpe daaraan dat sekere beperkte grondgebiede uitgesluit is¹⁹ van die meeste van die bepalings van Wet op Edelgesteentes 73 van 1963.²⁰ In die geval van aardolie is alle prospekter-, myn- en beskikkingsregte daarop vir die staat voorbehou.²¹

In alle gevalle uitgesonderd prospektering vir onedele minerale op ongeproklameerde privaatchgrond en die vrygestelde edelgesteentes vermeld in artikel 3 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964, wat met die uitsondering van toepasslike statutêre bepalings 'n suiwer privaatregtelike aangeleentheid tussen die prospekterder en die mineraalreghouer was, moes 'n prospekterpermit,²² -huur²³ of -lisensie²⁴

(vervolg)

- mengde" grond en "verdeelde " of "artikel 16"-grond.
16. Wat benewens sy gemeneregtelike mineraalregte 'n permit om te kan prospekter by die staat moes verkry.
17. Sien a 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.
18. Sien a 2 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.
19. Sien a 3 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.
20. Die sg "vrygestelde edelgesteentes" in die Kaapprovinsie en die OVS.
21. Sien a 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967.
22. 'n Prospekterpermit wat deur 'n mynkommissaris uitgereik is, moes verkry word deur enige persoon - (a) wat die houer van die regte op edelmetale of edelgesteentes op ongeproklameerde privaatchgrond of enigiemand deur hom gemagtig was en wat vir edelmetale of edelgesteentes op daardie grond wou prospekter, (b) wat op oopgestelde, ongeproklameerde staatsgrond na edelmetale of onedele minerale wou prospekter, of (c) wat die eienaar of huurder van ongeproklameerde vervreemde staatsgrond of hul benoemde was en wat op daardie grond na edelgesteentes wou prospekter.
23. 'n Prospekterhuur wat deur die minister verleen is, moes verkry word deur enige persoon - (a) wat wou prospekter op staatsgrond wat nie oop was vir openbare prospektering nie, vir enige mineraal anders as aardolie, (b) wat wou prospekter op vervreemde staatsgrond

eers verkry word voordat daar ingevolge die herroepe wetgewing geprospekteeer kon word.

8.3.1.2 Huidige posisie

Die Mineraalwet 50 van 1991 bevat geen verwysing na die onderskeid tussen voornoemde hoofgroepe minerale en soorte grond nie²⁵ en die effek van artikel 5 daarvan was dat voormelde statutêre voorbehoude vir die staat afgeskaf is. Afgesien van tydelike magtigings kragtens artikel 10 daarvan, maak die Mineraalwet 50 van 1991 slegs voorsiening vir uitreiking aan 'n aansoeker, wat aan verskeie vereistes moet voldoen,²⁶ van 'n prospekteepermit vir prospektering en vir 'n mynpermit, in die geval van kleinskaalse en tydelike mineraalontginning, of 'n mynlisensie, in die geval van langtermyn en grootskaalse mineraalontginning.

Veral van belang vir die doeleindes hiervan is dat artikel 6 van die Mineraalwet 50 van 1991 voorsiening maak vir die

(vervolg)

wat nie binne die bepalings van a 12 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 of a 5 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 geval het nie, vir enige mineraal anders as aardolie, (c) wat vir aardolie wou prospekteeer (op enige grond), (d) wat saam met die staat die medehouer van mineraalregte was of iemand wat deur hom gemagtig is en wat op daardie grond wou prospekteeer, of (e) wat op staatsgrond na edelgesteentes wou prospekteeer.

24. 'n Prospekteeerlisensie wat deur 'n mynkommissaris uitgereik is, is benodig deur die eienaar of huurder van ongeproklameerde vervreemde staatsgrond wat self of deur 'n benoemde na edelmetale of onedele minerale op daardie grond wou prospekteeer.
25. Soos reeds aangedui is, bevat die Mineraalwet 50 van 1991 egter verskeie verwysings na die indelings wat kragtens die herroepe wetgewing geldet. Sien veral die verwysing na "aardolie" in a 44(8) van die Mineraalwet 50 van 1991 en die woordskrywing van "edelmetale" in a 1 van die Wet op Mynregte 20 van 1967, wat nie ingevolge a 68(1) van die Mineraalwet 50 van 1991 herroep is nie.
26. Sien Kaplan & Dale Minerals Act 48.

toestaan van 'n nuwe vorm van prospekteermagtiging aan 'n mineraalreghouer of iemand wat sy toestemming tot prospektering het ter uiteindelijke vervanging van die verskeidenheid bestaande prospekteerpermitte, -lisensies en -hure wat kragtens die voorafgaande wetgewing uitgereik is. Daar is ook erkenning verleen aan die voortgesette geldigheid van regte wat kragtens die herroepe wetgewing verkry is en weens die ruim oorgangsbepalings in die Mineraalwet 50 van 1991 word verwag dat die regsposisie wat voor die inwerkingtreding daarvan gegeld het vir nog 'n geruime tyd²⁷ 'n aktiewe rol in die Suid-Afrikaanse mineraal- en mynreg sal speel.

8.3.2 Gemeneregtelike prospekteerrege

'n Prospekteerder het gemenereglik²⁸ die bevoegdhede om die voorwerp van sy reg te betree met die oog daarop om na die betrokke mineraal of minerale te prospekteer en alles wat redelikerwys noodsaaklik is te doen om ekonomies en effektief na minerale te prospekteer. Hy verkry, met dié verskil dat 'n grondeienaar aan hom meer en wyer regte kan verleen as wat 'n blote mineraalreghouer weens die werking van die nemo plus iuris-reël kan doen,²⁹ presies dieselfde bevoegdhede as wat die grondeienaar of mineraalreghouer self sou gehad het indien hulle nie hul prospekteerrege aan hom verleen het nie. Behalwe vir die reg op verwydering van monsters daarvan vir analise, ontleding, identifikasie, ensovoorts, verkry 'n prospekteerder egter geen regte ten opsigte van enige minerale wat as gevolg van sy prospektering ontdek mag word nie.

27. Indien nie vir ewig nie.

28. Sien ook a 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991, wat statutêre bevestiging van gemeneregtelike regte inhou.

29. Daar moet egter daarteen gewaak word dat daar nie in die proses kontraktueel inbreuk gemaak word op die wye aanvullende of bykomstige regte waarop die prospekteerder reeds ingevolge die gemenereg geregtig is nie. Vgl Dale Contracts 219.

Net soos 'n mineraalreghouer, moet 'n prospekteeërder sy bevoegdhede bona fide et civiliter modo en met inagneming van die regte van die betrokke blote grondeienaar uitoefen. In geval van 'n botsing van belange, gee die howe voorkeur aan prospekteeërregte bo blote eiendomsreg. Die prospekteeërder moet sy regte egter binne 'n redelike tyd uitoefen en kan nie deur onaktief te bly die ontwikkeling van die oppervlak deur die grondeienaar vir 'n onbepaalde tyd belemmer nie.³⁰ Daar bestaan ook 'n aantal statutêre beperkings op die uitoefening van prospekteeërregte in die sin dat daar byvoorbeeld nie in of op grond wat 'n dorps- of stadsgebied, 'n openbare pad, 'n spoorweg of 'n begraaftaak uitmaak, geprospekteeër mag word nie.³¹ As gevolg daarvan dat prospekteeërregte uit mineraalregte afgelei word of daarvan deel vorm, is dieselfde beperkings as wat op prospekteeërregte van toepassing is, mutatis mutandis op mineraalregte van toepassing, en vice versa. Mineraalregte vorm weer deel van of word op hul beurt uit eiendomsreg afgelei. Prospekteeërregte kan egter self deel van eiendomsreg vorm of direk daaruit afgelei word. Om die regs aard, inhoud, indeling, verkryging, ensovoorts, van prospekteeërregte te bepaal, moet dus begin word by die eiendomsreg of mineraalregte waarvan dit deel vorm of waarvan dit afgelei word.

8.4 Saaklike regte, eiendomsreg en mineraalregte

'n Saaklike reg kan omskryf word as 'n subjektiewe reg wat tot inhoud het dat die reghebbende 'n regsbeskermd aanspraak op of beheer oor 'n bepaalde saak geniet. Gemeeneregterlik is onderskei tussen die ius in re propria,³² wat deur

30. Sien Transvaal Property & Investment Co Ltd & Reinhold & Co v S A Townships, Mining & Finance Corp Ltd & the Administrator 1938 TPA 514, Nolte v Johannesburg Consolidated Investment Co Ltd 1943 AA 295 en Zuurbekom Ltd v Union Corp Ltd 1947 1 SA 514 (A).

31. Sien bv a 7 van die Mineraalwet 50 van 1991.

32. Eiendomsreg is die enigste ius in re propria en behels 'n saaklike reg op eie goed. Sien Delport & Olivier Vonnisbundel 1 - 2, Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 14 en Kleyn & Boraïne Silberberg 48. Soos

eiendomsreg verleen word, en iura in re aliena,³³ wat slaan op beperkte saaklike regte.³⁴ Beperkte saaklike regte kom tot stand wanneer aan iemand regte op 'n saak verleen word wat 'n vermindering of aftrekking van eiendomsreg tot gevolg het en waaraan die regsopvolgers van die regsverlener gebind is. Dit gaan dus hoofsaaklik³⁵ oor die verhouding tussen 'n reghebbende (regsubjek) en 'n saak (regsubjek) en die omvang van die reghebbende se aanspraak of beheer hang saam met die aard van die betrokke saaklike reg.³⁶

Eiendomsreg kan omskryf word as die volledigste en omvattendste saaklike reg en beperkte saaklike regte kom tot stand wanneer 'n eienaar afstand doen van een of meer van die bevoegdhede wat hy ten aansien van die voorwerp van sy eiendomsreg geniet, byvoorbeeld die afskeiding en vervreemding van sy bevoegdhede ten opsigte van die minerale in sy

(vervolg)

aangedui is, kan afgeskeide mineraalregte, wat deur 'n grondeienaar self kragtens afsonderlike titels gehou word, ook as iura in re propria beskou word.

33. Iura in re aliena behels dus saaklike regte op die eiendom van iemand anders.
34. Sien Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 14, Kleyn & Borraine Silberberg 48 ev en Delpont & Olivier Vonnisbundel 1 - 2. Volgens die Romeinsregtelike numerus clausus-beginsel is slegs daardie regte wat met 'n actio in rem beskerm kon word as saaklike regte erken. Alhoewel die Suid-Afrikaanse reg in navolging van Germaanse reg nie die numerus clausus-beginsel aanvaar het nie, word slegs 'n klein aantal saaklike regte erken en streng eise aan uitbreiding van die kategorie saaklike regte gestel. Sien Van der Merwe Sakereg 9, 11 - 12 en 65 - 67. In a 3(1)(r) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 word voorsiening gemaak vir die registrasie van bykomende saaklike regte. Sien ook Delpont & Olivier Vonnisbundel 1 - 2.
35. Benewens die primêre regsubjek-regsubjek-verhouding, omvat saaklike regte ook 'n sekondêre regsubjek-regsubjek-verhouding in die sin dat die reghebbende van ander regsubjekte kan verg om nie op sy reg op die saak inbreuk te maak nie. Sien Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 12 - 13.
36. Sien Van Zyl & Van der Vyver Inleiding 421, Delpont & Olivier Vonnisbundel 1 en Kleyn & Borraine Silberberg 43 ev.

grond. In ooreenstemming met die cuius est solum eius est ad coelum et ad inferos-reël mag 'n grondeienaar self sy eiendom betree, na minerale prospektee, dit myn, verwyder en daarvoor beskik. Hy mag ook al sy bevoegdhede ten aansien van die minerale in sy grond, oftewel sy mineraalregte, van die eiendomsreg van sy grond losmaak en dit benewens sy residuele grondtitel óf self kragtens 'n afsonderlike mineraaltitel hou óf hy kan dit in geheel of ten dele aan iemand anders verleen. Aangesien dit uit eiendomsreg afgelei word, het 'n blote mineraalreghouer al daardie regte op die minerale in die grond wat die grondeienaar self sou gehad het indien afskeiding van die mineraalregte van die grondeiendomsreg nie plaasgevind het nie.³⁷

Blote mineraalregte kom dus tot stand wanneer 'n grondeienaar sy regte op die minerale in sy grond afskei van sy eiendomsreg van sy grond en dit daarna self kragtens 'n selfstandig geregistreerde mineraaltitel afsonderlik van sy residuele grondtitel hou of dit aan iemand anders oordra.³⁸ Die grondeienaar is dus ook, totdat dit afgeskei word van sy grondeiendomsreg, die "houer" van die mineraalregte en dit gaan hier oor die verkryging van titel op die minerale afsonderlik van die grondtitel.³⁹ Daar is vyf maniere⁴⁰ waarop

³⁷. Behalwe daarvoor dat die mineraalreghouer nie die eienaar van onafgeskeide minerale is nie, terwyl die grondeienaar weer dienooreenkomstig nie 'n toeëieningsbevoegdheid tov afgeskeide minerale het nie.

³⁸. Na welke "oordrag", soos Badenhorst 1990 TSAR 239 op 474 tereg aantoon, die betrokke regte vir die eerste keer as iura in re aliena kan bekendstaan. Voor hul vervreemding vorm hulle deel van die grondeienaar se eiendomsreg (iura in re propria), ongeag of hulle kragtens sy grondtitel of 'n afsonderlike titel gehou word en moet hulle na regte "eienaarsbevoegdhede" genoem word. Sien ook Badenhorst Ontginning 75 - 80. Aangesien 'n grondeienaar, wie se mineraalregte nog nie vervreem is nie, egter vir alle praktiese doeleindes in die skoene van 'n blote mineraalreghouer staan, is hy bloot om doelmatigheidsredes hierin ook as 'n mineraalreghouer behandel.

³⁹. Dit is foutief om ná die afskeiding van die mineraalregte na die oorblywende grondtitel as die "oppervlaktitel" en na die blote grondeienaar as 'n "oppervlakte-eienaar" te verwys. Sien bv Franklin & Kaplan Mining &

mineraalregte van grondeiendomsreg afgeskei kan word: Die gebruiklike manier waarop mineraalregte oorgedra word, is deur verlening van die regte deur die eienaar van die grond aan iemand anders by wyse van die registrasie van 'n notariële akte van sessie tot dien effekte (wat ook die manier is waarop mineraalregte verkry word nadat hulle reeds tevore van die grondtitel afgeskei is).⁴¹ Vervolgens kan 'n grondeienaar by die oordrag van die grond vir hom in die (nuwe) transportakte vir die grond sy mineraalregte voorbehou.⁴² Daarbenewens kan die eienaar, in stede daarvan om sy mineraalregte vir homself voor te behou, slegs die reg voorbehou om statutêre inkomste wat uit die gebruik van die grond of die opbrengste daarvan⁴³ verkry word, te ontvang.⁴⁴ Hierdie voorbehoude stel volgens die regspraak beperkings op die

(vervolg)

Mineral Laws 4, vn 6. Wanneer 'n grondeienaar 'n diensbaarheid soos 'n reg van weg oor die oppervlak van sy grond aan iemand verleen, het niemand hom nog ooit daarna 'n "ondergrondse eienaar" probeer noem omdat hy van 'n reg op die oppervlak van sy grond afstand gedoen het nie; waarom dan die teenoorgestelde toelaat en afbreuk aan sy omvattende dominium doen wanneer dit by mineraalregte kom?

40. Sien Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 5 - 6 en Kleyn & Boraine Silberberg 406 - 407. Sien ook Badenhorst 1990 TSAR 239 op 467 - 470, waar hy die afskieding en oorgang van mineraalregte behandel onder die opskrifte "The acquisition of rights to minerals" (op 467 - 469) en "The transfer of rights to minerals" (op 469 - 470).
41. Sien a 70(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, gelees met a 16 daarvan.
42. Sien a 71 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Mineraalregte kan ook vir slegs 'n bepaalde tydperk gesedeer of voorbehou word, mits voorsiening in die sessie of voorbehou vir terugsedering aan die oorspronklike sedent gemaak is. Sien Ex parte Mackenzie 1950 3 SA 507 (O). Eintlik is die sessie of voorbehou self ewigdurend, maar geskied dit onderhewig aan 'n verpligting tot terugsedering. Sien verder Nel Conveyancing 401.
43. Sien Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O).
44. In teenstelling met die sertifikaat van regte op minerale wat daar vir mineraalregte uitgereik word, word daar by die registrasie van hierdie regte in 'n aktekantoor aan die reghebbende 'n sertifikaat van geregistreerde saaklike regte ooreenkomstig a 64(2) bis van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 uitgereik.

eiendomsreg van die grond daar en is gevolglik registreerbaar.⁴⁵ 'n Derde manier waarop mineraalregte afsonderlik van die eiendomsreg van grond gevestig kan word, is deur die uitsluiting van die mineraalregte by die verdeling van gemeenskaplike grond.⁴⁶ Indien die regte op minerale aan twee of meer persone gesamentlik behoort, kan 'n verdeling van hul regte verder bewerkstellig word deur die registrasie van 'n notariële verdelingsessie.⁴⁷ Vierdens kan die eienaar van grond 'n sertifikaat van regte op minerale uitneem ten opsigte van al die mineraalregte wat hy kragtens sy grondtitel hou.⁴⁸ Laastens kan mineraalregte van grondeiendomsreg afgeskei word deur 'n nie-notariële sessie van mineraalregte na aanleiding van 'n onteiening of seteling van die betrokke mineraalregte in die staat deur statuut.

As afsonderlike mineraalregte eers tot stand gekom het, gaan dit nie maklik tot niet nie. Dit verval byvoorbeeld nie soos diensbaarhede deur confusio wanneer dit in die hande van die grondeienaar met sy eiendomsreg herenig word nie.⁴⁹ Indien 'n maatskappy ontbind sonder om oor sy afgeskeide mineraalregte te beskik, was dit nie ooreenkomstig die elasisiteitsbeginsel weer by nudum dominium aan nie, maar verkry die staat dit as bona vacantia.⁵⁰

-
45. Sien Odendaalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O) en Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds 1990 4 SA 614 (K).
46. Sien a 73 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Hierdie bepaling vervang die beslissing in Rocher v Registrar of Deeds 1911 TPA 311.
47. Sien a 73 bis van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en Nel Conveyancing 415 - 416.
48. Sien a 70(5) en (6) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.
49. Agv a 70(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.
50. Sien Van der Merwe Sakereg 558, Ex parte Marchini 1964 1 SA 147 (T) en Govt of the RSA v Oceana Development Investment Trust plc 1989 1 SA 35 (T).

Dit wil voorkom asof daar, benewens afskeiding van mineraalregte van eiendomsreg of vervreemding daarvan deur die mineraalreghouer, wat uiteraard ook vir die grondeienaar of blote mineraalreghouer verlies daarvan inhou, twee moontlike maniere bestaan waarop mineraalregte tot niet kan gaan: Eerstens gaan, soos hierbo aan die hand gedoen is, mineraalregte tot niet ten opsigte van die betrokke mineraal of minerale by die afskeiding daarvan van die grond, water of uitskot waarvan dit deel gevorm het of gaan oor in eiendomsreg daarop. Tweedens is daar voor die inwerkingtreding van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 nie vereis dat die voorbehoud van mineraalregte by oordrag van die betrokke grond deur die uitneem van 'n sertifikaat van regte op minerale voorafgegaan moes word nie⁵¹ en sal die (afsonderlike behoud van die) mineraalregte waarskynlik tot niet gaan deur afstanddoening daarvan aan die huidige grondeienaar⁵² deur toestemming tot kansellasie van die voorbehoudsklousule waarkragtens dit in sy titelakte gehou word.⁵³ Sodanige mineraalregte sal ook tot niet gaan indien die oorspronklike grondeienaar weer eiendomsreg van die grond verkry,⁵⁴ wanneer die klousule waarkragtens dit aanvanklik vir hom voorbehoud is ooreenkomstig akteskantoorpraktyk uit sy (nuwe) titelakte weggelaat word.⁵⁵

-
51. Dit word tans verplig in a 71(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Kragtens a 70(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 kan die voorbehoud betrekking hê op 'n gedeelte van grond wat oorgedra word of die hele stuk grond wat oorgedra word en, in beide gevalle, op alle mineraalregte of die regte op net 'n sekere, gespesifiseerde mineraal of spesifieke minerale of net 'n sekere aandeel in die regte daarop.
 52. Gepaard met kansellasie van die registrasie van die afskeiding van die mineraalregte deur voorbehoud daarvan.
 53. Vgl Van der Merwe Sakerereg 558 - 559.
 54. Sonder dat hy vooraf 'n sertifikaat van regte op minerale vir sy mineraalregte uitgeneem het, wat deur a 71(6) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 vereis sou gewees het as hy 'n verband daarvoor wou gee, dit wou verhuur of dit wou sedeer.
 55. A 70(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 is dus nie in sodanige geval van toepassing nie.

Benewens die beperkings op prospekterregte waarop hierbo gewys is, bestaan daar 'n verskeidenheid privaat- en publiekregtelike beperkings op die uitoefening van mineraalregte wat eweneens op prospekterregte van toepassing is.⁵⁶ Daar word aan die hand gedoen dat, indien 'n mineraalreghouer daarop sou aandring om sy mineraalregte uit te oefen ten spyte daarvan dat die mineraalneerslag objektief nie ekonomies ontginbaar is nie, dit mala fide et non civiliter modo optrede aan sy kant kan daarstel. Die voor-die-hand-liggendste voorbeelde van statutêre inbreuk op mineraalregte is die verbod op die onderverdeling daarvan in artikels 20 en 21 van die Mineraalwet 50 van 1991 en die bepalings betreffende die "onteiening" van mineraalregte kragtens artikel 17 en 24 van die Mineraalwet 50 van 1991.

Voordat die minerale gemyn word, setel eiendomsreg op alle onafgeskeide minerale uit hoofde van die cuius est solum-reël in die grondeienaar, ongeag wie die mineraalreghouer is.⁵⁷ By hul afskeiding van die grond waarin dit voorkom, word die minerale egter roerend en setel eiendomsreg daarop in die persoon wat daarop geregtig is om dit af te skei, wat iemand anders as die grondeienaar kan wees.⁵⁸ Dit mag dus wees dat iemand anders as die mineraalreghouer⁵⁹kontrakteel⁶⁰ eiendomsreg op die afgeskeide minerale verkry en sodanige eienaar is geregtig op dieselfde sakeregtelike en de-

56. Agv die feit dat prospekterregte deel van mineraalregte vorm of daaruit afgelei word.

57. Dws ongeag of die regte op die betrokke minerale in die grondeienaar self of in die houer van blote of afgeskeide mineraalregte setel.

58. Sien Le Roux v Loewenthal 1905 TS 742, Nolte v Johannesburg Consolidated Investment Co Ltd 1943 AA 293 op 315, SAR&H v Transvaal Consolidated Land & Exploration Co Ltd 1961 2 SA 467 (A) 481, Erasmus v Afrikander Pty Mines Ltd 1976 1 SA 950 (W) 960, Apex Mines Ltd v Administrator, Tvl 1986 4 SA 581 (T) 591 en Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 4 - 5.

59. Bv 'n myner.

60. Bv ingevolge 'n mineraalhuurkontrak.

liktrue remedies ter beskerming van sy besit van en eiendomsreg op die afgeskeide minerale as waarop ander privaatregtelike eienaars ten opsigte van hul roerende eiendom geregtig is.

Daar word algemeen aanvaar dat mineraalregte die bevoegdhede inhou om die betrokke grond te betree, te prospekter na minerale, dit te myn, dit af te skei, dit te verwyder en verder daaroor te beskik. Indien minerale by hul afskeiding die eiendom word van die persoon wat dit regmatiglik afskei, beteken dit egter dat die verwydering daarvan en verdere beskikking daaroor nie op grond van mineraalregte nie, maar op grond van eiendomsreg geskied. Mineraalregte sluit dus, in teenstelling met die algemene beskouing hieroor, slegs die bevoegdhede in om die grond te betree, te prospekter na die betrokke minerale, dit te myn, dit af te skei en dit toe te eien.⁶¹ Die mineraalregte gaan tydens laasgenoemde proses tot niet ten opsigte van die betrokke minerale of gaan oor in eiendomsreg daarop.

Die mineraalregte self gaan egter nie tot niet nie en mag steeds, afhangende van wat kontraktueel in hierdie verband tussen die betrokke partye ooreengekom is, ten opsigte van die oorblywende minerale in die grond uitgeoefen word. Dit mag byvoorbeeld gebeur dat verdere minerale as gevolg van verbeterde prospektertegnieke en ontginningsmetodes ontdek en uit reeds gemynde grond afgeskei kan word. Sodanige verdere eksplorasie geskied normaalweg ook op grond van dieselfde, oorspronklike mineraalregte. Hieruit blyk ook dat die grond, en nie die minerale nie, die regsobjek van mineraalregte is.

Aangesien dit 'n direkte reg op 'n saak is wat 'n "diminution of dominium" tot gevolg het en die regsopvolgers van

⁶¹. Welke toeëieningsbevoegdheid impliseer dat die aktiwiteite "vir sy eie rekening" geskied.

die regsverlener bind,⁶² is mineraalregte saaklik van aard en gevolglik vatbaar vir registrasie in 'n akteskantoor.⁶³ Registrasie is tewens 'n vereiste vir die totstandkoming of oordrag van mineraalregte, soos ook (behoudens sekere uitsonderingsgevalle) die geval is ten opsigte van alle ander saaklike regte op onroerende goed. Geregistreerde mineraalregte is nie net beperkte saaklike regte nie,⁶⁴ maar kan as beide onstoflik en onroerend aangemerkt word.⁶⁵ Dit is iura in re aliena⁶⁶ wat, omdat dit oppervlakkige ooreenkomste met diensbaarhede toon, veral in die Transvaalse howe as "quasi-servitutes" bestempel is.⁶⁷ Omdat dit egter nie met persoon-

62. Sien Van der Merwe Sakereg 70 ev vir die vereistes vir die totstandkoming van beperkte saaklike regte.

63. Sien a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

64. Sien verder Badenhorst Ontginning (iv) - (vii) en 565 - 628.

65. Sien Nel Conveyancing 400 en Badenhorst Ontginning (iv) - (vii) en 579. Badenhorst 1989 - 1990 Obiter 199 op 203 wys oortuigend daarop dat, alhoewel daar heelwat gesag vir die beskrywing van mineraalregte as onliggaamlike, onroerende sake bestaan, die klassifikasie van regte as roerend of onroerend nie logies is nie omdat die kriterium van beweeglikheid nie op onliggaamlike sake van toepassing kan wees nie. Sien ook Badenhorst 1989 De Jure 379 op 387 - 388, Badenhorst 1990 TSAR 239 op 250 - 251, Badenhorst 1991 TSAR 113 op 117 - 118, Van der Merwe Sakereg 40 - 42, Badenhorst Ontginning 599 - 605 en Govt of the RSA v Oceana Development Investment Trust plc 1989 1 SA 35 (T) 36.

66. Dit kan egter ook as iura in re sua of iura in re propria beskou word in die sin dat 'n grondeienaar self al die "mineraalbevoegdhede" wat hy kragtens sy grondtitel hou van sy grondeiendomsreg kan afskei en kragtens 'n afsonderlike "mineraaltitel" kan hou. Verder het a 70(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 tot gevolg dat die afskeiding van mineraalregte wat, nadat dit aan 'n blote mineraalreghouer vervreem is, weer aan die grondeienaar terug gesedeer word, nie ooreenkomstig die nulli res sua servit-reël verval nie. Die feit dat hierdie reël nie daarop van toepassing is nie, is aanduidend daarvan dat mineraalregte nie diensbaarhede is nie. 'n Grondeienaar wat mineraalregte aan iemand anders verleen het is, in teenstelling met waar hy dit vir homself afskei, nie noodwendig 'n "blote" grondeienaar nie want, soos hierbo verduidelik is, kon hy dalk net sy regte op 'n sekere mineraal of minerale vervreem het.

67. Sien bv Coronation Collieries Ltd v Malan 1911 TPA 577 op 591 en Rocher v Registrar of Deeds 1911 TPA 311 op

like óf landelike diensbaarhede gelykgestel kan word nie, is dit deur die meeste skrywers en in enkele minder toonaangewende hofsake⁶⁸ as sui generis beperkte saaklike regte bestempel.

As gevolg daarvan dat die Romeinsregtelike numerus clausus-reël in navolging van Germaanse reg nie op die Suid-Afrikaanse reg van toepassing is nie, kan sosiaal-ekonomiese en politieke verwickelinge, soos wat tans vir Suid-Afrika in die nabye vooruitsig gestel word, tot gevolg hê dat juidisiële erkenning aan die bestaan of ontstaan van verdere kategorieë van beperkte saaklike regte as die vyf of ses bestaande gemeneregtelike kategorieë verleen word, in welke geval die gebruik van die niksseggende sui generis-term dalk nog kortsigtig mag blyk te wees. Ten spyte daarvan dat daar fundamentele verskille tussen persoonlike⁶⁹ en erfdiensbaarhede⁷⁰ bestaan, het niemand nog ooit beweer dat een van

(vervolg)

316. Sien ook Jonordon Investments (Pty) Ltd v De Aar Drankwinkel (Edms) Bpk 1969 2 SA 117 (K) 126.
68. Sien bv Ex parte Pierce 1950 3 SA 628 (O) 634, Erasmus v Afrikander Pty Mines Ltd 1976 1 SA 950 (W) 956 en Apex Mines Ltd v Administrator, Tvl 1986 4 SA 581 (T) 590 - 591.
69. Opsommend kan gesê word dat mineraalregte verskil van persoonlike diensbaarhede deurdat hulle vryelik oordraagbaar is, verby die leeftyd van die houer bly voortbestaan en nie salva rei substantia uitgeoefen hoef te word nie. Om mineraalregte as diensbaarhede te beskou is ook in konflik met die servitus servitutis non potest-reël omdat 'n diensbaarheid oor mineraalregte wel geskep kan word. Sien verder Joubert 1959 THRHR 27 op 31, Dreyer v Letterstedt's Executors (1865) 5 Searle 88 op 99 en Engelbrecht v Brits 1906 TS 274 op 287.
70. Opsommend kan gesê word dat mineraalregte verskil van saaklike diensbaarhede in die volgende opsigte: mineraalregte word sonder uitsondering gekoppel aan 'n persoon en nie aan 'n heersende erf nie, hulle kan afsonderlik van die grond waarop hulle betrekking het vervreem word, hulle kan verdeel word (sien Joubert 1959 THRHR 27 op 31) en geen samesmelting vind plaas wanneer die mineraalregte en die eiendomsreg van die grond waarop hulle betrekking het verenig word in die hande van dieselfde persoon nie (sien a 70(4) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937).

hulle nie ware diensbaarhede is nie en mineraalregte het die hoofooreenkoms tussen hulle, naamlik die verlening van die reg om iets op die eiendom van iemand anders te doen wat regmatiglik op eiendomsreg inbreuk maak, met hulle in gemeen. Om hierdie rede is daar, mits die verskille voortdurend in gedagte gehou word, in beginsel nie veel beswaar teen die erkenning van 'n derde, eiesoortige soort diensbaarheid, naamlik "mineraalserwitute" nie. Aangesien hierdie term egter verwarring kan skep in gevalle waar vruggebruik⁷¹ ten opsigte van mineraalregte verleen word, word aan die hand gedoen dat,⁷² alhoewel dit nuttig is om die verwantskap tussen die betrokke regte aan te toon, dit nie meer nodig is om mineraalregte met verwysing na diensbaarhede te omskryf aan die hand van die verskille daarmee nie; dit kan aan die hand van die kenmerkende eienskappe daarvan as volg omskryf word:

Mineraalregte is registreerbare beperkte saaklike regte, of aandele daarin, wat analoog aan veral persoonlike serwitute is, maar eiesoortige kenmerke het, wat aan die houer daarvan die bevoegdhede verleen om die voorwerp daarvan binne die perke van die reg te eksploiteer deur wat ook al nodig mag wees te doen om te prospekteer na die betrokke mineraal, daarvoor te myn, dit af te skei en die roerende minerale toe te eien, asook die reg om sy bevoegdhede te vervreem, te beswaar en inbreukmakings daarop af te weer.⁷³

'n Blote mineraalreghouer is dus gemeneregterlik daarop geregtig om die grond waarop sy regte betrekking het te be-tree, te soek vir minerale, dit te myn, dit af te skei en dit toe te eien.⁷⁴ Daarna is die mineraalreghouer, of iemand

⁷¹. Wat 'n persoonlike diensbaarheid is. Die servitus non servitutis est-reël geld dus ook nie tov mineraalregte nie, wat 'n verdere aanduiding daarvan is dat mineraalregte nie persoonlike of erfdiensbaarhede is nie.

⁷². Vgl ook Badenhorst 1991 TSAR 113 op 116 - 118 en Ontginning 608 - 610.

⁷³. Vgl ook Badenhorst 1991 TSAR 113 op 118.

⁷⁴. Aangesien grondeienaars voor die afskeiding van minerale reeds ooreenkomstig die cuius est solum-reël die eienaar

aan wie hy kontraktueel sy ontginningsbevoegdhede verleen het, uit hoofde van eiendomsreg op die afgeskeide minerale daarop geregtig om dit te verwyder en verder daaroor te beskik.⁷⁵ Verder het 'n mineraalreghouer ook nog die aanvullende of bykomstige bevoegdhede wat hy redelikerwys benodig om sy mineraalregte ekonomies en effektief, maar steeds bona fide et civiliter modo en met inagneming van die betrokke grondeienaar se ondergeskikte belange, te kan uitoefen.⁷⁶

8.5 Regsaard van prospekterregte

Grondeienaars en blote mineraalreghouers hoef dus nie noodwendig self al hul eksplorasiebevoegdhede uit te oefen of te vervreem nie en mag byvoorbeeld slegs hul prospekterbevoegdhede uitoefen of aan iemand anders die reg, of 'n aandeel daarin, verleen om vir alle minerale of 'n besondere mineraal of minerale in en op die grond of 'n gedeelte daarvan te prospekter. Dikwels setel die mineraalregte in grondeienaars en blote mineraalreghouer wat nie oor die finansiële vermoë, kennis en toerusting beskik om self die nodige prospektering ekonomies en effektief te kan doen nie en dit gebeur algemeen dat prospekterregte teen vergoeding deur hulle verleen word aan persone en instansies wat wel oor hierdie vermoëns beskik. Aangesien niemand sonder die toestemming van die mineraalreghouer op enige grond mag

(vervolg)

van alle minerale in hul grond is, het hulle nie laasgenoemde bevoegdheid (nodig) nie.

75. Daar is reeds daarop gewys dat minerale by hul afskeiding van die grond waarvan dit deel gevorm het, roerend en die eiendom van die mineraalreghouer word en dat, in teenstelling met die algemene beskouing hieroor, laasgenoemde bevoegdhede, naamlik die verwydering van en verdere beskikking oor afgeskeide minerale, inhoudsbevoegdhede van eiendomsreg is, en nie van mineraalregte nie. Wel by mineraalregte inbegrepe, is dus 'n tot dusver nog ongeïdentifiseerde "toeëieningsbevoegdheid".

76. Sien Franklin & Kaplan Mining and Mineral Laws 113 ev en Kaplan & Dale Minerals Act 9.

prospekteer nie, moet 'n voornemende prospekteerder dus in die eerste plek die gemeneregtlike reg om te prospekteer verkry. Die ooreenkoms waarkragtens prospekteerrechte verleen word, kan oor die algemeen omskryf word as 'n kontrak wat gerig is op die ontdekking van minerale (en uiteindelik ook die verkryging van die gemeneregtlike mineraal- en/of mynregte).

Dit blyk ook dat die regte wat 'n prospekteerder by 'n grondeienaar kan kry normaalweg identies is aan die regte wat hy by 'n mineraalreghouer kan kry en dat dit nie vir hom prakties enige verskil maak of hy sy bevoegdhede aan 'n grondeienaar of 'n blote mineraalreghouer ontleen nie.⁷⁷

8.5.1 Prospekteerkontrakte

Daar moet in die eerste plek tussen geregistreerde⁷⁸ en onderhandse⁷⁹ prospekteerkontrakte onderskei word. Die primêre verskil tussen hulle is dat eersgenoemde teenoor derdes afdwingbaar is,⁸⁰ terwyl laasgenoemde slegs inter partes geldig en afdwingbaar is.⁸¹

⁷⁷. Behalwe daarvoor dat, soos reeds gesê is, 'n grondeienaar aan hom meer of wyer regte kan gee as wat 'n mineraalreghouer ooreenkomstig die nemo plus iuris-reël kan doen. Daar moet egter daarteen gewaak word dat daar nie deur die gedetailleerde omskrywing van aanvullende of bykomstige regte inbreuk gemaak word op die wye regte waarop die prospekteerder reeds ingevolge die gemenerereg geregtig is nie. Sien Dale Contracts 219.

⁷⁸. In verband waarmee daar verder onderskei moet word tussen registrasie in 'n akteskantoor en registrasie in die mynbriewekantoor.

⁷⁹. Wat verreweg die meeste in die praktyk aangetref word.

⁸⁰. Franklin & Kaplan Mining & Mineral Laws 633 wys daarop dat prospekteerkontrakte geldig en afdwingbaar is tussen die onmiddellike partye, die "gratuitous or onerous successor in title of the grantor, a trustee on insolvency and any bona fide purchaser, who are all bound by the contract registered against the title to the land or to the rights to minerals".

⁸¹. Die wye werking van registrasie teenoor derdes is streng aan bande gelê deurdat nou slegs vermoed word dat derdes, wat by die een of ander registrasiehandeling mbt die grond in 'n akteskantoor betrokke was, kennis dra

Ware prospekteerkontrakte in die wye sin van die woord word gekenmerk deur die verlening van, in die eerste plek, prospekteerrechte en, in die tweede plek, 'n opsie om⁸² die grond te koop met inbegrip van die mineraalregte,⁸³ om die mineraalregte afsonderlik te koop,⁸⁴ om 'n mineraalhuur⁸⁵ te verkry⁸⁶ of om⁸⁷ die myntitel of enige gedeelte daarvan te

(vervolg)

van die registrasie van die prospekteerkontrak en aantekening daarvan teen die titelakte van die grond. Aan die ander kant sal derdes, ten aansien waarvan dit feitlik bewys kan word dat hulle wel bewus is van die bestaan van ongeregistreerde prospekteerkontrakte tov die grond, eweneens daaraan gebonde wees. Vir verdere inligting oor die werking van die kennisleer, sien Van der Merwe Sakereg 61, 526 - 528 en 543 en Delpont & Olivier Vonnisbundel 415, 563, 596, 605, 648 en 696.

82. In die geval van "akteskantoor-prospekteerkontrakte".

83. Uit die aard van die saak bestaan hierdie moontlikheid slegs waar die verlener van die prospekteerkontrak ook die grondeienaar is, want 'n blote mineraalreghouer kan vanselfsprekend en ooreenkomstig die nemo plus iuris reël nie aan 'n prospekteerder 'n opsie verleen om die grond of 'n gedeelte daarvan te koop nie. Aan die ander kant hoef die opsies wat deur 'n grondeienaar verleen word, ook nie noodwendig die reg om die grond of 'n gedeelte daarvan te koop, in te sluit nie. Die grondeienaar kan bloot regte op 'n enkele mineraal, sekere minerale of al die minerale mbt die geheel of 'n gedeelte van sy grond verleen.

84. Dit kan ook die regte op 'n enkele mineraal, sekere minerale of alle minerale op die geheel of 'n gedeelte van die grond behels. Sien a 70(2) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.

85. Welke moontlikheid in 4.5.1 behandel is. Nel Conveyancing 422 fouteer deur voor te gee dat die kontrak (alleenlik) 'n opsie moet bevat om die grond of die mineraalregte te koop. Nie net word die verskillende opsies in die alternatief gestel nie, maar die woordomskriving van "prospekteerkontrak" in a 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 maak uitdruklik voorsiening vir die verdere moontlike opsie om alternatiewelik 'n mineraalhuur te verkry, wat nie die koop van die grond of die mineraalregte behels nie. Daar is egter wel gesag vir die standpunt dat 'n mineraalhuur eintlik 'n verkoping van minerale daarstel. Sien Drymiotis v Du Toit 1969 1 SA 631 (T) en Wiseman v De Pinna 1986 1 SA 38 (A).

86. Dit kan weer eens op die regte op 'n enkele mineraal, sekere minerale of alle minerale op die geheel of 'n gedeelte van die grond betrekking hê.

87. In die geval van "mynbriewekantoor-prospekteerkontrak-

koop of skatpligtig oor te neem.⁸⁸ Indien prospekteerkontrakte nie hierdie twee essensiële elemente in die een of ander vorm bevat nie, kan hulle nie geregistreer word nie.

Die bedoeling om slegs vorderingsregte te skep word algemeen aan die partye tot ongeregistreerde en onregistreerbare⁸⁹ prospekteerkontrakte toegeskryf. Selfs al voldoen prospekteerkontrakte aan die essentialia vir registrasie daarvan,⁹⁰ is daar egter geen statutêre verpligting⁹¹ op die partye om dit te laat registreer nie en in die praktyk word verreweg die meeste prospekteerkontrakte nooit geregistreer nie.⁹² In sodanige geval⁹³ bestaan daar gevolglik min twyfel oor die feit dat die prospekteerder se suiwer kontraktuele regte⁹⁴ bloot persoonlik van aard is.

As gevolg van die bepaling in artikel 63(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 dat persoonlike regte nie geregistreer mag word nie en die omskrywing van "saaklike reg" in artikel 102(1) daarvan as 'n reg wat by registrasie

(vervolg)

te".

88. Welke moontlikhede in 4.5.2.1 en 4.5.2.2 behandel is.
89. Maw waar die prospekteerkontrak nie 'n verlening van prospekteerregte gekoppel aan een of meer van die statutêr omskrewe opsies tot inhoud het nie en dus nie aan die woordomskrywing van "prospekteerkontrak" in a 102 (1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 of a 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 voldoen nie.
90. Maw al het dit 'n verlening van prospekteerregte gekoppel aan een of meer (in die alternatief) van die statutêr omskrewe opsies tot inhoud.
91. Soos in 4.2.10 aangedui is, word die keuse om die prospekteerkontrak op sy eie onkoste, maar met die samewerking van die verlener daarvan, te laat registreer, gewoonlik aan die prospekteerder oorgelaat. Daar kan gevolglik wel ex contractu 'n verpligting tot registrasie bestaan.
92. Dit word slegs onderhands gesluit en bestaan daarna regsgeldiglik inter partes voort.
93. En dus ook in die teoretiese moontlike geval van onregistreerbare prospekteerkontrakte.
94. Dws beide die prospekteerregte én die opsie(s).

saaklik word, wil dit voorkom asof geregistreerde prospek-teerkontrakte saaklike regte verleen.

Die regspraak wat voorgehou word as gesag vir die algemene beskouing dat die regte wat kragtens geregistreerde prospek-teerkontrakte verleen word beperkte saaklike regte is, oortuig nie. Registrasie is ook nie bepalend met betrekking tot die regspraak van prospekterregte nie, want daar bestaan verskeie persoonlike regte wat tradisioneel of ooreenkomstig die regspraak of wetgewing registreerbaar is. Ten spyte van sodanige registrasie word hierdie vorderingsregte egter nie deur die registrasie daarvan in beperkte saaklike regte omskep nie⁹⁵ en daar geld ander oorwegings as registrasie by beantwoording van die vraag of prospekterregte beperkte saaklike regte is of kan wees.

Volgens Van der Merwe⁹⁶ is 'n reg ooreenkomstig die regspraak saaklik van aard indien dit by registrasie 'n "subtraction from dominium" daarstel wat op die regsopvolgers van die regsverlener bindend is.⁹⁷ Volgens Van der Walt⁹⁸ behels 'n ondersoek na die vraag of 'n reg wat uit kontrak ontstaan saaklik of persoonlik is, die vrae of dit die partye se bedoeling was dat dit 'n saaklike reg moet wees, of

95. Sien oa Ex parte Geldenhuys 1926 OPA 156 op 164 - 165, Lorentz v Melle 1978 3 SA 1044 (T) 1058D, Van der Merwe Sakereg 83 - 85 en Sonnekus 1991 TSAR 174 op 180.

96. Sakereg 70 ev.

97. Die houe gee dus voorkeur aan die "subtraction from dominium"-toets, maar neem ook die bedoeling van die regsverlener om die grondeienaar en sy regsopvolgers te bind in ag, om te bepaal welke regte registreerbaar is. Sien Ex parte Geldenhuys 1926 OPA 155, Registrar of Deeds (T) v The Ferreira Deep Ltd 1930 AA 169, Oden-daalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O), Nel v CIR 1960 1 SA 227 (A), Lorentz v Melle 1978 3 SA 1044 (T), Barclays Western Bank Ltd v Comfy Hotels Ltd 1980 4 SA 174 (OK), Adinvale (Pty) Ltd v Warmbaths Town Council 1981 3 SA 516 (T) en Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds 1990 4 SA 614 (K).

98. 1992 THRHR 170 op 179.

die kontrak 'n reg skep wat by registrasie saaklik sal wees en of die regsbeleid die skepping van sodanige saaklike reg toelaat. Hiervolgens is regte dus saaklik van aard indien hulle ná registrasie die grond self direk beswaar⁹⁹ en die eiendomsreg op die grond beperk.

Indien die partye besluit om wel hul prospekteerkontrak te laat registreer, doen hulle dit waarskynlik omdat hulle wil hê dat die verlening van prospekteerrechte nie net die huidige grondeienaar nie, maar ook sy regsopvolgers moet bind. Daaruit kan afgelei word dat hulle eintlik bedoel om die prospekteerder se regte te beskerm¹⁰⁰ deur die grond self direk te beswaar.¹⁰¹ Eersgenoemde gevolg kan egter ook by wyse van die kennisleer bereik word en, afgesien daarvan dat die bedoeling van die partye nie deurslaggewend is by bepaling van die regs aard van die reg wat deur hulle geskep word nie,¹⁰² beteken die feit dat die regsopvolgers van die grondeienaar of blote mineraalreghouer telkens in hul persoonlike hoedanighede aan die verlening van prospekteerrechte gebonde is, nie noodwendig dat daar 'n beperking op die grond self rus nie.

Die vraag of 'n reg die grond self direk beswaar hang ook saam met 'n ondersoek na die regs aard van die objek van die reg en in hierdie verband is aangetoon dat die objek van 'n

99. Die direkte beswaring van die grond self het tot gevolg dat die reg geldig en afdwingbaar teenoor enige opvolgende eienaar van die grond is. Die reg behels dus nie 'n verhouding tussen die regsverlener en die regsverkryger nie, maar 'n direkte verhouding tussen die regsverkryger en die grond self.

100. Aangesien dit meestal nie van veel belang vir die regsverlener is nie, geskied registrasie gewoonlik op aandrang van die prospekteerder, wat beoog om aldus beter gesekureerde regte te verkry.

101. En dus ook alle latere grondeienaars te bind.

102. Sien Lorentz v Melle 1978 3 SA 1044 (T) 1050H en Van der Walt 1992 THRHR 170 op 196, wat egter maan dit nie as verskoning gebruik moet word om die bedoeling van die partye te ignoreer nie.

prospekteerder se prospekteeërregte beskou kan word as die reg om van die regsverlener te vorder om hom te weerhou van aanspraak op die eksklusiewe beheer oor die saak, waarop hy andersins as eienaar geregtig sou gewees het, met ander woorde, 'n non facere.¹⁰³ Volgens hierdie beskouing verkry 'n prospekteeerder dus nie 'n saaklike reg om op die grond te prospekteeër nie, maar 'n vorderingsreg wat op die benutting van die grond vir prospekteeërdoeleindes gerig is.¹⁰⁴

Dit blyk dus dat prospekteeërregte een van die gevalle is waar statutêre magtiging tot die registrasie van 'n vorderingsreg die praktiese effek het dat daar, sonder om dit in 'n saaklike reg te verander, aan die vorderingsreg beskerming verleen word wat vergelyk met die beskerming wat aan saaklike regte kleef. Selfs al het die beskerming wat verleen word deur die registrasie van prospekteeërkontrakte dalk prakties tot gevolg dat die gebondenheid van regsopvolgers uit hoofde van die kennisleer in effek 'n beswaring van die grond self inhou, word aan die hand gedoen dat daar in elk geval nie aan die tweede been van die toets vir 'n saaklike reg, naamlik die "subtraction from dominium"-vereiste, voldoen word nie.

¹⁰³. Vgl Van der Walt 1986 TSAR 173 op 177 ev.

¹⁰⁴. Hierdie vorderingsreg moet nie met die persoonlike diensbaarheid usus, wat 'n klassieke Romeinsregtelike ius in re alienum is, verwar word nie. In 5.4.5 is aangetoon dat mineraalregte, waarin prospekteeërregte vervat is of waarvan dit afgelei kan word, sodanig van diensbaarhede verskil dat hulle nie langer saam geklassifiseer kan word nie. Die klassifikasie van mineraalregte as beperkte saaklike regte geskied op 'n afsonderlike, selfstandige basis en het niks te doen met die feit dat diensbaarhede ook beperkte saaklike regte is nie. Die feit dat blote prospekteeërregte dalk op die oog af na usus lyk, maak dus nie van prospekteeërregte beperkte saaklike regte nie. Daarbenewens gaan dit in die geval van prospekteeërregte oor die uitoefening van 'n enkele inhoudsbevoegdheid van grondeienaars, terwyl usus 'n versameling sodanige bevoegdhede tot inhoud het.

In laasgenoemde verband sê Van der Walt¹⁰⁵ dat die toets vir 'n saaklike reg is of, met inagneming daarvan dat nie alle beperkings op eiendomsreg beperkte saaklike regte daarstel nie, daar sodanige vermindering van eiendomsreg of beswaring van die grond self is dat dit beskou kan word asof 'n deel van die eiendomsreg aan iemand anders oorgedra word.¹⁰⁶

'n Verlening van prospekterregte het slegs tot gevolg dat die prospekteerder daarop geregtig is om op die grond na minerale te soek.¹⁰⁷ Hy mag niks verder doen uit hoofde van sy blote prospekterregte nie en 'n verlening van prospekterregte het dus nie tot gevolg dat daar 'n vermindering van eiendomsreg of beswaring van die grond self plaasvind wat met oordrag van 'n gedeelte van die eiendomsreg aan iemand anders vergelyk kan word nie.¹⁰⁸ Die prospekteerder is slegs daarop geregtig om na minerale te prospekter, maar het geen toeëienings- of enige soortgelyke ander of verdere bevoegdhede nie. Daar vind dus geen vermindering of aftrekking van die eienaar se eiendomsreg tydens hierdie proses plaas nie¹⁰⁹ en daar word gevolglik nie by 'n verlening van prospekterregte aan die "subtraction from dominium"-toets voldoen nie.

Dit wil voorkom asof die feit dat 'n sinvolle verlening van prospekterregte met 'n verlening van een of meer van die

105. 1992 THRHR 170 op 181.

106. Sien ook Badenhorst & Coetser 1991 De Jure 375 op 389.

107. Uitgesonderd die verwydering van monsters vir analise, identifikasie, ontleding, esaai, ens.

108. Alhoewel hierdie faktor nie noodwendig deurslaggewend is nie, vind daar ook geen waardevermindering van die grond plaas nie. Dit hang saam met die vereiste wat in Pearly Beach Trust v Registrar of Deeds 1990 4 SA 614 (K) 617I gestel is dat daar 'n inbreuk op die grondeienaar se ius disponendi moet wees in die sin dat hy by vervaemding van die grond nie die volle voordeel daarvan kry nie.

109. Indien die opsie, wat saam met die prospekterregte verleen word, om die grond, die mineraalregte of 'n mineraalhuur te verkry, uitgeoefen sou word, is dit egter 'n heel ander saak.

voorgeskrewe opsies gepaard gaan, dalk die oorsaak is van die algemene beskouing dat prospekterregte beperkte saaklike regte is. Die regspraak van die opsies is ondersoek teen die agtergrond van Van der Merwe¹¹⁰ se stelling dat opsies in prospekterkontrakte as saaklike regte beskou word, maar dat iura in personam ad rem acquirendam,¹¹¹ waarvan opsies ooglopende voorbeelde is, beskou word as 'n klas persoonlike regte¹¹² wat registreerbaar is.¹¹³

Iura in personam ad rem acquirendam word egter nie self geregistreer of deur registrasie in saaklike regte omskep nie. In die geval van hierdie persoonlike regte moet daar tussen die verbintenisskeppende en saaklike ooreenkomste onderskei word: die verbintenisskeppende ooreenkoms gee, soos alle ander kontrakte, slegs aanleiding tot 'n vorderingsreg, wat persoonlik van aard en normaalweg nie registreerbaar is nie;¹¹⁴ die saaklike ooreenkoms, wat voortvloei uit voldoe-

110. Sakereg 84.

111. Van der Merwe Sakereg 86 - 87 sê dat daar twee betekenisse aan die begrip iura in personam ad rem acquirendam geheg kan word, nl die letterlike betekenis dat dit die reg teen 'n persoon op die oordrag van 'n saak is of dat dit verwys na registreerbare persoonlike regte, die registrasie waarvan sekere praktiese gevolge het, soos voorkeeps- en terugvallingsregte. Dit blyk dat eersgenoemde die meer algemene betekenis is - vgl Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 14, Delpont & Olivier Vonnisbundel 8 en 590, Van Warmelo 1959 Acta Juridica 84 op 86, Reinsma Onderscheid 139, Odendaalsrus Gold, General Investments & Extensions Ltd v Registrar of Deeds 1953 1 SA 600 (O) en Registrar of Deeds (T) v The Ferreira Deep Ltd 1930 AA 169 op 180.

112. Sien ook Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 14.

113. Sien Van der Merwe Sakereg 85.

114. Tensy daar statutêre magtiging vir die registrasie daarvan bestaan, bv as geïntegreerde deel van 'n prospekterkontrak, vir die registrasie waarvan daar in a 3(1)(q), gelees met die woordomsyrywing van "prospekteerkontrak" in a 102(1), van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 en a 5(1)(n), gelees met die woordomsyrywing van "prospekteerkontrak" in a 1, van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 voorsiening gemaak word.

ning aan bogenoemde vorderingsreg, kom tot stand deur en by registrasie, wanneer die ius in personam ad rem acquirendam tot niet gaan. Waar registrasie 'n vereiste vir die saaklike werking van 'n reg is, met ander woorde, waar dit deel van die saaklike ooreenkoms vorm, het die reghebbende 'n vorderingsreg op registrasie en sy saaklike reg kom by registrasie tot stand.¹¹⁵

Daar is geen rede waarom die opsies wat by wyse van prospekteerkontrakte verleen word, anders as ander opsies¹¹⁶ behandel moet word nie. By die toepassing van bovermelde toetse blyk daar dat eersgenoemde opsies ook nie beperkte saaklike regte nie, maar blote vorderingsregte is en dus nie die rede kan wees waarom prospekteerkontrakte registreerbaar is nie. Aangesien nie die prospekteerregte óf die opsies dus vanself saaklik van aard is nie, ontstaan die vraag waarom prospekteerkontrakte dan registreerbaar is en wat die effek van die registrasie daarvan is.

Uit die feit dat prospekteerkontrakte nie ab initio registreerbaar was nie¹¹⁷ en dat daar steeds spesiale, afsonderlike voorsiening vir die registrasie daarvan bestaan,¹¹⁸ word aan die hand gedoen dat die afleiding gemaak kan word

¹¹⁵. Sien Van der Walt 1986 TSAR 173 op 177, waar hy saamstem met hierdie stelling in die 2e uitg van Van der Vyver & Joubert Persone- en Familiereg 20.

¹¹⁶. Wat slegs van eersgenoemdes verskil deurdat daar nie statutêre voorsiening vir die registrasie daarvan bestaan nie, wat in elk geval geen effek op die regsraad daarvan het nie.

¹¹⁷. Nadat prospekteerkontrakte aanvanklik bloot in 'n spesiale register aangeteken kon word, is die registrasie daarvan kragtens opvolgende akteswetgewing ook slegs in sekere omskrewe gevalle toegelaat, nl waar beide die essentialia vir die registrasie daarvan in die prospekteerkontrak vervat is.

¹¹⁸. Net soos vir huweliksvoorwaardekontrakte in a 3(1)(k) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937, ten aansien waarvan daar blykbaar geen algemene beskouing bestaan dat die regte wat daarkragtens verleen word bloot agv registrasie saaklik van aard word nie.

dat die wetgewer se bedoeling nog nooit was dat daar as gevolg van die registrasie daarvan aan prospekteerkontrakte of die regte wat daarkragtens verleen word, saaklike werking of beskerming moet kleef nie.

Indien dit wel die bedoeling van die wetgewer was dat geregistreerde prospekteerkontrakte beperkte saaklike regte moes daarstel, sou die besluit of hul prospekteerkontrak geregistreer moet word, al dan nie, waarskynlik nie aan die keuse van die partye oorgelaat gewees het nie en sou daar byvoorbeeld soos in die geval van privaatregtelike grondverkopings vereis gewees het dat alle prospekteerkontrakte deur die registrasie van 'n verleningsakte opgevolg moet word.

Nóg die regsaaard van die regte waarvan dit afgelei is, naamlik eiendomsreg of blote mineraalregte, nóg die feit dat die kontrak waarkragtens dit verleen word in sekere omskrewe gevalle geregistreer kan word, is van bepalande belang by vasstelling van die regsaaard van blote prospekteerregte.

Daar word gevolglik aan die hand gedoen dat, aangesien beide die prospekteerregte én die opsie dus persoonlik van aard is, en dit ondanks registrasie bly, dit blyk dat die rede vir die registrasie van prospekteerkontrakte is dat dit weens ekonomiese redes en in belang van regsekerheid vir publikasiedoeleindes statutêr toegelaat word.¹¹⁹ Ook die aard van die objek en die ontstaansbronne van bovermelde regte dui daarop dat dit persoonlik van aard is.¹²⁰ Soos

¹¹⁹. In die geval van prospekteerkontrakte wat kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 geregistreer word, dien daarop gelet te word dat hierdie wet nie dieselfde of enige soortgelyke woordskrywing van "saaklike reg" as die een in die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 bevat nie. Aangesien die regte wat daarkragtens geregistreer word dus nie daarin as saaklik aangemerkt word nie, bestaan daar in die geval van sodanige registrasies nog minder twyfel oor die persoonlike aard van die betrokke regte en die suiwer publikasiefunksie van die registrasie daarvan.

¹²⁰. Sien Sonnekus 1991 TSAR 173 op 179 - 180.

enige ander kontrakte, gee prospekteerkontrakte dus slegs tot vorderingsregte aanleiding en daar bestaan geen regspositiese gronde vir die erkenning van blote prospekteerregte en opsies as nuwe kategorieë beperkte saaklike regte nie.

8.5.2 Benoemingsooreenkomste

Benoemingsooreenkomste wat ingevolge die herroepe wetgewing verleen is, was skeppings van statuut, het hoofsaaklik prospekteerregte verleen en het net by "vervreemde Staatsgrond" ter sprake gekom.¹²¹ Aangesien verskillende wette daarvoor voorsiening gemaak het, kon prospekteerregte ten opsigte van edelgesteentes en edelmetale of onedele minerale nie in dieselfde benoemingsooreenkoms verleen word nie.¹²² Daar was veral belangrike verskille tussen die prospekteerpermit wat in eersgenoemde geval¹²³ en die prospekteerlisensie wat in laasgenoemde geval¹²⁴ verkry moes word. Verder is sekere grond van die benoemingsooreenkomsprosedure uitgesluit en moes prospekteerregte ten opsigte daarvan op ander maniere bekom word.

Sedert die inwerkingtreding van die Mineralewet 50 van 1991 kan nuwe benoemingsooreenkomste nie meer regsgeldiglik ooreenkomstig die herroepe wetgewing verleen word nie. Benoemingsooreenkomste wat voor 1 Januarie 1992 verleen is, kan egter steeds kragtens die Wet op die Registrasie van Myn-titels 16 van 1967 geregistreer word. Die houer van be-

121. Alhoewel daar geen formele, statutêre woordskrywing daarvan bestaan het nie, kon benoemingsooreenkomste aan die hand van a 19 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 of a 8 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 omskryf word.

122. Sedert die inwerkingtreding van die Mineralewet 50 van 1991 bestaan hierdie onderskeid nie meer nie en die Wet op die Registrasie van Myn-titels 16 van 1967, waarkragtens benoemingsooreenkomste in die mynbriewekantoor registreerbaar is, behoort dienoooreenkomstig aangepas te word.

123. Kragtens a 5 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

124. Kragtens a 12 van die Wet op Mynregte 20 van 1967.

staande, geregistreeerde benoemingsooreenkomste kan ook nie meer mynregte daarkragtens verkry nie en moet ontginningsmagtigings kragtens artikel 9 van die Mineraalwet 50 van 1991 kry as hulle wil myn.

Artikel 43(3) van die Mineraalwet 50 van 1991 maak voorsiening vir 'n nuwe soort benoemingsooreenkoms: Die persoon wat kragtens artikel 43(1) geag word die alleen-mineraalreghouer te wees, of sy benoemde, kan iemand anders ooreenkomstig artikel 43(2)(a) by wyse van 'n notariële akte benoem as die persoon aan wie die mineraalregte vervreem mag word of aan wie toestemming kragtens artikels 8(2) en 9(2) van die Mineraalwet 50 van 1991 verleen mag word. Die ooreenkoms word vir vyf jaar of 'n deur die minister verlengde tydperk geag 'n benoemingsooreenkoms te wees wat by registrasie daarvan kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 bindend is op die opvolgers in titel van die verlener daarvan.

Sover dit die regs aard van die regte wat by wyse van benoemingsooreenkomste verleen word, aanbetref, geld soortgelyke oorwegings as in die geval van die prospekteeerregte wat kragtens prospekteeerkontrakte verleen word.¹²⁵ Benoemingsooreenkomste verskil egter van prospekteeer- en ander kontrakte wat in die mynbriewekantoor registreerbaar is deurdat

¹²⁵. In die geval van benoemingsooreenkomste wat kragtens die herroepe wetgewing verleen is, kom die opsies in prospekteeerkontrakte nie ter sprake nie en is ander regte in die plek daarvan verleen: in die geval van die Wet op Mynregte 20 van 1967 die reg om vir 'n mynhuur aansoek te doen en, in die geval van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964, die reg om 'n eienaarsertifikaat te verkry. In die geval van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 kon slegs prospekteeerregte verleen word en sodanige benoemingsooreenkomste lyk op die oog af soos ware prospekteeerkontrakte in die eng sin van die woord, maar daar moet onthou word dat a 9(5) van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 bepaal het dat die houer van 'n prospekteeerpermit geregtig was op edelgesteentes wat deur hom in die loop van prospektering gevind is.

daar nie slegs in die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 vir die registrasie daarvan voorsiening gemaak word nie, maar in artikel 8 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 en artikel 19 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 is en in artikel 43(3) van die Mineraalwet 50 van 1991 word spesifiek bepaal dat die betrokke benoemingsooreenkomste by hul registrasie op regsopvolgers bindend is. Dit blyk dus dat daar nie in hierdie gevalle bloot statutêre magtiging vir die registrasie van persoonlike regte ter sprake is nie, maar dat daar statutêre beskerming wat vergelyk met saaklike beskerming kleef aan die regte wat by wyse van geregistreerde benoemingsooreenkomste verleen is. Dit verander egter nie die regs aard van sodanige prospektee regte van vorderingsregte na beperkte saaklike regte nie.

8.5.3 Mineraalhure en mynregte

Die opsie om die mineraalregte te huur is een van die moontlike essentialia van 'n prospektee kontrak soos omskryf in artikel 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937.¹²⁶ Mineraalhuurkontrakte kan dus voortvloei uit uitoefening van een van die moontlike opsies in prospektee kontrakte wat in akteskantore geregistreer kan word, in welke geval die aanvanklike kontrak tussen die mineraalreghouer en die prospektee der steeds die prospektee kontrak bly en die mineraalhuurkontrak eers na en as gevolg van uitoefening van die opsie om dit te verkry, indien die prospektee kontrak vir sodanige moontlikheid voorsiening maak, ontstaan. Mine-

¹²⁶. Die omskrywing van "prospekteer kontrak" in die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 maak nie voorsiening vir die verlening van mineraalhuurkontrakte nie en slegs die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 maak voorsiening vir die registrasie daarvan. Kragtens a 2(3) van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 mag geen reg om te myn of wat vatbaar is vir registrasie in die kantoor van die direkteur-generaal geag word 'n huur van mineraalregte vir die doeleindes van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 te wees nie.

raalhuurkontrakte kan egter ook selfstandig aangegaan word. Daar moet gevolglik noukeurig tussen prospekteerkontrakte en mineraalhuurkontrakte onderskei word. 'n Fundamentele verskil tussen 'n prospekteerkontrak en 'n mineraalhuurkontrak is dat eersgenoemde slegs die reg om na minerale te prospekteer mag verleen.¹²⁷ Laasgenoemde verleen primêr die gemene-regtelike reg om vir minerale te myn.¹²⁸

Artikel 3 van die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956 vereis dat mineraalhuur notarieel aangegaan moet word ten einde tussen die partye geldig te wees.¹²⁹ Verder moet hulle in 'n akteskantoor geregistreer word om teenoor derdes afdwingbaar te wees.¹³⁰ Die bestaan van onderhandse mineraalhuurkontrakte word nie deur die reg erken nie. Beide die aanbod om 'n mineraalhuur te sluit en die aanname daarvan moet dus notarieel geskied. 'n Onderhandse ooreenkoms waarin die partye ooreenkom om 'n mineraalhuur aan te gaan is eweneens ongeldig en onafdwingbaar.¹³¹ Indien 'n prospekteerkon-

127. "Myn", waar dit as werkwoord gebesig word, mag oor die algemeen nie in 'n prospekteerkontrak gebruik word nie.

128. 'n Mineraalhuur behels primêr die reg om minerale te myn, welke ontginningsreg self ook weer die reg om na die betrokke mineraal of minerale te prospekteer insluit. Sien West Witwatersrand Areas Ltd v Roos 1936 AA 62, CIR v L. P. Syndicate Ltd 1928 TPA 199 op 205 en Dale Mineral Rights 114.

129. Wat by noodwendige implikasie ook beteken dat hulle op skrif gestel moet wees.

130. Kragtens a 3(1) van die Algemene Regswysigingswet 50 van 1956 is geen huur van enige mineraalregte of sessie daarvan geldig tensy dit na die inwerkingtreding van die wet deur 'n notaris geattesteer is nie en is sodanige huur nie geldig teenoor derdes nie, tensy dit ingevolge a 79 van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937 geregistreer is in die akteskantoor waarin die mineraalregte geregistreer is en die registrasie daarvan op die titelakte van die betrokke grond of die betrokke sessie of sertifikaat van regte op minerale aangeteken is nie. Die wet het op 22 Junie 1956 in werking getree. Vir 'n volledige bespreking van a 3(1) daarvan, sien Wiseman v De Pinna 1986 1 SA 38 (A) en De Pinna v Carlin 1984 2 SA 710 (T).

131. Sien Montrose Diamond Co v Dyer 1912 TPA 1 en Hirschowitz v Moolman 1985 3 SA 739 (A).

trak dus 'n opsie bevat om 'n mineraalhuur te verkry, moet die prospekteerkontrak vir doeleindes van geldigheid self notarieel verly word.

Aangesien die reg om vir edelmetale, aardolie en edelgesteentes te myn statutêr¹³² vir die staat voorbehou is, was die verlening van mineraalhure kragtens die herroepe wetgewing nie moontlik in die geval van genoemde minerale nie. Aangesien myntitels ten aansien van alle soorte grond anders as ongeproklameerde privaatgrond verleen is, kon mineraalhure verder slegs verleen word ten aansien van daardie minerale waarna 'n mineraalreghouer vryelik kon prospekteer sonder om statutêre magtiging daarvoor by die staat te kry, dit wil sê, onedele minerale op ongeproklameerde privaatgrond en vrygestelde edelgesteentes.

Sedert die afskaffing van die statutêre onderskeid tussen die verskillende soorte minerale en grond, die deproklamering van alle myngrond en die afskaffing van die statutêr voorbehoue regte van die staat by wyse van die Mineraalwet 50 van 1991, is die verlening van mineraalhure egter moontlik ten opsigte van alle minerale op enige grond.¹³³ Daar word gevolglik voorsien dat daar voortaan baie meer mineraalhure as voorheen gesluit sal word, veral aangesien dit die ideale wyse vir verlening van die vereiste toestemming kragtens artikel 9(1)(b) van die Mineraalwet 50 van 1991 is.

Geregistreerde mineraalhure is onroerende eiendom soos omskryf in artikel 102(1) van die Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937. Omdat dit die ius abutendi verleen, is 'n mineraalhuur ooglopend nie 'n gewone huurkontrak nie¹³⁴ en ge-

132. Kragtens a 2 van beide die Wet op Mynregte 20 van 1967 en die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964.

133. Insluitende minerale en grond wat aan die staat behoort, maar uitgesonderd grond waaroor 'n mynreg (voorheen "myntitel") gehou word.

134. Sien Wiseman v De Pinna 1986 1 SA 38 (A) 47 en Bozzone v SIR 1975 4 SA 579 (A).

bruik van die term "huur" is eintlik onvanpas.

Aangesien mineraalhuurkontrakte by registrasie "subtractions from dominium" tot gevolg het wat die regsopvolgers van die verleners daarvan bind, word die mening gehuldig dat die gemeneregtelik mynregte wat daarkragtens verleen word, wel beperkte saaklike regte is. 'n Gemeneregtelike mynreghouer het, net soos 'n blote mineraalreghouer, die bevoegdhede om die grond te betree, te prospekteeer na die betrokke mineraal of minerale, dit te myn, dit af te skei en dit toe te eien. Aangesien die verlening van prospekteeerregte by wyse van prospekteeerkontrakte en benoemingsooreenkomste ook tot 'n sekere mineraal of minerale op 'n gedeelte van die grond beperk kan word, verskil 'n myner se prospekteeerbevoegdhede, wat beperk is tot die mineraal of minerale waarvoor daar gemyn word, nie noodwendig van die regte van eersbedoelde prospekteeerders nie. Gemeneregtelike mynregte kan dus vir alle praktiese doeleindes aan blote mineraalregte gelyk gestel word. Die enigste verskil is dat, alhoewel 'n myner iemand anders kan kry om sy prospektering vir hom te doen, hy nie soos grondeienaars en blote mineraalreghouders sy prospekteeerbevoegdhede afsonderlik kan verleen nie. Sy prospektering mag slegs met die oog op sy mineraalontginning verrig word. Die geïmpliseerde blote prospekteeerregte wat stilswyend met sy gemeneregtelike mynregte saamgaan, het geen afsonderlike bestaansreg nie en kan, net soos in die geval van die prospekteeerregte wat by wyse van prospekteeerkontrakte en benoemingsooreenkomste verleen word, nie as beperkte saaklike regte aangemerkt word nie. Dit is blote vorderingsregte.

Hieronder word aangetoon dat die verlening van statutêre mynmagtigings in sekere gevalle¹³⁵ terselfdertyd die verlening van gemeneregtelike mynregte ingehou het. Erkenning

135. Nl waar die staat die privaatregtelike mineraalreghouer is.

word by wyse van die oorgangsbepalings in die Mineralewet 50 van 1991 aan die voortgesette geldigheid van myntitels soos mynhure verleen. Die mening word gevolglik gehuldig dat prospekterkontrakte en skatpligtige ooreenkomste steeds in ooreenstemming met die omskrywing van "prospekterkontrak" in artikel 1 van die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 deur mynreghouers verleen kan word. Net soos in die geval van mineraalhuurkontrakte, word die mening verder gehuldig dat die gemeneregtelike regte om te myn, wat deur hierdie statutêr erkende mynregte¹³⁶ verleen word, by registrasie beperkte saaklike regte daarstel, maar dat die blote prospekterregte wat daarmee saam met die oog op mineraalontginning verleen word, ongeag die registrasie daarvan, blote vorderingsregte is.

'n Skatpligtige ooreenkoms¹³⁷ is analoog aan 'n mineraalhuur deurdat dit ook die reg om te myn verleen, maar die regsverlener is in eersgenoemde geval 'n mynreghouer en nie 'n mineraalreghouer nie.¹³⁸ Net soos in die geval van mineraalhuurkontrakte en bovermelde statutêr erkende mynregte, word die mening gehuldig dat die reg om te myn, wat deur skatpligtige ooreenkomste verleen word, by registrasie daarvan kragtens die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 beperkte saaklike regte daarstel, maar dat die blote prospekterregte wat daarmee saam met die oog op mineraalontginning verleen word, ongeag die registrasie daarvan, ook blote vorderingsregte bly.

¹³⁶. Sien a 47(1) van die Mineralewet 50 van 1991, soos gewysig deur die Mineralewysigingswet 103 van 1993.

¹³⁷. Sedert die inwerkingtreding van die Mineralewet 50 van 1991 bestaan daar streng gesproke nie meer myntitels of edelmetale, edelgesteentes, onedele minerale en aardolie nie. Die omskrywing van "skatpligtige ooreenkoms" in die Wet op die Registrasie van Myntitels 16 van 1967 is dus verouderd en behoort aangepas te word.

¹³⁸. Oor die aard van skatpligtige ooreenkomste en hoe hulle verskil van mineraalhure, sien Wiseman v De Pinna 1986 1 SA 38 (A).

8.5.4 Statutêre prospektee- en mynmagtigings

Oor die algemeen moes statutêre prospektee- en mynmagtigings, vir die uitreiking waarvan die herroepe wetgewing voorsiening gemaak het, bo en behalwe die gemeneregtelike prospektee- en mynregte verkry word in alle gevalle waar die betrokke reg statutêr vir die staat voorbehou is. Die permit, lisensie of huur het dus bloot statutêre magtiging behels om gemeneregtelike prospektee- en mynregte uit te oefen en het nie deel van die reg self gevorm nie. Waar die betrokke regte egter nie bloot statutêr vir die staat voorbehou is nie, maar ook privaatregtelik deur die staat gehou is, soos in die geval van "vervreemde Staatsgrond" en "Staatsgrond", was dit nie vir die voornemende prospektee- en mynregter nodig om, benewens die statutêre magtigings, ook die staat se gemeneregtelike regte te bekom nie. In hierdie gevalle het die verlening van die statutêre magtiging dus terselfdertyd verlening van die gemeneregtelike regte ingehou.

In die geval van die Mineraalwet 50 van 1991 is prospektee- en mynregte en ontginningsmagtigings bloot statutêre magtigings om gemeneregtelike regte uit te oefen en moet die gemeneregtelike regte of die toestemming van die houer daarvan, ongeag of dit die staat of 'n natuurlike persoon is, trouens vooraf, benewens en afsonderlik van die betrokke statutêre magtiging verkry word.¹³⁹

In geeneen van hierdie gevalle het die verlening van die statutêre magtiging self enige invloed op die regspraak van die betrokke gemeneregtelike prospektee- en mynregte as vorderingsregte (gehad) nie.

¹³⁹. Sien a 6 en 9 van die Mineraalwet 50 van 1991. Waar die staat die privaatregtelike houer van die gemeneregtelike regte is, bestaan daar egter uitsonderings op hierdie reël.

8.5.5 Ander verkrygings van prospekterregte

Die verkryging van mineraalregte, en daarmee gepaardgaande prospekterregte, deur die koop van grond of 'n gedeelte daarvan en die koop van die regte op 'n mineraal, sekere minerale of alle minerale met betrekking tot grond of 'n gedeelte daarvan, of 'n aandeel daarin, geld vir enige ander vorm van eiendomsverkryging, hetsy oorspronklik of afgelei, hetsy gemeneregterlik of statutêr, insluitende deur onteiening, verkrygende verjaring, erfopvolging, occupatio, accessio, verbeurdverklaring, ensovoorts.¹⁴⁰ Ook hier is blote prospekterregte telkens persoonlik van aard, ongeag enige registrasie daarvan.

8.6 Effek van die Mineraalwet 50 van 1991

Die bewering dat die Mineraalwet 50 van 1991 oorgang van die regte wat deur die herroepe wetgewing vir die staat voorbehou is op die gemeneregterlike houters daarvan tot gevolg het, hou terselfdertyd in dat die herroepe wetgewing die aanvanklike oorgang daarvan op die staat tot gevolg moes gehad het.

Dit wil egter voorkom asof dit dalk nie werklik in alle opsigte die geval was nie en dat die herroepe wetgewing self aan die voortbestaan en gelding van die gemeneregterlike regte erkenning verleen het by wyse van bepalinge soos byvoorbeeld artikel 30(3) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 ten opsigte van aardolie.

Daar is reeds daarop gewys dat, benewens sekere "algemene" bevoegdhede, soos die bevoegdhede om mineraalregte te vervreem, dit te beswaar, ensovoorts, die gemeneregterlike houer daarvan geregtig is om, mits hy die nodige statutêre magti-

¹⁴⁰. Soos aangedui is, is al hierdie vorms van regsverkryging egter nie op afgeskeide mineraalregte van toepassing nie.

ging daartoe verkry het, die betrokke grond te betree, te prospekter na die betrokke mineraal of minerale, dit te myn, dit af te skei en dit toe te eien (en dat die daaropvolgende verwydering van afgeskeide minerale en die verdere beskikking daarvoor inhoudsbevoegdhede van eiendomsreg is).

Die reg om die betrokke grond te betree met die oog op prospektering na of ontginning van die betrokke mineraal of minerale, is afhanklik van die reg om daarna te prospekter en die reg om daarvoor te myn en die afskeiding en toeëiening van minerale hang saam met die ontginning daarvan. Die primêre regte is dus om te prospekter en om te myn. Indien hierdie regte by die inwerkingtreding van die Wet op Mynregte 20 van 1967 op die staat oorgegaan het, sou die gemenereregterlike houer daarvan slegs die "algemene" bevoegdhede ten opsigte van aardolie oorgehou het, wat nie 'n afsonderlike bestaan benewens eiendomsreg kan voer nie en dus nie as 'n beperkte saaklike reg aangemerkt kan word nie. Daar sou dus nie meer gemenereregterlike mineraalreghouers ten opsigte van aardolie bestaan het nie.

Die feit dat iemand wat voor die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 vir aardolie wou prospekter slegs 'n mineraalhuur kragtens artikel 14 van die Wet op Mynregte 20 van 1967 moes verkry en nie ook die gemenereregterlike prospekterregte van die mineraalreghouer daarvoor benodig het nie, skep die indruk dat die staat inderdaad die houer van gemenereregterlike prospekterregte op aardolie was. Dit blyk egter dat die betaling wat die staat kragtens a 30(3) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 aan "die houer van die [gemenereregterlike] reg op aardolie" moes maak 'n deel was van die inkomste wat die staat uit die verlening van die huur verkry het en dus nie (skade-) vergoeding vir inbreuk op of onteining van sy regte was nie. Daar was dus wel inbreuk op die gemenereregterlike mineraalreghouer se regte, maar dit was bloot opskorting en aanmatiging van sy uitoefeningsbevoegdhede deur die staat in nasionale belang en het nie die oor-

gang van sy regte op die staat ingehou nie. Dit was bloot statutêre beheer oor en verlening daarvan namens hom deur die staat. Dit kan dus ook nie beskou word asof die herroepe wetgewing grootskaalse onteiening in die hand gewerk het nie.

Regte kan in elk geval slegs "voorbehou" word deur iemand wat reeds die houer daarvan is en streng gesproke sou die herroepe wetgewing, indien dit oorgang van gemenereregtelike regte wou bewerkstellig, uitdruklik voorsiening daarvoor moes gemaak het, in welke geval vergoeding vir die inbreuk aan geaffekteerde mineraalreghouers betaalbaar sou gewees het. Gesedeerde regte gaan ook nie by kansellasië van die sessie tot niet, indien die kansellasië van sessies anders as vir sekuriteit enigszins moontlik is, of val outomaties op die vorige houer daarvan terug nie. Dit moet terug gesedeer word en, indien die herroepe wetgewing statutêre oorgang van regte bewerkstellig het, sou die Mineraalwet 50 van 1991 dit uitdruklik moes gekanselleer het. Die Mineraalwet 50 van 1991 swyg egter hieroor en die mening word gehuldig dat dit ook geen stilswyende oorgang van regte tot gevolg het nie. Dit maak bloot nie meer voorsiening vir die vorige inbreuk op privaatregtelike regte nie.

Indien die herroepe wetgewing wel die oorgang van regte tot gevolg gehad het, beteken dit dat die houer daarvan ten tye van die inwerkingtreding van die betrokke wet daarvan ontnem is en tot by die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 ooreenkomstig die nemo plus iuris-reël nie daarvoor kon beskik nie. Alle sessies van mineraalregte wat intussen plaasgevind het, sou dus, ten spyte daarvan dat die mineraaltitels moontlik na "alle mineraalregte" verwys, nie die statutêre voorbehoude regte ingesluit het nie. Waarskynlik sou enige betaling vir die gemenereregtelike mineraalregte ook nie vergoeding vir sodanige voorbehoude regte ingesluit het nie en sou dit die bedoeling van die partye gewees het dat dit nie by die sessie ingesluit moes (kon) wees nie. Dit sou

betekende dat die betrokke regte by die inwerkingtreding van die Mineraalwet 50 van 1991 opnuut deur die betrokke vorige houer aan die huidige houer gesedeer moes word.

Indien die staat weens die werking van artikel 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en artikel 2 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 as die (statutêre) houer van die regte wat daarin vermeld is (en die houters van die oorblywende regte as gemeneregtelike mineraalreghouers) beskou kon word, moet onthou word dat artikel 2(1)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 bepaal het dat die reg om op enige grond na onedele minerale te prospekteer en daarvoor te myn en daaroor te beskik by die houer van die reg op onedele minerale ten opsigte van die grond berus. Dit blyk dus dat die houer van die reg op onedele minerale op ongeproklameerde privaatgrond, wat as die enigste ware gemeneregtelike mineraalreghouer beskou kon word in die sin dat hy sonder om vooraf magtiging daartoe by die staat te kry na onedele minerale kon prospekteer en daarvoor kon myn, inderdaad ook statutêr op sy bevoegdhede geregtig was en nie 'n gemeneregtelike nie, maar wel 'n statutêre mineraalreghouer was. Dit sou beteken dat, behalwe vir die houters van gemeneregtelike mineraalregte op "vrygestelde edelgesteentes", daar ná die inwerkingtreding van die herroepe wetgewing geen houer van gemeneregtelike mineraalregte meer was nie en dat beide die staat en alle privaatregtelike mineraalreghouers eintlik almal statutêre mineraalreghouers was. Indien dit egter beskou word asof artikel 2(1)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 slegs bevestigend te werk gegaan het ten opsigte van die reg om op privaatgrond na onedele minerale te prospekteer, daarvoor te myn en daaroor te beskik kon die houer daarvan tereg as 'n gemeneregtelike mineraalreghouer beskou word.¹⁴¹

¹⁴¹. Sien Franklin & Kaplan Mining & Minerals Law 217 - 218.

Die mening word dus gehuldig dat die staat nie as die houer van die voorbehoue regte beskou kon word nie en dat die herroepe wetgewing geen oorgang daarvan tot gevolg gehad het nie. Die herroepe wetgewing het wel op die betrokke regte inbreuk gemaak deur uitoefening van die bevoegdhede in nasionale belang op te skort en beheer daarvan in die staat te setel.¹⁴² Die inbreuk op gemeneregtelike mineraalregte was dus nie naastenby so omvattend as wat nog altyd algemeen aanvaar is nie. Die Mineraalwet 50 van 1991 skaf slegs hierdie inbreuk af en het eweneens geen oorgang van regte tot gevolg nie. Dit gaan dus nie hervestigend te werk nie, maar bloot bevestigend en, behalwe daarvoor dat die statutêre inbreuk op gemeneregtelike regte tans eintlik wyer as voorheen is,¹⁴³ word wesenlik dieselfde eindresultaat by wyse van die huidige stelsel van magtigings bereik. As gevolg daarvan dat die statutêre beheer van prospektering en mineraalontginning op 'n heel nuwe basis berus, is die voorbehoud van die betrokke regte vir die staat ook nie meer nodig nie, maar word wesenlik dieselfde eindresultaat steeds bereik: administratiewe beheer van mineraaleksploitasie.

8.7 Regsvergelyking

Die Duitse mineraal- en mynreg het min met die Suid-Afrikaanse mineraal- en mynreg in gemeen. Sover dit ooreenstem-

¹⁴². Net soos wat a 2(1)(b) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 nie die statutêre oorgang van die gemeneregtelike mineraalreghouer se regte op homself bewerkstellig het nie, maar bloot bevestigend te werk gegaan het (vgl a 5(1) van die Mineraalwet 50 van 1991, wat gedeeltelike bevestiging van gemeneregtelike mineraalregte inhoud), het a 2(1)(a) van die Wet op Mynregte 20 van 1967 en a 2 van die Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 in werklikheid geen oorgang van regte tot gevolg gehad nie, maar bloot inbreukmakend tov die uitoefening van die betrokke bevoegdhede te werk gegaan.

¹⁴³. Daar moet nou in alle gevalle eers 'n prospekterpermit of die toepaslike ontginningsmagtiging verkry word alvorens daar met prospektering of mineraalontginning voortgegaan mag word.

mende gemeneregtelike beginsels aanbetref, kan daar egter met vrug na die mineraal- en mynreg van die Amerikaanse staat Louisiana verwys word.

"Mineraalregte" in Australië en Duitsland is nie soos in Suid-Afrika meerendeels in privaatbesit nie en staatsbeheer van mineraaleksplorاسie is in baie opsigte heelwat omvattender in Australië en Duitsland¹⁴⁴ as die inbreuk op gemeneregtelike privaatregte waarvoor in die Mineraalwet 50 van 1991 in Suid-Afrika voorsiening gemaak word. Die verlening van statutêre prospekteermagtigings in Australië en Duitsland behels tegelykertyd die verlening van "gemeneregtelike" prospekteerregte. In Suid-Afrika bestaan daar 'n duideliker onderskeid tussen statutêre en gemeneregtelike mineraal-, prospekter- en mynregte en 'n voornemende prospekteerder moet beide die gemeneregtelike prospekterreg¹⁴⁵ én statutêre magtiging om te prospekter verkry alvorens hy met prospektering mag begin.

Daar bestaan verskeie basiese beginsel-raakpunte tussen die Suid-Afrikaanse en Australiese reg, wat daarop dui dat Engelse reg beide regstelsels grondig beïnvloed het. Algemeen beskou, stem die Australiese en Suid-Afrikaanse gemene- en statuutreg in baie opsigte ooreen op die gebied van mineraal-, prospekter- en mynreg. Veral die Australiese verskynsel dat die houer van prospekteermagtigings voorkeursregte het om ontginningsmagtigings ten opsigte van die betrokke mineraal of minerale te verkry, wat kragtens die herroepe wetgewing ook in sekere gevalle in Suid-Afrika gegeld het, kan gerus ook vir opname in die Mineraalwet 50 van 1991 oorweeg word.¹⁴⁶ Aangesien die Australiese reg

¹⁴⁴. Dit kan dalk ook beskou word asof eiendom in Suid-Afrika 'n vollediger begrip is omdat minerale in Australië en Duitsland meerendeels statutêr van grondeiendomsreg uitgesluit is.

¹⁴⁵. Of skriftelike toestemming by die houer daarvan.

¹⁴⁶. Dit sal oa alle moontlike probleme met a 15 van die Mineraalwet 50 van 1991, wat in hfst 3 bespreek is, oplos.

vroeër reeds soortgelyke probleme met die omskrywing, indeling en identifikasie van minerale, oorgangsbepalings in 'n "konsolidasiewet", ensovoorts, as die Suid-Afrikaanse reg ondervind het, kan die Suid-Afrikaanse wetgewer gerus gaan kers opsteek by sy Australiese eweknie indien probleme met die Mineraalwet 50 van 1991 ondervind word.

8.8 Opsomming

Sover dit die Mineraalwet 50 van 1991 aanbetref, het dit inderdaad die Suid-Afrikaanse prospektee- en mynreg op 'n heeltemal nuwe grondslag geplaas, maar daar kan nie gesê word dat dit in die besonder 'n terugkeer na die gemenereg in die hand gewerk het nie.

Sover dit blote prospektee- en mynregte aanbetref, was statutêre prospekteermagtigings wat kragtens die herroepe wetgewing verleen is, uitgesonderd wanneer dit ten opsigte van die staat se privaatregtelike mineraalregte verleen is, slegs magtigings om gemeneregtelike regte uit te oefen. In die geval van prospektee- en mynregte wat kragtens die Mineraalwet 50 van 1991 verleen word, is dit suiwer statutêre magtigings om gemeneregtelike prospektee- en mynregte uit te oefen. Blote gemeneregtelike prospektee- en mynregte is nie beperkte saaklike regte nie, maar inhoudsbevoegdhede van eiendomsreg of mineraalregte, na gelang van die geval, wat vir "gebruiksdoelendes" aan 'n prospektee- en mynregter verleen kan word. Die registrasie van die kontrakte waarkragtens dit verleen word, word net in sekere omskrewe gevalle ter wille van regsekerheid statutêr toegelaat, maar die beskerming wat met sodanige publisiteit saamgaan¹⁴⁷ verander nie die regs aard van genoemde vorderingsregte nie. Blote prospektee- en mynregte is dus altyd persoonlik van aard en die verlening daarvan het nooit

¹⁴⁷. Selfs waar dit (in die geval van benoemingsooreenkomste) statutêr gelyk gestel word aan die beskerming wat aan saaklike regte kleef.

die totstandkoming van beperkte saaklike regte tot gevolg
nie.

INHOUDREGISTER

A

aanvullende of bykomstige bevoegdhede	4, 364, 413, 414, 443
aardolie	163, 211, 486
woordomskrywing	130
<u>accessio</u>	50, 695
<u>actio ad exhibendum</u>	88
<u>actio in rem</u>	369, 666
<u>actio legis Aquiliae</u>	86
<u>actio negatoria</u>	85
<u>audi alteram partem</u>	197
afgeleide saaklike reg - sien mineraalregte	
Australiese reg	22, 630

B

benoemingsooreenkoms	292
bevoegdhede van partye	296
edelgesteentes	143, 304
edelmetale	142, 297
onedele minerale	142, 297
Mineraalwet 50 van 1991	308
omskrywing	141
prospekteergelde	295

registrasie	296, 626
regsaard	576
prospekteerregte	622, 626
vergelyking met prospekteerkontrakte	296
verlening	
kragtens Mineraalwet 50 van 1991	585
effek van registrasie	585, 586
kragtens herroepe wetgewing	586
deur eienaar van vervreemde staatsgrond ..	294
deur huurder van vervreemde staatsgrond ..	294
verskil van prospekteerkontrakte	295
woordomsrywings	
Mineraalwet 50 van 1991	293
Wet op die Registrasie van Myntitels	
16 van 1967	292
Wet op Edelgesteentes 73 van 1964	293
Wet op Mynregte 20 van 1967	293
beperkte saaklike reg - sien ook mineraalregte	
aard van sessionaris se regte	500
mineraalregte	485
omskrywing	479
oorgang van bevoegdhede by sessie	500
beskikkingsregte	161
bogronde	75
<u>bona fide et civiliter modo</u>	122, 491, 627, 665
<u>bona vacantia</u>	669
bronmateriaal	213
bykomstige regte - sien aanvullende of bykomstige be- voegdhede	

C

<u>civiliter modo</u>	116
<u>condictio furtiva</u>	87
<u>confusio</u>	465, 474, 669
<u>cuius est solum eius est ad coelum et ad inferos</u>	15, 77, 81, 82, 83, 87, 119, 387, 392, 415, 475, 481, 553, 605, 607, 649, 650, 654, 667, 671

D

<u>de minimus non curat lex</u>	47
diensbaarhede as beperkte saaklike regte	539, 616, 682
<u>dies cadit</u>	187
<u>dies venit</u>	187
<u>domicilium citandi et executandi</u>	289, 290, 291
Duitse reg	22, 630

E

edelgesteentes	162
eienaarsertifikaat	147, 153, 157, 159
ontdekkersertifikaat	147, 152, 153, 157, 159
prospekteer- en delfooreenkoms	147, 154, 157
vergunning om te delf	152, 154, 157
"vrygestelde"	20, 486, 487

woordomskrywing	
Wet op Edelgesteentes 73 van 1964	132
Wet op Mynregte 20 van 1967	131
edelmetale	162
woordomskrywing	131
eienaarsertifikaat	160, 161
eiendomsreg	485
afskeiding	
bevoegdhede van grondeienaar	543, 618
mineraalregte	24, 388, 473, 474
elasisiteitsbeginsel	669
inhoudsbevoegdhede	414
afskeiding	386, 544, 554, 618
omskrywing	383
verwydering van en beskikking oor	
afgeskeide minerale.....	15, 390, 481
omskrywing	3, 364, 385, 386, 414, 479, 543
onafgeskeide minerale	119
elasisiteitsbeginsel	593
Engelse reg	22, 630
<u>exclusio unius alterius inclusio est</u>	42, 56

G

gemenerereg	
afwyking van	99
bevestiging van	20
herlewing van	106
hervestiging van	20

inbreuk op	21
ontoeapaslikheid	20, 21
oorgang van die voorbehoue regte	17
statutêre inbreuk op	19
statutêre magtiging tot uitoefening van	10
terugkeer na	20, 21
uitbreiding van	106

grond

as regsobjek van mineraalregte	24, 121, 123, 390, 439
boggrond	68, 73
uitsluiting van woordskrywing in	
Mineraalwet 50 van 1991	74
hoofsoorte	165
onderskeid tussen hoofsoorte	129, 133, 150
"gemengde"	136, 149
"swart"	137
"verdeelde" of "artikel 16"	137
geproklameerde	135
geproklameerde	
gehou kragtens myntitel	135, 158
oop	135, 158
ongeproklameerde	134, 158
privaatgrond	134
staatsgrond	133
gesluit vir openbare	
prospektering	139, 151
oop vir openbare	
prospektering	139, 150
vervreemde staatsgrond	134, 149

grondeienaar

behandel as mineraalreghouer	25, 365, 391, 392
beskerming van belange	491
bevoegdheide	3, 25, 364, 365, 389, 415, 478
ontstaan	390

uitoefening	478
verlening	388
vervreemding	4, 11, 364, 389, 415, 478
prospekteerbevoegdhede	606
grondeienaarsregte	
verlening	4, 478
op lisensiegelde of oppervlakhuur	147
verplichting om prospektering te gedoog	538

H

hoof- en bysake	15, 84, 441
<u>huur gaat voor koop</u>	560
huweliksvoorwaardekontrakte	548, 572, 621

I

interdik	85
<u>ius abutendi</u>	691
<u>ius disponendi</u>	511, 568
<u>ius in personam ad rem acquirendam</u>	479, 499, 502, 534, 535, 556, 561, 562, 571, 556, 619, 625, 684
<u>ius in re aliena</u> ...	369, 388, 462, 473, 480, 539, 616, 650, 666, 667, 673, 682
<u>ius in re propria</u>	369, 388, 665, 667, 673
<u>ius in re sua</u>	388, 473, 480, 673

<u>ius possidendi</u>	88
-----------------------------	----

L

Louisiana reg	22, 630
---------------------	---------

M

<u>mala fide et non civiliter modo</u>	671
--	-----

mandament van spolie	88
----------------------------	----

mineraal

betekenis van "mineraal"	28
--------------------------------	----

kontrakte: bedoeling van partye	72
---------------------------------------	----

wetgewing: woordoms krywing	
-----------------------------	--

Mineraalwet 50 van 1991	168
-------------------------------	-----

mineraal- en mynreg

historiese oorsig	3, 4
-------------------------	------

kombinasie van gemene- en statuutreg	7
--	---

mineraalgebied	260
----------------------	-----

mineraalhuurder

ontstaan van bevoegdhede	391
--------------------------------	-----

mineraalhuurkontrak	192, 326, 450
---------------------------	---------------

aanvullende of bykomstige bevoegdhede	334
---	-----

anti-fragmentasie-bepalings	333
-----------------------------------	-----

bevoegdhede van partye	333
------------------------------	-----

hereregte, belastings en betalings	338
--	-----

hernuwing	331
-----------------	-----

inhoud en formaliteite	
notariële sluiting	328
verlening van reg om te myn	327
onderhands	332
onedele minerale op ongeproklameerde privaatgrond	156
registrasie	329, 330, 335, 627
regsaard	587
prospekterregte	623, 627
wysigings, verlengings, onderverhuring en sessie .	331
 mineraalontginning	
toestemming om te myn	193
"vir eie rekening"-vereiste	192
 mineraalreghouer	
aanvullende of bykomstige bevoegdhede ..	364, 413, 414
as houer van afgeleide saaklike reg	14, 478
bevoegdhede	241, 390, 413, 415, 478
algemene beskouing	18, 25, 364, 389
nuwe benadering	390
ontstaan	390
uitoefening	11, 365, 450, 478
verskil van grondeienaars-	
bevoegdhede	121, 391, 478
vervreemding	4, 241, 450, 478
gemeneregtelik	486
herlewing van gemeneregtelike regte	17
mede-mineraalreghouers	160, 412
privaat	487
regte	413
verlening	4, 450, 478
staat	190
verpligtinge	413, 416
<u>civiliter modo</u>	416, 418
prospektering	416
redelike tyd	416, 418

redelikerwys noodsaaklik	413, 417, 418
skadevergoeding	417
sydelingse steun en ondersteut	417, 419
voorkeursreg	418, 419
 mineraalregte	 389
aandeelhouding	149, 218
afskieding van grond-	
eiendomsreg	24, 364, 388, 393, 394, 479, 482
notariële sessies	405
onteiening	410
rektifikasie	412
sertifikaat van regte op minerale	400
anti-fragmentasie-bepalings	333
as afgeleide regte	388, 415, 451
as beperkte saaklike regte	19, 388, 389,
449, 451, 461, 468, 472, 479, 480, 481, 485	
as <u>bona vacantia</u>	445, 456
as <u>ius in re sua</u>	480
as onliggaamlike, onroerende sake	450, 457, 480,
as serwitute	452, 453, 455, 458,
459, 460, 461, 463, 464, 469, 471, 481	
as <u>sui generis</u> -regte ...	454, 455, 456, 458, 459, 460,
461, 462, 466, 468, 471, 476, 481, 482	
benaming	462, 471, 477, 481
beperkings op mineraalregte	423
Aanvullende Wet op die Mineraalwette	
10 van 1975	215, 424, 428, 432
ander wetgewing	436
Mineraalwet 50 van 1991 ...	426, 430, 433, 438
Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937	435
statutêre onteiening	437
Wet op die Onderverdeling van Landbou-	
grond 70 van 1970	436
beperkings op prospekterregte daarop	
van toepassing	93

herlewing van gemeneregtelike regte van houer	17
inbreuk op gemeneregtelike regte	5
indeling	388, 462, 480
howe	451
skrywers	457
wetgewing	462
inhoud	413
algemene beskouing	16, 120, 390, 449, 481
nuwe benadering	16, 120, 444, 481
inhoudsbevoegdheid	123
kenmerkende karaktertrekke	462, 468, 472, 481
omskrywing	449, 471, 475, 476
omvang	123, 390
onteiening	184
ontstaan	390, 392, 481
oorgang in eiendomsreg	16, 390, 481
regsobjek of -voorwerp	15, 24, 390, 439
sessie	187
staat	189
sterilisasie	545
totnietgang	16, 120, 390, 445, 481, 482
uitoefening	416
gemeneregtelike regte	5
verband met prospekter- en mynregte	21
vergelyking met beperkende titelvoorwaardes .	467, 481
vervreemding	480

Mineraalwet 50 van 1991

effek	16
hoofdoelstellings	18, 198
optimale ontginning	180
rehabilitasie	99, 180
veiligheid en gesondheid	195
oorgangsbepalings	199
aardolie	211
algemeen	206

benoemingsooreenkomste	206
bronmateriaal	213
mynregte	222
algemene bepalinge	226
bedinge en voorwaardes	225
inbreuk op gemenerereg	231
mynreghouers geag mineraalreg- houers te wees	223
privaatgrond mineraalregte	210
prospekteermagtigings	200
staatsgrondminerale	208
vrygestelde minerale	204
terugkeer na die gemenerereg	119, 122
tydelike magtiging	179

minerale

afgeskeide

deliktuele en sakeregtelike remedies ter beskerming van regte	123
deliktuele en sakeregtelike remedies ter beskerming van eiendomsreg en besit	85, 86, 87, 88, 90, 120
eiendomsreg	119, 389
blote mineraalreghouer ...	15, 78, 481
myner	481
roerend	15, 78, 119, 390, 481
afskieding en verwydering	390
analise, ontleding, identifikasie, toetsing, ens .	84, 97, 119, 183, 242
as inhoudsbevoegdheide van eiendomsreg	123
van grond	77
edelgesteentes in loop van <u>bona</u> <u>fide</u> prospektering gevind ...	96, 146
toestemming	183, 214

myner kontraktueel daarop	
geregtig	88, 89, 90, 120
wederregtelik en onregmatiglik	89
as deel van grond	15
as onroerende sake	15
as regsobjek of -voorwerp van mineraalregte	390, 439
betekenis van "mineraal"	
bedoeling van partye	76
bedoeling van wetgewer	76
eng of normale sin	52
wye sin	52
eiendomsreg op onafgeskeide minerale	83
eksplorasie	26, 365, 478
identifisering	52
bedoeling van kontrakspartye	118, 122
bedoeling van wetgewer	118, 123
klassifikasie	
Mineraalwet 50 van 1991	66
regspraak	53
skrywers	56
voorafgaande wetgewing	63
omskrywing	52, 132
statutere woordskrywings	
delfstof	119
Mineraalwet 50 van	
1991	66, 68, 118, 122, 477
uitsluiting van bogrond ...	74
uitsluiting van water	73
Wet op Myne en Bedrywe 27 van 1956	68
Wet op Mynregte 20 van 1967 ..	53, 68
gemenereglik	67, 132
omvang van	16
onafgeskeide	
eiendom van grondeienaar	15, 84, 119
onroerend	83, 123
onroerend	123

roerend	123
soorte	129, 150
atmosferiese gasse	75
klei, sand, klip, gruis	
en rots	9, 52, 53, 69, 130, 166
onderskeid tussen hoofsoorte	165
afskaffing	38, 66
behoud	67
 myn (mineraalontginning)	
algemene prosedures	2
ekonomiese belang van mynbou	1, 11
sluit prospektering in	13, 43
woordoms krywing	117
Mineraalwet 50 van 1991	38, 42, 117
Wet op Edelgesteentes 73 van 1964	164
Wet op Mynregte 20 van 1967	164
 myner se bevoegdhede	167
prospekteerbevoegdhede	623
 mynhure	342
aardolie	163
ongeproklameerde privaatgrond	156
ongeproklameerde staatsgrond	152
ongeproklameerde vervreemde staatsgrond ..	153
ongeproklameerde staatsgrond	152
edelmetale	
ongeproklameerde privaatgrond	154
ongeproklameerde staatsgrond gesluit	
vir openbare prospektering	151
ongeproklameerde staatsgrond oop vir	
openbare prospektering	150
ongeproklameerde vervreemde	
staatsgrond	141, 142, 153

geproklameerde grond	
aardolie	159
edelmetale	158
onedele minerale	159
mede-mineraalreghouers	160
mynregte	150, 339
onedele minerale	
ongeproklameerde staatsgrond	151
ongeproklameerde vervreemde	
staatsgrond	142, 153
registrasie	628
regsaard	596
prospekteerregte	623, 628
mynlisensies	168
mynpermitte	168
mynreghouer	
aansoeker om ontginningsmagtiging	194
bevoegdhede	413
mynregte	339
aardolie	163
edelmetale	163
sluit gemenerereglik sluit prospekteerregte in 10, 43	
mineraalhuurkontrakte	164
mynhuurkontrakte	164
ontginningsmagtigings	348
regsaard	628
verband met mineraal- en prospekteerregte	21
woordoms krywing	340
gemenerereglik	
as beperkte saaklike regte	595
regsaard	587

myntitels	251, 252, 341
mynhure	342
skatplichtige ooreenkomste	346
mynverhuringsraad	151

N

<u>nemini res sua servit</u>	465, 473, 673
<u>nemo plus iuris ad alium transferre quam ipse</u> <u>haberet</u> ... 14, 60, 121, 258, 262, 281, 287, 334, 366, 385, 386, 422, 450, 478, 544, 549, 553, 606, 609, 618, 664, 697	
<u>nudum dominium</u>	669
<u>nulla res sua servit</u>	465, 597
<u>numerus clausus</u>	369, 458, 472, 517, 674

O

<u>occupatio</u>	516, 695
<u>omne quod inaedificatur solo cedit</u>	387, 392
onedele minerale	162
ongeproklameerde privaatgrond	20, 486, 487
ontginning onderhewig aan toepaslike mynwetgewing	145, 155, 165
woordoms krywing	129
ontdekkersertifikaat	160, 161
ontginningsmagtigings	172, 191
beperking op uitreiking	195

"geagte" houer	166
mynlisensie	173
mynpermit	173
statutêr	486
opsie	
alternatiewe	492
as <u>essentialium</u> van prospekteerkontrakte	569
as geïntegreerde deel van prospekteerkontrakte ...	560
as saaklike regte	555, 619, 684
as vorderingsreg gerig prestasie in die vorm van <u>non facere</u>	569
inhoud	570
objek van reg	568
ongeregistreeerde prospekteerkontrakte	569
registrasie	562
regsaaard	555, 562
registrasie	564
voorgeskrewe inhoud	624
 <p style="text-align: center;"><u>P</u></p> 	
<u>pactum de contrahendo</u>	560
persoonlike aard van geregistreeerde regte	495, 586
persoonlike regte	377, 380, 479, 535
ontstaan <u>ex contractu</u> , <u>ex delictu</u> of <u>ex variis</u> <u>causarum iuris figuris</u>	516
<u>praedium dominans</u>	473
<u>praedium serviens</u>	473
prestasie	503, 516, 571

prior in tempore, potior in iure 262, 269, 336

proklamasie

 effek 147, 158

prospekteer

 belang in mineraalontginningsproses 2, 28

 beperkings op prospekterregte 92

 statutêre beperkings 121

 bekendmaking van prospekter-

 resultate 45, 101

 kennisgewing van uitoefening 98

 ontelening 104

 regstellende stappe 104

 verbode op sekere plekke 102

 bykomende of aanvullende regte 34

 nie-prospektering 2, 553

omskrywings

 algemene omskrywings 2, 28, 29, 51

 gemeneregtelik 29

 regspraak 30

 statutere woordskrywings 37

 Mineraalwet 50 van 1991 37

 Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 . 35

 Wet op Mynregte 20 van 1967 33

 taalkundig 29

 met oog op mineraalontginning 32, 43, 117, 118

 onderskeid met mineraalontginning 32, 43

 ontoevaslikheid van gemenerereg 2, 629

 oppervlakversteuring 122

 opsporing van minerale 117, 118

 tegnologiese opnamemetodes 122

 uitoefening van bevoegdhede - blote mineraalreg-

 houers en grondeienaars 14

uitsluitings

 water 38, 41, 50

mynaktiwiteite	42
vereistes	
opsetlike soektog	49, 50
ondergrondse werk of dagbou	33
oppervlakversteuring	33, 37, 39, 50, 116
toestemming van mineraalreghouer	11
vergelyking van statutere woordskrywings	38
vergelyking van bevoegdhede - blote mineraalreg-	
houers en grondeienaars	606
verlening van bevoegdhede	
blote mineraalreghouers en grond-	
eienaars	14, 46
nie-verlening van mineraalregte	608
verwydering van minerale	
in loop van <u>bona fide</u> prospektering gevind	96
vir toetse, analise, identifikasie,	
ontleding, ens	97
woordskrywing	
Mineraalwet 50 van 1991 ...	116, 118, 122, 168
Wet op Mynregte 20 van 1967	116
prospekteer- en delfooreenkomste	160, 161
prospekteerbevoegdhede	
ontstaan	391
verlening	391
prospekteerder	257
bevoegdhede	121,
166, 366, 492, 542, 543, 607, 617, 683	
omskrywings	
statutere woordskrywings	
Wet op Edelgesteentes 73 van 1964 .	35
Wet op Mynregte 20 van 1967	33
taalkundig	29
primêre bevoegdheid	492

prospekteerhuurkontrakte	187
aardolie	163
ongeproklameerde privaatrecht	145, 156
ongeproklameerde staatsgrond	140, 151
ongeproklameerde vervreemde	
staatsgrond	143, 153
edelgesteentes - ongeproklameerde staatsgrond	140, 152
edelmetale	163
ongeproklameerde staatsgrond gesluit	
vir openbare prospektering	151
ongeproklameerde staatsgrond	139
ongeproklameerde vervreemde staatsgrond ..	142
mede-mineraalreghouers	149, 160
onedele minerale	
ongeproklameerde gesluit vir openbare	
prospektering	151
ongeproklameerde staatsgrond	140
ongeproklameerde vervreemde staatsgrond ..	142
verlening van gemenereregtelike prospekterregte ...	315
verpligting om gemenereregtelike prospekterregte	
te verkry	488
prospekteerkontrak	245, 450
aanvullende of bykomstige regte	280
algemene omskrywing	11
betaling van hereregte of belasting op	
toegevoegde waarde	280
betalings by opsie-uitoefening	287
betekening - sien <u>domicilium citandi et executandi</u>	
bevoegdhede van kontrakspartye	
administrateurs of trustees, tutors	
en kurators	276
eggenotes	277
eksekuteurs	275
<u>fideicommissum</u>	270
geregtelike bestuurders	274

maatskappye	274
minderjariges	276
trustees en likwidadeurs	275
<u>usufructus</u>	273
<u>domicilium citandi et executandi</u>	289, 290, 291
ongeproklameerde privaatgrond	
edelgesteentes	147
edelmetale	144
onedele minerale	145
ekonomiese belang	12, 242
funksie	560
gedeelte van 'n stuk grond	260
grond	252
onderverdeling	288
kansellasië	267
kontrakbreuk	267
kontrakteervryheid	291
koste-klousule	287
onderhands	391
regsaard van regte	494, 530, 614, 679
ongeregistreerd	493, 570
onregistreerbaar	570
regsaard van regte	494, 530, 614, 679
opsiegelde	279
prospekteergelde	279, 286
registrasie	246, 262, 330, 494, 562, 625, 571
effek	571
<u>essentiaalia</u>	548, 572, 620, 624, 685
opsie	
Registrasie van Aktes Wet	
47 van 1937	258, 259
Wet op die Registrasie van	
Myntitels 16 van 1967 ..	258, 259
verlening van prospekterregte ...	254
historiese ontwikkeling ...	548, 572, 620, 685

registrasie-oorwegings	
beleid	572
ekonomies, regsekerheid, publi-	
kasie	573, 621, 626, 686
statutêre voorsiening	528, 564, 572
toestemming van houters van saaklike regte	268
vereistes	555
verpligting	624
registreerbare prospekteerkontrakte	391
regs aard van prospekteerkontrakte	491
regsverlener	
blote mineraalreghouer	248, 249
grondeienaar	248, 249
mede-eienaars of -mineraalreghouers	249
myntitelhouer	250
regsvoorwerp	256
sessie	284
skrif-vereiste	247, 526
"soekkontrakte"	254
soorte prospekteerkontrakte	
in eng sin ("ware" prospekteerkontrakte) .	242
eng sin	242, 247, 570, 624
wye sin	243
geregistreer	243
onderhands	243, 247
in wye sin	244, 247, 325
ander verkrygings van gemenerereg-	
telike prospekteerregte	349, 601
mineraalhuurkontrakte	326
mynhure	342
mynregte	339
ontginningsmagtigings krag-	
tens Mineraalwet 50 van	
1991	348
skatpligtige ooreenkomste	346

statutêre magtiging tot uitoefening van	
gemenereregtelike regte	261
tydsduur	264
tydstip van regsverkryging	284
verbandhoudende saaklike regte	283
verlening is nie verlening van mineraalregte	552
vergelyking met dienskontrak	243
verskillende opsies	258, 260, 329, 333
woordomskrywing	
Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937	245
Wet op die Registrasie van Myntitels	
16 van 1967	246
prospekteerlisensies	142, 487
edelmetale	163
edelmetale op ongeproklameerde vervreemde	
staatsgrond	141
onedele op ongeproklameerde vervreemde staatsgrond	142
verlening van gemenereregtelike prospekteerrechte ...	324
vervreemde staatsgrond	488
prospekteermagtiging	
beperking op uitreiking	195
statutêr	486
prospekteermetodes	
algemeen	44
tegnologies	9, 46, 116
verskillende opnamemetodes	45
vibroseismiese prospektering	46
prospekteerpermitte	96, 487
edelmetale	163
ongeproklameerde privaatgrond	144
ongeproklameerde staatsgrond oop vir	
openbare prospektering	150

Mineraalwet 50 van 1991	168, 169
aansoeker	174
geag houer te wees	166
geldigheidsduur	176
hernuwings	181
opsegging	178
opskorting of intrekking	176
verval	178
onedele op ongeproklameerde staatsgrond oop	
vir openbare prospektering	151
ongeproklameerde privaatgrond	146
ongeproklameerde vervreemde staatsgrond	143, 153
prospekteermagtiging kragtens Mineraalwet	
50 van 1991	168
verlening van gemeneregtlike prospekteeërregte	
Mineraalwet 50 van 1991	325
Wet op Edelgesteentes 73 van 1964	323
Wet op Mynregte 20 van 1967	323
vorige situasie	
edelmetale op ongeproklameerde staatsgrond	139
onedele minerale op ongeproklameerde	
staatsgrond	140
verpligting om gemeneregtlike prospekteeërregte	
te verkry	488
vervreemde staatsgrond	488
 prospekteerregte	
aardolie	163
afskieding	608
as afgeleide regte	123, 361, 364, 478, 482
as deel van eiendomsreg en	
mineraalregte	123, 361, 364, 482
as gebruiksregte	535, 539, 616, 682
as onderdeel van grondeiendomsreg of mineraalregte	554
as saaklike regte	485
as vorderingsregte	535, 539, 616, 682

beperkings	121, 438
beperkings op mineraalregte daarop van toepassing .	93
betekenislose verlening	492, 545, 624
edelgesteentes	163
edelmetale	163
gemeneregtelik	487
gedeeltelike verlening	488
geïmpliseerde verlening deur staat	627
"gemengde grond"	148
geproklameerde grond	157
inbreuk	
privaatpersone en -instansies	47
van owerheidsweë	92
inhoud	90, 122, 242, 491, 608
magtiging tot uitoefening	122
onafhanklike bestaan	610
onderskeid met mineraalregte	31
ontstaan <u>ex contractu</u>	551
regsaard	525
registrasie as faktor	500, 528, 612, 680
regsaard van eiendomsreg, mineraalregte en	
mynregte nie van bepalende belang	605
ander verkrygings van grondeiendomsreg	
of blote mineraalregte	623
statutêr	241
toepassing van <u>subtraction from dominium</u> -toets ...	543
uitoefening	
<u>bona fide et civiliter modo</u> -vereistes	121
botsende belange	108
<u>civiliter modo</u> -vereiste	109
verband met eiendomsreg en	
mineraalregte	122, 123, 361, 364, 483
verband met mineraal- en mynregte	21, 93
vergelyking met mineraalregte	553
verlening	624
grondeienaar	552

nie-verlening van mineraalregte	491
mineraalregthouer	552
gedeeltelik gemeneregtelik	488
geïmpliseerd	627
verskil van mineraalregte	611
voorbehoud vir staat	486
voorkeur bo eiendomsreg	121
vorige situasie	
geproklameerde grond	147
ongeproklameerde privaatregrond	146
aardolie	145
edelmetale	144
onedele minerale	144
ongeproklameerde staatsgrond	140
aardolie	140
edelmetale	138
onedele minerale	140
ongeproklameerde vervreemde staatsgrond	
aardolie	143
edelmetale	141, 143
onedele minerale	142
vrystelling van verpligting om gemeneregtlike	
prospekteerregte te verkry	487, 488
prospektering	
as deel van mineraalontginning	168
algemene omskrywings	51
beskerming van grondeienaarsbelange	627
reg op verwydering van minerale vir analise	627
"vir eie rekening"-vereiste	175
voorvereistes	128
<u>quasi-servitudes</u>	673

qui prior est in tempore potior est in iure 116, 257

R

registrasie

vereiste vir saaklike werking
van regte 500, 557, 620, 685
vorderingsregte 496, 497, 527, 556, 615, 619, 625, 684
nie-verandering van regs aard 496

regsvergelyking

Australië 673
Duitsland 630
Louisiana 645

rei vindicatio 88, 90

res nullius 650

Romeins-Hollandse reg 3, 629

Romeinse reg 3, 22, 629, 630

S

saaklike regte 485

afgeleide 3
afstaan van bevoegdhede deur houer 13, 366
beperkte 13, 365, 383, 389
omskrywing 367, 478
onderskeid van persoonlike regte 503
"ongeregistreerde" 382, 479, 501
serwitute 502
registrasie 450, 462

effek van registrasie	378, 480
"relatiewe"	378, 480, 501
teorieë	370
toetse	503, 505, 541, 567, 617, 683
totstandkoming	563, 616, 625
onroerende goed	502, 534
verpligting om geld te betaal	509
woordskrywing	367, 372, 495, 499, 501
Registrasie van Aktes Wet 47 van 1937	479
<u>salva rei substantia</u>	316, 463, 474
<u>servitus servitutis non potest</u>	464, 466, 473, 674, 675
<u>sic utere tuo ut alienum non laedas</u>	419
skatpligtige ooreenkomste	346
registrasie	628
regsaard	599
prospekteerregte	623, 628
woordskrywing	
Wet op die Registrasie van Myntitels	
16 van 1967	347
staat as houër van gemeneregtlike prospekteerregte	487
statutêre beskerming van geregistreerde regte	586
statutêre ontginningsmagtigings	
as beperkte saaklike regte	490
regsaard	599
prospekteerregte	623
statutêre prospekteermagtigings	487
as beperkte saaklike regte	489, 490
kontraktuele aard	490
regsaard	623

prospekteerregte	623
verlening van gemenerregtelike	
prospekteerregte	315, 487
as beperkte saaklike regte	489
subjektiewe regte - onderskeid tussen soorte	503
"subtraction from <u>dominium</u> "	373, 375,
449, 489, 505, 506, 528, 564, 568, 613, 622, 627, 680, 692	
<u>sui generis</u> regte	674
<u>superficies solo cedit</u>	37, 50, 99, 387, 392

T

toeëieningsbevoegdheid	607
toetse vir saaklike regte	503
tydelike magtigings	167

U

uitsettingsbevele	85
uitskot	51, 70, 79, 116, 220
<u>usus</u>	539, 616, 682
<u>utilitas</u> -beginsel	465

V

verbiedende interdikte	88
vergunning om te delf	160, 161
vorderingsregte	380, 480, 535, 539, 616, 682
registrasie	502, 534, 563
<u>ex contractu</u> ontstaan	571

W

water	70, 75, 81, 116
uitsluiting in woordoms krywing van minerale	73
wetgewing	
indeling	132
konsolidasie	5, 129